KANCIONAŁ:

Abo,

PIESNI DUCHOWNE,

z Náukámi y z Modlitwámi,

Ktorych vżywa Kośćioł Powßechny Apostolski, ná KRYSTVSIE *iedynym Fundámenćie zbudowány y vgruntowány słowem Bożym.*

Roku Páńskiego, 1609.

SYNOD WLODZISLAWSKI,

Ktory był roku 1601. KAN: IV.

POniewaž wiele rožnych Kátechizmow znáyduie się w niektorych Zborzech nászych / zkąd w Pieśniách váriácie / tedy y w tym áby uniformitas záchowána byłá / á porządnie y przystoynie się wszytko odpráwowáło we Zborze Páńskim / iest conclusum, áby ná revidowánie y spisánie Kátechizmu / Seniorowie y Conseniorowie districtow máłey Polski / y bráćia Ministrowie / ktorzy będą chćieć / ziechali się / da P. Bog w przyszłe mięsopusty / to iest ná dźień Priski do Ráćzánowá pod Wiślicę / máiętnośći Ie° Mśći P. Piotrá Gołuchowskiego. A gdźieby z tychže kto osob námienionych kto nie przybył / tedy pracą przed się wźiętą w Imię Páńskie / te osoby ktore się ziádą / wykonáią / ktorym też Synod tenže plenariam potestatem ná to dawa / y on záraz w druk wydáćzą.

SYNOD OZAROWSKI,

Ktory był roku 1602. KAN: V.

KAtechizm zá roskazániem Synodu provinciálne° Włodźisłáwskiego revidowány w Ráćzánowie / y do druku podány ápprobuiemy / y iáko skoro in lucem cáły wynidźie / násze wszytki Zbory powinny go vžywáć / co Seniorom zlecamy áby tego doyźrzeli.

SYNOD LANCUCKI,

Ktory był roku 1603. KAN: II.

ABy ceremonia stania / przy vžywániu świątośći Páńskich / w káždym Zborze máłey Polski záchowána byłá; iedná Formá y Kátechizm tákže nowowydány.

PIESNI NA ADWENT.

Zach: 9. ℣ 9. Mat: 21. 9.

ROzweseł się bárzo corko Syońska / wykrzykay corko Hierozolimska / oto Krol twoy k tobie przychodźi spráwiedliwy / y zbáwićiel / y pokorny / śiedząc ná ośliçy y ná oślęćiu.

I. BOG Izráelski sstał się człowiekiem.

Isa: 7. 14.

OTO Pánná niektora będźie brzemienna, y porodźi syná, y názowieß imię iego Emmánuel: co ieślibyś wykłádał, znáczy, BOG Z NAMI, *&c. To mieysce wykłáda Mattheusz S. o Krystusie Pánu,* cap: 1. 23.

Isa: 9. 5.

Dźiećiatko się nam národźiło, y Syn iest nam dan: pánowánie iego położone ná rámieniu iego: y wzowa imię iego, Dźiwny, Rádny, BOG *mocny, Oćiec wieczny, Xiążę pokoiu, &c. To mieysce rozumie się o Mesyaszu, sámiż Rábinowie zeznawáią.*

Isa: 35. 4.

Oto Bog wáß przydźie z pomstą: Bog przydźie z nagrodą, á zbáwi nas, &c. To mieysce wykłáda o sobie Pan Krystus, Mat: 11. 5. 15. 30.

Ierem: 23. 5.

Oto dni przychodzą, mowi Pan, iż pobudzę Dawidowi potomká spráwiedliwego, y będźie krolował, iáko Krol: poszczęśći się mu, y czynić będźie sąd y spráwiedliwość ná źiemi, zá czásow iego Iudá będźie zbáwione, á Izráel bespiecznie mieszkáć będźie. A to iest imię iego, ktorym będźie názwan, PAN *spráwiedliwość nászá, &c. To mieysce o Krystuśie Páwełś. Wykłáda,* 1 Cor: 1. 30. *y Rábinowie rozumieią.*

Oseæ 1. 7.

Zmiłuię się nád domē Iudskim, á wybáwię ie w Pánu Bogu ich, &c. To się w Krystuśie wypełniło, zeznawa Páweł s. Eph: 1. 7.

Mich: 5. 2.

A ty Bethleem Efrátá, ácześ máluczka miedzy tyśiącmi Iudá: á wszákoż z ćiebie mi wynidźie ten ktory będźie Pánem w Izráelu:

á wyſćie iego od początku, y od dni WIECZNYCH, &c. To o Kryſtuśie Rabinowie wykłádáią, Mat:2. 6. Ioh: 7.42.

Malach: 3. 1.

Oto ia poſyłam poſłá ſwego, áby umiotł drogę przed oblicznośćią moią. A rychło wnidźie do Kośćiołá ſwoiego PAN, *ktorego wy ſzukaćie, á Poſeł Przymierza, ktorego wy żądaćie: Oto idźie, mowi Pan zaſtępow, &c. To ſię o Kryſtuśie rozumie,* Mat:11.10. Mar:1.1.

Baruch: 3. 35.

Tenći ieſt Bog náſz, ktoremu żaden inny przyrownan być nie może. Onći ieſt, ktory ſam wynálazł wſzytkę drogę umieiętnośći, y oddał ią Iákobowi ſłudze ſwemu, y Izráelowi namilſzemu ſwemu: ktory ſię potym okazał ná źiemi, y mieſzkał miedzy ludźmi, &c. To mieyſce wykłáda Páwel ś. o Kryſtuśie, 1 Tim:3.16.

Luc: 1. 12.

Ian náwroći wiele ſynow Izráelskich ku Pánu BOGU *ich. Bo on poydźie wprzod przed oblicznośćią iego, z Duchem y z mocą Eliaſzową, áby obroćił ſercá Oycow ku ſynom, uporne ku roſtropnośći ſpráwiedliwych, iżby zgotował* PANU *lud przyprawny. Támże* ℣ 64. *Błogosłáwiony* PAN BOG *Izráelski co náwiedźił y odkupił lud ſwoy. Támże* ℣ 76. *A ty dźiećiątko Prorokiem nawyżſzego będźieſz názwáne: bo poydźieſz wprzod przed oblicznośćią Páńską, ábyś gotował drogę iego, &c. Te słowá rozumieią ſię o Kryſtuśie, co ſię ſtąd pokázuie,* Ioh: 1. 15. 3. 28.

Ioh: 1. 1.

Ná początku było Słowo, á Słowo ono było u Bogá, á było ono Słowo BOG. *Támże* ℣ 14. *A Słowo ono ſtáło ſię ćiáłem, y przemieſzkawáło miedzy námi. Y widźieliſmy chwałę iego, chwałę iáko iednorodzonego od Oycá, &c. Nie mowi, ćiáło, to ieſt człowiek, ſtał ſię Bogiem: ále, Bog słowo, ſtał ſię człowiekiem.*

Ioh: 16. 28.

VVyſzedłem od Oycá, á przyſzedłem ná świát, &c. VVyſzedł od Oycá, względem onego urodzenia wiecznego z Oycá: ná świát záś przyſzedł, nie z mieyſcá ná mieyſce przeſzedſzy, ále ſobie człowieczeńſtwo ſpoſobiwſzy, w ktorym ſię ná świát pokazał.

Act: 20. 28.

Páśćie Kośćioł Boży, ktorego on ſobie nábył krwią ſwoią, &c. Bog ma krew, to ſię rozumie względem złączenia Boſtwá z człowieczeńſtwem w iednośći perſony.

Rom: 1. 3. 9. 5.

Kryſtus ieſt z Oycow według ćiáłá: ktory ieſt nád wſzytkimi BOG *błogosłáwiony ná wieki, Amen, &c. A ták w Kryſtuśie ſą dwie náturze, Boska y człowiecza.*

1 Cor: 2. 8.

Gdyby byli poználi, nie ukrzyżowáliby byli PANA *chwały, &c. A u Zácháryaſzá Proroká* cap: 11. 12. y 12. 10. *Sam Bog Izraelski to o ſobie był przepowiedźiał.*

2 Cor: 8. 9.

VViećie dobrotliwość Páná náſzego Iezuſá Kryſtuſá, iż ſię dla nas ubogim ſtał, będąc bogáty, ábyśćie ubogáceni byli uboſtwem iego, &c. VV te czáſy był bogáty, niż ſię ſtał człowiekiem, będąc Bogiem.

Philip: 2. 6.

Kryſtus będąc w xtałćie Bożym, nie miałby był zá drapieſtwo rownym być Bogu: Ale wyniſzczył ſámego śiebie, wziąwſzy xtałt służebniczy, ſtawſzy ſię podobny ludźiom, y oſobą nálezion iáko człowiek, &c. A ták będąc Bogiem, ſtał ſię człowiekiem.

1 Tim: 3. 16.

A bez wątpienia wielka ieſt táiemnicá pobożnośći, iż BOG *ſtał ſię widomym w ćiele: uſpráwiedliwiony w duchu: widźian ieſt od Aniołow: przepowiedźian ieſt Pogánom: uwierzono mu na świećie, y ieſt wzgorę wźięt do chwały, &c. To ſię rozumie nie o Oycu, ále o Synu: według onego co mowi Márek ś.* cap:16.19.

1 Ioh: 4. 3. & 2 Ioh: 1. 7.

VViele zwodźićielow wyſzło ná świát, ktorzy nie wyznawáią, iż Iezus Kryſtus przyſzedł w ćiáło, á ktory ieſt tákowy, ieſt zwodźićielem y Antykryſtem, &c. Toć Syn Boży wźiął ná ſię ćiáło, ſpoſobił ſobie ćiáło, co my mowimy wćielił ſię.

1 Pet: 3. 18. 2 Cor: 13. 4.

Kryſtus umartwiony ćiáłem, ále ożywiony Duchem. To ieſt: umárł iáko człowiek, wſtał z martwych iáko Bog prawdźiwy. Auguſt. de verbis Dñi, Serm: 42. & Serm: 125. 28. De Temp. & Ambroſ: lib: 2. de fide cap: 4. Chriſoſt: in Pſal: 22.

Sſtał ſię ſynem człowieczym, ále nie przeſtał być ſynem Bożym, przez to ieſt Poyśrzednikiem. Iezus Kryſtus trwał tym, czym przed tym był: przyiął ná ſię to, czym przedtym nie był. Nie utráćił czym przedtym był, począł być tym, czym nie był.

Athanaſ: Orat: 4. contr: Arian.

Gdy ſyn Bogiem prawdźiwym był, własne ćiáło wźiął: y one-

go używáiąc iáko inſtrumentu, człowiekiem ſtał ſię dla nas. Y przetoż co włáſnego ieſt ćiáłá, to o nim bywa mowiono: ábowiē było ćiáło iego, muſzą być ćierpienia ćiáłá tego mowione, ktorego ieſt ćiáło: y dobrze umęczenie Páńſkie názywa ſię. Słowoć ſámo ono ieſt, ktore ćierpieć nie może: ále przedſię, względem ćiáłá, ktore przyięło, to o nim bywa mowiono, bo y te rzeczy włáſne ſą ćiáłá: A ćiáło ono włáſne, ieſt ćiáło Bogá zbáwićielá.

August: Tract: 42. in Iohan.

Kryſtuſowe poſłánie, ieſtći wćielenie.

Mantuanus Tract: de Concept: Tom: 4.

VV Pánnę ſyn Boży nie przyßedł, ále w niey będąc, człowieczeńſtwo przyoblokł.

August: Ser: 3. de Temp.

Ale mi rzecze Hæretyk. Ieśliże trzey iedno ſą: tedyć wßyſcy ſą wćieleni, á nie do ſámego Kryſtuſá należy ćiáło. Inßa rzecz ieſt dußá, inßa rozum: á wßákże rozum ieſt w dußy, á dußá iedná ieſt. Lecz inßa rzecz dußá ſpráwuie, inßa záś rozum: dußá żywot, rozum mądrość w ſobie ma. Y do duße, należy żywot: do rozumu, należy mądrość. A choć iedno ſą, iednák ſámá dußá przyjmuie żywot: rozum záś ſam przyjmuie mądrość: á wßákże áni dußá bez rozumu nie ieſt, áni też rozum bez duße. Ták też Oćiec, y Syn, choć iedno ſą, y iednym Bogiem, do ſámego iednák Kryſtuſá należy ćiáło, iáko do ſámego rozumu należy mądrość, choć od duße nie oddziela ſię. Atoż y drugi przykład: VV ſłońcu, gorącość y iáſność w iednym promieniu ſą: lecz gorącość wyſuſza, iáſność oświeca: inßa rzecz przyjmuie gorącość, inßa iáſność. A choć gorącość y iáſność od śiebie nie mogą być rozłączone, iednák iáſność przyjmuie oświecánie, nie gorącość, przyjmuie ćiepło, gorącość nie oświecánie: inßa rzecz weſpoł, inßa zoſobná ſpráwuią: á prze ćię ſię od ſiebie nie oddzieláią. Tákći y ſyn przyiął ćiáło, á nie opuśćił Oycá, áni śiebie rozdźielił od Oycá. Przyiął mowię, Syn ćiáło w włáſności oſoby, ále Oćiec przećię y Duch ś. nie oddźielił ſię máieſtatem. VV Boſtwie rowność, w ćiele ſámego ſyná włáſność, ále iednák od niego, Oycá ábo Duchá ś. Boſtwo nie odſtąpiło. Ponieważ tedy iedyne ich ieſt Boſtwo, nápełniłći w prawdzie Oćiec y Duch ś. ćiáło P. Kryſtuſowe, ále maieſtatem, nie przyięćiem. Tenże one słowá wykłádaiąc: Zadē nie wſtąpił do niebá, &c. Tr: 27. in Ioh: *mowi: Syn Boży y ſyn człowieczy ieden Kryſtus, ſyn Boży*

záwße, ſyn człowieczy czáſu pewnego: wßákże ieden Kryſtus, według iedynośći oſoby, w niebie był, kiedy ná ziemi mowił. Ták był ſyn człowieczy w niebie, iáko ſyn Boży był ná ziemi: ſyn Boży był ná ziemi w przyiętym ćiele, ſyn człowieczy w niebie w iedności oſoby. Toż mowi Nazianzenus Epiſt: 1. ad Clido: *Zaden nie wſtąpił do niebá, &c. Ma być rozumiano co ſię mowi dla ziednoczenia niebieſkiego. Támże: Słowo ćiáłem ſię ſtáło, iż ćiáło ná ſię przyięło. Chryzoſtom też nápiſał,* Hom: 10. in Ioh: *Sſtáło ſię ćiáłem słowo Bog: nie iżeby odmienił ćiáłē iſtnośći, ále iż ćiáło wziął.*

Vigilius lib: 2. cont: Eutych: cap: 3.

VVedług włáſnośći nátury, ſámo ćiáło umárło, ſámo ćiáło pogrzebione było: á według ziednoczenia oſoby, Bog umárł y pogrzebion ieſt. Abowiem oſobá Słowá w ćiele ieſt, ktore y umárło: A ták według włáſnośći nátury słowo z niebá ſtąpiło, nie ćiáło: według włáſnośći nátury, ćiáło umárło, nie słowo: á według ziednoczenia oſoby, y ćiáło z niebá ſtąpiło, y słowo umárło, y pogrzebione ieſt. A ták męká właśnie należy do ćiáłá według nátury: á do słowá według oſoby: ábowiem y słowá y ćiáłá iedná y táż ieſt oſobá, y przez to y Bog ćierpiał y nie ćierpiał: Cierpiał według ziednoczenia oſoby, á nie ćierpiał według włáſnośći nátury. Támże cap: 4. *Czemu ſię obawiaß wyznáwáć dwu nátur, ponieważ Apoſtoł nie bał ſię wyznáwáć dwu xtałtow? Ieden, ktory ieſt Bog: drugi, ktory tenże Bog ieſt człowiek.*

Cyrillus Epiſt: ad Neſtorium, cap: 13.

Mowimy że Pan ćierpiał, y wſtał z martwych: nie iżeby Bog słowo w ſwoiey náturze miał ćierpieć, ábowiem Bog nie może ćierpieć, ále iż ćiáło ono, ktore ſię ćiáłē włáſnym iego ſtáło, ćierpiáło.

Iuſtinus lib: de Recta fidei Confeſſ.

Ieden ieſt ſyn ktory y upadł (to ieſt umárł) y upádłe rzeczy náprawił: (to ieſt, co było umárło wzbudził) Ile ieſt człowiekiem, upadł, (to ieſt, umárł) Ile ieſt Bogiem, náprawił, (to ieſt, zmartwychwſtał.) A przetoż, ilekroć uſłyßyß o iednym Synu przećiwne głoſy weſpoł złączone, rozdźiel według obu nátur: wielmożne y Boſkie, náturze Boſkiey przywłaßcz: á cokolwiek ieſt małego y człowieczego, náturze człowieczey przyczytay. Ták bowiem niezgody słow uſtrzeżeß ſię, oddawáiąc káżdey náturze co iey ieſt.

II. Obchod Adwentu.

Ambroſius, vide Polyanth: fol: 170.

Ten czás nie bez przyczyny, przyśćiem Pańſkim náźwány ieſt: dla tego bowiem Oycowie ś. poczęli Adwent obchodźić, áby ſię káżdy wierny nágotował y popráwił, áby mogł godnie obchodźić národzenie Bogá ſwego. On ſpráwiedliwy przyßedł do nas grzeßnych, áby z grzeßnych uczynił ſpráwiedliwe: pobożny przyßedł do niepobożnych, áby nas pobożnymi poczynił: pokorny przyßedł do pyßnych, áby z pyßnych uczynił pokorne. Y dawa przykład od obchodu národzenia iákiego Monárchy wielkiego, ná ktory ſię poddáni iego z wielką pompą gotuią. Serm: 14.

Auguſtinus Serm: 2. de Adventu.

VVtym was nápominamy bráćia, poniewaź dźien národzenia Pańſkiego nádchodźi, nágotuymyß ſie zá wſpomożeniem Kryſtuſowym iáko ná ucztę weſelną y niebieſką, będąc od wßelákiego zbytku dálekimi, y w dobre uczynki przyozdobionemi, iáłmużny ubogim daway my, gniew ábo nienawiść, iák iáką truciznę z ſerc wyrzućmy: Czyſtość wiernie záchoway ćie, ná obiády wáße częśćiey ubogich wzyway ćie, ná nabożeńſtwo ránie y, (to ieſt, ſkoro świt, ábo gdy ſię odniewa, ábo ſkoro dźien) wſtaway ćie, w Kośćiele ſtoiąc, ábo ſię modlćie ábo śpiewayćie. To nie Mßyćie.

Teleſphorus apud Gratian: diſt: 1. de Conſecr: Can: Nocte.

Xiężą nocy świętey národzenia Zbáwićielá, niechay celebruią Mße, ále inßych czáſow nie máią być celebrowáne, przed trzećią godźiną ná dźień: ábowiem tey godźiny Pan ukrzyżowan ieſt. Toć tedy o Roratney Mßy nie wiedźiał.

Concilium Elibertinum Can: 35.

Podobáło ſię zákazáć, áby niewiáſty ná Cmyntarzách (to ieſt, w nocy) nie czuły: dla tego, iż częſtokroć pod záſłoną modlitwy, złośći potáiemnie dopußczáią ſię.

Polyd: lib: 6. cap: 4. de Invent: rerum.

Nabożeńſtwá nocne, záwße były przyczyną wiela złośći, y dla tegoż ich Oycowie święći zákazáli, y one dawni pogánie znieśli.

Bell: l: 10. c: 20. de bonis oper. & Sũma Angel: c: Ieiuniũ. & Arpha f: 534.

Poſt Adwentowy nie ieſt z roſkazánia, ále z rády y ze zwyczáiu: y nie powinny. *Slubu dawáć w dni Adwentowe, nie zákazáli Apoſtołowie, áni Doktorowie dawni, ále Concilium Illerdenſkie párticulárne, ná ktorym było tylko ośm Biſkupow.*

Co wźięli od pogan: bo też pogáni tymi czáſy nie żenili ſię, rozumieiąc, że one weſela były nieſzczęśliwe. O czym piße Ovid: l: 5. Faſt: *Acz y tego Canonu niemáß w tym Concilium, tylko u Gratianá,* Cauſa 33. quæſt: 4. Canon: Oportet.

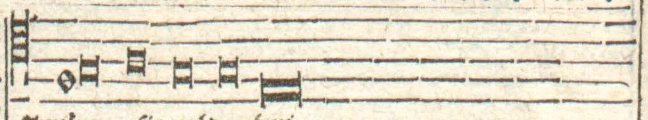
I. PIESN ADWENTOWA.

Auguſt. de verb: Apoſtoli Serm: 9.

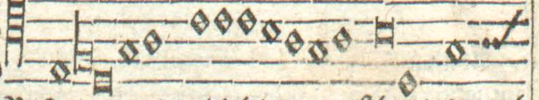
ZAdna inßa nie byłá przyczyná przyśćia Kryſtuſowi pánu/ iedno grzeßniki zbáwić: bo gdźie niemáß chorego/ rany/ tám też nie potrzebá lekárſtwá. Jeſli przyßedł z niebá lekarz wielki/ toć po wßytkim świećie leżał chory: á ten chory ieſtći narod ludzki. Támże: Wßytek narod bowiem zginął był/ ſkoro ieden zgrzeßył: gdźie był narod wßytek/ zginął wßytek/ ále przyßedł ieden bez grzechu/ ktoryby go zbáwił od grzechu. Tenże Serm: 8. de verb: Apoſt: dokłádáiąc mowi: Nie ściągnęły Kryſtuſá Jezuſá z niebá ná źiemię záſługi náße dobre/ ále grzechy.

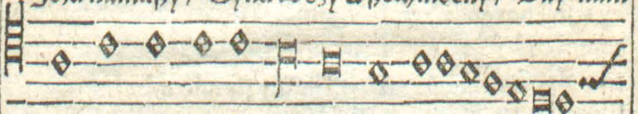
* Anienáß Oycze miłośćiwy / Bożeś dla nas ſynaczká twoiego / z nieStudnicáś ty wielkiey dobroći: Ráże wßechmogący / tobie my grzeßni dźiękuiemy / bá wyſokiego / zeſłał dla zbáwienia náßego: tuy w doległośći/ á przywiedź ku wieczney rádośći:

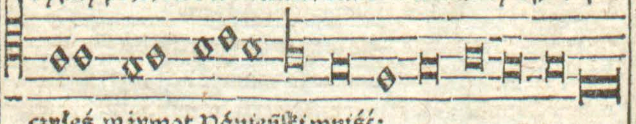
Zmiluy się nád námi.

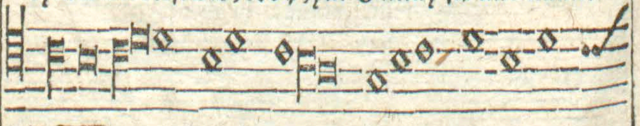
KRyste iedyny / z niebá do nas zesłány / zdawná
Człowiek zásłużył/ zá grzechy ktore czynił/ Smierć/ pie-
Jezu namilszy / Synu Boży wßechmocny / Day nam

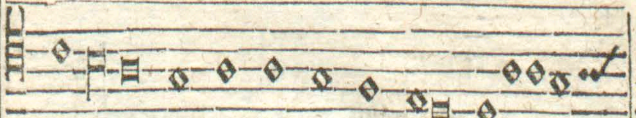
nam z Oycy obiecány/ dla nas wßytkich grzeßnych/ ra-
kło/ wieczne potępienie: Tyś spráwił zbáwienie / przez
byśmy przez twe wćielenie/ śmierći wieczney vßli / po-

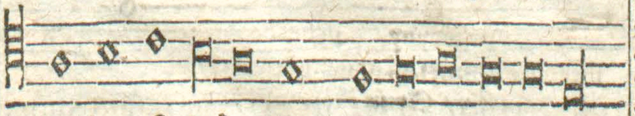
czyłeś w żywot Pánieński wniść:
ono twe święte wćielenie.
tym w Krolestwie z tobą żyli: Zmiluy się nád námi.

WSzechmocny nász miły Pánie/ tyś iednák nic nie
Jużći się niebiosá skłoniły/ á nam Jezuſá
Dziękuiemyć wßyscy tobie/ żeś nas raczył przy

omieszkał/ gdyś iuż nam pomoc miał: prośbyś świętych
spuśćiły/ ktorego Prorocy / wßem opowie-
ię ć ku sobie dla Syná twoiego / w żywot pánień-

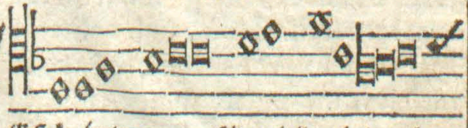

twoich wysłuchał.
dáiąc/ żądáli.
ski wćielonego: Zmiluy się nád námi.

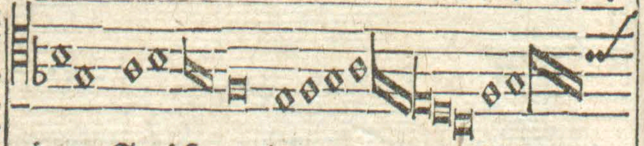
II. PIESN ADWENTOWA.

Bernar: Serm: 3. de Adven.

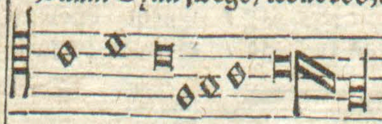
NJe tylko do ćiebie / ále też y w ćię przychodźi syn Boży. Troiákie bowiem przyßćie iego znamy/ do ludźi / w ludźi/ przećiw ludźiom: ále iż pierwße y trzećie wiádome są/ iáko iáwne: o wtorym/ ktore duchowne y zákryte iest/ słuchay sámego Krystusá mowiącego: Jesli mię kto miłuie/ etc. Do niego przyidźiemy / á mieszkánie v niego vczynimy. Thomas Prolog: in Isa. Przyßćie pánskie iest troiákie : Przez wćielenie/ w myśl przez łáskę/ ná sąd.

WEsoło śpiewaymy/ Bogá Oycá chwalmy/

że nam Syná ſwego/ iednorodzonego/dał ná wykupie-

nie/ prze ludzkie zbáwienie.

O przyßćiu Kryſtowym / troie piſmo o nim: pierwße w náßym ćiele / á drugie duchowne/ trzećie do ſadzenia/ czáſu z martwych wſtánia.

Pierwße przyßćie iego/ieſt przodkiem dla tego: by człowieká zbáwił/grzechy iego zgłádźił/z Bogiem Oycem ziednał/á żywot wieczny dał.

Przyßedł też dla tego/widzim z náuk iego/ by poſelſtwo ſpráwił/ weſela nábáwił: ku pokućie wołał/wiele ich náwrácał.

Ták mowiac vczył ſam: Przykład moy dáie wam/ ták iákom ia czynił/ żem Zakon wypełnił/ tákże y wy czyńćie / wola Oycá pełńćie.

Wtore przyßćie iego / w myśl ſercá ludzkiego: przez ſwe świete ſłowo / wchodźi do tákiego/co pokute czyni/ ſłowu iego wierzy.

O tym ſam powiedźiał/y obietnice dał: Gdźie ſie w náuce mey / zeyda dwá ábo trzey / iam ieſt miedzy nimi/ przebywáiac z nimi.

Nie opußczáiac ich/do mnie wołáiacych: ále

chce być z nimi / káżdey ich godźiny / wßego vdreczenia/áże do ſkończenia.

Toż ieſt przyßćie iego/do śmierći káżde°/przetoż nam czuć kazał/obżárſtwá zákazał: bowiem niewie człowiek/w ktory śmierć przyidźie wiek.

Przetożſie wiáruymy/á nie obćiażaymy Serc náßych obżárſtwem/ áni też piiáńſtwem: roſkoßy przeſtáńmy/ świątobliwie żyimy.

Trzećie przyßćie bedźie/gdy ná ſadźie śiedźie: Tám bedźie ſtráßny dźień / gdy z grobow wſtániem weń: Támby ſie rad zły ſkrył/ by przed Pánem nie był.

Wßyſcy Aniołowie / Kryſtowi Poſłowie/ Ná ſad z Pánem przyida/wielkie cudá beda/niż ná ſadźie śiedźie/ziemiá ſie trząść bedźie.

Dźień tym ſtráßny bedźie / dźień ſmetku y nedze / co ſie Páná przeli / zá nim iść niechćieli/ świátu w tym folguiac/ ludźi násláduiac.

Przetoż ſie przyprawmy / wßech złośći przeſtáńmy : ták Páná czekaymy/ ná modlitwách trwaymy/zá grzechy żáłujmy/á żywotá zlepßmy

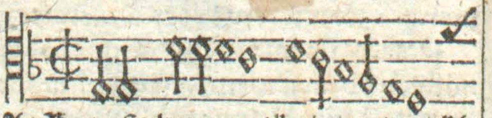
Ráczże ſpráwić Pánie / w nas pokutowánie/ żebyſmy ták żyli / á ćiebie widźieli / Páná łáſkáwego/ ná dźień przyßćia twego.

III. PIESN. ADWENTOWA.

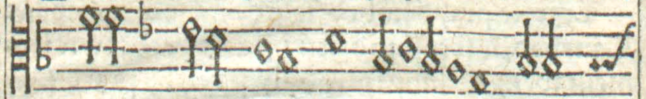
August: l: 2. c: 3. de viſit: inf.

TEgo wćielenia ſyná Boże°/wßyſcy święći z wielka chućia prágneli/iáko ći ktorym było obiáwiono/iż ináczey na-

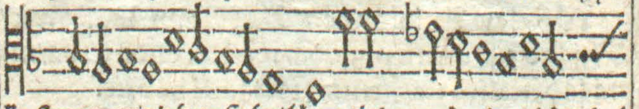
vod ludzki nie mogł być zbáwion/ iedno przez ſyná Bożego wćielonego: ábowiem niemáß w żadnym inßym zbáwienia/ áni ieſt dáne imię pod niebem żadne/ ktoreby było podáne miedzy ludźi/ w ktorym potrzebá ábyśmy byli zbáwieni.

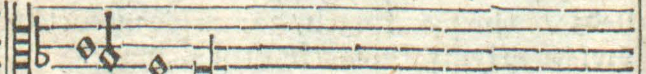
WAn Bog wßechmogący/ krolując od wieká/

raczył ná ſwoy święty kſztałt ſtworzyć człowieká/ nád wßytko

ſtworzenie bárzo ſpániálego/ żeby znał y chwalił Páná

Bogá ſwego.

Wnet mu dyabeł záyźrzał/ tákiey ßcześliwośći: zwiodł go nießláchetnik/ z przyrodzoney złośći/ iż nád wolą Páná/ ſtworzyćielá ſwego/ nędzny owoc z drzewá/ iadł zákazánego.

Tu ná nieboraczká/ przyßłá wielka trwogá/ gdy widźiał iż wypádł/ z łáſki páná Bogá: przecż wßytko ſtworzenie/ od niego vćiekło/ tuż nád ßyią widźiał/ czártá/ śmierć y piekło.

Wßák Pan lutośćiwy / iego mę przebaczył/ ále go z ſwey łáſki/ ták poćießyć raczył: Nie ſtráchay ſie dámći/ niewieśćie náſienie / ktore możnie ſtłumi/ dyable pokolenie.

Ćießąc potym duße / człowiecza nędznicę / czeſto te powtarzał/ wdźięczną obietnicę/ Przez Proroki święte/ przodkiem Abrámowi / nákoniec y ſłudze/ ſwemu Dawidowi.

Tymi ſłowy mowił/ ku Abráámowi/ w náſieniu twym będą / vbłogosłáwieni / wßyſcy narodowie: to wßytko dla tego / iżeś był poſłußny/ záwzdy głoſu mego.

Tákże do Dawidá/ mowił ſługi ſwego/ wzbudzę twe potomſtwo/ z żywotá twoiego / Temu dam ſtolicę / wiecznego Kroleſtwá / ktoremu nie będźie/ to wiedz/ nigdy końcá.

O tey obietnicy/ dawáli znáć wßyſcy/ iák Pátryárchowie / ták też y Prorocy : Oznáymuiąc pewnie/ że ſie miał národźić/ Kryſtus zbáwićiel náß/ y wieczną śmierć zgłádźić.

Iákob Pátryárchá/ mowił vmieráiąc/ á ſyny ſwe miłe/ tymi ſłowy ćießąc: Nie będźie Kroleſtwo od Judy odięte/ áż przydźie Meſyaß / ono plemię święte.

Moyzeß ſługá Boży / Zydom opowiedźiał/ iż Proroká pan Bog/ pewnie im obiecał: Y Dániel Prorok / o nim Prorokował/ gdy Krolowi złemu/ ſen dźiwny wykłádał.

Izáiaß Prorok / też o tym znáć dawał / że ſie Jezus Krystus / z Pánny národzić miał: A názwał go Oycem / Xiażećiem y Bogiem / niewinnym Báránkiem / y też Zbáwićielem.

Jeremiaß Prorok / też o nim powiedźiał / że z Dawidowego / potomſtwá wyniść miał: á co dźiwnieyßego / Bogiem go názywał / y o tym znáć dawał / że ták zwány być miał.

A Micheaß Prorok / ten mieyſce vkazał / Bethleem miáſteczko / gdźie ſie národzić miał: Tenże wieczność iego / przed świátá poczatkiem / A ode dni wiecznych / oznaymił nam wßytkim.

Záchár yaß świety / y ten oznáymował / że do Jeruzálem / Krystus przyiecháć miał / ná Oślicy nedzney: ktorego też názwał / Vſpráwiedliwieniem / y náßym zbáwieniem.

Málachiaß Prorok / ten ludźi poćießał / przyßćie Páńſkie rychłe / mowiac oznáymował: O to idźie ſam Pan / do Kośćiolá ſwego / ktory ieſt y poſłem Przymierza wiecznego.

Tegoć Meſyaßá / wßyſcy pożadáli / y Bogá Oycá oń vsilnie prosili: A drudzy prágneli / by nie vmieráli / Ażby Meſyaßá / pierwey ogladáli.

Widzac Bog wßechmocny / prosbe ſwoich wiernych / Posłał im ſynaczká / z pálacow niebieſkich: Ten z niebá zſtapiwßy / ták ſie ſam vniżył / Iż ſie w żywot czyſty / wćielić chetnie raczył.

* Przetoż miły Oycze / my dźiateczki twoie / wznosimy do ciebie / dźiśia głosy ſwoie / chwaląc ciebie Páná / dobrodźieiá ſwego / żeś nam raczył posłáć / Syná namilßego / Amen.

IIII. PIESN ADWENTOWA.

August: Epist: 89. Quæst: 3.

PRzypátrz ſię iáko záleca Apostoł Adámá y Krystuſá: támtego ku potępieniu / tego záś ku vſpráwiedliwieniu / choćiaż ták nierychło po Adámie Krystus przyßedł. Abyśmy wiedźieli / iż oni dawni Oycowie ſpráwiedliwi / ktorzy iedno być mogli / nie przez co inßego / tylko przez tę wiárę wybáwieni byli / przez ktorą y my zbáwieni bywamy / to ieſt przez wiárę wćielenia Krystuſá Páná / ktore im przyßłe opowiedano / iáko nam iuż przeßłe opowiedáią. Tenże lib: 2. c: 32. cont: Pelag: de pec: origin: Pierwey nim w ćiele przyßedł / dawne ſwoie człónki wybáwił ſwego wćielenia wiárą. Toż mowi Lombar: li: 3. dist: 25. Can: Prædictis. dokłádáiąc tego / Táż ieſt wiárá náßá / ktora y ich.

Notá iáko, Weſoło śpiewaymy / ꝛc.

DRcze náß wßechmocny / dźiwny w ſwoiey mocy / ktoryś dał Syná nam / ábyś w łáſce był znan. Dałeś ná świát iego / badźże dźieká z niego.

Byś ták łáſkaw być miał / człowiek ſie nie ſpodźiał / godźien byś go ſkarał / á tyś mu łáſkę dał / w Synu ſwoim miłym / ná ten świát zesłánym.

Coś Oycom obiecał / toś iuż dawno oddał: Bo tego żadáli / gdy prorokowáli / mowiac / Rácz Pánie dáć / Meſyaßá / zesłáć.

Racz niebo przełomić / k nam śie ná dol skło-
nić: O Pánie wysłuchay/miłośierdźie swe day/
posli zbáwićielá/z Pánieńskiego ćiálá.

Racz zstapić zniebios swych/ku poćieße smu-
tnych: Ták ćiebie żądáli/ći ktorzy ćie ználi. A my
ćie żądamy/ łáski twey prágniemy.

Ty miłośćiw chcąc być/ raczyłes to zrządźić/
że przez twego Syná/iest zgłádzona winá/ spra-
wiedliwość dána/ przezeń záslużona.

Skoro śie národźił/ w to śie záraz włożył/ áby
był rzecznikiem/ przez śmierć Poyśrzednikiem/
miedzy toba Oycem / á grzeßnym człowiekiem.

Syn twoy wiekuisty/brał śie w żywot czysty:
gdy przyßedł czás tego/wźiął kstałt sługi swego:
A to Duchem świetym/w żywoćie Pánieńskim.

W personie osobny/bedąc tobie rowny/ wßák-
że ták przećie chćiał/ áby śie sługa sstał: A prze-
ćie był Bogiem/ choć śie sstał człowiekiem.

Nuż my wßyscy ninie/ w tym to náßym gmi-
nie/ważmy táka miłość/łáske y życzliwość: dźie-
kuiąc społecznie/chwalmy go serdecznie.

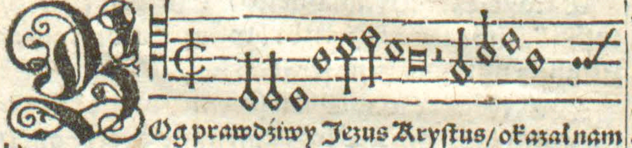
* Chwalá tobie Kryste/niech bedźie społe-
cznie/ z Oycem/z Duchem świetym/ w bostwie
nierozdźielnym: przywiedź nas z litośći / k nie-
bieskiey rádośći.

Gdźie wesele wieczne / y mieysce bespieczne:
Przetoż z świátá tego/wprowadź nas do niego.
Amen wierzym Pánie/że śie to ták sstánie/ Am.

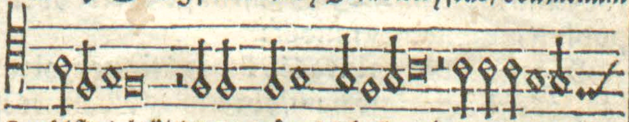
V. PIESN ADWENTOWA.

Concil: Nic: in Confess: fid.

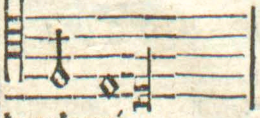
SYn Boży dla nas ludźi y dla náßego zbáwienia zstąpił z
niebá / y wćielił śie y sstał śie człowiekiem. Ambrosius y
Augustinus dokłádáią: (dla Mánicheußow/ktorzy mo-
wili/piße Mantuanus Tract: de Concept: iż Máiestatowi
Boskie^v nie należáło áby miał wniść w ćiáło/y tám w plu-
gástwách mießkáć) in Cant: Te Deum laudamus, Tyś
synu Boży/ ku wybáwieniu máiąc przyiąć człowieká / nie
żádźiłeś śie Pánieńskim żywotem. Toż ma Nicephorus
co y Concil: Nic: lib: 17. cap: 28. Hist.

Og prawdźiwy Iezus Krystus/ okazał nam

swą łáske iuż/ kiedy raczył z niebá sstąpić/ á z námi śie spo-

łem złączyć.

Chcąc być ludzkim Zbáwićielem/bostwo złą-
czył z náßym ćiáłem / zá spráwą Duchá świete-
go/dla wykupienia náßego.

Słowo ćiáłem tu śie sstáło / Pánny czystey

nie zrußyło: Iśćieć to nád rozum świecki/ bo to ſpráwił nád bieg ludzki.

Bo gdy Pánná vwierzyłá/ moc naywyżßego ſpráwiłá/ Weyźrzał Bog ná iey zniženie/ Duch świety ſpráwił wćielenie.

Wyßedł od Oycá wiecznego/ wßedł do domu Pánieńſkiego/ zá zbroie wźiął ćiáło z Pánny/ dla náßey pewney obrony.

Wyßedł z żywotá czyſtego/ iák z pálacu Krolewſkiego. Iák obrzym ku boiowániu/ przyßedł k náßemu zbáwieniu.

Nzwyćiężył Dyabłá złego/ śmierć/ piekło/ wßytkę moc iego: czym był wßytek świát záráźił/ áby z nim wiecznie ſtrácon był.

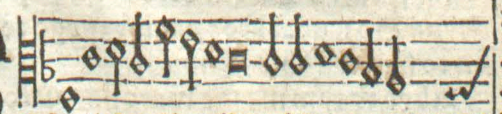
* Ktoryś rowny Oycu ſwemu/ pomoż przyrodzeniu mdłemu: Vlecz ſam náße krewkośći/ podług niezmierney miłośći.

O Iezu Kryſte z lutośći/ ktoryś ſie poczał w czyſtośći/ błogoſław nam/ obroń złego/ domieść kroleſtwá wiecznego/ Amen.

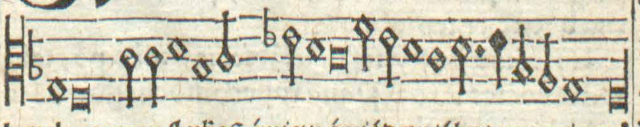
VI. PIESN ADWENTOWA.

Auguſt: Serm: 18. de Tempore

TEgo Gábrielá názywa Archániołem/ to ieſt/ iáko mowi Origenes Hom: 3. in diverſos, Mocą Bożą. A Bernardus Hom: 1. in laudib: Virg: dokłáda: Ináczey Kryſtus názwány ieſt mocą Bożą/ ináczey Anioł: Anioł bowiem tylko nazwiſkiem/ á Kryſtus iſtotnie. Ten Gábryel/ iáko oznaymił rzeczy zacne z roſkazánia Bożego Zácháryaßowi Kápłanowi, Luc: 1. Dánielowi, cap: 8, 9, 10. ták y pánnie Máryey poczęćie y národzenie ſyná Bożeo Duchem ś. Mieśiącá/ dniá/ godźiny zwiáſtowánia y oznáymienia/ zámilczał Duch ś. dla ſłußnych przyczyn. Acz niektorzy twierdzą/ iáko Meſſreth: Serm: 1. de Annunt: że ſię sſtáło w wieczor: á rzezycá Kwietniá/ pißę Petrus de Natal: lib: 3. c: 225. á Diſcipulus powieda że ráno, Serm: de Viſit: V. MARIÆ. Ale iż o tym piſmo ś. milczy/ nam ſię o tym dwornie nie godźi pytáć. Słußnie mowi Augu: Serm: 35. de Sanctis. To zoſtawa/ áby człowiek kłamliwie nie zmyślał rzeczy iáwney/ ktorą P. Bog chćiał mieć zátáioną. Conc: Tol: x. cap: 1. Pámiątkę zwiáſtowánia wćielenia Syná Bożego/ kazáło obchodźić nie Kwietniá/ ále Grudniá: to ieſt dniá 8. przed Bożym národzeniem. á ſłußnie: bo wćielenie ma vprzedźić národzenie.

WOſłan ieſt od Bogá Anioł/ ktoremu imię Gá

bryel: o czym Łukaß święty świádczy/ áby temu wierzył (káżdy.

Do kráiny Gálileyſkiey/ Gdźie ieſt miáſto Názáretſkie/ W ktorym to Márya pánná/ Iozefowi záślubiona.

Nwßedł do niey z tym poſelſtwem/ Będąc

Pánu w tym posłusznym: Ktory niż poselstwo spráwił/ temi ia słowy pozdrowił:

Zdrowá badź/pełna miłośći/Toć Bog wskazał z wysokośći/ Synowi ćie swemu obrał/ By w twym żywoćie mieysce miał.

Pánná słysząc pozdrowienie/ Miáłá to zá podziwienie/ Jákowyby to poseł był/ Ktory ia ták pozdrowił.

Nie boy sie/rzekł Anioł do niey/To zá pewne poselstwo miey: Badź z tego dáru wesoła/ Bos łáske Boża nálázłá.

Poczniesz Syná y porodźisz/ Jmie mu Jezus położysz/A ten bedzie ták krolował/Nigdy końcá nie bedźie miał.

Zá spráwa Duchá świetego/ Poczniesz ty Syná Bożego: Moc naywyższego to spráwi/że on to sam w tobie zácźni.

Abyś w tym nic nie watpiłá/ Oto Helżbietá poczełá/ Práwie iuż w swoiey stárośći/ Smutna bedac z niepłodnośći.

Miesiac szosty iest Helżbiećie/ iáko poczełá w żywoćie: Bo v Páná wszechmocnego/ Nic nie iest niepodobnego.

A ták Pánno to wiedz pewnie: A przyimi w sie słowo moie/ Coć ia mowie/ to sie sstánie/ wolać Boża oznáymuie.

Pánná wnetki pozwoliłá/ Pánu sie swemu poddáłá: Otom ia iest sługá iego/ sstań sie podług słowá twego.

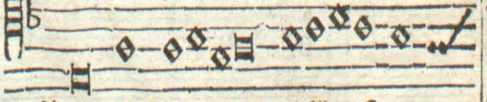
Támże w iey świetym żywoćie/ Nád zwyczay było poczećie: Bog sie z człowieczeństwem złaczył/ Pánnie Pánieństwo zostáwił.

* O Kryste dla nas wćielony/ W żywoćie Máryey Pánny/ Ráczże nam grzechy odpuśćić/Rádośći wiecznych domieśćić.

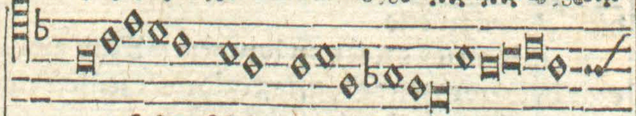
VII. PIESN ADWENTOWA.

Ambros: lib: 2. cap: 8. de Spiritu sancto.

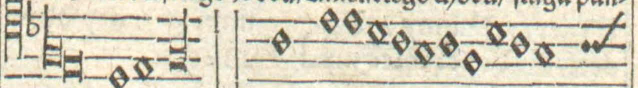
ABowiem iáko czytamy/iż táiemnice wćielenia Páńskiego stworzył Oćiec/stworzył y Duch ś. ták też czytamy/że y sam Krystus ćiáło swoie stworzył. Stworzył Oćiec według onego co nápisano: Pan stworzył mie. A ná inszym mieyscu: Posłał Bog Syná swego sprawionego z niewiásty. Stworzył y Duch świety one wszytke táiemnice/ według tego iáko czytamy/ Iż ználeźioná iest Márya brzemienna z Duchá ś°. Tu masz/ iż stworzył Oćiec y Duch ś. táiemnice wćielenia Páńskiego. Wiedz/ żeć ia stworzył y Syn Boży/iáko mowi y Sálomon: Madrość zbudowáłá sobie dom: A przetoż Duch ś. ktory stworzył táiemnice wćielenia Páńskiego/ ktore iest zacnieysze nád wszytko stworzenie/ iákoż może być stworzeniem?

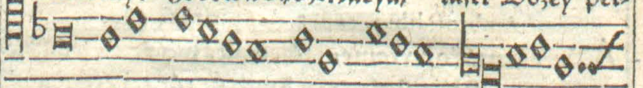
PAn Bog wszechmogacy z wielkiey swoiey mo
Jmie mu Gábryel/ wielki Boży po-

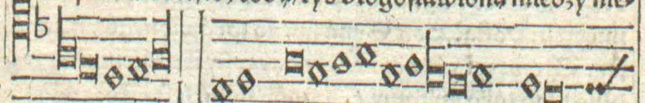
cy/ posłał Posłá swego/Aniołá mocnego/ do Pánny
sel/ z Niebieskiego zboru/Anielskiego choru/ slugá páń-

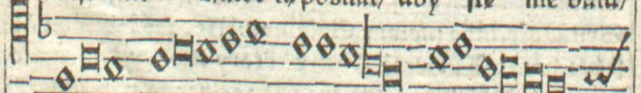
Máryey. Wszedł ku Pánnie czystey/mowiąc rzeczy i-
ski wierny. Zdrowá bądź Marya/ łáski Bożey pel-

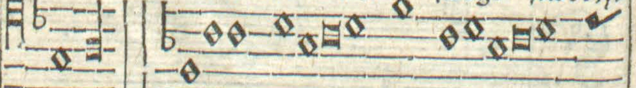
ste/ bárzo poćieszone/ nigdy niesłycháne żadnemu
ná/Pan niebieski z tobą/tyś błogosłáwiona miedzy nie-

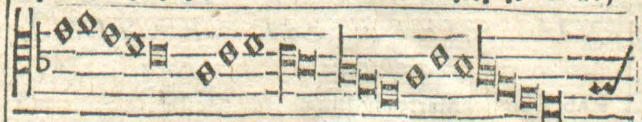
człowieku. Ktora to słysząc te słowá w swoie vszy/
wiástámi. Anioł ią posilał/ áby sie nie bálá/

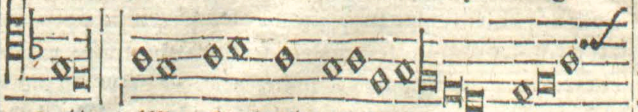
z lekszy sie z teo pozdrowienia Anielskieo /wielce sie zdzi-
ále to wiedziálá/ iż łáske nálázlá swego stworzy-

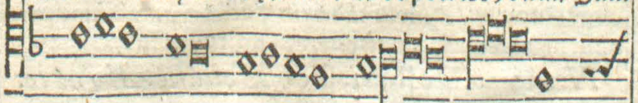
wilá. Ták Pan Bog vłożył/á ná ćię to włożył/ po-
ćielá. A temu Pan Bog da/ stolice Dawidá/ á

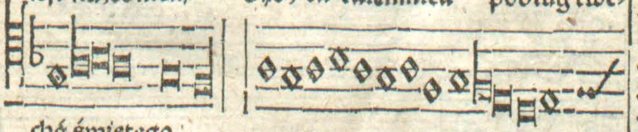
czniesz zbáwićielá/wszem Emánuelá/w Pánieńskiey czy-
krolowáć będźie/ od wieku ná wieki/ z tym kto go mi-

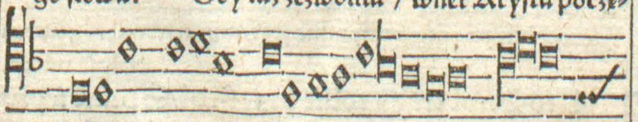
stośći. Mocą Bożą dziwną/ że ty czystą Pánną/zá-
knie. Gdy to vsłyszálá / te odpowiedź dálá/ Jam

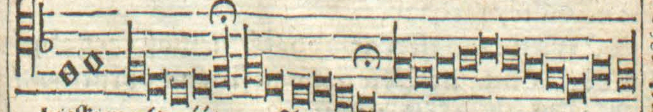
chowána będźiesz/ choćiaż ten płod weźmiesz przez Du-
ćiest służebnicá/ bądź tá táiemnicá podług twe-

chá świętego.
go słowá. Gdy iuż zezwoliłá / wnet Krystá pocze-

łá. A ty Kryste rácz dáć/z sobą wiecznie mieszkáć/w nie-

bieskiey rádośći. A men.

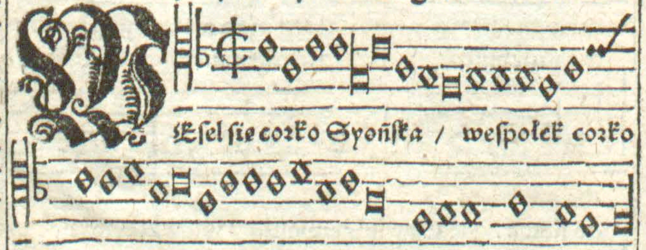
VIII. PIESN ADWENTOWA,

Ktorą śpiewáią po Kazániu.

Rabi Samuel Marroch: lib: de Adv: Messiæ, ad amicum.

BRáćie miły/ boię się iż Krystus iuż przyszedł/ y iuż wypełnił pierwsze przyszćie swoie: ábowiem w pismiech nászych náyduiemy iego przyszćie dwoie. Pierwsze przyszćie Krystusowe opisáne iest w Prorocech/ w vbostwie y w pokorze: wtore/ w chwale y w máiestaćie. O przyszćiu pierwszym mowi Bog przez vstá Zácháryaszowe: Wesel się corko Syońska/ etc. y w tym przyszćiu opisuie go Izáiasz być wzgárdzonym/ Dawid zábitym/ Zácháryasz y Amos przedánym/ etc. czytay o tym więcey apud Svidam.

Notá iáko, Postan iest od Bogá/ etc. *Abo ná te:*

Wesel się corko Syońska / wespołek corko Hierozolimska/ niewymownie się ráduiąc/ á w sercu swym (śpiewáiąc.

Oto Krol twoy tobie przyszedł/ Spráwiedliwość twoiá y Zbáwićiel/ Cichy y vbogi będąc/ á ná oslicy śiedząc.

Bys się mu z sercá poddáłá/ niemász czegobyś się lękáć miáłá: Nie iest nád swymi okrutnym/ Ale wszytkim łáskáwym.

Rozprószy nieprzyiaćioły/ Ktorzy ćię vstáwicznie trapili: boć iest Pánem wszechmogącym/ A w tobie mieszkáiącym.

Wierzącym iest pokoy iego: Bo on we krwi Testámentu swego/ Wyzwolił z piekłá grzeszniki/ gdźie vstáwiczne męki.

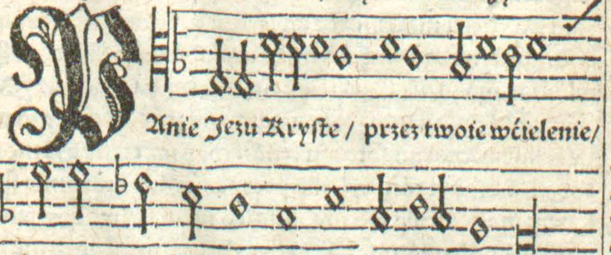
* Dźiękuymy Pánu nászemu/ á chwałę záwżdy wzdawaymy iemu: Bo on Syná swego zesłał/ y zá Zbáwićielá nam dał/ Amen.

IX. PIESN ADWENTOWA,

Ktorą śpiewáią po czytániu Ewánieliey.

Bernardus Serm: 4. de Adv: Dńi.

NIe tylko myślćie o przyszćiu ktorym przyszedł Krystus szukáć/ y zbáwiáć/ co było zginęło: ále owszem y o onym/ ktorym przydźie y weźmie nas do śiebie/ etc. Tenże Serm: 5 de Adv: W przyszćiu pierwszym Krystus był odkupieniem nászym/ w ostátnim okaże się żywotem nászym.

*

Wánie Jezu Kryste/ przez twoie wćielenie/ ráczyś nam dáć prosim/ Boskie przeżegnánie.

Zebyśmy się ćiebie/ ták rozmiłowáli/ tobie cześć y chwałę/ sámemu wzdawáli.

A po tym żywoćie/ przyimi nas ku sobie: gdyż

náſzá nádzieiá/ położona w tobie.

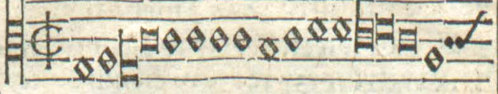
Abyſmy ćię iuż tám/ práwie oglądáli/ czegoſmy/ z rádośćią/ tu oczekawáli/ Amen.

OSTATNIA PIESN ADWENT.

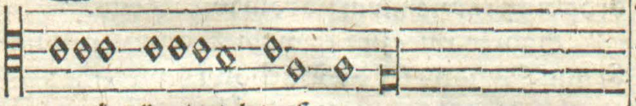
W Ktorey Zácháriaſz Kápłan/ oćiec Janá Krzćićielá/ dźiękuie Bogu zá ſpełnienie obietnice ś. z ſtrony posłánia Meſyaſzá: ktorego Meſyaſzá názywa Rogiem zbáwienia/ Pánem nawyżſzym/ Látoroślą z wyſokośći/ w ktorym vkázuie zbáwienie pewne/ odpuſzczenie grzechow ſkuteczne/ wybáwienie od ſzátáná wieczne/ y od oney wtorey śmierći/ z łáſki á z miłośierdźia Bożego/ dármo/ nie dla żadnych zasług ludzkich: zá co nic inſzego P. Bog niechce/ iedno ábj mu wierni á wybráni iego służyli vſtáwicznie w świątobliwośći y ſpráwiedliwośći. Tego Zácháriaſzá Kápłaná oycá Janá ś. Chrizoſtom názywa naywyżſzym Kápłanem/ mowiąc: Hom: 12. in cap: 3. Mat: Jan był ſynem naywyżſzego Kápłaná. Toż mowi y Hieronym Epiſt: ad Ruſtic: Jan Krzćićiel miał mátkę świętą/ y był ſynem Biſkupim. A Auguſtyn tego Zácháryaſzá Kápłaná małżeńſtwo wſpominájąc mowi/ in Quæſt: ex utroq; mix: Quæſt. 127. Zácháryaſz kápłan mąż ſpráwiedliwy/ w ſtárośći ſwey zá pozwoleniem Boſkim ſpłodźił ſyná: ktory ieſzcze ſię był nie národźił/ á iuż był záſłużył áby prorokował. A ktorymże ſpoſobem małżeńſtwo więc winują/ co nie może być dowiedźiono/ áby miáło wádźić: A ktoż tego będźie przał/ że to nie ma być názwáno dobrym co nikogo nie obraża: ꝛć. Tenże ieſzcze o tym zacnym mężu Zácháryaſzu mowi/ y o małżonce iego Helżbiećie/ wykłádáiąc słowá Lukaſzá ś. káp: 1. v: 2. lib: 1. cont: Pelag: cap: 48. Rzeczono ieſt według nieiá-

kiego miedzy ludźmi obcowánia/ podobnego y chwalnego/ ꝛć. ále tego nie rzeczono według oney doſkonáłey ſpráwiedliwośći/ w ktorey prawdźiwie y pewnie niepomázánemi y doſkonálemi żyć będźiemy.

Benedictus Dominus Deus.

Chwalebny ieſt Bog narodu Izráelſkiego/ iż

vczynił odkupienie ludu ſwego.

Y podnioſł vpádłą moc zbáwienia náſzego: w domu Dawidá sługi wiernego ſwego.

Ták iáko to był obiecał/ przez vſtá świętych/ Prorokow ſwoich od wieku záwſze wźiętych.

Iż nas miał wybáwić od nieprzyiaćioł náſzych/ Ktorzy nas też trapili czáſow wſzelákich.

A chcąc vżyć nád Oycy miłośierdźia ſwego/ Nie zápomniał Teſtámentu naświętſzego.

Przyśięgę Abráámowi Oycu náſzemu/ Ziśćił/ dawſzy to iuż ludowi ſwoiemu.

Byſmy będąc z rąk nieprzyiaćioł wybáwieni/ Mogli mu służyć niczym nie vſtráſzeni.

W świątośći/ w ſpráwiedliwośći tu przed nim chodząc/ Przez wſzytkie dni náſze żywot święty wiodąc.

Ty dźiećie bedźiesz zwan Prorokiem naywyższe°/ Poydźiesz przed Pánem gotuiac drogi iego.

Oznáymuiac o zbáwieniu ludowi iego/ Przez odpuszczenie grzechow z dobroći iego.

Przez niezmierne miłośierdźie Bogá nászego/ Ktory zstapił dla nas z niebá wysokiego:

Aby oświećił ktorzy w ćiemnośćiách śiedźieli/ A tych ktorzy tákże w ćieniu śmierći byli.

Spráwuiac nogi násze czásu wszelákiego/ Ku drogom zbáwiennym pokoiu wiecznego.

* Badźże wieczna chwalá Bogu Oycu nászemu: Synowi iego y Duchowi świetemu:

Ták iáko vstáwicznie byłá od wiecznośći/ Niechay bedźie wiecznie ie° wielmożnośći/ Am̃

I. Modlitwa Avgvstinowa.

Lib: Meditat: cap: 36.

KRyste Pánie/ słowo Oycowskie/ ktoryś przyszedł ná ten świát grzeszniki zbáwić prosze ćie przez wnetrznośći twego miłośierdźia/ popraw żywotá mego/ polepsz spraw/ vłoż obyczáie/ odeymi odemnie co mi szkodźi/ á tobie śie nie podoba/ á day co śie tobie podoba/ á mnie iest pożyteczno: vzdrow mie/ á bede vzdrowion: zbaw mie/ á bede zbáwion/ Amen.

II. Modlitwa.

WSzechmogacy Boże/ Oycze nász niebieski/ ktoryś iest wierny y prawdźiwy w obietnicách swoich/ obiecałeś zesłáć ná ten

świát iednorodzonego/ iedynego/ włásnego/ y vmiłowánego syná swego Jezusá Krystusá/ przed wszytkimi wieki z istnośći twoiey vrodzonego/ dla zbáwienia nászego: ktoraś obietnice spełnił/ zesławszy go ná świát/ nie dla nászych zasług/ áni vczynkow spráwiedliwych/ ktorych w sobie nie czuiemy: ále z łáski á z miłośierdzia twego ś°/ spráwiwszy wćielenie iego w żywoćie Máryey pánny/ záwsze czystey y błogosłáwioney: zá ktoregoć serdecznie dźiekuiemy/ ćiebie dobrod[illegible] swego chwalimy: á prośimy ćie pokornie pánie wszechmogacy/ rácz sercá násze náklonić/ y zápalić Duchem ś. ábyśmy mogli dostátecznie poznáć Syná twe°/ y onego sáme° cáłym sercem przyiać zá Zbáwićielá prawdźiwego/ zá Kápłaná wiecznego/ zá przyczyńce iedynego. O Oycze niebieski/ ktoryś nam z łáski ná te niskośći Syná swego zesłáć raczył: ráczysz nam to dáć prośimy ćie/ iż iáko śie on do nas/ z wysokośći máiestatu swego zstapiwszy/ przybliżyć raczył/ ábyśmy y my tey łáski świetey twoiey záwżdy wdźieczni bedac/ do niego śie też przez prawdźiwa pokute/ y przyimowánie słowá iego ś°/ codźień to bliżey przybliżáli. O studnico dobroći/ spraw że y to w nas moca Bostwá twego: Jáko śie Syn twoy z námi złaczył/ przez przyiećie ná śie ćiáłá nászego/ ábyśmy y my z nim śie złaczyli przez wiáre weń/ y przez posłuszeństwo słowá iego. O Pánie zastepow/

ràcz to wßytko ſpráwić przez tegoż Syná twe-
go miłego Jezuſá Kryſtuſá / ktorego imieniem
ćiebie wzywamy / tobie ſie ſámemu modlimy:
ktory nas ták ſie tobie modlić náuczył /
Oycze náß, ktoryś ieſt, &c.

PIESNI
NA BOZE NARODZENIE.

Luc: 2. ℣ 13.

Z Onym Aniołem przyßło wiele zaſtępow niebieſkich chwaląc Bogá / y mowiąc: Chwałá ná wyſokośći Bogu / á ná ziemi pokoy / przećiw ludźiom dobra wola.

I. Ktorzy bluźnili Boſtwo / Wieczność / Máieſtat ſyná Bożego: karánia ſrogiego nie vßli ná ćiele / pogotowiu ná dußy.

Pſalm 2. ℣ 12.

POcáłuyćie Syná by ſię ſnadź nie rozgniewał, á iżbyśćie nie zginęli z drogi, gdyby z prętka zápaliłá ſię popędliwość iego: Szczęśliwi wßyſcy, ktorzy iedno w nim vfáią. Ioh: 5. 23. *Kto nie czći Syná, nie czći Oycá.* 1 Ioh: 2. 23. *Kto ſię przy Syná, ten áni Oycá ma.*

Herodá Aſkálonitę Krolá robacy roztoczyli, choroby dźiwne, nieſłycháne, y nieuleczone, trapiły, piße Ioſeph⁹ lib: 17. cap: 9. Antiqui: *dla tego iż dźiećiatko Iezuſá Kryſtuſá chćiał zábić: świádczy Mát: ś.* cap: 2. *Czytay o tym Herodźie* Euſeb: lib: 1. cap: 6, 7, 8. *y* Epiphan: Hæreſ: 20.

Piłat Stároſtá Ierozolimſki, w więźieniu z ćięſkiego bolu y utrapienia ſam ſię zábił: piße Euſeb: lib: 2. cap: 7. *Co nan Pan Bog dopuśćił dla tego, iż niewinnie Kryſtuſá Páná ſkazał ná śmierć: świádczy Mátthewß ś.* cap: 27.

Iudaß iż Syná Bożego przedał, ſam ſię obieśił, y rozpukł ſię ná poły, y wypłynęły trzewá z niego: świádczy Piotr ś. w Dźieiách Apoſtolſkich cap. 1.

Arius Presbyter *Alexándryiſki, hániebna, ſproſna, ßkárádą śmierćią zdechł, wnętrzności z niego wyßły ná mieyſcu poſpolitym, świádczyy* Sozomenus lib: 2. cap: 28. Epiphanius Hæreſ: 68. 69. Athanaſius Orat: 1. cont: Arian: Et in Epiſt: ad Serapio. Ambroſius lib: 1. cap. 9. de Fide. *Dla tego iż bluźnił wieczność, y Boſtwo Páná náßego Iezuſá, ucząc przećiwko Piſmu ś. tey náuki bluźnierſkiey, Był ten czás kiedy Syná Bożego nie było: Nie ieſt tey iſtnośći, Boſtwá, Máieſtatu, ktorego ieſt Oćiec: ſtworzony ieſt z niczego: Duch ś. od Syná ieſt ſtworzony. O czym wßytkim piße* Socrates lib: 1. cap. 3. Theodor: lib: 1. cap: 2. *y* lib: 4. cap: 3. Auguſt: lib: Hær: Hær: 49. *Tákowym bluźnierſkim wyznániem* Arius *trzech Bogow wprowadzał, iſtność iedyną Boſką, ná trzy iſtnośći rozrywał: gránice, kopce, miedzy Oycem y Synem ſypał. Neſtoryußowi Pátryárße Konſtántynopolſkiemu robacy ięzyk roztoczyli, choroby dźiwne onego trapiły, y ták od ćięßkiego bolu mizernie zdechł: świádczy* Evagrius lib: 1. cap: 7. *To dla tego iż on márny człowiek ięzykiem ſwym wßetecznym, bluźnił Iezuſá Kryſtuſá, ucząc tey náuki odßczepienſkiey: Inßy ieſt Syn Boży, inßy ſyn człowieczy: Inßa ieſt Perſoná Boſtwa, inßa człowieczenſtwá, z Pánny Máryey nie národźił ſię Syn Boży, Bog prawdźiwy, ále tylko Syn człowieczy, z ktorym ſię potym złączył Syn Boży,* non ſubſtantialiter communicando hypoſtaſim, ſed accidentaliter: *tákowym odßczepienſkim wyznániem, z iednego Kryſtuſá dwu czynił. O tym bluźnierſtwie iego przypomina* Socr. lib: 7. cap: 32. Leo Epiſt: 95. cap: 1. Anaſtaſius ij. *Biſkup Rzymſki, tákąż śmierćią ßkárádą, iáką y Aryuß, y ná tákowym mieyſcu z świátá zßedł: świádczą o tym* PIVS II. Papa, Nauclerus, Platina, Volateranus, Caranza in vita illius, *y* Gratianus diſt: 19. *Dla tego iż z Hæretykiem Photynem przeſtawał, ktory Photyn, przeſtawał też z Akáciuſem, á ten A*kacius *uczył błędu Eutycheſowego: ktorego też Akáciuſá* Anaſtaſius *ſtárał ſię potáiemnie przywroćić do Biſkupſtwá, z ktorego był złożon od Felixá Biſkupá Rzymſkiego: iáko wſpomina* Nicephorus lib: 16. cap: 17.

Iulianuus Ceſarz, ſtawßy ſię nießczęſnym Apoſtata, przez odpádnienie od wiáry Krześćiáńſkiey do Pogáńſkiey, Syna Bożego Iezuſá Kryſtuſá, zwał ſynem ćieśielſkim, Galileyczykiem: iáko o tym piße Theodoret: lib: 3. cap: 20. y Sozom: lib: 6. cap: 2. zá ktore bluźnierſtwo od Páná Bogá nie ußedł karánia: Abowiem go ná woynie hániebnie z dopußczenia Bożego zábito, iáko o tym ćiż Hiſtorykowie świádczą, ktorego záraz ziemiá támże pożárłá: piße Nazianzenus Orat: in Athanaſ: funebr:

VVálenſá Ceſárzá Abnegántá, ktorego żoná ná Aryáńſką wiárę przywiodłá, iáko piße Theod: lib: 4. cap: 11. Gotowie, choć też Aryani, żywo ſpołem ze wśiął, do ktorey by ućiekł, ſpalili: świádczy Ruffinus lib: 11. cap: 13.

Hunieriká Krolá VVándálſkiego, robacy roztoczyli: dla tego iż, boſtwo y wieczność Syná Bożego, bluźnił, y wyznawce máieſtatu Syná Bożego mordował: o czym piße Victor: Vticenſis lib: 3.

Anáſtáziuſá II. Ceſárzá piorun zábił, dla tego, iż forytował błąd Eutycheſá Opátá, y onego bronił: pißą Paulus Diaconus, y Zonaras, in vita ejus. A błąd bluźnierſki Eutycheſow ten był: iáko świádczy Concilium Chalcedon: y Evagrius lib: 1. cap: 9. Iákoby w Kryſtuśie, iedná náturá miáłá być ſpoiona, z boſtwá, y z człowieczeńſtwá, weſpoł, iákoby ſię miáło Boſtwo w człowieczeńſtwo, człowieczeńſtwo w boſtwo przemienić, ábo ſpołem ſię zmießáć. ktorym błędliwym wyznániem dawał znáć, iż boſtwo ćierpiáło, umárło, w grobie leżáło: co być nie może.

Franciſcus Dawid, w VVęgrzech, w więźieniu oßálawßy, wśćiekßy ſię, márnie zdechł: o czym nie ieſt táyno ziemi Siedmigrodzkiey. A ten bluźnierz nießczęſny y opłákány uczył, Iż Syn Boży nie tylko áby miał być Bogiem wiecznym, ále nie ma być áni wzywány. O uſtá wßeteczne, ogniá piekielnego godne: ktorego bluźnierſtwá tákowego w xięgach iego ieſt pełno.

Theodoritus Hiſtoryk piße, lib: 5. cap: 16. iż Amphilochius Biſkup Ikonitſki prośił Ceſárzá Theodoſyuſá, áby Aryanom z miaſt Kośćioły ich powyrzucał: czego Ceſarz gdy uczynić niechćiał, rozumieiąc to być rzeczą okrutną: przyßedł znowu do Ceſárzá, y pozdrowił go, ukłoniwßy mu ſię, á ſyná iego ktory przed nim ſtał, nie pozdrowił. Ceſarz rozumieiąc że o ſynu zápomniał, kazał mu ſyná pocáłowáć. Amphilochius powiedźiał: Nic potym. O co

gdy ſię Ceſarz bárzo rozgniewał, y one zelżywość, y lekkość ſobie przyczytał, rzekł mu Biſkup pobożny: VVidźiß Ceſárzu, iáko ty nie możeß źćierpieć zelżywośći ſyná ſwego: wierzże mi, żeć też Bog Oćiec, tymi ſię brzydźi, y onych ma w nienawiśći, ktorzy Syná iego iednorodzonego bluźnią. Ktora mowá gdy Ceſárzá rußyłá, zákazał Aryanom zchadzek w mieśćie miewáć: á wßákoż przedſię tym dopußczał Kośćioły w miáſtách ſwych mieć, ktorzy iedno z nim Boga w Troycy iedynego chwalili, choć ſię z iego nabożeńſtwem rożnili ceremoniámi, y niektorymi náukámi: o czym piße Socrates lib: 5. cap: 14.

II. Iáko ſię národźił Pan Kryſtus.

Ambroſius lib: 2. cap: 2. in Lucan:

Ktory cudzy żywot poświęćił, áby ſię národźił Prorok, ten ieſt ktory otworzył mátki ſwoiey żywot, áby niepokalány wyßedł. Epiphan: Hæreſ: 78. Tenći ieſt ktory otworzył żywot prawdźiwie mátki ſwey: wßyſcy bowiem pierworodni, ktorzy iedno urodzeni ſą, nie mogli tego uczynić. Sam iednorodzony, Pánieńſki żywot otworzył. Auguſtin: Serm: 9. de Temp· Słonce wieczne. z wyſokośći iáſnośći Oycowſkiey zſtąpiwßy, żywotá Pánieńſkiego otworzyło przyſtęp. Tertul: lib: de carne Chriſti cap: 15. Ktoż ieſt prawdźiwie świętym, iedno Syn Boży? ktoż właśnie żywot otworzył, iedno ktory zámkniony otworzył. Támże: Virgo quantum à viro, non virgo quantum à partu. Támże: Agnovit adapertæ vulnæ nuptialem paſsionem. Hieronym[9] lib: 2. cont: Pelag: Sam Kryſtus zámknione brony żywotá Pánieńſkiego otworzył, ktore iednák zámknione wiecznie zoſtáły. Tenże ad Euſtoch: de cuſtod: Virg: Syn Boży dla náßego zbáwienia, ſtał ſię ſynem człowieczym w żywoćie, czeka dźiewięć mieśięcy áby ſię národźił, brzydkośći podeymuie, ukrwáwiony wychodźi, &c. Origen: Hom: 14. in Lucam: Mátki Páńſkiey żywot w ten czás otworzony ieſt, ktorego y płod wydány ieſt ná świát. Teophilactus in cap: 2. Lucæ: A co mowi, VVßelki mężczyzná żywot otwieráiący, właśnie do ſámego Kryſtuſá należy: ten bowiem otworzył żywot Pánieńſki. Toż mowi Durandus in 4. diſtin: 44. quæſt: 6. Opußczam Mántuaná, ktory pißąc Tract: de Concept: Chri: powieda iáko zá iego wieku rozmáićie o tym dyſputowáno, y byli tácy ktorzy mowili że ſię Pan wćielił non in utero, ále

iuxta cor in pectore, *á miánowićie Piotr Kánonik przećiwko iáſnemu piſmu. A ták* Bellarminus, *z onego rodzenia Páná Kryſtuſowego, nieſłuſznie dowodzi przewierzgánia chlebá w ćiáło, wßechmocnośći y wßędzie bytnośći ćiáłá Páná Kryſtuſowego,* lib: 3. cap: 6. de Euchariſt: Bernardus in vigil: Nativit: Dom: Serm: 3. *Trzy uczynki, troie złączenie uczynił wßechmocny on máieſtat w przyięćiu náßego ćiáłá, ták oſobliwie dziwne, y dziwnie oſobne, iż tákie áni ſię ſtáły, áni ſię więcey ſtáną ná ziemi: Abowiem ſpołem złączone ſą Bog y człowiek, mátká y Pánná, wiárá y ſerce ludzkie: przedziwne to złączenia, y ze wßech cudow nadziwnieyſze, iáko ták rozne rzeczy, y ták rozdzielone od śiebie, weſpołek mogły ſię złączyć.* Auguſt: de Temp: Serm: 5. *Zbáwićiel náß národzony z Oycá bez dniá, przez ktorego ſtał ſię káżdy dzien, chćiał mieć ná ziemi ten dzien národzenia ſwego, ktory dźiśia obchodźimy, &c. Támże: Dziwuy ſię, tá ktora porodźiłá, ieſt y Mátká y Pánná: ktorego porodźiłá, ieſt y niemowniątko y słowo. Tenże* Serm: 10. *Nośiłá w żywoćie Syná mátká, ktorego máią Aniołowie w niebieśiech Pánem. Támże: Porodźiłá Syná mátká, od ktorego ſámá miáłá być żywiona, ráczey á niżli oná miáłá go ſámá żywić. Támże: Ten ſię národźił, ktory był Oycem. Tenże* Serm: 16. *Ten ſię ſtał w mátce, ktory mátkę ſtworzył ſobie.* Origen: Homil: 1. in Diver: *O wielka táiemnico, Márya, ſámá y Pánná, ſámá y Mátká Páńſka, ſámá y rodźićielka, ſámá y ſłużebnicá ſtworzenie iego, tá ktora porodźiłá! kto kiedy to ſłychał, kto tákowe rzeczy widźiał, kto kiedy o tym myślił, áby mátká Pánná byłá? &c. Támże. Pánná porodźiłá, y zoſtáłá Panną, ſtáłá ſię mátká Syná Bożego, á pieczęći czyſtośći nie utráćiłá. Czemuż? Abowiem ten ktory był widźiány, nie tylko był człowiekiem, ále był iednorodzony Bog, ktory w ćiele przyßedł.* Cyprianus Serm: de Nativ: Domin: *Máryey był ten włáſny Przywiley, ktorego żadna z niewiaſt, áni przed nią, áni ná potym nie mogłá doſtáć, iż byłá záraz y mátká y Pánná. Támże: O Pánie iáko ieſt dziwne imię twoie, prawdźiwie ty ieſteś Bogiem, ktory cudá czyniß. Támże: Dziwuię ſię Bogu w żywoćie Pánieńſkim, dziwuię ſię wßechmogącemu w kolebce, dziwuię ſię iáko ſię słowo Boże z ćiáłem złączyło, iáko Bog ktory nie ma ćiáłá, odźienie ćiáłá náßego ná ſię wdźiał.*

III. Ten dźień z dawna obchodzili dawni Krześćiánie.

Cypryan mowi Serm: de Nativit: Chri: *Przyßło národzenie Kryſtuſowe w ćiele pożądáne, y z dawna oczekawáne, przyßedł roczny obchod ſławny, y przed oblicznośćią Zbáwićielá, dźięki y chwały, ſwemu náwiedźićielowi, po wßytkim świećie, Kośćioł święty oddawa. Ten dźien ieſt osławiony y oßláchćiony koroną męczeńſką: ábowiem gdy ſię ludźi około dwudźieſtu tyśięcy do Kośćiołá zgromádźiło ná nabożeńſtwo w Nikomedyey, w ten dźien Ceſarz* Diocletianus *kazał wßytkich z Kośćiołem ſpalić: dla tego, iż ſámego Bogá w Troycy iedynego chwalili, á Bogom iego ofiar żadnych czynić niechćieli: świádczy* Nicephor: lib: 7. cap: 6. *Ten dźien poświęcony ieſt národzeniem Páná Kryſtuſowym. Doktor Auguſtin mowi* Serm: 12. de Temp: *Syn Boży, tenże y ſyn człowieczy: Pan náß Iezus Kryſtus bez mátki z Oycá národzony, ſtworzył káżdy dźien: bez Oycá z mátki národzony, poświęćił ten dźien. Ten dźien, Doktorowie Krześćiáńſcy, pięknymi náżwiſkámi názywáią:* Chryſoſtomus *zowie go, Początkiem wßytkich świąt:* Orat: in Philogo: *dla tego, iż od tego święta, początek ſwoy máią wßytkie święta Krześćiáńſkie.* Baſilius *zowie go, Bożym ukazániem: to dla tego, iż Bog wen w ćiele ukazał ſię świátu,* Orat: de Hum: Gener: Epiphanius *zowie go Przyßćiem Páńſkim: to dla tego, iż ten ktory miał przyść, iuż przyßedł,* In Compend: Doctr: Nazianzenus *zowie go národzeniem Zbáwićielá: to dla tego, iż ſię wen iuż národźił Zbáwićiel świátá, oprocz ktorego inßego niemáß,* Orat: in Theoph: *My Polacy zowiemy go dniem Národzenia Bożego: to dla tego, iż Bog prawdźiwy ćiáło ſobie ſpoſobiwßy, národźił ſię z Máryey Panny, wźiął ná ſię ćiáło z Pánny Máryey, y ſtał ſię człowiekiem.*

IIII. Obchod Národzenia Páńſkiego.

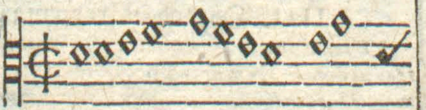
VV ten dźien Prawowierni Krześćiánie, Sákrámentu świętego używáli: świádczy Theodoret: lib: 5. cap: 17. Hiſtor: *y nie miano tego zá Krześćiániná w ſtárożytnym Kośćiele, ktory w ten dźien Sákrámentu nie używał: słowá ſą* Concilium *Elibertinſkiego* Can: 82. *Miedzy Krześćiány nie będźie policzon, ktoryby w te czáſy, ná VVielka noc, ná Świątki, ná Boże Národzenie Sákrámentu nie używał.*

VV ten dźien Krześćiánie nigdy nie pośćili: słowá sa Epiphániusowe in Comp: Doctri: *Kiedy się národźił Pan w ćiele, pośćić się nie godźi, choćby się tráfiło święto we Srzodę, ábo w Piątek.* Concilium Bracarense 1 Can: 4. *mowi: Ieslikto Národzenie Pánskie według ćiáłá nieprawdźiwie czći, ále się zmyśla czćić, poszczac w ten dźien, y w Niedźielę, iż Krystusá w człowieczey prawdźiwey náturze być nie wierzy, iáko* Cerdon, Marcion, Manicheus, y Priscianus *mowili, niech będźie przeklęty.*

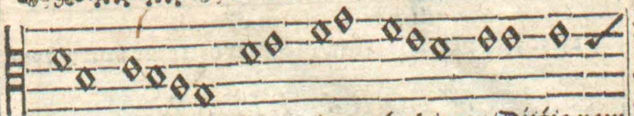
Ten dźien prawdźiwi Krześćiánie trawili, nie ná obżárstwách piianstwách, tancách, komedyiách, stroiách, nie ná Piosneczkách świátowych, áni ná tym czymby mogli oczy y uszy swoie nápáść: ále ná używániu Sakrámentu, ná słuchaniu słowá Bożego, ná Piosneczkách duchownych, ná modlitwách serdecznych, ná rozmyślániu ták wielkiego, á zacnego dobrodźieystwá: świádczy Nazianz: Orat: in Theopha: *Pokázuie się y z kazan Augustynowych, Ambrożego, y inszych.*

PIERWSZA PIESN.

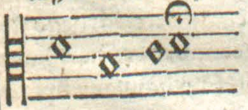
CLEMENS Alexándryiski lib:1. Strom: Są ktorzy ćiekáwie národzeniu Páńskiemu nie tylko rok/ ále też y dźień przydawáią/ etc. Egiptczyánie/ zeznawa Cassiá: col:10. c:2. y Ormiánie dawni/ pisze Hugo in c: 1. Mat: iednego dniá obchodźili pámiątkę Národzenia Páńskiego / y onych Mędrcow.

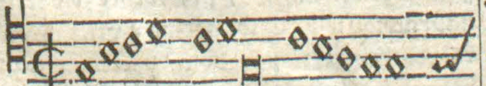
W* Szyscy ludźie weselćie się/ Boć Syn Národźił się dźiś w Betleem/ Mieśćie Pánnáć go nam porodźiłá / y w pie-

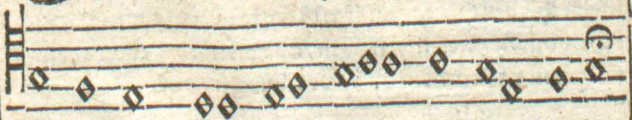
Boży národźił się/ Ktory z dawná obiecan/ Dźiśia nam sławnym Dawidowym/ zá Augustá Cesárzá/ Tá święta łuszki vwinęłá/ Powiwszy w żłob włożyłá/ Nászego

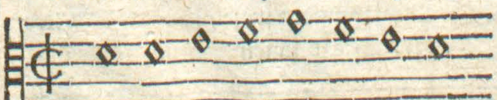
iuż iest zesłan:
weszłá zorzá:
Zbáwićielá.

W Od szopę się národźił/ choć iego wszytek Do Egiptu vćiekał/ gdy go Herod zá- W Betleem mieyscá nie miał/ á tymći to znáć

ten świát był/ A wżdy nie miał kedyby odpoczynął.
bić kazał/ Nędzę ćierpiał/ by grzeszne z Bogiem zjednał.
iuż dawał/ iáko sludzy mieli być iego w nędzy.

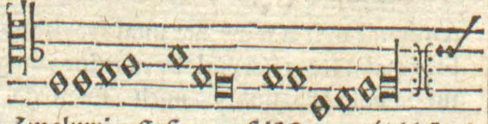
&c.

Podźiękuymyż wszyscy temu/ Synowi národzonemu:
Ktory się dźiś národźił/ nas smętne vweselił.
Spiewaymyż iuż z Aniołámi/ y ze wszytkimi wiernymi:
Pánu temu wiecznemu/ dla nas národzonemu.

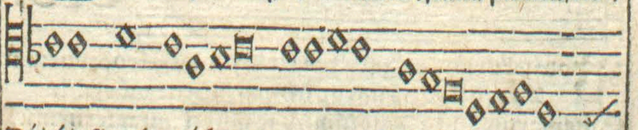
Anieli go obiáwili/y w Betleem vkazáli:
Przetoż go przywitaymy/pieśni wdźięczne śpiewaymy

WTORA PIESN.

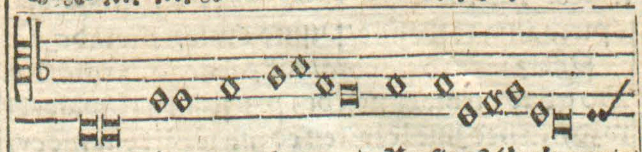
AUGUSTINUS Serm:9. de Tē: W członkách niemowią⸗ká tái sie możność máiestatu: Bog pierśi pożywa rodźi⸗ćielki/płaćiem lichym nákryty iest/ćiásnośći twárdego żło⸗bu podeymuie/á to wszytko/miłośierny będąc/ ćierpliwie znośi/by tylko świát/ktory był zginął/wybáwiony był. O szczęśliwe dźiećiństwo / przez ktore żywot nászego narodu nápráwion iest. O wdźięczne á vćieszne płákánia/ przez ktoreśmy zgrzytánia zębow/ y wiecznego płáczu vszli. O błogosłáwione płáćie/ktoremiśmy sprosność grzechow ná⸗szych wytárli: o żłobie śliczny/w ktorym nie tylko leżáło śiáno zwierząt/ále też pokarm ánielski ználeźiony iest. Ná⸗karmże pierśiámi Márya stworzyćielá swego/karmże nie⸗bieski chleb/zapłátę świátá: Náostátek ty iemu/iáko mát⸗ká/dodaway ćielesnych dobr/áby on nam/y tobie wespoł/ z Oycem y z Duchem ś. żywot wieczny dał.

Chwalmyż wszyscy z weselē stworzyćielá swe°: Bo prze nász zbáwienie/zstanu pánieńskie°/

Dźiećię sie národźiło/Proroctwo sie spełniło w iego náro

dzeniu. Dźiwne to národzenie: Bo sie sstáło złączenie/

Bostwá z człowieczeństwem.

Niesłychánе wćielenie Synaczká Bożego/ Rep. Przedźiwne národzenie Krolá Anielskie⸗go/ ráduią sie Anieli/ śpiewáiecy wesele/ stwo⸗rzyćielu swemu: Bo ludzkie pokolenie/ przez to swe národzenie/ odiął Dyabłu złemu.

Ezáiasz powiedźiał/iż sie národźić miał/Rep. Anioł pánnie zwiástował / iż sie w niey wćielić miał: szczęśliwa iest tá pánná/iż ktemu iest obrá⸗ná/z Krolewskiego rodu/By mátká Boża byłá/ Krolá nam porodźiłá/z niebieskiego dworu.

Gdy był świát popisowan z dekretu Augu⸗stá/ Rep. Szłá Pánná y z Jozefem do Betleem miástá/Powiátu Żydowskie°/porodźić syná swe⸗go: bo iuż czás przychodźił/áby sie był národźił/ co zdawná obiecan był/ od Oycá wiecznego.

Tám potym porodźiłá Pánná syná swego/ R. W pieluszki go powiłá/ iákie w ten czás miá⸗łá/ W żłobie go położyłá/ tego zacnego syná/ z niebá posłánego/ Gdźie są chwały Anielskie/ y

śpiewánia rozkoszne/ Pismo święte świádczy.

Pátrz iáka to pokorá/ ták zacnego Krolá/ Re. Bo go w niebie Anieli bez przestánku chwalą/ A wżdy tu nędznie leży/ ten co ma wszytko wmocy/ Mądrość Oycá swe°/ złobem sie nic nie brzydźi/ zá stáynią sie nie wstydźi/ nam w tym przykład dáiąc.

Anioł sławny Pásterzom nád stádem czuiącym/ R. Támże wnocy zwiástował Krolá niebieskie°/ we złobie leżące°/ vbostwo ćierpiące°/ Krolá wszego świátá/ w pieluszki powitego/ wczásu nie máiąc swego/ ná tym nędznym świećie.

Chwałá Bogu ná niebie Anieli śpiewáli/ Repet. Pokoy ludźiom ná źiemi/ mile zwiástowáli: Gwiazdá sie vkazáłá/ bárzo iásno świećiłá/ nád zwyczay swoy własny: w ktorey iuż był znák te°/ Przyszćia syná Bożego/ dla zbáwienia nászego.

Medrcy ią obaczywszy/ z kwápieniem iecháli/ R. Iż sie ten Pan národźił zdawná obiecány: Gwiazdá ie vprzedzáłá/ ktora im znák dawáłá/ áż do te° mieyscá/ gdźie sie ten Pan národźił/ ktory nas wyswobodźił/ z wiecznego przeklęctwá.

Potym wespołek weszli do domu onego/ Rep Tám dźiećiątko nálezli/ y z nim mátkę iego: wnet tám przed nim vpadszy/ chwałę mu vczyniwszy/ iáko Pánu swemu/ skárby swe otworzyli/ iemu ie dárowáli/ potym precz odiecháli.

Przypátruymy sie wszyscy ná syná Bożego/

Re. Jáko sie on tu zniżył/ mogąc być przez tego: Wystrzegaymyż sie pychy/ á pokory sie vczmy/ od Páná nászego: Bo nam przykład zostáwił/ iáko tu on sam czynił/ áby káżdy z nas ták żył.

* Kryste Krolu niebieski/ od Oycá posłány/ Re. A prze násze zbáwienie národzony z Pánny/ Rácz nam pokoy sposobić/ od Antikrystá bronić: Pásterzu swey trzody/ wypądź precz ie° błędy/ á prawdę rozmnoż wszędy/ nász mocny obrońco.

Ná tęż Notę ten wiersz śpiewáią po czytániu Ewánieliey.

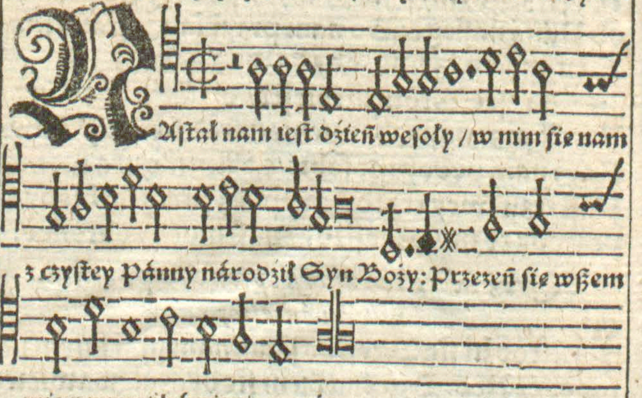
NArodźił sie Krystus Pan/ nam grzesznym ná rádość/ Rep. Dźiećiątkiem sie okazał/ zbáwićielem sie zstał: By był ná świát nie przyszedł/ nigdyby był nie wyszedł/ Nędzny człowiek z grzechu. O nadroższy Jezusie/ nád grzesznymi zmiłuy sie/ do ćiebie wołamy.

TRZECIA PIESN.

August: Serm: 15. de Temp.

Národzenie páná nászego Jezusá Krystusá/ wszytek świát nowym przyszćiem swoim dźiśia oświećiło/ dźiśia Bog z niebá zstąpił do człowieká/ áby ná niebie człowiekowi zgotowal wstąpienie. Dźiśiachmy wźięli Syná Bożego Máryey Syná/ wszytkich wierzących Zbáwićielá/ Bog z Oycá/ człowiek z mátki/ Bog táiemny/ człowiek iáwny. Tenże Serm: 28. Stał sie synem człowieczym/ ábyśćie wy/ ktorzyśćie byli synámi ludzkimi/ zstáli sie synámi Bożymi. Chrys: in Ioh: Hō: 10. toż mowi. Pan służebniczy

ztałt wźiął / ábowiem ſtał ſie ſynem człowieczym/ námil-
ſzy Syn boży/ áby ſyny ludzkie/ poczynił ſynámi Bożymi.

wierzącym/zbáwienie mnoży.

Ktoremu Słońce y Mieśiąc/y też Gwiazdy niebieſkie/ ſłużą ná czáſy ſwe/ á czynią roſkazánie/ku iego chwale.

Chwalmyſz go z tákiey miłośći/w bráterſkiey náſzey iednośći/ ſerdeczną wdzięcznośćią / Iż nas raczył obdárzyć ſwoią ſzczodrośćią.

Bo ſie nam w nim okazáłá / Miłość / ktora też nie byłá tákowa ſłycháná / iż dał Oćiec niebieſki/nam ſwego Syná.

A ktoryż to człowiek ſłychał/ by ſie ſam Bog zniżyć miał / y k temu ſie nam dał: Sam ſie dla nas poniżył/ſługą vczynił.

O przedźiwnaſz to łáſká k nam/że ſie Bog dla nas zniżył ſam/ czegoſmy niegodni / Przetoż mu

zá to wſzyſcy/ chwałe wzdawaymy.

Widząc Pan ludzkie zgrzeſzenie/y też wielkie záwiedźienie / idąc w zátrácenie / á od łáſki niebieſkiey/ precz oddalenie.

Bo żadna tego świátá moc / áni Anielſka pomoc/ nie mogłá rátowáć / Aż ſie ſam Bog nád námi/ raczył zmiłowáć.

A weyźrzał ná nas Pan z niebá/ gdyż byłá ták potrzebá / áby nas rátował/ dla tego ſie ták zniżył/ ſługą vczynił.

Bo z niezmierney ſwey miłośći / podſtąpił tu ćieſzkośći/ rozliczne trudnośći / iż co Adam záſłużył/ ná ſobie noſił.

Przetoż ſie raczył národźić / á ná świećie widźian być/ áby nas wykupił/ z grzechow śmierći y piekłá/ wiecznie wybáwił.

* A przetoż my tu ná źiemi/ cześć chwałe mu wzdawaymy ze wſzemi Anioły / bez przeſtánia go chwaląc/ wdźięcznie śpiewáiąc.

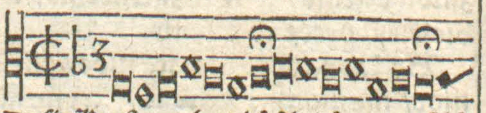
Dźiękuymyż miłośći iego / że ode dyabłá złego/ wyiął nas z ſwey mocy / ábyſmy mu ſłużyli/ we dnie y w nocy.

Bądź chwałá Oycu wiecznemu/ y Synowi iedynemu / y Duchu świętemu / Pánu Bogu náſzemu/ w Troycy iedynemu/ Amen.

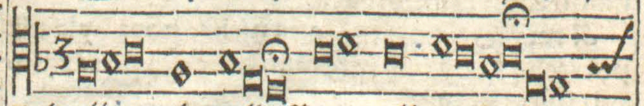
CZWARTA PIESN.

CAſsiodorus in Pſal: 117. Choć Bog wſzytki dni ſtworzył/ wſzákoż oſobliwie ten ſtworzył / ktory Páná Kry-

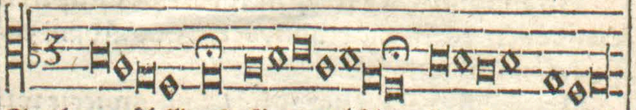
stusowym Narodzeniem poświecony jest: w ktory słusznie należy sie rádowáć y weselić/ ábowiem weń/ y práwo dyabeł vtráćił/ á świát zbáwienie wźiął.

Gdy sie Krystus národźił/ Anioły rozweselił:

z rádośćią mu śpiewáli/ Bogu cześć chwałe dáli: pánná

Syná poczełá/ Krystuśá porodźiłá/ czysto pánną zostáłá.

W Bethleem sie národźił/ ktorego wszytek świát był/ do żłobu był włożony/ Pan wiekuistey chwały: Máryać go powiłá/ w pieluszki obwinełá/ obwináwszy kármiłá.

Anieli obiáwili Pásterzom te nowiny/ do Bethleem bieżeli/ tám Jezusá náleźli: Náláższy go chwalili/ á Bogu dźiękowáli/ iż Jezusá poználi.

My go też poznawaymy/ z rádośćią przywitaymy/ nie brzydźmy sie nágiego/ á ták vbożuchnego: Dla nas ći to vczynił/ że sie on ták národźił/ á bostwo ćiáłem zákrył.

Dla ćiebie to vdźiáłał/ ábyś sie go nie wstydał: Przystąp k niemu/ nie boy sie/ dla grzechow nie

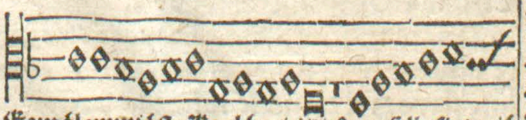
stráchay sie: Bo to v niego naydźiesz/ iż grzechow twych pozbedźiesz/ á ku zbáwieniu przyidźiesz.

* O národzone dźiećie/ zbawże nas prosimy ćie/ przez národzenie twoie/ przyimi nas w łáskę swoię: Boś sie dla nas národźił/ w żywot Pánieński wćielił/ byś nam Zbáwićielem był.

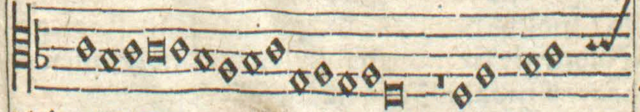
A ták my iuż z Anioły/ Bogu cześć chwałe daymy/ Bogu ná wysokośći/ że nam dał z swey miłośći/ Syná swego własnego/ w bostwie sobie rownego/ dla zbáwienia nászego/ Amen.

PIATA PIESN.

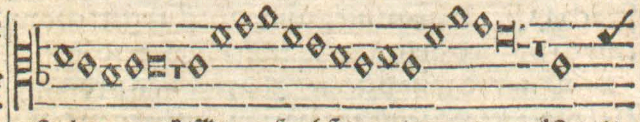
AVgust: Serm:17. de Temp: Abowiem dla tego Bog nász Syná swego posłał ku wybáwieniu człowieká/ áby ktoremu ono rzekł/ Vczyńmy człowieká/ był też sam wybáwićielem/ ktory był y stworzyćielem. Nazianzenus Orat: in Theoph: Bog do ludźi przystąpił/ ábychmy y my do Bogá przystępowáli/ ábyśmy stárego człowieká zwlekli/ á nowego oblekli.

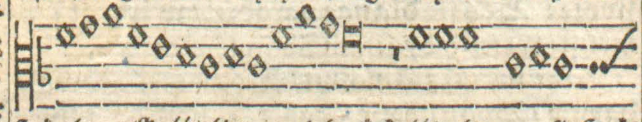
Jeruzalem miásto Krolá wielkie°/ weselże sie dniá

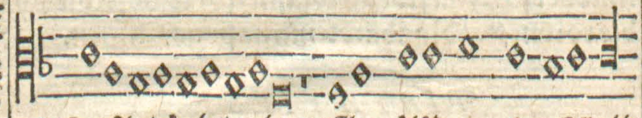
dźisieyszę°. Spiewáy nowe pieśni Pánu swe°/ Bogu oycu

wßechmogące°/ Ktory syná swego iedyne° namilße°/ Ze-

słał ná te niskośći/ áby nas zbáwił złośći: ráduymy się społe

wßyscy/ z Anioły śpiewáiący/ Chwalá Bogu ná wysokośći

Słowo ktore Adam w Ráiu vsłyßał/ w on czás gdy Pan wężá przeklinał/ Aby głowę iego świete plemię/ potłoczyło żeńskie nasienie: Wypełniło się to w domu zacnym Dawidowym/ Gdy porodźiłá Syná Márya święta Pánná: Ráduymy się społem wßyscy/ z Anioły śpiewáiący/ Chwalá Bogu ná wysokośći.

Wieczne słowo Bogá Oycá wiecznego/ ktore záwżdy było v niego/ Przez ktore to niebo/ źiemię stworzył/ á nam wieczną bytność swą ziáwił. Już się ćiáłem prawdźiwie stáło/ y wyniſzczyło/ społną rowność onego máiestatu swoiego. Ráduymy się społem wßyscy / z Anioły śpiewáiący/ Chwalá Bogu ná wysokośći.

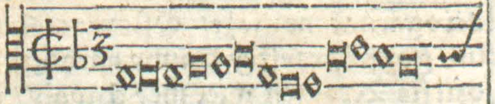
Ten ktorego/ niebo/ źiemiá/ y morze/ w bytno-

śći ogárnąć nie może/ O słowe iásli tedy nápełnił/ gdy się z czystey Pánny národźił: Nie wstydźił się Krol ten wieczney chwały / mátki swoiey/ pierśiámi być karmiony / będąc stworzyćielem iey: Ráduymy się społem wßyscy/ z Anioły śpiewáiący/ Chwalá Bogu ná wysokośći.

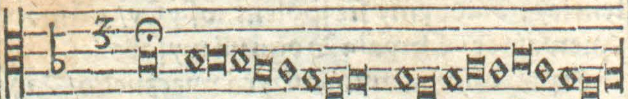
O przedźiwna miłość Oycá wiecznego/ Bogá stworzyćielá náßego / Iż to przeyźrzał z łáski swey od wieká/ áby vpádłego człowieká/ w mocy Bostwá swoiego wiecznego wćielonego / z grzechow śmierći wybáwił / y zá dźiatki sposobił: Ráduymy się społem wßyscy/ z Anioły śpiewáiący/ Chwalá Bogu ná wysokośći.

SZOSTA PIESN.

TEn Herod Askálonitá/ nie byłći własnym Krolem Zydowskim/ tákim był Dawid/ Ezechiaß/ ić. Co się pokázuie/ nie tylko z onych słow Zydowskich/ Nie mamy Krolá/ tylko Cesárzá: ále y z tąd/ że on był cudzoźiemcem/ á Zydowie z poyśrzodku śiebie Krolá obieráli/ ktorego iednochćieli/ práwámi się swoimi rządźili/ nikomu nie hołdowáli. Ale był z podánia Cesárskiego / ktoremu y hołdował/ piße IOSEPHUS lib:14. Antiquit: cap: 23. ktory nim Krolem został/ był pierwey Tetrárchą Gáliley skim/ świádczy Lukaß ś. káp:3. y IOSEPHUS lib:14. Antiquit: ca: 21. Ten Herod niezbożny/ nie tylko Senat Ierozolimski pomordował/ ále żonę zábił/ syny swe pozábiiał/ y wiele powinnych: wspomina IOSEPHUS lib:14,15,16. Antiq: Náostátek/ dźiatki niewinne pomordowáć kazał/ boiąc się o Krolestwo: ktorą Historyą wspomina IOSEPHUS: lib:17. cap: 3. Antiquit: y Macrobius lib: 2. cap: 4.

Kiedy Krol Herod krolował/ nád żydy páno-

wał/ W ten czás śię Krystus národźił/ áby lud swoy wier-
(ny wyswobodźił.

Tegożći Medrcy szukáli/ o nim śie pytáli/ Aż do Jeruzálem przyszli/ á zaliby go támże náleźli.

Mowiac/ Gdźie iest národzony/ Zydowski Krol nowy? Widźielichmy gwiazde iego/ ktora nas teraz wiedźie do niego.

Przyszlismy śie iemu modlić/ Y onego chwalić: Bo wiemy iż iest wieczny Pan/ ktory śie raczył ták obiáwić nam.

Gdy to Krol Herod vsłyszał/ Iż ták iest zrozumiał/ Zleknał śie y smećił bárzo/ y z nim Jeruzálem wszytko miásto.

Tedy zebrawszy Biskupy/ y Licemierniki/ bádáiac śie od nich pytał/ gdźie śie ten to Krystus národźić miał.

Rzekli: Iż w Betleem mieśćie/ wiedz to Krolu iśćie. Támći śie Krystus národźi/ iák o tym Prorok Micheasz mowi.

Wźiawszy Krol Medrce osobnie/ pytał ich táiemnie/ iżeby mu powiedźieli/ kiedy oni te

gwiazde widźieli.

A gdy śie od nich dowiedźiał/ wnetki ie odesłał/ do Betleem/ by pytáli/ pilnie tego Dźiećiątká szukáli.

Y rzekł im: Gdy ie naydźiećie/ wiedzenie mi daycie/ Ja też do niego przyiáde/ y wszego dobra winszowáć bede.

Gdy od Krolá wyiecháli/ Gwiazde wnet vyźrzeli/ świecac onym nád nimi szłá/ áż práwie nád tym domem stánełá.

A gdy tám do domu weszli/ Dźiećiatko náleźli: Dźiećie Jezusá miłego/ y z nim też Márya mátke iego.

Tám ná swe koláná pádli/ iemu śie modlili: z skárbow swych wyiawszy dáry/ Złoto/ Kádźidło/ mirre mu dáli.

A Bog im te náuke dał/ we śnie ie nápomniał/ By Herodá omylili/ á droga insza/ nie ta/ iecháli.

Gdy to Krol Herod vsłyszał/ bárzo śie rozgniewał/ Do Bethleem wnetki posłał/ Dźiatki niewinne mordowáć kazał.

Támći było záśmucenie/ głośne nárzekánie/ vbogich y smetnych mátek/ gdy żálowáły swych miłych dźiatek.

* Prosimy ćie Kryste Pánie/ rácz dáć zmiłowánie/ Spraẃ w nas wiáre/ serce tákie/ iákie ći Medrcy mieli ku tobie.

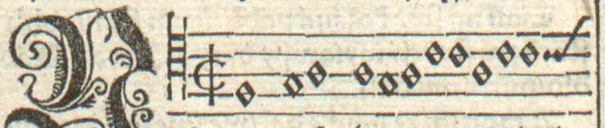
Abysmy ć práwie wierzyli/ y ćiebie szukáli:

Nálazßy ćie w twoim słowie / dayże nam być z ſobą wiecznie w niebie/Amen.

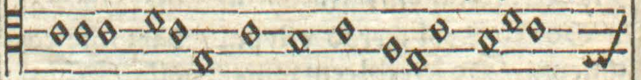
SIODMA PIESN.

Ktorą śpiewáią po Kazániu.

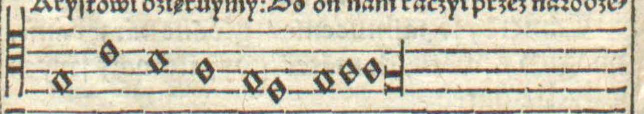
AUGUSTINUS Serm:19. de Tēp: Weſelmy ſię bráćia/ niechay ſię rádnią y weſelą narodowie. Ten dźień nam poświećiło/nie słońce to widome/ále ſtworzyćiel iego niewidomy. BERN: in vigil:Nat:Ser:1. Zábrzmiał głos weſela w náßey źiemi/ głos rádośći y zbáwienia/w chálupách ludźi grzeßnych: ábowiem ſłyßymy słowo dobre/słowo poćießne/mowę pełną wdźięczności/godną wßelákiego przyięćia: wykrzykayćie gory chwałę/y wßytkie láſy kleßczćie rękámi przed oblicznośćią Páńſką/boć iuż przyßedł/ꝛc.

* Vż teraz wßyſcy śpiewaymy / á pánu

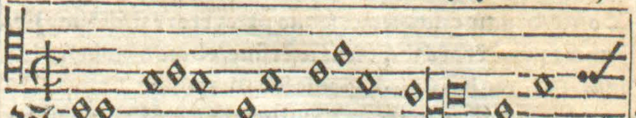

Kryſtowi dźiękuymy: Bo on nam raczył przez narodze-

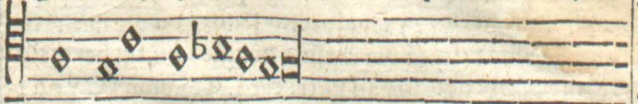

nie/ſpráwić ode dyabłá wybáwienie.

Záſpiewaymyż mu iuż wdźięcznie / Chwalmyß go wßyſcy ſerdecznie/ Dla zmiłowánia y wykupienia/ktore mamy z iego narodzenia.

Jemuż przyſłuſza śpiewáć z Anioły w rádośći/chwa-

łá tobie ná wyſokośći.

Kryſte Pánie náß iedyny / Bogu Oycu Synu rowny / Tobie my nędzni chwałę wzdawamy/że wßemi twoiemi wybránemi.

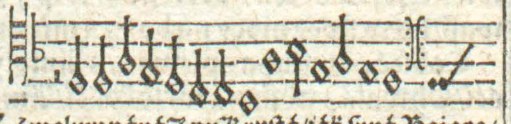
Bo przez ćie świát ieſt vczynion/y káżdy człowiek ieſt ſtworzon / ktorego żywiß y záchowywaß/bo w ſwey mocy niebo y źiemię maß.

Tobieć przyſłuſza śpiewáć / z Anioły w rádośći/ Chwałá záwße ná wyſokośći/Amen.

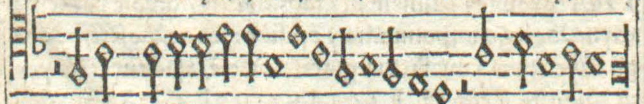
OSMA PIESN.

DOktorowie z piſmem ś. zgadzáiąc ſię / dwoie rodzenie Syná Bożego wſpomináią y opiſuią: iedno Boſkie/ z Bogá Oycá przed wieki; drugie człowiecze/ z Pánny Máryey zá Auguſtá Ceſárzá. LACTANTIUS l:4. c:8. Świádczymy że ſię Syn Boży dwá rázy rodźił / naprzod w Duchu/ potym w ćiele. Támże: Ktory gdy był od początku Synem Bożym/narodźił ſię znowu według ćiáłá. AUGUSTINUS Tr:12. in Ioh: Oto tu ná źiemi był / y w niebie był; tu był ćiáłem/w niebie był Boſtwem/y owßem wßędźie Boſtwem/ národźił ſię z mátki nie odchodząc od Oycá. Dwoie národzenie/ rozumieią ſię Kryſtuſowe/ iedno

Boſkie/drugie człowiecze: iedno przez ktore ſtálichmy ſię/ drugie przez ktore zbáwieni ieſteſmy/oboie dziwne/to bez mátki/ á owo bez Oycá. Tenże Serm: 176. de Temp: My znamy dwoiáką iſtność w Kryſtuśie/ z Oycá Niebieſką/ z mátki ziemſką. VIGILIUS l: 2. cap: 2. Kryſtus/według wiáry Kátolickiey / y świádectw Piſm / dwoie ma národzenie/ iedno z Oycá bez czáſu / drugie z mátki bez męża. Toż mowi lib: de Fide ad Petr: ca: 2. Toż mowi CYPRIANUS lib: 2. adv: Iud: cap: 8. A drudzy Doktorowie troie rodzenie wſpomináią: ábowiem do Boſkiego y do człowieczego Duchowne przydawáią. HIER: in Pſ: 86. Jeśli chcemy/záwße ſię rodźi Kryſtus w nas. CHRISOS: Hō: 46. in Matth: Oper: Imper: Kryſtus rodźi ſię w nas: ábowiem kiedy wierzymy w Kryſtuſá/ rodźimy Kryſtuſá.

Chwalmy páná Jezu Kryſtá/iák ſyná Bożego/ Ktory tych czáſow oſtátnich/z niebá wyſokie°

Tu ná te niſkośći sſtąpił/ y z pánny ſię národził/ by nas (wßytkich zbáwił.

A národzenie my iego / dwoiákie być wiemy/ Rep: Gdyż káżdego wypiſánie / w piśmie náyduiemy: Pierwße Boſkie niewymowne/ á drugie zás ćieleſne/ wiedz to ſerce káżde.

Boſkie národzenie ono / ktorym od wieczności/ Rep: Wyniknąć był raczył z Boſkiey/ Oycowſkiey iſtnośći/ tego wymowić nie może / żadne ſtworzenie Boże/ Ezáiaß świádczy.

Jeſtći we wßem Oycu rownym / gdyż ieſt iego słowem/ Rep. Synaczkiem iednorodzonym/ włáſnym y iedynym / Jſtnośći iego podſtáćią/ tákże chwały iáſnośćią/iák nam piſmá świádczą

O tym vrodzeniu Boſkim/ ſam Bog Oćiec świádczył/Rep. Gdy rzekł w Pſálmie/ Tyś ſyn moy ieſt/ iam ćię dźiś vrodźił: Poświádczył tego Kryſtus Pan / gdy raczył powiedźieć ſam/ Jaćiem z Bogá wyßedł.

A co przez Dźiś rozumieć maß / Bog Oćiec wyłożył/Re. Mowiąc w Pſálmie/ Jam ćię Synu/ przed Jutrzenką zrodźił : R Syn mowiąc/ Wielb mię chwałą / Oycze / ktorąm miał cáłą/ przed gruntámi świátá.

Táć też to Mądrość mowilá / iam z vſt nay wyżßego/ Rep. Wyßlá przed wieki wßytkimi/ Bogá wßechmocnego : A on ieſt mądrość Bożą ſam/iák świádczy Apoſtoł nam/ Kryſtus náß wieczny Pan.

Tenći był przed Abráámē/iák ſam żydom mowił. Rep. Wyßedł z Oycá od dni wiecznych/iák Micheaß świádczył. Tenże niema początku dni iák Páweł świety świádczy/wierzże temu káżdy.

Tegoć to Abráám widźiał/gdy ono z nim mowił/ Re. Kiedy ßedł trácić Sodomy/ y ſámego

chwalił: z tym że ſie Iákob páſował/ tegoż twá-
rzą w twarz widźiał/ y onego wzywał.

Tego widząc y Iozue/ kłániał ſie onemu/ Re.
Służył/ wzywał/ chwałe wzdawał/ iáko Bogu
ſwemu: Tego y Dániel widźiał/ gdy mu Bog
Oćiec dawał/ moc/ chwałe/ kroleſtwo.

Widźiał go y Ezáiaß/ śiedząc ná ſtolicy. Re.
Gdy mu cześć chwałe wzdawáli/ Aniołowie
świeći/ A bez przeſtánku śpiewáli/ śpiewáiący
mowili/ świety/ świety/ świety.

Tegoż Ezdraßowi Anioł/ w niebie vkázował/
Rep. Gdy on ſwoim wiernym Pálmy/ y Korony
dawał: Gdy ſie Ezdraß wywiádował/ kto ieſt/
Anioł powiedźiał/ ieſt ći to Syn Boży.

Tenże też lud Izráelſki/ z Egiptu prowádźił/
Rep. Tego narod wywiedźiony/ ná pußczy zás
kuśił: Tenże y Sodomę ſpalił/ y przez Proroki
mowił/ Zydom Zakon podał.

Potym ná świát z niebá zſtąpił/ dla dobrá ná-
ßego/ Rep. Iáko ſam o tym powiedźiał/ v Iána
świetego: Iam chleb ktorym z niebá zſtąpił/ áby
káżdy w mię wierzył/ ktory chce być zbáwion.

Toć z początku słowo było/ z Bogiem prze-
bywáiąc/ Rep. Niebo/ źiemie/ morze/ wieki/ ſpo-
łem z nim buduiąc: A to słowo Bogiem było/ po-
tym ſie ćiáłem ſtáło/ świádczy nam Ian świety.

Cieleſnym zás národzeniem/ zrodźił ſie w Be-
tleem/ Rep. W nocy/ áby wßelką ćiemność/ o-

świećił ſwym słowem: z Pánny ſie czyſtey náro-
dźił/ by nas z grzechow oczyśćił/ Duch świety
to ſpráwił.

Stał ſie vniżonym miedzy/ ſyny człowieczy-
mi/ Rep. Aby nas przeto vczynił/ Synámi Bo-
żymi: Będąc Bogiem ſtał ſie człekiem/ y ma-
my przyſtep przezeń/ do Oycá wiecznego.

Nágim ſie raczył národźić/ by ſwą niewinno-
śćią/ Rep. Przyodźiał nas y ozdobił/ ſwą ſprá-
wiedliwośćią: Będąc Pánem/ vbogim był/ áby
nas vbogáćił/ ſwym świetym vboſtwem.

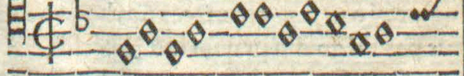
Vbogimi pieluchámi/ powity náß Pan był/
Rep. Aby nas z mocy ßátáńſkiey/ y z grzechow
wybáwił: W Betleem goſpody nie miał/ w ſtáy-
niwe żłobie leżał/ by niebo zgotował.

* Pánie Iezu prosimy ćie/ národzenia ſwe°/
Rep. Day ſie nam ſtáć vcześniki/ przez Duchá
świetego: Odrodź nas przez twą moc boſką/ o-
świeć nas ſwoią łáſką/ y day żywot wieczny/ A.

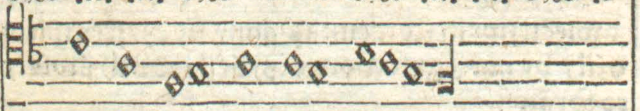
DZIEWIATA PIESN.

Ktora śpiewáia ná Nieſporze po Kazániu.

AUGUST: Ser: 16. de Tēp: Weſelćie ſie Pánienki Kry-
ſtuſowe/ towárzyßká wáßá ieſt mátká Kryſtuſowá: tám-
że: Serm: 20. Maćie dźiatki dźiećię Iezuſá/ weſelćież ſie.

NVż my dźiatki záſpiewaymy z weſelem/

bo pan Kryſtus ieſt náſzym zbáwićielem.

Ten ſie czáſu oſtátniego národźił/ á tym ſercá ludźi wſzytkich ochłodźił.

O czym zdawná Prorocy powiedáli/ przyſzćie iego od wiekow zwiáſtowáli.

Jże Pánienká Syná poczać miáłá/ ktoraby meżá nigdy nie vznáłá.

Tego Syná Emmánuel zwáć miano/ Pan Bog z námi to imie wyłożono.

Bowiem przez iego świete národzenie/ Poczeło ſie ieſt ludzkie odkupienie.

Z Bogiem Oycem nas wſzytkich ziednoczenie/ á wiecznego żywotá przywrocenie.

* Badźże iemu chwałá ná wyſokośći/ z tey łáſki á niewymowney miłośći.

A nam tu ná źiemi w tey śmiertelnośći/ pokoy w dobrey woli/ y też w iednośći/ Amen.

DZIESIATA PIESN.

AMBROSIUS in c:2. Luc: Słyſzyſz człowiecze płácz dźiećiecy/ á nie ſłyſzyſz/ ryku wołu Páná znáiącego/ poznał bowiem wol/ ꝛc. HIER: in c:1. Iſai: Może ſie to mieyſce rozumieć y o Oycu/ ále wiecey ſie zćiąga do Syná/ ábowiem nie poznał go áni przyiął lud Jzráelſki. AUGUSTINUS Ser:6. de Tē: Z mátki początek wźiął/ iáko czytamy przez Ezáiaſzá: Oto Pánná w żywoćie pocznie/ y porodźi Syná/ y názową imie iego Emmánuel/ co ſie wykłáda Bog z námi/ to ieſt/ táiący ſie máieſtat w człowieczey vłomnośći/ iáko v Janá Ewánieliſty czytamy: Y słowo ćiáłem ſie ſtáło y mieſzkáło w nas/ to ieſt/ w vłomnośći ćiáłá náſzego.

Notá iáko, Kiedy Krol Herod krolował.

SYN ſie w Betleem národźił/ Re. W Betleem národźił/ Wſzytek ná świát vweſelił/ Rep. Wſzytek nam świát vweſelił.

Przyiął ná ſie człowieczeńſtwo/ Rep. Ná ſie człowieczeńſtwo/ Ktorym okrył ſwoie Boſtwo/ Rep. Ktorym okrył ſwoie Boſtwo.

Národzony w żłobie leżał/ Rep. W żłobie leżał/ Ktory od wieku krolował/ Rep. Ktory od wieku krolował.

Poznałći go Woł y Osieł/ R. Woł y Osieł/ Jż to był niebieſki poſeł/ R. Jż to był niebieſki poſeł.

Medrcy z wſchodu przyiecháli/ Re. Z wſchodu przyiecháli/ Złoto/ Kádźidło/ Mirre dáli/ Rep. Złoto/ Kádźidło/ Mirre dáli.

Wſzedſzy do domu ſpołecznie/ Rep. Do domu ſpołecznie/ Oddálić mu chwałe wdźiecznie/ Re. Oddálić mu chwałe wdźiecznie.

Ná to Boże Národzenie/ Rep. Boże Národzenie/ Chwal Páná wſzelkie ſtworzenie/ Rep. Chwal Páná wſzelkie ſtworzenie.

Badźże chwałá świetey Troycy/ Rep. Swie-

tey Troycy/ Ná co rzeczmy Amen wßyscy/ Re. Ná co rzeczmy Amen wßyscy.

JEDENNASTA PIESN.

AUG:Ser:14.deTem: Bráćia namileyßy/dźiśia oświtnął dźień/w ktory Krystus z Pánny ćiáło przyiął: pokory ksztalt chćiał oblec/ áby od grzechow wybáwił duße náße.

Notá iáko, Chwałá tobie Pánie Boże. *ábo:*

Oto Pan stworzenia wßego / wźiął ná sie kßtalt sługi swego/ćiáło ćiálem chcąc pozyskáć/ stworzenie swoie záchowáć.

Skarb drogi/ miłośći Boskiey / spuśćił sie w żywot Pánieński / zrzadzeniem Bożym wćielony/ nád obyczay przyrodzony.

Przybytkiem Syná Bożego/ iest Pánná serca czystego/ ktora męża nie vznáłá/ Duchem go świętym poczełá.

Jużći sie z Pánny národźił/iák przed tym Gábryel mowił: ktoregoć Jan Krzćiciel poznał/ choć ießcze w żywoćie leżał.

Národzony w złobie leżał/ w stáyni Pan niebá pokoy miał: Ktory wßytkim pokarm dawał/ pierśi mátki swey pożywał.

A Anieli mu śpiewáli / ludźiom pokoy zwiástowáli/ Pásterzom w polu obiáwion/ Krystus wßego stworzenia Pan.

* Bądźże chwałá tobie Kryste / národzony z Pánny czystey/ z Oycem tákże z Duchem świętym/ teraz áż ná wieki wiekow/ Amen.

PSALM CX.

Dixit DOMINUS Domino meo.

Ktory ná Nieśp: śpiewáią.

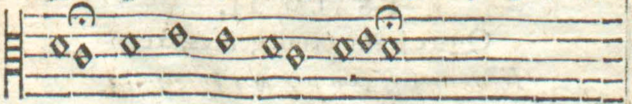
W Tym psálmie Dawidowym/ mowi Bog Oćiec nie do Abráhámá/ nie do Sálomoná / áni do Ezechiaßá / iáko plotą Zydowie/ bo ći nie byli Pány Dawidowymi/nie byli áni Káplany według porządku Melchisedechowego; ále mowi do Syná swego Jezusá Krystusá zowąc go Pánem Izráelskim/ rownym sobie w Máiestaćie/Synem z istnośći swey przed wieki vrodzonym/Káplanem namiestniká niemáiącym. A ták ten Psalm Bostwo/spolistność/przedwieczne vrodzenie / kápláństwo bez namiestnice Syná Bożego wyraża / y słußna iest rzecz áby był w Kośćiele śpiewány dla swey zacnośći/ á ile pod ten czás. Co sie tycze tych słow: Ex utero ante luciferum genui te, Z żywotá przed Jutrzenką vrodźiłem ćię ; opußczam przetłumá-

czenie tych słow / Aquile / Symmáchá / Theodotiáná/ Quintam y Sextam editionem, o czym ktochce niech czyta Epiphániusá Hæref: 65. W Zydowskim texćie te słowá ták są położone / iáko ie przełożył Hieronim Doktor. De vulva orietur tibi ros adolescentiæ tuæ, Z żywotá wznidźie tobie rosá młodośći twoiey. á Pagninus ták ie położył z Zydowskiego/ ktorego przekłádu trzymáli się Brześćiánie/ Rochánowski y inszy/ Ex utero ab aurora fuit tibi ros nativitatis tuæ: Z żywotá od zorze byłá tobie rosá narodzenia twego. á śiedmdźieśiąt y dwá tłumáczow/ to mieysce ták przetłumáczyli/ Z żywotá przed Jutrzenką vrodźiłem ćię. Acżći się te słowá zdádzą być insze/ y przetłumáczenia rozne: ále kto w nie pilno weyźrzy/ iedno są: ábowiem iednákie rozumienie máią w sobie y podáią: Bo co w Greckim texćie iest: Z żywotá przed Jutrzenką vrodźiłem ćię/ To w Zydowskim ták stoi: Z żywotá od zorze byłá tobie rosá młodośći twoiey/ ábo/ narodzenia twego. To iest / z żywotá moiego / to iest / z istnośći/ od onego czásu/ gdy Jutrzenká/ ktora iest gwiazda zorze/ iest stworzoná/ tyś iuż był w kwiećiu młodośći twoiey; ábo/ tyś iuż był vrodzony. A iż ieden y tenże iest sens tych słow / dla tegoż y Doktorowie vczeni w Zydowskim ięzyku/ te słowá ták kłádli w swoich kśięgách/ násláduiąc 72. wykłádáczow; iáko IUSTINUS in Col: cū Tryph: Iud. TERTULLIANUS: lib: 5. adver: Marc: CYPRIANUS lib: 1. cap: 17. advers: Iudæos. Konych zá dowod y obronę vżywáli/ dysputuiąc z kácerzámi/ ábo pisząc przećiwko im / iáko EUSEB: lib: 1. cap: 3. EPIPHAN: Hæref: 65. y inszy / o czym czytamy v Theodoretá lib: 1: cap: 4. Czegoby byli nie czynili/ gdy

by w Zydowskim texćie ináczey brzmiáły / ábo insze rozumienie miáły/ yone ták wykłádáli iáko HIERONYM: ná ten Psalm pisząc/ z żywotá/ etc. To iest/ z istnośći/ z nátury/ z wnętrznośći / z Bostwá swego przed mieśiącem / przed słońcem/ przed wszytkim stworzeniem vrodźiłem ćię/ á AUGUST: li: 3. cap: 5 de Mirab: Sacr: Scrip: Z żywotá/ etc. to iest/ przed wszytkim stworzeniem Anielskim/ ktore się częstokroć w piśmie názywa Luciferem/ vrodźiłem ćię.

Rzekł pan do páná mego swym głosem łá-

skáwym: Siądź mi po boku práwym/

Aż twe nieprzyiaćioły złupione ze zbroie/ Jáko inszy podnożek dam pod nogi twoie.

Ná kray świátá rozćiągnę z Syonu wielkiego/ Władza krolestwá twego.

A ty ná wszytki strony vżyway práw swoich/ Roskázuiąc w poyśrzodku nieprzyiaćioł twoich

Czásu ruszenia twego / przy tobie swym Pánie/ Twoy lud chętliwie stánie.

Lud w cnotách okazáły/ świetny w pobożnośći/ iam ćiebie vrodźił przed wieki z swey istnośći.

Przyśiągł Pan / á zá iego żal nie chodźi słowem/ Tyś Melchisedechowym

Porządkiem Kápłan wieczny: Pan przy boku twoim/ ná wieki/ Pan tyránny zetrze w gniewie ſwoim.

Sąd ſwoy rozćiągnie/ Polá trupámi okryie/ Xiążę możne zábiie.

Krwią płynącą będźie pił wodę potokową/ Przeto niebá dośięże wyſokiego głową.

* Bądźże wieczna chwałá Bogu Oycu náſzemu/ y Synowi iego/ tákże Duchu świętemu.

Ták iáko też záwżdy byłá iuż od wiecznośći/ Niechay y teraz będźie ieo wſzechmocnośći/ A.

Psalm II.

Quare fremuerunt gentes, &c.

Ktory ná Jutrzni śpiewáią.

TEn pſalm 2. o Kryſtuśie Pánu rozumie ſię/ świádczy Páwel ś. Act: 13. Heb: 1. 5. y oni dawni Rábinowie Żydowſcy/ á oſobliwie Rábin Solomon/ ten pſalm o Kryſtuśie wykłádáią/ zeznawa/ Galat: lib: 3. cap: 7. w ktorym pſálmie Duch zowie Meſyaſzá Krolem ná Syonie/ to ieſt/ w Kośćiele krześćiáńſkim/ Synem z iſtnośći Oycowſkiey/ vrodzonym przed wieki/ Pánem/ y rządźićielem wſzytkich rzeczy/ ktoremu káże ſłużyć/ y onego pocáłowáć/ to ieſt/ iemu poddáńſtwo/ y poſłuſzeńſtwo oddáć/ w nim vfáć. Náoſtátek w tym pſálmie/ ćieſzy wybráne Boże/ iż im źli rádámi ſwoimi złośliwymi/ nic nie záſzkodzą/ áni ich wykorzenią: ábowiem ten ktory wſzytkimi rzeczámi włada/ z nich ſię śmieie/ y rády ich w niwecz obráca. Te ſłowá/ Jam ćiebie dźiś vrodźił/ niektorzy Doktorowie/ iáko Iuſtinus, Baſilius, Chriſoſtomus, Hieronymus, Hilarius, wykłádáią nie o onym wiecznym rodzeniu z iſtnośći Oycowſkiey ále o wćieleniu/ národzeniu/ y zmartwychwſtániu Páńſkim/ ná czym ſię bárzo mylą: ſkąd widzimy iáko ieſt rzecz niebeśpieczna/ wieſzáć ſię ná Doktorow wykłádźie/ ktorzy też iáko ludźie w niektorych rzeczách błądźili/ co zeznawa Auguſtin: Diſt: 9. Canon: Negare. Páwel ś. te ſłowá o máieſtaćie wſzechmocnym Páná Kryſtuſowym wykłáda/ Hebr: 1. y o Kápłáńſtwie iego/ Hebr: 5. A Doktorowie drudzy/ iáko Auguſtinus, Caſsiodorus, &c. piſząc ná ten Pſalm te ſłowá rozumieią/ á ſłuſznie/ o onym przedwiecznym z iſtnośći Oycowſkiey vrodzeniu/ powiedáiąc iż v Bogá záwſze ieſt Dziś, ſłowá ſą Auguſtynowe. Cokolwiek wiecznego ieſt/ záwſze ieſt/ według tego co ieſt rzeczono/ Dziśia vrodźiłem ćię: czym wieczne rodzenie/ mocy y mądrośći Bożey/ ktora ieſt iednorodzony Syn/ wiárá ſzczyra y powſzechna/ opowieda. A Caſsiodorus ſpołwieczność ſwego Máieſtatu pokázuie/ ábowiem Dziś v Bogá/ áni ſię záczyna/ áni ſię kończy/ bowiem nie było tám/ áni będźie/ ále záwſze trwa/ záwſze ieſt/ y cokolwiek rzeczeſz iemu/ Dźiś ieſt. Y dla tegoż tymi ſłowy Páwel ś. Act: 13. dowodźi zmartwychwſtánia Páńſkiego/ dáwáiąc znáć/ ponieważ był Synem z iſtnośći Oycowſkiey vrodzonym przed wieki/ nie mogł w grobie zoſtáć/ zmartwychwſtał/ iáko Bog mocny.

Notá iáko, Rzekł Pan/ etc.

A Dla czegoż ſię z zgrzytániem zbiegáią/ Pogáni/ á prożne rzeczy zmyślaią.

Y zgromadzáią ſię Krolowie ziem-

ſcy: Tákże też y inſze Xiążetá wſzyſcy:

Wespołek rádząc náprzećiw Pánu ſwemu/ Y ná przećiw Kryſtuſowi miłemu.

Mowiąc: Skaźmy ráde w ktorą ſię wdáli/ Y iárzmo ktore nam nágotowáli.

Náśmiewa ſię z nich on co w niebie mieſzka: Pan náſz ſam ich rády w głupſtwo obráca.

A rozgniewawſzy ſię przemowi ku nim/ Przeſtráſzy wſzytkie gniewem ſwoim wielkim:

Jam ieſt Krolem poſtánowionym od niego/ Ná gorze moiey Syoná świętego.

Wypowiem dekret/ Pan ták ku mnie mowił: Tyś ieſt Syn moy/ iam ćię Dziś vrodził.

Żąday mie/ damći Pogány w dźiedźictwo/ Y te wſzytkie kráie świátá zá Páńſtwo.

Y prętem żeláznym będźieſz ich rządźić/ A iák ſtátek zduńſki będźieſz ie kruſzyć.

Rozumieyćieſz to iuż wſzyſcy Krolowie/ Ćwiczćieſz ſię y wy ozięmſcy Sędźiowie.

Służćież z boiáźnią iuż Pánu ſwoiemu/ A z wielkim drżzeniem ráduyćie ſię iemu.

Obłápćież Syná iuż y pocáłuyćie: (to ieſt/ ochotnie ſię mu poddawayćie.)

Aby ſię onſtądź ná nas nie rozgniewał/ Wnet by z nas káżdy drogi ſwey poſtradał.

Boć ſię wiec prędko zápala gniew iego/ Ktorym wiec tłumi ſobie przećiwnego.

Błogoſłáwieni wſzyſcy co w nim vfáią/ Y

nań ſię we wſzytkich rzeczách ſpuſzczáią.

* Bądźże chwałá Oycu wſzechmogącemu/ Synowi iego/ y Duchu świętemu/ Amen.

MODLITWA.

PAnie Jezu Kryſte Synu Bogá żywego/ Boże wiekuiſty/ Boże mocny/ tyś zſtąpił z niebá wyſokiego od Oycá ſwego/ z ktoregoś ſię národźił przed wſzytkimi wieki/ národzeniem niewypowiedźiánym: vniżywſzy ſię národźiłeś ſię/ záſpráwą Duchá ś. z Márycy Pánny záwſze czyſtey y błogoſłáwioney: á toś wſzytko vczynił dla nas grzeſznych y niegodnych ſług twoich/ ábyś był náſzym Zbáwićielem prawdźiwym/ Kápłanem wiecznym/ przyczyńcą iedynym/ y obrońcą doſkonáłym. Tyś Pánie Jezu Kryſte/ przez národzenie ſwoie święte/ nas z Bogiem Oycem poiednał: gniew iego vbłagał: z mocy ſzátáńſkiey/ z grzechow ćięſzkich/ z potępienia wiecznego wybáwił/ y do żywotá wiecznego przenioſł/ czegoſmy pewni w ſumnieniách náſzych: zá co ćię chwalimy iáko Bogá ſwoiego/ zá coć dźiękuiemy iáko dobrodźieiowi ſwoiemu/ y Zbáwićielowi prawdźiwemu: boś to wſzytko vczynił nie dla náſzych záſług/ áni dla náſzey godnośći/ ktorey w nas niemáſz/ ále z łáſki á z miłośći ſwey świętey. Prośimy ćię miły Pánie/ ſpraw że to w nas/ ábyſmy ſię ſtáli vczeſtnikámi ná-

rodzenia twego / wiárą y żywotem nászym: ábyśmy go wdzieczni bedąc / zá nieć dżiekowáli / y tobie wiecznie służyli / w świetym y pobożnym żywoćie. Zewlecz z nas miły Pánie stárego Adámá: vmartwi członki nász e: odradzay nas słowem twoim: poświeć ćiáłá nász e: przyoblecz nas w száte niewinności / spráwiedliwośći / świątobliwośći / z łáski swoiey. Day nam to pokornie ćie prosimy / żebyśmy znowu národzeni bedąc / nałogow złych y świátá swowolnego zániechawszy / w nowośći żywotá chodzili: ćiebie gdy záś znowu ná sąd przyidżiesz / w gotowośći Krześćiáńskiey oczekawáli / á ták godni byli / żywot wieczny obiecány otrzymáć / ktoryś nam zásłużył národzeniem swoim / y śmierćią swoią. Vczyńże to dla chwały imienia twego świetego / iáko Bog prawdziwy y chwalebny: Ktory żywiesz y krolujesz w iedności Bostwá / z Oycem y z Duchem świetym. *Oycze nász, ktoryś, &c.*

Piesni
NA NOWE LATO.

Rom: 15. ℣ 8, 9.

A ia to powiedam / iż Jezus Krystus był sługą obrzezánia dla prawdy Bożey / áby vtwierdził obietnice

Oycow / y áby Pogáni zá miłośierdżie chwalili Bogá / iáko napisano iest: Dla tego bede ćie wyznawał miedzy Pogány / y imieniowi twemu śpiewáć bede.

I. Obrzeská Zakonna do Przymierza Nowego nie należy / tylko do Mesyaszá trwáć miáłá.

Deut: 30. 6.

PAn Bog twoy obrzeże serce twe, y serce potomstwá twego żebyś miłował PánáBogá twego, ze wszytkiego sercá, y ze wszytkiey myśli twey.

Deut. 10. 16. Ierem: 4. 4.

Obrzeżćie się Pánu, odeymićie nieobrzeskę z serc wászych.

Ierem: 31. 31.

Oto dni przychodza mowi Pan, w ktorych uczynię nowe Przymierze z domem Izráelskim y z domem Iudskim, nie według onego Przymierza ktorem uczynił z Oycy ich.

Dan: 9. 27.

Vmocni umowę wielu ich, iednego tegodniá: y wpoyśrzod onego tego dniá uczyni koniec ofierze zápaloney, y inney ofierze: A dla rozszerzenia obrzydłośći, przyidżie spustoszenie.

Act: 15. 1.

Potym niektorzy co byli z Zydostwá, przyszli, y vczyli bráciá mowiac: Iesli się nie obrzeżećie według zwyczáiu Moyzeszowego, nie możećie być zbáwieni. Ktorym odpowiedział Piotr święty, mowiac: ℣ 10. Przeczże kuśićie Bogá, kłádac iárzmo ná szyie Zwolennikow, ktorego áni Oycowie nászy, áni my nie mogliśmy znośić: Ale wierzymy iż będziemy zbáwieni przez łáskę Páná nászego Iezusá Krystusá, ták iáko y oni.

Galat: 5. 2.

Oto ia Páwel powiedam wam, iż, iesli będżiećie obrzezáni, Krystus wam nic nie pomoże.

Rabbi Bachai in cap: 30. Deut.

Zá Krolá Mesyaszá obrzeská serdeczna przyidżie ná tych, ktorzyby należeli do Przymierza.

Rabbi Iosua Ben-Levi in cap: 7. Deut:

Záchowayże roskazánia, ustáwy, y práwá, ktore ia dźiś roskázuię tobie. To iest, Dokadby nie przyszedł Mesyasz.

W kśięgách; ktore zowa Midraas-ſſyr Haſſirim, cap: 2. *te słowá ſa położone.*

Przyßedł czás, áby odćięta byłá nieobrzeſká, o ktorey powiedźiano, Deut: 30. *Obrzeże Bog twoy, ſerce twoie, &c. A Zakon obroći ſię ku nowośći, á Izráel ſię odnowi, iáko powiedziano,* Ier: 31. *Y uczynię z domem Izráelſkim, y z domem Iudzinym Przymierze nowe, &c.*

II. Obrzeſká byłá znákiem vſpráwiedliwienia y pieczęćią wiáry. A co ſię o obrzeſce mowi / to ſię ma y okrzćie rozumieć / ktory ieſt ná mieyſcu obrzeſki / Coloſſ: 2. 11.

Rom: 4. 11.

Abráám wźiął znák obrzezánia, iáko pieczęć ſpráwiedliwośći y wiáry.

Chryſoſt: Hom: 27. in Geneſ:

Obacz, iż Bog obrzezánie miáſto zakonu chćiał poſtánowić, nie żeby miáło co pomoc do zbáwienia duße, ále áby Zydowie będac dźiećmi, ten znák wdzięcznośći nośili, iáko znák y pieczęć, y áby ſię im nie godziło mießáć z Pogány. Ztadże Páweł święty zowie to znákiem mowiac: Y znák dał obrzezánia, pieczęć, ábowiem do ſpráwiedliwośći obrzezánie nic nie ieſt pożyteczne.

Tertullianus lib: 1. cont: Iudæos.

Ieśliże obrzezánie oczyśćia człowieká, Bog czemu Adámá, nie obrzezánego ſtworzył? Czemu go nie obrzezał? ábo gdy zgrzeßył, ieśliże oczyśćia obrzezánie? Przegladał Bog, iż tę obrzeſkę ná znák, nie ná zbáwienie, miał dáć ludziom Izráelſkim.

Ambroſius in cap: 4. Rom:

Abowiem obrzezánie nie miáło nic godnośći, ále tylko ieſt znákiem, ktory znák dla tego bráli ſynowie Abráhámowi, áby wiedźieli, że byli ſynámi iego: ktory wierzac Bogu, ten znák wźiął, áby byli náśládowcámi wiáry Oycowſkiey.

Iuſtinus in Dialogo cum Tryphone.

Wy ná ćiele będac obrzezáni, potrzebuiećie naßey obrzeſki, my ná tey przeſtawamy, nie potrzebuiemy tey drugiey, ktora iesliby miáłá być potrzebna, Bog nie ſtworzyłby był Adámá nie obrzezánego, áni by był weyżrzał ná ofiáry Ablá nieobrzezánego, ániby był Enochá nieobrzezánego przenioſł. Lot nieobrzezány ußedł z Sodomy, ktorego wywiedli Anieli. Noe choć nieobrzezány w Korab z dźiatkámi wßedł. Nie obrzezány był Melchiſedech Kápłan Bogá naywyżßego. Y tym zámyka: Y owßem z tad, iż nie moga być niewiáſty obrzezowáne, rozumie ſię, że ieſt dána dla znáku obrzeſká, nie zá uczynek ſpráwiedliwośći. Támże: Obrzezánie ćieleſne Abráhámowi ná znák dáne było, áby potomkowie iego od inßych narodow byli rozeznáni.

Origenes in cap: 4. Rom: lib: 4.

Dobrze tedy obrzezánie znákiem názwał w Abráámie: ábowiem w niey inßa rzecz byłá widźiána, á inßa ſię rozumiáłá, y ukazał, iż iuż w te czáſy ćieleſna oná obrzeſka, byłá znákiem duchowney obrzeſki.

III. Kryſtus dla czego ieſt obrzezány.

Epiphanius Hæreſ: 30. *Dla wielu przyczyn obrzezány ieſt Kryſtus: Naprzod, áby pokazał, że prawdźiwe ćiáło przyiął dla Máncheußow: Potym, áby okazał, iż ćiáło iego nie było ſpoliſtne z Boſtwem iáko* Apolinarius *uczy, ktorego áni z wyſokośći z ſoba przynioſł, iáko* Valentinianus *mowi: Y áby potwierdźił obrzeſkę ktora przed tym dał, ſpráwiedliwie ona uſługuiac áż do przyśćia ſwego: Y áby nie mieli Zydowie wymowki: ábowiem, iesliby ſię był nie obrzezał, mogliby byli mowić: Nie moglichmy Kryſtuſá przyiać.*

Bernardus Serm: 1. de Circumciſione.

Obrzezánie, prawdy przyiętego człowieczenſtwá dowodźi. Támże: Ieſt obrzezány, iáko prawdźiwy Abráámow ſyn. Tenże Serm: 2. *Słußnie záprawdę gdy bywa obrzezáne dźiećię, ktore ſię národźiło, názwane ieſt Zbáwićielem: dla tego zwłaßczá, iż iuż od tad poczał náße zbáwienie ſpráwowáć, niepokalána onę krew zá nas wylewáiac.*

Ambroſius præfat: in cap: 4. Lucæ.

Kryſtus ieſt obrzezány, áby tych ktorzy ſa pod zakonem, pozyſkał Tenże, Epiſt: 74. *Kryſtus obrzezány ieſt zá nas, áby obrzeſkę zakonna znioſł.*

Theophil: in cap: 2. Lucæ.

Pan ieſt obrzezány, áby też y w tym wypełniwßy zakon, á żadney rzeczy nie opuśćiwßy ktora on roſkázował, wyrwał nas od przeklęctwá.

PIERWSZA PIESN.

BERNARDUS Serm: 3. de Circumcis: Tego dniá/ dáno dźiećiątku imię IEZUS, á imię zbáwienne. AUGUST: l. 17. c: 8. de Civ: D. IEZUS, wykłáda się Zbáwićiel.

Notá iáko, Stworzyćielu wszechmogący/ etc.

CKnu Boży Pánie wieczny/ Zbáwićielu nasz wszechmocny/ ktorys się dźiś obrzezał/ byś nas z przeklectwá wyrwał.

Wźiałeś imię Jezus zacne/ Jmię święte/ y też wdźięczne/ Toć iest pełne zbáwienia/ dusznego vćieszenia.

Prosimy ćię przez to imię / Zácznisz nam ten rok szczęśliwie/ Byśmy weńyszli złego/ y wszego szkodliwego.

Wystawiaymy Páná swego / Jezu Krystá wszechmocnego/ Ktory się dźiś obrzezał/ y zbáwienne imię wźiął.

O naświętsze imię Jezus / o vćieszne imię Jezus/ W tymći mamy zbáwienie y wieczne odkupienie.

Prosimy ćię Jezu Pánie/ obrzeż serce y sumnienie/ Roku tego nowego/ wspomożysz z nas káżdego. Amen.

WTORA PIESN.

AUGUSTINUS Serm: 29. de Temp: W kádźidle cześć Boską ofiárowáli/ w złoćie zacność Krolewską/ w mirrze

pogrzeb ćiáłá. CYPR: orat: de Stel: & Mag: W złoćie Krolá/ w kádźidle Kápłaná/ w mirrze człowieká wyznawáią. AUGUST: Serm: 1. ex 17. Serm: Paris: Teć oni podárki przynieśli według baczenia: á od nas złoto bierze/ ieśli iáłmużny czynimy: kádźidło / ieśli się modlimy: mirrę/ ieśli dla niego vmieramy. CHRISOST: Serm: 5. de Phil: Ofiárowáli oni złoto/ ofiáruy ty mierność y cnotę: ofiárowáli oni kádźidło/ ofiáruy ty czyste modlitwy/ ktore są duchowne wonności: ofiárowáli oni mirrę/ ofiáruy ty skromność y serce vniżone z iáłmużną.

Notá iáko, Chwalmyż wszyscy/ etc.

WOchwalmyż wszyscy społem Páná Bogá z tego/ Re: Że ná świát zesłáć raczył Syná iedynego: Tegoż pánná Márya/ w Betleem porodźiłá/ Jezusá miłego/ y w pieluszki powiłá / A do żłobu włożyłá/ Krolá niebieskiego.

Bylić w oney kráinie Pásterze pásący/ Re: A stánął Anioł przy nich táko k nim mowiący: Wesele wam obiáwiam/ národźił się Krystus Pan/ to znánie weźmiećie / że w Dawidowym mieśćie/ w żłobie leżące dźiećię/ powite naydźiećie.

Támże z onym Aniołem y niebieskie rzesze/ R. Z niewymownym weselem / wespoł zebrawszy się/ Páná Bogá chwalili/ á ták głosem mowili/ Bądźże wieczna chwałá / Bogu ná wysokośći/ ludźiom w źiemskiey niskośći/ pokoy dobra wola

Medrcy iż ná wschod słońcá gwiazdę te wi-

dáli/Re. Przyszli do Jeruzálem/o nim sie pytáli/ Potym do Betleem szli / tám dzieciatko nálezli/ modlili sie iemu : Dálić mu też y poczte/ Złoto/ Kádzidło/ Mirre/ Krolowi wiecznemu.

Przypátrzże sie tu káżdy nabożeństwu temu/ Re. Jáko to ci Medrcowie przyiechawszy z domu/ sáme° Krystá chwala/ przed nim sámym pádáia / nie żadne stworzenie : Bo to pewnie wiedzieli / że cześć Bogu należy / nie komu inszemu.

Przyniesmysz też my dzisia/dáry Pánu temu/ Re. Czyste serce y modly/ należace iemu. Znajmy go Bogiem swoim / y kápłanem iedynym/ tákże Poysrzednikiem : Boć on iest nász Zbáwiciel/ prawdziwy odkupiciel/ pismo swiete swiádczy.

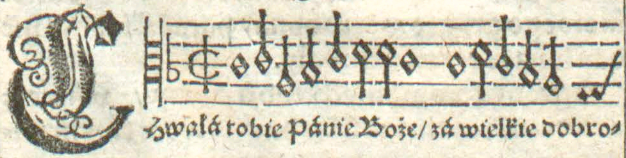
A iż było w Zakonie żydom przykazano/ Rep. By káżde osmego dniá dziecie obrzezano / Krystá też obrzezáli/ Jezus mu imie dáli/ boć iest nász Zbáwiciel : Dla tegoć sie obrzezał / áby nas iuż rozwiazał/ z wiecznego przeklectwá.

Gdy go ofiárowáli do domu Bożego / Rep. Spráwiedliwy Symeon wział ná łokcie iego: Chwalac Bogá rzekł iáwnie/ Już pusć w pokoiu Pánie/ sługebniká twego : ábowiem iuż vznáły/ oczy moie widziáły Zbáwicielá swego.

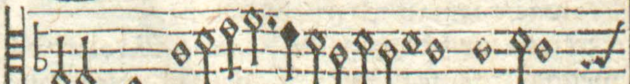
* Kryste Krolu niebieski / od Oycá posłány/ Rep. A prze nász zbáwienie iestes obrzezány/ Ciebie dzisia chwalimy/ y tobie dziekuiemy/ iżes sie obrzezał / á nas z grzechow rozwiazał / y krolestwo wieczne dał / z łáski swoiey swietey.

TRZECIA PIESN.

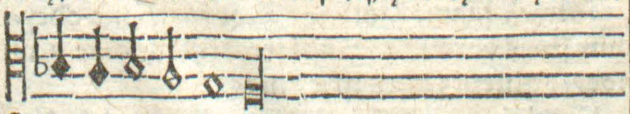
W ktorey kośćioł krześćiáński páná Bogá prosi/ áby mu ná ten nowy rok błogosłáwić raczył/ y bronić go od nieprzyiaciol/ ták domowych iáko y postronnych: ábygo raczył szczesliwie záczać/ fortunnie prowádzić/ y w błogosłáwieństwie swym świetym zámknać/ podlug onego co mowi Dawid Ps: 64. 12. Błogosław Pánie wieńcowi roku z dobrotliwośći twoiey/ á polá beda pełne obfitośći. Godzi sie tu sententia one zacna Augustinowe przywieść/ ktory mowi, Ca: 26. qu: 7. Ca: Non. Nie záchowuyćie dni/ ktore zowa Egiptskimi/ áni dniá 1. Stycznia/ w ktore pieśni niektore śpiewáia / biesiády spráwuia/ y w zaiem sobie vpominki posyłáia/ iákoby dla práktyki szcześcia/ ná poczatku roku nowego. Dokłáda: Ktory to záchowuie/ ráczey do potepienia niż do zbáwienia swego idźie.

Chwalá tobie Pánie Boże/ zá wielkie dobro-

dzieystwá twe/ żeś nas w ten przeszły rok żywił / y mocno

swa reka bronił.

Prosim ćie też roku tego / broń nas ode wßego złego/zdrowie y pokoy racz nam dáć/ku ſwey świetey chwale chowáć.

Racz ſercá náße odnowić / ku świetym ſpráwom pobudźić / áby w nich roku nowego / nie było nic błedliwego.

Day byſmy ſie odnowili / to ieſt / ze złych dobrzy byli / poprzeſtawßy pierwßych złośći / tobie ſłużyli w czyſtośći.

Niechay bedźie náße ſerce / Duchowi twoiemu mieyſce / áby w nim záwße przebywał / według twey woley ſpráwował.

Błogosław kroleſtwu temu / day rátunek ludu ſwemu/ day miłość y świetą zgode / z ludem przećiwnym vgode.

Od niezgodnych ludźi buntow/broń Kośćioła twego gruntow: Odbiiay ßátáńſkie śiły/ nie day burzyć twoiey chwały.

Zgrom ſwowolnych ludźi dumy / vśmierz wykretne rozumy: Nie day słowem twym wichrowáć/ rozmáitych ſekt budowáć.

Niech nie bedźie zámießánie / Kroleſtwá twego ſtárgánie: Pohámuy byſtrych pierzchliwość/day zgode/ zetrzy niezforność.

Strzeż Pánie Polſkiey Korony / nie odeymuy ſwey obrony : Badź ſtrożem we dnie y w nocy/od nieprzyiaćielſkiey mocy.

Przełożonym dobrą ſpráwe / day madrość y

zgodną ráde : Niech powinność ſwą władzą/ná podárki niech nic nie dba.

Zyw Krolá : day Káznodźieie : Oblecz ie w duchowną zbroie/ áby trzody pilnowáli / słowá prawdy rozßerzáli.

Niech bedą pilni ſtrożowie/Ewánieliey wodzowie/ Jákoby ſie nie ſtárgálá/ á potym też nie znißczálá.

By potomſtwu zoſtáwili / iák od Oycow ſwoich wźieli / Polſką te Korone sławną/ w okrąg námniey nie zwatloną.

Day im Pánie Duchá ſwego/ by byli ſercá iednego/ ſpolecznie ſie ßánowáli / Turczynowi odpor dáli.

Niechże bedźie Syn Oycowi / poddány sługá pánowi: Posłußeńſtwo rozżarz wßedźie/ w káżdym ſtánie y w vrzedźie.

* Broń od głodu/ mieczá/moru/ powßechnego twego zboru: Záchoway nas roku tego/ ode wßego Kryſte złego/Amen.

Psalm LXXII.

Deus judicium tuum Regi da.

Acz ten Pſalm należy y służy Krolowi Sálomonowi/ále iednák więcey Kryſtuſowi pánu: świádczą Auguſtyn/Hieronym/y inßy ná ten Pſalm pißąc. Zá ktore° pánowánia miáłá zákwitnąć y rozkrzewić ſię ná źiemi ſpráwiedliwość/ pokoy/ktory miał pánowáć ná źiemi wßedźie/do ktorego mieli ſię náwroćić rozmáići narodowie/y one° przyiąwßy

zá Mesyaszá/chwalić/ wzywáć/ chwałę iego pomnażáć: co się wszytko w Krystusie pánu skutecznie wypełniło. Doktor Augustyn mowi/ ná ten Psalm pisząc: przez Murzyny/wszytkie narody znáczy. Támże: Przez Arábią/narody rozumiemy: przez złoto/mądrość. Hieronym ná tenże Psalm pisząc/mowi/iż wszelkie páństwo/dostoieństwá/stany/ do Krystusá páná miáły przystąpić/ y onemu vpokorzyć się/y dobrych obyczáiow dáry przynieść. Prorok oznáymuie/co z podárkow Mędrcow rozumiemy być záczętego/ábowiem oni narodow y Krolow figurę ná sobie pokázowáli. Z tego Psálmu strona przećiwna chce dowieść/ iż oni ludźie/ktorzy podárki przynieśli P. Krystusowi/byli krolowie/ y tego dokłáda/iákoby ich miáło być trzey: ná czym się bárzo myli. Co się stąd pokázuie. I. Ten Psalm mowi o duchownym krolestwie páná Krystusowym: co się pokazáło z August: y z Hier. II. Társ leży ná zachod słońcá/Sábá/Egipt ná południe: á ći przyiecháli od wschodu słońcá z Persiey/iáko świádczy CHRIS: in c:2. Mat: Homil: 7.8. y Serm: de Phil. y Clemens lib: 1. Stromat: III. Gdyby to byli Krolowie/ nie zámilczałby był tego Duch ś. wypisáć ku więtszemu zálecéniu y osłáwieniu Syná Bożego: y owszem zwałby ie był Krolmi/ y Herod ináczeyby ie był ważył. Słusznie mowi Mant: l: 1. de Sacris:

Nec Reges ut opinor erant, nec enim tacuissent
Historiæ sacræ, autores genus istud honoris.
Inter mortales quo non sublimius ullum.
Adde quòd Herodes, ut magnificentia Regum
Postulat, hospitibus tantis regale dedisset
Hospitium, secumq; lares duxisset in amplos.
Ille penes Persas Magus est, qui Sydera novit.
Qui sciat herbarum vires, cultumq; Deorum.

IIII. Doktorow wiele zowie tych ludźi/nie krolámi/ ále Mędrcámi/iáko y Ewánielistá. CHRIS: op: imp: in c: 2. Mat: Ktorzysz to są Mędrcowie? Mężowie wschodni/ktorzy przyszli z Persyey: ábowiem v nich mędrcowie/nie czárownicy/ále mądrzy rozumieią się. Támże: Po zmartwychwstániu páńskim/Thomás Apostoł/gdy przyszedł do oney kráiny/przyłączyli się ći Mędrcowie do niego/y okrzczeni są od niego/ y zstáli się pomocnikámi przepowiedánia ie°. Nisenus de nativ: CHRISTI, Nie zowie ich krolámi/ ále opowiedáczmi łáski Bożey. CYPR: Ser: de stel: & Mag: zowie ich Máthemátykámi. Augustyn we wszytkich swoich Sermonarzách/nie zowie ich krolmi/ále mędrcámi. A iesli ich Doktorowie niektorzy zwáli krolmi/nam ná tym nic/ bo to czynili imo pismo/imo insze Doktory/iednák przećię nie rozumieli ich być włásnymi krolámi/ále iáko mowi Hieronym/iż osoby ná sobie krolewskie nieśli/y krole znáczyli.

Notá iáko, Rzekł Pan/ etc.

DAy swe baczenie/ Boże/ Krolowi/
Day spráwiedliwość krolewicowi:
Aby w porządku twoy lud spráwował/iednáko z pány chude szácował
Gory (da pan Bog) pokoy rozpłodzą/ A spráwiedliwość págorki zrodzą: Ten wesprze chudych/ ten sierot będźie bronił/ á wytknie potwarce wszędźie.

A będźie imię iego ná ziemi/ Miedzy narody strászne wszytkiemi: Ták długo/ poki/ straż czuyna świátá/ miesiąc/ y słońce poniosą látá.

Spádnie iáko deſzcz nie przepłácony / Ná vprágnione ſuche zagony. Spádnie perłowy podobien roſie/ Ná łąkę gołą po oſtrey koſie.

Zákwitnie cnotá/ pokoy ſię zrodźi/ Ktoremu żaden boy nie przeſzkodźi : Aby nie miał trwáć/ poki okrąg wdźięczny / A rość / y niknąć będźie Mieśięczny.

Morze z tey ſtrony/ morze y z drugiey/ſtrzedz będźie ie° gránice długiey: Od głębokie° brodow Euphrátá / Będźie pánował do kráiá świátá.

Tego/ vpadſzy ná ſwe koláná/ Wyzna gorący Murzyn zá páná. Nieprzyiaćiele iego zuchwáli/ Plugáwą źiemię będą lizáli.

Krolowie ktorzy morzem włádáią / A wyſpom morſkim práwá dawáią / Dáry poniosą: dań Arábczycy/ Płáćić mu będą/ y Sábeyczycy.

Owa / cokolwiek wodámi ſwemi / Ocean záwárł/ wſzytki ná źiemi / Narody temu będą hołdowáć/ A roſkazánie káżde przyimowáć.

A ten da vcho vkrzywdzonemu/ A dopomoże wſtáć vpádłemu: Zdeymie z nich lichfę: zámierzy ſrogą/ Pomſtę/ ktoby krew przelał ich drogą.

Przedłuży mu Pan tedy żywotá / y Arábſkiego nábierze złotá. Będą zań wſzyſcy Bogá prośili/ Będą mu wſzyſcy błogoſłáwili.

Z gárśći ziarn táki vrodzay wſtánie / Że/ iáki z Cedrow ſzum na Libánie/ Táki chrzęſt kłoſow po gorách wſzędźie/ y po niżinách obfitych będźie

Po wśiách / po mieśćiech kwitnącey młodźi/ Táki doſtátek iego wiek zrodźi / Jáka ná przyſzćiu wioſny przyiemney/ Trawy więc bywa obfitość źiemney.

Jmię ná wieki iego nie zgáśnie / Dokąd słoneczny gore krąg iáśnie: Ten Krol ná wſzytek świát ſzczęśćie wnieśie/ A ſam od świátá chwałę odnieśie.

* Bądź pochwalony/ Boże prawdźiwy/ Ktory ná świećie ſam czyniſz dźiwy: Jmię twe święte niechay brzmi wſzędźie/ Niechay twey chwały świát pełen będźie.

PIESN SYMEONA STARUSZKA.

W Ktorey dźiękuie Bogu Oycu, że mu raczył dáć oglądáć Zbáwićielá z dawná oycom obiecánego: przytym prośi go/ áby go z tym świátem rozłączył/ y do niebá przyiął. Ten ſtárzec będąc człowiekiem świetſkim/ mieſzczáninem Hierozolimſkim/ więcey iednák widźiał w onym dźiećiątku Krystusie Panu, niżeli wſzytko duchowieńſtwo Hierozolimſkie: temu bowiem były oczy otworzone/ á one° duchowieńſtwu záwárte, Iſa:6. temu były táiemnice odkryte/ á onym zákryte, Mat: 11. Zá czym ſłuſznie y mądrze powiedźiał Panorm: in c: Significaſti, y Gerſō de Exā: doct part: 1. cōſ: 5. Więcey mamy wierzyć człowiekowi proſte° Piſmo przywodzące°/ niżeli wſzytkie° Concil: y Papieżowi.

Octavi toni.

JUż teraz puść ſługę twego Pánie / Według słowá twego w pokoiu.

Abowiem wyźrzáły oczy moie zbáwienie twoie / Ktoreś zgotował przed oblicznośćią wßytkich ludźi.

Swiátłość ku obiáśnieniu Pogánow / y ku chwale ludu twego Izráelskiego.

* Chwałá bądź Oycu / y Synowi iego miłemu / Tákież y Duchowi świętemu / Jáka byłá ná początku záwße od wiecznośći / Niechay będźie iego możnośći.

I. Modlitwa Anselmowa.

JEZU Kryste zmiłuy śie náde mną dla tego imienia twego / vczyń ze mną według tego imienia twego / weyźrzy ná mie nędznego wzywáiącego imienia twego. Prawdáć to iest / że sumnienie moie zásłużyło potępienie / á pokutá moiá nie iest dostáteczna ku dosyć vczynieniu; ále to iest pewna rzecz / iż miłośierdźie twoie przewyżßa káżdą obráze. Bądźże mi tedy Jezusem dla imienia twego / Amen.

II. Modlitwa.

SYnu Bogá żywego Pánie Jezu Kryste / Boże miłośierny / Tyś nas niegodne sługi twoie vmiłował / y dla nas grzeßnych y nieczystych dałeś śie obrzezáć / toś wßytko vczynił z miłośći twey / ábyś nas z Zakonnego przeklectwá wybáwił / y synmi Bożymi / á dźiedźicmi krolestwá niebieskiego vczynił. A przetoż ćie

prosimy sercy nabożnemi / day śie nam sstáć vczesnikí obrzezánia twego duchownym sposobem: obrzeż sercá náße od myśli złych / ktore z sercá pochodzą : oczy áby ná rzeczy prozne nie pátrzáły : vßy áby powieśći ßkárádych nie słucháły: vstá áby mow nievczćiwych nie mowiły : iezyk áby nikogo nie obmawiał : ręce áby cudzego nie bráły : nogi áby zá bálwochwálstwem y zá świátem niechodźiły: gniew áby niewykonywał zápálczywośći swoiey : Ciáło náße vczyń sobie wdźięczną ofiárą y przemießkawániem wiecznym: Zewlecz z nas Adámá stárego / z iego wßytkimi spráwámi. Wßytki członki náße obrzeż sam Duchem twoim ś. y słowem prawdźiwym / ábyśmy ták tobie / Pánie wßechmogący / kwoli żyli / á nie świátu. Spraw to w nas miły Pánie / ábyśmy chętliwie słowá twego słucháli / y ono wdźięcznie przyimowáli do sercá náßego / według niego śie spráwuiąc. Rácżże też nam ten nowy rok ßczęśliwie záczáć / fortunnie prowádźić / y wbłogosłáwieństwie twoim zámknąć. Vchoway nas weń mieczá nieprzyiaćielskiego / głodu ćięzkie° / powietrza morowego: Słowo twoie rozßerzay wßędźie / á bálwochwálstwo sprosne z wymysłámi ludzkimi / słowem twoim z ludźi záwiedźionych wykorzeniay: Káznodźieie słowem twoim spráwuy : Krolá páná náßego y z rádą iego błogosław: Turczyná z Tátárzynem / nieprzyiaćioły

wiáry Krześćiáńſkiey/ wniwecz obroć. W Koronie Polſkiey miedzy wßytkiemi ſtany day pokoy/ miłość/ zgode/ iedność / podług woli twoiey. A iákoś obiáwił ſámego ſiebie onym Medrcom/ od ktorycheś przyiał podárki: Ták y nam prośimy ćie/ oznaymi wola twoie: á te podárki/ ktoreć teraz ofiáruiemy / iáko chwałe y modlitwy/ ktore ſam w nas ſpráwuieß/ od nas przyimi choć od ſług niepożytecznych. Co wßytko vczyń ſam dla śiebie/ Am̃. *Oycze náß, &c.*

Piesni
O PRACOWITYM ZYWOćie *Páná Kryſtuſowym.*

Pſal: 149. ℣ 1.

Spiewayćie pioſnkę nową Panu, á chwalá iego niechay bedźie w zgromádzeniu miłośnikow iego.

Poſt czterdźieſtodniowy Kośćioł dawny Krześćiáńſki/ wolnie/ roznie obchodźił: do ktorego nikogo karániem/ ſumnieniem/ grzechem/ potepieniem nie przymußał/ zá heretyká nie miał/ ktoby go nie przeſtrzegał/ áni go też pieniądzmi nie odkupowano/ y owßem tych gánił ktorzy pokármámi brákowáli.

Euſebius lib: 5. cap: 24. *Słowá Ireneuſowe przywodźi ktore piſał do Wiktorá Biſkupá Rzymſkiego.*

ABowiem nie tylko o dniu Wielkonocnym, ále też o ſpoſobie Poſtu, wßczęty ieſt ten ſpor: ábowiem niektorzy rozumie-

ia, iż im tylko ieden dzien pośćić trzeba: drudzy dwa, nie mało co więcey: wiele ich też, ktorzy czterdzieśći dni, y dniowe, y nocne godźiny wßytki porachowawßy, dźien ſwoy rozumieia, y ſtánowia: A táka tych ktorzy te poſty záchowywáli, rozność y niezgodá, nie zá naßego iuż wieku záczęłá ſię, ále też dawno u przodkow náßych, ktorzy (iáko rego łácno dość możemy.) nie záchowywáli pilnie zwyczáiu, tych ktorzy ábo z proſtoty nieiákiey, ábo z priwatney woli y powagi, co tákowego ná dálßy czás poſtánawiáli. A poniewaź oni miedzy ſoba zgodny pokoy záchowáli, tedy też y my záchowuiemy: y ták rozny, á niezgodny ſpoſob poſtu, zgodę wiáry wielce záleca.

Socrates lib: 5. cap: 21. Hiſt: Eccl:

Káżdey Religiey y Sekty; rozne ſa obrzędy, choćia o tychże ſámych iednoż ieſt rozumienie. Abowiē ktorzy ſię w iedneyże wierze zgadzáia, ćiż w obrzędách y w Ceremoniách miedzy ſoba ſię roznia. Dla czegoż nieco, o roznych Kośćiołow obrzędách, ná tym mieyſcu mowić ſię nie bez pożytku będźie: Iż ſpoſob poſtow, ktore ſię przed Wielka noca dźieia, roznie od roznych záchowány ieſt, ſnádnie to ieſt nálesć. Abowiem ći ktorzy ſa w Rzymie, trzy niedźiele przed Wielka noca, wyiawßy Soboty y Niedźiele, weſpoł poßcza. á ktorzy w Słowáckiey źiemi, w cáłey Grecyey, y w Alexándryey mießkáia, przed ßeśćia niedźiel poſty, ktore ſię przed Wielka noca dzieia, záczynaia, y ten czás Quádrágeſima (czterdźieſtodniowym poſtem) názywáia: drudzy nád zwyczay tych ná śiedm niedźiel przed świętem tym poczatek poſtu czyniac, choćia piętnaśćie dni tylko, nieiákimi czáſámi przeplatáiac poßcza: przećię on czás Quádrágeſima zowa. Stadże mi to ieſt w niemałym podźiwieniu, ktorym ſpoſobem ći, choćia ſię o liczbie dni nie zgadzáia, iednak ſwoy poſt wßyſcy tymże imieniem, to ieſt, Quádrágeſima zowa. Rozmáići rozna przyczynę tego nazwiſká z ſwego dowćipu, wymyślona dawáia: á nie tylko o liczbie dni, nie zgadzáia ſię, ále też w ſtrzymawániu ſię od pokármow ſpoſob rozny záchowuia. Abowiem niektorzy od wßelkiego rodzáiu rzeczy duße rußáiaca máiacych, wſtrzymawáia ſię: drudzy miedzy rzeczámi żywiacymi ſáme tylko ryby iedza, drudzy z rybámi ptakow używáia, twierdzac iż z wody (iáko ieſt w Moyzeßá) zrodźiły ſię. Drudzy od owocow, ktore ſa w twárdych łupinách, y

od iaiec powściagáia ſię: drudzy tylko ſuchy chleb iedza: drudzy áni tego. Sa też y tákowi, ktorzy do dziewiatey godźiny pośćiwſzy, rozmáitych pokármow używáia. Roznym ſpoſobem, rozne narody poſt záchowuia, ktorey rzeczy przyczyny ſa niemal nieźliczone. A poniewaž žaden o tym roſkazánia ná piśmie podánego pokazáć nie może, iáwna rzecz ieſt, że Apoſtołowie tę rzecz ná wola káždego puśćili, áby káždy áni boiáźnia, áni potrzeba przywiedźiony, to co ieſt dobrego czynił. Też rożnicę wſpomina Nicephorus lib: 12. cap: 34. y Hiſt: Trip: lib: 9. cap: 38. y Amb: Serm: 34. y inſzy.

Sozomenus lib: 1. cap: 11. Hiſt: Eccl:

Gdy iuż nádchodźił poſt czterdźieſtodniowy, niektory przychodźien z trefunku, przyſzedł z drogi do Spiridioná Biſkupá Cyprſkiego w te dni, w ktore on weſpoł z ſwymi poſty odpráwowáć był zwykł, á dniá uſtáwionego pokármu koſztowáć, gdyż w dni ułożone bez wſzelákiego pokármu trwał. A gdy uyźrzał gośćiá z drogi wielce ſtrudzonego, rzekł: Nuże corko: naprzod męžá tego nogi umyi, potym mu przynieś ieść. A gdy mu odpowiedźiałá Pánná, iż áni chlebá, áni kaſze, w domu niemáſz, (boby było tych rzeczy prożne przygotowánie, á to dla poſtu) Spiridion *wprzod w modlitwách Bogá wzywáiac, y odpuſzczenia proſzac, roſkazał corce, áby świniego mięſá, ktore ná ten czás z trefunku w domu ſłone miał, uwárzyłá, ktore uwárzywſzy, gośćiowi z ſoba ieść kazał, y ono świnie mięſo poczał ieść: napomina gośćiá, áby go náśládował. ktory gdy ſię tego uczynić zbraniał, powiedáiac, żem Krześćiánin. rzekł* Spiridion: *Towſzem dla teyże ſámey przyczyny, niemaſz ſię zbraniáć, bo piſmo święte świádczy, iż czyſtym wſzytkie rzeczy ſa czyſte.*

Euſebius lib: 5. cap: 3. Hiſt: Eccleſ:

Alcibiades *ieden z liczby Męczennikow, żywot bárzo twárdy y śćiſły wiodac, žadnego zgołá przed tym czáſem pokármu ieść, ale tylko chlebá á wody używáć zwykł był. Ktory gdy w ćiemnicy tákowyż żywot wieść myślił, Attáluſowi, po pierwſzey utárcce ktora ná plácu odpráwił, oznáymiono ieſt, iż* Alcibiades *máło bácznie uczynił, gdy áni ſam Božego ſtworzenia užywáć niechćiał y drugim też ſtad nieiáki zgorſzenia przykład zoſtáwił.* Alcibiades *tedy ná rádźie bráterſkiey przeſtawſzy, wſzelákich potym pokármow bez bráku pożywał, á Bogu dźiękował.*

Auguſtinus lib: 30. cap: 5. cont: Fauſtum.

Krześćiáni nie tylko od mięſá, ále też od niektorych owocow ziemie wſtrzymawáia ſię, ábo záwſze, ktorych máło ieſt, ábo w pewne dni y czáſy: iáko przez czterdźieſtodniowy poſt, iáko niemal wſzyſcy, ile kto więcey ábo mniey, badź chce, badź może. Tenże Serm: 157. de Tempore. *Sa niektorzy záchowuiacy poſt czterdźieſtodniowy, roſkoſznicy ráczey, niż nabożnicy, ſzukáiacy nowych ſmákow, bárźiey niż uſkramiáiacy dawne pożadliwośći: ktorzy drogim y doſtátecznym przygotowániem rozmáitych owocow, wſzelákie ſmáki przewyżſzáć chca. Naczynie w ktorym ſię wárzyło mięſo, iáko nieczyſtym brzydza ſię, á w ćiele ſwym gárdźiela ſwego zbytkiem ſię nie brzydza. Poſzcza, nie áby wſtrzymawáiac ſię zwykłego obžárſtwá umnieyſzáli, ále áby odwłocząc czáſu, nie pomierney chćiwośći przymnożyli. Abowiem gdy czás pośiłku przyidźie, ku koſztownym ſtołom, iáko bydlętá do ſtołow przypadáia, brzuchy roztykáia, y wydwornych, y przewożnych rozmáitych przyſmákow, ták wiele iedzac, ile ich poſzczac ſtrawić nie moga. Sa też tákowi, ktorzy winá nie piia, ále iábłecznikow, y innego rozmáitego pićia, nie dla zdrowia, ále dla roſkoſzy ſzukáia. Iákoby Quádrageſimá nie byłá upokorzenia pobożnego záchowániem, ále nowych roſkoſzy occáſia. Czytay co o brákowániu piſze* lib: de Moribus Manicheo: cap: 13.

Hieronymus Epiſt: ad Nepotianum.

Tákowy obyczay poſtow ſobie wynáyduy, iáki znieść możeſz, niech twoie poſty będa czyſte, chędogie, proſte, mierne, á bez zabobonow. Coż pomoże oleiu nie używáć (wey z oleiem ábo z oliwa w poſt nie iadano) á niektorych pokármow z trudnośćia ſzukáć, fig, pieprzu, orzechow, pálmowych owocow, białego chlebá, miodu. Wſzytkę *ogrodna praca z ćięſzkośćia ná to obrácáia, żeby tylko powſzedniego chlebá, we dni poſtne nie iadáli, á náśláduiac delicyi, od kroleſtwá niebieſkiego bywáia odćiagnieni. Słyſzę, nád to, iż niektorzy przećiwko rzeczy y ludzkiemu przyrodzeniu wody nie piia, y chlebá nie iedza, ále polewki roſkoſzne, y tárte iárzyny, y ſok ćwikłowy, nie kieliſzkiem piia, ále czára: y nie wſtydamyż ſię tákowego ſzaleńſtwá? nie uprzykrzyſz ſię nam ten zabobon? nawet też ſławy powśćiagliwośći w roſkoſzách ſzukamy. Natwárdſzy to poſt, wodá y chleb, ále iże ſławy nie ma, bo*

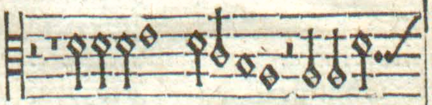
wßyscy chlebem y wodą żywiemy, zá pospolity post nie bywa poczytany. Tenże, Epist: ad Furiam: *Niektorzy prágnący żywota wstydliwego, w puł drogi upadáią, gdy rozumieią, iż to tylko iest powśćiągliwośćią, powśćiągáć się od mięsá; á iárzynámi obćiążáią żołądek, ktore to mięsá skromnie y miernie bráne, nic nie ßkodzą.* Chris: Homil: 4. ad Antioch: *Są niektorzy, ktorzy nie tylko wino y oley, ále y wßelákie używánie pokármu, przez cáłe dwá dni od stołu swego odrzucáiąc, chlebá y wody tylko używáiąc, wßytkę czterdzieśiątnicę odpráwuią. Podpadamy pod winę wielkiego ßalenstwá, wzgardzáiąc rzeczy zákazáne, á około rzeczy wolnych, z wielką się pilnośćią stáráiąc: ábowiem ieść nie zákazano, á przyśięgáć zákazano: á my się od rzeczy pozwolonych wstrzymawáiąc, zákazánych dopußczamy się.* Bern: Apologia ad Gvilhel: *Mnißy nátkawßy brzuch bobem, myśl pychą, potępiáią násycone pokármámi, iákoby to nie lepiey było trochę potráwy tuczney zieść, á niżeli się iárzyną wiátr czyniącą áż do rzygánia obetkáć, á zwłáßczá gdy Ezau nie o mięso, ále o ßocewicę iest náganiony, y Adam dla iábłká, nie dla mięsá iest potępiony, y Ionáthás dla skosztowánia miodu, nie mięsá, był ná śmierć skazány. A záśię bez winnośći, Heliaß mięso iadł, Abráhám wdzięcznie mięsem Anioły częstował, y z niego roskazał sobie Bog ofiáry ofiárowáć. Y lepßa też iest rzecz, trochę winá używáć dla choroby, á niżeli się wodą opić chćiwie. Abowiẽ y ś. Páweł, Tymotheußowi rádził po troße winá nápiiáć się, y Pan ie sam pił, ták iż y opilcą winá názwány był, y ono Apostołom ku pićiu dał. Nad to y z niego Sákrámentá krwie swoiey spráwił. A ná weselu záśię nie dopuśćił wody pić; y u wod zprzećiwienstwá ßemránie ludu stráßnie pokarał. Dawid też wody ktorey prágnął, bał się pić, y mężowie oni Gedeonowi ktorzy z chćiwośći upádßy wßytkim ćiáłem z rzeki pili, nie byli godni iść ná woynę. Coż się tedy iuż z pracey rąk przechwalaćie? ponieważ y Marthá prácuiąca zfukána iest, á Márya odpoczywáiąca, pochwalona iest. y Páweł iáśnie mowi: Praca ćielesna ná máło iest pożyteczna, ále pobożność do wßytkiego. V Mnichow potráwy po potráwách przynoßą, á miásto mięsá od ktorego się wstrzymawáią, w dwoy násob ryby wielkie gotuią. Ná obiedźie rożmáite y kosztowne wino piią, iaycá smáżone, pieczone, nádźiewáne y*

wárzone iedzą. Nazianzenus Orat: in sanct: Lavacr: *Krystus pośćił czterdźieśći dni, ábowiem Bogiem był, á my według przemożenia náßego pośćimy. Iákoby chćiał rzec: nie czterdźieśći dni y czterdźieśći nocy, bo tego nie zniosą śiły náße człowiecze, ále dzień ábo kilká pośćimy, nie iedząc, áni piiąc, przykłádem Páná Krystusowym, ktory poßcząc nic nie iadł,* Luc: 4. 2.

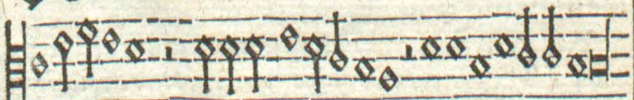
PIERWSZA PIESN.

CHRISOSTOMUS Hom: 36. in Mat: Op: imp: **Krystus mogł ćiáłá náßego náśládowáć/ále my Bostwá iego nie możemy náśládowáć.** HAYMO Dom: 2. post Epiph: **Cudá Páná á zbáwićielá náßego kiedy bywáią czytáne ku przykłádom/ nie máią być náćiągáne/ ále ráczey wielbione z podźiwieniem.**

Te Pieśń może też śpiewáć ná one Note, **Day nam Pánie miłoś: ꝛc.**

Krystus przykład nam zostáwił/áby śię

káżdy z nas vczył/pokory y ćierpliwośći/ktorą czynił z swey (miłośći.

Ten śię w vbostwie národził / y wielką praca podstąpił: Musiał z mátką swą vćiekáć/gdy go Herod kazał ßukáć.

A gdy iuż dwánaśćie lat miał / w kośćiele z

Doktory gadał / tám im wielkie táiemnice / z pismá wywodźił ßyroce.

Potym był w Jordanie okrzczon / od Duchá ná pußczá wiedźion: Támże też przez czterdźieśći dni / mießkał miedzy źwierzetámi.

A gdy łáknał náß Zbáwićiel / przyßedł tám Dyabeł kuśićiel / y kuśił go pokuſámi / ále nic nie wſkurał z nimi.

Cierpiał wielkie vdreczenie / ſpráwuiac náße zbáwienie: Goracość / głod / y prágnienie / od wßech Zydow pośmiewánie.

Wielkie vboſtwo tu ćierpiał / nigdźiey głowy ſkłonić nie miał / praca wielka w drogách znośił / głod / nie wyſpánie / podſtapił.

W poćie y w płáczu prácuiac / owiec ſtráconych ßukáiac / ktore gdy nálazł bładzace / przeniosł ná páſtwiſká wdźieczne.

Chetnie ich ku ſobie wzywał / by zá nim ßli vpominał / mowiac: Chodźćie wßyſcy do mnie / we mnie wiecznie odpoczniećie.

Krzyż w ſmutkách ćierpliwie znośił / kążac by ták káżdy czynił / ktory go chce náśládowáć / y z nim wiecznie odpoczywáć.

Day nam byſmy ſwoy krzyż nieśli / ćiebie przed świátem wyználi / Zbáwićielem doſkonáłym / y też przyczyńcá iedynym.

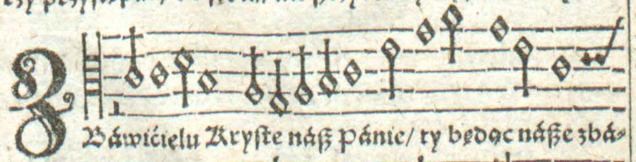
Spraw byſmy z ſercá práwego / ćiebie chwálili ſámego: Wyrwi nas z mocy onemu / dyabłu

Lwowi okrutnemu.

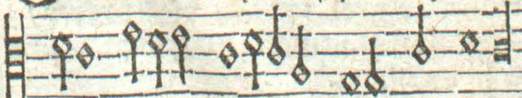
* Badź chwałá Oycu wiecznemu / Synowi iego miłemu / weſpołek Duchu świetemu / Bogu w Troycy iedynemu.

WTORA PIESN.

AUGUSTINUS in Iohan: Tract: 17. Poſt wielki y poſpolity ieſt / wſtrzymawáć śie od złośći / y od roſkoßy zákázanych tego świátá: co ieſt doſkonáły poſt / ábyſmy śie záprzawßy niepobożnośći / y świetſkich pożądliwośći / ſkromnie / ſpráwiedliwie / y pobożnie ná świećie tym żyli. Ná tym tedy świećie / iákoby czterdźieśiątnice powśćiągliwośći obchodźimy / gdy dobrze żywiemy / gdy od złośći y od roſkoßy zákazánych wſtrzymawamy śie. CHRISOSTOMUS in Act: Hom: 1. Czáſu wczeſnego czekaß / czterdźieśiątnice: Dla czegoż: izali ma co zacnieyßego ten czás: Tenże / Ser: 3. in Epheſ: Czterdźieśiątnicá nie czyni godnymi tych ktorzy przyſtepnią do ſtołu / ále ßczyrość y czyſtość vmyſłu.

Zbáwićielu Kryſte náß pánie / ty bedąc náße zbá-

wienie / day nam vznáć dobroć twoie z łáſki twoiey.

Boć wielka ieſt łáſká twoiá k nam / ktoras hoynie vkazał nam / wźiawßy náße przyrodzenie / z ſwey dobroći.

Vćiekałes też przed złym Krolem/ y byłeś kuszon złym dyablem/ á wßákoż go zwyćiężyłeś/ Pismem świetym.

A spodobáło sie też tobie/ przebywáć w nedzy/ w chudobie/ w głodźie/ w krzyżu/ w pracách wielkich/ dla nas grzeßnych.

Pracas wielka w drogách swych znaßał/ dobrzes nam czynić nie przestał/ czyniac dobrze złym/ y dobrym/ przykład dáiac.

Słowos kazał y cudás czynił/ Zakones wßytek wypełnił/ á wżdy sie źli przećiwili/ twey náuce:

Twoie świeta prawde gánili/ przed Sedźmi ná ćie skárżyli/ mowili falßywie przećiw/ twey osobie.

Wydanes był/ zdrádzon/ y vplwan/ srogos biczowan/ pośmiewan/ nie miał żaden w vczćiwośći/ ćiebie Páná.

Day ábyśmy prawdźiwie ználi/ coś dla nas vczynił ważyli/ á dobrodźieystw wdźiecznie bedac/ chwalili ćie.

Zchowanes w grob iák człowiek práwy/ z ktoregoś wstał iák Pan możny/ Wykupiłeś swoie wierne/ swa zasługa.

Ráczże nas też wßytkich poćießáć/ prosby náße wysłuchawáć: Day co iest podług woley twey/ z swey możnośći.

Kryste iák sie podoba tobie/ ráczże nas sprá-

wowáć sobie/ żebyśmy doßli rádośći/ z twey możnośći.

Gdy przyidźieß sadźić spráwiedliwie/ tám sie vkażeß sträßliwie/ tym ktorzy nie byli wdźieczni/ twey náuki.

Ktore odpedźiß precz od śiebie/ biádá im bedźie przez ćiebie: Szczesliwi ktore ty przyimieß/ do rádośći.

Beda ná ćie záwżdy pátrzyli/ y ná wiek wiekow chwalili/ máiac wßytkiego dostátek/ w twym Krolestwie.

O przedźiwny náß Jezu Kryste/ z Oycem/ z Duchem wieczny Boże/ ná wiek wiekom badź pochwalon/ iák Bog práwy/ Amen.

TRZECIA PIESN.

W Ktorey śie zámyka to/ iáko Pan Krystus pośćił/ y iáko był kußon od dyablá/ á czym go zwyćiężył Pan: vczyniona z Ewánieliey Mattheußá ś. 3 cap: 4. CHRISOSTOMUS in Matth: Homil: 47. Nie kazał śie Krystus w pośćie náśládowáć/ choćiaż mogł one czterdźieśći dni postánowić/ ále/ Vczćie śie odemnie/ iżem iest ćichy/ y pokornego sercá. y owßem przećiwna rzecz roskazał: Cokolwiek przed was położa/ iedzćie. AMBROSIUS præf: in Luc: cap: 4. Pan ná puśczy łáknał/ áby pokarm człowieká pierwßego/ ktorego skoßtował przestapieniem/ postem páńskim był nágrodzony. HAYMO in Domin: 1. Quadrag: Pośćił Pan czterdźieśći dni/ gdy miał Ewánielia przepowiedáć/ áby pokazał/ iż nowy Testáment z stárym zgadza

ſię. Támże: Aby pokazał Pan/ że w Ewánieliey nic inße-
go nie miał vczyć/ iedno co zakon y Prorocy o nim prze-
powiedzieli/ czterdzieśći dni y nocy pośćić chćiał: czytay
ſententię Cyprianowę w pytániu o Pośćie.

Notá iáko, Już ſię godzi/ ꝛc.

Bacz z nas káżdy ſpráwę zbáwienia
náßego/ R. Vważáiąc poſtępki zbá-
wićielá ſwego/ Ktory zſtąpił z wyſo-
kośći/ tu ná tę niſkośći/ Aby nas ták
z tey nędze/ przywiodł do rádośći.

Będąc Bogiem prawdziwym/ z Oycem od
wiecznośći/ Rep. Wźiął ná ſię ćiáło z Pánny/ z
ſwey ßczyrey miłośći. A ták ſię národźić raczył/
by nas wyſwobodził/ ćierpiał wiele vćiſkow/
wiele złego znośił.

Boiáko ſię národził/ Herod go ßukáć dał/ R.
Przetoż Pan do Egiptu z mátką ſwą vćiekał: w
tym nam náukę dawáiąc/ byſmy przykład má-
iąc/ nieprzyiaćioł ſię ſtrzegli/ im nie dowierzáiąc.

Okrzczon też był w Jordanie Kryſtus miło-
śćiwy/ Rep. A vczynić to raczył/ dla wielkiey
przyczyny/ częśćią áby ſpráwiedliwość/ Oyco-
wſką wypełnił/ częśćią też by nas grzeßnych/ o-
myćia náuczył.

Potym ná puſzczą wiedźion od Duchá świę-
tego/ R. Aby tám był kußony od ßátáná złego:
Ale go możnie poráźił/ y moc iego ſkáźił/ áby iuż
wiernym iego/ ni w czym nie záßkodźił.

Támże przez czterdźieśći dni/ z ſwey Boſkiey
możnośći/ Rep. A przez czterdźieśći nocy/ beze
wßey żywnośći/ bez napoiu wßelákiego/ trwał
czáſu onego/ áby vkazał ſpoſob/ poſtu prawdzi-
wego.

Boć nie dla tego pośćił/ by te dni vſtáwił/ R.
Ludźiom ku záchowániu/ tegoć ich nie vczył/
Ani też Apoſtołowie/ Kryſtowi poſłowie/ one-
go nie pośćili/ áni nam kazáli.

Ale áby moc Boſką y vrzędu ſwego/ Re. Pe-
wność vkazał: tákże człowieká pierwßego/ Łá-
komſtwo poſtem nágrodźił/ y wßytkich náuczył/
áby go náſláduiąc/ káżdy tu ſkromnie żył.

Potym ná puſzczą przyßedł chytry ßátan k
niemu/ Rep. By z kámienia chleb czynił/ rádę
dawał iemu: Tákże áby z ganku ſkoczył/ wiec pi-
ſmo przywodźił. Ale go Pan ſam Piſmem/ świę-
tym przezwyćiężył.

Widząc ßátan iż nie mogł pożyć namowámi/
Rep. Nie przeſtáiąc kuśił go/ záś obietnicámi:
Vkazał mu Miáſtá/ Zamki/ wßytki ich pożyt-
ki: Rzekł/ padßy day mi chwałę/ będąć twoie
wßytki.

Ale w tych wßytkich ßturmách/ pátrz co Pan
vczynił/ Vćiekßy ſię do Piſmá/ tym dyablá zwy-
ćiężył: w tym nam też przykład dawáiąc/ byſmy
Piſmo máiąc/ tym ſię dyablu bronili/ báśni od-
miátáiąc.

Tákże ábyſmy ni w czym Bogá nie kuśili/ R. Pomniąc iáko ſkaráni Zydźi o to byli / przytym ábyſmy inßego/ krom Bogá ſámego nie chwali-li/ máiąc to/ roſkazánie iego.

Nie daymyß ſie odwodźić nikomu od tego/ Rep. Służmy ſtátecznie Bogu/chwaląc ſáme-go: Bowiem niemáß nic ſrożßego/ iák Páná od-ſtąpić/ á chwałę iemu winną/ ſtworzeniu przy-właßczyć.

A iżby ſie nie dał zwieść/ ßátánom kußącym/ Rep. Czuyże w modlitwách/w Pośćie nie bądź proznuiącym/á ſłuchay ſłowá Bożego/rządź ſie podług niego/ vżywáiąc świątośći/ ſtrzeż ſie co ieſt złego.

Co áby to w nas ſam Pan Kryſtus raczył ſpráwić/ Re. By nas ßátan z ſługámi ſwemi nie mogł pożyć: Prośmyß go czáſu wßelkiego/wo-łáiąc do niego / by nas ſam bronić raczył / mocą boſtwá ſwego.

* O ſpráwże w nas ſam Pánie/ ſkromność y pobożność/Rep. Day byſmy miedzy ſobą zácho-wáli trzeźwość: Pokuſy od nas odganiay/ á ży-wot wieczny day / nieprzyiaćioł náßych moc/ mocą ſwą záwśćiągay.

Modlitwa.

Panie *Iezu* Kryſte Krolu niebieſki/ kto-ryś zſtąpiwßy z niebá wyſokiego ná ten świát/ wiele vćierpiał niewczáſow: ćier-piałeś od nieprzyiaćioł prawdy prześládowá-nie/ vrągánie/ wyganiánie: byłeś też kußon od ßátáná rozmáitymi pokuſámi : coś ty wßytko znośił ćierpliwie / chętnie / dogadzáiąc náßemu zbáwieniu /y przezwyćiężyłeś nieprzyiaćioły ſło-wá twoiego ś°/ y ßátáná okrutnego. A przetoż prośimy ćię ſłudzy twoi / iáko Bogá mocnego/ Hetmáná niezwyćiężonego/ dopomoż nam zwy-ćiężyć náße nieprzyiaćioły/ świát y ćiáło / á ßá-táná głownego nieprzyiaćielá / pod nogámi ná-ßymi zetrzy y pohołduy / áby nam nie ßkodźił. Spraw to miły Pánie / ábyſmy otrzymáli płác ćierpliwośćią / w prześládowániu dla twey E-wánieliey ś. Pokuſy ćięßkie od nas odganiay/ná nas ich nie dopußczay/ á ile tákowych/ ktorych-byſmy nie mogli znieść. Oblecz nas w zbroię du-chowną przećiwko ßátánowi/ ktora ieſt Wiárá/ ſłowo twoie/modlitwy/trzeźwość/poſt. O Pá-nie záſtępow weyźrzy ná nas z wyſokiego niebá: broń nas od wßytkiego złego / nie dopußczay te-go ná nas / ábyſmy ſie mieli przeć k woli świátu prawdy twoiey. Dopomagayże Hetmánie náß iedyny/náßym krewkośćiam: błogosłáwże nam ná tym świećie/á po śmierći day/prośimy ćię/ży-wot wieczny: ktory żywieß z Oycem/y z Du-chem ś. w iednośći Boſtwá/ Bog wiecznie prawdźiwy/ Am̄.

Oycze náß, &c.

Piesni
O UMĘCZENIU PANSKIM.

Lucæ 15. ℣ 31.

Synu, potrzebá ſię rádowáć y weſelić: ábowiem ten brát twoy/ ktory był vmárł/ ożył.

Ktorzy kácerze przećiwko iáſnemu ſłowu Bożemu/ zasługę/ mękę/ śmierć/ krew/ doſyć vczynienie ſpráwiedliwośći Bożey/ zá grzechy świátá/ Páná náßego Jezuſá Kryſtuſá bluźnili/ odrzucáli/ zniewážáli/ y w wątpliwość przywodźili.

Heb: 10. 28.

KToby odrzućił zakon Moyżeßow bez miłośierdźia ná świádectwie dwu, ábo trzech umiera: Iákoż mniemaćie, iż dáleko ſrożßę karánie záſłużyten, ktoryby Syná Bożego podeptał, y krew Przymierza, przez ktorą był poświęcony, pokalaną być rozumiał, y Duchá łáſki zelżył? &c.

2 Pet: 2. 1.

Będą fálßywi náuczyćielowie, ktorzy potáiemnie wwiodą kácerſtwá zaráźliwe, y Páná ſię też przac, ktory ie odkupił.

1 Iohan: 1. 1.

Krew Iezuſá Kryſtuſá Syná iego, oczyśćia nas od káżdego grzechu.

Epiphanius lib: 1. Hæreſ: 24.

Báſilides Heretyk mowi, Ten ieſt on Syn Oycowſki opowiedźiány, ktory poſłány ieſt ná rátunek ſynom ludzkim, dla ſedyciey, ktorą widźiał Oćiec miedzy ludźmi, y miedzy Anioły: A tenći ieſt zbáwienie náße, ktory przyßedł, y nam tę prawdę oznaymił. Támże mowi tenże: Kryſtus Symoná Cyreneuſá, ktory z nim nioſł krzyż, przemienił w ſwoię oſobę, y ſam ſię w Symoná przemienił, y miáſto śiebie Symoná wydał, áby był ukrzyżowány. A gdy był Symon ukrzyżowány, Iezus niewidomie ſtał náprzećiwko, ßydząc z tych ktorzy Symoná krzyżowáli, y on odßedł nie obrážony do niebá, wydawßy Symoná ku ukrzyżowániu: á ták záiſte Symon ieſt ukrzyżowány, á nie Kryſtus. Toż twierdzą Turcy w

ſwoim Alkoránie, Aſoara 11. *Temu kácerzowi odpowiedáiąc* Epiphanius *mowi, Ieśliże Symon ukrzyżowány ieſt: tedyć nie przez Iezuſá Kryſtuſá zbáwienie náße ſtáło ſię, ále przez Symoná, &c. Tenże pißę* Epiphanius Hæreſ: 90. *iáko Máßáliáni kácerze, zbáwienie, y ubłagánie Bogá zá grzechy, przywłaßczáli modlitwom pioſneczkom, nie męce Kryſtuſowey.*

Bernard: Epiſt: 187, 188, 189, 190.

Mamy we Fráncyey nowego, z Miſtrzá ſtárego Theologá, Piotrá Abáilerdá, ktory z dáwnych lat w Dyálektyce poigrawał, á teraz w Piśmie świętym ßáleie: przed tym potępione y uſpione náuki, ták ſwoie iáko y cudze, wzniećić chce, náwet też y nowych przydáie, &c. A wyliczywßy rozmáite błędy iego, ten też wſpomina mowiąc: Ná táiemnicę náßego odkupienia, uporny bádácz máieſtatu tárgnąwßy ſię, mowi: Mamy wiedźieć iż wßyſcy Doktorowie náßy po Apoſtołách będący, ná to ſię zgadzáią, że dyabeł miał Pánſtwo, y władzą nád człowiekiem, y miał do niego prawo, &c. Y dla tegoż mowią ták Doktorowie, że ſię dla tego Syn Boży wćielił, áby człowiek, ktory ináczey nie mogł być wybáwiony, przez śmierć niewinnego, práwnie mogł być wybáwiony z niewoley ßátánſkiey. Ale iáko ſię nam zda, áni dyabeł práwá nigdy nie miał na człowieká, áni Syn Boży dla tego ſię wćielił, áby człowieká wybáwił, &c. Co mam rozumieć w tych słowiech nieznośnieyßego, czy bluźnierſtwo, czyli pychę? co mam rozumieć potępienia godnieyßego, czy lekkomyślność czyli niezbożność? Izaliby tákowych uſt nie ſłußniey kiiem zátkáć, á niżeli rácyámi zeprzeć, izali ten przećiwko ſobie ſłußnie nie pobudza rąk wßytkich ludźi, ktorego ręká ná wßytkich tárga ſię. Wßyſcy, prawi ták: ále i a nie ták. Coż ty lepßego przynośiß? coż ſubtelnieyßego znayduieß? coż tobie ieſt táiemnieyßego obiáwiono, iáko ſię chełpiß, coby przed ták wiela ludźi świętych zátáiono było? Wody kradźione y chleb ſkryty przed námi kłádźie. Támże: Nie wſtydaß ſię mowić, że przećiwko tobie wßyſcy rozumieią, gdyż oni miedzy ſobą wßyſcy o tym zgadzáią ſię. Támże: Nie możeß dźięk czynić z odkupionymi, ktory nie ieſteś odkupiony: ábowiem gdybyś był odkupiony, znałbyś odkupićielá, á nie przałbyś odkupienia. Támże: Vczyniłá doſyć głowá zá członki. Támże: Stąd ſię pokázuie, iáko on zayźrzy táiemnicy ludzkiego zbáwienia: iáko on ile może wyni-

ßcza ßáfowánie tey wielkiey táiemnice, ktory wßytkę rzecz z ſtrony zbáwienia przywłaßcza pobożnośći, odrodzeniu nic: ktory chwałę naßego odkupienia, y wßytkę ſpráwę zbáwienia, pokłáda nie w męce Kryſtuſowey, nie w zapłáćie krwie, ále w poſtępkách dobrych náßego obcowánia.

Naucler: Gener: 39. lib: 2.

Ganfredus *o Miſtrzu ſwoim Abáilerdzie mowi, Ten iż zapłátę odkupienia wyniſczał, nic inßego nam w ofierze męki Páńſkiey nie zálecał, iedno iego cnoty przykład, y oświádczenie miłośći.*

Ochinus *w księgách ſwoich, ktorym dał tytuł lib: de Meſsia, przed trzydzieśćią y trzemi láty,* in dubium *wocowáć począł, Dosyć wczynienie zá grzechy náße, ktore ſię ſſtáło przez Iezu Kryſtá.*

Socin: lib: de Servat: cap: 1. part: 1.

Ia Iezuſá rozumiem być zbáwićielem náßym, dla tego, iże drogę zbáwienia wiecznego nam obiáwił, potwierdźił, y w ſwoiey oſobie, iáko przykłádem żywota, ták powſtániem od umárłych, iáwnie okazał, y żywot wieczny nam, ktorzy mu wierzymy da. Ale Boſkiey ſpráwiedliwośći, przez ktorą grzeßnicy, potępienie bychmy záſłużyli, zá grzechy náße, áni doſyć uczynił, áni też potrzebá było, áby ſię doſyć ſſtáło, twierdzę. Tenże mowi Part: 2. cap: 22. *Kryſtus nie tylko zá nas, ále y ſam zá ſię ofiárę uczynił. Tenże* Part: 3. cap: 5. *Kryſtus zgołá nic nam nie záſłużył, áni záſłużyć mogł. Tenże* Part: 4. cap: 4. *Spráwiedliwość Kryſtuſowá nie ieſt nam poczytána ku doſyć uczynieniu y zbáwieniu.*

Talmud Nizachon cap: 209.

W*iedźieli náßy iż Kryſtus był złoczyncą (o niewſtydliwe uſtá) y czárnokśięznikiem, y wßytkie iego cudá były trućizną: á przetoż ſłußnie ieſt zábity.*

Bellarmin: lib: 3. cap: 25. de Miſſa.

Ießcze ſię nie ſſtáło odpußczenie wßytkich grzechow, ábowiem ießcze grzechy ſą y będą áż do ſkonczenia świátá. Toż mowi lib: 2. cap: 2. de Miſſa. *A coż to ieſt iedno mękę Syná Bożego zniewážáć, łżyć, á Páwłowi ś. kłamſtwo zádawáć, ktory mowi* Heb: 9. 28. 10. 14. *Iż iuż mamy ſkuteczne odpußczenie grzechow w Kryſtuśie.*

Hoſius lib: 1. de Hæreſ: Et Academ: Lovan: artic: 9.

W*iárá ktorą kto mocnie wierzy, y zá pewne to u śiebie ſtánowi że ma odpußczone grzechy dla Kryſtuſá, y otrzyma żywot wieczny, nie ma żadnego w piśmie ś. świádectwá, y owßem onym przećiwna ieſt. Tenże mowi* cont: Pro: Brencii, *Iż to ieſt bluźnierſtwo, mocnie ufáć w Kryſtuśie.*

Wuiek *w Poſtylli* fol: 324, 325. 559.

Nie doſyć ná tym że Kryſtus zá ćię ćierpiał, y ty muśiß ćierpieć, chceßli zbáwion być: To nie doſkonáły Zbáwićiel Kryſtus.

Caietanus Car. part: 3. quæſt: 1. articul: 2. in fine Comment:

Z náßego, y z Kryſtuſowego doſyć uczynienia, zupełne doſyć uczynienie bywa złożone.

Dies *Mnich* in ſumma Prædicantium Tom: 2. fol: 97.

Iáko rzeczy wyżße bez niżßych, nie mogą nic ſpráwowáć, iáko ſłonce nie może bez źiemie wywieść ßczepu. Ták naświętßa męká Odkupićielá naßego, nie może z poſtánowienia porządnego zá grzechy náße doſyć uczynić bez uczynkow náßych. A táć ieſt náuká poſpolita Theologow przećiwko niepobożnym heretykom, ktorzy tego przą, áby uczynki náße, miáły być doſyć uczynieniem.

Gabriel Biel ſuper Sent: Diſt: 19. Concluſ: 5.

Choćiaż męká Kryſtuſowá ieſt przednieyßa záſługą, ktorą, łáſká nábyta ieſt, y króleſtwo, y chwałá ieſt otwártą; iednák przećię nie ieſt ſáma, ábo zupełna przyczyna záſługuiącą.

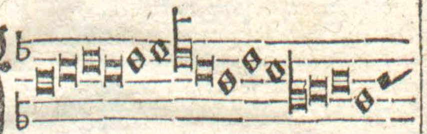
Concil: Trident: Can: 13. de Iuſtific:

Ieśliby kto twierdźił, iż rzecz ieſt potrzebna, do doſtąpienia odpußczenia grzechow wßelkiemu człowiekowi, áby wierzył pewnie y bez wßelkiey wątpliwośći włáſney krewkośći y nieſpoſobnośći, że mu ſą odpußczone grzechy, niechay będźie przeklectwem. Kłamſtwo zádawa Conciliũ *Trydentſkie onym piſmom y one znieważa,* Ioh: 3. 5. 20. Rom: 3. 5. Act: 10. 13. 26. O *grube bluźnierſtwá, ogniá piekielnego godne!*

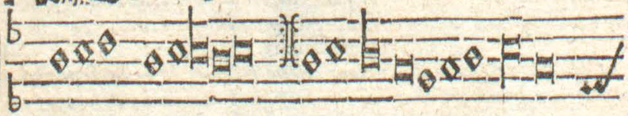
PIERWSZA PIESN.

W Stárożytnym Kośćiele/ mękę Syná Bożego zbáwienną obchodzono ná káżdy rok: co ſię pokázuie z Doktorá Auguſtiná Epiſt: 118. y Ser: 144. de Temp: A obchodzono tym ſpoſobem: ludźie Krześćiáńſcy zchodźili ſię do Kośćiołá ná pioſneczki/ ná modlitwy/ y ná dźiękczynienia Pánu zá ták wielkie dobrodźieyſtwo/ iż on zá grzechy lu-

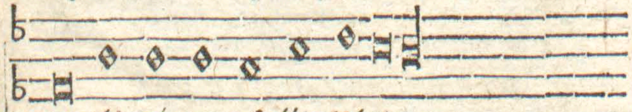
dzkie vmárł/ y ná słuchánie słowá Bożego: słowá są Chryzostomowe Homil: 88. in Matth: Aby Pogáni nie mowili/ iż my tylko zacne spráwy Krystusá Páná wysławiamy/ á iego wzgárdy y sromotney śmierći táimy: to Duch ś. zrządźił z łáski swey/ iż przy świećie wielkim/ blisko dniá Wielkonocnego/ przy obecnośći wszytkich mężczyzn / y białych głow zgromádzonych / wszytká Historya męki Páńskiey bywa czytána.

O Pánie náß / możny Boże /
Rácz odpuśćić grzechy náße /

Oycze náß namileyßy / Rep.
ktorymi ćie gniewamy. Weyźrzy ná nas / odwroć gniew

twoy / á bądź nam miłośćiw Pánie.

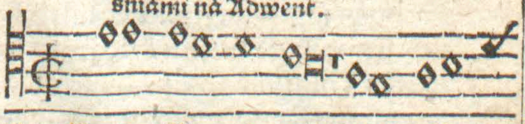
Kryste iednaczu wieczny náß/ prosim ćię wysłuchay nas/ Re. Przyczyń się do Oycá swego/ Tyś vbłagał gniew iego/ tyś sam ieden to zásłużył/ byś do Oycá przyczyńca był.

O Oycze náß weyźrzyß ná nas / dla Synacz-

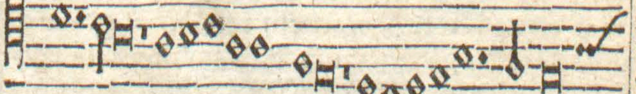
ká twoiego/ Re. Zá nas grzeßnych á mizernych/ ták bárzo zránionego: My wierzymy/ iż będziemy/ z grzechow rozwiązáni prze zeń.

WTORA PIESN.

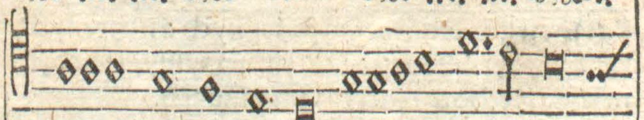
BOstwo nic nie ćierpiáło / tylko człowieczeństwo Páná náßego Jezusá Krystusá / iáko Pismá ś. zeznawáią te/ 1 Petr: 3.18. 1 Petr: 4. 1. 2 Corint: 13. 4. y Doktorowie Krześćiáńscy / AMBROS: lib: 10. in Luc: cap: 23. &c. Koncylia dawne/ Hispaliense ij. Can: 13. &c. A iż Pismá ś. mękę y śmierć Bogu przywłaszczáią/ Zach: 11. 13. 12. 10. 1 Cor: 2. 8. Actor: 20. 28. 1 Iohan: 3. 16. Nie dla tego iednák/ áby Bostwo miáło ćierpieć y vmrzeć/ iáko niektorzy Heretycy twierdźili/ wyznawa AUGUST: lib: de Hæres: cap: 73. y EPIPHAN: hær: 76. ktory błąd stárożytny Kośćioł potępił/ zeznawa Hist: Tripart: lib: 9. cap: 16. Ale iż ćiáło Boże ćierpiáło: iż moc y skutek męki y śmierći płynie od niego/ ktory też człowieczeństwo w mękách/ pośiłał/ iż śmierć y męká ćiáłá ie° zćiąga się do niego/ o czym czytay Epiphanium, in Ancorato. Lombard: lib: 3. dist: 21. Can: Recedente. tákże mieyscá z Doktorow przed Pieśniámi ná Adwent.

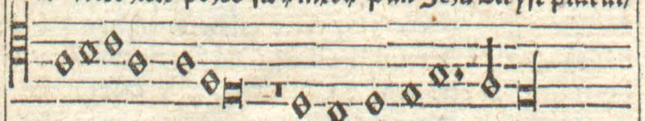
Jezus Krystus Bog człowiek / Modrość Oycá

swego/ raczył tu wiele ćierpieć / dla człeká grzeßnego:

W Niedziele przed ſwą męką Pan Jezu Kryſt płákał/

przychodziłá Wielkanoc / śmierći ná ſię czekał.

Wyßli k nie[v] przed miáſto/cześć mu vczynili/ niżli minał dzień trzeći/inák ſię zmienili: Odßedł Judaß Szkáryot/ Páná ſwego przedał/ Zá trzydzieśći pieniedzy/ Zydom go złym wydał.

We Czwartek po wieczerzy/ w ogrodzie z ſwymi był/ Bogu Oycu ſię modlił/ by kielich oddalił: Po trzy kroć o to proßac/by go raczył odiać/ ná iego wolą puśćił/ á krwáwie ſię poćił.

Przypádli nań we zbroi/ iákoby ná złego/ Judaß pocáłowániem zdrádźił Páná ſwego: Gdy nań ręce wrzućili/ pocżał go Piotr bronić/ Máłchowi vcho vćiął/ Pan ſię nie kazał mśćić.

Do Biſkupow go wiedli/ po ſwey woli mieli/ cáłą noc z nim nie ſpáli / biiąc iáko chćieli: Twarz naświętßą vplwáli/ oczy záwiązáli/ policzki mu dawáiąc/ gádáć mu kazali.

Potym Piotr z ſtráchem wielkim / gdy v ogniá ſtánął / pierwey niż Kur záśpiewał / trzy kroć ſię go záprzał/ Ná dźień pierwßey godźiny wiedźion do Pilatá/ fałßywie nań ſkárżyli/ Stárßy y Xiążetá.

Niechćiał go Piłat ſądźić / widząc go bez winy: Rzekli/ Bądź tá krew ná nas/ y ná náße ſyny: Do ſłupá przywiązáli/ biczowáć nágiego/ nie zoſtáwili ná nim/ członká nie zbitego.

Ciężkie koronowánie Pan raczył odnośić/ rozliczne pośmiewánie / potym y ná śmierć iść: Czáſu ßoſtey godźiny / z krzyżem z miáſtá wiedźion / z wielkim poſromoceniem / był krzyżem obćiążon.

Mieyſkie Pánie płákáły/ iż ćierpiał bez winy. Rzekł im/ Nie płáczćie ná mię/ ále ná ſwe ſyny: Był ták bárzo ſtrapiony / że iść z krzyżem nie mogł: Symon był przymiewolon/ by mu go nieść pomogł.

Ná krzyżu go rozbili/ gorzki napoy dáli/ o ſuknie los miotano / iák Prorokowano : Janowi poruczona iego mátká miła/ kiedy ſię iego duſzá z ćiáłem rozłączáłá.

O dźiewiątey godźinie Kryſtus wołał Heli: z czego ſię niecnotliwi Zydźi pośmiewáli/ Heliaßá ten woła áby go rátował / wßák dobrze oglądamy/ będźieli go tu miał.

Záwołał głoſem wielkim/ do Oycá w boleśćiách/ Ey czemuś mię opuśćił/ w ták wielkich ćiężkośćiách: Zá nieprzyiaćioły ſwe/ Oycá ſwego prośił : ſkłoniwßy zá tym głowę duße ſwą wypuśćił.

Gdy náſz miły Zbáwićiel ná krzyżu vmierał/ słońce ſię ieſt záćmiło / Oćiec gniew okazał/ zá tákim okrućieńſtwem ktore nád nim widźiał: W ten czás też z grobow świetych / powſtáło wiele ćiał.

Zasłoná ſię przerwáłá / ſkáły ſię pádáły / niewinney śmierći iego wielce żáłowáły: A gdy ſię źiemiá trzęſłá/ iákowy tám ſtráchbył/ potym Rotmiſtrz wyznawał/ iż Synem Bożym był.

Zá tákowymi dźiwy ludźie ſię vználi / żáluiąc śmierći iego/ Pánu chwałę dáli: Potym ieden z Rycerzow bok otworzył iemu/ krew z wodą wypłynęłá k zbáwieniu náſzemu.

Tám wyćiekły świątośći náſzego zbáwienia/ wodą y krwią poświęćił/ wody wiernych krzczenia: Ziet był z krzyżá k wieczoru/ dány od Piłatá/ gdy iuż był zá nas vmárł wykupićiel świátá.

Iozef z Arymátiey co go náśládował/ w grobie go ſwym pochował / wielce go miłował: A gdy iuż iego ćiáło do grobu ieſt dano / od przyiaćioł namilſzych/ Mirrą pomázano.

Vważmyſz Krześćiánie/ co nam też Pan ſpráwił/ bo wſzytko dla nas ćierpiał/ ſam nic nie przewinił: Szczęśliwi ktorzy z nim mrą/ á máią zmartwych wſtáć / bo kromia wątpliwośći / będą z nim krolowáć.

* Gdy będźiemy mieć pomrzeć/ á z ćiálem ſię dźielić. Rácz Pánie náſze duſze/ w ręce ſwoie przyiąć: Kryſte dla vmęczenia żywotá twoiego/ rácz nas przyiąć po śmierći/ do kroleſtwá ſwego/ A.

TRZECIA PIESN.

Augustinus lib: Manual: cap: 24. Będę ćię wywyżſzał Pánie / ábowiemeś mię przyiął / á nieprzyiaćioł moich ná demną nie vćieſzyłeś : Zbáwićiel náſz głowę zchylił przy śmierći / áby pocáłował ſwoie vmiłowáne : tylekroć Bogá cáłuiemy / ilekroć onego miłuiemy. O duſzo moiá / obrázem Bożym ozdobiona / odkupiona krwią Kryſtuſową/ wiárą poślubiona/ duchem obdárzona / cnotámi ozdobiona / poczytána z Aniołámi / miłuyże tego/ ktory ćię ták bárzo vmiłował/ ſzukay tego ktory ćię ſzuka/ ktory ćię miłośćią vprzedźił / ktory ieſt przyczyną miłośći twoiey : Onći ieſt twoią zasługą/ on zapłátą twoią/ on owocem twoim/ on vżywániem/ on końcem. Támże cap:22. We wſzytkich przećiwnośćiách / nie znáyduię ták mocnego lekárſtwá iáko rány Kryſtuſowe/ w tych ſpię beśpieczny. Niemáſz ták nic ná śmierć gorzkiego / coby nie miáło być zleczonego śmierćią Páńſką.

Notá iáko, O Pánie náſz/ ⁊c.

Chwalmyſz Bogá wſzechmocnego/ ktory dał Syná ſwego / Rep. Ná okrutne vmęczenie/ Skąd mamy wybáwienie. Ten wieczną śmierć iuż zwyćiężył/ Grzech/ piekło/ dyablá/ poráził.

Gdy Adam w Ráiu poſtáwion był / wnet go tám dyabeł zdrádźił/ Rep. Z vkuſzenia iábłká w śmierć wpadł/ z dobrego wſzego wypadł: Miło-

ściwy náß Zbáwićiel/ z tegoć go on ſam oczyśćił

Ják przećiwnik ſwą chytrośćią/ zwiodł człowieká pierwſzego/ Rep. Ták Pan Kryſtus ſwą mądrośćią/ przywiodł do Oycá ſwego: Wßytko zgłádźił/ y zápłáćił/ co był Adam przez grzech ſtráćił.

Cierpiał ieſt dla tey przyczyny/ áby zá náße winy/ Rep. Bogu Oycu dość vczynił/ gdyż ſam nic nie przewinił: bo żadnym grzechem nie zmázan/ Jezus Kryſtus náß miły Pan.

Od wiecznośći był vłożon/ rząd tego wykupienia/ Rep. Aby grzeßny nic nie wątpił/ że doſtąpi zbáwienia: bo lekárſtwo ma gotowe/ z męki Zbáwićielowey.

Ták nam było trzebá tego/ áby zá nas vćierpiał/ Rep. Słuchaiąc Oycá ſwoiego/ ná drzewie krzyżá wiśiał/ y ták żywot nam przywroćił/ y moc dyabelſką wywroćił.

Okrutnie bit/ zránion ſrodze/ z miáſtá niosł krzyż ná ſobie/ Rep. By ná wieki był pomocen/ człowiecze grzeßny tobie/ twarz iego ſie odmieniłá/ wßytká we krwi omoczyłá.

Ná krzyżu gdy był záwießon/ octem z żołćią nápawan/ Rep. Głoſem wielkim ieſt záwołał/ gdy duße ſwą polecał/ Boże Oycze w ręce twoie/ poruczam ia duße moie.

Oſtrą włocznią dał bok przekłoć/ ſerce żywotá ſwego/ Rep. Krew á wodá wypłynęłá/ z iego

ćiáłá świętego/ ku omyćiu náßych złośći/ y wßelákich nieprawośći.

Przetoż tedy Páná te° chwalmy iuż bez przeſtánia/ Rep. Ktory mocą Boſtwá ſwego/ vżyczył nam zbáwienia: Smierćią ſwą śmierć wieczną zgłádźił/ á wierne ſwe wyſwobodźił.

* Chwałá Oycu niebieſkiemu/ Pánu miłośćiwemu/ Rep. Jego Synowi miłemu/ ná nas ták łáſkáwemu/ A też Duchowi świętemu/ Bogu w Troycy iedynemu.

Zeć ſie nád námi zmiłował/ drogę prawdy vkazał/ R. Z błędow ćięßkich nas ſam wywiodł/ gdyż tego żaden nie mogł: Prośim ćię dźiś rácz nam to dáć/ byſmy przy tobie mogli ſtáć/ Amen.

CZWARTA PIESN.

AUGUSTINUS lib: Meditat: cap: 7. A cożeś vczyniło naſłodße dźiećiątko/ że ćię ták ſądzono? w czymeś przewinił/ o namilßy młodźieńcze/ że ták ſrogo z tobą poſtępowano? y ktoryż ieſt grzech twoy? ktora winá twoiá? co zá przyczyná śmierći? co zá powod twego potępienia? Ja ieſtem bowiem karániem twoiey boleśći/ ia winą twego zámordowánia/ ia twoiey śmierći przyczyną: o cudowna ſpráwiedliwośći/ o niewysłowione táiemnice zrządzenie. Grzeßy niepobożny/ á karan bywa ſpráwiedliwy: wyſtępuie winny/ á ćierpi niewinny: obraża złośliwy/ á bywa potępiony pobożny: co záſłużył zły/ ćierpi dobry: w czym ſię zádłużył ſługá/ Pā wypłaca: cze° ſię dopuśćił człowiek/ zá to Bog kaźń odnośi. támże: Jam złośći nábroił/ á ćiebie ná mękę podáią: iam ſię pychą vniosł/ ćiebie poniżáią/ etc.

Tą Pieśnią może przeplatáć Kazánie w Wielki Piątek, rożną notą, iáko, W tobie Pánie nádźieie mam/ etc. Day nam Pánie miłośćiwy/ etc.
Pámietay ná nas náß Pánie/ etc.

Jezu Kryſt Syn Boży miły/ niechcac byſmy w piekle byli/ dał ſie zá nas wßytkich meczyć/ ná ſromotnym krzyżu rozbić.

Cierpiał náß Pan meki wielkie/ prze ludzkie grzechy wßelákie: Dał ſie zá nas grzeßne zábić/ chcac nas z Oycem ſwym pomierzyć.

Bo w táynośći Troyce świetey/ było vrádzenie wźiete/ by Syn Boży był poniżon/ á w człowieczeńſtwie potepion.

Niewinnośćia ſwa żywotá/ chcac by byłá winá zietá/ śmierć śmierćia byłá ſkáżona/ łáſká Boża przywrocona.

Kryſtus bedac w niewinnośći/ miłuiac ſwe z vprzeymośći/ dobrowolnie śmierć podſtapił/ wiedzac wßytko nie vſtapił.

Smećił ſie áż do ſwey śmierći/ w ſercu ſwym noßac boleśći: Przed Oycem ſwym ná twarz pádał/ prosby ſwe k niemu wylewał.

TEż ſie raczył dáć poimáć/ iákoby złoczyńcá zwiazáć: Wiedźion k ſadu duchownemu/ dan w rece ludu grzeßnemu.

Poßyikowan/ policzkowan/ ná twarzy hániebnie zeplwan/ potym od Xieżey odeſłan/ y Piłatowi był oddan.

Słyßac Piłat nań ſkárżenie/ ſkazał go ná biczowánie/ Vsiłuiac go wypuśćić/ á gniew Zydowſki vkroćić.

Poczeło poſpolſtwo wołáć/ áby go dał vkrzyżowáć: Piłat gdy ná ſadźie śiedźiał/ Kryſtá Páná ná śmierć ſkazał.

W rece Pogánom był wydan/ á ſromotnie koronowan: Potym wiedźion ná śmierć z krzyżem iákoby był nawinnieyßym.

BYł przybit ná krzyż ſromotnie/ rozćiagnion ná nim okrutnie/ podnieśion z nim w mekách ćiezkich/ Ták wypłacał grzech ſwych wiernych.

Wiśiał w mekách trzy godźiny/ pośmiech ćierpiał od rodźiny: był zemdlon tym zmordowániem: wykupił nas ſwym ſkonániem.

Woley Oycowskiey dogadzał / potym śie mu ofiárował/ Testáment stáry wykonał/gdy śmierćiá ná krzyżu skonał.

Wszelki człowiek to pámiętay / śmierć Krystowe rozpominay: On twe vspráwiedliwienie/ wykupienie y zbáwienie.

Miárkuy káżdy swe zgrzeszenie/przez Adámá záwiedźienie / ktoregoś nie mogł wypłáćić / áż Syn Boży raczył vmrzeć.

Wzdaymyż wszyscy chwałe iemu / w niebie iuż kroluiącemu / zá námi śie modlącemu/ wiernych swoich strzegącemu.

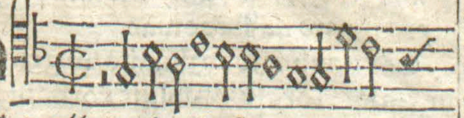
Ty Pánie nász zbáwienie/ spráwiłeś przez vmęczenie/ dayże nam być vczestniki / swoiey ták okrutney męki.

Byśmy żywą wiárę máiąc / do śmierći swey/ tu w niey trwáiąc/ á po tym po śmierći nászey/ z tobą żyli w chwale wieczney/ Amen.

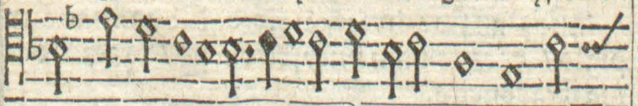
PIATA PIESN.

O Męce Syná Bożego nie tylko Prorocy ś. prorokowáli/ Gen:49. Psal:22. Isa:50.53. Dan:9. Zach: 11, 12, 13, 14. y Figury zakonne znáć dawáły/ Gen:22. Levit: 16. 23. Num:21.28. Ale też y Sibylle o niey przepowiedáły/ świádczy LACTAN: lib: 4. cap: 18.19: y AUGUST: lib:18. cap:23. de Civit: Dei,& orat:cont: Iudæos & Paganos, cap:16. A to wszytko dla tego Pan Bog chćiał mieć/ áby wszytkim iáwno było / o męce Syná iego / y áby wszyscy wiedźieli / że Syn Boży dla zbáwienia ludzkiego ćierpiał/

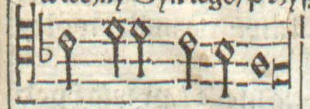
nie z trefunku ábo z przypadku iákiego/ ále z dekretu/ woley/y przeyźrzenia Oycá niebieskiego/ktory to był zdawná w rádźie swoiey przeyźrzał/ á potym przez sługi swoie przepowiedźiał/ iáko Pismá ś. zeznawáią/ Actor:2.23. y:3.18.

Mądrość Oycá niebieskiego / Krystus on

wieczny Syn tego/ Przyszedł wniskość świátá tego/ we-

dług pismá Prorockiego.

W wielkiey pokorze/ w ćichośći / nie lituiący trudnośći / dla narodu człowieczego / widząc wielki vpad iego.

A z oney Boskiey miłośći/ przyiął ná śie násze złośći/ podiął mękę dobrowolną/przez násze krewkość swowolną.

O gdyby to kto obaczył / co ten Pan vczynić raczył / iż dla człowieká nędznego / nie litował ćiáłá swego.

Stał ná krzyżu záwieszony / wszytek swiętą krwią skropiony/ wołał z wielkiego prágnienia/ nędznemu człeku zbáwienia.

A w oney swey srogiey męce / rozćiągnawszy

swoie rece/ woła: Podźćież moi mili/ byśćie sie nim ochłodźili.

A my nic nie baczac tego/ Dobrodzieystwá Páná swego/ wolimy świátu folgowáć/ iego złych spraw náśládowáć.

Ták nas bárzo rozbuiáło/ w grzechu náße márne ćiáło/ ktore swowolnie kochamy/ że tey łáski nic nie dbamy.

A no Pan swe świete ćiáło/ dał áby zá nas ćierpiáło/ życząc nam mieyscá onego/ przez Adámá stráconego.

A ták wßechmogacy Pánie/ Rácz dáć z łáski swey vznánie/ byśmy ćie práwie poználi/ woley twey náśládowáli.

Rácz nas przez swa sroga meke/ przyiáć pod swa można reke: boć o nas źle z káżdey strony/ nie bedźieli twey obrony.

Zewßad nieprzyiaćioł dosyć/ y gdźież mam swe rece wznośić: iedno ku tobie náß Pánie/ gdyż w tobie náße vfánie.

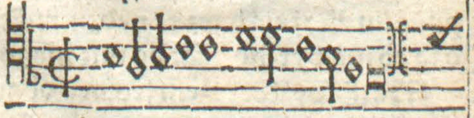
* O Oycze náß dobrotliwy/ Rácz że nam być miłośćiwy/ nas márnotrátne dźiateczki/ przyimi w łáske nieboraczki.

Abowiem esmy zgrzeßyli/ Máiestat twoy obrázili: Wßákże z swey Boskiey lutośći/ Rácz odpuśćić náße złośći/ Amen.

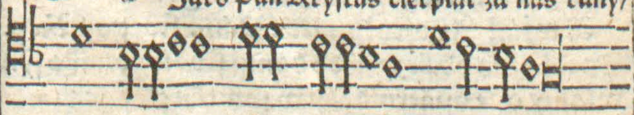
SZOSTA PIESN.

BERNARD: Serm: 62. in Cantica Cantic: Coż może być

ták mocnieyßego ku vleczeniu ran sumnienia/ iáko ran Krystusowych vstáwiczne rozmyślánie: Tenże Serm: 22. Meká twoiá Pánie Jezuśie iest ostáteczna vćieczká y iedyne lekárstwo. ALBERTUS Magnus lib: Meditation: Więcey waży iedno proste rozmyślánie meki Páná Jezusowey/ niż kiedyby człowiek ná káżdy dźień przez rok/ o chlebie/ á o wodźie pośćił/ niż kiedyby sie kto ná káżdy dźień przez rok/ áż do wylania krwie biczował. AUGUST: lib: Manual: cap: 22. Gdy mie ćiáło moie ćiśnie/ wspominániem ran Páná mego/ powstawam/ etc. y dokłáda/ vkázuiąc pożytek rozmyślánia meki Páńskiey/ lib: Meditat: cap: 14. Wßytká nádźieiá y pewność wßytkiey vfności mam/ w drogiey krwi Páńskiey/ ktora wylana iest dla nas y dla náßego zbáwienia/ w niey sámey oddycham/ y w niey sámey vfáiąc/ do ćiebie Oycze przyść prágne/ nie máiąc swey spráwiedliwośći/ ále one ktora iest w Synu twoim Pánu náßym Jezuśie Krystuśie.

ROzmyślaymy dźiś wierni Krześćiáni/ Re. Jáko Pan Krystus ćierpiał zá nas rány/

Od poimánia/ nie miał odpocznienia/ áż do skonánia.

Naprzod w Ogroycu wźiął pocáłowánie/ R. A Judaß zdraycá dał był Żydom znánie/ Oto Żydowie me° Mistrzá maćie/ tegoż imayćie:

Wnet śie rzućili iáko pśi okrutni: Rep. Apostołowie od niego vćiekli: Tám z wielkim hurmem wiedźion do Annaszá/ poćiechá nászá.

Pierwszey godźiny przed Pilatem stánął / R. Niespráwiedliwie od Zydow oskárżon: roskazał Pilat áby był biczowan/ nász niebieski Pan.

Krzyknęli wszyscy o godźinie trzećiey/ R. niechcemy dáley swoiey krzywdy ćierpieć: Niechay ná krzyżu swoy żywot położy/ ten to Syn Boży.

Z ostrego ćiernia Koronę vwili/ Rep. Nászemu Pánu ná głowę włożyli: Pośmiewáiąc śię przed nim śię kłániáli/ Krolem go zwáli.

Szedł z krzyżem z miástá Pan szostey godźiny/ R. Zydowie z niego odźienie złożyli/ potym go ná krzyż okrutnie przybili/ octem poili.

Oycu śię modlił zá swe krzyżowniki/ Re. Odpuść im Boże/ á bacz te nędzniki/ ktorzy niewiedzą co mi wyrządzáią: bo mie nie znáią.

Mátkę pod krzyżem stoiącą obaczył/ R. Jánowi onę w opiekę poruczył: Oto niewiásto masz syná swoiego/ dźierzże śię tego.

Y wźiął Apostoł mátkę Páná swego/ Rep. Szedł z nią od krzyżá do domu swoiego/ iáko syn własny onę opátruiąc/ y w smutku ćiesząc.

Polećił duchá Bogu Oycu w ręce/ Re. Wołáiąc vmárł: záćmiło śię słońce: źiemiá śię trzęsłá dźiewiątey godźiny/ nie bez przyczyny.

Co widząc on lud stał ći śię nabożnym/ Rep. á

Setnik wyznał być go Synem Bożym: Ciáłá vmárłe z grobow też wstawáły/ widźieć śię dáły.

Nikodym z Jozefem vczynili prośby/ Re. By ćiáło z krzyżá bespiecznie zdiąć mogli: Pilat ich prośby niwczym nie przebaczył / bo ták Bog raczył.

Czásow nieszpornych był z krzyżá zdeymowan/ Re. Przez swoie sługi/ wszego stworzenia Pan: Pánie też święte tám z dáleká stały/ ná to pátrzáły.

Drogim Bálsámem ćiáło pomázáli/ Rep. A z nabożeństwem w Syndon vwinęli: włożyli ie w grob ostátniey godźiny/ płácz vczynili.

Vważaymyż to wszyscy Krześćiánie/ R. Dźiekuiąc Pánu zá nadroższe rány: Iż zá nas raczył ták okrutnie ćierpieć/ chcąc nas sobie mieć.

* O Pánie Jezu Boże wszechmogący: R. Wysłuchay lud twoy k tobie wołáiący: Rácz nam odpuśćić násze wszytki złośći / Przyim do rádośći/ Amen.

SIODMA PIESN.

LE o Epistol: 95. Wylanie krwie spráwiedliwego Krystusá zá niespráwiedliwe / ták ważnym było przywileiem/ ták bogátą zapłátą / że gdyby wszyscy więźniowie w Odkupićielá swego vwierzyli / żadnegoby Dyabelskie zwięski nie zátrzymáły. A iákoż sobie nádźieię zostáwuią w pośiłku tego Sákrámentu / ktorzy przą w Zbáwićielu nászym prawdy człowieczego ćiáłá? Niech powiedzą / przez iáką

ofiárę ſą poiednáni. Niech powiedzą/ iáką krwią ſą odkupieni? Ktoż ieſt (iáko mowi Apoſtoł) ktory wydał ſámego śiebie/ zá nas ná ofiárę y ná zábićie BOGU ná wonność wdźięczności? THOMAS de Aquino 3. par: quæſt: 62. art: 5. Kryſtus zbáwił nas od grzechow náßych/ oſobliwie przez mękę ſwoię/ nie tylko efficienter & meritoriè, ále też ſatisfactoriè, ofiáruiąc ſámego śiebie ofiárą Bogu. Nieſłußnie tedy AUGUST. lib: 13. cap: 15. de Trinit: y AMBROSIUS Epiſt: 77. mowią/ że krew Kryſtuſowá dáná ieſt ßátánowi zapłátą zá nas. A to Bogu Oycu/ áby nas ná męki ßátáńſkie nie zdawał. A ták y Doktorowie błądźili. Nie dźiw/ ludźmi byli.

Notá iáko, Jezus Kryſtus/ Bog człowiek.

KRyſtus náße zbáwienie/ ktory grzechu nie znał/ dla nas iáko złoczyńcá/ był w nocy poimany/ Wiedźion przed ſąd duchowny/ oſkárżon bez prawdy/ vplwan/ wzgárdzon/ y náśmian/ iák nam Piſmo świádczy.

Ná dźień pierwßey godźiny/ Jezus był prowádzon/ przed Piłatá ſędźiego/ iák zdraycá oſkárżon/ ten go pilnie probuiąc/ niewinnego vznał/ przeto go Herodowi Krolowi odeſłał.

Trzećiey ná dźień godźiny/ był ſrodze biczowan/ y ćierniową korona/ ná śmiech koronowan gdźie wiele vragánia/ y policzkow vżył/ y do mieyſcá śmierći ſwey/ krzyż ná ſobie noſił.

Szoſtey Jezus godźiny/ ná krzyż ieſt rozbity/

miedzy łotry iák morderz/ wyżßey podnieśiony/ w ſwym prágnieniu Zbáwićiel żołćią ieſt nápawan/ ták Báránek niewinny/ dla nas grzeßnych ſtrapion.

O dźiewiątey godźinie duße ſwą wypuśćił/ Heli/ głoſem wołáiąc/ Oycu ią poruczył/ źiemiá ſię też zátrzęſłá/ ſłońce ſię záćmiło/ tám ná tychmiaſt wiele ich/ w niego vwierzyło.

O nießporney godźinie był z krzyżá zdeymowan/ náß Zbáwićiel namilßy/ á zá tym pochowan/ tám wiele ludźi świętych/ z ſwych grobow powſtáli/ że Jezus ieſt Zbáwićiel/ to świádectwo dáli.

* Przez twą mękę niewinną/ Kryſte Synu Boży/ ćiebie prośim pokornie/ nas grzeßne wſpomoży/ byſmy z grzechow powſtáli/ świątobliwie żyli/ á twey męki y śmierći záwße wdźięczni byli/ Amen.

OSMA PIESN.

Ktorą śpiewáią po kazániu.

BERNARDUS Serm: 1. in Natal: Domini. Vznay o człowiecze/ iáko ſą ćięßkie rány twoie/ dla ktorych potrzebá/ áby Kryſtus był zránniony. Jeſliby te rány nie były ná śmierć/ á ná śmierć wieczną/ nigdyby był dla ich lekárſtwá Syn Boży nie vmierał.

Notá iáko, Błogoſław nam náß Pá: etc.

NAy kàżdy dobrodźieyſtwá Páná wßechmocnego/ Re. Ktory k nam zſtąpić raczył

z niebá wyſokiego: Ten nam ſłowo ſwe kazał/ á prawdy nas vczył: Potym wylał krew ſwoie/ áby nas poświećił.

Wßemu świátu roſkazał vczniom opowiedáć/ Rep. Ze grzechow odpuſzczenia może káżdy doſtáć: Bo on to nam záſłużył ſroga śmierćia ſwoia/ ktorzyby weń wierzyli/ żywot wieczny máia.

Dźiekuymyſz wßyſcy iemu/ dźiekuymy w rádośći/ Rep. Ze vmrzeć raczył zá nas/ z ſwey Boſkiey miłośći: niechayże święte imie iego ſławne bedźie/ á niechay ſie rozmnaża ſłowo iego wßedźie.

DZIEWIATA PIESN.

Ktora śpiewáia po czytániu Ewánieliey ś.

Notá iáko, Przez twe ſłowá posłu: ꝛc.

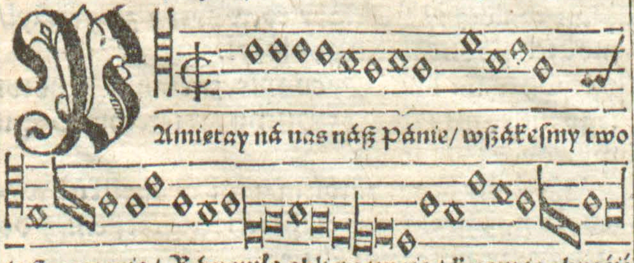
JEzu Kryſte wßechmogacy/ Proſimy ćie my nedznicy: Day ſie nam ſtáć vczeſtniki/ ſwoiey ták okrutney meki: Przy ſłowie twym nas záchoway/ po śmierći wieczny żywot day.

DZIESIATA PIESN.

Wieczorna.

AUGUST: lib: Medit: cap: 5. Ktoregoż inßego do ćiebie przyczyńice obroce/ niewiem/ iedno tego/ ktory ieſt vbłagániem zá grzechy náße/ ktory śiedźi ná práwicy twoiey/ zá námi ſie przyczyniáiąc: oto przyczyńicá moy v ćiebie/ oto naywyżßy Biſkup/ oto ofiárá świeta/ dobrze ſie podobáiąca y doſkonáła ku wdźieczney wonnośći ofiárowána

y wźieta. Támże: Weyżrzyże Oycze pobożny/ ná Syná pobożnego/ zá mie niepobożne° vmeczonego/ poyżrzy łáſkáwy Krolu kto ćierpi/ y wſpomni łáſkáwie zá kogo ćierpi/ ꝛc.

Amietay ná nas náß pánie/ wßákeśmy two

te ſtworzenie/ Rácz miłe oblicze twoie/ k nam te obroćić (łáſkáwie.

Odpuśćże nam winy náße/ Ktorymi gniewamy záwße/ Dobroć y wielmożność twoie: Vkaż że nam łáſke ſwoie.

Pomni ná śmierć Syná ſwego/ Jezuſá Páná náßego/ Ktory nas śmierćia záſtapił/ z gniewu twoiego wykupił.

Nie day nas ná potepienie/ Duß náßych ná zátrácenie/ Gdy mamy zaſtepce ſwego/ Kryſtuſá Syná twoiego.

Ten zá grzech doſyć vczynił/ Ktorego ſie był dopuśćił Adam nieposłußeńſtwem ſwym/ ktory nam piekło záſłużył.

Wßák nam to twoy Syn powiedźiał/ Iż śmierć wieczna zwyćieżyć miał/ Z toba też nas Oycem ziednáć/ á potym żywot dárowáć.

My temu ßczyrze wierzymy/ Smierći ſie iuż

nie boimy/ Ani grzechu/ áni dyabłá: bowiem iuż
ich moc vpádłá.

Ieſt zá námi Rycerz mocny / Iezus Kryſtus
Pan waleczny / Ktory to wßytko zwyćiężył/
moc ich podnożkiem podłożył.

* Chwałá badź Oycu wiecznemu / Synowi
iego milemu/ tákże też Duchu świetemu/ Bogu
w Troycy iedynemu.

Izechmy ſą wybáwieni/ z rąk dyabelſkich wy-
zwoleni/ z grzechow ćießkich rozgrzeßeni/ y do
niebá przypußczeni/ Amen.

Psalm XXII.

Deus meus, Deus meus reſpice in me.

TEn pſalm 22. wykłádáią Zydowie o Dawidzie Krolu
w ſwoim Tálmudzie: á drudzy o Heſterze/ y Márdocheu-
ßu / iáko o tym przypomina Hieronymus: ále záiſte
áni o Heſterze/ áni o Márdocheußu/ áni też o Dawidzie/
nie może ſię rozumieć/ bo tym nog/ rąk/ gwoźdźmi nie prze
bito/ áni o ich ßáty loſow miotano / octem z żołćią ich nie
nápawano. Rozumie ſię tedy ten Pſalm o Kryſtuśie/ iáko
ś. Ewánieliſtowie o nim go wykłádáią / y Doktorowie
dawni/ Cyprian: Tertul: á ſłußnie/ y właśnie/ ábo-
wiem w tym Pánu ſámym / to ſię wßytko wypełniło / co
w tym Pſálmie przepowiedziano było/ ktory to Pſalm dla
iego zacnośći/ y náuk poćießnych/ w Kośćiele ſtárożytnym
w on tydzień Wielki czytano/ y wykłádano: świádczy Au-
gusti: Tract: 13. in Ioh: Pſalm ten ná káżdy rok bywa
czytány/ w oſtátni tydzień/ ktorego wßytek lud ſłucha/ ꝛc.

Słowá tu w tym Pſálmie / Boże moy / Boże moy/ ꝛc.
Páná náßego Iezuſá Kryſtuſá/ dawáią znáć/ y ſą pewnym
świádectwem/ że Iezus Kryſtus ná krzyżu wiſząc/ zá grze-
chy náße ćierpiąc/ Bogu Oycu zá nie wypłacáiąc y doſyć
czyniąc w oſobie człowieká grzeßnego y potępionego / ná
dußy y ná ćiele męki piekielne ćierpiał/ ktore narod ludzki
miał ćierpieć. Srogość gniewu Bogá obráżonego y roz-
gniewánego widział y czuł w oſobie ludzkiey/ ktorą ná ſo-
bie niosł: ze wßech poćiech zewleczony był: Bo iż wypłacał
grzechy y karánia Bogu/ zá człowieká zátráconego/ y po-
tępionego. Iż nań były wrzucone grzechy ludźi zátráco-
nych y potępionych / tedyć też y to (dobrowolnie iednák)
odnośił/ ćierpiał / co miał odnośić y ćierpieć człowiek po-
tępiony y zátrácony: áby ták doſyć vczynił ſpráwiedliwo-
śći Bożey. Abowiem gdyby tylko ná ćiele ćierpiał / á ná
dußy nic / toby tylko był zbáwićielem ćiał / nie duß: á zá
tym nie byłby doſkonáłym Zbáwićielem ludzkim/ muśie-
liby ludzie znowu ná dußy męki piekielne ćierpieć. Ale iż
Pan Iezus Kryſtus / w oſobie nas ludźi potępionych / ná
dußy y ná ćiele męki piekielne / trwogi/ fráſunki/ teſkno-
śći/ ꝛc. odnośił/ gniewu Bożego dla grzechow náßych do-
znał: tedyć ieſt doſkonáłym / prawdźiwym Zbáwićielem:
tedyć my onych mąk piekielnych prożni będźiemy. O czym
wßytkim nie tylko ten Pſalm świádczy / ále y one słowá
Páńſkie/ Pſal: 18. Boleśći piekielne ogárnęły mię / y one
Piotrá świętego/ Act: 2. Ktorego Bog wzbudźił rozwią-
záwßy boleśći piekielne. Y Doktorowie Krześćiáńſcy/
August: mowi in Pſal: 21. Kryſtus oſobę záchowuiąc
ſtárego człowieká/ śmiertelność iego nośił: ábowiem ſtá-

ry náß człowiek vkrzyżowány z nim iest. Czemuż te słowá mowił. Dla tego / iżechmy my tám byli: dla tego / iż ciáło Krystusowe iest Kośćiołem. Tenże / Serm: de Temp: 117. Wźiął ná śię Pan náß smętek / áby nam vżyczył wesela swego. AMBROS: in cap: 22. Lucæ: Krystus / máłoby mi był spráwił / iesliby był nie wźiął ná śię nászych áffektow: á przetoż zá mię ćierpiał / ktory nie miał / dla czego by zá śię ćierpiał / ábowiem duszá iego poddána byłá mękom / á bostwo wolne. Tenże / in Psal: 118. Serm: 1. Według ćiáłá w ktorym iest wydány ná śmierć / ten głos / Boże moy / ⁊c. wyszedł: ábowiem zdamy śię sobie żesmy są opuszczeni / gdy iesteśmy w niebeśpieczeństwie położeni / A opuśćił go / ábowiem mu nie przepuśćił gdy go wydał ná śmierć. Náostátek / y przećiwnicy sámi Kátechizm Trydentski / Articul: 4. Vmárł / y pogrzebion / mowi: A co śię we wnętrzney iego duszney boleśći dotycze / żaden wątpić nie może / iż nawiętsza w Pánu Krystuśie byłá. Bo święći ludźie ktorzykolwiek męki ćierpieli / mieli z niebá dáną swey duszy poćiechę ktorą pośileni / skromniey boleśći swoie wyćierpieć mogli. Ale Páná Krystusow Kielich ktory pił / żadną poćiechą osłodzony nie był: Bowiem człowieczemu przyrodzeniu / ktore był przyiął / mąk wszytkich vćierpieć dopuśćił / nie ináczey iákoby człowiekiem tylko / á nie Bogiem też był: DURAN: lib: 4. cap: 41. nápisał: Krystus ćierpiał ná ćiele y ná duszy. Hárfá też mowi / ktorey te są słowá / kártá 51. y 875. Ná duszy boiáźń y tesknosć dobrowolną / frásunki troskliwe / zewszech poćiech złgołocenie Pan ćierpiał. BELLAR: lib: 4. cap: 8. de Anima Christi, Kálwiná męża pobożnego źle vdawa / dla tey sententiey / przy ktorey mocno stoi / lib: 2. cap: 16. Instit: máiąc po sobie Pismo ś. y Doktory / y wiele z przećiwnikow z nim w tym śię zgadza / ktore Bellármin w Kálwinie potępia / choć śię zgodą przechwala: Więc to iest bluźnierstwo / co Kálwin z Pismem ś. twierdźi / á ono nie bluźnierstwo co mowi THOMAS de Aquino 3. p. q. 52. Art: 1. 3. Że duszá Krystusowá do piekłá zstąpiwszy / męki piekielne ćierpiáłá / á ćiáło w grobie leżąc / męki grobowe ćierpiáło. A CAIETAN: in Act: 2. dokłáda / że w Krystuśie męki trwáły / áż do sámego zmartwychwstánia: y przywodźili one słowá obá / Rozwiązawszy boleśći śmierći / ⁊c. IRENÆUS lib: 3. cap: 12. y AUGUST: Epist: 99. czytáią / Boleśći piekielne.

Notá iáko, Rzekł Pan / ⁊c.

Boże czemuś mię / Czemuś mię moy wieczny / Boże opuśćił / w moy czás ostáteczny. Zwątpiony moy świát / żywot opłákány / Nie ma śię czego iąć człowiek stroskány.

Cały dźień wołam / Boże moy / do ćiebie: A ty prosb niechcesz przyiąć mych do śiebie. Cáłą noc wołam: lecz wołánie moie / Nie przeiednáne vcho miia twoie.

Ale o Pánie / Pánie dobrotliwy / Tyś on mieszkániec / y stroż nie wątpliwy / Miástá świetego / skąd ná wszytkie strony / Brzmi głos twey chwały nie zástánowiony.

Przodkowie nászy tobą śię szczyćili / A záwżdy

przez ćie wspomożeni byli: A tobie wołáli / á ſą wyſłucháni / W tobie vfáli / á nie záſrománi.

Ale ia com ieſt: com ieſt przeBog żywy: Robak / nie człowiek / robak nieſzczesliwy: Smiech tylko ludzki / wzgárdá oſtáteczna / Podłego gminu / y przygáná wieczna.

Kto potka / káżdy ze mnie ſie náśmieie / Nos márſzczy / geba krzywi / głowa chwieie: Bogu ten vfa / niechże go rátuie / Niech go wyzwoli / kiedy go miłuie.

Tyś mie z żywotá wywiodł mátki moiey / Jeſzczem v pierśi vfał w łáſce twoiey: Jeſzczem w pieluchách gárnał ſie ku tobie / A obrałem ćie Bogiem wiecznym ſobie.

Niechćieyże mie dźiś w oſtátniey potrzebie / Moy wieczny Pánie / odrzucáć od śiebie. Smierć przed oczymá / y nieznośne meki: A nie máſz / ktoby zá mna podnioſł reki.

Wilcy mie zewſząd ſrodzy otoczyli / Zewſząd mie Wilcy záwárli otyli / Páſzczeki ná mie rozdárli ſtráſzliwe / Jáko Lew ſrogi źwierze łupiac żywe.

Rozpłynałem ſie iáko wodá práwie / Rosć nie zoſtálá żadna w ſwoim ſtáwie / Jáko woſk płynie kiedy ſłońce grzeie / Ták moie ſerce w teſknicy niſzczeie.

Moc moiá wſzytká / y śiłá wrodzona / Wyſchlá ták / iáko ſkorupá ſpalona: Ná poły zmar-

twiał iezyk vprágniony / Grob ſwoy przed ſoba widze otworzony.

Záſkoczyłá mie wśćiekłych pſow gromádá / obegnáłá mie niecnotliwa rádá: Przebili rece / nogi mi przebili / wſzytkie me kośći przez ſkore zliczyli

Myśl náćieſzywſzy / páſa oczy ſwoie / ná nieſłychánе pátrzac meki moie / Podźielili ſie moimi ſzátámi / O ſuknia moie miotáli koſtkámi.

Ty mie moy Pánie / nie rácz odſtepowáć / Tyś moiá śiłá / ty mie chćiey rátowáć / Szábli okrutney / pſom wśćiekłym / Lwom ſrogim / Obroń mie byſtrym źwierzom iednorogim.

A ia twe imie bráćiey ſwey obiáwie / W poyśrzodku Zboru chwałe twa rozſławie / O ktorzy Pánu w boiáźni ſłużyćie / A Jákobowym domem ſie liczyćie /

Czyńćie cześć Pánu / iego moc wyznayćie / Jego w ſwych ſercách boiaźń záchowayćie / Bo ten nie gárdzi prośba vbogiego / Ani przede mna ſkrył oblicza ſwego.

Vſłyſzał płácz moy gdym rátunku prośił / Przeto go bede ná wſzytek świát głośił / Przed Zborem iego / przed iego wiernymi / Viſzcze mu ſie modłámi ſwoimi.

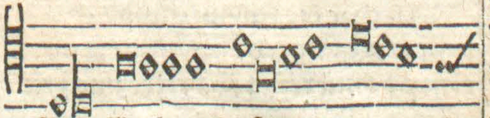
* Badźże chwałá Bogu Oycu náſzemu / Synowi iego y Duchu świetemu / Ták iáko byłá záwżdy od wiecznośći / Niechayże bedźie iego wſzechmocnośći.

Pieśni

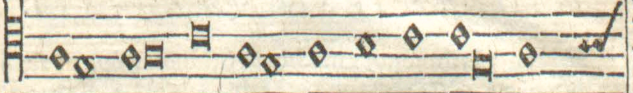
Na Niedzielę Kwietną.

PIERWSZA PIESN NA KWIATY.

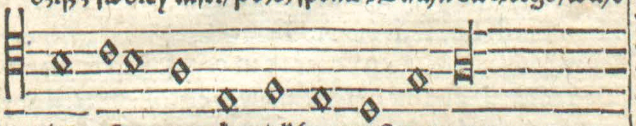
KRolowi naywyżßemu Pánu náßemu Jezuſowi wiecznemu y iedynemu Zbáwićielowi/ lud práwowierny Krześćiáńſki/ ma ofiárowáć z ſercá chwałę/ modlitwy/ dźiękczynienia/ poddáńſtwo/ poſłußeńſtwo/ y żywot pobożny: nie kwiećie/ áni pálmy bágnowe/ ábo wierzbowe/ iáko dźiś czynią záwiedźieni Krześćiánie/ co wźięli od Pogan/ iáko zeznawa Gregor: Papież/ lib: 9. cap: 71. A święcą ie tym ſpoſobem/ co ſię pokázuie z Agendy Krákowſkiey/ Záklinam ćię wßelkie ſtworzenie kwiatkow/ y gáłązek/ ꝛć. záklinam ćię wßelka mocy zprzećiwniká/ y wßelkie zebránie dyabłow wykorzeń ſię/ y wyſącz ſię z tego ſtworzenia kwiatkow y gáłązek/ ꝛć. przez tegoż Páná náßego Jezuſá Kryſtuſá Syná twego/ ktory z tobą żywie/ ꝛc. Támże/ Day Boże áby káżdy ktobykolwiek ty kwiatki wźiął/ błogoſłáwieńſtwo twoie otrzymał/ y zasługę żywotá wiecznego. A we Mßale Rzymſkim: Pánie/ to ſtworzenie bágná niechay ſię ſtánie lekárſtwem náßego zbáwienia/ á łáſki twoiey Sákrámentem. To drugi Kryſtus/ y oſmy Sákráment/ bágno. Isydor: lib: 6. Ætymolog: Dźień Palm dla tego ſię názywa/ iż wielkość ludźi z rośczkámi záßli Pánu drogę wołáiąc: Hoſánná. To nie od święcenia bágná. A Bellarminus mowi/ lib: 4. cap: 18. de Roman: Pontif. Nie grzeßą/ ktorzy ná Kwiáty Pálmy nie noßą.

KRyſte Krolu niebieſki/ ty k nam przycho-

dźiß z ſwoiey łáſki/ Przez ſpráwę Duchá świętego/ wcho-

dźiß w ſerce do człowieká grzeßnego.

Bo ty nas záſtępuieß/ tám w niebie zá nas oreduieß: Tyś ieſt zá grzechy zapłáta/ przed Oycem twym ofiára wdźięczna/ święta.

My ćiebie Krolem znamy/ Zbáwićielem być wyznawamy: Ciebie czćimy y chwalimy/ ábowiem przez ćię wykupienie mamy.

A miáſto látorosli/ śćielemyć ſwe nabożne myśli/ W ſercá ćię też przyimuiemy/ gdy słowu twemu świętemu wierzymy.

Rozmnoż z miłośći ſwoiey/ w ludźiách kroleſtwo łáſki twoiey/ Rácz dáć wolnosć słowu twemu/ day/ by wßyſcy byli posłußni iemu.

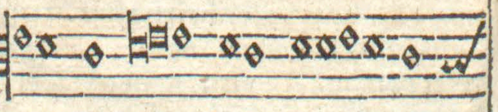
Kroluyże ſam nád námi/ á rácz mießkáć ná wieki z námi/ Wytráć náuki dyabelſkie/ nákłoń do prawdy wßytki ſercá ludzkie.

Niechże ćie swymi głosy / chwalimy tu przez wszytkie czásy: day byśmy ćie godnie czćili / po tym po śmierći z toba wiecznie żyli.

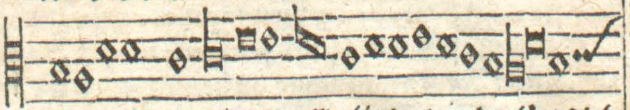
WTORA PIESN NA KWIATT.

PAn Bog wszechmogący niechce być chwalony przez obrázy widome / co sie pokázuie nie tylko z pismá ś. Exo:20. 4. 32. 4,7. Iudic:17.3. ále y z Doktorow. AMBROSIUS lib:5. Epist: Epist:31. mowi: Niechce być Pan Bog chwalon w kámieniách. ABULENSIS in cap:4. Devt: mowi/ Bog zákazał/ áby nie był chwalony w obrázách/ etc. A gdy go Zydowie ná puszczy chwalili przez onego Cielcá / (nie Cielcá zá Bogá chwalili / ále Bogá przez Cielcá / co sie pokázuie nie tylko z textu/ Exo:32.5. ále przyznawáią to CAIETANUS, ABULENSIS in c:17. Iudic: FERUS in cap:7. Act: BELLARMINUS lib:2. cap:13. de Imagin:) Bog tego od nich zá wdźięczne nie przyiął / ná nie sie rozgniewał/ y wiele ich támże od mieczá poległo: á tuby sie mogli poczuć Rzymiánie ktorzy nie tylko iż przez obrázy nieme Bogá chwalić chcą/ ále co żáłośnieyszego / sáme obrázy chwalą Bożą chwałą. co iż ták iest/ pátrz świádectwá przed Pieśniámi o Przykazániu Bożym.

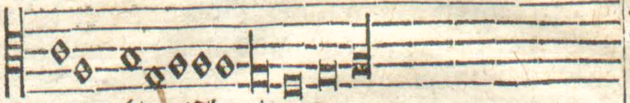
Dwá STVDENCI.

SLawá y chwalá bądź tobie/ Krolu Kryste wy-

kupićielu/ Tobie dźiatki w Kośćiele chwałę dáły/ Zbá-

wienia żądáiący/ Zbawże nas.

ZBOR wszytek.

Notá iáko, Kryste Krolu/ etc.

TYś iest Izráelski Krol z Dawidowego pokolenia/ ktoryś iuż k nam w imię Páńskie/ z dawná od nas żądáiący Krol przyszedł.

Wszytek zastęp niebieski/ Chwali ćie Pánie Zbor Anielski/ tákże y śmiertelny człowiek/ y też inne wszytko twoie stworzenie.

Lud Zydski przećiw tobie/ z Pálmámi wyszedł był ná drogę/ My tobie kroluiącemu/ nabożnie ku czći twey świętey śpiewamy.

Oni ćie podobáli/ Przyimiż też nabożeństwo násze/ miłośćiwy/ dobrotliwy/ zmiluyże sie dźiś nád námi grzesznymi.

Dźiś ćie ze czćią przyieli/ A w Piątek ćie w krzyżowáli: Nie ráczże ná nas dopuszczáć/ ábyśmy te łáskę twą mieli wzgardzáć.

Rozgi przed tobą słáli/ Potym sie z ćiebie pośmiewáli: O Pánie rácz ná nas weyźrzeć/ á nie

day śie nam prawdy twoiey záprzeć.

Odźienie przed ćie śćáli/ Potym twoie z ćiebie zdźieráli: Rácz z nas zdiać odźienie złośći/ á day nam chodźić w żywotá nowośći.

Krolem ćie przywitáli/ Potym śie ku tobie nie ználi: Nie ráczże ná nas dopuśćzáć/ ábyśmy ćiebie mieli zápomináć.

Lud ćie ten błogosłáwił/ A potym ćie okrutnie zhánbił: Day byśmy ćie záwżdy ználi/ á przy tobie záwżdy státecznie trwáli.

Byśmy w tobie vfáli/ Nádźieie krom ćiebie nie mieli: Boś ty iest nász zbáwienie/ od ćiebie grzechow mamy odpuszczenie.

Żydowskie máłe dźiatki/ Hozánná przed toba śpiewáły/ A choć ie Xieża fukáli/ iednák tobie chwałe twa oddawáły.

My też tobie śpiewamy/ Krolestwo twoie wyznawamy: Ciebie sámego chwalimy/ bowiem to roskazánie w piśmie mamy.

Sercem swym vpadamy/ Tobie śie żywemu kłániamy: Nie owemu drewniánemu/ rekámi ludzkimi vrobionemu.

Tyś był pokarał Żydy/ Gdy Cielcá ná puszczy vlali/ Y nań pálcy skázowáli/ Bogiem go swym száleiac názywáli.

Wiedźielić to Żydowie/ Że ono nie byli Bogowie: Ale przez Cielcá onego/ Chćieli chwalić ćiebie niewidźiánego.

Czegoś nie przyiał wdźiecznie/ Zostáwuiac ná potym wiecznie: By śie tego nikt neważył/ á ćiebie przez drzewo nieme nie chwalił.

✱ Badźże cześć chwała tobie/ Boś ty iest sam Pánem ná niebie: Tobieć ia słusznie dawamy/ bo ćiebie Bogiem Izráelskim znamy/ Amen.

TRZECIA PIESN NA KWIA.

Wesel śie corko Syońska/ ⁊c.

PIESN NA WIELKI CZWARTEK.

CHRISOSTOMUS in Mat: Hom: 51. Vczmy śie Jezusá Krystusá czćić według woley iego/ ábowiem ten ktory bywa czczony/ w tey śie nawięcey czći kocha ktorey sam chce/ nie w tey ktorey my żadamy. Tákći y Piotr wierzył/ że tym Krystusá vczćić miał/ gdyby mu był nog vmyć zábronił/ co byłá rzecz przećiwna. A ták go też ty ták rownie czći/ iáko on chce: Rozday bogáctwá twe vbogim/ nie potrzebá naczynia złotego Bogu/ ále vmysłow złotych/ ⁊c.

Notá iáko, Ważmy sz iák/ ⁊c.

JEzus Krystus nász miły Pan/ Przyszedł ná świát/ vkazał nam/ Wiele dobrá/ zwłasczá duszy/ wzywáiac k wieczney rádośći.

Wiedzac śmierći swey skończenie/ zás do Oycá náwrocenie/ miłował ktorzy ná świećie mieszkáli z nim w tym żywoćie.

Gdy potym z nimi wieczerzał/ ktore on był sobie wybrał/ skończywszy figure dawna/ támże

począł służbe nową.

Wstawszy od stołu nogi mył/ktory Mistrzem y Pánem był: nie wstydził sie czynić tego/vcząc pokory káżdego.

Tym vmywániem znáć dawał/iáko człowiek potrzebował/ Omyćia ná duszy swoiey / grzechem wielkim splugáwioney.

Pan sie do nog grzesznych skłániał / ktory z Oycem rowną cześć miał:nie tylko to wodą czynił/ále nas y krwią swą omył.

Gdy przyszedł nog myć Piotrowi/ tám sie zniżył z swey pokory:Piotr mu nog swych vmyć zbraniał/bo táiemnice niewiedział.

Ktoremu Pan odpowiedział/ Co ia czynię gdybys wiedział/ tedybys tego nie zbraniał/ále bedźiesz potym wiedźiał.

Rzekł Piotr/ Niechce bys nogi mył / wiecznie niechce bys to czynił : Ale mu Pan odpowiedźiał/iż omyćia potrzebował.

Boiesliby ćie nie omył / vczesnikiem bys też nie był/Krolestwá mego wiecznego/ byłbys odlączon od niego.

Bądźmysz tedy posłusznymi/ á ná wszytko powolnymi / co nam ten Pan roskázuie / kto zbáwienie swe miluie.

Nie domyslaymysz sie wiecey/choćby sie zdáło nalepiey : Bo to Pan Bog sam roskazał / by człowiek nic nie przydawał.

Do słowá iego świetego / ni do Sákrámentow iego: ále by to tylko czynił / co mu sam Pan Bog vstáwił.

Zlekszy sie Piotr/ wnet mu rzecze: Nie tylko nogi y rece/ ále y głowe mą obmyi/ iedno mie w swym krolestwie niey.

Pan rzekł/ Kto iedno iest czystym/á w wierze prawdźiwey istym / nie potrzebá mu inszego / iedno omyć nogi iego.

Bo choćia Iudaszá omył/ á wżdy przećie nieczystym był / iż wiáry prawdźiwey nie miał / bo zdrádliwie postepował.

Jesli chcemy być czystymi/ ná sumnieniu chedogimi: słowu Bożemu vwierzmy / á prawdźiwą wiáre miejmy.

Czego nie możem mieć wszyscy/iesli nam Pan nie vżyczy z wysokiego swego niebá / o co go prosić potrzebá.

* Day nam Pánie czystymi być/słowem twym rácz nas oczyśćić/byśmy serce czyste mieli / á tobie mocno wierzyli.

By nászá myśl byłá w niebie/bo nas tám wzywasz do siebie : á potym pielgrzymowániu/ day nam przyść ku odpocznieniu.

Jeśliby było w ten dźień vżywánie Sákrámentu naświetszego,tedy one pieśń Jezus Krystus Pan/ *zć. śpiewáią.*

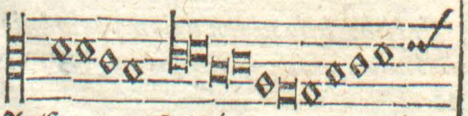
LAMENTACIE NA WIELKI TYDZIEN:

To ieſt,

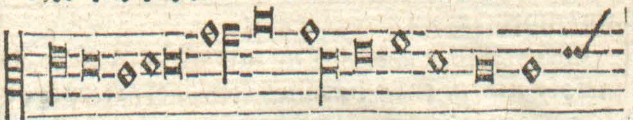
ZALOBLIWE SPIEWANIA, *o ſrogim á niewinnym umęczeniu y zámordowániu Páná náſzego* IEZUSA *Kryſtuſá, ktore dla ſnádnieyſzego zrozumienia y pobudki do rozmyślania niewinney męki Páńſkiey, może ieden śpiewáć, á drudzy niechay ſłucháia, ktory obyczay był, ná niektorych mieyſcách tákowego śpiewánia: co ſię pokázuie z ſłow Hieronymowych* ad Ruſt: *Spiewaj Pſalm w porządku twoim. y z Auguſtyná,* Tract: 12. in Iohan: *Niekiedy wſzyſcy śpiewáią, niekiedy ieden śpiewa.*

PIERWSZA LAMENTACIA.

AUGUSTINUS Serm: 32. ad Fratres in Eremo. Wydan był Kryſtus ku náśmiewániu / ktory ieſt záprawdę pálmą zwycięſtwá: ćierniem był vkoronowány / ktory przyſzedł ćiernie grzechow połamáć: związány był / ktory bez práce y karánia rozwięzuie więźnie: ná krzyżu był záwieſzony / ktory podnośi vpádłe: był octem z żołćią nápawány / ktory ieſt ſtudnicą żywotá wiecznego: vbit ieſt / ktory nas miał karáć: zránion ieſt / ktory ieſt zdrowiem náſzym: vmárł / ktory ieſt żywotem náſzym: zábiłá ná czás śmierć żywot / áby ná wieki od żywotá śmierć byłá zábitá. Nie mamy nic tákowego coby nam zbáwienie przynośiło / iedno vſtáwicznie myślić / iáko wielkie rzeczy dla nas podeimował Bog y człowiek. A to bowiem Zbáwićiel ćierpiał / trędowátym ná krzyżu ſtał ſię / ćierpliwym ſtał ſię / nam przykład zoſtáwuiąc / ábyſmy náśládowáli ſtop iego.

NApiſano w piſmie świętym / ku poćieſze

wſzytkim wiernym / Iże miał ćierpieć Kryſtus Pan / iák

od Zydow głos był ſłyſzan.

Gdy mowili ſobie ſámi / Bądź tá rádá miedzy námi / Myślmy ná ſpráwiedliwego / ábyſmy zgłádźili iego.

Wſzák przeto Zakon nie zginie / Prorocka rádá nie minie / Kośćioł też nie może błądźić / bo go Bog obiecał rządźić.

Poydźiem przećiw k niemu z krzykiem / Zárázimy go iezykiem / Jeśli ſię nam prawdą zprzeczy / nie dbaymy ná iego rzeczy.

Názywa ſię chlebem żywym / Mieniąc ſię być Synem Bożym: Przekłáda nam náſze złośći / á groźi pomſtą po śmierći.

Niechce nam w niwczym pozwolić / Już nie możemy nań pátrzyć: Ták ſię nam bárzo zprzećiwia / dáley nie godźien ćierpienia.

Ná krzyżu go záwieśimy / Jeśli Syn Boży ieſt wzwiemy: Tą śmierćią niech będźie zgłádzon / by nie był nigdy wſpominan.

W ſwych ćięſzkośćiách Pan Zbáwićiel / Vćieczki ſwey indźiey nie miał / Jedno ku Oycu ſáme-

mu/ mowił tymi ſłowy iemu:

Oycze Boże weyźrzy ná mię/ Obacz nieprzyiaćioły me/ Jáko bárának ćichośći / ćierpię od nich bez winnośći.

Twarzy moiey nie vczćili / nie miłośćiwie w nię bili/ Wßytekem od nich zrániony/ rozmáićie poſmiewány.

A iáko natwárdßa ſkálá/ twarz ma miedzy nimi ſtałá: W tym trapieniu pewnie ſtoi/ á ich ſię złość nie oſtoi.

Pánie ktory práwie ſadźiß / Prawdę ma y złość ich widźiß / Wßytko to poruczam tobie/ bo ia mam vſánie w tobie.

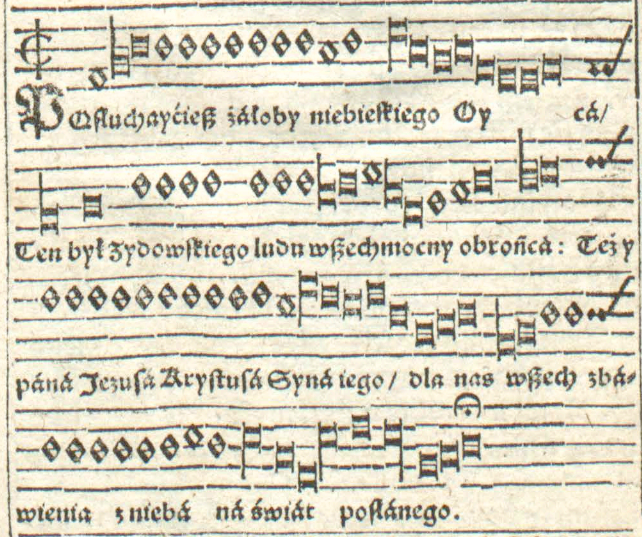
Tákże y my tym przykłádem/ Mieymy nádźieię w Pánu tym: Poruczáiąc krzywdy iemu/ iáko Sędźiemu ſwoiemu.

* Proſimy ćię miły Pánie / Wyſłuchay náße żądánie/ Day ćierpliwie wßytko znośić/ potym z toba ná wieki żyć.

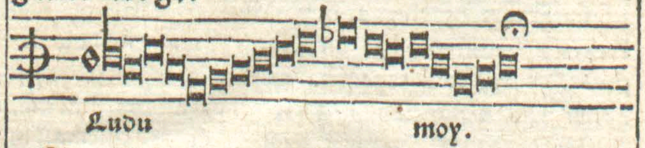
WTORA LAMENTACIA.

W ktorey ſię Kryſtus Pan ná krzyżu wiſząc żáłował ná okrutne Zydy w boleśćiách ſwoich będąc / y ná te ktorzy wiedząc / iż on vczynił doſyć męką ſwoią zá grzechy wßytkie/ zá winę/ zá karánie/ iednák nie będąc tego áni pewni/ áni wdźięczni / zbáwienia y doſyć vczynienia ßukáią w vczynkách/ y w zabobonách rozmáitych : w ktorych ieſliby było zbáwienie/ tedyćby prożno Pan Kryſtus ćierpiał ná krzyżu. Páweł ś. mowi/ Gal:2. Jeſli przez Zakon ieſt ſpráwiedliwość/ tedyć Kryſtus prożno vmárł. A nie tylko ná

krzyżu wiſząc Pan / vſkarżał ſię ná złość/ vpor/ niewdźięczność żydowſką / ále záwße od tąd iáko ie wźiął w opiekę/ ná ich niewdźięczność nárzekał / y vſkarżał ſię przez Proroki. O czym te mieyſcá świádczą: Exod:16.17.32.33. Num:11 14. Pſal:95,106. Prov:1. Tren:1. 4. Ezdr:1. Eſai:1.3.5.53.65. Ier: 2. 6.7. Mich. 6. Matth:21. Dla ktorey niewdźięczności/ nieposłußeńſtwá y niedowiárſtwá/ ſą potępieni: Czego y ći nie vydą/ ktorzy ná iedynym Zbáwićielu/ Ofiárowniku/ Przyczyńcy/ nie przeſtawáią/ oprocz ktorego iáko mowi ś. Piotr. Actor: 4. niemáß ni w kim inßym zbáwienia. N czáſu ſądu powieda Augus: lib: de vanitate ſeculi cap:3. tymiż słowy będźie ſię vſkarżał ná niewierne y niepobożne/ á záwiedźione Krześćiány.

Ná ten niewdźieczny/ á niewierny lud Zydowſki/ ktory przedtym ſłynał imieniem lud Izráelſki: Ten nie był wdźieczen dobrodźieyſtwá Bogá ſwego/ zprzećiwiáiąc ſie ßemrał vſtáwnie gniewáiąc go.

Jam ćiebie wywiodł z Egiptu z twego więźienia: A tyś mnie podał Páná ſwoiego do więźienia. Dałemći ſpráwe Zakonu mego świętego: A tyś odrzućił wolą Przykazánia moiego.

Byś ſtrzegł Przykazánia mego kazałem tobie: A tyś vſtáwy ſwoie więcey ważył/ niż moie. Dałem tobie Moyzeßá zá wodzá wiernego: Tyś ſie mu zprzećiwiał/ y chćiałeś zábić iego.
[Ludu moy.]

Poſyłałemći Proroki ſwe miłe á wierne: A tyś ie mordował/ pokolenie złe niewierne. Nákoniec poſłałem Syná ſwego miłego: A prześćieś nie był wdźięczen/ Zbáwićielá ſwego.

Jam ćie náwiedźił wyßedßy od Oycá mego: A tyś niechćiał poznáć czáſu náwiedzenia ſwego. Przez mie tobie wßytkie śluby ſą wypełnione: Tyś miáſto przyięćia pokazał wielkie wzgárdzenie. [Ludu moy.]

Jam w poyśrzodku was zwiáſtował Ewánie

lią: áleśćie wy z vporu ſwoie wzgárdźili ią. Jam znákomićie oznaymiał Oycá mego wam / Wyśćie mowili żem Sámárytan/ dyabelſtwo mam.

Jam wymiátał dyabelſtwo ſwoią Boſką mocą: Wyśćie bluźniąc mowili/ dyabelſką pomocą. Zacne dźiwy y vczynki Boſkiem wam czynił/ Wyśćie rády mieważi/ ábych ia zágubion był. [Ludu moy.]

Jam ćiebie ßczepił iáko Winnicę namilßą: A tyś mi ſie oſtáłá nád wßytki inne nagorßą. Jam ćiebie vwielbił ſam z ſwey wielkiey możnośći: A tyś ſtáwiał śidłá nogam mym we dnie y w nocy

Jam ćie przed nieprzyiaćioły obłokiem nákrył: A tyś mie zdrádźił/ iał/ zwiazał/ wßytko opák czyniß. Jam ćiebie nádewßytki narody miłował: Godźiło ſie ábyś mi vczynność odſługował. [Ludu moy.]

Zá meś mie włoſy kronnia żadney przyczyny rwał/ Nád to/ ná mą twarz policzkując mie Sromotnieś plwał: A choćieś mie zbił v Biſkupow ná ich dworze/ Przećie mie do Piłatá wiedźieß zbitego ſrodze.

Slubiłemći dáć dáry wiecznego dźiedźictwá: A ty zás przećiw mnie mowiß fałßywe świádectwá. Jam tobie dał Sceptrum/ moc/ ſtolicę Krolewſką/ A tyś kolącym ćierniem koronował głowę mą. [Ludu moy.]

Biłem zá ćie Pogány rázámi wielkimi: A tyś

mie záś zrániwßy powieśił miedzy złymi. A gdy mie wywiodł Piłat bárzo zránionego: Tyś mie zbożnie wołał/ Vkrzyżuy/ vkrzyżuy iego.

Przed czáſem nie dawnym / z wielkaś mie chwała przyiał: A teraześ odemnie wßelka poczćiwość odiał. Vſty ktorymiś mie przedtym ochotnie wielbił/ Tymiś niewinnego/ ná śmierć hániebna oſadził. [Ludu moy.]

Jam ćiebie wiodł/ bymći dał ziemie záślubiona: A ty mie wiedźieß z krzyżem ná śmierć poſromocona. Ty ſie teraz ráduieß memu potepieniu/ Ale ia zbity pomoge ránámi wiernemu.

Jam ćiebie z rak nieprzyiaćielſkich wyſwobodźił: A tyś záś niewinne me rece gwoźdźiámi przebił. Jam ćiebie ná pußczy karmił/ roſkoßna mánna: A tyś mie ná krzyżu karmił żołćia bárzo gorzka. [Ludu moy.]

Żałowałem z płáczem wielkim ſkáżenia twego: Tyś mie záwieśił ná krzyżu podle złośliwego. Ja w ſwych ćießkich mekách żadam twego zbáwienia: Ty ießcze nie przeſtawaß od ſwego vragánia.

Vmieráiac poruczam duße Oycu memu: Ty ſie w tym poczuway/ coś vczynił Pánu ſwemu. Jam śiebie dla ćiebie nie litował wßytkie°: Ty iednák niechceß być wdźieczen dobrodźieyſtwá mego.

N cobym ießcze wiecey miał vczynić tobie:- Czemuż wżdy ćießkiey maki mey/ nic nie ważyß ſobie:- Wielekroć miłość Oycá mego tobie daná/ A od ćiebie żadna wdźieczność nie ieſt vkazána. [Ludu moy.]

Wßyſcy ſą tym złym niewiernym Żydom podobni/ Ktorzykolwiek tego dobrodźieyſtwá nie ſą wdźieczni: Ktorzy zbáwienia ſwego w wymyſłách ßukáia/ A ná zaſłudze śmierći Kryſtowey nie przeſtáia.

Káżdy tedy báczny Krześćiáńſki człowiecze/ Nie waż ſobie meki śmierći Kryſtuſowey lekce: W vczynkách twych by naſpráwiedliwßych nie vfay/ Ale ná iedney ofierze Kryſtowey przeſtaway.

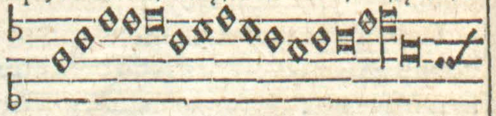
Nie wykupiłćie przez złoto/ drogie kámienie: Ale wylał ſwa naświetßa krew ná wykupienie: Káżdemuć ieſt iego zaſługá pożyteczna/ Ktory iedno w ſámym Kryſtuśie vfność pokłáda.

* Pánie Kryſte przez twe niewinne vmeczenie/ Day nam grzechow odpußczenie/ onych vmartwienie: Dayże nam wiáre żywa / y Duchá świetego: A po śmierći przyimi nas do kroleſtwá wiecznego/ Amen.

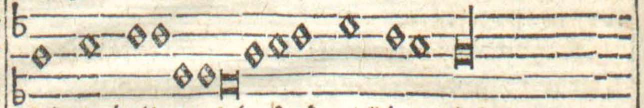
TRZECIA LAMENTACIA.

AUGUSTINUS lib:Medit:cap:6. Miły pánie/ izali ten nie ieſt on niewinny/ ktorego/ ábyś ſługe odkupił/ Syná wydał. AMBROSIUS Serm: 56. Meká Kryſtuſowá ieſtći náßym odkupieniem: śmierć iego ieſt náßym żywotem.

Dla tego bowiem te wßytkie złe rzeczy ćierpiał / ábyśmy my wßytki rzeczy dobre vczuli: dla tego wolał ná sobie dopuśćić wykonywáć okrućieństwá/ áby nā miłośierdźia vdźielił. Tenże Ep:5. Gdźie iest Krystus/tám iest wßytko/zć

OCiec niebieski iedynego máiąc Syná/ dał go

ná śmierć/ áby wybáwił człowieká od ßátáná.

Srogo zgrzeßyło/wßytko ludzkie pokolenie/ nie mogło dostąpić zbáwienia / prze ćięßkie záwiedźienie.

Przetoż prácował syn Boży iedyny zá nas/ národźiwßy sie ná świát záraz / by grzech y winę zdiął z nas.

Przedźiwna miłość Wßechmocnego Zbáwićielá : ktory będąc prawdźiwym Bogiem/ stał sie dla nas człowiekiem.

Ten wiele ćierpiał / gdy grzechy náße ná sie wźiął / dla ktorych mękę ćięßką podiął/ by grzeßniká rátował.

Naswietßa głowá/ćierniem iest koronowána/ by nam onę wieczną koronę v Bogá zásłużyłá.

Oblicze swięte / nád syny ludzkie cudnieyße/ splugáwili ie plwoćinámi / á to dla náßey winy.

Oczy co wßytko widzą iáśnieyße niż słońce/ záwiązáli / przed nim klękáiąc / z niego sie náśmiewáli.

Tenże Pan możny / będąc ku słupu przywiązan/biczmi/miotłámi był biczowan/y po wßem ćiele zránion.

Od nog naswiętßych / áż do wierzchu iego głowy/ wßytko ćiáło krwią opłynęło/wßelkich boleśći pełno.

Ten niebo stworzył/źiemię y morze nápełnił: á wżdy iáko to niemocny był / by nas grzeßne vzdrowił.

A iego ręce / ktore tu cudá czyniły / niezbożni ná krzyżu rozbili: myśmy przyczyną byli.

Ná krzyżu wißąc/z płáczem prosby swe wylewał / zbáwienia náßego żądáiąc / z Bogiem Oycem nas iednał.

Vßymá swymi / ktore ludźiom słuch dáwáły/ słyßąc bluźnierstwá/ skromnie znaßał / áby nas wysłuchawał.

Vstá ktore też káżdego mądrośći vczą / były poione octem z żołćią/y nieznośną gorzkośćią.

Namnieyßey winy/nie miał báránek niewinny/raczył dla grzeßnych wßytko znośić/mogąc á niechćiał sie mśćić.

O niewymowna łáská Boskiey wßechmocności/ ktora z ßczyrey iego miłośći/ dána nam z wysokośći.

Bo namilſzy ſyn iego / dla nas raczył vmrzeć / mogąc przez tego wſzytkiego być / w niebieſkiey rádośći żyć.

Miedzy ſwe właſne przyſzedł / iegoż nie przyieli / Páná chwały vkrzyżowáli / z Lotry go powieśili.

Do nich Prorockie słowá / mowił Pan pokornie / Ludu moy com vczynił tobie / á w czymem obráźił ćię ?

Jam ćiebie wywiodł z Egiptu niewoley ćieſzkiey / Mánną niebieſką lat czterdźieśći / kármiłem ćię ná puſzczy.

Jam ćiebie wybrał / náde wſzytki ludźi ſobie / záſłániáiąc ćię w dźień obłokiem / w nocy ogniſtym ſłupem.

Moiá Winnico / iamći ćiebie ſzczepił ſobie / napoy gorzki dáłáś od śiebie / temu kto ćię miłuie.

Tyś krzyż nieſłuſznie / ná Páná ſwego włożyłá / z miáſtá z łotry ná śmierć wywiodłá / bok włocznią otworzyłá.

Kryſtus w ſwych mękách / wołał ćięſzko vmieráiąc / owce ſtráconey nábywáiąc / do niebá ią prowádząc.

To náde wſzytkie dźiwy nadźiwnieyſze było / gdy ſyná przed Oycem męczono / ktory milczał widząc to.

Ták śię mu ſtáwił Oćiec / iákby grzeſznikiem był : bo go ná máły czás opuśćił / zá nas gniew

Boży znośił.

Támże przeniknął / mátkę iego / miecz oſtry on / od Symeoná przepowiedźian / widząc iż ſyn ieſt zmęczon.

Przy vmęczeniu wierni żáłość wielką mieli / gdy ná mękę iego pátrzáli / ćięſzko Páná płákáli.

Bog był obráżon / złośćią ludu przeklętego / widząc ták bárzo zránionego / ſyná ſwego miłe°.

Wſzytko ſtworzenie / żáłowáło ſtworzyćielá : Biádáſz tym co go nie miłuią / bo z nim cząſtki nie máią.

Pomniż ná Kryſtuſá ludu Krześćiáńſki / náwroć śię iuż teraz ku niemu / dobrodźieiowi twe°.

Ktory namilſzą duſzę ſwoie ná śmierć wydał / by ćię z piekłá nędzniku wyrwał / y królestwem dárował.

* Ráczże nam to dáć / Kryſte dla nas vmęczony / byſmy twey męki wdźięczni byli / w niebie z tobą mieſzkáli / Amen.

PIESNI NA WIELKĄ SOBOTĘ.

PSALM XVI.

Conſerva me DOMINE.

W Tym pſálmie Dawid Krol y Prorok prorokował o vmęczeniu / w grobie leżeniu / z martwych wſtániu Páná náſzego Jezuſá Kryſtuſá. Co ſzyrzey wykłádáią Apoſtołowie święći, Act:2.13. Jáko ná wielu mieyſcách w piſmie ś. bierze śię grob zá piekło / piekło zá grob, Geneſ: 37.35. 42.38. Pſ:6.6. 1 Sam:2.6. Iob:17.13,16. Eccl:14.18. Dan:3.

88. Num:16.33. Iſa:38.9. Czytay o tym Ambr: Serm:57. 48.60. Auguſtiná, orat: adverſ: Iud: cap:17. Et lib: quæſtionum Oroſii, quæſt: 13. Hilláriuſá Can: 33. in Mat: y Cypryaná lib:2. cont: Iud: cap: 25. y in Explicat: Symb: gdźie przez piekło grob rozumieią. Ták też bierze ſię duſzá zá ćiáło/ zá żywot / y zá cálego człowieká. Ciáło zá duſzę/ Gen: 46.27.37.22. Levit: 21.1.11. Num: 9.7.23.10.31 35. Aggæi 2.14. Pſal: 33.19.89.49. 1 Pet: 3.20. Czytay o tym Hieronimá in cap: 2. Agg: A w tym Pſálmie Piotr ś. Duſzę zá ćiáło bierze / pokázuie ſię z tych wierßow 26.27. y z tego wierßá 29. w ktorym tylko śmierć y pogrzeb Dawidow wſpomina/ czyniąc kollácią iego z Kryſtuſem/ piekłá nie wſpominaiąc/ do ktoregoby po śmierći miáłá wſtąpić duſzá Dawidowá. A ták wtora cząſtká tych słow pierwßych ieſt wykłádem/ okázuiąc to / że przez duſzę świętego/ przez grob ſkázę rozumie: co nie ieſt nowiná Piſmu ś. bráć dwie rzeczy zá iednę: czego mamy przykład/ Iſa: 11.4. Iob: 34.15. A ieſli kto ná tym wykłádźie nie przeſtawa prawdźiwym/ niechayże ná onym przeſtánie / do ktorego ſię przychyla Basil: in Pſal: 16. iż tu mowi o boleśćiách piekielnych/ ktore Pan ná duſzy y ná ćiele ćierpiał/ według onego Actor: 2.24. Pſal: 18.6.116.3.30.4. A iż Żydzi nie ktorzy z tych słow/ Infernus, Grob/ Anima, Trup. Coż rzeką Págninowi / Wátáblowi / Lowáńczykom/ ktorzy grobem á nie piekłem/ słowá w tym Pſálmie przełożyli. A wßák y ſam Wuiek Jezuitá in cap: 18. Ezech: nápiſał: Duſzą Piſmo pod czás zowie człowieká: pod czás zowie duſzą żywot człowieczy / zowie też duſzą trupá w ktorym byłá duſzá. Nie wſpominam Grzegorzá Papieżá/ lib:31. cap: 22. in Iobum, y Theophiláctá in cap:24. Mat: ktorzy ćiáło vmárłe Páná Kryſtuſowe zową trupem dla śmierći. To nie tylko Bezá y Brzeſka Biblia.

Ná ſtárą Note.

O Ktory mießkaß ná wyſokim niebie/ Jać nie mam inßey nádźieie krom ćiebie: Ty mnie chćiey wſpomoc/ w moiey doległośći/ Boże lutośći.

Tyś moim Pánem/ ácz ty poſług moich/ Nie potrzebuieß/ iednák wiernych twoich Trzymáć ſię będę/ y czáſy wiecznymi/ Przeſtáne z nimi.

Jáka obfitość tych omylnych Bogow! Jáka (o błędźie) ćiżbá do ich progow! Odemnie ofiar nie odnioſą/ áni Będą wzywáni.

Pan część własnośći/ Pan część mey nagrody/ W opiece ie° nie boię ſię ßkody: Nie mogł ná mię dźiał przypáść pożądnieyßy/ Ani pięknieyßy.

Pánu ia wielce/ y wielce dźiękuię/ Ktorego rádę w ſercu ſwoim czuię: Czuię ia we dnie/ zgáſnali też zarze/ Duch mię moy karze.

W káżdey ſwey myśli/ y w káżdey ſwey ſpráwie/ Mam Páná záwżdy przed oczymá práwie: On przy mnie ſtoi / ábym z żadney ſtrony / Nie był wzruſzony.

Ztądże mi rośćie rádość oſobliwa/ Serdeczna/ ktorey ięzyk nie pokrywa: Jmo to záwżdy brzmi około vchá/ Dobra otuchá.

Bo ty moy Pánie z wieczney łáſki ſwoiey/ Nie przepámiętaß w grobie duſze moiey/ Ani

dopuśćiß vznáć ſkázy twemu/ Vlubionemu.

Ty do żywotá droge vkázuieß / Ty nieprzebránym weſelem ßáſuieß: Wiecznych roſkoßy płyną żywe zdroie/ Przez rece twoie.

* Badź chwałá y cześć Bogu wßechmocnemu/ Oycu/ Synowi/ y Duchu świetemu: Ják byłá ſpolnie záwße od wiecznośći / Jego możnośći/ Amen.

WTORA PIESN NA SOBOTE WIELKĄ.

W Ktorey ſie przypomináią Proroctwá y figury o leżeniu w grobie ćiáłá Syná Bożego. One słowá Mat:12.40. ácz rozmáići rozmáićie wykłádáią/ iednák to ieſt naprawdźiwßy wykład Auguſtinow lib: 3. cap: 35. de Doctr: Chriſt: lib: 1. cap: 7. Quæſt: Evangel: lib: 4. cap: 6. de Trinit: lib: 3. cap: 24. de conſenſ: Evangeliſt: Epiſt: 49. ten/ Cześć dniá piątkowego / ktorego pogrzebiony ieſt Kryſtus Pan/ z przeßłą nocą bierz ſobie zá noc y zá dzień/ to ieſt/ zá cáły dzień/ ſobotnią noc y ze dniem tákże/ niedzielną noc z tymże dniẽ oświtáiącym tákże/ y ták biorąc cześć zá cáłą rzecz/ maß trzy dni y trzy nocy/ ꝛc. z Piſmem ś. o nym zgadza ſię/ Levit: 23. 32. CHRIS: in Symbol: Hom: 1. mowi/ Pogrzebion ieſt gdy vmárł/ áby nam żywot dárował. AUGUST: Serm: 181. de Temp: Leżałem w grobie/ ábyś ty krolował w niebie.

Notá iáko, Ták k nam wola/ ꝛc.

W Szytki figury zakonne/ y Proroctwá oznaymione/ W Kryſtuſie ſie iuż ſpełniły: O czym świety Duch nam świádczy

áby temu wierzył kążdy/ zbáwienie miłuiący.

W wieży Sámſoná wſádzenie / Tákże Jozefá więzienie / Coż nam znáczyło inßego/ iedno ćiáłá Kryſtowego / W grobie pochowánie iego/ dla zbáwienia náßego.

Był pożárty Prorok Jonas / Od wielorybá tám záraz / Gdy go do morzá wrzucono: A dla tego był wrzucony / iże niechćiał być posłußny/ Głoſu Bogá wiecznego.

Ktora figurá znáczyłá / y o tym nas vpewniłá / że Zbáwićiel Kryſtus náß Pan / w grobie miał być ſam pochowan/ A potym zás dniá trzećiego/ Miał wſtáć z grobu onego.

Dawid też w iego oſobie/ ták o tym to mowi grobie: Ciáło moie odpoczynie/ nákáżenia nie vczuie / Bowiem w grobie nie zoſtánie/ dnia trzećiego powſtánie.

Prorok Jzáiaß mowi/ pogrzeb Páńſki będźie sławny: Pan ſam iż ſie to miáło ſtáć/ przez Jeremiaßá dal znáć / Żywot moy do grobu włożą/ y kámieniem przyłożą.

By figury z Prorokámi / z inßemi obietnicámi/ chćieli złożyć Żydowie źli / snádniuchno by poznáć mogli/ Meſyaßa Kryſtá z námi/ inßego nie czekáiąc.

Bo choć był grob záwálony / żołnierzámi oſádzony / y pieczećią przyćiśniony / to wßytko z Xieżey naprawy / by ták Pan był zátrzymány:

lecz on przedśie z martwych wſtał.

* Prośimy ćie Kryſte Pánie/ Rácz oświećić ſwe ſtworzenie/ By temu wßyſcy wierzyli/ żeś ty vmárł/ w grobie leżał/ trzećiego dnia z martwych powſtał/ Zmiłuyże ſie nád námi/ Amen.

Modlitwa D. Auguſtina.

BOZE, ktory dla odkupienia ludzkiego chćiałeś ſie národźić/ y obrzezáć/ od Zydow być wzgárdzony/ od Judaßá zdrayce pocáłowániem wydány/ powrozy przywiązány/ y iáko niewinny báránek ná ofiárę wiedźiony/ do tego przed oblicznośc Annaßá/ Káiphaßá/ Piłatá y Herodá nieprzyſtoynie ſtáwiony/ od fałßywych świádkow oſkárżony/ bićiem y zelżywośćią ſromotnie nágrawány/ ćierniem vkoronowány/ policzkowány/ trzćiną bity/ ná twarzy zákrywány/ z ßat złupiony/ gożdźiámi ná krzyżu przybity/ y podnieśiony/ miedzy łotry policzony/ octem y z żołćią nápawány/ y włocznią przebity. Ty Pánie przez te świete vtrapienia/ ktore ia niegodny człowiek przypominą/ y przez świetą śmierć twoię/ wybaw mię od kaźni piekielnych/ á rácz mię tám przywieść/ gdźieś przywiodł onego łotrá z tobą vkrzyżowánego: ktory z Oycem y z Duchem świetym żywieß y krolujeß Bog po wßytkie wieki/ Amen.

Druga.

O Pánie JEZU Kryſte miłośierny Boże/ Tyś z wyſokiego niebá zſtąpił/ á vniżywßy ſie/ zſtałeś ſie człowiekiem. Tyś ná świećie będąc/ á ludźi vcząc/ wiele podeymował kłopotow/ niewczáſow/ wygániánia/ vrągánia/ poćiłeś ſie w Ogroycu krwáwym potem/ lękáiąc ſie śmierći okrutney/ ſámeś ſie dobrowolnie wydał w ręce okrutnym Zydom/ ktorzy ćię mocno związawßy/ od iednego Biſkupá nieſpráwiedliwego/ do drugiego niezbożnego wodźili/ v ktorycheś był fałßywie oſkárżon/ ſądzon/ zeplwan ná obliczu/ policzkowan/ zránion/ náśmiewan/ vbiczowan/ koroną ćiernioweą vkoronowan/ y byłeś nawzgárdzeńßy ze wßech ludźi/ pełen boleśći: ták bárzo byłeś vtrapiony/ że też Piłat będąc Pogáninem/ rzekł z żalu/ *Oto Człowiek.* Z ćiebie ſie Herod niepobożny náśmiewał. Tyś był z miáſtá wywiedźion z ćięßkim krzyżem/ ná ktorymeś był przybity gożdźiámi/ y poſtáwion miedzy dwiemá łotry/ iákoby iáki przeklęty. Ciebie octem z żołćią nápawano w twoim prágnieniu: Tyś do Oycá wołał w boleśćiách. Twoy bok świety przekłoto było oſtrą włocznią/ z ktorego wyćiekły świątośći zbáwienne. Toś wßytko ćierpiał dobrowolnie/ dla náßego zbáwienia/ ktore ináczey nie mogło być náprawione: vczyniłeś to wßytko/ ábyś

nas z przeklectwá wybáwił vniżeniem swoim/ ábyś nas vspráwiedliwił/ z Bogiem poiednał/ gniew iego vbłagał śmierćią swoią/ ábyś nas odkupił/ z grzechow oczyśćił/ poświećił krwią swoią: vczyniłeś to/ ábyś nas z mocy ßátáńskiey/ z piekłá goracego wyswobodził/ y żywot wieczny dał. Zá co my tobie dźiekuiemy/ ćiebie chwalimy: á prosimy ćie pánie Jezu Kryste/ spraw to w nas przez twoie gorzką męke/ ábyśmy zasług twoich wdźięczni byli/ grzechom náßym vmárli/ do nich śie więcey/ dla ktorycheś ták ćießko ćierpiał/ nie wrácáli: ále świątobliwie żyli/ po wßytkie dni náßego żywotá. Day nam to/ miły Pánie/ ábyśmy w tobie sámym vfáli: Szátáná y śmierći ábyśmy śie nie bali: dla grzechow nie rozpaczáli/ zá nie pokutowáli. Vczyńże to sam dla śiebie iáko zbáwićiel prawdźiwy/ ktory żywieß y krolujeß w iedności Bostwá z Oycem y z Duchem świętym ná wieki wiekow/ Amen.

Oycze náß, ktoryś iest, &c.

Piesni
O ZMARTWYCHWSTANIU
Páná náßego
Iezusa Krystusa.

Psal: 128. ℣ 24.

TEnći iest dźień/ ktory Pan spráwił: Rozweselmy śię/ á rozráduymy śię weń.

I. Iezus Krystus, iż mocą Bostwá swego z martwych wstał/ świádczą nie tylko Pismá święte/ ále też y niewierni.

Iosephus Hist: lib: 18. cap. 6. Antiquit.

TEgo czásu był Iezus niektory, mążmądry (ieslize może być názwány mężem) ktory spráwy dźiwne czynił, y był náuczyćielem tych, ktorzy ochotnie prawdźiwe rzeczy przyimuia: y wiele iáko z Zydow, ták z Pogan náśládowcow miał: á tenći był Krystusem. Ktory będąc oskarżony od przełożonych náßego narodu, Piłat go skazał ná ukrzyżowánie. A wßákoż przećię nie przestáli go miłowáć, ći ktorzy go od początku umiłowáli. Abowiem śię im ukazał dnia trzećiego żywy. Y Prorocy od Bogá nátchnieni, te rzeczy, y inße niezliczone, barzo dźiwne, o nim przepowiedźieli: áż y do dźisieyßego dniá, narod Krześćiáński, od niego názwány, nie ustał.

Eusebius lib: 2. cap: 2. Hist: Eccles: Tertul: Apolog: cap: 5.

Piłat o zmartwychwstániu Zbáwićielá náßego Iezusá, Tyberiußowi Cesarzowi przez list oznaymił. Co gdy usłyßał Tyberius, *do Senatu to odniosł. A Senat to zdánie, ktore w uśćiech wiela ludźi było, iáko o zmartwychwstániu, ták y o Bostwie Krystusowym, zgołá odrzućił: To dla tego, iż bez ich zdánia zá Bogá był miány. A wárowano to było u Rzymian dawnym práwem, że żadnego u Rzymian, nie godźiło śię mieć zá Bogá, iedno ktoryby był zá zezwoleniem y wyrokiem wprzod Senatu Bogiem obwießczony.* Tyberius *iednák temu wierząc pod winą zakazał, áby Krześćiánom nic złego nie czyniono.*

II. Krystus nátury ćiáłá nie vtráćił zmartwychwstániem.

Theodoret: Dialog: 2. *Ciáło Páńskie wstáloć w prawdźie od skazy y od zginienia wolne, y nic nie ćierpiące y nieśmiertelne y chwałą Boską uwielbione, y od mocy niebieskich bywa chwalone; iednák ćiáłem iest, y ma toż ográniczenie ktore y przed tym miáło. Nie przemieniło śię w náturę Boską, ále iest nápełnione*

chwały Boſkiey.

Theophilactus in cap: 21. Ioh:

Pan iadł, áby pokazał, iż to ćiáło nie było obłudą, ktore było widziane.

Nicephorus lib: 17. cap: 29.

Iadł po zmartwych wſtániu, áby ſię okazał być onym ſámym, ktory zmartwych powſtał.

Auguſtinns Epiſtola 57. ad Dardanum.

Nie wątp nic, iże tám ieſt Kryſtus, ſkąd ma przyść: Pámiętay to, y wiernie trzymay to wyznánie, iż Kryſtus zmartwych wſtał, do niebá wſtąpił, śiedzi ná prawicy Boga Oycá, y niſkąd inad iedno z támtąd przyść ma ſądźić żywe y umárłe. A przyidźie, iáko świádczy głos Anielſki, w tey náturze y w kſztałcie ćiáłá, iáko wſtąpił: ktoremu nieśmiertelność dał, ále nátury nie odiął. Według tego kſztałtu nie mamy rozumieć, áby miał być wßędźie rozćiągniony. Potrzebá ſię ſtrzedz, żebyſmy ták Boſtwá człowiekowi nie przywłaßczáli, iákobyſmy nie pſowáli prawdziwośći ćiáłá: bo nie idźie zá tym, żeby to co w Bogu ieſt, áby też było wßędy iáko Bog. Támże: Iedná perſoná ieſt Bog y człowiek, á oboie ieſt Iezus Kryſtus: ile ieſt Bogiē, ieſt wßędźie: ile człowiekiē, ieſt w niebie.

III. Iáko Pan wßedł drzwiámi zámknionymi.

Hieron: Epiſt: ad Pammach: adverſus errores Ioh: Hieroſ: cap: 7.

Iż Kryſtus wßedł zámknionymi drzwiámi, tąż mocą to uczynił, ktorą y owo iż z oczu ich zniknął. Stworzenie uſtąpiło Stworzyćielowi.

Iuſtinus Quæſt: 117.

Nie przemienieniem ćiáłá w duchá chodźił Pan po morzu, ále mocą Boſką ſwoią ſpráwił to, áby mogł chodźić po morzu. Tákże y tąż ſwą Boſką mocą wyßedł z grobu, gdy leżał kámien ná grobie, y do uczniow wßedł zámknionymi drzwiámi, Nie przemienieniem ćiáłá w duchá wßedł do nich, ále w ćiele miąższym zá ſpráwą mocy ſwoiey Boſkiey.

Cyrillus lib: 12. cap: 53. in cap: 20. Ioh:

Iż zámknionymi drzwiámi wßedł do uczniow, wierz go być z przyrodzenia Bogiem.

Aug: Serm: 159. de Tempore.

Cud to ieſt, iż Pan náß Iezus Kryſtus, w ćiele prawdźiwym wßedł do uczniow przez zámknione drzwi. Tenże, Tract: 31. in

Ioh: Człowiek Kryſtus według ćiáłá, ná mieyſcu ieſt, y z mieyſcá odchodźi: á gdy ná inße mieyſce przyidźie, ná onym mieyſcu iuż go niemáß, ſkąd przyßedł.

Leo Papiez Epiſt: 81. ad Palæſt:

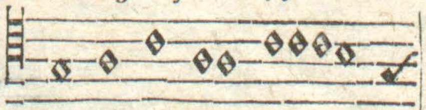
Ciáło Kryſtuſowe odwáliwßy od grobu kámien, trzećiego dniá zmartwych wſtáło. Tenże, Epiſt: 70. ad Iuvenal. Kryſtus z grobu mocą Boſką powſtał. Tenże, Epiſt: 59. ad Leon. Imperat: Niektorzy wynurzyli ſię, ktorzy powiedáią, iż ćiáło Pánſkie z Boſtwem ieſt iedney nátury, ktore piekłá wyżionęły tákie świętokrayſtwo? Znośnieyßy ſą Aryiani, &c. A ták z tąd nie dowiodą Rzymiánie tego, áby ćiáło Páná Kryſtuſowe, miáło być ná wielu mieyſcách záraz. Nie czynił tego częſto Pan: Nim do nich wßedł, nie był tám. Cud to był iedyny: Cokolwiek ſię ſtáło, mocą ſię Boſką ſtáło. To ieſt, drzwi mu ſię ſáme otworzyły będąc zámknione, y záſię ſię o nim záwárły, czego żaden z uczniow nie obaczył, co ſię też y Piotrowi świętemu przydáło było, Actor: 12. A iże Bellármin kłádźie to ná Oecolámpádiuſá lib: 3: cap: 6. de Euchar: iákoby on miał uczyć że Pan z grobu dźiurą wyßedł, to fałß, ſámi ták uczyli przed tym Rzymiánie, pokázuie ſię z Durándá, in 4. Diſtinct: 44. quæſt: 6. nie Oecolampadius.

IV. W ſtárożytnym Kośćiele ludźie Krześćiánſcy, rożnie obchodźili Wielką noc, iedni záraz z Zydámi dniá 14. Kwietniá, á drudzy w Niedźielę pierwßą po pełniey, tegoż mieśiącá, świádczy Euſebius lib: 5. cap: 23. 24. Socrates lib: 5. cap: 21. Niceph: lib: 12. cap: 33. 34. Trzeći, 25. dniá Márcá, zeznawá Epiphan: hæreſ: 50. Czwárći, w Niedźielę pierwßą po 14. dniu Márcá, wſpomina Bedá, lib: 3. cap: 25. Hiſt: Piąći, kiedy chćieli, piße Socrates lib: 5. cap: 20. 21. A wżdy ſię długo dla tego nie potępiáli, wzgodźie mießkáli, bo nie mieli roſkazánia Apoſtolſkiego o tym, y owßem to ná wolą kázdemu puśćili święći Apoſtołowie, Coloſ: 2. A gdy Victor Rzymſki Biſkup dla tego chćiał niektore excommunicowáć, tedy mu ſię wßyſcy oſtro, y doſyć przykro záſtáwili y zprzećiwili, ćiż Hiſtorykowie świádczą, czytay o tym Hoſpin: de Feſtis. f: 60. A poczawßy od Wielkiey nocy, áż do świątek święcono, nic nie robiono, ná kolána nie klękano, ále ſię tylko ſtoiąc modlono, nie poßczono żadnego dniá, piianſtw, rozpuſt rozmáitych ſię ſtrzeżono. A to wßytko dawni Krześćiánie czynili,

ná pámiatke Páńskiego zmartwychwstánia, świádczy o tym Augustin, Epiſt: 86. 119. Hilar: præfat: in Pſalm: Hieronym: Epiſtol: ad Lucinium, Epiphanius in compend: doctr: Ambroſius Serm: 60. 61. Chriſoſtom: Serm: 8. de Reſurr: *A ten obyczay postánowili byli Doktorowie Krześćiáńscy, zeznawa* Ambroſ: in cap: 17. Lucæ, y Tertull: lib: de Coron: milit: *ktory iáko wolny dawno ustał, y ktorego nie wſzedzie przestrzegano, ábowiem ná niektorych mieyscách tydzien cáły świecono tylko, świádczy* Concil: Conſtant: Can: 66. Matiſcon: 2. Can: 2. Chriſoſtom: Sermo: 8. de Reſurr: *A ten obyczay postánowił był Konstántin, piſze* Paulus Diaconus lib: 11. Rom: rer: *Ná drugich mieyscách cztery dni świecono: wſpomina o tym* Concil: Mogunt: can: 36. *Ná drugich trzy dni: zeznawa* Durandus lib; 6. cap: 86. in Rat: *Skąd się pokázuie wolnośc Krześćiáńska, w Ceremoniách y w świętách, á k temu iż nie wſzytkiego mamy przestrzegáć, czego stáry Kośćioł ná niektorych mieyscách przestrzegał.*

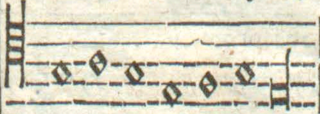
PIERWSZA PIESN WIELKONOCNA.

HIERONYMUS Epiſt: ad Edibiam: quæſt: 6. Pan zmartwychpowſtał / godźiny tey ktorey chćiał / y ktora żadnemu człowiekowi nie ieſt wiádoma. Auguſtyn mowi Serm: 15. de verb: Apoſtol: Páńſkie zmartwychwſtánie / poświećiło nam dźień Páńſki: ktory dla tego ieſt náżwány Páńſkim / iż w ten dźień Pan zmartwychwſtał. Tenże / Epiſt: 119. Dźień Páńſki nie Zydom / ále Krześćiánom zmartwychwſtániem Páńſkim ieſt oſtawiony / y z niego począł mieć ſwoie święto: toż mowi Serm: 251. de Temp: y AMBROSIUS Serm: 61.

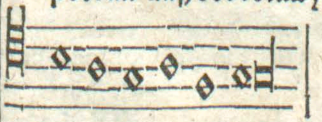
*

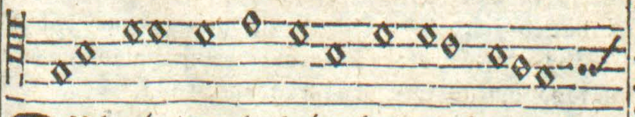
Zmiłuy ſię Oycze / zlutuy ſię Oycze nád dźiatkámi ſwemi:
Rátuy nas Pánie / wſpomoż nas Pánie / boć w tobie vfamy:
Wyſłuchay Pánie / przyimiże Pánie / teraz ſługi twoie.

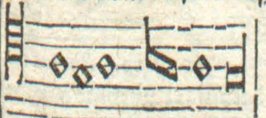

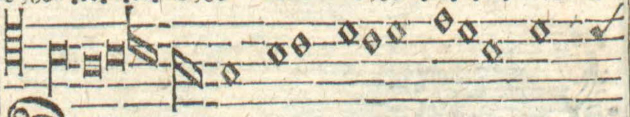
Kryſte tyś náſze zmartwychwſtánie / żywotá náſzego náprawienie:
Jezu tyś ſam náſze zbáwienie / grzechow náſzych wſzytkich odpuſzczenie:
Proſim náś dobrotliwy Pánie / zmiłuy ſię / vſłyſz náſze wołánie.

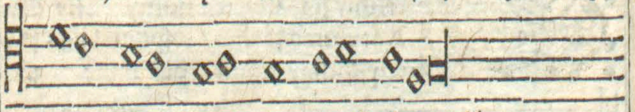

Duchu święty rácz być z námi / y właday náſzymi wſzytkiemi ſpráwámi.
Oddal od ſerc náſzych ćiemność / á day słowá ſwego zupełną znáiomość.

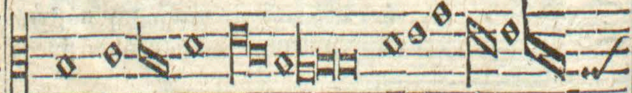
Duchu święty rácz że w nas záwße przebywáć / y w

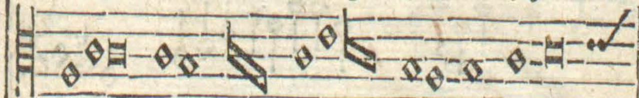
ſercách náßych wiárę y zgodę ſpráwowáć.

WTORA PIESN WIELKON.

Augustinus lib:32. cap: 11. 12. contr: Fauſtum. y Epiſtol: 119. Dla tego co rok w Kośćiele te rzeczy ktore ſię znácznie ſtáły w pewne dni bywáią obchodzone / áby ich potrzebney y pożyteczney pámiątki obchodzone świętá ſtrzegły: ieſliże tedy chcećie wiedźieć czemu Wielką noc święćimy / iż w ten czás zá nas ofiárowány ieſt Kryſtus. Támże / To co ſię ſſtáło przypominamy. Hieron: in cap: 4. Galat: przypomniawßy święto Wielkonocne / Swiąteczne / y inße / mowi: A iżeby nieporządne zgromádzenie ludu / wiáry w Kryſtuſá nie vmnieyßálo / dla tegoż niektore dni poſtánowione ſą / ábyſmy ſię weſpoł zchodźili: nie iżeby ten dźień w ktory ſię zchodźimy zacnieyßy był / ále áby w dźień w ktory ſię zgromadzamy z oglądánia ſiebie zobopolnego / więtßa nam rádość vroſłá.

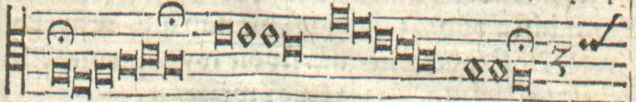
Jáko ż to przeſławny dźień / w ktory tę pámiątkę
Ten ktory był vkrzyżowan wſtał zmartwych iáko wße

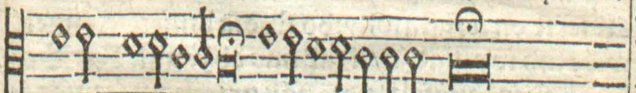

obchodźim / kiedy Pan piekło mocą ſwoią zburzył /
chmocny Pan / W to ieo bárzo ſławne zmartwychwſtánie /

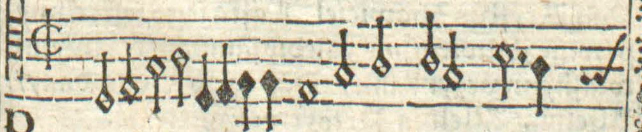

niebo nam otworzył / Rep.
weſolo śpiewaymy. Bo teraz wßytko práwie wßędy ożyło / kraſę ſwą wźięło / vkázuiąc nam też po tym tu żywoćie /

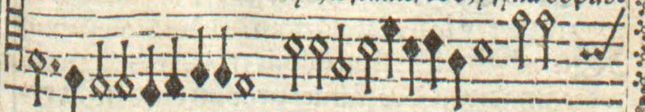

żywot ná drugim świećie / Hálleluia / Alleluia.

Przez twe święte zmartwychwſtánie / Boży ſynu odpuść

ze ná náße zgrzeßenie: tyś ten dźień ſam wſławił / żywo

teś náß nápráwil/ śmierćiś wieczney nas zbáwil/ swoś (moc ziáwil.

Już teraz wßelkie ſtworzenie/ czyni powinne dźiekowánie/ Pánu ſie ſwoiemu z chućią ráduiąc/ weſolo śpiewáiąc/ Rep. Tymże wieccy człowiek káżdy/ ma być gotow k temu záwżdy/ áby tez chwalił Páná Bogá ſwego/zmartwych powſtálego. Bo ná iego wyobráżenie ieſt ſtworzon/ łáſką obdárzon: gdyż iuż nád inße wßytko swieckie ſtworzenie/ zna ſwoie wykupienie/ Alleluia/ Alleluia. Przez twe swiete/ ꝛc.

Pan Kryſtus zwyćiężcá mocny/po wßytkim świećie on ieſt ſlawny:bo ſwoią śmierćią śmierć wieczną wygłádźił/ á ták nas obżywił. Re. Bosmy byli iuż zgineli/ prze náß grzech wiecznie zátráceni: Z ktorego wßytkich nas iuż on oczyśćił/ Pan Kryſtus Zbáwićiel. Láſką iego ieſtechmy pewnie zbáwieni/ nie z śiebie ſámi/ áni też ſwymi własnymi vczynkámi/ Dar to od Bogá dány/ Alleluia/ Alleluia. Przez twe swiete/ ꝛc.

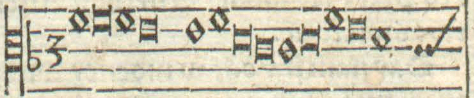
* Boże Oycze náß niebieſki/ prosim vżycz twey swietey łáſki/ ábyś nam dźiś miłośćiwym Bogiem był/ łáſką ſwą obdárzył/ Rep. A przez twoie zmartwychwſtánie: prosim ćie dźiś Kryſte náß Pánie/ ábyś nas w ſłowie twym swietym vmocnił/ coś go nam vżyczył. My w tobie ſámym nádźieie pokłádamy/ y w ćie vfamy: boś ty nam w ſłowie ſwym dárowáć obiecał/ oczby kto przez ćie żądał/ Alleluia/ Alleluia. Przez twe swiete/ ꝛc.

Day nam ſtałość w mocney wierze/ niech nas z reki twey nikt nie bierze/ niechay iuż twe ſłowo wßedy pánuie/ wßytkim roſkázuie/ Re. Ciebieśmy z ſłowá poználi/ boſmy ćie nigdy nie widáli: Wierzymy żeś iuż ieſt wiecznie w ſwym niebie/ tám ßukamy ćiebie/ Sercá y myśli náße tám podnosimy/ ćiebie wzywamy/ bowiemeś ty ieſt iedyny náß obrońcá/ ná práwicy v Oycá/ Alleluia/ Alleluia. Przez twe swiete/ ꝛc. Amen.

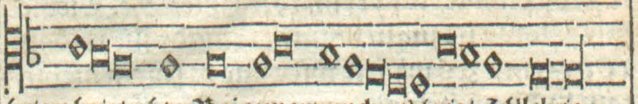
TRZECIA PIESN WIELKON.

AMBROSIUS Serm: 52. Zmartwychwſtánie Páná Kryſtuſowe ieſt vmárłym żywotem/ grzeßnikom odpußczeniem/ świetym ſławą. A ták wßelkie ſtworzenie do obchodu rádoſnego świetá zmartwychwſtánia Kryſtuſowego Dawid ś. wzywa/ mowiąc: Tenći ieſt dźień/ ꝛc. Toż mowi CHRISOST: Serm: 5. de Reſur: á AUGUST: Serm: 137. de Tempor: mowi: On śie ſam ſwoią mocą wzbudźił/ y dokłáda: A ták niechay śie ráduią ludźie Krześćiáńſcy/ zá ktorych ieſt wylana krew Kryſtuſowá/ weſelmy śie w Pánu/ ktorzy zmartwychwſtánie ćiáłá/ obchodźimy vroczyśćie w Kryſtuśie/ káżdy Kośćioł powßechny po wßytkim świećie niechay śie weſeli/ ábowiem Kryſtus Pan/ y Boſtwu ſwemu nic nie vmnieyßył/ y człowieká ktorego ſtworzył/ wybáwił. A przetoż ráduiąc śie/ głosem vnižo-

nymproſimy / áby zá ktorych ćierpiał/ gdy ná świát przyßedł / nas wybáwionych z ręki piekłá / raczył z ſobą podnieść do niebá.

Raduymy ſię Krześćiánie / czyniąc weſołe

śpiewánie/ ná to Boże zmartwychwſtánie/ Hálleluia.

Bo ten ktory zá nas vmárł / z ręki ßátáńſkiey nas wydárł/y wßytke moc iego potárł/Alleluia

Kroleſtwem ſwym nas obdárzył/wßytkiego dobrá nádárzył/gdy zmartwychwſtánie ſwe ziáwił/ Alleluia.

To naprzod Anioł powiedźiał/Máryam/gdy w grobie śiedźiał/áby to iuż káżdy wiedźiał/ All.

Mowiąc że iuż zmartwychwſtał Pan/ Kryſtus/ ktory tu pochowan / owo mieyſce gdźie leżał ſam/ Alleluia.

Opowiedzćie Vczniom iego/ że vyźrzą zmartwych wſtáłego/ w Gálileiey Páná ſweº/Allel.

Toż też Zołnierze zeználi / ktorzy v grobu leżeli/ gdy do miáſtá przybieżeli/ Alleluia.

Choć ie Xiężą przenaymáli/ pieniądzmi ktore im dáli/ by tego nie powiedáli/ Alleluia.

Wßák ſie to ták rozſławiło / zá pewną rzecz

wßytkim było/ á Biſkupy omyliło/ Alleluia.

Weſelmy ſię wßyſcy z tego/ zwyćieſtwá bárzo ſławnego/ Kryſtuſá Páná náßego/ Alleluia.

Bośmy z nim ſpołem ożyli/ z śmierći w ktoreieſmy byli/ niżeſmy ſie národźili/ Alleluia.

Jegoſmy śmierćią zbáwieni/wiárą vſpráwiedliwieni/ y zá świete policzeni/ Alleluia.

A ták w nim ſámym vfaymy / przezeń wßytkiego żądaymy / inßych przyczyn nie ßukaymy/ Alleluia.

Boć on ſam ieſt Zbáwićielem / przyczyńcą/ odkupićielem / Głową/ Káplanem/ y Krolem/ Alleluia.

* Przez twe Kryſte zmartwychwſtánie / day nam iuż z grzechow powſtánie : bo ty nas maß w mocy Panie/ Alleluia.

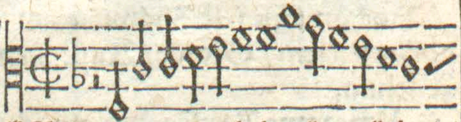
Bez ćiebie nic nie możemy/ łáſki twey potrzebuiemy/ do ćiebie Páná wołamy/ Alleluia/ Am.

CZWARTA PIESN WIELKON.

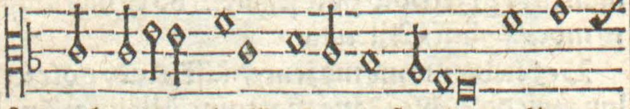
AUGUSTINUS Serm: 136. de Tempor: Zdá mi ſię / iż ten dźień nád inße ieſt iáśnieyßy/ ſłońce ślicznieyße świátu dźiśia weßło/ náwet gwiazdy wßytki/ y żywioły weſelą ſię / y te rzeczy / ktore czáſu męki Páńſkiey świátłość ſwą powśćiągnęły/ y ná ſwego Stworzyćielá vkrzyżowánego pátrzyć niechćiáły / oto teraz zwyćięzcę z grobu powſtáiącego/ iáſności ſwey nową posługą chwalą. Tenći ieſt dźień ktory vczynił Pan/ weſelmy ſię y ráduymy ſię weń.

Lactantius de Reſurrectione.

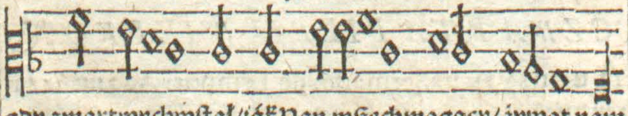
Ad cantus rẽvocatur avis, quæ carmine clauſo
Pigrior hyberno frigore muta fuit:
Hinc Philomela ſuis attemperat organa cannis.
Fitq́ꝫ repercuſſo, dulcior aura melo.
Ecce renaſcentis teſtatur gratia mundi,
Omnia cum Domino dona rediſſe ſuo.
Namque triumphanti poſt triſtia Tartara Chriſto
Vndique fronde nemus gramina flore favent.
Legibus inferni oppreſſis, ſuper aſtra meantem
Laudant rite Deum, lux, polus, arva, fretum.
Qui crucifixus erat, Deus ecce per omnia regnat:
Dantq́ꝫ creatori, cuncta creata precem.

Weſel ſie tey to chwile ludzkie pokolenie/

ſlaw z pámiatką mile / Kryſtowo wſkrzeßenie : Bowiem

gdy zmartwychwſtał/iák Pan wßechmogący/ żywot nam
(wieczny dał.

Adámow rod wykupił/ z wiecznego więzie-
nia/ gdy chętnie podſtąpił ćießkość vmęczenia:
Smierć wieczna przewalczył / gdy śmierć prze
okrutna dla nas podiąć raczył.

Nocna ćiemność oświećił/ świátłem vćie-

ßonym / gdy z śmierći ocućił / będąc iuż wſkrze-
ßonym: Mocarzá pyßnego / mocą ſwą zwyćię-
żył/ y wźiął korzyść iego.

Vweſelił ſmutnego / Piotrá z iego bráćią/ y
niewiáſty co go mázáć chćiáły máśćią : ich ſmę-
tek zepſował / gdy ſię im po wſtániu częſto vká-
zował.

Wße ſię ſtworzenie śmieie / k śile ſię wrácá-
iąc / ktore źimie mdleie / moc ſwą vtracáiąc: żá-
łośći pozbywa / gdy ták odnowienia przez Kry-
ſtá nábywa.

W ſwoiey ſię piękney krásie / wßędźie vkázu-
ie / wierny w tym to czáśie wielce ſię ráduie: w
Kryſtu nádźieię ma / że przez zeń od ſkázy beſpie-
czność otrzyma.

Praßkowie ná świtániu weſolo śpiewáią/
nas wßechku powſtániu pieniem ſwym wzywá
ią / byſmy dźiękowáli/ żeſmy w Kryſtu żywot
wieczny otrzymáli.

Kwiećie ſię rozkwitawa / págorki ſię lſnieią/
źieleni ſię trawá / á drzewá kwitnieią : niebo w
ſwey iáſnośći / pobudza myśl náße ku práwey
wdźięczności/

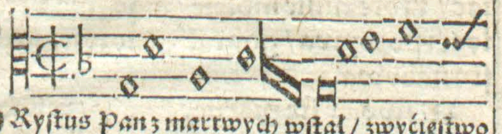
* Prośmyß tego ſławnego Kryſtá Zbáwićie-
lá / gdyż nam okrutnego zmogl nieprzyiaćielá/
by z ſobą raczył dáć/gdy zmartwychwſtániemy/
w niebieśiech przebywáć.

Bychmy chwałę z Anioły iemu oddawáli/ w

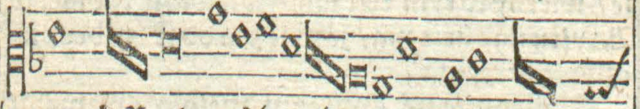
iego Boſkie lice poſpołu pátrzáli/ Amen wſzyſcy rzeczmy / Raczyſz to nam wſzem dáć / Kryſte Boże wieczny/ Amen.

PIATA PIESN WIELKON.

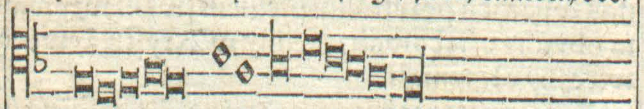
Augustinus in Pſal: 29. Spiewaýcie Pánu świeći iego/ iż wſtáłá głowá wáſzá/ tego ſię ſpodźiewaycie członki drugie / co widźićie w głowie / tego ſię ſpodźiewaycie członki/ cośćie vwierzyli w głowę. Stára ieſt przypowieść y prawdźiwa: Gdźie głowá/ tám y drugie członki.

K Ryſtus Pan z martwych wſtał / zwyćięſtwo

otrzymał : Bo zburzył śmierć ſrogą/ ſwoią śmierćią dro-

gą. Alleluia/ Zmiłuy ſię Pánie nád námi.

Zwalczył czártá złego/ á ſtárł głowę iego: człowieká grzeſznego/ wydárł z mocy iego/ Alleluia/ Zmiłuy ſie Pánie nád námi.

Wiecznie grzech poráźił/ á moc iego ſkáźił/ żywot náſz nápráwił/ to z łáſki ſwey ſpráwił/ Alleluia/ Zmiłuy ſie Pánie nád námi.

* O Kryſte náſz Pánie/ przez twe zmartwych

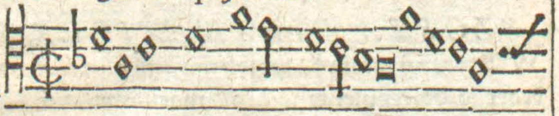
wſtánie / day nam z grzechow powſtáć / łáſki twoiey doſtáć / Alleluia/ Zmiłuy ſię Pánie nád námi.

A potym kłopoćie/ day w wiecznym żywoćie/ z tobą krolowánie/ náſz wſzechmocny Pánie/ Alleluia/ Zmiłuy ſię Pánie nád námi.

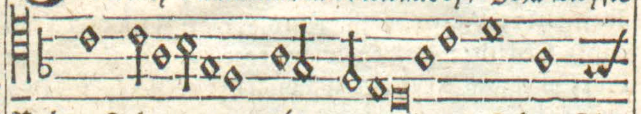
SZOSTA PIESN WIELKON.

W Ktorey ſię zámyka ſpoſob náſzego vſpráwiedliwienia ktorego doſtępuiemy wiárą / mocno wierząc w Jezuſá Kryſtuſá/ ktory ieſt náſzą ſpráwiedliwośćią/ 1 Cor: 1.30. Rom: 4.25. Actor: 13.38. Rom: 5.1. Ambrosius in cap: 1. Corint: 1. Poſtánowiono to ieſt od Bogá/ áby ten ktory wierzy w Kryſtuſá/ zbáwion był bez vczynku *Sámą wiárą*/ *Dármo* biorąc odpuſzczenie grzechow. Origen: lib: 3. in cap: 3. Rom: Lotr ná krzyżu/ Márya Mágdálená / y inſzych wiele/ *Sámą* wiárą ſą vſpráwiedliwieni. Basilius ſerm: de Humilit: *Sámá* wiárá w Kryſtuſá vſpráwiedliwia. Hieron: in cap: 10. Rom: Bog z *Sámey wiáry* vſpráwiedliwia. Toż mowi Bonavent: in libr: 4. diſtinct: 15. quæſt: 1. Zgadzáią ſię z onym Piſmem świętym Doktorowie/ Rom: 3.28. Gdźie ieſt to ſłowo Bez, *oprocz*, tákże Galat: 2.16. *Iedno*, *tylko*, ktore ſłowá to pokázuią y o tym znáć dawáią / że *Sámą* wiárą *Dármo* bywamy vſpráwiedliwieni / y ták wažą iákoby właśnie rzekł Apoſtoł/ *Sámá* wiárá vſpráwiedliwia/ ábowiem iż vczynki od niey wyłącza/ znáć dawa że *Sámá* wiárá vſpráwiedliwia. A co ſię tycze ſłow Jákubá ś. cap: 2. 24. Nie mowi tego áni rozumie Jákub ś. áby człowiek przed Bogiem miał być vczynkámi vſpráwiedliwion/ bo-

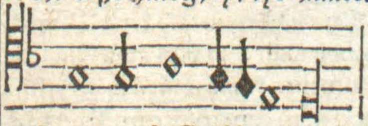
by był przećiwny Páwłowi ś. ktory tego neguie / ále mowi o vczynkách / ktore przed ludźmi vspráwiedliwiáią / z ktorych ludźie ludźi sądzą / ktore wiárę wyświádczáią / co się pokázuie z sámego Iákubá ś. 18. 22. y cap: 3. 13. y z Páwłá ś. Rom: 4. 2. y z Tomaszá de Aquino, in cap: 2. Iacobi. y z Ambrożego / in cap: 3. Galat:

Zawitay k nam święta Wielkanocy / Jezu Kryste

Boże wszechmogący / tyś zmartwych powstał / y ofiárą

krześćiáńską został.

Dźiwna łáská Bogá wszechmocnego / dał vmęczyć Syná iedynego / dla nászych złośći / czyniąc dosyć swey spráwiedliwośći.

Bo káżdy człek z swego przyrodzenia / śmierći winien był y potępienia / tym go Pan przeklął / gdy się Adam czártowi vwieść dał.

Stąd myśl / wola / inne wszytkie siły / ták się bárzo ná wszem poká́ziły / iż z swey skłonnośći / ćiągną záwsze ku wszelákiey złośći.

Ták mizerne ludzkie pokolenie / przez Zakonu Páńskiego zgwałcenie / śmierć zásłużyło / á czártowi w moc poddáne było.

Ale Pan z miłośierdźia wielkiego / vżalił się stworzenia swoiego: á z tey litośći / dał rátunek vpádłych krewkośći.

Zesłał ná świát Syná iedynego / ten wypełnił wszytek Zakon iego Zá nas grzeszniki / by nas przywiodł do swey chwały wszytki.

Sstáło się iuż słuszne nágrodzenie / zá wszelákie násze przewinienie: krew święta iego / omyłá grzech człowieká wszelkiego.

Kto weń wierzy / á z sercá práwego / vstáwicznie prágnie łáski iego / swe zmartwych wstánie / przywłaszczy mu ná wieczne zbáwienie.

Choćia wielkim grzechem obćiążony / będźie zá świętego policzony / przed sądem Bożym: Krystus ná się iego winy włożył.

Podźiękuymy sz Pánu z wysokośći / żeć nas raczył z wielkiey swey miłośći / k temu powołáć / á gotow iest swą święta łáskę dáć.

Káżdy kto zá tákim powołániem / idźie zá nim z zupełnym vfániem / swe zásłużenie / dáruie mu Pan y odkupienie.

Obrzezawszy Adámá stárego / oblecze go w człowieká nowego / z swey Boskiey mocy / by żył w pokorze / w świątobliwośći.

Vstáwicznie martwmy swoie ćiáło / by przećiwko Pánu nie buiáło: z tey śmiertelnośći / poydźie pewnie do wieczney rádośći.

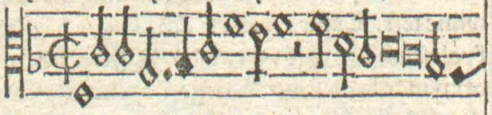
* Dayże nam to wßechmogący Pánie / przez
chwalebne twoie zmartwychwſtánie / byſmy
ták żyli / potym z tobą w twym kroleſtwie byli/
Amen.

SIODMA PIESN WIELKON.

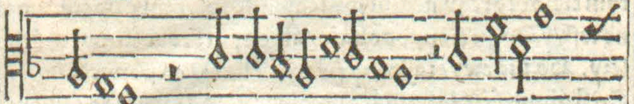
Augustinus Sermone de Tempore 115. 251. 123.
Kryſtus Pan zoſtáwił nam przykład/ iż iáko nie wątpimy
o nim/ że ſię národźił/ vmárł/ y zmartwychwſtał/y żywie/
ták też y my iáko wiemy / żeſmy ſię národźili / y pomrze-
my/ ták też po śmierći zmartwych wſtániemy / y ná wieki
żyć będziemy/ꝛc. W iákiey ſtáturze/w iákim wieku/lećiech
wſtániemy wßyſcy / Piſmo ś. milczy / á też nam doſyć ná
tym wiedźieć y wierzyć/ że wſtániemy wßyſcy ná ſąd: czy-
tay o tym Auguſtyná lib: 12. cap: 15. de Civitat: Dei, y
Serm: 147. de Temp: y Ambrożego lib: de Fide Reſurre-
ctionis. A wſtániemy ná przykład Páná Kryſtuſow/ to
ieſt: Iáko Kryſtus w onymże ćiele y pogrzebiony zmar-
twychwſtał: ták y my/ w tymże ćiele á nie w inßym/ zmar-
twychwſtániemy / tylko iż będą vwielbione nieſkáźitelno-
śćią/ nieśmiertelnośćią/ y świątobliwośćią. Co ſię poká-
zuie iáko z tych świádectw Piſmá świętego / Iob: 19. 25.
Iſa: 26. 19. Ezech: 37. 3. Dan: 12. 2. Ioh: 5. 28. 1 Cor: 15. 20,
42, 53. Phil: 3. 21. Ták y z Doktorow Krześćiáńſkich. Am-
brosius lib: 2. cap: 4. de Fide: Pan Kryſtus zmartwych
wſtał: Co bowiem vpádło/ to też wſtawa. Epiph: in An-
corato: Powiedáią Origeniſtę, że to ćiáło nie powſtánie/
ále inße Bog da miáſto tego. Ieſliże inße miáſto tego po-
wſtánie/ tedyć według ich mowy nie ieſt ſpráwiedliwy ſąd
Boży/ iż inße ćiáło miáſto tego ktore zgrzeßyło/ ſądźi/ ábo

iż inße ćiáło do chwały dźiedźictwá y Kroleſtwá Niebie-
ſkiego wprowadza/ miáſto tego ktore w poſtách / w czuy-
nośćiách w prześládowániu dla imienia Bożego ſpráco-
wáne ieſt. Tenże/ Hæreſ: 66. Ciáło y krew nie ośięgną
kroleſtwá Bożego: Prawdá/ Wßeteczeńſtwo / nie może
otrzymáć kroleſtwá Bożego/ áni cudzołoſtwo/ áni báłwo-
chwálſtwo/ A toć ieſt ćiáło y krew. Nie mowi Apoſtoł o
tym ćiele ktore pracámi ſprácowáne ieſt/ ktore poświęco-
ne ieſt/ y Bogu ſię vpodobáło/ ále o tym ktore w grzechách
leży. Bo ináczey/ iákożby ſię to ſpełniło/ co powiedziano:
To ſkáżone (ćiáło) muśi przyoblec nieſkáżone/ y to śmier-
telne/ przyoblec nieśmiertelność. Tertul: lib: de Reſur
rectione carnis cap: 35. Ieſliże ná przykład Kryſtuſá po-
wſtániemy/ ktory powſtał w ćiele/ iuż nie ná przykład Kry
ſtuſow powſtániemy/ ieſliże y my w ćiele nie powſtániemy.
Hieron: Epiſtola ad Pammachium adverſus erro:
Ioh: Hieroſ: Iáko Kryſtus w onym ćiele/ ktore v nas/ w
grobie świętym będąc położone/ powſtáło: ták też y my w
tychże ćielech/ ktorymi teraz przyobleczeni ieſtechmy/ y w
ktorych pogrzebieni bywamy / ſpodźiewamy ſię tákże po-
wſtáć. A też y to ſámo ſłowo powſtánia znáczy/ iż nie inßa
rzecz vpádnie/ á inßa wzbudzona bywa: co bowiem w czło
wieku vmiera/ to y ożywia. A co mowi Apoſtoł: Ciáło y
krew kroleſtwá Bożego/ nie ośięgną. Izali nie powſtáną?
Nie day tego Boże: ále nie ośięgną: A czemuż nie ośięgną?
Dokłáda záraz: Skáźitelność nie otrzyma nieſkáźitelno-
śći. Augus: Epiſt: 146. Przez ćiáło y krew/ rozumieią ſię
vczynki ćiáłá/ y ſkáźitelność ćiáłá. Haymo Feria 3. Pa-
ſchæ: Nie przy tego Apoſtoł/ áby náturá ćiáłá nie miáłá
wſtáć: ále vkázuie / iż wyſtępki ktore z ćiáłá pochodzą/ z

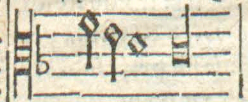
Krystusem nie mogą krolowáć. Należą tu y one słowá/ ktore mowił tenże Apostoł/ Galat: 1. 16. y one/ Mat: 16.17. Luc: 3. 6. Ktorymi się te wykłádáią y obiáśniáią.

KRystus Jezus Názáráński/ ktory był vmárł

zá wszytki/ Trzećiego dniá z martwych powstał/ y ćiáło v-

wielbione wźiął.

Jego sławne z martwych wstánie / z wdźięcznośćią ie pámietaymy / Alleluia wyśpiewuymy/ á iemu sie iuż ráduymy.

On iest pierwszym z martwych wstániem/ wszytkich wiernych poćieszenie/ bo wstał w ćiele vwielbionym/ duchownym y nieśmiertelnym.

Abowiem nań ták słuszáło/ áby iego świete ćiáło / nie widźiáło náruszenia / á w tey tu źiemi skáżenia.

Ten nas z śmierći wyswobodźił / w nádźieie żywa odrodźił / ábyśmy z tey śmiertelnośći / szli tám zá nim do rádośći.

Acz teraz ćiáłá śmiertelne / w źiemi chowáia nie cudne / wstánać z grobow ku zbáwieniu / á

wiecznemu ostawieniu.

Kedy iuż tám żadne łkánie/ nie bedźie y nárzekánie/ bo Pan otrze łzy wiernych swych/ y nábáwi poćiech wszelkich.

Ktorzy zá swym Pánem ida/ á krzyż z płáczem zá nim niosa/ przećiwnośći wielkie ćierpia/ wiáry swey nie odmieniáia.

Praca tu ná sobie máia / w krzyżu wszytkich smutkow trwáia / przyida ći ku poćieszeniu/ y ku wiecznemu zbáwieniu.

Już nie beda wiecey łácnieć/ goracá/ prágnienia ćierpieć / przyida do studnic wod żywych / á Boskich roskoszy pełnych.

O tym wskrzeszeniu rádosnym / mowi Apostoł w liśćie swym / swemu Tymoteuszowi / pisząc k niemu tymi słowy:

Abyś to ná pámieći miał / iż Pan twoy Krystus z martwych wstał: tym sie ćiesz we wszytkich smutkách/ w vćiskách swych y też pracách.

Boiuy iáko Rycerz dobry/ á sługá Krystow prawdźiwy / prácuiac w trzodźie zwierzoney/ á krwia Boża odkupioney.

Jeśli my z Pánem pomrzemy / społem też z nim ożywiemy : A ieśli co z nim ćierpiemy / też z nim krolowáć bedźiemy.

Máiac to iuż nápomnienie/ weyżrzy káżdy w swe sumnienie / násláduy Páná z miłośći/ stoiac w swoiey powinnośći.

Bo ták zbáwienia wiecznego / w Kryſtuśie zgotowánego / doydźiemy wßyſcy z wiernymi/ tylko w wierze ſtali bądźmy.

Podźiękuymyß Kryſtuſowi / Bożemu Pomázáńcowi : bo w iego Boſkim zwyćięſtwie/ mamy iuż zbáwienie wieczne.

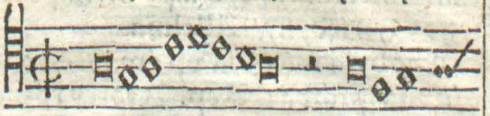
Ten nas wſkrześi od vmárłych / gdy tu przyjdźie ſądźić wßytkich / y poſtáwi ná práwicy / zá co go też chwalmy wßyſcy.

* O Pánie náß wßechmogący/ niechći będźie chwałá záwżdy/ iżeś nas vſpráwiedliwił/ y nam wieczny żywot ſpráwił/ Amen.

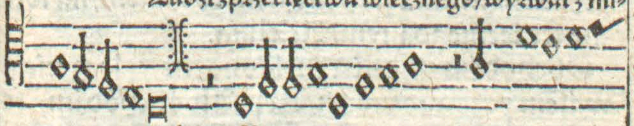
OSMA PIESN WIELKON:

CONCIL:6. Conſt:Can:66. Ode dniá świętego Wielkonocnego/ áż do Niedźiele Przewodney/ cáły tydźień potrzebá áby ſię wierni báwili w Kośćielech Pſálmy/ Hymny y Pioſnkámi duchownymi/ weſeląc ſię w Kryſtuśie/ y święto obchodząc/ á do czytánia piſmá święte[o] myśl ſwą przykłádáiąc/ y świętych Sákrámentow wdźięcznie á mile vżywáiąc : ták tedy z Pánem Kryſtuſem weſelić ſię będźiemy / y weſpoł powſtániemy. W te tedy dni námienione/ niechay ſię nie dźieie żadne biegánie ná koniech/ áni żadne poſpolite dźiwowiſko. ATHANAS: Epiſt: ad Dracon: y AUGUST: Serm: 139. de Temp: Kazánie/ á Concil: Elibert: Can: 82. Vżywánie świątośći wſpomináią w dni Wielkonocne/ Mßey nie/ znáć że iey ießcze ná on czás nie było/ áni owego biegánia z świecámi/ z chorągwiámi około Krzćielnice/ ktore záleca DURAN: lib: 6. cap: 89. ktorego teraz iuż zániechano / y zákazano ná Synodźie Krá-

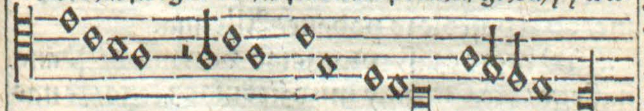
kowſkim/ Can: 15. roku 1593. zá Biſkupá Rádźiwiłá. Azáli dá Pan Bog y Mßey/ y inßych zabobonow zániecháią/ ponieważ wiele ſię im niepodoba/ cze[o] przedtym vżywano.

KRyſtus Syn Bogá żywego / powſtał zmar-
Ludźi z przeklęctwá wiecznego/ wyrwał z mi-

twych dniá trzećiego: Rep.
łośierdźia ſwego. Xiążę piekielne poráźił/ grzechy y wie-

czną śmierć zgłádźił/ zbáwienie ludzkie nápráwił/ Alleluia

Bądźmyß wßyſcy wdźięczni tego / dobrodźieyſtwá ták zacnego / Re. Jemuż z ſerdeczney rádośći/ záśpiewaymy w ſpołecznośći : Jezu Kryſte Synu Boży/ niech ſię twa cześć/ chwałá mnoży/ od wiekow ná wieki/ Amen. Alleluia.

Spraw że przez twe z martwych wſtánie / z grzechow náßych w nas powſtánie/ Rep: Gdyż to ieſt náße vfánie/ że przez twoie krwie wylanie/ Jeſteśmy z nich oczyśćieni / á zá święte policzeni/ y do niebá przenieśieni/ Alleluia.

Gniew Bogá Oycá wiecznego / prze grzech

narodu ludzkiego / Rep: Nie mogł być pierwey
vbłagan/ żeś ty iest zań ofiárowan: Kryśte Bá-
ránku niewinny / tyś zápłácił náße winy/ bedac
iego Syn iedyny/ Alleluia.

Táć byłá wieczna vstáwá / Troyce świetey
dźiwna spráwá/ Rep. Ktorey rozumy náßymi
nigdy dośiac nie możemy / Że Pan Bog tym o-
byczáiem/ziednał śie z ludzkim rodzáiem/ná wie
czne strácenie zdánym/ Alleluia.

Obchodźmyß dni Wielkonocne / lecz nie z
kwásem przewrotnośći/Rep. Ale obchodźmy te
czásy/ záwße z przaśniki ßczyrośći: To iest pra-
wdźiwe świecenie / Wielkiey nocy obchodze-
nie/ od Apostołow podáne/ Alleluia.

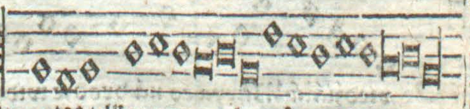
* W ktore czásy vważáiac vczynność Páná
náßego/ Re. Służmy mu dźiekuiac z tego/ że nas
do krolestwá swego/ Raczył łáskáwie powołáć/
ktore áby nam raczył dáć / záśpiewaymy wßy-
scy/ Amen/ Alleluia.

DZIEWIATA PIESN WIELK.

NYSSENUS Orat: 2. de Resurrectione. Potrzebá by-
ło/áby naprzod płeć białogłowska od Aniołá wesołą zmar
twychwstánia Páńskiego nowinę odniosłá/y Páná widźiá
łá / y napierwßy głos wdźieczny / Bądźcie pozdrowione/
od niego słyßáłá. Abowiem napierwey niewiástá zdrády
chytrego wężá vsłuchałá/ y przećiwko zákazániu Bożemu
owocu drzewá zákazánego vkuśiłá/y kaźnią śmutku y bo-
leśći potępiona byłá. Dla tegoż też Zbáwićiel/ onym ná-

przod śiebie sámego chwalić/ y nog swoich dotykáć śię do-
puśćił/ iáko tym/ ktore były napierwey od niego odstąpi-
ły y oddalone były. AUGUST: Ser: 17. de Tēp: Otoż przez
ktorąśćie wpádli w śmierć/ przez tę powstánie od vmár-
łych oznáymuie śię wam: ábowiem niewiástá napierwey z
drzewá vkuśiłá/napierwey też zmartwychwstánie vyźrzá-
łá/ áby wiecznego grzechu/mierźiączki/ v mężow ná sobie
nie nośiłá / dla tego / ná tę ktora byłá ná nas grzech wla-
łá/łáskę swoię wlał. Toż mowi AMBROS: in cap: 24. Luc:
y HIERONYMUS in cap: 28. Mat.

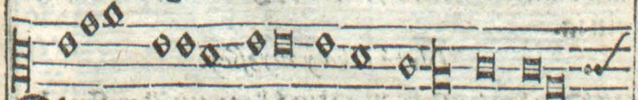
SZKOLA.

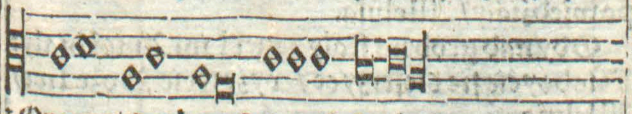
Ofierze Wielkonocney chwałę wzdawaymyß
Chrześćiáni.

POSPOLSTWO.

Krystus z martwych wstał iest/ nam ná przy-
kład dan iest / iż mamy z martwych powstáć / z
Pánem Bogiem krolowáć/ Alleluia.

Báránek wykupił owce/ Krystus wierny przyczyńcá/

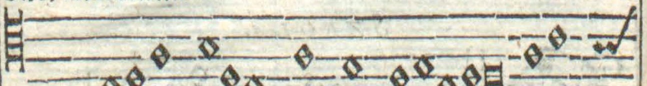
z Oycem ziednał grzeßne/ vmárßy zá nie.

Leżał trzy dni w grobie / y dał przebić sobie Bok/rece/nodze obie/ ná zbáwienie tobie/ Allel.

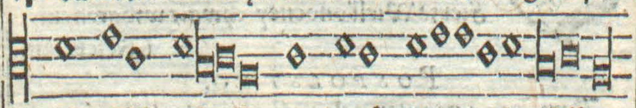
Notá iáko, Báránek wykupił/ ⁊c.

SMierć z żywotem iest walczyłá/ wßákoż nie zwyciężyłá: Bo ia Krystus potárł / gdy zá nas vmárł.

Tám Márye poßły / drogie máśći niosły: chćiáły Krystá pomázáć / iemu cześć y chwałe dáć/ Alleluia.

Powiedźiáłá Márya co ná drodze widźiáłá grob pro-

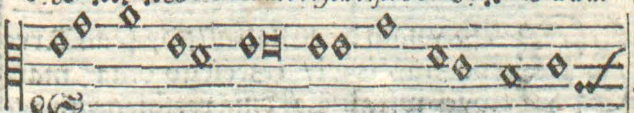
zny/ Krystá żywe°/ y k temu chwałe zmartwych wstálego.

Gdy ná drodze były / ták z soba mowiły/ Jest tám kámień niemáły/ A ktoż go nam odwáli/ Alleluia.

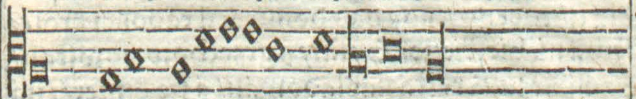
Notá iáko y wyżßey.

ANioł mieysce vkazał/ ná ktorym Krystus leżał/ Aby temu vwierzyły / y vczniom iego opowiedźiáły/ Alleluia.

Gdy nád grobem stały / rzekł im Anioł biały: Nie boyćie sie śiestrzyce / vyźrzyćie Boże lice/ Alleluia.

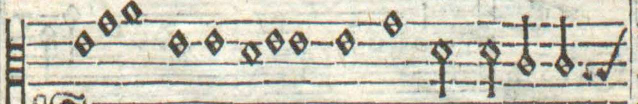

WJecey nam służy wierzyć sámey Máryey prawdźi-

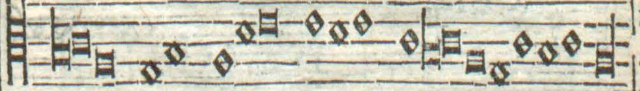

wey/ niżli rocie żydowskiey fałßywey.

Jezusá ßukaćie/ tu go nie naydźiećie/ wstałci z martwych/ tu go nie/ iedno ie° odźienie/ Alleluia.

WJerzymy żeś wstał záiste/ zmartwych Pánie Jezu

Kryste/ k tobie wolamy/ zmiłuy sie nád námi/ Alleluia.

Jezus Názáráński / Pan Bog Krześćiáński/ okazał w tym swoie moc / wstał z martwych ná Wielkanoc/ Alleluia.

Badźmyß wßyscy weseli/ iáko wniebie Anieli/ czegosmy pożądáli/ tegosmy doczekáli/ Alleluia

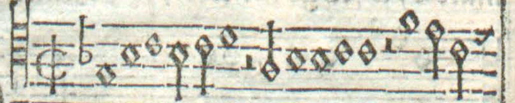
DZIESIATA PIESN WIELK.

Ktorą śpiewáią po Kazániu ná stárą note.

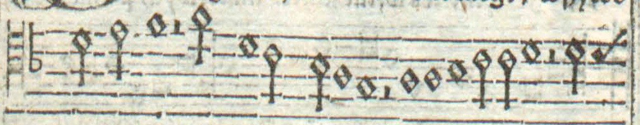
AMBROSIUS Serm: 52. Bráćia/ wßyscy sie mamy w ten dźień weselić / w ten dźień żaden grzeßny o odpußczeniu grzechow nie ma wątpić/ ⁊c.

WEſoły nam dzień náſtał/ gdy Pan Kryſtus zwyćiężył/ trzećiego dniá z martwychwſtał. Te° dniá weſolego/ prośmyż Krolá niebieſkiego/ by nas vchował od piekłá gorącego/ áby nas domieśćił radośći kroleſtwá niebieſkiego/ Byſmy z grzechow powſtáli/ páná Jezu Kryſtá náśládowáli/ á po śmierći ná wieki/ ná wieczne/ z nim krolowáli/ Alleluia.

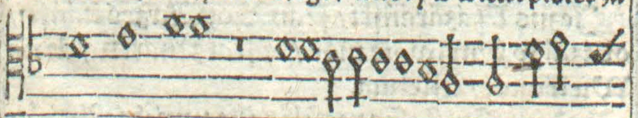
Abo te:

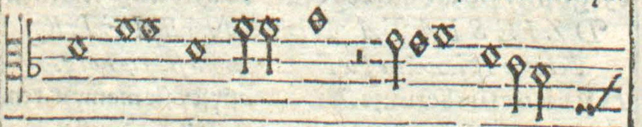
SWiętego obchodu Wielkonocnego/ wſzytko

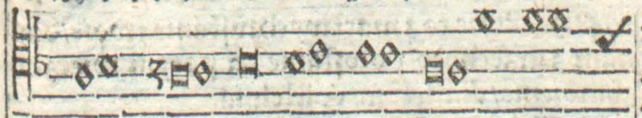
ſtworzenie chwal ſyná Bożego/ Ktory w wielki piątek zá

nas vćierpiał/ chcąc áby nas wſwoim kroleſtwie wiecznym

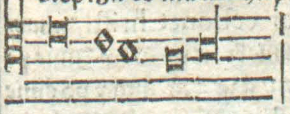

miał. Otoć iuż zmartwych wſtał/ iáko nam przed tym po-

wiedał. Ktory nas przez ſw- niewinną mękę do chwały

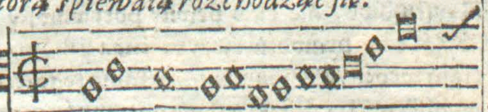
Rep. Zá co mu niechay wieczna cześć będzie áż ná wie-

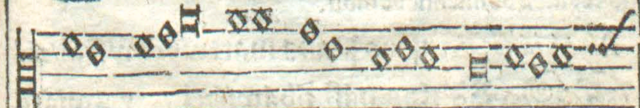
ſwey doprowádźił.
ki wiekow/ Amen.

JEDENNASTA PIESN WIEL.

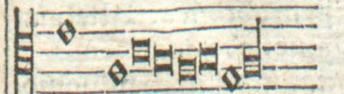
Ktorą śpiewáią rozchodząc ſie.

Chwałá bądź Bogu Oycu náſzemu/ Z Synem

Duchu świętemu/ żeſmy z piekłá wybáwieni/ Hálleluiá/

Hálleluiá.

Zá dźiatki ſmy Boże policzeni/ y vſpráwiedliwieni/ A ták wieczny żywot mamy/ Hálleluia/ Hálleluia.

O Pánie náſz miły Jezu Kryſte/ przez zmartwychwſtánie twoie/ vkaż nam oblicze ſwoie/ Hálleluia/ Hálleluia.

Przez ktore to z martwychwstánie twoie/day nam z grzechow powstánie/ á potym wieczne zbáwienie/Hálleluia/Hálleluia.

DWANASTA PIESN WIELK.
Wieczorna.

Cyprianus Serm: de Resurrectione Christi, zmartwych wstálić przed Krystusem niektorzy/ ále w Imię y z wiáry weń: zá czásu Eliaszá ieden/ á zá Elizeuszá y po śmierći iego dwáy/ ktorzy zmárli byli powstáli/ ále się zás do śmierći wroćili. Powstał y Łázarz y inszy ná roskazánie Krystusowe/ ále czás pewny potrwawszy zás pomárli. Byláć to w prawdźie rzecz vczćiwa y można/ duszy się do ćiáłá wroćić/ále zmartwychwstánia tego/ktorego są pierwiasnki w Krystuśie/ iest nie porownána zacność/ zá ktorym nie idźie skáżitelność/ áni go rozwięzuie dawność/áni go też iáka odmienność mdli.

Notá iáko, Krystus Pan z martwychwstał/ⁱᶜ.

KRystus nász Zbáwićiel/ y świátá stworzyćiel/wstałći z grobu swą mocą/by był nászym obrońcą. Alleluia/ zmiłuy się Pánie nád námi.

Kryste Synu Boży/nas grzesznych wspomoży/Vżycz nam twego słowá/boś ty iest nászá głowá. Alleluia/zmiłuy się Pánie nád námi.

O Pánie niebieski/ day doznáć twey łáski/Pośli Aniołá swego/by nas strzegł ode złego. Alleluia/ zmiłuy się Pánie nád námi.

Bądźżeć chwałá Kryste/ tyś z martwych

wstał záiste/dayże nam też z martwych wstáć/ y ná práwicy twoiey stáć. Alleluia/zmiłuy się Pánie nád námi.

Psalm CIIII. CV.
In exitu Israël de Ægypto, &c.

TEn psalm Krześćiánie dawni/ pobożni mężowie/ niewiásty/ młodźieńcy/ Pánny/ Duchowni/ świetcy/ często głosem wielkim/ iezykiem rozumnym śpiewáli/ku pohánbieniu báłwánow/ obrázow/ ktore iáko mowi Solomon: Sap:14. 11, 12, 21. Obrázáią dusze ludzkie/ są śidlem/ nog ludźi prostych/ psuią żywot/ szkodzą ludźiom. A Izáiasz kap: 44. 9, 10. Ieremiasz kap: 10. 5, 15. Hábákuk kap: 2. 18, 19. świádczą/ iż są niepożyteczne/śmiechu godne/vczyć nie mogą. Co słysząc on nieszczęsny á opłákány Apostátá/ Iulianus Cesarz/ pukał się z Pogáństwem/ á gniewáiąc się/ y zżząc się/kazał tych hániebnie bić/mordowáć/ktorzy go śpiewáli. O czym pisze Theodor: lib: 3. cap:17. Rufin: lib: 1. cap: 35, 36. O co y ná nas gniewáią się Rzymiánie/ że go po Polsku śpiewamy/ ku pohánbieniu ich obrázow/ choć go sámi po Łáćinie śpiewáią/iedno iż ludźie nie rozumieią/ ktory gdyby ludźie rozumieli/ ináczey by o obrázach trzymáli/ mowili y wierzyli: bowiem co Pogánom báłwány były/to záwiedźionym Krześćiánom obrázy są. Co się stąd pokázuie. I. Pogáni czynili báłwány/ Aby przez nie Bogá niewidźianego chwalili/áby były księgámi ludźi prostych/áby były pámiątką/znákiem/dobrodźieystw iákich kolwiek/ áby były pobudką ku násládowániu cnot/ áby były ku ochędostwu Kośćielnemu: Co iż ták iest słuchaymy. Clemens lib: 5. ad Iacobum Do-

mini: Przez Pogány on wąż zwykł te słowá mowić: My kuvczćiwośći Bogá niewidźiánego/ obrázy widźiáne chwalimy: co zá prawdę iest rzecz fałszywa. Támże/ A coż to zá chwałá Boża/ od drewná/ do drewná/ od kámienia/ do kámienia biegáć/ á prożne y nieme figury/ iáko Bogi czćić/ á człowieká ná ktorym iest obraz Boży wzgardzáć. Támże. Coż może być ták niepobożnego: iedno wźiąwszy od Páná dobrodźieystwo/ drzewu y kámieniowi dźięki oddawáć. LACTANT: lib: 2. cap: 2. Nie boimy się obrázow/ ále tych ná ktorych obrázy vczynione są/ y ktorych imieniom poświęcone są/ mowićie Pogáni. Tenże/ lib: 1. cap: 15. Pogáni obrázy Bogow zmyślili/ áby mieli iáką poćiechę z pátrzánia ná obrázy. ARNOBIUS lib: 6. cont: Gentes. Mowią ták Pogáni: Błądźiß/ My nie wierzymy/ áby máterie miedzi/ złotá y śrebrá miáły być Bogámi/ ále w nich Bogi chwalimy. Támże/ Bogi przez obrázy czćimy. Támże/ Dla pospolstwá nieumieiętnego/ obrázy w Kośćiele bywáią stáwiáne/ áby się báło pátrząc ná te obrázy Bogow. ATHANAS: contr: Gentes: Powiedáią Pogáni/ że obrázy są dla ludźi prostych/ áby były ich kśięgámi/ ná ktorych gdy czytáią/ znáiomośći Bożey vczyć się mogą. AUGUST: in Psalm: 85. Mowią báłwochwálcy/ Obrázow nie chwalimy/ bo są znákámi. Tenże/ in Psal: 96. Powstał niewiem iáki Dysputator/ ktory się sobie zdał być vczonym/ y mowił: Ja nie chwalę tego kámienia/ áni tego obrázu/ ktory iest bez rozumu/ wiedźiał bowiem Prorok wáß/ iż oczy máią/ á nie widzą/ á ia nie mam wiedźieć/ iż ten obraz niema áni duße/ áni widźi oczymá/ nie słyßy vßymá. Nie chwalę go ia tedy: ále chwalę co widzę/ y służę temu ktorego nie widzę. Tym się nam iednák nie wymo-

wią/ etc. Tenże/ in Psal: 113. Nie chwalę ia tego widomego obrázu/ ále Bogá ktory niewidomie mießka w nim. Támże/ Zdádzą się sobie nabożeństwá być wypolerowáńßego/ ktorzy mowią: Nie chwalę obrázow/ áni dyabelstwá/ ále przez wyobráženie ćielesne/ pátrzę ná znák rzeczy tey/ ktorą mam chwalić. A ták wykłádáią swoie obrázy/ etc. Ovidius v Polidorá, lib: 6. cap: 13. mowi, Felices illi, qui nō simulachra sed ipsos, &c. Jednák przećię tey wymowki Prorocy nie przyimuiąc/ názywáli ich báłwochwálcámi/ społem y z Zydy/ ktorzy się byli z báłwány zcudzołożyli. Złośże te wymowki Pogáńskie z Papieskimi z strony czynienia y stáwiánia obrázow/ teß są: czytay o tym Bellár: 11. Pogáni báłwány swoie nárámionách nośili/ one przyodźiewáli/ wieńce ná nie kłádli/ w ręce im miecze/ śiekiery/ sceptrá dawáli/ świece im stáwiáli/ onym kádźili/ cáłowáli/ dáry ofiárowáli/ przed nimi klękáli/ one chwalili/ w nich coś być Boskiego rozumieli/ moc Boską im przywłaßczáli/ y dla tegoż ich ná mieyscách wysokich stáwiáli/ áby były od wßytkich widźiáne/ do nich się w chorobách obiecowáli/ choć się tego wßytkiego słowy przeli/ zá nimi y przed nimi tłumem chodźili/ do śćian ich przybiiáli/ w Kośćielech zámykáli/ áby ich nie pokrádźiono ábo nie odárto/ ktore kopćiáły/ butwiáły/ pleśniáły/ Sowy/ Nietoperze w nich się lęgły/ gdy vpádły/ nie wstáły áż ich podnieśiono/ świádczą o tym Prorocy wßyscy, Baruch 6. y Doktorowie/ iáko CYPRIANUS lib: de vanit: Idol. ARNOB: lib: 6. adv: gentes. AUGUST: Epist: 49. LACTAN: lib: 2. cap: 2. & 4. Toż wßytko widźimy w Papiestwie/ nie trzebá dowodu: á choćiaby też chćieli tego przeć/ sámá rzecz woła: choć się tego przą słowy czásem/ ále rzeczą nie. Co iż ták iest/ czy

tay o tym świádectwá przed Pieśniámi ná przykazánie Boże. O tychći DAMASC: pewnie mowi, lib: de hæres: in fine: Niektorzy Krześćiánie obrázy chwalą iáko Bogá. III. Nie rozumieli Pogánie y Zydowie/ áby one báłwány miáły być Bogámi y stworzyćielmi/ nie byli ták głupi y szaleni/ wiedźieli bowiem/ á ile mędrszy/ że ono były drwá/ kámienie/ miedź/ śrebro/ złoto/ gliná/ ꝛc. Wiedźieli niektorzy/ że Bog ieden niebo y źiemię stworzył. Ale iednák przez nie y w nich chćieli Bogi niewidźiáne chwalić/ v nich sobie ich obrázámi łáskę iednáć: co się pokázuie z tych mieysc pismá ś. Exod: 32. 5. Iudic: 37. 3. y z Doktorow Krześćiáńskich wyższey pomienionych: y z sámego Bellárminá/ ktorego te są słowá lib: 2. cap: 13. de Imagin: Niektorzy Pogáni nie byli ták głupi/ áby mieli rozumieć báłwány drzewiáne ábo kámienne być Bogámi/ ꝛc. Ale co przywodzą te świádectá/ gdyż sámi Pogáni to mowili/ iáko Celsus v Origen: lib: 7. con: Cels: Ktoż kámień/ drewno/ miedź/ złoto/ wierzy być Bogámi/ iedno ten ktoryby był głupi: A przećię Pogáństwu Duch świety y Zydom báłwochwálstwo y opuszczenie Bogá przywłaszczał y przyczytał: ábowiem iego roskazánie opuśćili byli. Tegoż rozumienia są y Rzymiánie/ powiedáiąc/ że nie są ták głupimi/ áby obrázy rozumieli być Bogámi/ y áby im mieli przywłaszczáć moc Bożą/ iednák przećię dlatego báłwochwálcámi są/ iż ie stáwiáią y onym vczćiwość wyrządzáią. IIII. Báłwány Pogáńskie miáły oczy/ vszy/ vstá/ nogi/ ręce/ nozdrze/ ꝛc. á wżdy nie widźiáły/ ꝛc. co zeznawa Dawid y Solomon, Sap: 15. Toż się dźieie z obrázámi Papieskimi/ máią oczy/ ꝛc. á wżdy nimi nie pátrzáią/ ꝛc. á ták to iest prawdá/ iż co Pogánom były báłwány/ to záwiedźionym Krześćiánom o-

brázy: ábowiem Idolum, simulachrum, imago, iedno są y iedno znáczą/ co się pokázuie z Abákuká/ cap: 2. z Augustyná in Psal: 135. z Tertulliana lib: de Cor: Mil: Et lib: de pudic: z Klemensá lib: 4. Recognit: z Hieronymá in cap: 31. Genes: Kto chce niech czyta Ambros: Calepinū, w wykłádźie tych słow/ y Ciceroná/ ktory swoie báłwány zowie obrázámi, lib: 5. famil: epist: 12. y li: 1. de finibus, y Aeneasá Silviusá/ ktory obrázy świętych názywa simulachra, Hist: Bohem: cap: 38. y Láctántiusá/ ktory lib: 6. cap: 10, 13. názywa człowieká simulachrū Dei. Miechowitá l: 2. c: 1. Chron: Báłwány pierwszych Polakow/ názywa obrázámi. krotko mowiąc/ gdźie położyli 70. interpretes IDOLUM, tám łáćinnicy máią SIMULACHRUM.

NA ten czás gdy Zydowie z Egiptu wychodźili/ Narod Jákobow gdy się z Pogány rozstawáli:

Sstał się lud Judski Páńskim poświeceniem/ Tákże lud Izráelski vmocnieniem.

Wodá w morzu widząc to/ wnet się rozstapiłá/ A rzeká Jordan názad się im obroćiłá.

Gory przed nimi skakáły iáko Skopowie/ Tákże też págorki iákoby Báránkowie.

Coć się sstáło wodo morska/ żeś się rozstapi-

łá: A tobie bystrości Jordáńska/ żeś się wzad wróciłá:

Co się wam stáło gory że skaczećie by Skopowie: Tákże y wam págorki że skaczećie ják Báránkowie:

Przed oblicznością Páńską ziemiá drżżeć musiálá/ Bogá Jákobowego tego się lekálá.

Ktory z krzemieniá zdroie/ á z twárdey opoki/ Mocen wyćisnąć strumień głęboki.

Nie nam náß Pánie stworzeniu podłemu/ Ale day chwałę imieniowi swemu.

Niechay wiádome/ niechaj znáczne wßędzie/ Twe miłosierdzie/ twoiá prawdá będzie.

Niechay Poháńcy sprośni nie pytáią/ Gdzie teraz ich Bog ktoremu dufáią.

Náß Bog ná niebie / cokolwiek zámyśli/ Wßytko się musi stáć po iego myśli.

A ich báłwány ze śrebrá ze złotá: Nic nie są iedno ludzkich rąk robotá.

Gębę máią / á wżdy nią nie mawiáią: Oczy máią/ á nimi nie pátrzáią.

Vßy w vstrugáney głowie máią / A wżdy nimi namniey nie słucháią.

Nosy máią/ á wżdy nimi nie wácháią: Ręce máią/ á nimi nie władáią.

Nogi máią/ á wżdy żadney drogi nie znáią: Ani z gárdłá głosu wypußczáią.

Niechayże się im podobni stáną / ktorzy ie

działáią/ A ći wßyscy ktorzy w nich vfáią.

Przetoż ty Krześćiáninie vfay w swego Páná/ Abowiem on iest twoiá mocna obroná.

Niech się ná Páná człowiek Krześćiáński spuśći: A on go z łáski swoiey nie opuśći.

Niech mu dufáią/ ktorzy się go boią: bo krom wątpienia w łásce iego stoią.

Pan o nas pomni / Pan nam błogosłáwi / A znácznie narod Krześćiáński wystáwi.

Ná tychći on łáskaw / ktorzy służą iemu/ Ták w máłym wieku iáko dorosłemu.

Pan łáskę swoię rozmnoży nád námi / A nád náßemi tákże dźiateczkámi.

Pan nam ná wieki będźie błogosłáwił/ Ten ktory niebo y źiemię postáwił.

Niebo wysokie iego iest mießkánie/ A źiemię ludźiom podał w vżywánie.

Nie vmárli Pánie będą ćię chwalili/ Ani ći ktorzy do grobu wstąpili.

Ale my ktorzy ná świećie żywiemy / Wiecznymi czásy chwalić ćię będźiemy.

* Bądź chwałá Bogu Oycu y Synowi/ Tákże też Bogu świętemu Duchowi.

Ták iáko byłá záwżdy od wiecznośći/ Niech będźie Bogu iednemu w troiákośći/ Amen.

MODLITWA D. AVGVSTINA.

O Pánie *JEZV*, o *JEZV* dobry / ktoryś ráczył vmrzeć dla grzechow náßych / y wsta-

tes z martwych dla vspráwiedliwienia náßego/ proßę ćię / przez chwalebne twoie z martwych wſtánie / obudź mię z grobu złości y grzechow wßytkich moich/y day mi cząſtkę záwße wzmartwych wſtániu pierwßym/Amen.

Druga.

MOcarzu niezwyćiężony / Krolu wieczney chwały / Pánie Iezu Kryſte/ tyś z martwych powſtał/mocą boſtwá twego/w dźień Wielkonocny : ktorym zmartwychwſtániem/vspráwiedliwiłeś nas przed Bogiem Oycem/y zá świete ſtáwił/y zoſtáwiłeś nam pewną nádźieię náßego zmartwychwſtánia/czáſu przyśćia twego. Tyś Pánie wßechmocny zwyćiężył náße nieprzyiaćioły/ ßátáná y śmierć/ áby nam nie ßkodźili. Tyś piekło zburzył/y nas grzeßne z niego wybáwił zmartwychwſtániem ſwoim: zá coć dźiękuiemy/ ćiebie chwalimy/tego będąc wdźięczni. A prosimy ćię pokornie / vczyń to / ábyſmy też mogli zwyćiężáć náße nieprzyiaćioły/mocną wiárą y modlitwą ſerdeczną.Oczy náße oświeć y otworz ſłowem twym/ábyſmy ćię mogli poznáć/ y ćiebie ſámego chwalić. Obiaw ſię nam Boże náß / á pośli pokoy twoy świety w ſercá y w ſumnienia náße / ábyſmy ſię nie bali ßátáná y śmierći/áni w grzechách roſpaczáli/iáko roſpaczał Kain/Iudaß y inßy/boś ty ieſt miłośierny. Zátrzymaway nas ſam przy twoim ſłowie. Spraw też to w nas ſam miły Pánie / ábyſmy od grzechow powſtáli przez prawdźiwą pokutę/ zá nie żáłowáli/nałogi dawne vmartwili/ ná świát ſię nie ogladáli/ w nowośći żywotá chodźili/o rzeczách niebieſkich záwße rozmyśláli. Mießkay że z námi tych czáſow niebespiecznych / wßákeś to nam obiecał / ſpráwuiąc nas Duchem świetym. A gdy przyidźie dźień ſądny/ vznay nas zá ſwoie własne dźiatki / poſadź nas zá ſtołem niebieſkim w goſpodźie wieczney / kędy ſą roſkoßy Anielſkie/ktoreś nágotował chwalcom twoim. Co wßytko rácz vczynić przez twoie świete zmartwychwſtánie/ Pánie Iezu Kryſte/ ćiebie prosimy/ktory żywieß w iedności Boſtwá / z Oycem / y z Duchem świetym Bog wieczny/ Amen. *Oycze náß, &c.*

PIESNI O W NIEBO WSTĄPIEniu Pánà náßego IEZUSA KRYSTUSA.

1 Machab: 13. 51.

SYmon wßedł ná Zamek z sławą / y z rożczkámi Pálmowymi/ z Arfámi/ y z cymbały/ y z geślámi/ y rożlicznymi Pieśniámi : dla tego iż okrutny nieprzyiaćiel

wykorzenion ieſt z Izráelá. A poſtánowił áby też on dźień ná káżdy rok z weſelem obchodzono.

I. Jezus Kryſtus zwyćiężywßy náße nieprzyiaćioły / do niebá wſtąpił / y niemáß go tu ná ziemi więcey według ćiáłá / áni w chlebie Sákrámentálnym.

Matth: 24 26.

JEśliby wam rzekli fałßywi Prorocy, Oto ná puſczy ieſt Kryſtus, nie wychodźćie: Oto w zámknieniu ieſt, nie wierzćie, &c.

Auguſtinus de Vnitat: Ecclеſ: cap: 10.

Te rzekßy rzeczy, záraz wſtąpił do niebá Pan, wáruiąc ußy náße, przećiwko tym o ktorych powiedział, że zá czáſem mieli powſtáć, y mowić, Oto tu ieſt Kryſtus, oto owdźie: ktorym ábyſmy nie wierzyli nas nápomniał, y żadney bychmy wymowki niemieli, gdybychmy uwierzyli, ná przećiwko głoſowi Paſterzá náßego, ták głośnemu, ták otworzyſtemu, ták iawnemu, &c.

Mat: 26. 11.

Záwße będźiećie mieć ubogie miedzy ſobą, ále mnie nie záwße mieć będźiećie.

Auguſtin: in Ioh: tract: 50.

Kryſtus ćiáło ſwoie wniosł w niebo, ále máieſtatu nie odiał świátu. Támże: Względem *máieſtatu ſwego, względem niewymowney y niewidomey łáſki ſwoiey, iśći ſię nam w tym Pan co powiedźiał, Oto ia z wámi ieſtem do ſkonczenia świátá. Ale względem ćiáłá ktore przyiał, y w ktorym ſię z Pánny národźił, &c. Nie záwżdy mię maćie z ſobą. Támże: Miał go kośćioł według bytności ćiáłá, przez niewiele dni; teraz go wiárą trzyma, oczymá nie widźi.*

Ioh: 16. 28.

Wy*ßedłem od* Oy*cá, przyßedłem ná świát: y po wtore opuſczam świát, á idę do Oycá.*

Auguſt: in Ioh: Tract. 102.

Opuśćił świát ćieleſnym odeßćiem, ßedł do Oycá człowieczym wſtąpieniem. Tenże Serm: 177. de Tempor: *Wſtąpił do Oycá, ile ieſt człowiekiem.*

Ioh: 16. 7.

W*amći to pożyteczno, iż ia odeydę, &c.*

Ioh: 14. 28.

Idę do Oycá, bo Oćiec więtßy niżlim ia ieſt, &c.

Vigilius lib: 1. contr: Euthychen: cap: 3.

To było iść do Oycá, y odeść od nas, wźiąć z tego świátá przyrodzenie, ktore wźiął z nas: á przetoż widźiß, że to ieſt właſność tegoż pryrodzenia, aby było wźięte, y aby od nas odeßło, ktore na koncu czáſow ma nam być przywrocone, według głoſu świádczących Aniołow, Ten Iezus ktory &c. Actor: 1. *Támże, Y z námi ieſt, y niemáß go z námi, ábowiem ktorych zoſtáwił, y od ktorych odßedł człowieczenſtwem ſwym, nie zoſtáwił áni opuśćił boſtwem ſwoim, ábowiem przez kßtałt ſłużebniczy, ktory od nas wźiął do niebá, nie ieſt z námi, przez kßtałt Boży ktory od nas nie odßedł, ná ziemi z námi ieſt.*

Auguſtinus Serm: 177. de Tempore.

Dla prawdźiwego kßtałtu ſłużebniczego, ktory wźiął, prawdę mowił, Oćiec więtßy ieſt, niżli ia &c. Tenże Tract: 78. in Ioh: *odßedł, ile był człowiekiem, zoſtał ile ieſt Bogiem.*

Ioh: 20. 17.

W*ſtępuię do Oycá mego, &c.*

Fulgentius lib: 2. ad Traſimundum cap. 5.

Kryſtus áby pokazał człowieczenſtwo ſwoie do mieyſcá przywiązáne być, rzekł uczniom ſwoim: W*ſtępuię do Oycá mego, &c. A o Lázárzu, gdy mowił, Lázarz umárł, przydał, mowiąc: Ráduię ſię, dla was ábyśćie wierzyli, żem tám nie był. A bezmierność Boſtwá ſwego pokázuiąc uczniom ſwoim, mowi, A oto ia ieſtem z wámi,* &c.

Actor: 1. ℣ 2. *Wźięt ieſt ku gorze. ℣ 9. A obłok porwał go od oczu ich. ℣ 11. Ten Iezus ktory wzgorę wźięt ieſt od was w niebo, tákći przyidźie,* &c. ℣ 22. *Ktory ieſt wźięt ku gorze od nas.*

Vigilius lib: 2. contr: Euthychen: cap: 3.

Ten Iezus ktory, &c. *Syn Boży według człowieczenſtwá ſwego, od nas odßedł: á według Boſtwá ſwego mowi, A oto ia ieſtem z wámi,* &c. *Czytay o tym Auguſtiná przed Pieśniámi* W*ielkonocnymi.*

Actor: 9. 4. 17.

Száwle, Száwle, przecz mię prześláduieß?

Auguſtinus de verbis Domini. Serm: 53.

Kryſtus w niebie był, á ſrożącemu ſię ná ziemi prześládowcy mowił, Czemu mię prześláduieß? Tenże in Pſal: 67. *Gdyby tu był*

ná ziemi nie wołałby z niebá, Száwle, Száwle, &c.

Epiphanius Hæreſ: 20. Et in Anaceph:

Kryſtus przez włáſny głos z niebá Páwłá Apoſtołem obrał y poſłał.

2 Corint: 5. 16.

Ználiſmy Kryſtuſá wedłág ciáłá, wßákże teraz więcey nie znamy go.

Hieron: in cap 26. Mat:

Ná tym mieyſcu mowi Pan o bytności cieleſney, ná co pámiętáiac Apoſtoł mowi, Ználichmy Kryſtuſá według, &c.

Ambroſ: Sermon. 58.

A przetoż iuż nie ná ziemi, áni według ciáłá, mamy ßukáć Zbáwicielá, ieśli go chcemy náleść. Abyſmy mogli rzec z Apoſtołem Páwłem, Choć też ználichmy, &c. Y dla tegoż Szczepan błogosłáwiony, wiárą ſwoią nie ná ziemi ßukał Kryſtuſá, ále ſtoiącego ná prawicy Bożey poznał. Támgo nálazł, gdzie go też umyſłem nabożenſtwá ßukał.

Auguſtin: Sermon. 60. de verbis Domini *przywiodßy te słowá,* 2 Corint: 5. 16. *y one* Ioh: 16. 7. *mowi: Kryſtus záwße z námi ieſt Boſtwem, ále ieśliby od nas nie odßedł cieleśnie, záwßebychmy ciáło iego cieleśnie widzieli, á nigdybychmy go duchownie nie wierzyli. Toż mowi.* Tract: 94. 95. in Ioh: *y* lib. 1. cap: 34. de Doctr: Chriſti: *y* Chriſoſt: in 2. cap: 5. Cor: *słowá Páwłá ś. wykłádáiac y rozumieiac, iż tu iuż więcey niemáß cieleśnie Kryſtuſá.*

II. Przez więźnie poimáne co mamy rozumieć. Nie Oyce święte/ ále ßátáná/ śmierć/ grzech.

Epheſ: 4. 8. Pſalm 68. 19.

Gdy wſtąpił ná gorę wiodł wiele więźniow w poimánie, y dał dáry ludziom.

Auguſtinus lib: de Dogmat: Eccleſ: cap: 31. *Przez więźnie poimáne rozumie ßátáná.*

Theophilactus in cap: 4. Epheſ:

O ktorymże to poimániu powieda? O poimániu Diabłá: ábowiem Diabłá y śmierć y przeklęctwo, ná oſtátek y grzech w niewolą Kryſtus wwiodł, z ktorych mocy y nas wybáwił, ktorzyſmy byli tym złym rzeczom podlegli. Zgadza ſię wykład Theophilactow z onym piſmem świętym, Luc: 1. 79. Heb: 2. 14.

Chriſoſtom: in cap: 4. Epheſ: Serm: 11.

Niżße częśći ziemie, śmierć názywa, á to z ludzkiego rozumienia y mniemánia, iáko y Iákob rzekł, W *prowadźcie ſtárość moię z żalem do grobu. A záś w Pſálmie: Będę podobny wſtępuiacym do ieziorá, to ieſt, umieráiacym. Czemuż tu bierze to mieyſce ku rozbieraniu? O ktorymże tu poimániu mowi? O poimániu, to ieſt, Dyabłá, wziął w poimánie Tyránná czártá, y śmierć, y przeklęctwo, y grzech: Otoż máß korzyść y łupy.*

Athanaſius lib: quæſtionum Quæſt: 113.

Coż to ieſt co mowi, Wſtępuiac ná gorę wiodł wiele więźniow w poimánie? Odp: Mowi to, iż Kryſtus pohánbiwßy krzyż złupił piekło, y wiodł w poimánie.

PIERWSZA PIESN NA B. W.

AUGUSTINUS ná Pſalm 94. Jeſli ſię o Kápłanie dowiáduieß/ ná niebie ieſt/ przyczynia ſię zá tobą/ ktory ná ziemi vmárł zá ćię. BERNARD: Serm: 2. de Aſcenſ: Domini: Snopeczek pierwßych owocow náßych Kryſtus ofiárowány ieſt/ ná práwicę Oycowſką wźięty/ y ieſt teraz przed oblicznośćią Bożą zá námi/ á śiedźi ná práwicy/ máiąc w práwicy miłośierdźie/ á w lewicy ſąd.

Notá iáko, Przez twe ś. zmartwychwſtá: &c.

PRzez twe święte w niebo wſtąpienie/ Boży Synu ráczyß nam dáć błogoſłáwienie: Ná práwicy v Oycá ſwego/ bądź przyczyńcą ludu twego/ w tobie vfáiącego/ Alleluia.

Rácz Kośćioł ſwoy święty rozmnożyć/ przećiwniki iego wßytkie z ſtolice złożyć: A niech ßátan z ſwymi śiłámi/ nie przewodźi nád námi/

twoimi owieczkámi/ Alleluia.

A czásu ostátecznego / gdy zás znowu ná świát zstąpisz sądźić káżdego / day bychmy ná twoiey práwicy stáwieni byli wszyscy/iáko twoi wyznawcy/ Alleluia/ Amen.

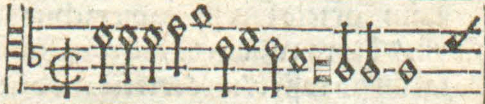
Ná też note po czytániu Ewánieliey świetey.

PRzez twe święte w niebo wstąpienie/Boży Synu odpuśćże nam nászе zgrzeszenie/tyieś ten dźień sam wstáwił / żywotes nász náprawił/ śmierćis wieczney nas zbáwił / swas mocą zia-wił/ Amen.

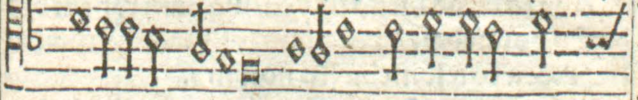
WTORA PIESN NA B. W.

W Stárożytnym Kościele/pámiątkę W niebo wstąpie-nia Páńskiego obchodzono dniá czterdźiestego po zmar-twych wstániu/ktore święto wspomina AUGUST:Epist: 118. o ktorym święćie mowi tenże AUGUST: Serm:177. de Tempor: W niebo wstąpienie P. nászego Jezusá Kry-stusá święty y vroczysty dźień dźiśia oświtnął. Ráduymy sie y weselmy sie weń/zc. Tenże/ Serm:174. de Tempore: Zmartwychwstánie Páńskie obchodźiliśmy w Wielką noc/ á w Niebo wstąpienie dźiś obchodźimy : obádwá dni są nam świetymi. Abowiem dla tego zmartwychwstał / áby nam przykład zmartwychwstánia pokazał/á dla te° wstą-pił/ áby nas z wysokośći bronił. BERNH: Serm: 2. de A-scensione Domini: Swieto dźiśieysze iest zacne y wesołe/ ábowiem iest y skończeniem inszych świąt / y szczęśliwym zámknieniem wszytkie° pielgrzymowánia Syná Bożego.

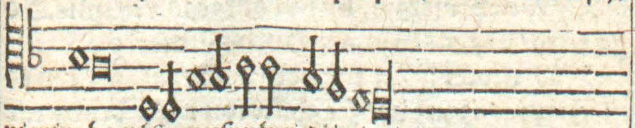
R

Aduymy się wszyscy Krześciánie/czyniąc spo

łem wesołe śpiewánie/o sławnym Páńskim w niebo wstą-

pieniu/á o nászym vspráwiedliwieniu.

Pan Krystus gdy iuż z martwych wstáć ra-czył/ á swą śmierćią śmierć násze przewalczył/ czterdźieśći dni tu raczył przebywáć / dla Apo-stołow to raczył dźiáłáć.

Ktorych vczył o krolestwie Bożym/ świád-czy nam Ewánielistá o tym / potwierdzáiąc za-cnymi cudámi / że zmartwychwstał / iáko Pan wszechmocny.

Bo temu wszyscy wierzyć niechćieli / zwłá-szczá Thomasz ktory nie był z nimi/ Aby Pan Kry-stus możnie zmartwych wstał / ták iáko im był przedtym obiecał.

Potym gdy weń wszyscy vwierzyli/ Iż zmar-twych wstał iáko Pan prawdźiwy / wywiodszy ich ná gore oliwną/ktora była tuż przed Betánią.

Tám przełożywßy zwierzchność vczniom
ſwym / ktora wźiał z Oycá rodzeniem Boſkim/
kazał im po wßytkim świećie chodźić/ á Ewán-
ieliey świetey vczyć.

Aby to co od niego ſłyßeli/ludźiom wßem bez
bráku powiedáli / kazac im wßytkim Ewánie-
lia/ ktora to ieſt niebieſka nowina.

Potym im też to roſkazáć raczył / áby każdy
ktoby weń vwierzył/ by był okrzczon w imie Bo
gá tego/ Oycá/ Syná y Duchá świetego.

Kto vwierzy / á ták bedźie okrzczon / ten to
niech wie / iż iuż bedźie zbáwion : ále ktoby ták
niechćiał vwierzyć/ten iuż niech wie iż potepion
ma być.

Kazał im też miedzy wße narody/áby ludźi
vczyli pokuty/ powiedáiac grzechow odpußcze
nie/ wieczny żywot/ przez to świete imie.

Potym Pan gdy do niebá wſtepował / ſwe
Zwolenniki w ſmetku poćießał / obiecuiac z ni-
mi boſtwem mießkáć / choć ſie z nimi ćiałem ra-
czył roſtáć.

Kazał im też by nie odchodźili/ z Jeruzálem/
áżby Duchá wźieli / ktoryby im ná pámieć przy-
wodźił/ czego ich tu ſam ná świećie vczył.

A gdy Apoſtołom błogoſłáwił / wnet go o-
błok od oczu ich zákrył/wſtapił w niebo do ſwey
świetey chwały / gdźie Aniołow ſą wielkie za-
ſtepy.

Támże śiadł v Oycá ná práwicy / kedy nań
przez wiáre pátrzym wßyſcy / y nas też tám iuż
wßytkich poſádźił / ktorzy wierzym iż ieſt Bo-
giem náßym.

W ten czás zwolennicy ſmetni byli / iż iuż
Pan ćieleśnie nie był z nimi / bo zá nim w niebo
pilnie pátrzáli/ áż ie potym Anieli ćießyli.

Mowiac: Wy meżowie Gáliley ſcy / czemu
ták pátrzyćie w niebo wßyſcy ? Ten Pan Kry-
ſtus ktory w niebo wſtapił / iuż nie przyidźie/ áż
świát bedźie ſadźił.

A my gdyż też to iuż pewnie wiemy / iż Pan
nie ieſt tu ćieleśnie z námi/ niechćieymyż go wie
cey ßukáć w chlebie / gdyż to wiemy iż ieſt pe-
wnie w niebie.

Támże go wiárą wßyſcy ßukaymy / w niebie
gdźie go w Kredźie wyznawamy / iż z támtad
ma przyść nas wßytkich ſadźić / nie daymyß ſie
iuż nikomu zwodźić.

Pámietaymy co nam Pan powiedźiał / gdy
nas w Ewánieliey przeſtrzegał / ábyśmy tym
wßytkim nie wierzyli / ktorzy go tu vkázowáć
mieli.

Mowiac: Mieyćie ſie wßyſcy ná pieczy/ bo-
wiem przyida fałßywi Prorocy / vkázuiac mie
ſobie w zámknieniu/y ná pußczy/by wiákim wie
źieniu.

* Pánie Kryſte ktoryś w niebo wſtapił / że-

bys sam zá námi przyczyńcą był / Rácz też nam zesłáć Duchá świetego / Duchá prawdy Doktorá wiecznego.

Zeby nas tu wßech ná świećie rzadził / á chwały twey prawdźiwey náuczył / ábyśmy ćie tu záwżdy chwalili / á po śmierći wiecznie z toba żyli / Amen.

TRZECIA PIESN NA B. W.

PRæfat: de Spiritu sancto in Missal: Cracovien: Krystus wstąpiwßy ná wßytkie niebiosá śiedźi. AUGUST: in Psal: 46. Wstąpił Krystus iáko wiemy z ćiáłem / w ktorym vkrzyżowány iest / y śiedźi ná práwicy Oycowskiey / z támtąd oczekawamy go ná sąd żywych y vmárłych: śiedźi ná stolicy świętey swoiey / á niebiosá są świętą stolicą iego / etc. GRATIAN: dist: 2. de Consecr: Can: Prima. Dokąd śię świát nie skończy / Pan wzgorę iest: ćiáło w ktorym Krystus wstał / potrzebá áby było ná iednym mieyscu / etc. Poniewaź ták / á czemuż teraz vkázuią bytność ćielesną Krystusowe tu ná ziemi / w chlebie / w Monstrancyey / w ciborium.

Notá iáko, Ráduymy śie Krześćiánie czyniąc wesołe / etc.

Stąpił Pan Krystus dniá tego / Hálleluiá.
Krol do niebá wysokiego / Alleluia.
Rowney czći z Oycem będący / Alleluia.
Ná iego vśiadł práwicy / Alleluia.
Wßyscy wierni to obacżćie / Alleluia.
A w Pánu swym śie weselćie / Alleluia.

Jezus Pan co od nas wźięty / Alleluia.
Przyidźie świát sądźić z zastępy / Alleluia.
Z námi śie ćiáłem rozłączył / Alleluia.
Gdy do niebá wstąpić raczył / Alleluia.
Już go tu ćiáłem nie mamy / Alleluia.
Jáko o tym z Pismá wiemy / Alleluia.
Tenći Pan do niebá wstąpił / Alleluia.
By przyczyńcą do Oycá był / Alleluia.
Mieysce nam w niebie zgotował / Alleluia.
A Duchá świetego zesłał / Alleluia.
Tego czásu wesołego / Alleluia.
Chwalmyż Bogá wßechmocnego / Alleluia.
Badź chwalá Bogu náßemu / Alleluia.
Bogu w Troycy iedynemu / Alleluia.

CZWARTA PIESN NA B. W.

TERTULLIANUS lib: de Resurrect: carnis. cap: 37. Krystus iednácżem Bogá y ludźi názwány iest / z poruczonego sobie skłádu obudwu stron: w sobie też sámym chowa skład ćiáłá / zadátek wßytkiey summy. Jáko bowiem nam zadátek Duchá zostáwił / ták y od nas zadátek ćiáłá wźiął / y zániosł do niebá zadátek wßytkiey summy / ktora kiedyß tedyß tám będźie záprowádzona: Bądźćież beśpieczne ćiáło y krwi / otrzymáliśćie Niebo y Krolestwo Boże w Krystuśie.

Notá iáko, Wesel śie tey to chwile / ludzkie / etc.

Krystus Pan w Niebo wstąpił / do Oycá swoiego / By swym wiernym drogę vkázał do niego: Támże o nas rádźi / A serca

swych wiernych Duchem swoim rzadźi.

Przyczyniáiac sie záwżdy zá Zbor swych wybránych/ Ktory krzywde ćierpi od ludźi niezbożnych/ Proßac Oycá swego/ By mu dał ćierpliwość do dniá ostátniego.

Z támtad wiec po tym przyidźie w on dźień ostáteczny/ Aby według spraw swych wźiał zapłáte káżdy/dobrzy vwielbienie/ A źli záśie wßyscy/ wieczne pohánbienie.

O Kryste/ ktoryś wstapił z wesołym śpiewániem/ A też z głośnym tákże/ niebieskim trabieniem/ w Niebo niedobyte/ z ktorego posyłaß dáry známienite.

Prosimy ćie nedznicy broń Kośćiołá twego/ A Duchá świetego/wley w serce wiernego/ przy śmierći badź náßey/ á w dźień ostáteczny/ weźm nas do chwały swey/ Amen.

PIATA PIESN NA B. W.

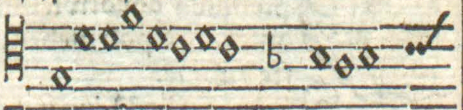
Z Psálmu 68. po Kazániu, ná tez Note.

TEraz Krolestwá źiemskie/ wßytkie záśpiewayćie/ Pánu swemu chwałe mile oddawayćie/ Ktory w niebo wstapił/ dla dobrá náßego/ ktorym nas nábáwił.

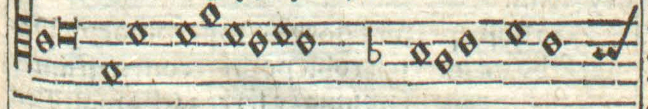
Weyźrzyß ná nas/ o Kryste z niebá wysokiego/ Nie rácz nas oddaláć od Krolestwá swego/ Przyczyń sie zá námi/ á Duchá świetego day/ niech mießka z námi/ Amen.

SZOSTA PIESN NA B. W.

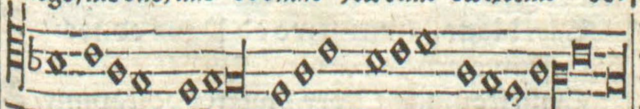
AUGUSTINUS de Symbol: ad Catech: lib: 1. cap: 6. Głowá náßá zmartwychwstáłá/ w Niebo wstąpiłá: Gdźie głowá/ tám y członki. Tenże/ Serm: 176. de Têp: Smierć Páná Krystusowá obżywiłá nas/ zmartwychwstánie podniosło/ w niebowstąpienie poświęćiło.

NAdrożßą krwią swoją odkupiłeś nas
A gdy przydźieß sądźić świát czásu ostá-

Pánie/ y zás tám przywodźiß skąd wypadł Adam/ łamiąc
tniego/ nie rácz nas oddaláć z twoimi świętemi od-

twe święte przykazánie/ Rep:
poczywánia wiecznego. Gdźie tobie śpiewáć będźiemy/ Alleluia.

PSALM XXIIII.

Domini est terra, & plenitudo, &c.

HIERONYMUS y BASIL: ná ten Psalm pißac/ y AUGUSTINUS Serm: 178. de Temp: Wykłádáią go o w Niebo wstąpieniu Páńskim/ ktorym niebo nam otworzył/ y iuż nas tám podle śiebie posádźił: według onego co mowi: AUGUST: Serm: 174. de Temp: Już w niebie z Kry-

ſtuſem ieſtechmy/ choć ſie to ieſzcze w ćiele náſzym nie sſtá-
ło. Tenże/ Serm: 181. wſtąpmyſz y my z Kryſtuſem zá tym
ſercem/ áby gdy dźień obiecány iego przyidźie/ ſzli zá nim
y ćiáłem.

Notá iáko, Ná ten czás gdy wychodźił/ ec.

Wziemiá/ y cokolwiek ná niey ſie náy-
duie/ A co pod niebem mieſzka/ y co
ſie buduie.

Wſzytko Pánu należy: On reká-
mi ſwymi/ grunt ná morzu záłożył nie wzruſzo-
ney ziemi.

Kto doſtąpi twey gory/ o wſzechmocny Pá-
nie? Abo ná mieyſcu tobie poświeconym ſtánie?

Ten kto rekę niewinną/ y ſerce záchował: Ten
kto kłamſtwá y krzywych przysiąg ſie wáro-
wał.

Táki błogoſłáwieńſtwo od Páná odnosi/ A
ma łáſkáwe vcho o cokolwiek prosi.

Tymi ſtopniámi gory świetey doſtąpimy/ A
twarz Páńſka (da Pan Bog) ná oko vyźrzymy.

Otworzćie ſie wyſokie nie dobyte brony/ Krol
wieczny ſie przybliża/ Krol nie wyſłowiony.

Ktory niewyſłowiony/ ktory to Krol wiecz-
ny? Pan mocny/ y ſzerokiey władzy Pan wa-
leczny.

Otworzćie ſie wyſokie nie dobyte brony/
Krol wieczny ſie przybliża/ Krol niewyſło-
wiony.

Ktory niewyſłowiony/ ktory to Krol wiecz-
ny? Krol wieczny Pan zaſtępow/ y ſprawcá
waleczny.

✱ Bądź chwałá Pánu Bogu Oycu náſzemu/
A Synowi weſpołek y Duchu świetemu.

Ták iáko byłá vſtáwicznie od wieczności/
Niechay bedźie y teraz iego wſzechmocności/
Amen.

Modlitwa D. Bedy.

O Krolu wieczney chwały/ Pánie zaſte-
pow/ ktoryś dniá dźiśieyſzego nád wſzyt-
kie niebioſá z tryumfem wſtąpił/ nie zo-
ſtáwiay nas w śieroctwie/ ále rácz zeſłáć w ſer-
cá náſze/ obietnicę Oycowſką/ Duchá prawdy/
Alleluia/ Amen.

Druga.

O Niezwyćiężony Boże/ Krolu możny/
Pánie Jezu Kryſte/ tyś z niebá zſtąpił
ná te niſkości ziemſkie/ y wćieliłeś ſie w
żywot Máryey Pánny: á toś wſzytko vczynił
dla náſzego zbáwienia/ ktore wykonawſzy/ cze-
gochmy pewni w náſzych ſumnieniach/ zás wſtą-
piłeś do Oycá ſwego ná wyſokość/ ſkądeś był
przyſzedł: y vsiádłeś w ćiele twoim ná práwicy
Oycá twego/ ábyś nam mieyſce gotował/ w
tym tám kroleſtwie niebieſkim/ ábyś ſie zá námi
grzeſznymi przyczyniał/ Duchá świetego zeſłał/

wßytko nápelniał / y do śiebie wierne poćiagał/
zwyćiężcą śię okazawßy. A przetoż ćie prośimy
Synu Bogá żywego / ponieważ maß w opáno-
wániu niebo y źiemię / otworz nam drzwi do ży-
wotá wiecznego: nágotuy nam mieysce w kro-
lestwie niebieskim / do ktorego przyymi nas po
śmierći náßey: przyczyniayże śię zá námi do Bo-
gá Oycá swego / ábyśmy mogli vść wiecznego
potępienia. Jeśli nam Duchá ś. ktoryby nas ná-
uczał woley twoiey / y zátrzymawał przy twoim
słowie: wyćiagay sercá náße / myśli náße / ku
twemu Máiestatowi świetemu / nápełni nas
błogosłáwieństwem niebieskim: posyłay nam
prawdźiwe náuczyćiele / ktorzyby nas vczyli E-
wánieliey prawdźiwey / ktorzyby nam vkázo-
wáli tám w niebie ćiáło twoie / á nie tu ná źiemi /
ktorzyby nas prowádźili do ćiebie iedynego Przy-
czyńce / á nie do stworzenia. O Pánie Jezu Kry-
ste / smiluy śię nád námi / do ćiebie wołamy / kto-
ry żywieß z Oycem / y z Duchem ś. *Oycze
náß, ktoryś iest w niebie, &c.*

PIESNI
O DUCHU SWIĘTYM,
Ktory iest Bogiem y Stworzyćielem.

1 Corint: 6. 19.

A Zaż niewiećie / iż ćiáło wáße iest przybytkiem Duchá
świętego / ktory w was iest / Ktorego maćie od Bo-
gá / á nie iesteśćie sámi swoi: ábowiem iesteśćie zapłá-
cą kupieni. Chwalćież tedy BOGA w ćiele wáßym / y
w Duchu wáßym.

I. Opáczne á bluźnierskie mniemánie / piekłá godne /
niektorych ludźi bezbożnych / o Duchu świetym / ktory
iest Bogiem / Stworzyćielem / z Oycem z Synem iedney
istnośći / z Oycá / z Syná pochodzącym.

Ephes: 4. 30.

*NIe zásmucayćie Duchá onego świętego Bożego, przez ktore-
go iesteśćie zápieczętowáni ná dźien odkupienia.*

*Aryani uczyli, iż Duch święty iest stworzonym od Syná Boże-
go: o czym pisze* Theodor: lib. 4. cap. 3. Augustin: lib: de Hæ-
res: cap: 49. Basilius lib: 2. cont: Eunomi.

Macedonius *uczył, iż Duch święty nie iest iedney nátury, częći,
istnośći, z Oycem y z Synem: ále iest stworzeniem, y sługą Krystu-
sowym: pisze* Sozome: lib:4:cap:26. Augu:lib:de Hær:cap:52.

Theodoretus *uczył, iż Duch święty od sámego Oycá, nie od Sy-
ná pochodźi, pisze o tym* Cyrillus Anathemat: 9. *Tegoż błędu u-
czył* Nestorius, *pokázuie się* ex Tomis Concilior: Tomo 2. cap:
17. nuper edito.

*Aryani uczyli, iż Duch święty, nie iest Duchem Oycowskim,
ále tylko Synowskim: pisze* Basilius lib: 2. in Eunom.

Abailerdus *uczył, ácz Duch święty pochodźi od Oycá y od Sy-
ná, ále przećię, nie z ich istnośći, pisze* Bernhar: Epist: 190.

Hugo *Kárdynał* in Exposit: Missæ. *Duchá ś. nie każe wzy-
wáć: słowá iego są, Káżda modlitwá ma być czyniona do Oycá,
ábo do Syná, ále żadna do Ducha świętego, ábowiem Duch ś.
iest dárem: á dar od dáru nie ma byc proßony, ále od dawce dá-
ru. Duch ś. bywa proßony od Oycá, y od Syná, bo od obudwu pocho
dźi: y stądże do Oyca y do Syná, káżda Modlitwá bywa czyniona,
dáru dawce, ále nie do Duchá ś. ktory iest dárem. To wyznánie
bluźnierskie, Aryáńskie, włożono, ono ápprobuiac, do Mßału Krá-*

kowſkiego Roku M.D.X. drukowánego, czego nie przy y Iungá Iezuitá, po Iezuitſku ie wykłádáiąc, Quæſt: 130. cap: 23. fol: 184.

Wuiek w Kazániu pierwßym o ſłowie Bożym/ część wtora/ fol: 568.

Grzechu pierworodnego, we wßytkim piśmie, áni wzmiánki niemáß. O wiecznym Pánienſtwie Pánny Máryey, w Piśmie świętym nic pewnego nie mamy. Nád to, że Bog Ociec nie ieſt urodzony, że Syn Boży ieſt ſpołiſtny z Oycem, że Duch ś. ieſt prawdziwym Bogiem, że Pánná Márya ieſt Bogá rodźićielka, że Pan Kryſtus ma dwie náturze nie zmießáne, y dwie woli w iedney perſonie: że Duch święty pochodźi od Oyca y od Syná. To wßytko Ewánielikowie przyimuią, y wierzą, tákże iáko y my, choćia tych rzeczy, tych słow, y terminow, nigdźiey w piśmie wyráźnie nie náyduią. Toż mowi Hoſius *Kárdynał* lib: 4. de Traditionib: lib: 3. de Auctoritat: ſcripturæ lib: de una ſpecie Sacramenti, *y inßy. Coż to ieſt iedno błąd Aryiánſki forytowáć? Z czym też y Aryáni często wyieżdżáią, y tymi ſię słowy ßczycą, y w błędźie utwierdzáią. Tu káżdy może obaczyć, kto wylągł Aryany nowe, kto im drogę do bluźnierſtwá ukazał, czyim ſą płodem: nie Ewánielicy, ále ſámiß Rzymiánie.*

Chriſoſtomus de Spiritu ſancto Homil:

Ieſt to rzecz niepodobna, áby ći, ktorzy około Duchá świętego błądzą, mieli ßczyrze poſtępowáć z ſtrony Syná.

Ambroſius lib: 1. cap: 2. ad Gratian: de Spiritu ſancto.

Nie wierzy ten w Oycá, ktory nie wierzy w Syná: nie wierzy áni w Syná, ktory nie wierzy w Duchá świętego.

Auguſtin: contra Maxim: Arian: Epiſcop: lib: 1. fol: 689.

Duch święty ieſt Bogiem: á iesliby Duch święty nie miał być Bogiem, y owßem niemiałby z nas ſobie Kośćiołá: ábowiem nápiſał Apoſtoł. Niewiećie iż Kośćiołem Bożym ieſteśćie, á Duch ś. w was mießka? Gdybychmy Anyołowi nazacnieyßemu ktoremu świętemu, Kośćioł z kámieniá, z drzewá uczynili, izálibychmy nie byli zá przeklęte oſądzeni od prawdy Kryſtuſowey, y od Kośćiołá Bożego: ábowiembychmy ſtworzeniu tę służbę przywłáßczáli, ktora tylko iednemu należy Bogu. Ieslibychmy tedy byli świętokraycámi, czyniąc Kośćioł ktoremukolwiek ſtworzeniu, á iákoż nie ieſt Bogiem prawdźiwym Duch święty, ktoremu nie

czynimy Kośćiołá, ále ſámi my Kośćiołem iego ieſteſmy? Támże mowi fol: 706. *Niewiećie, mowi Apoſtoł, iż członki wáße ſą Kośćiołem Duchá ś. Gdy te rzeczy słyßyß, nie przy tego, áby nie miał być Bogiem Duch ś. żebyś nie czynił członkow ſtworzyćielowych, Kośćiołem ſtworzenia. Tenże mowi* lib: 1. cap: 6. de Trinit: *Nie ieſt Duch ś. ſtworzeniem: ábowiem komu ćiáło náße Kośćiołem ſtáwimy, potrzebá też tego, ábychmy tę służbę temuż oddawáli, ktorą nikomu inßemu nie mamy służyć, iedno ſámemu Bogu, ktorą po Grecku zową,* Latria.

II. O pochodzeniu Duchá świętego.

Athanaſius *Doktor Grecki* in Symbolo.

Duch święty od Oycá y od Syná, nie uczyniony, áni ſtworzony, áni urodzony, ále pochodzący.

Cyrillus Epiſtol: ad Neſtorium.

Duch ś. názwány ieſt Duchem prawdy, á prawdá Kryſtus ieſt: ſkąd ſię pokázuie, iż y od niego tákże iáko y od Oycá pochodźi.

Chriſoſtomus Homil: 1. de Symbolo.

Tenći ieſt Duch święty z Oycá y z Syná pochodzący, ktory rozdawa włáſne dáry káżdemu zoſobná iáko chce. Tenże, Homil: 2. *Tego Duchá świętego, mowimy Oycu y Synowi być ſpołrownym, y pochodzącym z Oycá y z Syná.*

Epiphanius hæreſ: 69.

Iáko źrzodło wychodźi z źrzodłá, y Bog z Bogá, tchnął ná twarz Apoſtolſką y rzekł, W*eźmićie Duchá ś. Támże: z Oycá y z iednorodzonego ieſt Duch ś. Tenże* in Ancorato: *Duch ś. z Oycá, y z Syná ſam ieſt świátłośćią prawdy. Támże: Oćiec ieſt żywotem, Syn ieſt z żywotá, á Duch ś. z obudwu.*

Metaphraſtes in vita Dioniſii Areopagitæ.

W*ſtąpił moy Kryſtus do niebá, y do Oycowſkiey ſtolice wroćił ſię, y Duchá ktory z niego pochodźi poſłał uczniom.*

Anaſtaſius *ktorego záleca* Concil: Conſtant: 6. *mowi* lib: 1. de Rectis dogmatib.

Duch ś. pochodźi y bywa posłány, nie tylko od Oycá ſámego, ále y od Syná. Támże: Ukázuiąc Pan iż Duch ś. z niego pochodźi, tchnął ná Ucznie mowiąc: W*eźmićie Duchá ś.*

III. O náuce Duchá świetego.

Chrisostomus Hom: 77. in Ioh:

Z mego weźmie, to iest, co ia wiem y znam: ábowiem iedná iest moiá y Duchá ś. umieietność. Támże, Iedná iest moiá y Duchá świetego náuká, czegom ia miał uczyć, on powie. Z mego weźmie, to iest, w żadney rzeczy nie będźie odemnie rozny.

Theophilactus in cap: 16. Ioh:

Duch święty nic nie uczył, okrom tego, czego uczył Krystus.

Dydimus Alexandrinus lib: 2. de Spiritu S.

Nie będźie mowił sam od śiebie, to iest, nie będźie mowił bez mego y Oycowego zdánia, gdyż iest nie rozdźielny od mey y Oycowey woley: á też nie iest sam z śiebie, ále z Oycá y ze mnie iest, ábowiem to sámo co iest, y co mowi, ma z Oycá y ze mnie.

Tertul: lib: de præscript: adversi: Hæret: cap: 6.

Zwykli mowić Hæretycy, iż nie wszytkiego wiedźieli Apostołowie, tymże szalenstwem będac uwiedźieni, ktorym záś z przećiwka twierdzą, ácz wszytko Apostołowie wiedźieli, ále nie wszytko wszytkim podáli. Támże: Iesczeć wiele mam cobych, &c. ále iednák przydał: Gdy przyidźie on Duch prawdy, &c. Tymi słowy pokazał, żeć nic tákowego nie było, czegoby nie wiedźieli; ktorym wszelákiey prawdy dostąpić przez Duchá prawdy obiecował y wypełnił obietnicę iáko świádczą Dźieie Apostolskie.

Irreneus lib: 3. cap: 1.

Gdy wstał Pan nász od umárłych, Apostołowie przyoblekli moc przychodzącego Duchá z wysokośći, y wszytkiego nápełnieni są, y mieli doskonáłą znáiomość, y wyszli na kray źiemie te rzeczy ktore są od Bogá nam dobre przepowiedáiąc. A ták Duch ś. y tego uczył, czego y Krystus, y wszytkiego záraz náuczył Apostoły, czego iedno tylko było potrzebá do wiáry, nic nie záchowawszy do żadnego Concilium.

PIERWSZA PIESN O DV: S.

AUGUSTINUS Serm: 186. de Temp: Swieto dniá dźiśieyszego wspominánie czyni Páná Bogá wielkiego y wielkiey łáski/ ktora iest ná nas wylana/ ábowiem Bogu świetobywa obchodzone/ áby to co sie raz stáło/ z pámięći nie było wygłádzono. Toż mowi Epist: 118. y lib: 32. cap: 12.

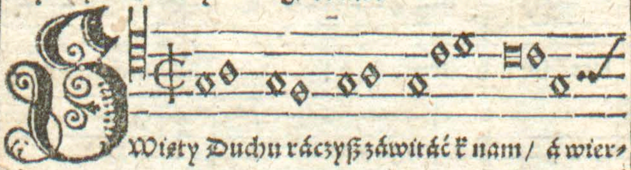
cont: Faust: Bernard: Serm: 1. de Pent: Jesliże obchodzimy pámiątkę świętych/ iáko dáleko więcey/ tego od ktorego to mieli/ áby byli świętymi/ ile ich było świętymi. A HIERON: in cap: 4. Galat: W Swiątki Duchá świętego przyśćie czćimy.

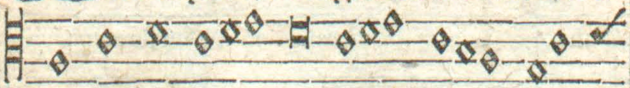
WTORA PIESN O DV: S.

DOktor Augustyn in Quæst: Novi Testament: cap:

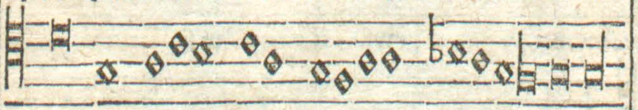
97. z tych mieyſc piſmá ś. Ioh: 14. Actor: 28. 2 Theſ: 3. 1 Ioh: 4. 1 Cor: 12. Luc: 11. Actor: 13. Actor: 20. Act: 5. Boſtwo Duchá ś. wywodźi/ y dokłáda/ Jáwna ieſt rzecz/ że Duch ś. Bogiem ieſt náźwány. A Bellármin przywiodßy słowá Piotrá ś. Actor: 5. mowi/ lib: 1. cap: 13. de Chriſto: Oto iáśnie imię Boże przywłaßczone ieſt Duchowi ś. Toż mowi Skárgá w Kazániu Swiątecznym/ fol: 254. y Zárſá/ fol: 509. y 54. przećiwko kłamſtwu Nowokrzczeńſkiemu/ ktorzy mowią że nigdźiey iáśnie Duchá ś. nie zową Bogiem Piſmá. Coż rzecze Wuiek y Hosius Bellárminowi/ y Skárdze/ y Zárſie / ktorzy toż mowią co y Aryiani/ ktorym droge vſtáli:

SWięty Duchu ráczyß záwitáć k nam / á wier-

nych ſwych rácz náwiedźić ſam : nápełń ie niebieſką miło-

śćią / ktoryś ſtworzył ſerce y myśl Boſką ſwą wßechmocnośćią.

Tyś ieſt ćießyćielem wiernych názwan/ y Doktorem práwym mianowan / ſtudnica práwa/ woda żywa/ ogniem/ wnetrznym pomázániem/

świátłośćią łáſki pełna.

Ty ieſteś Bogiem wiecznie prawdźiwym/ tyś ieſt Oycowſkim záslubieniem / tyś ieſt ſam moc práwice Bożey / tyś nádźieiá wßytkich wiernych/ y wnetrzne oświecenie.

Oświeć świátło ćiemnym zmyſłom náßym/ wley miłość wnetrznośćiam ſercecznym/ á mdłe ćiáło náße posilay: w wierze prawdźiwey Kryſtowey/ ſwą mocą nas vpewniay.

Nieprzyiaćiele náße odganiay / á w ſercá náße ſwoy pokoy day / iżbyſmy też z twey Boſkiey mocy/ mogli w wierze ſtałymi być/ á wßytko złe zwyćiężyć.

Prosim day nam Oycá prawdźiwie znáć / y Syná namilßego poznáć/ y ćiebie ćießyćielá Duchá / w poſtáći troiákiey iednego/ wßechmogacego Bogá.

Nápełniwßy ták boſkim poznániem/ dáruy nas nabożeńſtwem práwym / á day nam w záſłudze Kryſtowey trwáć / náuk iego przeſtrzegáć/ y wiecznie z nim krolowáć.

Day byſmy ćiebie Bogá iednego / znáiac ćie/ y czćili ſámego/ A z twey dobrotliwey ßczodrośći / dochodźili záwżdy dárow zbáwiennych z wyſokośći.

* Dayże nam też y w dźiśieyße ſpráwy / Duchu ćießyćielu łáſkáwy / ábyſmyć cześć chwałe wzdawáli / chwaląc ćiebie áż ná wieki z twoimi

wybránymi.

Bądź wieczna chwała Oycu / y Synu / y tobie Duchowi świetemu / zá wßytko cos dał z swey miłości: w czym rácz nas ty sam pomnażáć / á przywiedź k swey rádości / Amen.

TRZECIA PIESN O DU: S.

One Swiątki ná ktore sie śpießył Páweł ś. dla przepowiedánia Ewánieliey ś. do Jeruzálem / gdźie sie Zydow wiele zgromadzáło / 1 Cor: 16. Act: 20. Nie były Swiątki Krześćiáńskie / ále Zydowskie / twierdźi MARCEL: FRANCOLIN: cap: 84. de Temp: hora Canon: á BELLAR: lib: 3. cap: 13. de cultu sancto, mowi: Zgołá niemáß nic pewnego / iesliże te pismá mowią o Swiątkách Zydowskich / czyli o Krześćiáńskich / &c. Nie zgadza sie z Hárfą / fol: 495. CHRISOS: Hom: 43. in Acta. Ono kwápienie Páwłá ná Swiątki do Jeruzálem / Nie byłoć dla świetá / ále dla wielkośći ludu / á zá tym to vdawał Zydom / iákoby on obchodźił świeto; á chcąc nieprzyiaćioły pozyskáć / kwápił sie opowiedáć słowo Boże.

Notá iáko, Zmiłuy sie / &c.

WRosmyß dźiś Duchá świetego / by nas raczył ná wßelki czás strzedz ode złego / Bysmy nie wpádli w złe pokusy / ktoreby ßkodźiły dußy / o to go prosmy.

Cießyćielu Duchu świety / tyś od Apostołow w dárzech zacnych przyiety / przez ćie mądrośći są nábyli / á rozliczne mowy mowili O

Synu Bożym.

Tyś Oycu y Synu rowny / w Bostwie od Bogá istnośćia nic nie rozdźielny: Tyś Bog od wieku iest prawdźiwy / nam wierzącym miłośćiwy / Náß Poćießyćiel.

Tyś Apostoły potwierdzał / w tey náuce w ktorey Krystus sam ich náuczał / áby w tym záwżdy stali byli / á Páńskich słow nie odmieniáli / Ktore słyßeli.

Ty wiáre dawaß prawdźiwą / áby byłá nie wątpliwa / lecz prawie żywa: Ty sercá náße sam oświecaß / á w zbáwieniu nas vpewniaß / W mece Krystowey.

Przez ćie bywa odrodzone / Przyrodzenie / ktore było w nas zepsowáne: Przez ćie żywot nowy bierzemy / z grzechow náßych powstáiemy / Nie z śiebie sámi.

Ty wßytkie cnoty w nas spráwiaß / serce czyste / miłość Bożą sam w nas zápalaß: Bowiem w nas z przyrodzenia mdłego / niemáß nigdy nic dobrego / Dla ćiáłá złego.

O grzechow też odpußczeniu / tylko ty nas sam vpewniaß w náßym sumnieniu: Jż w łásce Bożey możem vfáć / nádźieie swoie pokłádáć / Toć z ćiebie mamy.

Słowo Boże oznáymuieß w sercách nam / Ewánielią ty sam pomnażaß / śmierć Krystusowe nam przywłaßczaß / sercá náße vbeśpieczaß / O

łásce iego.

Vtwierdzaß nas przez swiatości / żechmy w Krystu dostąpili spráwiedliwości / tákże też wiecznego zbáwienia / z Bogiem Oycem poiednánia: Temu wierzymy.

Prosimy ćie Páná swego / ponieważ idźiem do stołu Krystusowego / rácz sumnienia sam przypráwowáć / bychmy godnie mogli vżywáć / Swiatośći iego.

W ktorych Sákrámentách swiętych / nie zámykamy zbáwienia / áni łáski w nich: bowiem sámy z siebie swiatośći / nie czynią w nas spráwiedliwośći / Ty to sam dawaß.

Ale my ich vżywamy / bysmy nimi wiárę náße pieczętowáli / smierć Páńską rozpámiętywáli / o zbáwieniu się vpewniáli / Ják Krześćiáni.

Ty też człowieká káżdego / z báłwochwálstwá sam wywodźiß do Zboru twego: By báłwány swoie opuśćił / á tobie sámemu iuż służył / Bogu wiecznemu.

Mowiß przez Proroki do nas / iż przez swoię swiętą łáskę / chceß z námi mießkáć / y wiernych swoich w smutkách ćießyć / á we wßytkich sprawách wodzem być / Co nám Boże day.

Pan Krystus nam to obiecał / gdy się ćielesnie rozstawał z Apostołámi / mowiąc: Poslę Duchá swiętego / tenći was náuczy wßytkiego: Bo że mnie weźmie.

Ten przyßedßy w dźień Swiąteczny / iáko Náuczyćiel wieczny y Poćießyćiel / ná pámięć vczniom to przywodźił / co im był Pan Krystus oznaymił / Gdy z nimi mießkał.

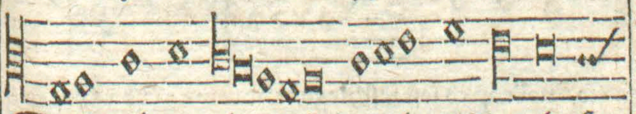
Ciebie znamy náßym Bogiem / tákże też y stworzyćielem / záwße prawdźiwym: Tyś rowny Oycu y Synowi / y dla tegoż ćię też wzywamy / To z Pismá máiąc.

* Przetoż ćię teraz wzywamy / o rátunek y o łáskę ćiebie prosimy: Day nam státeczność w nabożeństwie / z sobą też mießkáć w krolestwie / Wiecznymi czásy.

Bądźże Oycze wieczna chwałá / y tobie też Kryste Pánie / niech będźie dáná / tákże też Duchowi swiętemu / Bogu w Troycy iedynemu / Wßechmogącemu / Amen.

CZWARTA PIESN O DV: S.

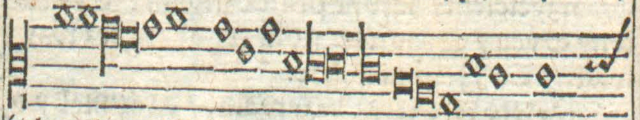
AMBROSIUS lib: 1. cap: 5. de spiritu sancto. Duch święty nie bywa poświęcony / ále sam poświęca / bo stworzenie bywa poświęcone / etc. To nie Papież ludźi świętymi czyni / ále Bog: o czym y te Pismá świádczą / Ezech: 20. 12. Exod: 31. 13. y Augustin ták piße in Psal: 85. Jestem świętym / ábowiemeś mię ty poświęćił.

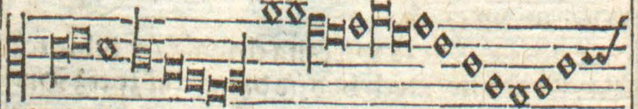
DVchu święty záwitay k nam / á z niebios rácz spu-
Przydź ku nam Oycze vbogich / przydź k nam dawco dá

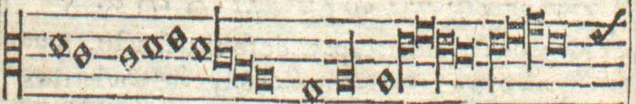
ſćić nam/ świátłośći twey promienie. Cieſzy
row ſwych/ przydź k nam świeco ſerc náſzych. W pracách

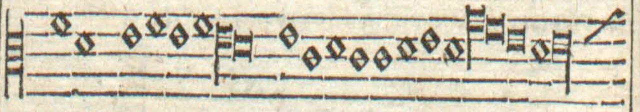
ćielu wyborny/Gośćiu wdźięczny ſerc náſzych/wdźięczna o-
odpoczynienie/ w goracu ochłodzenie / á w płáczu

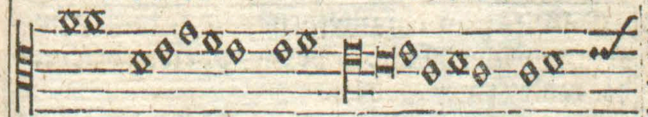
chłodo náſzá: O doſtoyna świátłośći/z ſercá wypądź ćie-
poćieſzenie: Bowiem krom twey pomocy/nie mamy w ſo-

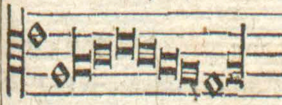
mnośći/ſłużebnikow ſwych wiernych. Omyi co ieſt ſpro-
bie mocy/niemáſz w nas nic práwe°. Nákłoń co ieſt twár-

ſnego/ pokrop co ieſt zeſchłego/ vzdrow co ieſt ránnego.
dego / zágrzey co ieſt zimnego/ ſpráwuy co ieſt błędnego.

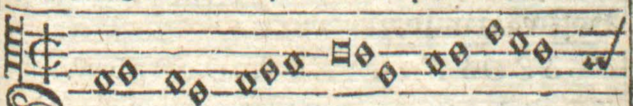
Day to o co żądamy / ktorzy w tobie vfamy/ dáry łá-
Cnotliwe záchowánie/ krześćiáńſkie ſkonánie/ potym wie-

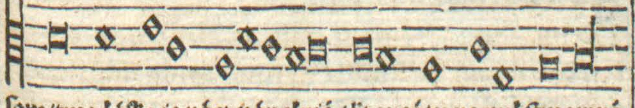
ſki twey świętey.
czne zbáwienie/Amen.

PIATA PIESN O DV: S.

AMBROSIUS Serm: 61. Weſelmy ſię w ten dźień świę-
ty świąteczny/ iákośmy ſię y w dźień Wielkonocny vweſe-
lili/ ábowiem w obádwá dni podobna y táż ieſt vroczy-
ſtość. Bo ná Wielką noc zwykli ſię krzćić wſzyſcy narodo-
wie / á ná Swiątki pokrzczeni ſą Apoſtołowie: iáko mo-
wił Pan Zwolennikom/ gdy miał wſtąpić do niebá: Jan
krzćił wodą / ále wy będźiećie pokrzczeni Duchem świę-
tym/ ktorego weźmiećie po niewielu tych dni/ ꝛc.

Duchu świety záwitay k nam/ ſercá náſze náwiedźi

ſam/twą łáſką ie rácz nápełnić / ktoreś ty raczył ſtworzyć.

Cieſzyćielem ćie zowiemy / żeś Bogiem ieſt dobrze wiemy: Ty lekárſtwo dáieſz duſzom/ y w frásunkách ćieſzyſz ſam.

Oświeć słowem zmysły náße/ day woley swey zrozumienie: Ciáło náße rácz potwierdźić/ według woley twey rzadźić.

Tyś śiedmioráki dar istny/ Pálec Boży práwey ręki/ Oycowe słowo obiáwiaß/ ty ięzykámi władaß.

Chytrośći dyábley rácz zbáwić/ Pokoy z miłośći swey zrzadźić/ byśmy zá tobą wodzem ßli/ wßelkiey pokusy vßli.

Okaż Oycá niebieskiego/ Jezu Krystá Syná iego/ y śiebie Duchá świetego/ w Bostwie Bogá iednego.

Bądź sam gośćiem w sercách nászych/ Cießyćielem w smutkách wßelkich/ Byśmy śię śmierći nie báli/ á przy słowie twym stali.

Bądź chwalá Oycu y z Synem/ Tákże rownie z Duchem świetym/ w Jstnośći iednego Bostwá/ záwżdy/ ná wieki/ Amen.

SZOSTA PIESN O DV: S.

Ktorą śpiewáią po czytániu Ewán: ná stárą Notę.

PRzez twe świete Duchá zesłánie/ Boży Synu odpuśćże nam náße zgrzeßenie/ Tyieś ten dźień sam wstáwił/ żywotes náß náprawił/ śmierćis wieczney nas zbáwił/ swas moc ziáwił.

PSALM CXLIII.

Domine exaudi orationem meam.

Ktory ná Iutrzni y w wieczor śpiewáią.

ZTego psálmu/ á osobliwie z wierßá dźieśiątego/ Doktorowie świeći/ iáko AMBROSIUS lib: 1. cap: 5. de Spiritu S. HIERONYM: in Psal: 143. Bostwo Duchá świetego wywodzą/ á słußnie/ ábowiem on sam/ iáko tenże Ambroży ś. zeznawa/ że złych dobre/ z prześládowcow Apostoły/ z grzeßnych Káznodźieie czyni/ dobroći vdźiela/ sam poświąca/ co właśnie sámemu Bogu należy/ Iob: 14. 4. A temu/ Dobrym iest názwány/ ktory tytuł sámemu Bogu służy/ Mat. 19. 17.

Notá iáko, Ná ten czás gdy Zydowie/ etc.

WYsłuchay wieczny Boże prosby moie/ A nákłoń ku mnie świete vßy swoie.

Według swey prawdy/ według swey litośći/ Rácz mię rátowáć w moiey doległośći.

Niechćiey śię ze mną Boże lutośćiwy/ Práwem obchodźić: Zaden człowiek żywy

Ták świety nie iest/ áby ná twym sądźie/ Nie miał być w iákim wytkniony nierzadźie.

Oto zły człowiek trapi moie dußę/ A ia w iáskiniách ślepych mießkáć muße.

Swiátá nie znáiąc/ rowien vmárłemu/ Pod niewidomą źiemię włożonemu.

W tákich frásunkách/ y w tákich niewczáśiech/ Myslilem przećie o dawniey ßych czáśiech:

Cos ty zá cudá czynił/ cos spráwował: Abys

był w cále wierne swe záchował.

Toć iest pociechá mych trosk y wzdychánia/ Czekam ia przećie twego zmiłowánia.

Czeka ochłody duszá vtrapiona / Jáko dżdżá czeka źiemiá vpalona.

W czás mie wysłuchay/ w czás mie rátuy Pánie/ Juz mi śił ledwie y dusze dostánie.

Gdźie mie ty przeyźrzysz iużem dawno w źiemi/ A niech mie licza miedzy vmárłymi.

W tobie nádźieiá/ w tobie myśli moie/ Tkwia wszytki/ á ty miłosierdźie swoie/

Obiaw ná demna: á okaż mi droge/ Po ktorey chodzac bespieczen być moge.

Wyrwi mie z reku nieprzyiaćioł srogich / Obrónco smutnych/ y twierdzo vbogich.

Náucz mie w świetym żyć Zakonie twoim/ Abowiemes ty sam iest Bogiem moim.

A duch twoy dobry niechay mie spráwuie/ A droge k tobie prostą vkázuie.

Prze sławe swoie rozwiaż mie z trudnośći / á vżyi zwykłey nádemna litośći.

Weźmi w opieke dusze moie smutna/ Nieprzyiaćielska vkroć myśl okrutna.

Zniszcz ie ná źiemi w srogim gniewie swoim/ A pomni Pánie żem ia sługa twoim.

✳ Badżże chwalá Bogu Oycu nászemu/ Synowi iego y Duchu świetemu.

Ták iáko byłá záwsze od wiecznośći/ niech bedźie y teraz iego możnośći.

Modl: D. Cypryana do Ducha S.

O Duchu świety rácz że przy nas obecnie być/ á nas pociecha twoia y obrona/ ktorey czekamy z niebieskiey wysokośći/ opátrzyć. Rácz poświećić Kośćioł ćiáłá nászego/ á ná mieszkánie tobie oddáne obroćić. Rácz vweselić obecnośćia twoia dusze násze ćiebie prágnace: rácz nágotowáć godny Przybytek máiestatowi twemu/ przychedoż gmách twoy/ á pokoy twoy ozdob cnotámi rozlicznymi: każ vstapić wszelkiey ośiebłośći/ wypadź pobudki wszelkiey nieprawośći. Rácz wesele tu násze / trwáłym y długo wiecznym vczynić / y rácz odnowienie stworzenia twego/ w niesḱáźitelney śliczności/ ná wieki vtwierdźić/ Amen.

Druga.

D Vchu świety ćiebie wyznawamy być Bogiem nászym / stworzyćielem niebá y źiemie/ Pánem wszechmogacym / rownym Oycu y Synowi iego/ dawca dárow niebieskich / pálcem Bożym / moca naywyższego Bogá / ogniem świetym / woda żywa / zadátkiem zbáwienia nászego/ Pomázániem zbáwiennym / Poćieszyćielem y Náuczyćielem nászym prawdźiwym: w ćie wierzymy/ ćiebie chwalimy ćiebie wzywamy: wierzac mocno / że pochodźisz

od wiecznośći / z Oycá y z Syná. A przetoż ćie proſimy / badź náßym wodzem / prowadź nas do wßelákiey prawdy: badź náßym obrońcá: broń nas od náßych nieprzyiaćioł / dußnych y ćieleſnych: badź náßym náuczyćielem / náuczay nas woley Bożey: badź náßym Poćießyćielem / poćießay nas w ſmutkách / w fráſunkách: badź náßym Pomázániem / pomáż nas łáſką twoią świetą / zápalay nas ſam do nabożeńſtwá prawdźiwego: pobudzay nas do modlitw ſerdecznych / vtwierdzay nas o zbáwieniu w náßych ſumnieniach: ochładzay nas w prześládowániu: day nam tu ná świećie ſtáć ſie vczeſtnikámi dárow twoich / przy śmierći náßey rácz ſam być / ſpraw w nas Krześćiáńſkie ſkonánie / á potym nas doprowadź do Kroleſtwá niebieſkiego / Amen.

Oycze náß, ktoryś ieſt, &c. Amen.

PIESNI O BŁOGOSŁAWIONEY *Chwalebney á nierozdźielney* SWIĘTEY TROYCY.

Iſaiæ 6. 1.

WIdźiałem Páná śiedzącego ná ſtolicy wyſokiey y podnieśioney, á podołki iego nápełniły Kośćioł, á Seráfini ſtali nád

nim, y káżdy z nich miał ßeść ſkrzydeł, dwiemá zákrywáli twarzy ſwe, á dwiemá okrywáli nogi ſwoie, á záśię dwiemá latáli. I wołał ieden do drugiego mowiąc: Swięty, Swięty, Swięty Pan Bog zaſtępow, wßytká ziemiá nápełniona ieſt chwały iego. To mieyſce wykłáda Ian ś. o Oycu, Apocal: 4. 8. *Tenże Ian ś. tož mieyſce wykłáda w Ewánieliey, o Synu Bożym,* cap: 12. 41. *Toż mieyſce Páweł ś. wykłáda o Duchu świętym,* Actor: 28. 25. *Skąd śię to pokázuie, że Oćiec Syn y Duch święty ſą iednym Bogiem, iedney chwały, &c. Abowiem co Piſmo ś. przywłaſßcza Oycu, toż y Synowi y Duchowi świętemu, ktore mieyſce Doktor Auguſtyn,* lib: Quæſt: Novi Teſtam: cap: 97. *przypomina y ták też wykłáda.*

I. Tym ktorzy Bogá w TROYCY iedynego bluźnili / záwße śie im źle płáćiło.

Levit: 24. 16.

Ktoryby imię Boże bluźnił, śmierćią niechay umrze: A ukámionuie go wßytko zgromádzenie.

Nicephorus lib: 16. cap: 35.

Onego czáſu Biſkup niektory Aryiánſki, ktoremu imię było Deuterius, *był w mieśćie Konſtántynopolu: Gdy niektorego Bárbáſá krzćił, uſtáwę Páńſką odrzućiwßy, przećiwko zwykłemu obyczáiowi śmiał mowić: Krzći śię Bárbás w imię Oycá, przez Syná, w Duchu świętym. A zá tym wodá z naczynia zárazznikłęłá: A Bárbás z támtąd ućiekßy, on cud wßytkim oznaymił.*

Platina in vita Anaſtaſ: II.

Olimpiuſá Biſkupá w Kártáginie Aryiánſkiego, ktory Troycę świętą iáwnie w łáźni bluźnił, trzy pioruny zábiły, nan uderzywßy, y ćiáło iego ſpaliły.

Gregorius Turonicus lib: 2. cap: 3. Hiſt: Franc.

W*idząc niezbożny Cyrolá Biſkup Aryiánſki, iż* Eugenius, Vindemialis, Longinus, *cudá czynili, záwoławßy do śiebie iednego, ktorego był zwiodł, rzekł mu: Nie mogę ćierpieć iż ći Biſkupi cudá wielkie czynią, y onych wiele ludźi náśláduie, mnie opuśćiwßy: Słuchay mię coć roſkáżę: Wziąwßy pięćdźieśiąt czerwonych złotych, śiadź ná ulicy, ktorą poydźiemy, á gdy poydę, ręce kłádąc ná ślepe, záwołay z inßymi głoſem wielkim mowiąc, Proßę ćię błogosłáwiony Cyrolá Biſkupie náßego nabożenſtwá, ábyś weyźrzawßy, oznaymił chwałę y moc twoię, Otworz oczy*

moie, áby widziáły świátłość ktora utráćiły. W czym Biſkupá uſłuchawſzy, ná ulicy uśiadſzy, gdy imo on ſzedł Cyrolá, záwołał, Biſkupie świętypoprzyśięgam ćię, przez tę moc ktora maſz, ábyś mi przywroćił wzrok, bom ieſt ćięſzką ślepotą záráżony: A to rzekſzy prawdźiwie olśnał. A przyſtapiwſzy do niego Biſkup, włożył ręce ná iego oczy, mowiac, Według wiáry náſzey, ktora dobrze wierzymy, niechay będa otworzone oczy twoie. A tám záraz zdrádá, złość Biſkupia wynurzyłá ſię. Potym on ślepy iął wołáć, mowiac, Nieſtetyſz mnie nędznemu, iżem ieſt zwiedziony od nieprzyiaćielá Bożego: Biádá mnie iżem dla pieniędzy Bogá chćiał oſzukáć: Wźiałem pięćdźieśiat złotych czerwonych, abym ſię tego złego uczynku ważył. Y rzekł do Biſkupá, Otoż złoto twoie, przywroć mi wzrok moy, ktorym dla zdrády twoiey utráćił. A was proſzę nie wzgardzayćie nędznego, rátuyćie ginacego. A oni mu rzekli: Wierzyſz że ſa rzeczy podobne wierzacemu? Rzekł: Wierzę Bogá Oycá wſzechmogacego: Wierzę Syná Bożego Iezuſá Kryſtuſá być rownego Oycu: Wierzę Duchá ś. z Bogiem Oycem, y z Synem być ſpołiſtnego, y ſpołwiecznego. Y rzekli Biſkupi, W imię Oycá, y Syná, y Duchá świętego Bogá prawdźiwego, ktorego we trzech Perſonách, iedney wſzechmocnośći y rownośći wyznawamy, niech będa otworzone oczy twoie: y záraz do pierwſzego zdrowia przyſzedł.

II. Papieżowie heretykámi bywáli.

Zepherinus błąd Montanow approbował: piſze Tertullianus lib: contra Praxeam, y Beatus Rhenanus in Tertul: lib: cont: Prax: Marcellinus bałwánom ofiárował: Vide Platinam in vita Marcell: Liberius podpiſał ſię ná Aryiánſka wiarę, onę ápprobuiac, z Aryany przeſtawał, Athánáſiuſá z nimi condemnował: piſze Athanaſ: Epiſt: ad ſolitariam vitam agentes. Hieronym: in Chronico, Et in Cathalogo ſcriptorum. Damaſius in vita Liberii. Hilarius lib: adverſ: Conſtan: Martinus Polon: in vita Liberii. Alphonſus de Caſtro lib. 1. cap: 4. cont: Hæret: Volateranus lib: 22. Anthro: Felix II. Aryanem był, z Aryany przeſtawał, zá ſprawa Aryánſka zoſtał Biſkupem Rzymſkim, Rzymiánie ſię nim brzydźili, zá Biſkupá go nie ználi, piſze Hieronymus in Cathalo: cap: Acatius. Socrates lib: 2. cap: 29. Theodoretus lib: 2. cap: 17. Leo, ſucceſſor Fælicis II. był

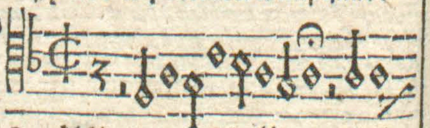
Aryanem, y tákaż śmierćia zſzedł z świátá ſproſna, iáko Arius, wypłynieniem trzew: świádczy Vincentius, lib: 15. cap: 23. Hiſtor: Conradus Halberſtatenſis, in Chron: Celeſtinus był Neſtoryániſtá, piſze Laurentius Valla, contr: falſam donat: Conſtan: Anaſtaſius II. był záráżony błędem Ewthycheſowym od Photyná: świádczy Pius II. Papa in vita illius: Gratianus Diſtinct: 19. Can: Anaſt: ktory tákże táka śmierćia umárł (ćiż piſza) iáka y Arius. Vigilius tych przeklinał, ktorzy wyznawáli w Pánu Kryſtuśie dwie náturze, y zá hæretyki oſadzał, piſze Liberatus in Brevia: cap: 22. Honorius I. był Monotelita, ábowiem iednę wola wyznawał być w Kryſtuśie, ktorego Cōcilium Konſtántinopolſkie 6. 7. 8. potępiło iáko Heretyká, vide Tomos Concil: Nicolaus I. uczył, iż może krzćić Miniſter nie wſpominaiac Oycá, Syná, Duchá świętego, Maſz o tym Gratiana de Conſecr: Diſt: 4. Can: A quodam. Sylveſter II. Czárnokśiężnikiem był, świádcza Martinus Polonus, Platina, Volateranus, y inſzy, in vita illius. Gregorius vii. y ten Czárnokśiężnikiem był: Czytay kto chce Aventiná lib. 5. & 7. Bennoná Kárdynałá in vita illius. Vrſpergen. in Chronico. Gemlacenſ: in Chronograph: Ian xviij. Benedykt x. y inſzy Symoniakámi byli, czego nie przyy Platina in vitis pontif: Ian xxij. uczył, iż duſze Bogá przed ſadem widźieć nie moga, piſze Gerſon in Serm: de Paſch: Villanus lib: 11. cap: 19. Hiſt: y zá heretyká oſadzono go, zeznawáia Aventinus lib: 7. y Nauclerus in vita illius. Ian xxiv. nie wierzył áby miał być żywot wieczny, ále twierdźił, iż duſze z ćiáłem záraz umieráia. Swiádczy Concil: Conſtant: Seſſ: 11. Leo X. Ewánielia názywał fábuła, piſze Bembus y Baleus in vita illius. A więc nie błądza Papieżowie? Azaż ſię w nich nie przerwáłá ſucceſsia? A więc będa ieſzcze mowić Rzymiánie, iż Luter, Kálwin, błąd Aryiánſki wzniećili y forytowáli? A to ſámiż Biſkupi Rzymſcy ten błąd ápprobowáli, nan ſię podpiſowáli, z Aryany przeſtawáli, ſpołkowáli, y nie było tákiego práwie żadnego naſproſnieyſzego błędu, ktorymby ſtolicá Papieſka nie miáłá być pomázána, Concil: Baſilienſ: in Epiſt: Synodali. Liranus in cap: 16. Mat: Æneas Sylvius in actis Concil: Baſilien: te słowá máia: Wiele Papieżow heretykámi było, y Apoſtátámi. A Franciſcus Petrarcha w Pieśniach Włoſkich ſwoich o Rzymie

mowi: Rzym iest ſzkołá błędow, Kośćiołē odſzczepieńſtw: Przedtym byłeś Rzymē, ále teraz Babylonē fałſzywē y złośliwym. Sōet: 108.

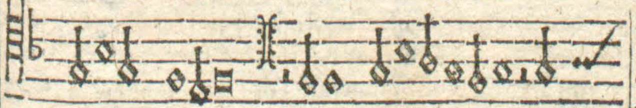
Wuiek mowi w kśięgách o Boſtwie Syná Bożego, fol: 21. Iż Nowokrzczency ſą w tey mierze bárzo ćiężcy Ewánielikom, że śię też z nimi o tych rzeczách nie śmieią dyſputowáć, áni zgołá mogą: bo choćby też chćieli, tedy śię im Nowokrzczency, y beśpiecznie ſtáwiwſzy, naprzod śię tego domagáią, áby im ty słowá TROYCA, trzy oſoby, Bog w Troycy iedyny, Syn przed wieki urodzony z iſtnośći Oycowſkiey, ukázáli expreſsè tymiż literámi: czego im ukázáć nie mogą, więc śię wſtydźić muſzą, &c. Toż mowi Hoſius in confeſs: Petric: cap: 27. y Bellarm: præf: in Tom: 2. Niechayże káżdy rozſądźi, kto otworzył drzwi do bluźnierſtwá Aryanom: nie Ewánielicy, bo oni to wſzytko z Piſmá świętego pokázuią: ále Papieżnicy.

PIERWSZA PIESN O TROYCY S.

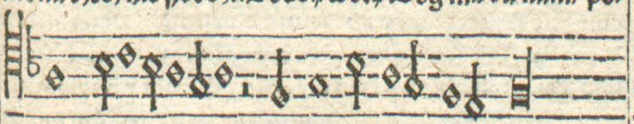
ONi zacni Doktorowie/ HILARIUS, AMBROSIUS, Pieśni o przenaświętſzey / nachwalebnieyſzey / á nierozdźielney Troycy świętey ſkłádáli/ z Piſmem świętym zgodne: iáko śie to pokázuie z ich xiąg. Tákże vczynił HIEROTHEUS, piſze DIONYSIUS, ktorych Pioſneczek vżywał Kośćioł Boży ku czći á ku chwale Bogá w Troycy iedynego/ ktore potym człowiek niezbożny/ pyſzny/ okrutny/ Paulus Samoſatenus Biſkup Antyocheńſki z Kośćiołá wyrzućił/ onych śpiewáć zákazał / á ſwoie Pieśni iádem/ trućizną Cerynthową/ Ebionową záráżone/ nápchnione/ wtrąćił y poſtánowił: iáko o tym piſze EUSEBIUS, o czym ſzyroko w Przemowie nápiſano. *

Chwalá Bogu z wyſokośći / y dźięki iego miłośći/ Rep: żadna rzecz nie ſzkodźi. Dobrą wolą Bog ma ku nam/ po-

Dla tey to wielmożney ſławy/ bo nam

koy wieczny vczynił/ ſam nieprzyiáćioły poſkromił.

Sławimy ćie y chwalimy/ dla tey to wielkiey ſławy twey / Rep: Że ty wieczny Boże Oycze/ krolu ieſz ſam w niebie wiecznie/ Niezmierzona ieſt moc twoiá / toć náſzá wielka obroná / od ćiebie ſławnego Páná.

O Jezu Kryſte iedyny / Synu Oycá niebieſkiego / Rep: Ty nas ſtráconych z wiecznego/ wyiąłeś gniewu wielkiego : Báránku Boży náſz Pánie/ przyim prosby náſze łáſkáwie / ſmiłuy śie nád námi Pánie.

O Duchu naswiętſzy Pánie/ záſmuconych Poćieſzenie/ Rep. Oddal od nas czártá złego/ mocą Boſtwá wſzechmocnego/ rátuyże nas czáſu tego/ y wybaw z ſmutku káżdego/ czesnego y też wiecznego/ Amen.

WTORA PIESN O TROYCY S.

PAwel święty ſpołem záraz o káżdą rzecz z oſobná wzywał Bogá Oycá y Syná y Duchá ś. mowiąc/ 2 Cor: 13.

13. Láſká Páná Jezuſá Kryſtuſá / y miłość Bogá/ y ſpołeczność Duchá ś. niechay będźie z wámi wſzytkimi/ Amen y Jan ś. tákże w Obiáwieniu/ kap: 1. 4. mowiąc/ Láſká y pokoy niech wam będźie od tego ktory ieſt / y ktory był/ y ktory przyidźie/ y od śiedmi duchow/ ktorzy ſą przed obliczności ſtolice iego/ y od Jezuſá Kryſtuſá: Przez śiedm Duchow Jan świety ktorych wzywał/ nie rozumiał Aniołow ſtworzonych / bo tym nie należy chwałá y wzywánie/ áni też tego chcą/ iáko czytamy Apocal: 19. 10. áni onych śiedmi Páſterzow/ ktore támże wſpomina/ Apocal: 1. 20. bo ći nie do końcá Pánu wierni byli / ſam Pan zeznawa Apocal: 2. ále Duchá świetego/ ktory ieſt dawcą śiedmi dárow/ to ieſt rozmáitych dárow/ iáko wykláda Jzáiaſz/ kap: 11. 2. y AUGUSTIN: in cap: 1. Apocal:

Notá iáko, Zmiłuy ſie Pánie/ ꝛc.

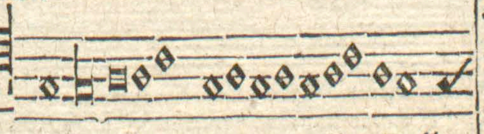
PRoſim ćie Oycze niebieſki/ Ráczże nam záwżdy vżyczáć twey świetey łáſki: A rácz nas od grzechow vchowáć/ y w łáſce ſwoiey záchowáć/ Boże Oycze day.

Proſim ćie też Synu Boży / Ráczże nam záwżdy vżyczáć słowá ſwoiego/ Bychmy ie dobrze zrozumieli / w tobie nádźieie pokłádáli / Synu Boży day.

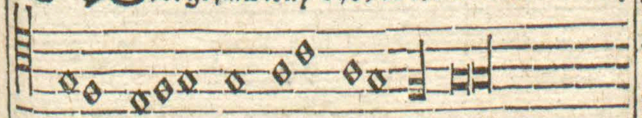
Proſim ćie też Duchu świety/ z Bogiem Oycem y też z Synem w Troycy iedyny/ Prawdźiwey wiáry byś náuczył / podług woley ſwoiey rzadźił/ Nas Krześciány.

TRZECIA PIESN O TROYCY S.

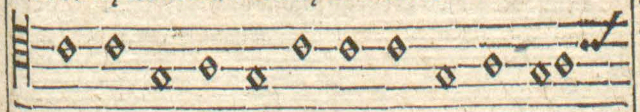
AUGUSTINUS lib: 1. cap: 4. de Trinit: Wſzyſcy ktoremkolwiek czytáć mogł/ ktorzy przedemną piſáli o Troycy/ do tego iednego celu zmierzáli/ wedle Piſmá vczyć/ Jż Oćiec Syn y Duch świety / iedney y teyże iſtnośći / nierozdźielną rownośćią Boſką wyrażáią iedność: A ták nie ſą trzey Bogowie/ ále ieden Bog/ ꝛc. Wbrew Hoſiuſowi y Wuykowi.

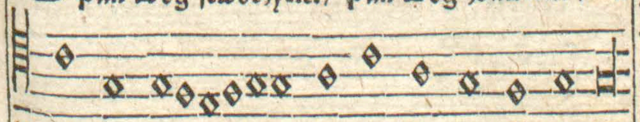
BLogosłáwiony bądź Boże w Troiákośći/ y

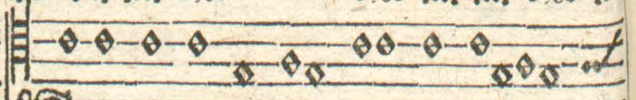
w Boſkiey iednośći/ á rowny w wielmożnośći.

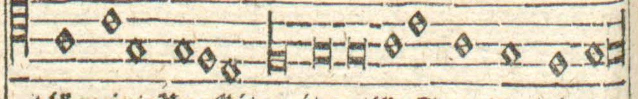
BOg Oćiec/ Bog Syn/ tákież Bog Duch świety/ ácz Pan Bog ſtworzyćiel/ Pan Bog zbáwićiel / á

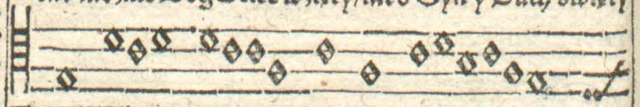
Pan Bog w perſonách troiáki / wſzák w iſtnośći iednáki. od obudwu pochodźi Duch świety poćieſzyćiel.

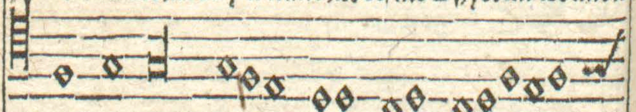
Wßákże nie trzey ſą rozni/ ieden to Bog prawdźiwy/

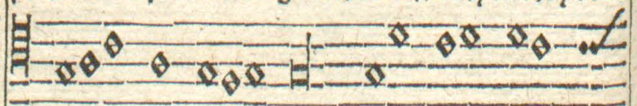
ták możnie Bog Oćiec wźięty/ iáko Syn y Duch święty

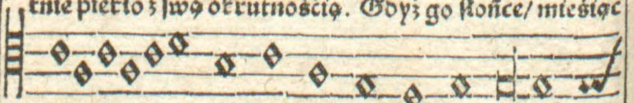
Acz osoby rozeznáne/ ále Moc Jstność Boſtwo ich
Rowna możność y wielmożność/ ále wßytkim iednáka

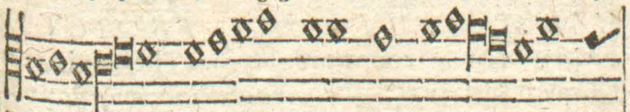
iedyne. W ktorego mocy záwżdy/ świát/ morze y nie-
poczćiwość. Przed ktorego możnośćią/ drży záwżdy okru

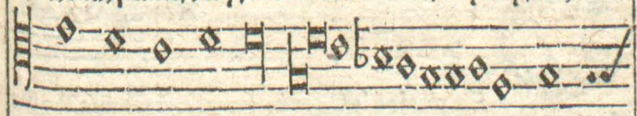
bo y ná nim wßytkie gwiazdy. A ták ięzyk y glos
tnie piekło z swą okrutnośćią. Gdyż go słońce/ mieśiąc

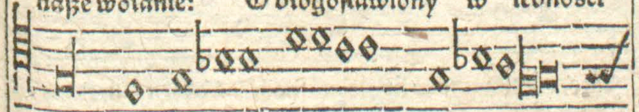
káżdy/ wyznáć muśi iego wielmożność záwżdy. Niż
chwali/ niebo y ná nim też wßyscy Anieli. Ey

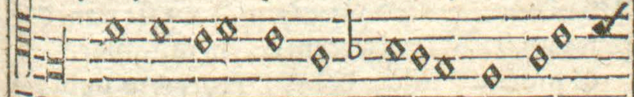
my też nędznicy/ podniozßy swe głosy/ do niego záwołay-
ćzcie iuż Pánie/ z wysokośći mocnośći swey/ wysłucháć to

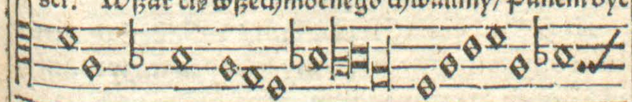
my społem wßyscy: O chwalebny Boże w Troycy świę-
náße wołánie: O błogosłáwiony w iednośći

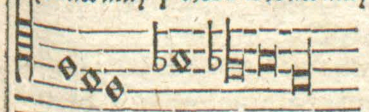
tey. Tyś nas raczył sam ſtworzyć Boże w swey możno-
swey. Tyś nas raczył odkupić z swey wielkiey miło-

śći. Lud twoy ktoryś ty raczył ſtworzyć/ racz miło-
śći. Wßák ćię wßechmocnego chwalimy/ Pánem być

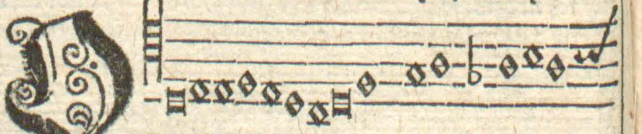
śćiwie tu rządźić y wybáwić.
wyznawamy y cześć wzdawamy/ Tu y potym tám przy

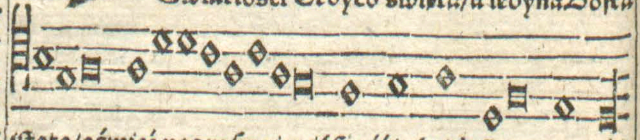
tobie wiecznie/ Amen.

CZWARTA PIESN O TROYCY S.

DIONYSIUS Areopagita de Mystica Theologia, ca: 1. Troyco Istnośćią/ Bostwem y dobroćią/ nawyższa y nazacnieysza/ wodzu náuki Krześćiáńskiey/ spráwuy nas.

Swiátłośći Troyco święta/ á iedyna Boska

istoto/ oświeć nas w swoiey iásnośći/ á odżeń wnętrzne ćie mności.

Pánie w świetle nieprzystępnym / ty mieszkasz w mieyscu niedośćigłym/ Rácz sie nam dáć przez wiárę znáć/ á sercem cáłym miłowáć.

O mocny Boże y dobry / ktorys w dobroći bárzo szczodry/ Weyźrzyſz ná násze zgrzeszenie/ á rácz dáć swe zmiłowánie.

Aczes w osobách troiákim / wszákes w istnośći iednym Bogiem/ co my Troyca názywamy/ á to słowo z rzeczy mamy.

Wierzym osob rozeznánie/ wszákże iedyna bytność w bostwie: bos ty rzekł / człowieká stworzmy/ á ná obraz nam podobny.

Ziáwiłes sie Abrámowi / tákże tez Izáiaszowi/ w trzech personách rozeznánych / Bostwá

iednego będących.

Teć trzy Persony widźiano / gdy Jezusá w Jordanie krzczono: W imię ktorych sie też krzćimy/ bo ie iednym Bogiem znamy.

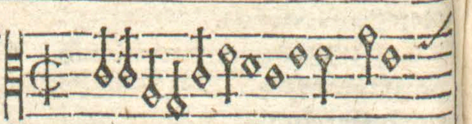
W te trzy Persony wierzymy/ one chwalim y ich wzywamy/ to z Pismá świętego mamy/ tym wiáry swey dowodźimy.

Ráduymy sie iuż społecznie/ chwałę też wzdawaymy ochotnie/ Bogu Oycu wszechmocnemu/ Synu y Duchu świętemu.

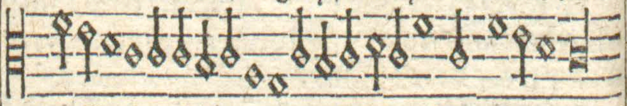
Bądźże Oycu wieczna chwała/ Synu iego niech będźie dána/ Tákże Duchowi świętemu: Bogu w Troycy iedynemu/ Amen.

PIATA PIESN O TROYCY S.

ACz z wiela świádectw Pismá świętego / iásnie się to pokázuie/ że iest Bog/ ktory niebo/ źiemię/ ludźi/ y wszytkie rzeczy stworzyć raczył/ wszákoż y te rzeczy śliczne/ znáczne/ iáko niebo/ słońce/ mieśiąc/ gwiazdy/ náostátek źwierzętá / ptástwo/ etc. świádczą y wołáią o Bogu stworzyćielu swym/ ktory wszytkimi co iedno widźimy rządźi: o czym te Pismá ś. czytay. Psal: 19.1. Isai. 40.12. 48.13. Iob: 12.7. Rom: 1.20. Actor: 17.24. Eccl: 17.1. 43.1. Sap: 13.1.34. A Cicero Pogánin/ lib: 2. de Natur: Deor: przypátrzywszy się niebu / plánetom/ obrotom niebieskim/ etc. wyznał że iest ten ieden / ktory to wszytko spráwił: ktory Pogánin wszytkie Epikury czásu sądu osądźi / ktorzy nie wierzyli áby miał być Bog. iákowy był Diagoras, Theod: Tenże Cic: pisze lib: 1. de Nat: Deo: y oni Obrzymowie/ pisze o tym Homerus y Euripides.

Wſzechmogacy ſtworzyćielu/niebá/ ziemie

mocny Krolu:nád ćię możnieyße° niemáß/ nie będźie/ áni było.

Trzecheſ Perſon ieden w Boſtwie/ dźiwnie możny w ſwym kroleſtwie: Tyś wßytko ſam ſtworzył/ y wßytkoś dobre nam ſam ſpráwił.

Bez poczatku w ſwey iſtnośći/ wielce dźiwny w ſwey iáſnośći/ wiecznie ſam kroluieß/ wßytkie rzeczy możnie ſpráwuieß.

Niebo źiemiá y też morze/ ćiebie wyznawa náß Boże/ w wielkich twoich śiłách/ktoreś ziáwił we wßech żywiołách.

Wßytko to niebo gwiazdámi/oświećiłeś świecacymi/ ſtworzyłeś Pioruny/ błyſkánie/ obłoki/ y gromy.

Anioły Duchy czyſtymi/ oſádźiłeś niebo imi/ by ná ćię pátrzáli/ á wiernym twym poſługowáli.

Ź ziemieś też dźiwnie ſpráwił/ człowiekáś ná niey poſtáwił/ by ćię poſłußen był/ wedle woley twoiey ſię rządźił.

K temuś ia pięknie ozdobił/ by tu ná niey w

roſkoßy żył/ láſy y gorámi/ ptáſtwy/ bydłem y źwierzetámi.

Niezmierna ßczodrośćia Boſka/ nápełniłeś przepáść morſka/ dźiwnymi rybámi/ zewßad płynacymi rzekámi.

Tákeś człowieká vwielbił/pod moc iego wßytko podbił/ by w tym roſkoßował/ ćiebie náde wßytko miłował.

Wßákże nád wßytko ſtworzenie/nędznieyßego ná tym świećie/ niemáß nád człowieká/przyßłá nań zá grzech pomſtá wielka.

Bo nie zoſtał w niewinnośći/ gdy vſłuchał dyabley złośći/ vznał nárußenie/zbáwienia wiecznego ſtrácenie.

Z roſkoßnego Ráiu wygnan/á w rozliczne nędze podan/ Tu ná tym to świećie/á w piekło zás po tym żywoćie.

K czemu nie było pomocy/ z żadnego człowieká mocy: bo w to záwiedźienie/przyßło wße ludzkie pokolenie.

A wßákoż ty miły Pánie/ weyźrzałeś ná ſwe ſtworzenie/ niechcac by zginęło/ ále w twey chwale wiecznie żyło.

Zeſłałeś Syná ſwego/ iedynego y włáſnego/ tu ná te niſkośći/ by krwia ſwa omył náße złośći.

Synu Boży namileyßy/ nád Anioły doſtoynieyßy/ miłośćieś vkazał/ będac poſłánym łá-

ſtes ziednał.

W poſłuſzeńſtwie ſwego Oycá / zgłádziłes grzechy do końcá / bys Dyabłá potłoczył/ á ſwe wybráne wyſwobodził.

Proſtas droge k niebu ſpráwił/ gdys ſie w niebie Oycu ſtáwił / bys był Poyśrzednikiem/ á zá ſwoy lud oredownikiem.

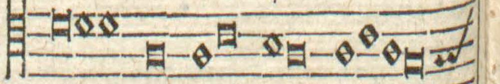
A temuś z twey ſzczyrey dobroći/ raczył z niebieſkiey rádośći/ z záslubienia ſwego/ zeſłáć ſwoim Duchá świetego.

* Spráwuyże nas Duchu świety / bos ty ieſt Bog nász prawdźiwy / bychmy w wierze trwáli/ od niey ſie odwodźić nie dáli/ Amen.

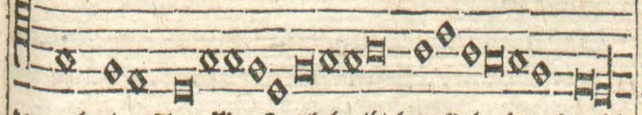
SZOSTA PIESN O TROYCY S.

Ktorą śpiewáią po Kazániu.

CYPRIANUS Serm: de Baptiſmo Chriſti. W tey ſzkole Oćiec ieſt / ktory vczy y przypráwia : Syn ktory táiemnice Boże obiáwia y otwiera: Duch ś. ktory nas nápełnia y náucza. Od Oycá moc/ od Syná mądrość/ od Duchá ś. niewinność bierzemy : Oćiec obiera/ Syn miłuie/ Duch święty złącza/ ⁊c.

Pożegnay nas Boże Oycze/ mocą twey świe-

tey práwice/ Jezu Kryſte zbáwićielu/ vkaż nád námi łá(ſkę ſwą.

Duchu świety rácz nas ćieſzyć/ myśli náſzych rácz ſprawcą być/ Day Boże w Troycy iedyny/ byſmy ten to dźień ſtrawili/

W twoiey łáſce á w miłośći/ w miłosierdźiu/ w pobożnośći: Záchowáy nas wſzego grzechu/ nie day dyabłu ku pośmiechu.

Day myślić o oſtátnim dniu/ day pámiętáć o ſkonániu: A gdy ſie tu zwrocisz Pánie/ ſądźić żywe y też zmárłe/

Poſtaw nas ná ſwey práwicy/ rácz nas vznáć zá ſwe dźieći/ Amen/ amen/ Boże day to/ by ſie to w nas wypełniło/ coby ku czći twoiey było/ Am̄.

Abo te: Notá iáko, Rządź nas/ ⁊c.

* BOże Oycze przy Słowie twym/ Rácz nas záchowáć prawdźiwym: Náwroć wſzytki niewierniki/ słowá twego ſprzećiwniki.

O Kryſte / Pánie nád Pány / Obroń ſwoie Krześciány/ Okaż moc twey boſkiey ręki/ niech ćię ztąd ſławią ná wieki.

Duchu święty / rácz nas ćieſzyć / á iednośćią wiáry złączyć : A czáſu oſtátecznego/ domieść

żywotá wiecznego.

Day nám Pánie miłośćiwy/pokoy pokiśmy tu żywi: Boć nie iest żaden Bog inny/ coby bronił tey kráiny / Jedno ty sam Boże iedyny/Amen.

SIODMA PIESN.

Abo wyznánie D. Athánáśiuśá, ktore śpiewáią ná lutrzni.

TO wyznánie złożył z pismá ś°/ przećiwko Aryánom/ ktorzy miedzy Oycem/Synem/y Duchem ś. gránice y kopce sypią/ bluźniąc Bogá w Troycy iedynego: y przećiwko Grekom/ktorzy Duchá ś° od Syná odłączáią/powiedáiąc/ że nie pochodźi z Syná/ tylko z Oycá : co iest przećiwko pismu ś°/ przećiwko Doktorom Łáćińskim y Greckim/y przećiwko temu świętemu wyznániu Athánáśiusowemu. Ktore iáko iest iego/ o czym świádczy Gregorius Nazianzenus, orat: de laudib: Athanas:, ták y ten wierß: Duch ś. od Oycá y od Syná/ nie vczyniony/áni stworzony/áni vrodzony/ále POCHODZĄCY; iest iego własny/ á nie podrzucony / co się pokáżuie y z greckiego textu / w ktorym ten wierß iest/ y z dawnych grekow / ktorzy tego nie przeli/áby ten wierß nie miał być Athánázego: ále mowili/przeßydzáiąc z niego/ iáko piße Genadius Scholarius, in lib: pro def: Con: Flor: cap: 1. sect: 5. Muśi być śię był opił Athanasius ná ten czás/gdy ten wierß pisał.

Notá iáko, Rzekł Pan do Páná/ etc.

KTokolwiek chce być zbáwion / Náde wßytko potrzebá mu iest/ áby trzymał Powßechną wiárę.

Ktorey / ieśliby kto cáley á nienáruszoney nie trzymał/ Ten/bez wątpienia/ záginie ná wieki.

A wiárá Powßechna tá iest: Abyśmy iednego Bogá w Troycy/ á Troycę w iednośći czćili.

Ale nie mießáiąc person / áni też rozdźieláiąc istnośći:

Bo inßa iest persona Oycowska/ inßa Synowska/inßa Duchá świętego.

Ale Oycowe y Synowe y Duchá świętego iest iedno Bostwo / Rowna chwałá / społwieczny máiestat.

Jáki Oćiec/táki Syn/táki też y Duch święty.

Niestworzony Oćiec / niestworzony Syn / niestworzony Duch święty.

Niezmierzony Oćiec/niezmierzony Syn/niezmierzony y Duch święty.

Wieczny Oćiec / wieczny Syn / wieczny y Duch święty.

A wßákże nie trzey wieczni/ále ieden wieczny

Jáko nie trzey nie stworzeni / áni trzey nie ośiegnieni / Ale ieden iest niestworzony / y ieden nieośiegniony.

Tákże też wßechmogący Oćiec / wßechmogący Syn / wßechmogący y Duch święty.

A przedśię nie trzey wßechmogący / ále ieden wßechmogący.

Tákże też Bog Oćiec / Bog Syn / Bog y Duch święty.

A wßákże nie trzey Bogowie / ále ieden iest Bog.

Ták też: Pan Oćiec/ Pan Syn / Pan y Duch świety:

A wßákże nie trzey pánowie/ále iedē iest Pan.

Abowiem iáko z osobná káżda persone Bogiem być / Krześćiáńska prawda wyznáć przymußeni bywamy: Ták też trzech Bogow / ábo trzech Pánow mowić/ Powßechnym nabożeństwem hámuiemy sie.

Oćiec od nikogo nie iest vczyniony/ áni stworzony/áni vrodzony.

Syn od sámego Oycá iest/ nie vczyniony/ áni stworzony / ále vrodzony.

Duch świety od Oycá y od Syná / nie vczyniony/ áni stworzony/ áni vrodzony / ále pochodzacy.

Jeden tedy iest Oćiec/ nie trzey Oycowie: ieden Syn/nie trzey Synowie: ieden Duch świety/ nie trzey Duchowie świeći.

A w tey Troycy/ nic niemáß pierwßego/ ábo pośledniego / nic niemáß wietßego/ábo mnieyßego: ále wßytkie trzy persony / społ wieczne y rowne sa.

Ták / iże we wßytkim / iáko iuż iest rzeczono wyżßey/ Troycá w iednośći/ á iedność w Troycy/ma być wielbiona.

A przetoß ktory chce być zbáwion/ ták nie-

chay o Troycy rozumie.

Chwałá badź Oycu / y Synowi/ y Duchu świetemu/ Jáko byłá ná poczatku/ y teraz/ y záwße/ y ná wieki wiekow/ Amen.

OSMA PIESN.

Ktora śpiewáia rozchodzac sie po nabożeństwie.

BOgu Oycu / y Synowi / y Duchu świetemu/ Niechay bedźie wieczna cześć chwałá/ iáko Bogu w Troycy iednemu/ Amen.

MODLITWA D. AVGVSTINA.

CJebie Bogá Oycá nierodzonego / ćiebie Syná iednorodnego / ćiebie Duchá świetego poćießyćielá/ świeta y nierozdźielna Troyce/ zupełnym sercem y vsty wyznawamy/ chwalimy y błogosłáwimy. Tobie niech bedźie cześć y chwałá ná wieki wiekow/ Amen. O nawyżßa Troyco/ iedyna mocy y nierozdźielny máiestaćie/ Boże náß/ Boże wßechmogacy/ wyznawam ćie/ ia ostátni sługá z sług twoich/ y naymnieyßy członek Kośćiołá twego / wyznawam ćie y czcze ćiebie/ powinna ofiára chwały/ ile vmiem y moge/ iákoś mi dárowáć raczył. A iż nie mam zwierzchownych dárow / ktorebych ći mogł ofiárowáć / te ktore we mnie sa / śluby chwały/ z dáru miłośierdźia twego/ oto z chećia y z weselem ofiáruie tobie / z wiáry niezmyślonej/ y z sumnienia czystego. Wierzę ćie tedy zu-

pelnym ſercem Krolu niebieſki y Pánie ziemſki/ y vſty ćie wyznawam/ Oycá/ Syná/ y Duchá ś.º/ w oſobách troiákim / á w iſtnośći iednym Bogiem prawdźiwym/ Amen.

Dźiękowánie Bogu Oycu, Synowi Bożemu, y Duchowi świętemu.

Badź tobie cześć y chwałá Boże Oycze/ żeś nas ſtworzył/ á ſtworzenie ſwoie rządźiſz/ opátruieſz/ we wſzem dopomagaſz. Záchoway nas / proſimy ćie / przy łáſce ſwoiey Oycowſkiey ná wieki wiekow/ Amen.

Badź tobie cześć y chwałá Pánie Jezu Kryſte Synu Bogá żywego / żeś nas wykupił / y zá grzechy náſze Bogu Oycu doſyć vczynił przez śmierć ſwoię. Rácz o nas / proſimy ćie/ prácą mieć/ iáko Pan y Páſterz nam od Oycá dány : á ſam nas wſpomagay/ y godne czyń/ ku łáſce Oycá twoiego/ Amen.

Badź tobie cześć y chwałá Boże Duchu święty / ktoryś ſercá náſze poświęćił / y ku poznániu imienia Bożego ſpráwić raczył. Rácz ſercá náſze rządźić y ſpráwowáć mocą y łáſką ſwoią: ku wſzemu dobremu rácz pobudzáć : ćiemnośći náſze y nieumieietnośći rácz oświecáć / ku ſtałośći rácz mocne czynić : w wierze y w nabożeńſtwie rácz nas vtwierdzáć / y we wſzytkich ſmutkách náſzych rácz nas ſam záwżdy ćieſzyć/ Amen. Bo-

że Oycze y Synu y Duchu święty/ Boże w Troycy iedyny/ zmiłuy ſie nád námi grzeſznymi / Am̃.

Oycze náſz, ktoryś ieſt, &c. Amen.

PIESNI

Czáſu obchodu pámiątki ludźi świętych: A naprzod

O PANNIE MARYEY.

Luc: 1. ℣ 42.

NIechże wielbi duſzá moiá Páná/ á ráduie ſię duch moy w Bogu Zbáwićielu moim.

I. *Marya Panna nie ma być áni wzywána, áni chwalona, iáko* cultu latriæ, *ták y* Duliæ: *bo* cultus latriæ y duliæ, *iedno znácza, y zá iedno ſię biora: co ſzyroko wywodzi* Laurenrius Valla, in 4. cap: Mat: *To wſzem, gdy w piſmo ś. weyżrzymy, obaczymy, iż więcey waży* dulia, *niżeli* latria: *abowiem tego ſłowá* dulia, *wſzędzie Páwel ś. używa, iáko* Rom: 7. 25. Gal: 4. 8. 1Theſſ: 1. 9. *Co uważáiac D. Auguſtyn, ták* cultum duliæ, *iáko y* latriæ, *ſámemu Bogu przywłaſcza, á nie komu inſzemu, mowiac* in quæſt. ſup: Exod: quæſt: 94. Latria debetur Deo, tanquam Domino. *A* Thomas de Aqu: *choć rożność czyni miedzy tymi ſłowy, iednák przećię powieda, piſzac* in cap: 19, 22. Apoc: *iż Anioł Iana ś. zgromił, gdy go chwalił* cultu duliæ, *niechcac iey od niego przyiać. Pámiętał na mándat Boży,* Mat: 4. *Páná Bogá twego będzieſz chwalił, y onemu ſamemu będzieſz ſłużył. Madrze nápiſał y* Pereſius Part: 3. conſid: 7. de Tradit: Cultus duliæ, *nie ma być oddawány świętym, abowiem właśnie znáczy ſłużbę, á my nie ieſteſmy ſługámi świętych, ale ſpolnie ſługámi z nimi Bożymi,* Apoc: 21.

Epiphanius Hæreſ: 79. lib: 3. Tom: 2.

Záprawdę święte ćiało było Máryey, wſzákże nie Bogiem, záiſte

Pánna byłá, Pánna uczczona, ále nie ku chwaleniu dána: owßé
oná ſámá tego chwáliłá, ktory ſię z ćiáłá iey urodźił, á z łoná Oy
cowſkiego ſtąpił. Przetoż Ewánielia przeſtrzega tákowe, przez to,
gdy rzekł Pan: Co mnie y tobie do tego niewiaſto, ießcze nie przy-
ßłá godźiná moiá. Bo áby niektorzy nie mniemáli, ták bárzo za-
cna być dźiewice święta, názwał ią niewiáſta, iákoby iuż proro-
kuiąc, co ſię miáło ná źiemi dźiáć, á to względem odßczepienſtw
(wey, odßczepienſtwo ieſt P. Márya chwálić,) áby niektorzy, dźi-
wuiąc ſię iey świątobliwośći, w ten błąd y odßczepienſtwo nie
wpádli. Abowiem wßytká tá rzecz ieſt ßyderſtwem y baykámi
bábimi: á iż rzekę, wßytká ſpráwá kácerſka. Támże: Ieśliże Bog
niechce áby Anieli mieli być chwaleni: dáleko więcey tey, ktora
ieſt urodzona od Anny, y ktora z Ioáchimá dárowána ieſt Annie:
ktora przez modlitwy, y wßeláką pilność, wedle obietnice, dána
ieſt oycu y mátce: wßákoż ſię nie nád przyrodzenie urodźiłá ludz-
kie, ále ták iáko y inßy, z naśienia męſkiego, y z żywotá niewiaſt,
Támże: Mamy cźćić P. Márya: Oćiec, Syn, y Duch ś. ma być chwa
lon. Máryey niechay nikt nie chwali, nie mowię niewiáſty, ále
áni męża, Bogu należy tá táiemnicá. Támże: Pięknec było w Rá-
iu drzewo, ále nie ku iedzeniu. Tákże: Acz ßczęśliwa ieſt Pánná
święta, y uczczona od Bogá: ále nie ku chwaleniu dána. Tenże,
Hæreſ: 78. Niechay uſtánie błąd zwodźićielow, boć Márya nie ieſt
Bogiem, áni ma ćiáłá z niebá, ále z poczęćia męża y niewiáſty. Zá
den niechay w imię iey nie ofiáruie, ábowiem ſwoię dußę zá-
tráca: niechay nie ßáleie, P. Márya ſromocąc. Támże, Pánnie Má
ryey ofiárowáć, ieſt to rzecz niezbożna, ßkárádá, dáleka od náuk
Duchá ś., ſpráwa dyabelſka, náuka Duchá nieczyſtego. Támże,
Oſtrożni bądźmy, áby ſnać to ſámo, iż wielce Pánnę zálecamy, nie
było komu ku zgorßeniu. Tenże, Hæreſ: 79. Syn Boży P. Máryey nie
dopuśćił krzćić, uczniom błogosłáwić: nie dał iey mocy ná źiemi ro
ſkázowáć, &c. Támże, Ktoż z Prorokow kazał człowieká chwa-
lić, nierzkąc niewiáſtę? Ieſtći w prawdźie zacne naczynie, ále
przećię niewiáſtá.

Bonaventura in 3. diſt. 3. q. 1. Artic: 2.

Mamy ſię ſtrzedz, áby ſnać, gdy mátczyná zacność bywa rozße-
rzona, chwałá Synowſka nie byłá umnieyßona, á ták mátká
w nim do gniewu byłáby pobudzona: ktora woli áby więcey Syn

wywyżßon był, á niżeli ſámá, iáko ſtworzyćiel nád ſtworzenie.
Támże: Nie káżda cześć Synowi należąca, mátce ma być odda-
wána: ábowiemby to nie było Pánnę cźćić, ále rácżey lżyć.

Bernardus Epiſt: 174.

Márya Pánná nie potrzebuie fałßywey cźći, będąc hoynie ucz-
czona prawdźiwemi tituły doſtoynośći. Támże, Nie ieſt to Pánnę
Márya cźćić, ále iey cźći uymowáć.

Baraletus in Feſto Concept.

Przywłaßczáć Pánnie, co Kryſtuſowi ſámemu należy, ieſt
rzecz niezbożna y złośliwa.

Durandus lib: 4. cap: 24. Rational.

Acz Pánná Márya ieſt zacnieyßa nád wßytkie Apoſtoły, ie-
dnák Pan nie poruczył iey kluczy kroleſtwá niebieſkiego.

II. Z onych słow, Gen: 3. 15. Hárfá fol: 21. dowodźi wzywá
nia y przyczyniánia Pánny Máryey, iáko tey ktoraby miáłá ßatá-
nowi głowę zetrzeć, y dowodźi tego niektoremi dowodámi, że
ták ma być czytano: Tá zetrze głowę wężowi, to ieſt, Pánná Má-
rya. Alec záprawdę ztąd nie dowiedźie wzywánia Pánny Má-
ryey. 1. Text Zydowſki, Cháldeyſki, Pagninus máią, To zetrze,
ábo, Ono zetrze, to ieſt, naśienie niewieśćie, ktore ieſt Kryſtus: y
dokłáda Iohannes Ben: in ſcholiis in hunc locum, że ma być
czytano, ipſum, nie ipſa. 2. Text Grecki, Chriſoſt: homil: 17.
in Geneſ: y Cypr: lib: 2. cap: 9. adverſ: Iudæos, máią: On ze-
trze, to ieſt Kryſtus, naśienie niewieśćie. 3. Niektore Vulgaty
máią, On zetrze, co y Bellármin zeznawa, lib: 2. cap: 12. de ver-
bo Dei. A drugie Vulgaty, ácz w texćie máią, Tá zetrze, ále prze-
ćię ná margines kłádą, Ten zetrze: y Leopolitá położył ná brzegu,
To zetrze. 4. Doktorowie niektorzy czytáią, iáko Ambroſius,
Gregorius y Auguſt: Ipſa tibi ſervabit caput. Ale nie dźiw, iż
ći Doktorowie ták czytáią, gdyż Chriſoſt: loco cit: y Procopius
in cap: 3. Geneſ: y Eucherius l: 1. c: 19. in Geneſ: przez to naśie-
nie rozumieią nie tylko ſyná Bożego, y Márya Pánnę, ále wßytki
wierne, ktorzy w Kryſtuśie ſtárli głowę wężá piekielnego: á Au-
guſtyn ná inßym mieyſcu te słowa figuratè wykłáda, li: 2. c: 18.
de Gen: cõ: Man: ták pißąc, Przez naśienie Diabelſkie, znáczy ſię
przewrotne podußczenie, á przez naśienie niewieśćie, owoc do-
brego uczynku, ktorym ſię ſprzećiwia przewrotnemu podußczeniu
5. Tákowe czytánie, Tá zetrze, gánią, y w nim wielki błąd u-

znawáią, nie tylko Canus lib: 2. cap: 15. Andradius lib: 4. Defenſ: choć Papieżnicy, ále y Hieronym Doktor, uczony w Zydowſkim ięzyku, słowá iego ſą, in qu: Hebr: in Geneſ: Ipſe ſervabit caput tuum. Melius habet in Hebræo: Ipſe conteret caput tuum: ábowiem Pan ſtárł ßátáná pod nogámi náßymi. 6. To mieyſce włáśnie rozumie ſię, nie o P. Máryey, áby oná miáłá ßátánowi zetrzeć głowę, y nas z niewoley iego wyswobodźić, ále o ſynu Bożym, ktory on ſam śmierćią ſwą głowę ßátánowi ſtárł, onego zwyćięzył, á nas z iego niewoley wybáwił: co ſię pokázuie z tych piſm ś. Oſ: 13. 14. Rom. 16. 20. Heb: 2. 14. 1 Ioh: 3. 8. y z piſm ſámychże náuczyćielow Rzymſkich, Káietáná in c: 3. Geneſ. Leoná Serm. 2. de Nativ. ktorzy to mieyſce o naśieniu niewieśćim wykłádáią, y z piſm Doktorow Krześćiáńſkich wyżßey pomienionych, do ktorych przydam Irrenæuſá, ktory ták piße l: 3. c: 38. Aż przydźie naśienie przeyźrzáne deptáć głowę iego, ktore ieſt, płod Máryey, o ktorym mowi Prorok, Po Aſpidźie y Bázyliſku będźieß chodźił, y podepceß lwá y ſmoká.

III. VVzywánie P. Máryey w Kośćielech wſchodnich poſtánowił P. otr Cnapheus heretik, roſkázuiac, áby w kázdey modlitwie Bogá rodźićielkę wſpominano, y áby imienia iey wzywano, świadczy Niceph: l: 15. c: 28. A tenći to był Cnapheus, ktory ná Biſkupſtwo gwáłtem wßedł, zá pomocą Zenonową, zrzućiwßy włáſnego Biſkupá Mártiriuſá, ktory tumulty wielkie w Antiochiey wßczynał, y náuki niezwykłe przećiwko wierze wnośił, ktorego Leo Ceſarz pobożny ná wygnánie ſkazał: á Calandion Biſkup, ná iego mieyſcu uśiadßy, uſtáwom ſię iego ſprzećiwiał, tenże Niceph: loco citato zeznawa. Grzegorz wielki Papież, wzywánie P. Máryey w Kośćielech zachodnich wymyślił: ábowiem gdy ſnadź czáſu powietrza z obrazem P. Máryey po Rzymie ſię włoczył, Litánie śpiewáiac, miał rzekomo usłyßeć głos Anielſki ná powietrzu: Krolowa niebieſka weſel ſię: on przydał, Modl ſię zá námi: y z tey fábuły urosło wzywánie P. Máryey, piße o tym Nauclerus in vita Geor. j. Ten to był Grzegorz, ktorego xięgi po śmierći kazał popalić Sabinianus Papież náſtąpiwßy ná iego mieyſce, máß o tym Plátinę in vita Sabin. Epiphan: Biſkup, temu zabobonowi ſprzećiwiał ſię, zowąc go odßczepienſtwem, iáko ſię wyżßey pokazáło, y Conſtantin⁹ v. Ceſarz, zeznawa Crinitus in vi-

ta illius. Ktorego to Ceſarzá Concilium Conſtántinopolſkie powßechne vij. nazywa pobożnym, nabożnym, y ſtárożytney wiáry człowiekiem, czytay o tym act: 6. Nic: Concil: ij. y Concilium niektore Conſtántinopolſkie, ktore było zá Leoná iij. Ceſárzá, chwalenie obrázow, chowánie reliquiy, y wzywánie P. Máryey zgániło, zá báśni y zá báłwochwalſtwo oſadźiło, ná co y ſam Ceſarz zezwolił, wſpomina to Paulus Diaconus lib: 21. Rom: rer.

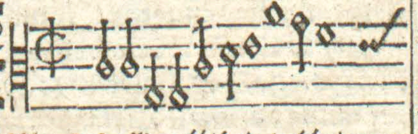
IV. Powieda Hárfá fol: 642. że źle poważáią P. Márya, Luther y Calwin, y inßy ludźie tego cechu: ále iednák nie dołożyłá, w czym ią źle poważáią. Ieśli w tym, iż iey iáko Bogá nie chwalą, ábo iż iey zá Poyśrzedniczkę nie máią, w tym iey żadney zelżywośći nie czynią, y oney dla tego źle nie poważáią, bo tego y ſam Bog, y pierwßy Kośćioł zákazał, iákoſmy o tym y tu y w Katech: świadectwá ſłyßeli: y oná ſámá zá żywotá tey chwáły niechćiáłá, áni ſobie przywłaßczáłá, pogotowiu po śmierći. Ieśli też w tym, áby ią mieli z pánienſtwá zdźieráć, z niewiáſtámi rownáć, tedy im czynią krzywdę, y ná nie potwarz bez wſtydu włoką: bo oni pánnie Máryey to przywłaßczáią, co iey piſmo ś. przywłaßcza: ták o niey rozumieią, iáko piſmo ś. rozumie, nic nie uymuiąc, áni przydawáiąc, przeſtrzegáiąc ſię áby w to nie wpádli, co nápiſáli, Epiphanius, Bernardus, Bonaventura, Baraletus. Towßem oni ſámi P. Márya źle poważáią, ſromocą, lżą, y ze czći zdźieráią. A záß to nie ieſt lekkie poważenie, ze czći zdárćie, y z godnośći złupienie nawiętßey Pánny, gdy o niey ßkarádźie y wßetecznie pißą. Poyźrzy káżdy w Lombardikę, Serm: de Aſſumpt: Mariæ, w Diſcipulá, Mirac: 25. 47. 48. w Párátá, Serm: de Purific: Mariæ, w Conformitarz, fol. 2. w Przedm: Rożánego wianká, w Vilnie drukowány roku 1587. znaydźie tám ſproſne bluźnierſtwo ogniá piekielnego godne, o tey pánnie świętey y czyſtey. A záż y to nie ieſt zeſromocenie y zelżenie P. Máryey záwße błogosłáwioney, to iey przywłaßczáć, co ſámemu Bogu włáśnie nálezy, z Bogiem ią rownáć, nad ſyná Bożego przekłádáć, y onę Boginią nazywáć. Co iż ták ieſt, ſłuchaymy: Guido in Manipul: Curat: par: 3. y Holcot: in Sent: 4. q: 1. y Novum Sacerdotal: part: 1. fol: 25. uczą, iż to nic nie przeßkadza Krztowi, y ieſt to właſny krzeſt, ták krzćić, Ia ćiebie krzczę w imię Oycá, Syná, Duchá ś. y Panny Máryey. A Damaſus Papież záſię mowi iáko czytamy Tom: 1. Conc: VVie-

rzymy, iż w imię Oycá Syná y Duchá ś. bywamy krzczeni, nie w
imię Archániołow, iáko heretycy czynią. Miſſal:Crac:Tomicii
fol:328. Márya zbaw nas y záchoway ná wieki. Hymn:Rozwiąś
wezły winowáycom. Hymn: Márya bądź miłośćiwa: Márya
zgładź złośći, &c. y zrádze zowa ią mátką Iubileuſzew, mowiąc
w Przedmowie wiánká Rożánego w VVilnie druk: Iubileuſzow
P. Márya ieſt pánią. Diſcip: Serm:34. de Sanct. Pánná Márya
ma moc nád ſynem swoim Iezuſem Kryſtuſem, dla powagi roſká-
zánia máćierzyńſkiego. Stellarium Mariæ lib: 10. part:3. art:3.
Márya nie tylko ma moc roſkazáć Synowi, ále ma moc roſkazáć
Bogu, iáko mátká ſynowi, áby to było co oná chce. Proſá: Proś Oy-
cá, każ Synowi, práwem máćierzyńſkim roſkaż Synowi. Barale-
tus feria 6. Paraſcev. Kryſtus klęknąwſzy prośił mátki, idąc ná
śmierć, o błogosłáwieńſtwo, mowiąc: O mátko, błogosław mi. A
oná rzekłá płácząc: Niechay będźie błogosłáwione wſzytko ćiáło
twoie. Theſaurus Serm:124. de Nativ: Ma: Ktorych nie zbawia
ſpráwiedliwość Boża, miłośierdźie nieſkończone Máryey zbáwia.
Alanus in Speculo peccatoris: Choćby Troycá przyśięgłá przez
rány Kryſtuſowe, że nigdy nie ma miłośierdźia pokazáć grzeſzni-
kowi, Márya uprośi. Ieśliby wſzytek Kośćioł boiuiący y triumfu-
iący chćiał kogo zbáwić, ábo potępić, á mátká Boża ináczey chćia-
łá, otrzyma: Bog bowiem postánowił, iż nigdy żadnemu miłośier-
dźia nie pokáże, iedno ná prośbę Máryey. Leo x. Papież, piſząc do
Recanatenſow mowi, o czym czytamy lib: 8. epiſt:17. u Bembu-
ſá: Roſkázuię wam, abyśćie drzewá dobre, ktoreby mogły być ſpo-
ſobne do budowánia Kośćiołá Loretáńſkiego, rozkazáli corychley
wozić, áby to co ſię iuż záczęło, nie zániechało ſię, ále ſię kończyło:
ábyśćie ſię nie zdáli przeſzydzáć, ták z nas iáko y z ſámey Boginiey,
dawániem prożnym niepotrzebnego drzewá. Quirinus Venetus
ad Frider: iij. nápiſał, iáko czytamy lib: Germ: rerum, Tom: 2.
fol: 30. Nawyżſzey Boginiey P. Máryey, z ktorey ſię dźiwnie ná-
rodźił Kryſtus, o rátunek proſzę. Lipſius ápostátá, in libro virgo
Halenſis, cap:19.31. Horatius Iezuitá, lib 1. c:17. hiſt: Laurent.
Baraletus Dñica Reſur. zowá P. Márya Boginią. Stellariũ Ma:
l:10. part:3. artic:3. Márya byłá Miſtrzynią y náuczyćielką Apostol-
ſką. Támże: Márya ieſt Krolową niebieſką y Pánią świátá.
Támże. Máryey dáná ieſt moc ná niebie y ná ziemi.

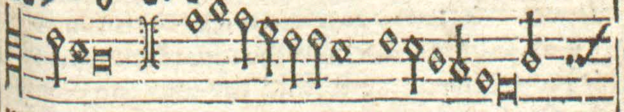
PIERWSZA PIESN O P. MAR.

PAnná MARYA czyſtośći pánieńſkiey nigdy nie ślubo-
wáłá/áni o tym myśliłá/co ſię ztąd pokázuie: I. Żydow-
ką byłá: á w stárym zakonie/tákowych ślubow nie było/
zeznawa Auguſt:lib:4. de Virgin: y owſzem P. Bog rzecz
ślubom ſprzećiwną powiedźiał, Exod:23.25,26. Niebędźie
niepłodna miedzy wámi. II. Gdyby byłá miáłá ślubowáć
czyſtość/zá mąż by byłá nie chodźiłá/boby to było y Bogá
kuśić y męża oſzukáć/wiedząc iż ma ćiáło żenine mąż w mo-
cy, 1 Cor:7.4. III. Szłá byłá zá Iozefá/áby byłá żoną iego
włáſną/y zezwoliłá ná złączenie małżeńſkie: słowá ſą Augu-
ſtynowe, cauſ:26. q:2. Can: Beata. Be: Maria conſenſit in
carnalem copulã, &c. Teź słowá ma Gloſſator támże, In
Can: Priuſquam. A Iozef ią też poiął/ áby był iey mężem
właſnym/y dlategoż małżeńſtwo ich D. Auguſtyn názywa
małżeńſtwem doſkonáłym / względem ślubu y zezwolenia
ná wſzytko: támże Can: Inſtitutũ. IV. Iuż Márya pánná
zá mąż byłá zmowiona kiedy Anioł przyſzedł do niey/świá-
dczy Łukaſz ś. káp:1. zá czym ſię to pokázuie/żeć o żadnym
ślubie czyſtośći nie myśliłá przed zmowinámi y ślubem
Iozefowi vczynionym/pogotowiu zá Iozefá ſzedſzy/iemu
ſię w moc oddawſzy ślubu czyſtośći nie ślubowáłá/y ztąd
że Thomas de Aqu:3. part:q:18. art:4. powieda/iż P. Má-
rya przed zmowinámi y poślubieniem Iozefowi/czyſtośći
Pánieńſkiey nie ślubowáłá: y GRAT: piſząc ná Kanon
Sufficiat, Can:27. q:2. mowi: Stąd ſię pokázuie/iż Márya
nieślubowáłá czyſtośći pánieńſkiey/&c. A iż dowodzą tego
ślubu Rzymiánie Doktorámi niektorymi/iednák nimi nie
dowiodą ſwoich obłudnych y niepewnych ślubow / ábo-

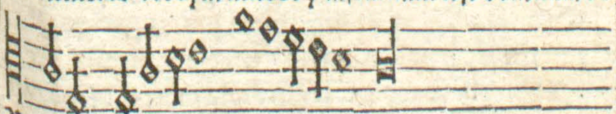
wiem ácz D. Augustyn powieda/iż P. Márya czystość ślubowálá sercem/nie vsty/ przećię tego dokláda/iż P. Márya w onym ślubie ná wolę się Bożę pußczálá/ będąc go gotowá przełomić/ieśliby Pan Bog z nię co chćiał inßego vczynić/y onę ináczej mieć: słowá sę iego, Cau:27.q:2.Cá: Beata. Bło: Márya postánowiłá/że miálá záchowáć ślub czystośći w sercu/ále tego ślubu pánieństwá/nie wyráziłá vsty: poddálá się pod rząd Boski/gdy postánowiłá/że miáłá trwáć pánną/ieśliby iey ináczey P. Bog nie obiáwił: á przeto poddáiąc swoie pánieństwo pod wolę Bożę/przyzwoliłá ná złączenie ćielesne/&c. toż mowi GRAT: in Can: Sufficiat. Tuby się mogli poczuć mnißy z swoimi ślubámi/ głupie/nieporáchowawßy się z śiłámi swymi y z wolą Bożą vczynionymi/áby gdy ich P. Bog ináczey chce mieć/to iest/w małżeństwie świętym/nie w nierzędźie/temu posłußni byli/y mowili z Páwłem ś. Pánie/coż chceß ábym czynił? Dźie:9. Co się tycze onych słow/Mężá nie znam: temi słowy nie dowiedźie nikt ślubu pánieństwá. Bo nie mowi pánná/Mężá nie vznam nigdy: ále mowi/Mężá nie znam. ktore słowá pánieńskie znáć dawáią/ iż pánná mowiąc te słowá/nie myśliłá o ślubie pánieństwá/ ále ná czás przyßły pátrzáłá/ o Iozefie mężu swym myśląc/z ktorym ießcze nie mießkáłá/ áni się byłá zeßłá/będąc iuż iego włásną żoną: ktorych słow sens/ pokázuie się z tych słow Mát: ś°. cap: 1.18. Pierwey niżeli się zeßli/ználeźiona iest brzemienną z Duchá świętego: á mowi tu Duch ś. nie o przyięćiu w dom: boć małżonki nowe w domu przy rodźicách długo mießkáły, Devt: 22. ále o złączeniu ćielesnym/ zeznawáią Doktorowie, CHRIS: hom: 4. in Mat: y hom: 1. oper: imp: HIER: in cap: 1. Mat: EPIPH: hæres: 78. y inßy. Anoż y ATHAN: te słowá pánieńskie vważáiąc/ mowi Ser: de Sanct: Dei para, y owßem y w tym wątpi pánná/iáko tá ktora ná przyrodzenie pátrząc/ á o Iozefie zá ktorego byłá zmowiona myśląc/ Aniołowi táką odpowiedź dáłá/ Iákoż to ma być/ gdyż ia mężá nie znam/ &c. A ták o czym Pánná nie myśliłá/to P. Bog z nią vczynił/oná tym vmysłem zá mąż ßłá/ áby byłá żoną włásną Iozefową: á Pan Bog onę ináczey chćiał mieć/y Iozefá zá mężá iey dał/áby był iey opiekunem y stróżem/czego oni z przodku nie vważáli.

NVz wßyscy Krześćiánie / záśpieway-
Rozważáiąc społecznie / Krystowo

my ninie/ Rep.
wćielenie: W ktorym miłość y łáská/nam iest vkazáná/od

Bogá wßechmocnego/á náßego Páná.

Ktory się zlutowawßy nád wßytkimi námi/
Repet. Widząc / á ono ßátan pánuie nád námi:
Ktorzy smy przez Adámá w grzechy záwiedźieni/przez nowego Adámá/znowu smy zrodzeni.

To co Pan Bog od wieku/ w ſwey rádźie vło-
żył: R. Poſtawſzy tu ku Pánnie/ to nam pewnie
ſpełnił/ Gdy poſłał przez Anioła do niey z wyſo-
kośći: Aby iey ziáwił nowe/ ná świećie rádośći.
Przyſzedſzy Anioł ku niey/ pięknie ią pozdro-
wił/ Re. A poſelſtwo od Bogá tymi słowy ſprá-
wił: Badź pozdrowiona Pánno/ ieſteś łáſki peł-
na/ Tyś miedzy niewiáſtámi/ ieſt błogosłáwiona
Oto Pánno ty poczniesz/ ſynaczká Bożeᵒ/ Re.
A názowiesz/ pámiętay/ Jezus imię iego: Płod
święty w tym żywoćie/ będźie zwan Syn Boży/
Ná ktorego Bog Oćiec/ moc á cześć ſwą włoży.
Pánná odpowiedźiáłá/ Zeć ia nie znam mężá/
R. A Anioł iey powiedźiał/ záćmi ćię moc Boża/
Duch święty ná ćię przyidźie/ bo też y Elżbie-
tá/ ſyná w lećiech poczęłá/ twa powinowáta.
Ták Pánná vwierzywſzy/ wnetki przyzwoli-
łá/ Rep. Aby mátká zoſtáłá/ ták zacnego Syná:
A z ſwey wielkiey pokory/ ták odpowiedźiáłá/
Do Aniołá/ co przezeń to poſelſtwo miáłá:
Otom ia ieſt pokorna/ ſługá Páná ſwego/ Re.
Stań mi ſię pośle wierny/ według słowá twe-
go. Wnetki w iey czyſtym ćiele/ raczył ſię Pan
wćielić/ ktory nas z śmierći wieczney/ miał pe-
wnie wybáwić.
Tám Bogu vſtąpiło/ práwo przyrodzone/ R.
Pánnie zoſtáło pánieńſtwo nie náruſzone. Duch
święty to ſpráwował/ z dźiwney mocy ſwoiey/

że ſię wćielił Syn Boży/ z rády niemowney.
Przetoż to iuż pewnie wiedz/ ludzkie pokole-
nie/ Repet. Iż ſię Bog ſtał człowiekiem/ prze
twoie zbáwienie: Ná świećie z ludźmi będąc/
tu w pokorze mieſzkał/ Stráconych dárow ná-
ſzych/ záś znowu nábywał.
* Chwalmyſz Bogá wiecznego/ ſpołecznie
śpiewáiąc/ Re. A w ſwym ſercu rádośnie chwa-
łę mu wzdawáiąc/ z ták koſztownego dáru/ Sy-
ná wćielonego/ Badź ná wieki chwalebne imię
święte iego/ Amen.

WTORA PIESN O P. M.

HIERONYMUS Serm: de aſſumpt: B. Mariæ, ad Paulam: Wiele ieſt z náſzych ktorzy wątpią/ ieśliże P. Márya wźięta ieſt w niebo weſpołek z ćiáłem/ czyli odeſzłá zoſtáwiwſzy ćiáło. A iáko/ ábo ktorego czáſu/ ábo przez ktore osoby naświętſze/ ćiáło iey ztąd przenieśione ieſt/ ábo gdźie ieſt położone/ czyli z martwych wſtáło/ niewiemy/ choćiaſz niektorzy twierdzą/ iż iuż z martwych wſtáło/ y błogosłáwioną nieśmiertelnośćią/ w niebieśiech z Kryſtuſem/ ieſt przyobleczona. Co też y o błogosłáwionym Janie Ewánieliśćie śludze iego/ ktoreᵒ iáko pánnie/ od Kryſtuſá/ pánná poruczoná ieſt/ wiele ich twierdźi: ábowiem w grobie/ iáko powiedáią/ nie náleźiono ieno mánnę: lecz coby z tych rzeczy prawdźiwſzego było/ wątpimy: wſzákoż lepiey to wſzytko Bogu poruczaymy/ ktoremu niemáſz nic niepodobnego/ á niżelibyſmy co vpornie twierdźić chćieli powagą náſzą/ czego y nie dowodźimy. DURAND: Biſkup, lib:7. cap:24. Rational: Pánná Márya wźięta ieſt ná duſzy/ ále

ieſli ćiáło ná ziemi zoſtáło/ ieſt to rzecz niepewna / y lepiey ieſt pobożnie o tym wątpić / niż co vpornie o tym twierdźić. Toż mowi y Belet, cap:146. Divin: offic: Stapletonus in feſto aſſumpt:Mariæ: Doktorowie dawni/ choćiaż o w niebo wźięćiu ćiáłá nie twierdzą; iednák też te° przeć niechcą/ ále rzecz wątpliwą zoſtáwuią.

Notá iáko, Wßechmogacy ſtworzyćielu/ ꝛc.

GDy Anioł zwiáſtował Pánnie / Syná Bożego wćielenie / iełá Bogá chwalić/ y łáſkę ie°/ mowiac/ ſławić: Dußo moiá Páná ſwego / wielbi czáſu wßelákiego: Duch moy ſie ráduie/ w Bogu zbáwienia doſtępuie.

Bo weyźrzał ná vniżenie/ pokorney ſwey ſłużebnice: Ztąd mie zwáć ßcześliwą/ wßytkie narody wiecznie będą.

Ten mi wielkie rzeczy ſpráwił/ niewymowne cudá ziáwił: Możnym będąc ſłynie/ y święte záwße iego imie.

A miłośierdźie onego / do narodu wßelákiego/ Rozćiągnie ſie wßędźie / ktory ſie go iednák bać będźie.

Ten / możny vczynek ſpráwił / w tym moc ſwą Boſką obiáwił / Iż pyßne rozproßył/ myśl ich hárdą w niwecz obroćił.

Ten też zepchnał z Thronow możne / ná ich mieyſce dał pokorne: Nákarmił łáknące / á bogáte opuśćił łáczne.

Izráelá ſługę ſwe° przyiął z łáſki ſwey/ dla te°/ Aby to okazał/ iż obietnic ſwych nie zápomniał.

Toć ſam Oycom obiecał był / Abráhámowi záślubił/ A potomſtwu iego/ że miał poſłáć Syná ſwoiego.

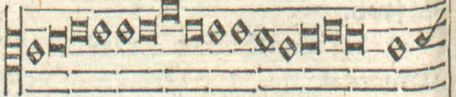
* My też/ będąc Krześćiány / Bogu Oycu chwałę daymy / Z ſercá weſołego / widząc dobroć y łáſkę iego.

Bogu Oycu wßechmocnemu / chwałá niech będźie ſámemu/ Iż nam Syná ſwego/ zeſłał dla zbáwienia náßego/ Amen.

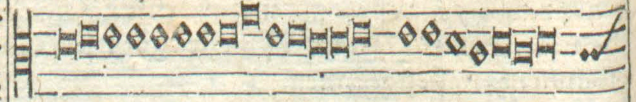
TRZECIA PIESN MAGNIFIC.

TE pieśń/ ſámá Márya pánná/ Duchem ś. będąc nápełniona/ złożyłá/ y śpiewáłá w domu Elżbiety ćiotki ſwey/ żony Zácháryaßá Kápłaná/ chwaląc P. Bogá/ dźiękuiąc P. Bogu/ że ią obrał mátką Synowi ſwemu: ktorą w ſtárym Kośćiele śpiewano/ świádczy Beda. Ktorey pieśni/ tá ieſt ſummá: I. Márya pánná ſámego Bogá chwali/ á nie żadne ſtworzenie. II. Zna go być ſámego zbáwićielem ſwoim / á nie ſtworzenie żadne. III. Vniża ſię z tych dárow / ktoremi ią P. Bog z łáſki ſwey vczćić raczył. IIII. Nie vczynkom ſwoim/ ále miłośierdźiu Bożemu przywłaßcza zbáwienie. V. Służebnicą Bożą zowie ſię/ nie żadnego Proroká zmárłego. A ták / kto tey pánny chce náśládowáć/ kto ią chce vczćić/ y z nią w kroleſtwie Bożym mießkáć/ niechayże ſámego Bogá chwali/ iáko Bog roſkazał, Devt: 6. Niechże krom Syná Bożego/ inßego Zbáwićielá nie zna/ iáko ſam Pan mowi, Oſeæ 13. Niechayżeſię z tego co ma/ vniża: bo ſię tákowi Bogu podobáią/ iáko ſam

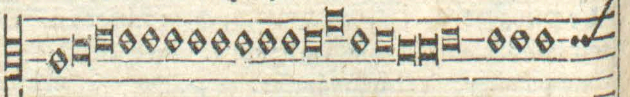
Pan mowi, Isa:66. Niechayże vczynkom swym zbáwienia nie przypisuie/ále miłośierdziu Bożeᵒ/iáko vczy Páwel ś. Tit:3. Niechayże sámemu Bogu służy/iáko rádzi Sámuel Prorok, 1 Reg: 7. y Iosue 24.

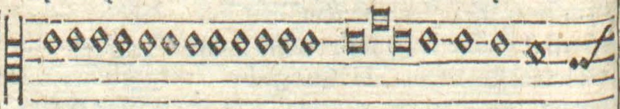
WIelbi duszo moiá Páná Bogá swego. Y-

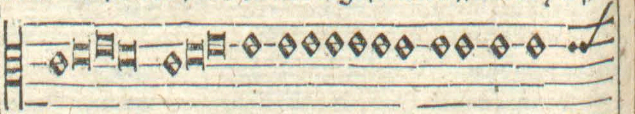
rádował się duch moy w Pánie Bodze zbáwićielu moim:

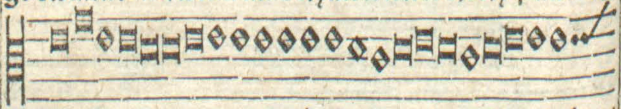
Gdyż weyźrzał ná vniżenie służebnice swoiey. Bo oto

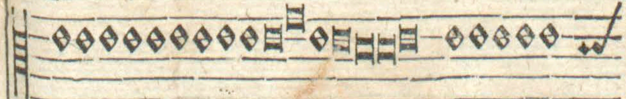
od teᵒ czásu/ będą mię zwáć błogosłáwioną/narody wsze-

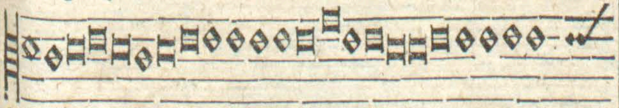
go świátá. Abowiem mi vczynił wielkie rzeczy Pan Bog

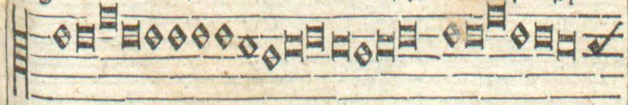
wszechmogący/ zacne iest y święte imię iego. Y miłośier-

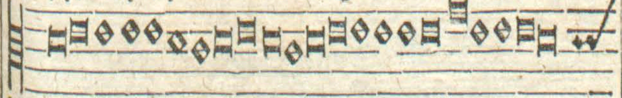
dźie iego spada od rodzáiu do rodzáiu / ná ludźie ktorzy

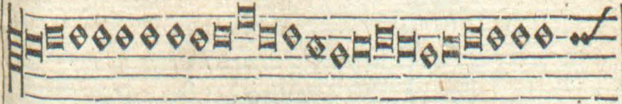
się go boią. Okazał moc ręką mocną swoią/ rozproszył lu-

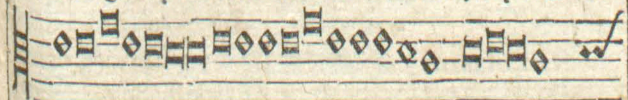
dźie pyszne/y myśli sercá hárdego. Mocarze z stolcá zło-

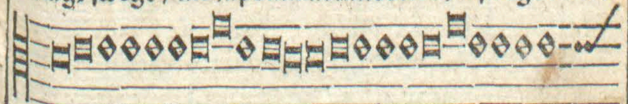
żył/á pokorne podwyższył. Łáknące miłośierdźia/nákar-

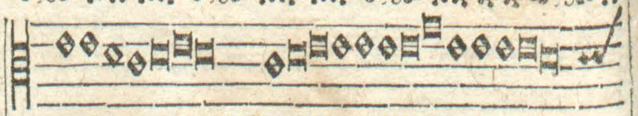
mił: á bogáte y nádęte/wniwecz obróćił. Przyiął Izráe-

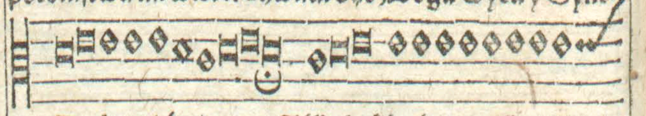
lá sługę swego / nie zápomniał miłośierdźia swego: Kto-

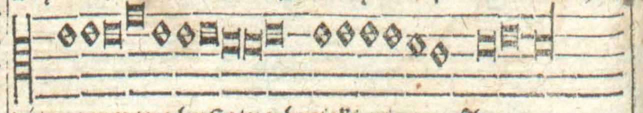
re był obiecał Oycom nászym / Abráhámowi y iego

potomstwu ná wieki. Chwałá bądź Bogu Oycu y Syno-

wi y Duchowi świętemu: Jáko byłá ná początku/ niech b-

dźie y teraz/ y záwſze/ y ná wieki wieczne/ Amen.

Modlitwa.

JEZU Kryſte/ Synu Bogá żywego/ tyś ſie vrodźił z Bogá Oycá przed wſzytkiemi wieki/ vrodzeniem niewypowiedźiánym. Tyś z niebá ſtąpił dla náſzego zbáwienia/ y wćieliłeś ſie w żywot Máryey Pánny / ktora my znamy być mátką twoią / Pánną czyſtą y błogoſłáwioną. Tá ćie chwaliłá/ wzywáłá/ zbáwićielem znáłá/ dobrodźieyſtwo twoie wyznawáłá/ przed tobą ſie vniżáłá / ſłużebnicą ſie twoią znáłá / ćiebie iáko Bogá prawdźiwego ſłucháć kazáłá: w czym my iey náśláduiąc / ćiebie ſámego chwalimy iáko Bogá prawdźiwego: ćiebie ſámę° wzywamy/ iáko Pośrzedniká iedynego: ćiebie ſámego zbáwićielem znamy / boś ty nas ſam zbáwił z łáſki ſwey / y dobrodźieyſtwá twoie wyznawamy/ przed tobą ſie vniżamy/ ſługámi twymi znamy ſie/ głoſu twego ſłucháć chcemy. A przetoſz ćie prosimy Pánie Jezu Kryſte/ zmiłuy ſie nád námi/ nápełni nas łáſką ſwoią/ nákłoń ſercá náſze ku ſobie/ day nam záwſze ſłyſzeć głos twoy: przyimi nas zá ſługi ſwoie / błogoſław nam ná tym świećie / á po śmierći doprowadz nas do kroleſtwá niebieſkiego. Co wſzytko rácz vczynić iáko Bog prawdźiwy / Amen.

Oycze náſz, ktorys ieſt, &c.

Piesni
O SWIĘTYCH.

Ecclesſ: 44. ℣ 14, 15.

CIáło ich pogrzebione ieſt w pokoiu / ále ſławá ich ſłynie po wſzytkie wieki: Narodowie wychwaláią mądrość ich/ á ſławá ich bywa opowiedána w zgromádzeniu ludźi.

I. *SWięći wedle ćiáłá zmárli nie máią być chwaleni,* cultu latriæ, duliæ, religionis, *to ieſt chwała Boſka, chwała ſłużby, chwała nabożenſtwá, bo tá chwała ſámemu Bogu należy, ktorey nikomu niechce dáć*, Devteron: 6. 13. Iſai 42. 8. *y ktorey od nas święći niechcą, áni potrzebuią,* Actor: 10. 26. 14. ℣ 12. *ktorą święći ſámemu Bogu oddawáli, á żadnemu iey ſtworzeniu przywłaſzczáć niechćieli,* Pſal. 29. 2. 115. ℣. 5. *Ale máią być czczeni y chwaleni, chwała towárzyſtwá, miłośći y náśládowánia, iáko ći ktorzy ſą przyiaćioły Bożymi, towárzyſzámi náſzymi, mieſzczány niebieſkimi z námi, y ſpoł ſługámi.*

Auguſtinus lib. 20. cap. 21. contr. Fauſtum.

Cźćimy męczenniki, cźćią miłośći y towárzyſtwá, ktora w tym żywoćie bywáią czczeni święći Boży ludźie. Ale tą cźćią, ktora po Grecku Latria názywa ſię (słowem iednym Láćinſkim nie może być wyrzeczona, poniewaź ieſt niektora ſłużbá właśnie Bogu należąca) ani cźćimy, áni cźćić náuczamy, tylko iednego Bogá. Tenże lib: de vera Religion: cap. 55. Niechay nam nie będźie nabożeńſtwo, chwałá ludźi zmárłych, bo ieśliże pobożnie żyli, nie zá tákie ie mamy, áby tákowych cźći ſzukáli, ále tego chcą, ábyſmy Bogá chwalili: Máią być czczeni dla náśládowánia, ále nie chwaleni dla nabożeńſtwá. Tamże. A przetoż cźćimy ich miłośćią, nie ſłużbą: áni im Kośćiołow buduiemy: ábowiem ſámiż od nas niechcą być ták czczeni. Tenże Epiſt. 44. Wiedz że Krześćiánſcy Kátolicy, żadnego z umárłych nie chwalą, ále iednego ſámego Bogá, ktory wſzytkie rzeczy ſtworzył. Tenże: Epiſt: 49. Iednemu Bogu należy ſłużbá nabożeńſtwá, oná ktorą iednym słowem po Grecku látrią zowią. Tenże: lib. 7. Cap: 32. de Civit: Dei: Rzeczy święte, kápłáńſtwá, kośćioły, ołtarze, ofiáry, ceremonie, dni święte, y inſze rzeczy do teyże ſłużby należą ktorąchmy Bogu powinni, á pogrecku właśnie názywa ſię Latria. Tenże: lib: quæſt. ex utroq; mixtim Cap: 114. Krześćiáni ubodzy, ktorych Pogáni głupimi názywáią, iednego Bogá chwalą w táiemnicy, z ktorego ſą wſzytkie rzeczy, y żadney rzeczy z tych ktore on ſtworzył, nie chwalą; ábowiē wiedzą, iż ná onym ſámym, doſyć im do zbáwienia y ieſzcze zbywa, rozumieiąc iż ieśliby chwałę, y imię iego inym przywłaſzczyli, obráźiliby go: ábowiem żadē Ceſarz niedopuſzcza, ábyz iego imieniem Woyſcy y Grábiowie mieli być chwaleni.

Epiphanius Hæreſ: 79.

Ani Heliaſz ma być chwalony, choćiaby był ná świećie, áni Ian, áni Thekla, áni żaden święty, ábowiem nie będźie nam panował ſtáry błąd, ábyſmy mieli opuśćić żywiącego, y chwalić te rzeczy, ktore ſą ſtworzone od niego: cźćili bowiē y chwalili ſtworzenie, imo ſtworzyćielá, y głupimi ſtáli ſię. Tenże, hæreſ: 78. Nie nápominay mię, kto cźći Páná, cźći też y świętego, á kto łży świętego, łży też y Páná iego. Támże: Nie należy, nád przyſtoyność, święte chwalić, ále należy Páná ich cźćić. Támże: Swięći ſą w uczćiwośći, ále Iezuſowi Kryſtuſowi Pánu náſzemu, z Oycem y z Duchem ś. chwałá.

Cyril: lib: 6. contra Iulianum.

Swiętych męczennikow, áni ich Bogámi zowiemy,ániſmy ich też zwykli chwalić, ále ich wyſławiaymy rácżey cźćiámi wyſokimi, iż dla prawdy mężnie boiowáli, y ſzczyrość wiáry záchowáli. Támże: Zwykliſmy ich cźćić wſzeláką cźćią, nieiákim ſpoſobem obchodząc pámiątkę.

Euſebius lib: 4. cap: 14. Hiſt.

Bogá chwalimy, á męczenniki, iáko uczniey náśládowce Kryſtuſá Páná, dla niewymowney ich życzliwośći, ktorą przećiwko włáſnemu Krolowi y Miſtrzowi pokazáli, ſłuſznie miłuiemy, ktorych my, iáko w pobożnośći uczniámi, ták w wielbieniu uczeſtnikámi ſpolnymi, zoſtáć ſobie życzymy.

Lactantius lib: 1. cap: 19.

Ale rzecze kto, Y náwyżſzemu ktory wſzytko ſtworzył, y tym ktorzy poniekąd byli nā pożytecznymi, chwałę potrzebá oddawáć. Naprzod: Nigdy to być nie mogło, áni być może, áby ten, ktory te chwali, Bogá też chwalił. Bo iesli táż cześć bywa oddawana inſzym, tē ſam zgołá nie bywa chwalony, ktorego ieſt nabożeńſtwo, a tego iednego y ſámego Bogá mamy wierzyć. Tenże lib: 2. ca: 18. Iáwna ieſt rzecz, ći ktorzy ſię umárłym modlą, ábo źiemię czczą, rozumu ludzkiego nie máią, y odnioſą karánie zá ſwoię złość y niepobożność, iáko ći, ktorzy ſą odporni przećiw Bogu oycu narodu ludzkiego.

Ludov: in lib: 8. cap 27. de Civ: Dei.

Máią być czczeni męczēnicy, ále nie máią być chwaleni iáko Bog.

Origenes lib: 1. cap: 1. in Roma.

Chwalić kogo inſzego, oprocz Oycá y Syná y Duchá ś., ieſt wyſtępek niezbożnośći. Támże: My ktorzy żadnego ſtworzenia nie chwalimy, ále Oycá Syná y Duchá świętego chwalimy, nie błądźimy w chwale, to ieſt, w nabożeńſtwie. Abowiem Auguſtyn ták opiſuie chwałę Bożą, lib: 10. ca: 1. de Civ: Dei: Nabożeńſtwo nic inſzego nie ieſt, iedno chwałá Bożá. Támże: Chwałá ktorą zową po Grecku latria, po łáćinie rozumie ſię ſłużbá.

Damaſcenus lib: 4. cap: 16. de Fide.

Należy święte cźćić, iáko przyiaćioły Kryſtuſowe. A ták co ono przywodźi Hárfá fol: 451. z Bellármina, y Bellármin lib: 1. ca: 13. de Sanct: Beat: z Doktorow o chwaleniu świętych: tedy tam piſmá ś. y Doktorowie mowią, de cultu civili, iáko zeznawa y wykłáda D. Auguſtyn, lib: 20. cap: 21. cont: Fauſtum. II. Wzy-

wánie świętych zmárłych według ćiáłá, nie ieſt Trádycya Apoſtolſka, nie ma gruntu w ſłowie Bożym, áni pewney podpory u Doktorow Krześćiáńſkich, o czym z Piſmá ś. pokazáło ſię w Kate.

Auguſtinus lib: 22. cap: 10. de Civ: Dei.

Swięći ná ſwoim mieyſcu, ſwoim porządkiem bywáią miánowáni: wßákoż iednák od Kápłáná nie bywáią wzywáni. Tenże l:2. c:8. cont: Parmen: Wßyſcy ludźie krześćiáńſcy, weſpołek ſię zálecáią modlitwámi ſwoimi: lecz zá kim ſię nikt nie przyczynia, ále on ſam zá wßytkimi, te iedynym y prawdźiwym Poyśrzednikiem ieſt. Támże, Gdyby był Poyśrzednikiem Páweł ś. byliby owßem y drudzy iego ſpolni Apoſtołowie, y tákby było wiele Poyśrzednikow, y ſam Páweł ś. nie zgodziłby ſię z ſobą, mowiąc, Ieden ieſt Bog, ieden ieſt y Poyśrzednik, &c. Tenże, in Pſal: 108. Modlitwá nie ieſt ſpráwiedliwa, iedno przez Kryſtuſá: á modlitwá ktora nie bywa przez Kryſtuſá, nie tylko grzechu zgłádźić nie może, ále ſámá ieſt grzechem. Tenże, tract: 1. in ep: Ioh: Pátrzćie wielkiey pokory Iáná ś., iśćie był mężem ſpráwiedliwym y zacnym, &c. á wßákoż nie mowi ták, Przyczyncę maćie u Oycá: nie rzekł, maćie, áni rzekł, mnie maćie, ále Kryſtuſá położył, nie śiebie: y rzekł, mamy, nie maćie: wolał ſię położyć w liczbę grzesßnych, áby miał przyczyncę Kryſtuſá, á niżeli ſię położyć przyczyncą zá Kryſtuſá, áby nie był náleziony miedzy potępionemi. Támże, Modli ſię Apoſtoł zá lud, modli ſię lud zá Apoſtołem, modlimy ſię y my bráćia zá was, y wy zá nas modlćie ſię: weſpołek członki zá członki modlą ſię, ále ſię głowá zá wßytkimi przyczynia.

Ambroſius in cap: 1. Epiſt: ad Romanos.

Zwykli ći poſpolićie, ktorzy ſię wſtydzą zániedbánego Bogá, nędzney wymowki używáć, mowiąc: Iż przez te mogą iść do Bogá, iáko przez Grábię do Kroló. Ale ktoż ták głupi, ábo zbáwienia ſwego zápámiętáły, żeby poczćiwość Krolewſką przywłáßczał Grábi: gdyż y ći, ktorzyby ſię tym obieráli, ſłußnieby kárani być mogli, iáko ći, ktorzyby maieſtat Krolewſki obráźili. A ći czynią ſię niewinnymi, ktorzy cześć imienia Bożego przypiſuią ſtworzeniu, á opuśćiwßy Páná, towárzyßę ſwe chwalą, iákoby miáło być co więtßego, coby Bogu miáło być záchowáno. Bo dla tego przez Grábię do Krolá przyſtępuią, iż Krol ieſt człowiek, á niewie komuby ſię Rzeczypoſp: zwierzyć miał. Ale do ubłagánia Bogá, przed ktorym nic nie ieſt zákrytego, y ktory wßytkich záſługi wie, pomo-

cniká nie trzebá, ále umyſłu nabożnego. Tenże lib: de Iſaac: ca: 8. Kryſtus ieſt głoſem náßym, przez ktory do Oycá mowimy.

Tertul: in Apolog: cap: 30.

O wy nabożni, ktorzy zbáwienia ßukaćie gdźie go niemáß, proſićie tych ktorzy go dáć nie mogą, opuśćiwßy y mináwßy tego, w ktorego mocy wßytko ieſt. A máło ná tym, ießcze tych morduiećie, ktorzy ie umieią uprośić. Támże: Tego od inßego prośić nie mogę, iedno od tego, o ktorym to wiem, że u niego uproßę: bo on ſam ieſt, ktory więcey, á niżeli proßę, dawa: á ia ieſtem, ktoremu ma ſię dáć uprośić, ſługá iego: ktory onego ſámego proßę, ktory iemu ſámemu ofiáruię zacną ofiárę, ktorą on roſkazał, to ieſt modlitwę z ćiáłá czyſtego, y z umyſłu niewinnego z Duchá ś. pochodzącą.

Athanaſ: Serm: 4. cont: Arianos.

Doſyć ná tym, iż Oćiec ſam wßytko dawa, żadnego ſtworzenia w towárzyſtwo dawánia nie przypußczáiąc. ktory ſpoſob dawánia, iáśnie ukázuie iedność Oycá y Syná: ábowiem nigdy żaden człowiek, nie prośił wźiąć co od Bogá, y od Aniołow, ábo od rzeczy ſtworzonych. Ani też żaden tey formy ſłow nie używał: Niechayći Bog da y Anioł; ále, Oćiec y ſyn niechći da. Tenże, orat: 2. Swięći ludźie nie proßą od ſtworzenia, áby było ich rátunkiem, ále od Bogá. Y przywodźi Dawidá, ktory mowi Pſal: 31.3. y 9.10.

Origenes lib: 5. cont: Celſum.

Niepotrzebá ábyſmy modlitwámi tych fráſowáli, ktorzy ſię ſámi modlą, gdyż im to ieſt wdźięcznicy, ieśli do Bogá ráczey przyſtępuiemy, máiąc ſię modlić, á niżeli do śiebie, y gdy modlitw náßych nie dźielimy. Tenże lib: 8. Báłwochwálcy rozumieią, że przećiwko Bogu nie grzeßą, gdy ſłudze iego uczćiwie ſłużą. Ná co odpowiedamy: Iednego Bogá, y iednego Syná iego, modlitwámi y chwałámi mamy czćić, ofiáruiąc Bogu, wßytkich rzeczy Pánu, modlitwy, przez iego iednorodzonego. Támże: Iednego Bogá, rzeczy wßytkich Páná, błagáć mamy, y o iego ſámego łáſkę, mamy ſię ſtáráć, przez pobożność y inße cnoty. A ieśli chceß, okrom Bogá, inße ſobie przychylne mieć, pomyślże ſobie, iż iáko, gdźie ſię ćiáło rußy, idźie zá nim ćien iego: tákże, gdy kto ma Bogá ubłagánego, będźie miał przyiaćiołmi wßytkie Anioły, duße y duchy niebieſkie. Támże: Sam P. Bog ma być chwalon, nalepßy y nawyżßy. Sámemu Synowi Bożemu, máią być ofiárowáne modlitwy, ktory ie iáko Biſkup, do Bogá ſwego y do Bogá náßego przenośi. Tenże, hom:

4. in Ezech: *Zaden z nas niechay nie ufa w ſprawiedliwym Oycu, y w mátce ś., y w bráciey świętych: A przećiwko tym, ktorzy ufánie pokłádáią w świętych, tē wyſtáwuiemy przykład: Przeklęty człowiek, ktory nádzieię pokłada w człowiecze: y ono, Nie ufayćie w ludziách: iákże y ono, Dobra ieſt rzecz ufáć w Pánu, á niźli w Xiążętách. A ieśli potrzebá w kim ufáć, tedy wßytkie inße opuśćiwßy, ufaymy w Pánu.*

Chriſoſtomus Hom: 4. de Pœnit.

Do Bogá ſię záwße ućiekaymy, ktory chce y może náße trudnośći rozwiązáć. A ieśli chceß kiedy ludzi prośić, potrzeba pierwey odźwiernym zábieżeć, drogi wielkie często czynić: w Bogu, niemáß nic tákowego, bez Poyśrzedniká uproßony ieſt, bez pieniędzy, bez nakłádu wyſłuchywa: doſyć ieſt ſamym ſercem wołáć, płakáć. Támże: Do ludzi ſię nie ućiekay, ani pátrzay ná rátunek ludzki: y owßem tych wßytkich minąwßy, dolekárzá duß, ſerce wynieś: abowiem ten ſam ſerce może uzdrowić, ktory ſtworzył ſercá náße, káżdemu zoſobná, y rozumie záwße wßytkie ſpráwy náße. Gdy chceß P. Bogá prośić, ſam przyſtąp, á żaden niechay przy tobie nie ſtoi. Sercem wołay, y onego ná pomoc wzywaymy, y w káżdym ſmutku u niego poćiechy y miłośierdźia ßukaymy. Tenże hom: 45. in Mat: op: imp: *Coż to ieſt zá ſpráwiedliwość świętych czćić, á świątobliwość wzgardzáć? Pierwßy ſtopień ieſt pobożnośći, świątobliwość miłowáć, potym świętych: abowiem nie byli święći przed świątobliwośćią, ále byłá świątobliwość przed świętemi: bez przyczyny tedy ſprawiedliwe ludzi czći ten, ktory ſprawiedliwość wzgardza. Izali was wybáwią święći, ktorych groby ozdabiaćie? Nie mogą być święći przyiaćiołmi tych, ktorych Bog ieſt nieprzyiaćielem. Tenże* in dictum Ioh: Vos amici mei eſtis, hom: 1. *Zaden nie ieſt pożytek modlitw, tylko tych, ktore Pan Iezus Kryſtus* Bogu *Oycu zaleca.*

Cyrillus lib: 4. Theſau: cap: 1.

Ktorzy uczeſtnictwem Bogá poświącáiącego, świętemi ſą, darći w prawdźie záchowuią, ieśli też mándatow przeſtrzegáią, ále inßych poświęćić nie mogą. Święći przez łáſkę y uczeſtnictwo onić w prawdźie dáru doſtąpili: ále inßym podług woley ſwey dáć go nie mogą. Ale Syn nie ták: y owßem, iáko ſtudnica świątośći, z własney mocy ſwey uczniе poświąca. Tenże l: 11. c: 7. in Ioh: *Przydał Pan,* W *imię moie, aby ſię pokazał być Poyśrzednikiē y ſpol-*

nym dawcą, żaden bowiē nie przychodźi do Oycá, ieno przez Syna

WUIEK *Iezuitá, ná dźień wßytkich świętych, w Kazániu drug: w czę:* 1. f. 458. *Dźiwowáć ſię nie potrzebá, czemu niemáß w piśmie iáſnego roſkazánia o wzywániu świętych. Bo iż w ſtárym zakonie, lud był bárzo ná báłwochwálſtwo ſkłonny, tedy mu ſię nic tákowego podawáć nie godźiło, áby świętych zá Bogi nie chwalili. Ktemu, iż Oycowie śś. ießcze ná on czás nie byli w niebie, ále w odchłániách piekielnych byli zátrzymáni, áż do zmartwychwſtánia P. Kryſtuſowego. Tákże y zá czáſow ápoſtolſkich, ná onych poczatkách wiáry krześćiáńſkiey, ponieważ ießcze byli żywi Apoſtołowie, nie było kogo wzywáć, y niegodźiło ſię tudźieß z przodku uczyć oczći, chwale y wzywániu świętych, częśćią iż fundáment zakłádáć, to ieſt wiárę w Páná Kryſtuſá zálecáć, byłá potrzebnieyßa: częśćią też dla tego, áby Pogánie dopiero ná wiárę Krześćiáńſką náwroceni, nie mniemáli, że ich znowu rozmáite Bogi chwalić uczą, á nie wpádli w błąd, chwaląc święte, nie iáko Pátrony, ále iáko Bogi: iáko w Lakáoniey ludźie oni Páwłowi y Barnábáſowi chćieli ofiáry czynić iáko Bogom. A też nie przyſtało ápoſtołō uczyć, iż święći po śmierći máią być wwielkiey uczćiwośći: boby im byli mogli Pogánie przypiſowáć, iż chwały ludzkiey po śmierći ßukáli. Te słowá Iezuitá wźiął z Ekkiu:* Ench. c: 15. *ma ie y* Bellar: l: 1. c: 20. de Sanct: Beatitud.

SKARGA, *w Poſtylli ná niedźielę piątą po* Wielkieynocy: *Święći zwáć ſię mogą iednacże, ále niedoſkonáli, co tyle proſbą y łáſką, ktorą máią u Páná ſwego, rátowáć bráćią mogą. Ale Pan Bog może ich nie wyſłucháć, iáko rzekł do Ieremiáßá: Nie modl ſię zá ten lud, bo ćię nie wyſłucham,* &c. *Smießna ſententia Skárzyná, podobna Bellárminowey, ktory mowi,* li: 1. ca: 14. de Sanct. *Nie ieſteſmy ſługámi świętych doſkonále, ále ieſteſmy niedoſkonále. Niech káżdy rozſądźi, dbáiąli o tákie ſługi, y ſąli dobrzy. Wzywánia świętych, Hárſá dowodźi niektoremi ſentētiámi piſmá ś.* fol: 444. *y* 447. *ktore námniey nie ſłużą ich błędowi, ná ktore mądrze y prawdźiwie odpowiedźiał, mąż w domu Bożym zacny,* X. *Grzegorz w Poſtylli ſwey, w Kazániu ná dźień wßech świętych. A też y ſáme te ich dowody przez ſię upadáią, ábowiem ſámiż mowią, że ſię w ſtárym Zakonie świętym nie modlono, bo byli* in limbo, *áni święći Apoſtołowie uczyli wzywánia świętych*

Co ſię tknie Doktorow, z ktorych Hárſá wywodzi wzywánie ſſ., ná to ſię ták krotko odpowie. I. *Auguſtyn nie każe ſię wieſ́ać ná Biſkupách, áni ich náśládowáć, y wierzyć im nie każe w tym, co ieſt ſprzećiwnego ſłowu Bożemu. Abowiem mieli też ſwoie błędy, ktorych Rzymiánie nie przeſtrzegáią, áni ich w nich náśládują,* lib: de unit: Eccleſ: cap: 10. & lib: 2. ad Vincent. & habe: apud Gratiau: diſt: 9. Can: Negare. & Epiſt: 48. II. *Doktorowie wátpliwie y z domyſłu ſwego świętych wzywáli.* Nazianzenus orat: in Gorgoniam: *Ieśli maſz iáki wzglad ná náſzę mowę, przyimi náſzę mowę,* &c. *Tenże* orat: in Baſilium, *W niebie* Baſilius, *iáko mniemam, zá lud ſię modli. Cóż to ieſt, iedno wátpliwość, wiedzáli y ſłyſzáli święći náſze modlitwy?* Origenes in cap: 13. Ioſue: *Ia mniemam ták, że ći wſzyſcy Oycowie, ktorzy przed námi pomárli, rátuią nas modlitwámi ſwoimi, & c mniema, nie twierdzi. Tenże* in cap: 2. Roman. *A ieśliże święći bez ćiáł ſwoich, będąc z Kryſtuſem, czynią cokolwiek, ábo zá námi ſię prácuią, ná podobieńſtwo Aniołow: niechay to będźie miedzy táiemnicámi Boſkimi, áni ſię tákowych táiemnośći godzi ná kárćie piſáć.* III. *Dla tego niektorzy Doktorowie świętych wzywáli, rozumieiąc, że duſze ich u grobow bywáły, że z Kryſtuſem wſzędźie były, á tego mniemánia był* Hieronymus lib: contra Vigilantium. Nyſſenus orat: in Theodorum. Maximus hom: in martyres Tauricos, *y inſzy. Słuſzneli to było rozumienie, niech káżdy rozſądźi báczny. Ktory błąd zbiia* Auguſtinus li: 20. ca: 21. cont: Fauſtum. Et lib: de cura pro mortuis, ca: 13. & 16. *y* Chriſoſt: hom: 29. in Mat. *A to rozumienie, wźięli byli pewnie od Pogan, bo też ták rozumieli y Pogáni, świádczy* Lactant: l: 2. c: 2. IV. *Nie zgadzáli ſię w tym y ſámi Doktorowie, ábowiem iedni byli, co ſámego Bogá wzywáli, á nie żadnego świętego, iáko* Tertullianus, *y inſzy, ktorzy ſię iuż wſpomnieli. A drudzy, ácz świętych wzywáli, iednák ná inſzym mieyſcu to gánili, ſámi ſię z ſobą nie zgadzáiąc. Z Chryzoſtomá Bellármin przywodzi niektore świádectwá, o wzywániu świętych. A tenże Chryzoſtom,* hom: 16. ex variis in Mat: locis, *y* hom: de profectu Evang: *mowi: Do Bogá nie trzebá odźwiernych, przyczyncow, ſług, Pátronow.*

III. *Świętym nie máią być Kośćioły budowáne, áni ofiáry czynione.*

August: lib: 22. de Civ: Dei.

Pogáni Bogom ſwoim budowáli Kośćioły, ołtarze, y Kápłany zporządzáli, y ofiáry poſtánawiáli. Ale my męczennikom náſzym, nie kośćioły, iáko Bogom, ále pámiatki, iáko ludźiom zmárłym, ktorych duchowie u Páná żyią, budujemy. Tenże lib: 8. cap: 27. *My męczennikom Kośćiołow, kápłaństw, świętych rzeczy y ofiar nie poſtánawiamy, ábowiem nie oni, ále Bog ich ieſt nam Bogiem. A iż Kośćioły świętych Doktorowie wſpominaią, nie dla tego iednák, áby ná on czas świętym Kośćioły ku czći budowano, ále dla rozeznánia ich miedzy ſobą, ktorych w wielkim mieśćie wiele było, zeznawa Hárſá,* f: 455. *y dla pámiatki.*

IV. *Świętym nie máią być świętá święcone, ále ſámemu P. Bogu, według onego co mowi piſmo,* Exod: 20. *Sobotá Páná Bogá twego ieſt: nie mowi, Ablowá.* Levi: 26. *Sobot moich ſtrzeżćie: nie mowi, Hieremiaſzowych. On Kośćioł ſtárożytny, świętym świąt nie święćił, ále w pewne dni pámiatkę ich obchodźił.*

Baſilius cap: 40. in Aſſeticis.

Nie godźi ſię Krześćiánom, dla inſzey przyczyny, do pámiatek Męczennikow, ábo ná mieyſcá im przyległe zchadzáć, iedno, áby ſię tám modlili: á przez przypominánie świętych, iáko oni dla pobożnośći, áż do śmierći ſtátecznymi byli, do tákowego gorliwego náśládowánia pobudzeni byli. Tenże mowi, ſerm: in Gordium: *Święći nie potrzebuią ábyſmy ich zdobili czćią: ále my ich przypominániem żywotá, dla náśládowánia potrzebuiemy, to ieſt, pámiatki świętych dźieią ſię nie dla nich, ále dla nas.*

Origenes lib: 3. in Iobum.

Pámiatki ludźi ſſ. czynimy, y rodźicow náſzych: powinowátych pámiatki obchodźimy nabożnie, w wierze umieráiących: częśćią ſię z ich ochłodzenia ráduiąc, częśćią też ſobie tákowego dokonczenia winſzuiąc. Aug: l: 8. c: 27. de Civ: Dei. *Czćimy pámiatkę ſſ. iáko ludźi ſſ. Bożych, ktorzy áż do śmierći ćiáł ſwych, o prawdę walczyli, ábyſmy tym obchodem y Bogu prawdźiwemu, zá zwyćięſtwá ich dźiękowáli, y śiebie ſámych, do náśládowánia tákich koron, tegoż Bogá ná pomoc wzywáiąc, z odnowienia pámiatki ich, nápominali ſię.*

V. *Świętym kádzenie, świec zápalánie, obrázow rozmáicych ſtáwiánie nie należy. W ſtárym zakonie, ácz kádzono, ále nie ku czći świętym zmárłym, tylko ſámemu P. Bogu, ktore kádzenie iuż*

ustało, y P. Bogu się więcey nie podoba, áni go chce: o czym świádczą te mieysca, Esa: 1.13. 66.3. Ierem: 6.20. Po czásiech Apostolskich wniesione iest do Kośćiołá, przez Papieżá Leoná iij. świádczy Plátiná. W stárym Kośćiele, ácz świece zápalano we dnie, ále nie ku czći świętym, bo tego zákazáło Concil: Elib: Can: 34., mowiac: Podobáło się świec ná Cmyntarzu we dnie nie zápaláć, ábowiem duchowie święći nie máia być gábani, ktoryby tego nie przestrzegał, niech będźie wyłaczony od społeczności Kośćielney, &c. Ani ku czći P. Bogu, bo tego Bog nie potrzebuie, ktory wszytkim świeći, świádczy Lactant: l: 6. c: 2. Ale tylko gdy Ewánielia ś. czytano, ná znák wesela y rádośći, zeznawa Hieron: lib: adv: Vigilan. y to nie wszędźie, pokázuie się nie tylko z tych námienionych świádkow, ále też y z Tertulliana, ktory mowi Apolog: cap: 35. Czemu w dzien wesoły, áni liśćiem bobkowym podwoiow przyćieniamy, áni we dnie świećimy, &c. Nie godźi się tu onego opuśćić, co nápisał Polidorus lib: 2. cap: 23. Pogáni obrázy przyodźiewáli, przed nimi kádźili y świece stáwiáli, ktory obyczay y my záchowuiemy, &c. á ták niechay wie Hársá, zkad ma swoie kádzenia, świecenia przed obrázámi, ku czći świętym: nie od Apostołow ss., ále od Pogan. Bo tenże Polid: lib: 6. ca: 13. dokłáda: Przed ktorymi obrázy obyczáiem Pogáńskim kádza, świeca. Obrázy stáwiáć ku czći świętym, obyczay iest Pogáński, od Pogan wźięty, zeznawa Eusebius lib: 7. cap: 14. ktorych obyczáiow Pogáńskich zakazał Pan Bog náśládowáć, y ktore się Doktorom Krześćiáńskim nie podobáia, mowi Augustin l: 1. c: 10. de cōs: Ev. Zgołá ći pobładźili, ktorzy Krystusá y Apostołow iego, nie w księgach świętych, ále ná málowánych śćianách szukáli. Chrizostō: My przez pismá mamy oblicżne przy sobie święte, máiac obrázy, záprawdę nie ćiał ich, ále dusz: ábowiem te rzeczy, ktore od nich sa powiedźiáne, sa obrázámi dusz ich. Amphilochius Biskup Ikonski: Abowiem nie stáramy się my o to, ábyśmy ćielesne twárzy ná tablicách fárbámi málowáli ludźi ss., bo tych rzeczy nie potrzebuiemy: ále mamy pámiętáć ná wypolerowáne cnoty ich. Toż mowi Theodorus Biskup Ancyráński Te Sententie tych dwu mężow, sa in Concilio ij. Nicœno, act: 6. Conciliū Constant: vij. táki dekret uczyniło, przećiwko obrázom świętych, iáko czytamy act: 6. in Conc. Nic: Święći ktorzy się P. Bogu podobáli, y kto-

rzy od niego świątobliwośćia obdárzeni sa, áczkolwiek ztad odeszli, wszákoż ich iednák brzydka y umárła náuká málárska, ożywić nigdy nie może. A ták ktoby im kolwiek Pogánskim błędem bedac uwiedźiony, słupy ábo obrázy stáwiáć chćiał, tákiżá bluźnierzá ma być mian: iáko się bowiem nie boia wyrážáć ich pogánska robota? Nie godźi się ich lżyć sromotna y umárła fárba.

VI. Patnowánia do grobow świętych, nie roskázuie nā Duch ś., y owszem nas nie przywiezuiac do żadnego pewnego mieyscá, chce ábyśmy się ná káżdym mieyscu P. Bogu modlili, Ioh: 4.21. 1 Tim: 2. 8. Mala: 1. 11. 1 Cor: 1. 2. A co się tknie onych mieysc, ktore Hársá przypomina, fol: 457. z Bellárminá, tedy z nich nie dowioda przećiwnicy patnowánia, do grobow y mieysc ss. Elkáná, Krystus Pan, Márya pánná, Iozef, nowo náwroceni do Zydostwá &c. iż chodźili do Ieruzálem ná pewne czásy, według roskazánia Bożego, Exo: 23.17. tedy to czynili, nie dla tego, áby sobie ona droszka mogli zásłużyć, ziednáć, odpuszczenie grzechow y żywot wieczny, ábo zá grzechy dosyć Bogu uczynić, boć oni wierzyli, że odpuszczenie grzechow, y żywot wieczny mieli w męce P. Krystusowey Isa: 53.5. y nie dla tego, áby w Ieruzálē mieli się modlić zmárłym Prorokom, y onym iákie ofiáry ofiárowáć, wiedźieli bowiem, że sam P. Bog ma być wzywan, y sámemu należy ofiárowáć, Exo: 22.20. Psal: 50.15. Náostátek, po gorách, po gáiach, áni do grobow zmárłych Prorokow nie chodźili, choć się u nich cudá dźiewáły, 4 Reg: 13. ále do Kośćiołá tylko Sálomonowego. A gdy się niektorzy tułáli patnuiac, po Bethel, po Gálgál, gdźie się niekiedy cudá dźiewáły, gánił im to Duch ś. Amos 4.4. 5.5. 3 Reg: 12. Chodźili tedy oni ludźie święći do Ieruzálem, dla tego: I. Mieli roskazánie Boże, Devt: 16.16. II. Nie godźiło się im bowiem indźiey ofiar czynić, Devt: 12.13. III. Ieden tylko Kośćioł mieli. A ták patnowánia Rzymskie, nie zgodza się z onymi Izráelskimi, ktore w nowym Zakonie iuż ustáły, Ioh: 4.12. 1 Tim: 2: 8. Doktorowie Krześćiánscy, mieyscá nád mieysce nie przekłádáli, świątobliwośći mieyscu żadnemu nie przypisowáli, łáski Bożey do iednego mieyscá nie przywiezowáli, pielgrzymowánie dla odpuszczenia grzechow, y zbáwienia, gánili y odrzucáli, bałwochwalstwē názywáiac. Gregorius y Ambrosius mowia, apud Gratian: dist: 40. Ktorekolwiek táiemne mieyscá, bez łáski Bożey, dusze zbáwić nie moga: co

niekiedy w wyſtępkách ſámych też wybránych widzimy: ábowiem Lot, w onym przewrotnym mieśćie był ſpráwiedliwym, ná gorze záś zgrzeßył. Ale te rzeczy dlaczego mowimy, gdyż więtße znamy. Co mogło być nád Ray roſkoßnieyßego? co nád niebo beśpiecznieyßego? á przećię człowiek z Raiu, y Anioł z niebá grzeßąc wypadł. Chriſoſt: hom: 79. ad Antioch: *Nie mamy ßukáć mieyſcá, ále początku mieyſcá. Ieſteś Kośćiołem, nie ßukayże mieyſcá.* Tenże ex variis locis in Mat: hom: 16. *Izali dáleko ieſt od ciebie Bog, ábyś miał iść ná iákie mieyſce. Bog nie bywa zámkniony w mieyſcu, ále záwße bliſko ieſt: á ktory w mieyſcu nie bywa zámkniony, wiárą bywa trzymány.* Tenże hom: 1. in ep: ad Philem: *Ku uproßeniu odpuſzczenia náßych złośći, nie pieniężny nakład, áni co tákowego czynić potrzebá: doſyć ieſt ná zupełney dobrey chęći, nie potrzebá w dálekie ſtrony pątnowáć, áni do nadálßych kráin chodźić, áni też niebeśpieczeńſtwá y prác podeymowáć, ále tylko chćieć.* Tenże ſerm: 2. in ep: ad Rom: *Abowiem nie lekkomyślnie, iáko dziś wiele ludźi, niepotrzebne y niepożyteczne pątnowánia czynią. Páweł ś. chćiał iść do Rzymu, ále przyćiśniony potrzebámi, prágnie Rzymiány widźieć.* Tenże hom: 43. in Matth: *Nie mieyſce człowieká poświęca, ále człowiek mieyſce poświęca.* Auguſt: ſer: 47. de Sanct: *Nie rzekł Bog, idź ná wſchod słońcá á ßukay ſpráwiedliwośći, iedź ná zachod ábyś wźiął odpuſzczenie.* Tenże ſerm: 130. de Temp. *Bog dla tego kazał Zydom opuśćić wßytkę źiemię, á ná iednym mieyſcu kazał ofiáry ofiárowáć y śluby oddawáć: ábowiem wßytká źiemiá byłá nieczyſta ná ten czás, dla bałwochwálſtwá Pogáńſkiego. Ale ná iuż káżde mieyſce ſtáło ſię* oratoriū, *(to ieſt, domem modlenia) ábowiem Kryſtus przyßedßy, wßytkę źiemię oczyśćił: Dla tegoż nas nápomina y roſkázuie Páweł ś. ábyſmy ſię bez przeſtánku ná káżdym mieyſcu modlili.* Nyſſenus D. orat: de iis qui adeūt Hieroſolyma, *potężnemi dowodámi, pielgrzymowánie ná mieyſcá ś. znośi.* Hieron: epiſt: ad Paulin: *wielą árgumentow y przykłádow ludźi śś. dowodźi, że pielgrzymowánie nie należy ludźiom świętym.* Bernar: ep: 319. *odradzał iednemu mnichowi, áby do Ieruzálem nie chodźił, powiedáiąc, Niebieſkiego Ieruzálē mamy ßukáć, nie źiemſkiego.* Claudius *Biſkup* Apolog: cont: Theodemir: *uczenie y dowodnie piſał przećiw pielgrzymowániu.* Petrarcha ep: 12.

iednego przyiaćielá poprzyśięgał, áby do Rzymá ná odpuſt nie chodźił, zowąc go Bábilonem: powiedáiąc, iż tám niemáß pobożnośći áni chwały Bożey. Acz niektorzy Doktorowie wſpomináią pielgrzymowánie. Ieſt to prawdá, że niektorzy ludźie (nie wßyſcy) ná mieyſcá pewne chodźili, nie dla tego iednák, áby oną droſką mogli zá grzechy doſyć uczynić P. Bogu, y łáſkę Bożą ſobie ziednáć, ále áby tylko mogli widźieć one mieyſcá, ná ktorych byli ludźie święći, á czynili to z miłośći k nim. Chriſoſtomus *mowi*, ſerm: 32. in Epiſt: Rom: *Chćiałbym widźieć proch ćiáłá Piotrowego, grob, łáncuch, &c.* Paulinus epiſt: 11. *Nie dla czego inßego áffect ludźi do Ieruzálem ćiągnie, iedno áby mieyſcá, ná ktorych ćieleśnie był Kryſtus, widźieli, y onych ſię dotknęli.* Euſebius *mowi* l: 6. c: 9. *Alexánder do Ieruzálem kwápił ſię widźieć mieyſcá świętych.* Sozomenus *nápiſał* lib: 2. ca: 25. *Zewſząd bieżeli ludźie widźieć mieyſcá święte.*

VII. *Reliquie świętych, to ieſt kośći, ábo proch, z źiemie wykopywáne, w koſztownych ſłoykách chowáne, noßone, chwalone nie máią być. Co ſię ſtąd pokázuie.* I. *Zá żywotá tey chwały święći nie potrzebowáli, pogotowiu po śmierći. Co uwazáiąc* Claudius *Biſkup*, apol: contr: Theodem: *mowi, Słußnieyby chwalić żywe niż umárłe, gdyby mieli być chwaleni.* II. *W ſtárym Zakonie ćiał ludźi świętych, przy ktorych ſię cudá dźiały, nie wykopywano, áni chowano w naczyniu koſztownym,* 4 Reg: 13. y 23. *y owßem ćiáło Moyżeßowe ſam P. Bog pogrzebł, o ktorym grobie y ćiele nikt nie wie. Bog go zátáił,* Deu: 34. *áby nie było chwalone, świádczy* Chriſoſt: hom: 5. in Mat: *Izráelczycy kośći Iozefowe wykopawßy w źiemi Egiptſkiey, w źiemi Izráelſkiey pochowáli ie,* Ioſue 24. *Dawid też kośći Ionatánowe w grobie położył,* 2. Reg. 21. III. *W ſtárożytnym Kośćiele Krześćiáńſkim, kośći, prochu, ludźi świętych nie wykopywano, áni chwalono, áni noßono, y owßem ie w źiemi głęboko chowano.* Hieronim *mowi*, lib: adv: Vigilan: *My nie chwalimy reliquiy Męczennikow.* Chriſoſt: hom: de 7. Machab: *W tákowym przyrownániu męczennikow do słońcá, nie pátrz ná proch świętych ćiał, áni ná popioł reliquiy, ćiáłá, ni ná kośći zá czáſem w proch obrocone, ále otworz oczy wiáry, á pátrz ná nie mocą Bożą y łáſką Duchá ś. przyodźiane, &c.* Cyrillus *mowi*, lib: 10. cont: Iulianum: *Reliquie umárłych głęboko w źiemi chowamy, &c. Czego mamy*

przykład w Polikárpie: ktorego kośći, proch, zebrawſzy Krześciánie w ziemi ſchowali, onych do ſkrzynek złotych nie włożyli: piſze Euſebius l:4. c:14. *Gdy kośći Iana Krzćićielá wykopáli niektorzy, y do Alexándriey przynieśli,* Athanaſius *wziawſzy ie, znowu ie pogrzebł, zeznawa* Ruffinus lib:2. cap:28. *Antoni ś. kośći swoich nie kazał chowáć we złoćie, ále ie kazał w ziemi pogrześć, ſzeroko o tym piſze* Athanaſ: in vita illius. *Z tych reliquiy ktore zwodźićielowie nośili, y cáłowáć dawáli, ſzydźi Auguſtyn,* lib: de opere: Monach: cap:28. Bernardus Apolo: ad Guilhel: *y* Eraſ: in Eccleſ: lib: 2. *choć Papieżnik. Iż wykopywáia kośći z ziemie záwiedzieni Krześciáni, czynia to przećiwko piſmu ś.* Gen:3. 19. Iſa:57.2. Dan:12.2. Ioh:5.28. *Ieſt to kaźn Boża, ćiáłá, kośći, prochu umárłego nie pogrześć abo ie z grobu wyrzućić,* Iere:8.1. Baruch: 2.24. Ierem:22. 19. *Co ſię tycze mocy reliquiy: Nie ſzatá Páńſka niewiáſtę uzdrowiłá, ále moc Boża,* Luc: 8. 46. *Nie ćien Piotrow, áni chuſtki Páwłá świętego ludźi chore uzdrawiáły, ále moc P. Kryſtuſowa,* Act:3.12. 19.11.

PIERWSZA PIESN O SWIETYCH.

AUGUSTINUS in Pſal: 63. Dźień męki świętych męczennikow dźiśia święto máiąc / ná wſpominániu ich weſelmy ſię / przypomináiąc co ćierpieli / á rozumieiąc ná co ſię oglądáli. Tenże in Pſal:88. Pámiątkę świętych z trzeźwośćią obchodźćie / ábyśmy tych náśládowáli / ktorzy nas uprzedźili.

Notá iáko, Stworzyćielu wſzechmogacy / ⁊c.

WEſelmy ſie w Pánu wſzyſcy / Pámiatkę dźiś obchodzacy / świetych Bożych wybránych / Do żywotá przeyźrzánych.

Náśláduymyż świetych w wierze / W ćierpliwośći y w pokorze / A táćy ich uczćimy / w niebie z nimi

będźiemy.

O ſpraw że to Kryſte Pánie / Przez twe święte umęczenie / Czego ſobie życzymy / A od ćiebie proſimy / Amen.

WTORA PIESN O SWIE.

LEO Biſkup Rzymſki, epiſt: 95. ad Leonem, mowi: Choćiaż przed oblicznośćią Bożą / wielu świętych śmierć droga byłá / iednák żadnego niewinnego[o] zábićie / nie było ubłagániem świátá / pobráli ſpráwiedliwi / nie dáli korony / y z męſtwá wiernych urosły przykłády ćierpliwośći / nie dáry ſpráwiedliwośći: w káżdym z osobná śmierć byłá osobna / ále żaden cudzego grzechu ſwą nie zápłáćił śmierćią. AUGUST: tract: 84. in Ioh: Choć bráćia zá bráćią umieramy / przedſię iednák ná odpuſzczenie grzechow bráćiey / żadnego męczenniká krew nie bywa wylana: co uczynił Kryſtus zá nas. BELL: lib: 1. cap: 3. de Miſſa mowi: Koniec własney śmierći męczennikow / nie był Bogá ubłagáć / ále świádectwo prawdźie wydáć / ⁊c. Coż tu rzecze AMBROSIUS D. ktory powiedźiał lib: de Viduis: Męczennicy włáſną krwią grzechy / ieśli ktore mieli / omyli. A ſerm:6. mowi: Oddaymy cześć świętym / iáko tym / ktorzy nam zbáwienie przelaniem krwie ſwoiey ziednáli / y ktorzy ſię świętą ofiárą dla ubłagánia náſzego Bogu ofiárowáli / ⁊c. Srogie bluźnierſtwo piſmu ś[o] y Doktorom ſprzećiwne. Abo te kięgi nie ſą Ambrożego: á ieśli ſą / iákoż tu Doktorom wierzyć: iáko ſię ná nie ſpuſzczáć / á oni błądźili.

Notá iáko, Weſel ſie tey to chwile / ⁊c.

KTo tu chce Bogu ſłużyć / żyiac w pobożnośći / Muśi nędze użyć / y fráſunkow doſyć /

Być wßem w nienawiśći / Iák w Ewánieliey
sam Pan Krystus świádczy.

A musi záwżdy chodźić w duchownym odźie
niu / Cierpliwośći dobyć przećiw pokußeniu /
Przegladáiac boie / Ná ktore musi iść krom
ćielesney zbroie.

Znáiac tu być nikczemny żywot swoj ná świe
ćie / Pokußenia pełny / ták źimie iák lećie / Iákoż
tego doznał / Iob służebnik Boży / y wyznáć to
musiał.

Wßákoż sie żaden lekáć nie ma te° krzyżá / Ale
sie ma stáwić zá stałe° meżá: Bo wkrotkośći czá
su / Przydźie pewny koniec / tákiemu niewczásu.

To znáiecy nawiecey / kogo Bog miłuie / Ze te
go nacześćiey ná świećie trybuie / Do niebá go
wiodac / Dla ktorego musi wiele złego podiać.

Czego też przykład mamy w Krystu Pánu
náßym / Acz to dobrze znamy / że był namileyʃ
ßym / Wßákoż wiele ćierpiał / Nizli do chwały
swey / przez meke swa wniść miał.

Nieiestći sługá wietßy / nizli sam ie° Pan / Bo
Krystus naswietßy / opetánym był zwan: Ten
nic nie przewinił / Ale wßytko dobre wßem ná
porzad czynił.

Tákże też iego świeći wiele vćierpieli / Bylić
nedza zieći / ode wßech wzgárdzeni: W tym sie
weselili / Gdy dla Páná Krystá sromoceni byli.

Pismo nam świete świádczy / iák ie źli trapili /

Dla wyznánia Krystá do ćiemnic miotáli / Oni
przedśie trwáli / Przy Krystuśie Pánu / w wie=
rze bedac stali.

Dźiwne meki zmyśláiac / srogo ie dreczyli /
Biczámi chłustáiac / czći ich odsadzáli / Máie=
tnośći bráli / Z miast swych wyganiáli / Drugie
zabiiáli.

A to wßytko ćierpieli / od złośliwey rzeczy /
Ktorzy sie ßczyćili z swoiey successiey: A choć
źle wierzyli / Przedśie Apostoły / kácerzmi sadźili.

Tákże oni Pogáni srogo ich dreczyli / Zwie=
rzetom miotáli / żywo z skor łupili / A ćiáłá páli=
li / By Ewánielia z Krystusem znißczyli.

Przetoż my też tu znáiac / wielka Boża łáske /
Ich przykłády máiac / mieymyß z nimi czastke /
Tu w wielkim trapieniu / A potym wniebieśiech
w wiecznym odpocznieniu.

Tych sie nic nie stráchaymy / ktorzy ćiáło me=
cza / Przy swym Pánie stoymy: Ten ćiáło y z du=
ßa / Może sam potepić / Abo do żywotá wiecz=
nego wprowádźić.

Mieymyß to iuż zá rádość / zá práwe imienie /
Gdy ná nas tu żáłość Przydźie / y trapienie /
Gdy bedźie klamano / Wßytko złe przećiw nam /
dla Krystusá miáno.

Boć nie sa te żáłośći rowne czásu tego / K nie=
bieskiey rádośći zbáwienia wieczne° / Ktore Bog
gotuie / Temu kto dla niego smutek podeymuie.

Rraczył ták ślubowáć / że w káżdym trapie-niu/ chce záwsze prácowáć o tym poćieszeniu/ Obietnice swą dał / Ktoby tu dla prawdy co ćierpiał y płákał.

Wszák y wroblatko żadne kromia woley iego/ Ná źiemie nie spádnie z gniazdeczká swoiego: Z głowy też żaden włos / Z liczby swey nie zginie/ Ták práwi Páński głos.

Błogosłáwieni ći są / ktorzy tym to czásem/ bez práwie tu niosąc/ vstáwicznie płácza: Biádá kto sie śmieie / Bo wieczney rádośći niemász w nim nádźieie.

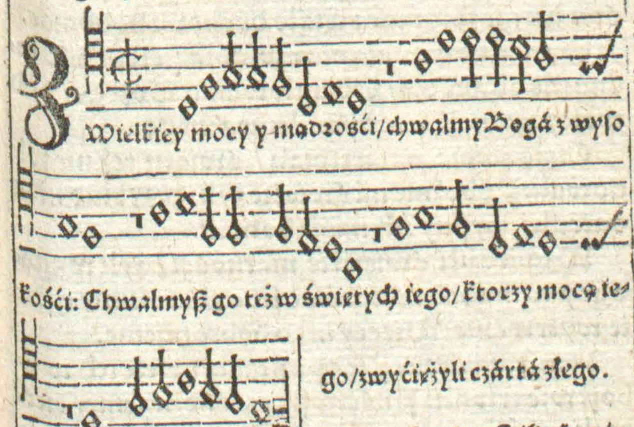
Rácz dáć ćiebie prosimy / o niebieski Krolu/ Ze wszytko zniesiemy/ stali będąc w boiu: Po czesney żáłośći / Rácżże nas iuż przyiąć do wieczney rádośći.

Ráczysz nas też wysłucháć/ wszákes ták obiecał/ Nigdy nie opuszczáć/ ktoćby sie polecał: Amen miły Pánie/ Wierzym tobie wszyscy/ że się to ták ztánie.

TRZECIA PIESN O SWIE.

ONe słowá, Psal: 151. 1. rożnie Doktorowie wykłádáią: Przez święte rozmáite rzeczy/ iáko mowi Augustyn/ Chryzostom/ Básilius/ y inszy/ rozumieią. Augustyn rozumie/ y święte vwielbione/ y wszeláką muzykę zakonną: Chryzostom/ mowi tu ábo o ludźiách/ ábo dla żywotá ś. y mężow świętych/ ábo dla Kápłáństwá: Básilius/ mowi tu ábo o ludźiách/ ábo o żywoćie świętym/ ábo o mężách świętych.

Lovan: Vatab: Pagn: máią/ y Kochánowski, in sanctitate, w świątobliwośći: HIERO: ma in sancto, ná mieyscu ś. Iákożkolwiek/ bądź ná mieyscu świętym/ bądź w świątobliwośći/ bądź w świętych vwielbionych/ káże Dawid Páná Bogá chwalić/ átoli nie kogo inszego/ ále sámego Bogá.

Násláduymysz żywotow ich/ á wszákoż wiecey Páná ich: Ktory wiodł żywot swoy ćięższy/ będąc z nich naświętszy / Przetoż też iest napewnieyszy.

Swięći ácz ná świećie byli / wżdy według świátá nie żyli : Bo wzgárdźili iego miłość/ wszytkę máiąc chćiwość/ Támkedy iest wieczna rádość.

Byli tu iáko nie będąc/ o on sie żywot prácuiąc / Gdźie bez srebrá y też złotá/ Hoyna iest zapłátá / Wiernym wiecznego żywotá.

Kedy áni mol / áni rdzá / áni też iuż żadna nedzá: Niebedźie tám áni żáłość/ iedno wielka miłość/ Wiecznie niesʒkończona rádość.

Ktorych pychá nie vnioſłá/ w práwey wierze ſtali z proſtá: We wßytkim dobrym prácuiac/ świátu nie ſolguiac: Ciáło duchowi poddáiac.

Swietſka chwalá nie vwiodłá / ćießkość żadna nie odwiodłá/ Od miłowánia Bożego/ y od woley iego/ Biorac poſilenie z niego.

Ciáło ſwoie vmartwiali / świátu też nie folgowáli: Pobożnie ná świećie żyli/ przykład nam dawáli/ Byſmy ich náśládowáli.

Wzgárdźili świetſkie márności / żyli w zgodźie y w miłości: Stáráiac ſie o zbáwienie/ o ſtałe wytrwánie/ Wiecey niż o dobre mienie.

Páńſtwá świetſkie opußczáli/ wiele ich w vboſtwie trwáli: Puśćiwßy cześne imienie/ ćierpieli więźienie/ Przez Páná Kryſtuſá innie.

Głod/ prágnienie y trapienie / mieli wielkie ſromocenie: O łáſke świetſka nie ſtoiac/ á zá nic ia máiac/ w ſámym ſie Bogu kocháiac.

Z miaſt ie ze wśi wyganiano/ á zá odßczepieńce miano: Jáko złoczyńce ie bili / y dźiwnie meczyli: Dla prawdy ktorey vczyli.

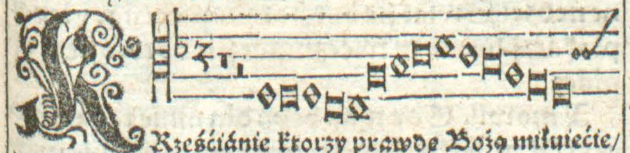
Nie lituiac gárdłá ſwego / położyć / dla Páná ſwego: A z rádośćia śmierć podieli / áby w niebie byli/ A z Pánem ſwym wiecznie żyli.

A doßli tego wßytkiego / zá łáſka Páná ſwoiego/ Ze rádośći vżywáia / ktora z Páná máia/ Jemu chwałe wieczna dáia.

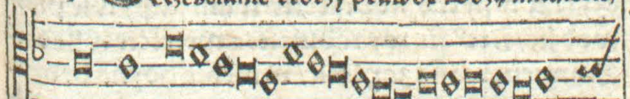
Niechże ſie nam ták też oſtánie / proſim ćie náß miły Pánie: Dopomoż nam wiernymi być/ á w niebie z toba żyć / Tám ćie ná wiek wiekom chwalić/ Amen.

CZWARTA PIESN O SWIE.

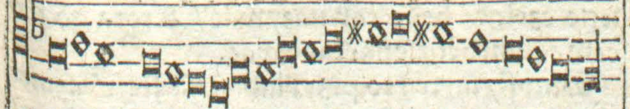
W ktorey ſie zámyka nápominánie krześćiáńſkie ku ćierpliwośći á znoßeniu krzyżá w prześládowániu dla Ewánieliey/ y z ktorey ſie być pokázuie iedynym Pátronem y obrońcą ſam Pan wiernych ſwoich w krzyżu. AUGUST: in Pſal: 142. mowi: Bede Páná ßukał dla odkupienia/ tyś ieſt Boże moy: bede ßukał Patroná dla wybáwienia/ tyś ieſt Boże moy/ ꝛć. To nie świeći.

Rześćiánie ktorzy prawde Bożą miłuiećie/

y dla Ewánieliey ćießkośći ćierpićie / ßukayćieß poćießenia / z Bożego kazánia / ábyśćie byli ſtali / w pokußeniu (trwáli.

Weźmićie ku przykłádu żywot iego świety/
On bedac wßechmogacy/niebył v złych wźiety:
Krzyż / boleść / y chudobe / rad mile podſtapił/
Aby ták z wieczney nedze/nas grzeßne wykupił.

Trzydźieśći y trzy látá tu bedac prácował/ A
ćierpiac przećiwnośći / złym nie odpłácował:
Ták ſwym przykład zoſtáwił/by zá nim iść chćie
li/ A przac ſie ſámi śiebie/krzyż ſwoj ná ſie wźieli.

Te rzeczy opowiedał ſwoim zwolennikom/ A
innym ich potomkom / y náśládownikom/ Rze-
kac: iż tu bedźiećie vćiśnienie ćierpieć / Ale we-
mnie bedźiećie weſele dußne mieć.

Bedźiećie w nienawiśći v wßech / dla mnie/
wßedźie /. Cierpiac też pośmiewánie / y rozlicz-
ne nedze: Swiát ſie bedźie rádowáć/ á wy lepak
płákáć/Potym w wieczne weſele obroći ſie wáß
płácz.

A mowił: Gdy was beda dla mnie ták złorze-
czyć/ A wßytko złe przećiw wam falßywie przy-
wodźić/ Zteo ſie wy ráduyćie/á weſelćie wßedźie
Bowiem wáßá zapłátá / w niebie hoyna bedźie.

Poniewaź Goſpodarzá zowa opetánym/ Ob
żerca / y opilca / á Sámárytánem: Tym wiecey
iego czeladź beda ták názywáć / Ktora go ſer-
cem cáłym bedźie náśládowáć.

Dawßy im ten to przykład / ná ſie vkázuie:
Poniewaź ná źielonym to ſie drzewie dźieie /
Coż ſie wiec z drzewem ſuchym poty bedźie dźia

ło/ Gdy wietße pokußenie bedźie náſtawáło:

A czemuż ße lekamy od złych vragánia/ Kla-
tew / krzykow hániebnych / y kácerzowánia:
Chcemyli z Kryſtem w niebie/ z Pánem ſwym
przebywáć / muśimy ſromocenia dla niego
podeymáć.

Nie ważmyż máietnośći dla wiáry vtráćić/
Wßák to nam ślubuie Pan ſtokrotnie nágro-
dźić/ Mowiac: Kto tu máietność dla mnie ſwa
vtráći / Temu Oćiec kroleſtwem niebieſkim zá-
płáći.

Wßák co mamy dobrego/ wßytkoć to od nie-
go: Przeczże tego żáluiem vtráćić dla niego:
Nie ieſt ten żadny wierny ſługa Páná ſwego/
Co ſie go tylko trzyma czáſu ßczeſliwego.

Stałość wiáry poznána w pokußeniu bywa/
A Rycerſkie zwyćieſtwo bez boiu nie bywa:
Trwaymyß ſtale do końcá wedle ſwego Páná/
A trwáiacym koroná wieczna bedźie dáná.

Grozby ſie nie ſtráchaymy nic Antykryſto-
wey/ Bo nas pan Kryſtus ćießy ſam/temi to ſło
wy: ſtadko moie máluczkie niechćieyże ſie lekáć/
Ták ſie Oycu zlubiło / ſwe kroleſtwo wam dáć.

Tákowe obietnice od Páná być znaymy /
Gdy przyda pokußenia/nic ſie nie lekaymy / A-
byſmy w vdreczeniach duße záchowáli / A od
prawdy poznáney nie odſtepowáli.

Bowiem ták ſam zbáwićiel rzekł vſty ſwoimi:

Ktory do końcá wytrwa/zbáwion bedźie káżdy:
Y lepiey prawdy Bożey w znáiomośći nie mieć/
Niżli ſie iey poznáney dla boiáźni záprzeć.

Niechże nas nie odwodźi od Kryſtuſá Páná/ Przeſládowánie/ nedzá/ miecz/ y vragánie:
Wiedzmy to/kto ſie Páná ná świećie tu záprzy/
Y on ſie go też záprzy gdy ſad bedźie ſtráßny.

Vdaymyß ſie ná wierne wczás pokutowánie/
boć po śmierći nie bedźie doſyć vczynienie: Co
ná nas Bog dopuśći/ złośćiam przyczytaymy/
A grzechom odpußczenia od Bogá żadaymy.

✳ Wiedzac żez god ná gody nie możem nigdy
iść/Nie leńmyß ſie ćießkośći tu ná tym świećie
nieść: Byſmy po vtrapieniu mieli rádowánie/
Tám z świetemi Anioly/ Amen day to Pánie.

Modlitwa D. Cypriana.

SWiety świetych/ Oycze Oycow náßych/
Boże Pátryárchow/ Boże Apoſtołow/
Boże Prorokow/ Boże Pánien/ Boże żywiacych/ Boże wierzacych: Ciebie pokornie
wzywamy y proſimy/ábyś nam dopuśćił w kośćiele twoim kwitnać. Przed toba vpadamy ná
koláná/y kárkow náchylamy. Ciebie Aniołowie
y Archániołowie/ tyśiac tyśiecy meczennikow/
poczet Apoſtolſki y Prorocki chwala. Proſimy
ćie Oycze/ ábyś nam dał ſumnienie czyſte przećiwko wßytkim náiázdom ßátáńſkim: odżeń od
nas wßeláka moc dyabelſka/ iákoś odegnał od

Sary ſłużebnice twoiey ßátáná złośliwe°/przez
Anioła twego świetego. A iákoś był przy Tobiaßu/ták y przy mnie badź: y iákoś pokazał miłośierdźie trzem młodźieńcom/y Dánielowi/ták
y przećiwko nam ſługom twoim rácz pokazáć.
Badź przy nas/iákoś był w więźieniu przy Apoſtolech/ ktory śiedźiß ná práwicy Oycá ſwego.
Weyźrzy ná nas/y zbaw nas od zginienia wiecznej śmierći/ tobieć ieſt chwała w Kośćiele twoim świetym/ teraz y ná wieki/ Amen.

Druga.

PAnie Boże wßechmogacy/Oycze Páná
náßego Jezuſá Kryſtuſá/Tyś ludźi świete wybrał z tego świátá Synowi twemu/ ktorzy go náśládowáli w náuce/ w wierze/
w świetobliwośći/w pobożnośći/w ſtátecznośći/w ćierpliwośći/y w krzyżu: y dla niego opuśćili wßytko/ onego náśládowáli/ przy nim ſtátecznie ſtali: dla niego/ y dla Ewánieliey iego/ y
gárdlá położyć nie żáłowáli miłuiac go: od niego/poznawßy go/ nie odſtepowáli: w czym ich
ſam Syn twoy miły iednorodzony zmacniał y
pośilał/ przez ſłowo ſwoie świete/ moca Boſtwá ſwego: ktorych z tey tu nedze wźiał do żywotá wiecznego/ ktory im był nágotował y záſłużył droga śmierćia ſwoia. A przetoż ćie proſimy Boże wßechmogacy/ſpraw to przez Duchá
świetego/ ábyſmy ludźi świetych/ ktorzy z tego

świátá przeßli do onego wiecznego żywotá / mogli náśládowáć w cnotách / w wierze / w náuce / w ćierpliwośći / y w ſtáteczności: day nam to miły Pánie / ábyſmy ſie Ewánieliey Syná twego nie przeli / dla świátá: posilay nas mocą Boſtwá twego świętego / ábyſmy mogli zwyćiężyć náße nieprzyiaćioły ćierpliwośćią y wiárą: dopomagay nam ábyſmy mogli wzgárdźić świát / y wßytkie ſpráwy złe: á potym mizernym świećie / doprowadź nas Boże wßechmogący do wiecznego żywotá / Amen.

Kollekty dawne czáſu pámiątki świetych.

PAnie / dopuść ábyſmy byli zápaleni przykłádámi tych / z ktorych cnot weſelimy ſie: ktorych pámiątkę czćimy / niechże też ſpraw náśláduiemy / ábyſmy ſie weſelili w błogosłáwieńſtwie wiecznym z ich towárzyſtwá. Day Kośćiołowi twemu we wßytkim náśládowáć náuki (N) świętego: day y to Kośćiołowi twemu / áby ſie tego rozmiłował / co wierzyli Apoſtołowie / y áby to przepowiedał / co oni przepowiedáli / Amen.

PIESN O DZIEWICACH.

Pſal: 148. ℣ 12.

MŁodźieńcy y Pánienki / ſtárzy z młodemi / niech chwalą imię Páńſkie / bo wywyżßone ieſt imię iego ſámego.

I. *CZyſtość Pánienſka ma być, iáko mowi ś. Páwel,* 1 Cor: 7.34. *święta, ták ćiáłem iáko y Duchem: dokłáda Auguſtyn* in Pſal: 75/99. *Coż pomoże ćiáło w pánienſtwie záchowane, ieśli będźie myśl zepſowána?* Ambr: in 1 Cor: 7. *Coż pomoże, mieć ćiáło czyſte, á duße plugáwą?*

II. *Pánienſtwo ieſt dar Boży oſobny, ktorego Pan Bog udźiela, komu iedno iemu ſię podoba.* Sap: 8. 21. *Nie mogę być powśćiągliwy ażby to Bog dał.* Mat: 19. 11. *Nie wßyſcy poymuią tych ſłow, ále ktorym ieſt dano.* 1 Cor: 7. 7. *Káżdy ma włáſny dar od Bogá, ieden ták á drugi inák. Toż mowią Doktorowie, iáko* Auguſtin⁹ lib: de Virg: cap: 40. 41. *Ktoż dawa powśćiągliwość? Bog: y przywodźi te mieyſcá piſmá ś.* Nazianz: in carmine de Virg: Virginitas ſalve á Deo data. *Iż tedy ieſt Pánienſtwo dárem oſobnym Bożym, nie śiłámi mocy náßey: tedyć żaden człowiek tego P. Bogu nie może ślubowáć, co nie ieſt w iego mocy, y o czym pewnie nie wie, áby miał ono wypełnić bez oſobliwego dáru y rátunku Bożego, wyiąwßy żeby upornie y głupie to chćiał ślubowáć, czego nie może wypełnić, zá czym ſam ſię dobrowolnie, y przećiw ſumnieniu w niebeśpieczenſtwo wdawa, z ſtrony złamánia ślubu.* Auguſtinus *nie chwali ſobie ślubow przećiwko śiłom uczynionych, mowiąc,* l: 6. c: 11. confeſſ: *Nie doświádczyłem był, y rozumiałem powśćięgliwość być włáſnych śił, ktorychem był nie świádom, y byłem ták głupi, żem nie wiedźiał o onym co nápiſano, Nie mogę być powśćięgliwy, &c.*

III. *Pánienſtwo ma być dobrowolne, nie przymußone, áni uporne, z rozmyſłem, z rádą, z dozwoleniem tych, ktorym to należy, z uważeniem y pomáchowániem śił, ieśli temu doſyć uczyni: uczynione, uczą y roſkázuią Doktorowie.* Hieron: *mowi* in cap: 19. Mat: *Niech káżdy uważy śiły ſwoie, ieślize może wypełnić roſkazánia Pánienſkie. Támże: Niektorzy heretyckę namową, zmyślaią czyſtość, áby prawdę nabożenſtwá zmyślili.* Clemens lib: 3. cōſt. Apoſt: cap: 1. *A przetoß potrzebá czynić ślub, nie upornie, ále z rádą y uważeniem.* Tertul: lib: de Veland: Virginib: *Przymußone y przyniewolone pánienſtwo, dopußcza ſię wßeteczenſtwá.*

IV. *Do czyſtośći pánienſkiey, żadnego człowieká Duch ś. nie przymuſza, áni w ſtárym Zakonie (tám ślubow pánienſkich nie było, z piſmá ś. y z Auguſtyná pokázuie ſię) áni w nowym, ále ná wolą káżdemu puſzcza, kto ma dar powśćięgliwośći. Syn Boży mowi,* Mat: 19. *Kto może poiąć, niechay poymuie. A Páwel ś. mowi* 1 Cor: 7. *O dziewicach nie mam ći roſkazánia Páńſkiego, wſzákoż rádę dáię. Támże: Nie ábym ná was śidło rzućił.* Auguſtinus de bono Conjugali cap: 23. *Może być poſłuſzenſtwo bez pánienſtwá, ábowiem pánienſki ſtan ieſt, z rady tylko, nie z roſkazánia. Tenże,* de bono viduit: cap: 5. *Nie ábym ná was śidło rzućił, to ieſt, nie ábym was przymuſzał.* Hieron: lib: 1. cont: Jovinian: *Nie kłádźie ná nas Apoſtoł śidła, áni przymuſza do tego, czego niechcemy.* Ambroſ: lib: 1. de virginit: *Ieśli Doktor wſzytkich narodow roſkazánia o pánnach nie miał, á ktoż ie może mieć? Abowiem nie możemy nikomu roſkazáć tego, áby pánienſtwo záchował: ále życzyć możemy. Toż mowi* Chriſoſtom: Serm: de Pœnit: hom: 8. *y* Cyprianus Serm: de Nativ: Dni. *y on Kośćioł ſtárożytny ślubow czyſtośći z potrzeby zbáwienney, y dla iákiey záſługi ni nákim nie wyćiągał, áni do niey żadnego człowieká nieprzymuſzał piekłem y wyłączeniem, ále ią ná wolą káżdemu puſzczał, zeznawa* Epiphanius hæreſ: 48. *Nie kłádźiemy potrzeby ná tego ktory nie może, áni go od żywotá wiecznego odrzucamy.* Dionyſius *ś. Biſkupá Pinitá ſtrofował, ktory czyſtość pánienſką ná niektorych wyćiągał, nápominaiąc go, áby ná bráćia tego iárzmá nie kładł, ále iżby pilnie krewkość ludzką uważał, świádczy* Euſebius li: 4. c: 22. Hiſt: *A* Concil: vj. Conſtant: diſt: 31. Can: Quoniam. *przy ordinowániu Xiężey, zákázuie wyćiągánia ślubu czyſtośći: tákże y* Concil: Ancyranum, Can: 10.

V. *Slub czyſtośći w lećiech młodych, nie ma być áni rádzony, áni czyniony: á choćby kto chćiał czynić gwałtem, nie ma być dopuſzczony, y owſzem koniecznie zákazány, ábowiem ſtąd wſzytko złe pochodźi.* Concil: Agatenſe Can: 19. *y* Cæſarauguſtan: Ca: 8. *przed lat czterdźieſtą, nie káże czyſtośći ślubowáć.* Concil: Rom: Can: 10. ſub Sylveſtro, *czáſu daley pomknęło, ktore nie káże ślubowáć czyſtośći przed lat 72.* Gregorius li: 3 ep: 11. *nie káże pánie obłoczyć, áni czyſtośći pánienſkiey ślubowáć przed lat 60. Oglądáli ſię pewnie ći wſzyſcy ná one słowá Apoſtolſkie,* 1 Tim: 5. 9. *y* 11. *á*

ſłuſznie: Wdowá niech będźie obrána ku poſługowániu, nie młodſza ſześćidźieśiąt lat, &c. Młodſzych wdow nie przyimuy. Czego gdyby dźiśia w Papieſtwie przeſtrzegano, o záprawdę inákſzeby Klaſztory były, nie nazywałby ich on uczony mąż Clemangis *Archidiakon, domámi nierządnymi: Słowá iego ſą,* li: de ſtatu corrupto Eccleſiæ, *Co proſzę inſzego ſą dźiśieyſzego czáſu Klaſztory Pánienſkie, iedno domy nierządne, iedno rozpuſtney y niewſtydliwey młodźi ku náſyceniu pożądliwośći ćieleſney domy: to dźiśia ieſt Pánienkę záwić, co y iáwnie dáć ią ná nierząd. Toż mowią* Ivo epiſt: ad Gualterum meldens, *y* Hunbertus *Biſkupi,* epiſt: ad Rabanum, vide Hoſpinianum de Monachis. fol. 107.

VI. *Ieśliby kto nieopátrznie czyſtość ślubował, nie poráchowawſzy ſię z śiłámi swymi, y dáru wſtrzymáłośći nie miał, lepiey áby w ſtan małżenſki wſtąpił, á niżeli w nierządźie leżał, páná Bogá proſząc o odpuſzczenie grzechu: nie iż w ſtan małżenſki wſtępuie, bo to może uczynić dobrym ſumnieniem, ále iż to ślubował, czego w swey mocy nie miał. Roſkázuie to ś. Páwel, ktory mowi,* 1 Cor: 7. 9. *Ieśli ſię nie wſtrzymawáią, niech w małżenſtwo wſtąpią, bo lepiey w małżenſtwo wſtąpić, á niż zápalenie ćierpieć. támże* ℣ 28. *Ieśliby pánná ſzłá zá mąż, nie zgrzeſzyłá. á iż tu mowi Apoſtoł nie o wolnych pánnach, ále o poślubionych, pokázuie ſię nie tylko z słow Apoſtolſkich,* ℣ 8. *y* 37. *ále y z Doktorow, ktorzy te słowá o pánnach poślubionych wykłádáią, iáko* Hierō: Apolog: pro lib: cōt: Jovin: cap: 8. Theodoret: in 1 Cor: 7. Auguſtinus lib: de virginit: cap: 34. *ktorego słowá te ſą: Te, ktore chcą zá mąż iść, á dla tego nie idą, iż bez karánia być nie mogą, ktore lepiey áby zá mąż ſzły, á niżeliby miáły upalenie ćierpieć. Tenże Apoſtoł mowi,* 1 Tim: 5. 14. *Chcę áby młodſze wdowy ſzły zá mąż, y dźieći rodźiły: mowi tu Apoſtoł o onych wdowach, ktore ſię ná Kośćielną poſługę oddawáły, y czyſtość wdowſką ślubowáły, nie Bogu, ále Kośćiołowi ná poſługę: ktore nie mogąc ſię niektore ſtrzymáć, á zá mąż chcąc iść, wiáry odſtępowáły, zá ſzátánem ſzły, udawáiąc ſię ábo do żydoſtwá, ábo do pogánſtwá. A iż tu wdowom ślub uczynionym Kośćiołowi, káże iść zá mąż Apoſtoł, zeznawa* Hieronim: pro lib.: adv Jovin: apol: cap: 2. Tertulli- lib: de Monogamia, cap: 13. Ambroſius in 1. Tim: 5. Chriſoſtomus y Theophilactus in 1 Tim: 5.

VIII. *Kośćioł on ſtárożytny, poślubionym małżenſtwá nie bronił, áni tákowych małżenſtw cudzołoſtwem názywał, y owßé rádził, áby ći, ktorzy w poślubioney czyſtośći żyć nie mogą, w ſtan małżenſki wſtąpili. Cypryan mowi,* epiſt: 62. *Ieśli ſię (to ieſt pánny) z wiáry Pánu Kryſtuſowi poświęćiły, wſtydliwie, y w czyſtośći, bez wßelákiey nieprzyſtoynośći, niech trwáią, áby ták ſtátecznymi y mocnymi będąc, zapłáty dziewictwá oczekawáły. A ieśliby trwáć niechćiáły, ábo niemogły, lepiej ieſt áby zá mąż ßły, á niżliby w ogień roſkoßy ſwych wpáść miáły.* Epiph hæreſ: 61. *Lepiey ieſt upádłemu od przedśięwzięćia ſwego iáwnie ſobie żonę wziąć, według zakonu, á z pánienſtwá przez długi czás pokutę czynić, á niżeliby miał być zránіony ſtrzałámi pożądliwośći ná káżdy dźień. Toż rádźi* Hieron: ep: ad Demetriadem, *y* de vitando ſuſpecto contubernio. Chriſoſt: *też* lib: 3. adv: vituperatores vitæ Monaſticæ *twierdźi, iż z reguły, po ślubie, godźi ſię wyniść, y wychodźił kto chćiał, świádczy* Polyd: l: 7. c: 1. Auguſtin[9] *toż mowi co y Cyprian,* lib: de virginit: c: 34. *y dokłáda* diſt: 27. Can: Quidam. *Niektorzy ludźie, tych ktorzy po poślubioney czyſtośći w ſtan małżenſki wſtępuią, powiedáią być cudzołożnikámi: ále ia powiedam wam, że ći bárzo grzeßą, ktorzy tákowe rozwodzą. Tenże* Cau: 27. quæſt: 1. Can: Nuptiarum. *A przeto ktorzy mowią, iż tákowych małżenſtwá, powiedáią być nie małżenſtwá, ále ráczey cudzołoſtwá, zda mi ſię iż nie dobrze tego uważáią, co mowią. Tenże* lib: de bono Viduit: cap: 9, 10. ep: 70. *uczy, iż małżenſtwá po ślubie czyſtośći, ſą prawdziwe, mocne, święte, y nie máią być rozłączáne.* Concilia *dawne, tákowych ludźi, ktorzy po ślubie w ſtan małżenſki wſtępuią, ſądźić, áni żywotá wiecznego odſądzáć nie każą, tylko ie miedzy te kłádą, ktorzy w ſtan małżenſki powtore wſtępuią.* Ancyranum Concil: *mowi,* Can: 19. *Ktorzykolwiek pánienſtwo poślubione przeſtąpili, wzgárdźiwßy professowánie, miedzy te poczytáni być máią, ktorzy powtore w małżenſtwo wſtępuią.* Conc: Chalced: Can: 16. *roſkázuie y moc dawa Biſkupō, áby mnichom, y mnißkom, po ślubie, dopuśćili w małżenſtwie żyć. A ieśli ſą ći krzywoprzyśięzcámi, y gwałtownikámi ślubow, ktorzy przećiwko ſumnieniu, niechcąc leżeć w nierządźie, wolą w ſtan małżenſki wſtąpić po ślubie: coż rzeką przećiwnicy ſtáremu Kośćiołowi, ktory tego dopußcza? Y áby obietnicá głupia byłá złamána, roſkázuie wedle náuki Duchá ś.* Eccl: 5. 3. *o czym ßyroko czytay,* Cau: 22. qu: 4. *y Auguſtyná,* epiſt: 45. *y* 199. *ktory roſkázuie, áby te śluby, ktore ſię dźieią bez dozwolenia tych, ktorym ná tym należy, były złamáne, według roſkazánia Bożego,* Num: 30. *Czytay o tym,* Cau: 20. qu: 4. *y* lib: 3. tit: 32. de converſ: conjug: in Decret: Gregorii.

IX. *Co ſię tycze onych słow,* 1 Tim: 5. 12. *Máią potępienie, iż pierwßą wiárę odrzućiły. Przez wiárę, Apoſtoł rozumie, nie ślub, ále onę wiárę, ktorą ná krzćie Kryſtuſowi pánu poślubiły, á od niey odpádły, y udáły ſię zá ßátánem, porzućiwßy ią y z ślubem czyſtośći: co ſię pokázuie z Páwłá ś. támże* v. 15. *y z Doktorow.* Athanaſius *mowi,* lib: 6. de Trin: *Biádá, ktorzy pierwßą wiárę krztu z niebá poſtánowioną odrzućili.* Hieron: Præf: in Epiſt: ad Titū: *Nie ſą godni wiáry, ktorzy pierwßą wiárę odrzućili, mowię o Márcyonie.* Vincentius adv: hæreſ: *Ktorzy ſię do inßey Ewánieliey przenieśli, máią potępienie, iż pierwßą wiárę odrzućili. A iż niektorzy rozumieią przez wiárę ślub, choć nieſłußnie, ábowiem piſmo nie zowie ślubu wiárą, zeznawa y ſam* Bellar: l: 2. c: 24. de Monach: *mowiąc: Wiárá nigdy ślubu nie znáczy, Iednák przećię przez potępienie, nierozumieli onego wiecznego ná dußy zátrácenia, ále nieſławę, nieſtáteczność, nágánę, iáko wykłáda* Polydor. li. 7. cap: 1. 9. *y* Eraſmus in Paraphraſ. *nie dla tego, iż w ſtan małżenſki wſtąpiły uchodząc nierządu, ále dla tego, iż upornie czyſtość ślubowáły, nie porachowawßy ſię z śiłámi ſwoimi, y oney záczawßy ią niedotrzymáły. Słowá ſą Auguſtinowe* lib: de bono viduitatis cap: 9. *Tákowe wdowy bywáią potępione, (to ieſt, nágánione przed ludźmi: bo to słowo* κρίμα*, rozmáićie ſię bierze) nie iże w ſtan małżenſki wſtąpiły, ále iż pierwßą wiárę powśćiągliwośći porzućiły. Toż mowi* in Pſal: 75.

X. *Te ktore w pánienſtwie żyią,* I. *Zbáwienia y odpußczenia grzechow w nim nie máią pokłádáć, áni małżenſtwá potępiáć nád nie ſię wynośąc: broni tego* Concil: Gangr: Can: 9. *mowiąc, Ktorykolwiek pánienſtwá przeſtrzegá, á małżenſtwem ſię brzydźi, niech będźie przeklęty. Támże,* Cā: 10. *Ieśli ſię kto z tych, ktorzy pánienſtwo dla Páná chowáią, wynośi przećiw w małżenſtwie żyiącym, niechay będźie przeklęty. Támże,* Can: 12. *Ieśliże kto z mężow, dla powśćiągliwośći płáßczá używa, wierząc iáko-*

by przez to miał mieć ſpráwiedliwość, á wzgardza tych, ktorzy z
uczćiwośćia ßat poſpolitych y zwykłych używáia, niech będźie
przeklęty. Ignatius ep: ad Philip: Ieśli kto żyie w czyſtośći, niechay
ſię nie wynośi. II Głow swoich nie máia ſtrzydz, zákázuie
Conc: Gang. mowiac, Can. 17. Ieśliże ktora niewiáſtá dla chwa-
ły Bożey (iák oná rozumie) włoſy oſtrzyże, ktore iey dał Bog ná
znák poddánſtwá, iákoby przykazánie poſłußenſtwá przeſtępu-
iac, niechay będźie przeklęta. Auguſt: ep: 109. mowi, Nie ſtrzyż-
ćie ſię. Euſtachius herctyk ſtrzyżenie mnißek wynálazł,
świádczy Sozom. li. 3. cap. 13. przećiwko náuce Páwłá ś. 1 Cor:
11. 6, 15. Kápice y inße zabobony mnißkom wynálazł, y dla tegoż
potępiło go Concil: Gángrenſkie. III. W kápicách nie máia cho-
dźić, to ieſt, w ßátách niezwyczáynych, y zabobonámi śmierdza-
cych. Hieronym mowi, ep. ad Euſtoch: de cuſt. virginit: Niekto-
re chodza w poſtáći męſkiey w ßátách odmiennych, wſtydza ſię
zá ſię że ſię porodźiły. Sa y tákie, ktore w włośiennicách, y w ká-
picách foremnie urobionych chodza, iákoby ſie do dźiećinſtwá
wrácáia, náśláduiac Sow y puhaczow, ßatę tylko odmieniły, á
nie pychę. (á ná inßym mieyſcu mowi, ep: ad Ruſt: Szátę y ná-
zwiſko odmieniły, ále nie obyczáie dawne) Támże: Niechćiey być
widźiána názbyt nabożna. Támże: Szátá twoiá, niechay nie bę-
dźie názbyt chędoga áni plugawa, áni też żadna rozność ia od in-
ßych znáczna, áby ſię u ćiebie tłum ludźi przechodzacych nie zaſtá-
nawiał, á żeby ná ćię pálcem nie ſkázowano. Auguſt: epiſt. 109.
Niechay nie będźie znáczne odźienie wáße, y nieprágnićie ßatá-
mi ſię podobáć, ále obyczáymi, &c. Concil. Gangr. Can. 13. Ieśli
ktora niewiáſtá dla powśćiagliwośći odźienie odmienia, niech
będźie przeklęta. IIII. Pſalmy ábo Biblia święta máia czytáć:
nie Koronki, nie Wianki, áni Zywoty ś. zmyślone. Athanaſius u-
czy, lib. de virginit. Rozmyślay w piſmiech śś., miey Pſałterz, ucz
ſię Pſálmow, pioſneczkámi Páná Bogá chwal, á w czyſtośći twey
nie ufay, do łáźniey nie chodź gdyś zdrowa. Hieron. epi. ad De-
metriad. Vczſię Piſm ś., miłuy Piſma ś., przędź, rob bez przeſtánku
dla ubogich, ięzyk twoy niechay nic inßego nie zna, iedno Kryſtu-
ſá. V. Aby były pokorne y Bogu poſłußne. Auguſtinus nápiſał
in Pſal. 99. Lepße ieſt pokorne małżenſtwo, á niżeli pyßne pá-
nienſtwo. Tenże in Pſal. 75. Lepßa ieſt mężatká pokorna, á niżeli

pánná pyßna. Tenże lib. 16. cap. 36. de civit. Dei: Lepßy ieſt w
małżenſtwie żyiacy, wierny y poſłußny Bogu, á niżeli powśćiagli-
wy máłey wiáry y máłego poſłußenſtwá. Ignatius ep. ad Phi-
ladelph. Pánny w czyſtośći niechay będa poddáne Kryſtuſowi,
nie brzydzac ſię małżenſtwem, ále to co ieſt lepßego miłuiac: Nie
ná potwarz małżenſtwá, ále áby były wolnieyßych umysłow do
rozmyślánia Zakonu Bożego. VI. Trzeźwe, nie swarliwe áni
obmowne máia być: po ulicách nie máia ſię włoczyć, winá pić, ko-
ßtownych potraw używáć, pośćić, nic nie iedzac áni piiac. o czym
ßeroko piße Hieron: epiſt: ad Euſtoch. Epiſt. ad Furiam. Epiſt.
ad Demetriadem. Tego wßytkiego dźiśieyße mnißki nie czynia:
zá czym y znáć dawáia, że nie ſa z onego Kośćiołá dawnego krze-
śćiánſkiego, ále heretyckiego, ktory też miał mnißki, co ſię pokázu-
ie z Auguſtyná tract. 13. in Iohan. y nie ſa właſnemi pánnámi
według opiſánia Apoſtolſkiego: ábowiem pánienſtwo ćiáłá bez
inßych cnot nic nie ieſt, co y Doktorowie zeznawáia. Hieronym
nápiſał lib. 1. adverſ. Jovin. cap. 17. Nic nie ieſt pożyteczne bez-
żenſtwo bez uczynkow. Támże cap. 19. Wiele ieſt pánien ćiáłem,
á nie duchem, ktorych ćiáło cáłe ieſt, á dußá ſkáżona. Tenże in
cap. 7. Ierem. Mowia Zydźi, Kośćioł Boży, &c. ktorym odpowie-
dáia: Nie ufayćie w słowie kłamſtwá. Może też to należeć tym
pánnom, ktore ſię chełpia wſtydliwośćia, á niewſtydliwa twa-
rza przekłádáia czyſtość, gdyż co inßego ieſt w ſumnieniu, y nie
wiedza o onym Apoſtolſkim opiſániu czyſtośći, áby byłá święta
ćiáłem y duchem. Cóż bowiem ieſt pożyteczna wſtydliwość ćiáłá,
gdy umysł ieſt ſkáżony, ieśliżeby inßych cnot, ktore opiſał Prorok,
nie miáłá? Auguſtinus in Pſal. 75. Pánná Bogu poślubiona, nie-
chay ma y inße cnoty, ktore prawdźiwie zdobia pánienſtwo, bez
ktorych pánienſtwo to, ßkárádé ieſt, choćby ſię nikt nie tknał ćiá-
łá iey. Ale ieśli będźie piiánicá, pyßna, swarliwa, ięzyczna, te
wßytkie rzeczy Bog potępia. Baſilius lib. de vera virgin. Może
być, że niektora ieſt Pánna ćiáłem, ále nie dußa: á ktora ná dußy
pánienſtwo ſtráćiłá, nie ieſt áni ćiáłem Pánna. Náoſtátek
Doktorowie Krześćiánſcy, nie tylko małżenſtwo wierne y poſłu-
ßne, przekłádáia nád pánienſtwo pyßne y niepoſłußne, ále też
wßytkie wierne názywáia pánnámi. Auguſtyn piße, tract: 13.
in Joh: & in Pſal. 147. Kośćioł pánna názwany ieſt. Tenże in Pſ.

90. *Mało ieſt w Kośćiele białychgłow, ktore máia pánienſtwo ćiáłá, á pánienſtwo ſercá wßytkie wierne máia. Tenże* hom:11 in Apocal. *Mowi Anioł: Ćić ſą, ktorzy ſię niewiáſtámi nie poká-láli. Przez pánny ná tym mieyſcu rozumieymy, nie tylko czyſte ná ćiele, ále oſobliwie wſtytek Kośćioł, ktory trzyma wiárę czyſtą, iáko mowi Apoſtoł,* 2 Cor. 11. 2. Euſeb. lib. 4. cap. 21. hiſt. *A iż Kośćioł ießcze nie był fałßywą proznośćią przewrotney náuki ká-cerskiey zepſowány, dla tegoż pánną názwány był.* Ambr. or. de obitu Valentiniani: Valentinianus *był wierny w pánu, pobożny y ćichy, czyſtego ſercá, był też czyſty ná ćiele, ktory oprocz małżenſtwá, inßey niewiáſty nie znał.*

PIESN O DZIEWICACH.

HILARIUS in Mat: Cap: 27. Cudzemi vczynkámi y zá-ſługámi nie może być nikt rátowány / ábowiem káżdemu potrzebá kupić ſobie oleiu w kágániec / ꝛc. Chriſoſt: in 6. cap: Galat: Kiedy ztego świátá zeydźiemy / choćbyſmy tyśiąckroć chćieli / nic nie ſpráwimy / świádkiem ſą tey rze-czy one pánny: świádkiem ieſt y on bogacz.

Notá iáko, Już ſie godźi ſerce ſwe / ꝛc.

O Pánie Jezu Kryſte / ćiebie czy-ſta pánná Rep. Poczęłá / poro-dźiłá iáko ſwego Páná: Tyś pánny vkoronowął / y żywot wieczny dał / Ktorych pámiąt-kę Kośćioł / dla przykłádow mieć chćiał.

Te ćie ná świećie będąc zá małżonká wźiely / Re. Nád ćie / Krolu niebieſki / inßego nie znáły: Wiárę y czyſtość chowáły / ſłowom twym wie-rzyły / A przed niezbożnym świátem ćiebie wy-znawáły.

Te ćie też zbáwićielu tu náśládowáły / Repe. A ſproſnym báłwochwálſtwem záwße ſie brzy-dźiły: Kágáńce w rękách trzymáły / oliwę w nich miáły / To ieſt: wiárę z vczynki záwße zá-chowáły.

Ciebie Pánie chwaliły w wierze y w czyſto-śći / Rep. Czekáiący ná głos twoy we wßelkiey czuynośći: Ktore gdy głos vſłyßáły / ná tych miáſt powſtáły / y tobie z pochodniámi drogę zábieżáły.

Tu wiele vćierpiáły od świátá złośnę / Rep. Będący w nienawiśći dla imienia twego / Gdy ich do nierządu miano / y zmiáſt wygániano / Bi-iąc / śiekąc / chłuſtáiąc / topiono / palono.

Jednák dla ćiebie ćierpiąc / náto nic niedbáły / Rep. Chętnie krzywdę / zelżywość / śmierć po-deymowáły: Tyś im dodał ćierpliwośći / wiáry / ſtátecznośći / A z tego świátá przewiodł do wie-czney rádośći.

Tám iuż teraz od onych wßech prac odpoczę-ły / Rep. A cząſtkę zgotowáną w kroleſtwie twym wźięły: Bo ći ktorzy wiárę máią / á czy-ſtość chowáią / Są błogoſłáwionymi / y z tobą mießkáią.

Tyś ßczęśliwemi názwał / ktorzy ſię w czyſto-śći Rep. Kocháią / y ktorzy co dla ſpráwiedli-wośći / tu od złych ludźi znaßáią / Bogá oglądá-ią / Ciż y do gory świętey wolny przyſtęp máią.

A ćić ſą iuż czyſtymi y świątobliwymi/ Rep. Tákże ſpráwiedliwymi/ y Bogu miłemi/ Ktorzy Páná Bogá znáią/ wolą iego czynią/ Ewánieliey wierząc/ w niey pobożnie żyią.

A ták káżdy kto ſobie życzy krolowánia/ R. Z Kryſtuſem y z świętemi tákże przebywánia: vczſie z tych pánien czyſtośći: Wiáry/ ſtáteczności/ Chceſzli być Bogu miłym/ y w niść do rádośći.

Poznay Páná Kryſtuſá/ iż ieſt Bogiem twoim/ Rep. Zbáwićielem/ Kápłanem/ Przyczyńcą iedynym: Ná ktorym ſie wiárą zbuduy/ przy nim ſtátecznie ſtoy/ Od niego k woli świátu/ nigdy nie odſtępuy.

Bo ći co ſie Bogá przą/ y też prawdy iego/ R. Lepiey im było niemieć znáiomośći tego/ Nizli gdy iuż prawdę ználi/ y w niey ſie kocháli/ Potym iey dla dobr cześnych ſprośnie odbieżeli.

Tákowi śiedmi duchow biorą k ſercu ſwemu/ Rep. Tákowi grzeſzą przećiw duchowi świętemu: ten grzech przećiw duchu świętym/ nigdy ludźiom żadnym/ Odpuſzczony niebędźie/ świádczy ſam Pan o tym.

Tákowi znowu Páná Kryſtuſá krzyżuią/ Re. Zá co oni wieczną śmierć y mękę vczuią: Bo ſie Pan záprzy tákowych/ á to dla złośći ich/ A ták nie máią iedno ogień mąk piekielnych.

Vważay że to pilnie iuż człowiecze káżdy/ Re. Boy ſie Bogá/ choway mu cáłą wiárę záwżdy:

Nie day ſie odwieść od nie°/ ludźiom świátá te°/ mężom/ żonam/ námowam/ dźierż ſie Páná ſwe°.

Bo ći ktorzy tu Pánu wiáry dotrzymáią/ Rep. Zgotowáną koronę żywot wieczny máią/ O co y my Páná ſwego/ bez wątpienia wſzego/ Prośmy y teraz wſtáwſzy/ wołáiąc do niego:

* Jezu Kryſte ſpraw to w nas/ z ſwey Boſkiey miłośći/ Rep. Bychmy przy tobie trwáli/ W wierze y w czyſtośći/ y ćiebie náśládowáli/ Pokuſy wytrwáli/ A potym z tobą wiecznie/ w niebie krolowáli.

Modlitwa.

KRyſte Zbáwićielu prawdźiwy/ ktoryś ſie z Pánny Máryey národźić raczył Duchem świętym: Tyś pánienki święte obdárzyć raczył znáiomośćią twoią Boſką/ wiárą prawdźiwą/ świątobliwym żywotem/ ſtátecznośćią w náuce twey/ y ćierpliwośćią w krzyżu. Teć drogę zábieżáły czáſu przyſzćia twego/ z pochodniámi y z oliwą/ to ieſt/ w wierze y w pobożnośći: A tyś im otworzył drzwi do wiecznego żywotá męką ſwoią/ nie dla záſług ich/ ále dla záſługi ſwoiey świętey. A nie tylkoś one pánienki w ſtárym Kośćiele Duchem świętym obdarzał/ w wierze zmacniał: ále to czyniſz y tych czáſow/ kiedy Antykryſt zápalił ſie áby przelewał krew chwalcow twoich/ zmacniáiąc iáko mężę ták y niewiáſty w wierze prawdźiwey. A

przetoż też y my teraz ćiebie prosimy / day nam znáiomość imienia twego ś°: spraw to w nas Duchem ś. abyśmy ćie mogli náśladowáć z onemi pánienkámi świetemi / w wierze prawdziwey / w świątobliwośći / w státeczności / w ćierpliwości y w krzyżu: sam nas przygotuy ná p:zyśćie twoie / á po śmierći racz nam otworzyć forte do żywotá wiecznego / Amen.

Oycze náß, ktoryś ieſt, &c.

Piesn
O ANIELECH.

Pſal. 142.

Chwálcie Páná wßyscy Aniołowie iego.

I. Anieli nie máią być chwaleni / wzywáni / nie máią im być Kośćioły budowáne / y ofiáry ofiárowáne.

4 Eſdræ 4. 52.

Rzekł Anioł Ezdraßowi: O známionách o ktore mię pytaß, po częśći mogęć nieco powiedzieć, ále o żywoćie twoim, nie ieſtem posłány ábychći co powiedzieć miał, á też nie wiem.

Marci 13.32.

O dniu onym y o godźinie nikt nie wie, áni Anieli.

Coloſ. 2. 18.

Zaden ſię niech nieważy stánowić czego około was, z poddánſtwá y chwały Aniołow.

Tobiæ 12. 6.

Rzekł Anioł Tobiaßowi, ktory mu chćiał dáć połowicę máiętnośći: Blogosławćie Bogá niebieſkiego, á przed wßytkimi żyiącymi wyznaway cie go, bo uczynił nad wámi miłośierdzie swoie

Iudic: 13. 16.

Rzekł Anioł Mánuemu, ktory mu chćiał ofiáry czynić: Ieśli będzieß chćiał ſpráwić ofiárę palona, tedy ia ofiáruy Pánu.

Apoc: 19. 10. 22. 9.

Vpadłem przed nogi Anielſkie, ábym go chwalił: ále on mi rzekł, Pátrz ábyś nie czynił: Ieſtemći ſługa z toba ieden z bráćiey twoiey, ktorzy máia świádectwo Iezuſowe: chwal Bogá.

Concil: Laodicen. Can: 35.

Nie potrzebá Krześćiánom opuśćiwßy Kośćioł chodźić, y do ániołow brzydłego báłwochwálstwá zgromádzenia czynić: ktore wßytkie rzeczy zákazáne ſa. A ktoryby ſię nálaſł, żeby potáiemnie tym ſię báłwochwálstwē báwił, niech będzie przeklectwē, gdyż opuśćiwßy P. náßego Iezuſá Kryſtuſá, do bałwánow przyſtapił.

Theodoretus in cap: 2. Coloſſ.

Ktorzy zakonu bronili, ći ie też do chwalenia Aniołow podwodźili, powiedáiac że zakon przez nie dány ieſt. Ten błąd trwał we Phrygiey y Piſydiey. Przetoż Synod zgromádzony w Láodyceey, ktora ieſt głowa Phrygiey, zábronił áby ſię Aniołom nie modlono: y áż do dźiśieyßego dniá u nich, y u innych pogránicznych może obaczyć káżdy kośćioły świętego Micháłá: w tym ſobie rádzac y pokory używáiac, że Bog wßytkich rzeczy nie może być áni widziány, áni ogárniony, áni do niego żaden przyſtapić nie może; ále potrzebá przez Anioły Boſka ſobie łáſkę iednáć.

Epiphanius hæreſ: 79.

Ani Aniołowie tákowey chwały przyimuia. Támże: Niechce Bog, áby mieli być chwaleni Aniołowie.

Hieronymus lib: contra Vigilantium.

Nie chwalimy Aniołow áni Archániołow.

Athanaſius Serm: 3. contra Arianos.

Stworzenie nie chwali ſtworzenia. Piotr zákazał Korneliußowi gdy go chćiał chwalić: Anioł nie dopuśćił Ianowi, gdy go chćiał chwalić, ábowiem ſam Bog ma być chwalon, co y ániołowie wiedza, ktorzy choć inßych przechodza chwała, iednák znáia ſię być ſtworzeniem.

Theophilactus in 1 Coloſ:

Ktory ániołō przypiſuie przeiednánie z Bogiē, od Kryſtuſá dáleki ieſt. Tenże in cap: 2. Col. *Heretycy wprowadzáli chwalenie ániołow, y rádźili proſtakom, áby przez nie do Oycá przyſtępowáli.*

Chriſoſtomus in cap: 2. Coloſſ: hom: 7.

Sa niektorzy, ktorzy mowia, nie potrzeba przez Kryſtuſa poiednania, ani do Oyca przyſtepowáć, ale przez Anioły: Co nā nie należy.

Irrenæus lib: 1. cap: 35. lib: 8. cap: 58.

Ani záklinániem, áni wzywániem ániołow, áni żadna niezbożna ćiekáwośćia niech ſię nic nie dźieie: ále święte, czyſte, y iáwne modlitwy obrácaiac do Páná, ktory wßytko ſtworzył, y do imięnia Páná náßego Iezuſá Kryſtuſá.

Origenes contra Celſum cap: 5.

Náyduiemy, iż Aniołowie w piſmie ś. dla nieiákiego uczeſtnictwa boſtwa, Bogi ſa názwáni: ále nie ták, żeby ie nam kazano chwalić, ábo Boſka czéia czćić, choćiaż oni dáry Boże do nas przynaßaia. Bo wßytkie śluby, modlitwy, prośby, dźiękczynienia, máia być przeſyłane do Bogá, rzeczy wßytkich Páná, przez onego zacnieyßego nád Anioły, nawyżßego biſkupá, Słowo żywe, y Bogá. Aniołow wzywáć bez poznánia ich, do ktorego człowiek przyśc nie może, nie ieſt rzecz przyſtoyna. A by też dobrze człowiek ogarnał dźiwna nieiáka ich y ſkryta znáiomość nátury, y urząd ich, ktory ſpráwuia, káżdy z nich z oſobná: to iednák nie dopußcza, ábyſmy inßemu komu modlitwy mieli ofiárowáć, iedno ſámemu P. Bogu, ktory ſam ieden wßytkim ma doſtátecznym być przez zbáwićielá náßego Syná Bożego, &c. Tenże cap. 8. *Opowiedamy ánioły być błogoſłáwionemi, ktorym od Bogá poruczone ſa potrzeby ludzkie: ále iednák chwały ſámemu Bogu należacey, im nic oddawamy: ábowiem áni tego Bog chce, áni oni ſámi ktorym te rzeczy poruczone ſa, y miłuia nas, iż im nie ofiáruiemy: ábowiem nie potrzebuia tego ſmędu.*

Auguſtinus de vera religione cap: 55.

Wierzymy, że tegoż od nas chca oni nazacnieyßy ſłudzy Boży ániołowie, ábyſmy z nimi iednego Bogá chwalili, &c. Támże: Słußnie nápiſano, iż ánioł zákazał człowiekowi, áby go nie chwalił iedno Bogá, &c. Tenże in Pſal. 96. *Niech ſię ucza Pogáni Bogá chwalić: Anioły chca chwalić, niechay náśláduia ániołow, á tego niechay chwala, ktorego ániołowie chwala, Tenże* in Pſal: 85. *Aniołow nie znaćie, ábowiem ánieli iednego Bogá chwala, nie kocháia ſię w tych ludźiach, ktorzy chca ánioły chwalić, á nie Bogá, &c. y przywodźi tám ono świádectwo,* Apoc: 19. *Toż mowi y indźiey* lib. 20 cap. 21. cont. Fauſtum. *Tenże mowi,* li. 2. cap. 8. de Geneſ. ad literam. & lib. 9. cap. 22. lib. 10. cap. 19. de Civit.

Dei, *Iż Aniołowie nic niewiedza, tylko to co im P. Bog oznáymuie. Tenże mowi, iż Kośćioły ániołom ku czći nie máia być budowáne, bo tá chwałá ſámemu Bogu należy, ktorey ániołowie Boży od nas niechca, áni przyimuia: o czym czytay iego ſententie przed Pieśniámi o Duchu ś. y o świętych. Tenże świádczy, iż ániołom żadne ofiáry nie máia być ofiárowáne: słowá iego ſa,* li. 10. ca. 7. de Civ. Dei. *Aniołowie niechca ábyſmy im mieli ofiárowáć, ále temu, ktorego y oni z námi znáia ſię być ofiára: y przywodźi one słowá,* Exod. 22. *Kto ofiáruie Bogom kromia Pánu ſwemu, będźie zábit. Támże* cap. 16. *Aniołowie roſkázuia Bogu iednemu ofiárowáć. Támże* cap. 19. *Ieślibyſmy chćieli ániołom ofiárowáć, tego nie przyimuia chętnie. czytay* Hieronym. ad Algaſiam quæſt. 10. *Tenże* Auguſt. *mowi* lib. 10. cap. 42. Confeſſ: *Kogożbym ználaſł ktoryby mię z toba poiednał? A zaż mi ſię ućiec było trzebá do ániołow? Ktoraż modlitwa? ktoremiß ſákrámenty?* Wiele ich usiłuiac *wroćić ſie do ćiebie, á nie mogac ſámi przez ſię, iáko ſłyßę, kuśili ſię o to, y wpádli w prágnienie ćiekáwego widzenia, y byli godni omamienia, &c. Tenże* lib. 7. cap. 30. de Civ. Dei. *Czyni Bog wiele przez ánioły: ále iednák ániołow nie ubłogosłáwia, iedno śiebie ſámego. Ták też choć dla niektorych przyczyn ludźiom ánioły poſyła, przedſię ludźi nie ubłogoſłáwia z ániołow, ále z śiebie ſámego, iáko y ánioły. O - tego iednego y prawdźiwego Bogá ſpodźiewamy ſię żywotá wiecznego. Toż mowi* lib. de vera religi. cap. 55. *Tenże* lib. 10. c. 12. de Civit. Dei. *Ktorekolwiek cudá, badź przez ánioły, badź też iákimkolwiek ſpoſobem, dźieia ſię moca Boża, áby Bogá iednego, w ktorym ſámym żywot ieſt błogoſłáwiony, chwałę y nabożeńſtwo zalećili.* II. *Bład o chwaleniu y o wzywániu ániołow wyßedł z ßkoły Platonowey. Abowiem Platończycy, miedzy Bogiem á ludźmi, powiedáli być iednaczámi ánioły y duße zmarłych: o czym świádczy* Euſebius lib. 12. 15. de Præpar. Evang. *y* Auguſt. lib. 8. cap. 14. 20. 23. de Civ. Dei. *y* in Pſal. 96. *Ktory bład wznięćił Simon Magus kácerz, zeznawa* Epiphan. hæreſ. 21. *y* Tertull. lib. adv. hæretic. *przećiwko ktoremu piſáli Doktorowie wyżßey miánowáni, ktorego dowodźi Hárſá* fol. 444. *y* Bellar. lib. 1. c. 13. de cultu Sanct. *onemi świádectwy y przykłády,* Geneſ. 18. 19. 48. Num. 22. Joh. 5. 53. Joſu. 5. Tob. 12. Dan. 12. Zachar. 1. Apoc. 8. *Ná ktore ácz uczenie y do-*

wodnie odpowiedział mąż on pobożny X. Grzegorz w Poſtyl. ſwey ná dzień wßech świętych: á wßákoß y tu da ſię krotka odpowiedź. On ánioł ktorego chwalił Abráhám, Iozue, byłći Syn Boży, świád zy Auguſtinus in Geneſ. quæſt. 33. 59. Chriſoſtomus in cap. 18. Gen. Euſebius lib. 1. ca. 2. hiſt. Juſtinus in colloq. cum Triphone. *On ánioł ktorego wzywał Iákob Pátriárchá, byłći Syn Boży, zeznawa* Auguſtinus in Exod. qu. 3. in Geneſ. quæſt. 104. Tertul. contr. Praxeam. Euſebius lib. 1. cap. 2. Athanaſ. ſerm. 4. cont. Arrianos. *On ánioł ktorego chwalił Báláám, Syn Boży był: bo gdyby był ánioł ſtworzony, nie kazałby ſię był chwalić, iáko y on.* Apoc. 19. *Lot ánioły chwalił* cultu civili, *rozumieiąc ie być ludźmi, co ſię z textu pokázuie. Anioł Michał, ktorego wſpomina Dániel, y Ian ś. ieſtći ſam Syn Boży, świádczy* Ambroſius in 1. Theſſ. cap. 4. *y* Auguſtinus in cap. 8. Apoca. *On ánioł, ktorego wſpomina Iob,* cap 33. *ieſt Syn Boży, świádczy* Gregorius in cap 33. Job. *One ſłowa* Job. 5. *nie ſą Iobowe, ále Elipháſowe, ktory iednák nie każe Iobowi ániołow wzywáć, ále temi ſłowy pokázuie mu, iż Bog nie karze nikogo bez winy, lecz dla grzechow, y każe mu wziąć przykład od ániołow, ktorzy przed Bogiem nie ſą czyſtemi,* cap. 4. 18. *y* 15. 15. *A też Iob ániołow nie wzywał, ále ſámego Bogá, co ſię pokázuie iáśniez Hiſtoryey: bo one ſłowá,* ca. 19. 21. *mowił, nie do ániołow, ále do przyiaćioł, ktorzy go ſłowy trapili, proßąc ich, áby mu nie urągáli, áni ſię uprzykrzáli. Co ſię tknie Commentarzá Auguſtinowego ná Iobá, ſam go retráctował,* lib. 2. Retra. *On ánioł, ktorego wſpomina Zacháriaß, ieſt Syn Boży, ktory ſię modli zá námi, ktorego piſmá święte názywáią ániołem,* Mal. 3. Iſa. 63. *Anioł ktory odnośił modlitwy do máieſtatu Bożego Tobiaßowe, iáko ſługá, nie kazał ſię przedſię Tobiaßowi chwalić, áni wzywáć, ále ſámego Bogá,* ℣ 20. *A ták temi mieyſcy nie dowiodą ſwego bałwochwálſtwá, áni wzywánia ániołow. Bo choćiaby ſię ániołowie zá námi modlili, nie idzie zá tym, áby ich iuż wzywáć, bo tego piſmo zákázuie. A też ma to być miedzy táiemnicámi, świádczy* Origē. l. 2. c. 2. in Ep. Rō. *O ánielech piße* Irren. l. 4. c. 70. *żeby mieli przed potopē z niewiáſtámi mießkáć, co ieſt odßczepieńſtwo* Setoitarū, *iáko piße* Tert. l. de præſc. adv. Hær. *Teże powieda,* l. 4. c. 30. *żeby miał Bog w poſelſtwie ſłáć do ániołow Enochá. A ták y Doktorowie błądzili,*

zá czym niebeſpieczna ieſt rzecz ná nich ſię wießáć, imo piſmo ś.

PIESN O ANIELECH.

AUGUSTINUS Epiſt: 121. y de diligendo Deo cap: 3. Aniołowie modlitwy y śluby náße Bogu ofiáruią: nie iże by Bogá vczyli/ ktory wßytkie rzeczy nim ſię ſtáną/ iáko y potym gdy ſię ſtáną wie/ ále iże ſię iego woley z ſtrony tych rádzą/ á co zá roſkazániem Bożym zrozumieią wypełnić/ to nam iáśnie ábo táiemnie odnoßą. Y ſtądże Anioł ludźiom mowił: Gdyśćie ſię modlili/ modlitwym wáße Bogu ofiárował. DAMASCENUS lib: 2: cap: 3. de Fide: Ogárnieni ſą Aniołowie/ ábowiem gdy ſą w niebie/ nie máß ich ná źiemi: á gdy bywáią od Bogá ná źiemię posłáni nie zoſtawáią w niebie/ ꝛc. Támże: Przemieniáią ſię iákokolwiek Pan każe/ y ták ſię ludźiom vkázuią/ y Boſkie táiemnice obiáwiáią/ w niebie przebywáią/ y ieden vrząd máią/ Pieśniámi Páná Bogá chwalić/ y Boſkiey iego woley ſłużyć. LACTANTIUS li: 2. cap: 17. Ani Aniołowie będąc nieśmiertelnymi/ nie dopußczáią ſię zwáć Bogámi/ áni też chcą/ ktorych ieden vrząd ieſt/ ſłużyć roſkazániu Bożemu/ y nic zgołá nieczynić/ iedno zá roſkazániem iego: Támże: Zadney czći ſobie nieprzywłaßczáią/ ktorych cześć w Bogu ieſt/ ꝛc.

Notá iáko, Wßechmogący ſtworzyćielu/ ꝛc.

BOg wßechmocny z ſwey dobroći/ Stworzyć raczył wßytkie rzeczy/ Ku ſwey Boſkiey chwale/ Aby ſławion był we wßem cále.

Stworzyć też raczył Anioły/

Seráfiny / Archánioły / áby go chwalili / iemu służąc / wiernych bronili.

Y chwalą go vstáwicznie / stoiący przed nim obecnie / Mowiąc: Swięty / Swięty / Swięty / Pan Bog iest nád zastępy.

Stworzeni też są dla te° / by bronili wiernych iego / Czego doświádczyli / ktorzy Bogu szczyrymi byli.

Strzegli Jákobá świętego / gdy się chronił brátá swego / Widźiał ie zstępuiąc / z niebá / y tám záśię wstępuiąc.

Tobiaszá też świętego / gdy szedł podług Oycá swe° / cále prowádźili / y od szátáná wybáwili.

Ci Lotá spráwiedliwego / z obrzydłego Sodomskiego Ludu wyzwolili / y z miástá go wyprowádźili.

Elizeuszá świętego / y ludu Jzráelskiego / od Pogan bronili / áby zá to Bogá chwalili.

A Dánielá Proroká / obronili Lwow / y Smoká / Gdy wołał do Páná / przez nie mu iest obroná dáná.

Przez te Bog ziáwił wćielenie / tákże też y národzenie Syná namilszego / tu ná świát do nas posłánego.

Służyli Pánu Krystowi / iáko Bożemu Synowi / Gdy szátan odstąpił / tłum Aniołow záraz przystąpił.

Ci też v grobu świádczyli / że z martwych

wstał Pan nász miły: Ciż vcznie ćieszyli / gdy zá Pánem w niebo pátrzyli.

Tákże y Piotrá świętego / dla Christusá wsádzonego / Od Herodá złego / wywiedli z więźienia ćieszkiego.

Ci do żywotá wiecznego / dusze káżdego wiernego / Odnaszáią z rázu: czego przykład mamy w Lázárzu.

Tu káżdy ma wypisánie / iákie ánieli stáránie / O człowieku máią / á to z woley Bożey dźiáłáią.

A zá to od nas káżde° / niechcą wzywánia żadne° / Ni żadney ofiáry / bo te należą Bogu dáry.

Dáleko więcey Anieli / ábyśmy ich chwalić mieli / Niechcą od nas tego / widźimy to z pismá świętego.

Bo gdy ono Anioł ziáwiał / że się Sámson národźić miał / Rzekł ku Mánuemu / Ofiárę day Bogu sámemu.

W Ziáwieniu Janá świętego / gdy Jan chćiał chwalić onego / Rzekł mu / Nie czyń tego: masz ty chwalić Bogá sámego.

Przetosz my ztąd przestrzeżeni / Aniołow świętych nie chwalmy / Ani ich wzywaymy / Bogu te chwałę oddawaymy.

Ktorego sámego chwalmy / iego sáme° wzywaymy / Ták doydźiem obrony / tu y w niebie wieczney korony.

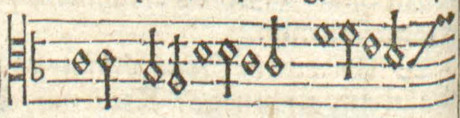
✳ Pánie Jezu prośim ćiebie / rátuy nas w ká-

zdey potrzebie: A z tego to płáczu/przewiedź do wiecznego páłacu/Amen.

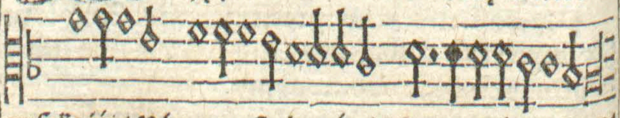
Psalm CXLVIII.

Laudate Dominum de cælis, &c.

Augustinus in Psal: 34. Prześládowcy mowią/Anioły chwal. A ia tu rzekę: Pánie/ktoż tobie podobny? Tyś y sáme Anioły stworzył/nic nie są Aniołowie/iedno ćiebie widząc: lepiey iest z nimi ćiebie się trzymáć/ á niżeli one chwaląc/ od ćiebie odpáść. Tenże Augustin lib:II. cap:9. de Civ: Dei, przywiodszy onych trzech młodźieniaszkow/ Dan:3. y ten Psalm/mowi: Aniołowie są stworzeniem Bożym/ ⁊c. Abowiem tu iáwnie rzeczono iest/iż Aniołowie są od Bogá stworzeni. Támże: Abo pod imieniem niebá/ ábo ráczey pod imieniem świátłośći náznáczeni są. Páweł ś. ánioły stworzone być twierdźi, Col:I. Heb:I. bo gdyby nie mieli być stworzeni/muśieliby być stworzyćielmi: á pismo ś. vkázuie/iż ied e iest stworzyćiel sam P. Bog, Mal:2. Is:44

Duchy prozne śmiertelnośći/dayćie cześć ná

wysokośći/ Pánu ze wszech naświetszemu/ Pánu niewy(chwalonemu.

Wszyscy Aniołowie iego / wszytkie woyská wyznayćie go/ Słońce y koło miesieczne / wyznayćie go gwiazdy wdźieczne.

Niebo pieknie zásklepione/ wody wzgore záwieszone/ Winna chwałe naświetszemu dayćie imieniu Páńskiemu.

On wyrzekł swe świete słowo/ A świát stánął wnet gotowo/ Ku wiecznośći wszytko sprawił/Nie zmieni sie co vstáwił.

A wy Páná chwalić maćie/ Smocy co w gorách mieszkaćie/A wielorybowie z wámi/ktorzy gráią pod wodámi.

Párá y ogień goracy / Grad y śnieg z niebá płynacy/A predkie duchy wichrowe/ná Páńskie słowá gotowe.

Gory y polá zniżone / Drzewá płodne/ drzewá płonne/ Zwierzetá/bydło/robacy/A odźiani pierzem ptacy.

Krolowie y przełożeni/ ná sąd ludzki wysádzeni/ Wolne rzeczy pospolite/ y Xiażetá známienite.

Pánny y młodźieniaszkowie / tákże też y wystárcowie/ Dayćie Pánu cześć społecznie / on sam godźien chwały wiecznie:

Jego sławá wyższa niebá/ on iáko Pan dał co trzebá/á my iego lud wybrány/ śpiewaymy mu Psalm podány.

Badź chwałá Oycu nászemu / Synowi iego miłemu / Tákże Duchowi świetemu / Bogu w Troycy iedynemu/ Amen.

Modlitwa.

PAnie Boże wßechmogacy/ ktoryś ſtworzył Anioły / áby twe imie świete chwálili/á ludowi twemu ſłużyli. Tyś roſkazał Aniołom Jákobá Pátriárche bronić od Ezau: tyś dał Tobiáßowi ſtrożem Aniołá / gdy w droge ßedł: tyś przez Anioły Lotá z Sodomy/Piotrá z więzienia wyprowádźił: tyś poruczył Aniołom/áby od okrutnych lwow bronili Dánielá: tyś poſłał Aniołá / ktory woyſko Sennácherybowe poráził. Przetoż ćie teraz proſimy Boże wßechmogacy/day nam ſtraż Aniołow twoich świetych/ ktorzyby nas od náßych nieprzyiaćioł z roſkazánia twego bronili: w drogách náßych ſtrożámi byli: Kośćiołá twego od Antykryſtá ſtrzegli. Vczyńże to wßytko Boże wßechmogacy / o co ćie proſimy / dla Syná twego miłego / ktorego Aniołowie vſtáwicznie chwała/ Amen.

Oycze náß, ktoryś ieſt, &c.

Piesni
PRZY OBIERANIU MIniſtrow w Kośćiele Bożym.

Matth: 9. ℣ 38.

PRośćieß páná żniwá / áby wyſłał robotniki ná żniwo ſwoie.

1. Náuczyćiele fałßywi / ktorzy náuki przećiwne słowu Bożemu wnoßa do Kośćiołá Bożego / ſłußnie máia być wzgárdzeni y opußczeni od wßytkich / choćby y zdawná ſtolice Apoſtolſkie zwierzchownie przed ludźmi záśiedli y opánowáli: á ná ich mieyſce wierni y pobożni páſterze wſádzeni być ſpráwiedliwie máia: Vczy tego práwo Boże/ y ludzkie.

Mat: 15. 14.

OPuśććie ie, (to ieſt Biſkupy Izráelſkie, namieſtniki Aaronowe, y Fáryzeuße, Zakőniki żydowſkie) ſać ślepi wodzowie ślepych

Act: 2. 40.

Wyzwolćie ſie od tego narodu złego: to ieſt, od xiężey żydowſkiey.

Ierem: 23. 16.

Nie ſłuchayćie słow Prorockich, ktorzy wam prorokuia, á zwodza was: widzenie ſercá swego mowia, á nieto co wyßło zuſt páńſk.

3 Regum 2. 27.

Wyrzućił Sálomon Abiathárá, áby nie był Káplanem Páńſkim. Ibid: ℣ 35. *á Sádoká Káplanem poſtánowił, miáſto Abiáthárá.*

Oſeæ 4. 6.

Iżeś ty umieiętność odrzućił, odrzucę ćię, że mi káplánſtwá używáć nie będźieß. Iſa: 22. 19.

Wypędzę ćię z mieyſcá twego, á z posługi twey złożę ćię. O tym *ßeroko czytay,* Ezech: 34.

Cyprianus Epiſt: 68.

Lud poſłußny będac náuk Páńſkich, y Bogá ſię boiac, od grzeßacego przełożonego ma ſię odłaczyć : gdyż iśćie ſam ma moc, ábo obráć godne náuczyćiele, ábo ſię niegodnych zbronić.

Bernardus ſerm. 1. ad Clerum in Concilio Remenſi.

Opuśćmy ie, (to ieſt Prałaty Rzymſkie) ábowiem nie ſa Páſterzámi, ále zdraycámi: á náśláduymy onych, ktorzy żyiac w ćiele, ßczepili Kośćioł krwia swa. Támże, Poyźrzy iáko chodza śliczni y przybráni, á zewßad pſtroćinámi okryći, iáko Oblubienicá z łożnice swey wychodza. Támże, A ten ſkad doſtátek y świetność ßat, zbytek stołowy, obfitość kubkow złotych y śrebrnych, iedno z dobr Oblubienice? Iednák Oblubienica uboga, niedoſtáteczna y nága zoſtáwiona ieſt. Támże: Ktorego mi ukażeß z Biſkupow, ktoryby ſię nie więcey ſtárał, áby mießki poddánych wyprożnił, á niżeli-

by miał złości wykorzenić? Támże, Antikryſtowi ſłużą Xiężá náßy. Támże, Kośćioł Boży wam ieſt poruczony, y zowiećie ſię Páſterzmi, będąc drapieżnikámi. Ach nieſtetyß, máło mamy Páſterzow, ále wiele z Kośćiołá wyklętych. Támże, Zle ſámi żywią, y chcą áby też poddáni ich źle żyli: támże im ná oczy wyrzucą maſcul: concub: Támże: Prełáći tych czásow Oblubienice (to ieſt Kośćiołá) nie chędożą, ále łupią: nie ſtrzegą, ále zátrácáią: nie bronią ále wydawáią: nie páſą, ále zábiiáią. Tenże ſerm: 1. de converſ: Paul: Ach nieſtetyß Pánie Boże, ći prześláduią wprzod ćiebie, ktorzy ſię zdádzą w twym kośćiele przodkowáć. Nędzne ich ieſt obcowánie, ále nędznieyße ludu twego podwrocenie. Toż wßytko mowi ſerm: 33. in Cantica, y in Pſal: Quis habitabit? Tenże ſerm: 2. ad Clerum in Concil: Remen: Nie ucźćiwie xiężá używaćie iáłmużny ubogich z Oyczyzny krzyżá Kryſtuſowego. Nie xięgi do Kośćiołow kupuiećie, ále wßetecznice w łożnicách ſwych chowaćie, pſy tuczyćie, konie ſtroićie, &c. Tenże pißąc ná one słowá Dawidowe, In labore hominũ nõ ſunt poſiti, mowi: Szczęśliwy tẽ ieſt, ktory ſię ſtrzeże y tárgá zwiáſki poſpolitowánia duchownych, y xiężey dźiśieyßego czáſu, y odrzucá od śiebie iárzmo ich.

Schœpperus in feriis Andreæ.

Ieſt wybránie ſłußne, ktorym bywáią obieráni godni, to ieſt, nienágánieni w żywoćie, y godni do uczenia y przekłádánia słowá prawdy, ktorzy tákowi ſą, ći pewnie od P. Iezuſá wezwáni ſą: á ktorzy tych znákow nie máią, nie ſą od P. Iezuſá wezwáni: choćiążby od ſámego Papieżá obráni byli: dla czego niczego dobrego od tákowych nie mamy ſię ſpodziewáć, y choćby obráni byli, prawdziwie one mieć mamy zá intruſy.

Ferus in Mat: cap: 21.

Ći ſą (to ieſt náuczyćielowie Rzymſcy, ktorzy źle uczą y w kośćiele Bożym kupczą) ktorych Oćiec Symon, on Czárnokśiężnik był, á dźiad Giezy, ſługá Elizeußow. Ći ſą, ktorych nie tylko práwo Boże potępia, ále y Papieſkie práwo z beneficyi y z urzędow ſkłáda. Lotrowie też ſą, y dom Boży iáſkinią łotrowſką czynią: ábo ktorzy niedbáłośćią dopußczáią inym ginąć, co ſię obłádziło nie przywrácáią, co zwątlonego nie zmacniáią: ábo ktorzy włáſnymi wynáláſkámi duße zárażáią y łowią, á niekiedy do roſpáczy przywodzą, ábo ießcze fałßywą beſpiecznośćią duße rozrywáią, ośu-

káwáią mowiąc, Pokoy, pokoy, á pokoiu niemáß: iákowi ſą wßyſcy fałßywi Prorocy, ktorzy czynią żeby ludźie ufáli kłamſtwu: wßyſcy ći mowię, ták kupcy iáko y łotrowie, y ich pomocnicy, niechay wiedzą że máią być z Kośćiołá Bożego wyrzuceni.

Wuiek ná dźien S. Stániſłáwá, w częśći pier: fol: 226. Biſkupi y Xiężá náßy ſą práwie iáko pśi niemi, ktorzy ßczekáć nie mogą. Czemu? Zátkano im gębę, nie śmieią tych obráźić, ná ktorych biſkupſtwá, urzędy ábo przełożenſtwá wysłużyli, ábo ſię ich pieniądzmi dokupili, á iż nie weßli drzwiámi, ále dźiurą, iáko złodźieie y łotrowie. Toż mowi ná dźień ś. Mikołáiá, w częśći 2. fol: 16. Káżdy ſię u nas o Biſkupſtwá, o preláturi, o urzędy, ták świeckie iáko y duchowne ſtárá, káżdy ſię Kánoniey y Plebániey y innych urzędow kośćielnych doſługuie ábo dokupuie. Tenże ná wielki Piątek w częśći 7. fol: 301. Tym żołnierzom ſą podobni owi Biſkupi y Prełáći y Páſterze náßy, ktorzy ſą podobnieyßy żołnierzom, á niżeli Páſterzom: bo opuśćiwßy ſtáránie o zbawieniu owieczek ſwych, ni o cz więcey nie dbáią, iedno o ſwe wioſki y o dochody walczą, á beneficia kośćielne, ktore ná wierne Páſterze y Káznodźieie ſą nádáne, miedzy ſię rozdźieláią, ták iż ſię káżdemu nie iedná część, iáko tym żołnierzom, ále dwie, y trzy, y cztery, y dźieśięć Plebániy, ábo Kánoniy doſtánie, potym záſię o nie koſtki gráią, frymárczą, przedáią, y ſpußczáią ie powinowátym ſwoim. zá co też nas Pan Bog ſpráwiedliwie kárze.

Auguſt: ad fratres iu Eremo, Serm: 37.

Ktory Sákráment kupuie, ábo Kośćioł, ábo Prebendy, ábo Kośćiołow podánie, ábo mocą świecką to ſobie ziednał, niechay wie że z Giezym y z Iudáßem potępionym ieſt: iuż ſię trędowátym ſtał: iuż z kośćiołá Páńſkiego wyrzucon być ma. Czemu ták? Bo kto nie wchodźi drzwiámi do owczárnicy, ále wſtępuie z inąd, złodźiey ieſt y łotr, przetoż karan być ma: bo przedawáiące y kupuiące wyrzućił Pã z Koś: ma być odrzucõ, bo trędowáte każe wyrzucáć Bog

Canones Apoſtolorum Can. 30 y Concilium Chalcedonenſe: Can: 2.

Ieśliby ktory Biſkup, ábo Presbiter, ábo Dyákon zá pieniądze to doſtoienſtwo otrzymał, niechay będźie zrzucony ten ſam, y iego Ordinátor, y od ſpołeczności, wßeláki m obyczáiem, áby odćięty był, iáko Symon Czárnokśiężnik od Piotrá.

Gregorius cauſ: 1. Quæſt: 1. Can: Quicunque.

Ktorzykolwiek święte urzędy przedáią, ábo kupuią, Xiężá być

nie mogą: y ſtądże nápiſano, Przeklęty ktory dawa, przeklęty ktory bierze: toć ieſt odßczepienſtwo Symonowe. A iákoż tedy ieśli przeklętemi ſą, á świętemi nie ſą, mogą inßych święćić?

II. Páś owce moie/ Iohan: 21.

Páś owce, nie ieſt nád owcámi pánowáć, Iurydykę rozćiągáć, tyránizowáć: ále uczyć słowá Bożego, Sákrámentámi ßáfowáć podług uſtáwy Páńſkiey. Co ſię pokázuie z tych mieyſc piſmá ś. Ierem:3.15. Epheſ:4.12. 1.Petr:5.3. *y z Doktorow.*

Bernhardus lib.4. de Conſiderat: ad Papam Eugen.

Ewánielią opowiedáć, ieſt páść. Czyn powinność Ewánieliſty, á doſyć uczyniß powinności Páſterſkiey. Nie ieſteś Pánem Biſkupow, ále iednym z nich. Aug: Epiſt:59. *y* Hieron: in cap:4. Epheſ: *piſzą: iż Páſterzy y Doktor iedno ſą. A páśienie owiec poruczono nie ſámemu Piotrowi ś. ále wßytkim Apoſtołom y namieſtnikom ich, co ſię pokázuie z tych mieyſc piſm.. ś.* Ioh:20.23: Acto:20.28. 1 Petr:5.2. *y z Doktorow.*

Auguſtinus lib: de Agon: Chriſtiano cap: 30.

Gdy Piotrowi rzeczono, wßytkim rzeczono: Miłuieß mię, Páś owce moie. Tenże, Serm: 62: de verb: Domini, *Bráćia z poſłußenſtwem ſłuchayćie, żeśćie wy owce Kryſtuſowe, ábowiem y my z boiáźnią ſłyßymy: Páś owce moie.* Baſil: de vita Solitaria, ca:23. *Kryſtus Piotrowi rzekł: Páś owce moie, á potym wßytkim Páſterzom y náuczyćielom, tęż moc dał, czego znákiem ieſt, iż wßyſcy iednáko záwiązuią y rozwiązuią, iáko y on.*

Cyrillus lib: 12. cap: 64. in Ioh:

Rzekł Pan Piotrowi: Páś báránki moie, przywrácáiąc mu godność Apoſtolſką, by ſnadź nie zdáłá ſię náwątlona dla záprzenia, ktore ſię z krewkośći ludzkiey przydáło. Támże: Słußnie ſię teraz od Piotrá troiákie wyznánie miłośći wyćiąga, áby troiákie záprzenie, rowna liczbą wyznánia nágrodzone było. Támże: Pytał P. Piotrá, ieśliby go nád inße miłował. bo choć wßyſcy ſpolnie uczniowie wielkim byli ſtráchē przeráżeni, kiedy Pan był wydán, wßákże więtßy był wyſtępek Piotrow, ktory zá krotiuchny czás trzykroć ſię Páná záprzał: iż tedy więtßego odpußczenia grzechu z litośći zbáwićielá doſtąpił, ſłußnie od niego więtßa bywa wyćiągána miłość. Nazianz. in Sanct: lum: Epiph.

Troiákim pytániē y wyznániem, troiákie záprzenie nápráwił.

Auguſtinus tract: de utilit: Pœnitent: cap: 1.

Liczbá ſłußna niech ſię nápełni, niechay trzykroć wyzna przez miłość, iż ſię był záprzał trzykroć przez boiaźń. Tęże tr:123. in Ioh: *Oddáie ſię zá troie záprzenie, troie wyznánie. Toż mowi* ſerm:149. de Temp.

Ambroſius lib: 2. cap: 7. de Sacram.

Piotr ktory ſię przedtym Páná záprzał, potym áby wyſtępek zgłádźił y zápłáćił, trzeći raz od Kryſtuſá pytany, ieśliby go miłował: tedy on rzekł, Ty wieß Pánie iż ćię miłuię: á trzeći raz to rzekł, áby trzeći raz był rozgrzeßony. Tenże ſerm: 46. *Rzekł Pā Piotrowi, Páś owce moie, á rzekł po trzykroć: co wprawdzie rzeczono ieſt, dla nágrodzenia błędu pierwßego. Toż mowi* in Apol: Dav: c:6. *Toż mowi* Niceph: l:1. c:35. Hiſt: *A ták tymi słowy Pan nie uczynił Piotrá ś. powßechnym páſterzē owiec wßytkich, ále mu urząd páſterſki przywroćił, ktory był utráćił, gdy ſię Páná záprzał.*

Auguſtinus tract: 50. in Iohan.

Gdyby w Pietrze nie było táiemnice Kośćiołá, nie rzekłby mu Pan: Tobie dam klucze kroleſtwá niebieſkiego. Ieśliby to Piotrowi rzeczono tylko, nie czyni tego Kośćioł: á ieśli ſię to dzieie w Kośćiele, tedyć Piotr gdy klucze wziął, Kośćioł známionował. Toż mowi tract:124. in Ioh: *y* lib: de Agon: Chriſtian: cap:30. *y* in Pſal: 108. *y* lib: 3. cap: 17. 18. de Baptiſm:

Theophilactus in cap: 16. Mat.

Acz ſámemu Piotrowi rzeczono, Damći klucze: wßákoż wßytkim Apoſtołom pozwolone ſą. Kiedyß? W ten czás gdy im rzekł: Ktorymkolwiek odpuśćićie grzechy, &c. A ták gdy rzekł, Dam, czás przyßły znaczy, to ieſt, po zmartwychwſtániu. Toż mowi Hierō: lib: 1. contr. Jovin: cap: 27. *y* Ambroſius in Pſal:38. Origenes tract:1. in Mat. *á* Cyprianus *mowi*, lib: de Unit: Eccl: *To byli y inßy Apoſtołowie, czym był y Piotr, rownym towárzyſtwem, czćią, mocą przyozdobieni. Támże: Po zmartwychwſtániu rowną moc dał Pan wßytkim Apoſtołom. Támże: Iedno ieſt Biſkupſtwo ktorego cząſtkę káżdy z oſobná tylko ma.*

III. O Succeſsiey náuki.

Nazianzenus Orat: in laudem Athanaſ.

*Succeßia pobożnośći, właśnie ſucceßia ma być názwána: ábowiem kto też náukę wiáry wyznawa, teyże też ſtolice ſucceſſorem ieſt: ále kto ſię przećiwney wiáry trzyma, zá przećiwniká ma być miány, choćiaby też ná ſtolicy śiedział. Tá bowiem ma tyl

ko imię, á tą ma rzecz ſámę, y prawdę ſucceßiey.

Hieronymus diſtinct: 40. Can: Non eſt.

Nie łatwia to rzecz, ſtáć ná mieyſcu Piotrá y Páwłá, y śiedźieć ná Kátedrze tych, co z Kryſtuſem kroluią: przeto, iż ſię tu mowi, że nie ſą záraz ſynámi świętych, ktorzy mieyſcá świętych dźierżą, ále ktorzy ich ſpraw náśladuią.

Tertull: lib: de præſcript: adv: hæretic: cap: 14.

Iam ieſt dźiedźic Apoſtolſki, iáko oni Teſtáment uczynili, iáko ſię nam powierzyli (náuki ſwey,) iáko nas poprzyśięgli, ták trzymam. Támże cap: 11. *Niech zmyśláią co tákowego hæretycy: ábowiem czegoż im po bluźnierſtwie nie wolno uczynić? Ale choćia zmyślą, nic nie wſkoráią. Abowiem ſámáß ich náuká z Apoſtolſką będąc porownána, z rozności y przewrotnośći ſwey pokaże, iż nie ieſt, áni ktorego Apoſtołá, áni Apoſtolſkiego mężá. Abowiem iáko Apoſtołowie miedzy ſobą roznych rzeczy nie uczyli, ták też y Apoſtolſcy mężowie rzeczy Apoſtołom przećiwnych nie wydawáliby, iedno ći, ktorzy od Apoſtołow odſtąpili, y ináczey uczyli. Do tego tedy práwidłá będą ſię odzywáć od tych Kośćiołow, ktore, ácz żadnego z Apoſtołow, ábo Apoſtolſkich mężow autorá ſwego pokázáć nie mogą, iáko dobrze poślednieyßé, y ktore ná káżdy dźień zákłádáne bywáią, wßákoż iednák w iedney ſię wierze zgadzáiąc, nie mniey też zá Apoſtolſkie bywáią poczytáne, dla krewnośći náuki.* Támże cap: 1. *Z wiáry dowodźimy oſob, nie z oſob wiáry.*

Ambr: lib. 1. cap: 6. de Pœnit.

Nie máią Piotrowego dźiedźictwá, ktorzy nie máią Piotrowey wiáry. Tenże lib. de Incarnat. cap: 4. *Piotr przodkowánie miał wyznánia, nie czći.* Auguſtinus *dokłáda,* ſerm: 13. de verb: Dni: *Piotr był pierwßy w porządku Apoſtolſkim.*

Bernardus ſerm: in Concil: Remen:

Coż pomoże, ieśliże Canonicè *bywáią Księżá obieráni, á nie żyią* Canonicè. *Doſtąpilić mieyſcá Apoſtolſkiego, ále nie gorliwośći: chcą być wßyſcy namieſtnikámi, ále máło ieſt náśládowcow. A ták nic nie waży ſucceßia oſob, gdźie niemáß ſucceßiey náuki: y owßem, ważnieyßa ieſt ſucceßia náuki, niżeli oſob: ábowiem, choćby kto nie mogł pokázáć ſucceßiey oſob, á ſucceßią náuki pokaże, ieſt namieſtnikiem y mężem ápoſtolſkim: á choćby kto wywodźił ſucceßią oſob, á náuki Apoſtolſkiey nie pokaże, nie ieſt namieſtnikiem y mężem Apoſtolſkim. A krotko mowiąc, Niemáß tám*

Kośćiołá Apoſtolſkiego, co zeznawa y ſam Iungá Iezuitá, w rozwiązániu quæſtiy, cap: 2. *ſam ná ſie miotłę przynoßąc, á Grekom, ktorzy ſwoię ſucceßią wywodzą, nieumieiąc ſię wypłątáć.*

PIERWSZA PIESN.

Gdy Páſterz z Káthedry zeydźie.

INNOCENTIUS III. in Decr: lib: 5. Tit: 15. de ſacra Vnct: Gdy przyßedł do ſtolice Apoſtolſkiey Biſkup Bráckáreńſki / ktory przy święceniu ſwym / nie wźiął był świętego pomázánia / ábowiem v was nie zwykli ſię pomázowáć Biſkupi / gdy bywáią święceni: Gloſſa dokłáda / to ieſt v Grekow. AUGUSTINUS oration: adve: Iud: Pomázowánie ćieleſne z inßemi Sákrámenty / w duchowne odmienił Bog. CYPRIANUS lib: de unct: chriſm: Vſtáły naczynia Zydowſkie / ſtánął y oley. IUSTINUS in col: cum triph: Oley on figurowáł pomázánie duchowne. AMBROSIUS Epiſt: 36. mowi: Pogáńſcy Kápłani głowy ſwe golą / gdy Iſidis rzeczy święte przyimuią. EPIPHANIUS in comp: doctr: Kápłani Hárpokrátowi chodzą z wygolonymi łby / káżdy z nich nośi niewſtydliwie niewolniczy y ßkárády znák. Optatus lib: 2. cont: parm: Wy Heretycy Donátiſtowie / náuczćie nas tego / gdźie wam roſkázano księżey głowy golić / gdyż wiele ieſt przykłádow przećiwko temu / iż to być nie ma. HIERONYMUS in cap: 44. Ezech: Ogolenie głowy / zábobon Pogáńſki ma. Niemamy czynić łyśiny brzytwą / chce bowiem Pan Bog / áby Kápłáni iego mieli włoſy vſtáwicznie poświęcenia ſwego / y áby okrywáli głowy ſwe.

Notá iáko, Wzdaymyż wierni chwałę / etc.

Pásterzu niebieski Pánie Jezu Kryste/ Rep. Weyżrzyß ná nas grzeßne/ day nam sprawce dobre: Prawdźiwe Ministry w náuce twey pilne/ áby twe owce pásli/ słowem twym karmili.

Zniwá przyßedł iuż czás / ále żeńcow nie máß/ Re. Przetoż ćie prosimy/ rácz mieć praca o nas/ Zmiłuy śie/ zlutuy śie/ day ná żniwo żeńce/ Rácz dáć wierne pásterze/ podług twego sercá.

Odżeń naiemniki z drapieżnymi Wilki/ Re. Fałßywe Proroki z ich náśládowniki/ Niech wiecey nie zwodzą vstáwámi swymi/ stádá twego málego/ Zboru ludu twego.

Rácz dáć wolnosć prawdźie wßedy powßechnie/ Re. Náwroć okrutniki/ prawdźie sprzećiwniki: Już powstań/ rácz bronić/ nas co w ćie vfamy/ á od ćiebie sámego/ pomocy żądamy.

Náwroć wßytkie błedne Pánie Jezu Kryste/ Rep. Od ich wynálazkow ku twey świetey prawdźie: Duchowni y świeccy niech przestáną wßyscy/ báłwochwálstwá sprosnego/ y żywotá złego.

Rácz posłáć Anioły by kąkol wybráli/ Rep. Twoy Kośćioł czyśćili/ wierne zgromadzáli: Rácz weyźrzeć y wspomnieć ná swe obiecánie/ boć śie iuż przybliżyło/ świátá dokonánie.

Pánie Kryste miły Pásterzu nalepßy/ Rep. Zmiłuy śie nád námi tu zgromádzonymi/ Rácz że iuż wybáwić z mocy naiemnikow/ stádo rozproßone/ wydrzy z gárdłá Wilkow.

Wspomniß ná swe śluby coś rzekł przez Proroki/ Rep. Jż nas chceß náwiedzáć/ á sam swe owce páść/ Ná gorách źielonych/ ná pástwách roskoßnych: Rácz że to iuż wypełnić/ obietnice ziśćić.

Wßakeś obiecał dáć tákowe Pásterze/ Rep. Ktorzyby vczyli słowá twego ßczyrze/ Przetoż ćie prosimy/ day tákie Ministry/ by twych náuk vczyli/ kácerstwá nißczyli.

A teraz ćie prosim Boże náß iedyny/ Rep. Rácz te sam poświećić coć ie tu stáwimy: Rácz ie sam vzbroić/ w słowie swym wyćwiczyć/ áby ßli twoim śládem/ z náuką/ z przykłádem.

Duchem twoim świetym rácz że ich námázáć/ Rep. Znákiem słowá twe° rácz że ich náznáczáć: Toć iest pomázánie/ własne náznáczenie/ Sług przymierza nowe°/ Według słowá twe°.

Chwalimy ćie Oycze nas wßech stworzyćielu/ Rep. Chwalimy ćie Synu náß odkupićielu/ Chwalimy ćie Duchu náß poćießyćielu: Oiedyny Boże náß/ przyimiß chwałe od nas/ Amen.

WTORA PIESN
Gdy ná Ministrá rece kłádą.

AMBROSIUS lib: de Dignit: Sacerdot: cap: 5. Bog dawa łáskę Biskupią przez człowieká: człowiek wkłáda re-

kę/Bog łáski vdziela. Xiądz wkłáda rękę pokorną / á pan Bog błogosłáwi możną ręką/ ⁊c. Wkłádánie rąk wszytkie mu duchowieństwu należy/ nie iednemu sámemu Superintendentowi/ z tych mieysc pokázuie się/ Actor:13.3.1 Ti: 4.14. Concil: Cartha:4. Can:3. ktore wkłádánie rąk / nic inszego nie iest iedno ceremonia/ przez ktorą Kośćioł Ministry Pánu Bogu oddawa/ludźiom záleca/ o ich vrzedźie znáć dawa / y on potwierdza. AMBROSIUS napisał in 1. Tim: 4. Rąk wkłádánie/ słowá są táiemne/ktorymi bywa potwierdzon ná vrząd Apostolski obrány. CHRISOSTOMUS Homil:1. in 2. Tim:1. Mowi Apostoł: Nápominam ćię/ ábyś wzbudźił dar Boży ktory wtobie iest/ przez wkłádánie rąk moich / To iest/ łáskę Duchá ktorąś wźiął dla náuczánia kośćiołá/ y náwszeláką posługę nabożeństwá. AUGUSTINUS in quæst: Novi Test: quæst: 93. Nieiáka łáská iest/ ktora przez podánie bywa dawáná świeconym / zá ktorąby záleceńszy byli. Tá Ceremonia należy istotnie do ordinowánia przykłádem Apostolskim/ ábowiem iey vżywáli święći Apostołowie przy ordinowániu. Doktorowie też dawni ją być twierdźili de Essen: ordinationis, iáko Hieronim/ ktory ták pisze in cap: 58. Isai: Ordinowánie Ministrow nie tylko modlitwą głosu / ále y rąk wkłádániem bywa wykonáne. AUGUSTINUS Serm: super gestis cum Emerito: Wzywánie bywa imienia Bożego nád głową/ gdy bywáią świeceni Biskupi. Tá Ceremonia / ácz iest rzeczą świętą / zacną / ále przedśię nie iest tákim Sákrámentem / iákim iest Krzest/ y Wieczerza Páńska. Abowiem nie ma tákiego mándatu Sákrámentálnego/ ktoryby miał wszytkich ludźi obowiązwáć: nie ma obietnice vspráwiedliwienia y odpuszczenia grzechow/ áni Elementu widomego od Páná Krystusá vstáwionego/ co włáśnie należy Sákrámentom/ iáko się w Kátechizmie pokazáło.

Ná stárą zwyczáyną Notę.

WAnie nász ktory w niebie przebywasz/ á wszytkie rzeczy w swoiey mocy masz / Weyzrzysz iuż ná násze zgromádzenie/ á day nam swe pożegnánie

Czás przyszedł o ktorymes powiedźiał/ żeś Ewánielią oznaymić miał/ ná skończeniu świátá Narodom wszem/ áby byłá im świádectwem.

Co my wszytko ná oko widźimy: bo kiedy ná Krolestwá poyzrzymy / niemász mieyscá tákowego nigdźiey/ gdźie niemász Ewánieliey.

Oświećiłeś y Koronę Polską/ Ewánielią zbáwienną świętą/ ktorey od Korony nie odeymuy/ ále ią wszytkim oznáymuy.

Widźim wielkie żniwo czásu tego / lecz máło robotnikow do niego: iedni się ná nędzę ogladáią/ á drudzy się krzyżá boią.

Kazałeś też Kryste Synu Boży / ábychmy ćię o żeńce prośili/ ktorzyby w twey winnicy robili/ słow twych ludźi náuczáli.

Ráczże nam sługi tákie posyłáć / á słowem swoim ich powoływáć / ktorzyby twoiey chwały szukáli/ o pożytki swe nie dbáli.

Aby w Winnicy twey prácowáli / á chwałę twą świętą rozmnażáli / wierne twoie wszędy

zgromadzáiąc / słowem twym ich zwoływáiąc.
A tych ktores iuż teraz powołał / á z pośrzodku wßech nas sobie obrał / áby też te pracą ná sie wzieli / bedąc przez cie vtwierdzeni.
Ktorzy po tym poznániu bywáią / gdy słowá twoiego náuczáią / Sákrámentámi twymi ßáfuią / á świątobliwie też żyią.
Przetoż cie prosim wßechmocny Pánie / rácz im sam dáć twoie potwierdzenie / żeby w tey pracy nie vstawáli / Antykrystá sie nie bali.
Nápełniß ich Duchem swoim świetym / áby oni przykłádem swym dobrym / lud wßytek twoy wiernie spráwowáli / słowá twego náuczáli.
Ráczże im sámich vstá otwárzáć / á wárgi ich ty sam rácz spráwowáć / w wierze / w słowie / w pracách sam vmacniay / dárow hoynych w nich przymnażay.
Ráczże ie sam Bostwem swym poświecić / á swiátlem swym niebieskim oświecić: pomáżyß ie przez Duchá świete° / ku służbie kościołá twe°.
Abyśmy y my wespołek z nimi / ciebie ná wieki wiecznie chwalili / Náuke ich wdźiecznie przyimowáli / Rząd w Kośćiele záchowáli.
Bądź wieczna chwałá Oycu wiecznemu / y Synowi iego iedynemu / tákże też y Duchowi świetemu / Bogu w Troycy iedynemu / Amen.

TRZECIA PIESN
Przy poświeceniu sług Bożych.

CHRISOSTOMUS Serm:29. in Ep:Rom: Kápłáństwo iest Ewánielią przepowiedáć / te ia ofiáruię ofiáre. Toż mowi ORIGENES in ca:15. Rom. THEOPHIL: in cap. 15. Rom: To moie iest Kápłáństwo: ábym Ewánielią przepowiedał. EPIPH: też nápisał hæres:79. Wßyscy Apostołowie po wßytkim świecie Ewánielią ofiárowáli.

Notá iáko, Ráduymy sie wßyscy Krze: ꝛc.

Iezus Krystus do Niebá wstepuiąc / Z vczniámi sie swymi rozstawáiąc / Wzniozßy rece iał im błogosławić / Y słowá te raczył do nich mowić:
Idźcie ná świát á przepowiedayćie / Ludźi wßytkich wiernie náuczayćie / Ewánieliey wßech zbáwiáiącey / A z vst moich świetey pochodzącey.
Kto vwierzy á bedźie też okrzczon / Ten to niech wie iż iuż bedźie zbáwion: Ale ktoby niechciał iey vwierzyć / Tenći pewnie potepion musi być.
Kazał im też świątośćią ßáfowáć / Meke swoie oną przypomináć: Mowiąc / Ná mą pámiątke to czyńćie / A przyiaćioły memi bedźiećie.
Kto was słucha / mnie słucha sámego / Kto was wzgardza / lżyć Mistrzá wáßego / Czyńćieß dosyć vrzedowi swemu / A nie badźćie zgorßeniem nikomu.
Oczyśćićieß sie ktorzy mu służyćie / w spráwiedliwość iego sie obleczćie / Płácząc idźćie śieći

zápuszczáiąc / A z rádośćią snopki Pánu niosąc. Kryste / Synu Oycá Niebieskiego / Káznodźieiom day Duchá świetego / Aby byli przykłádem trzodźie twey / Ná co teraz wszyscy rzeczmy Amen.

MODLITWA.

PAnie Boże wszechmogący / Oycze dobrotliwy / pośli do owczárnie twoiey Boskiey náuczone Krześćiáńskie ministry / szczyre Káznodźieie / wierne Pásterze / dobrotliwe Náuczyćiele / á ludzkich dusz stroże / ktorzyby zá pomocą twego świetego Duchá / lud Krześćiáński / ktorego Syn twoy miły swoią własną krwią sobie dostał / wiernie páśli / á twoie świętą Ewánielią / twoie kosztowne y zacne słowo / ku cżći twoiemu Boskiemu imieniowi / z wielkim pożytkiem opowiedáli á rozmnażáli: złe sumnienia ćieszyli / przećiwko pokusam szátáńskim / y temu zgárszáiącemu świátu: á te ktorzy stali á mocnieysz[y] są w wierze / potwierdzáli y posiláli zbáwienną náuką / á karáli słowem Bożym sprzećiwniki: áby wiernie mogli się bronić szátánowi przećiwnikowi swemu / á iego zwyćiężyć y krolestwo iego spustoszyć / á iżeby dobremi przykłády przed twoią gromádą chodźili / á wszytko zgorszenie odrzućili / y przykłádem złym swoim / inszych od wiáry prawdźiwey nie odwiedli. O miłośierny Boże / rácz ty sam spráwić / w ludźiách

krolestwá tego nászego / pożadliwośći y prágnienie twego słowá / ábyśmy z prawdźiwych Káznodźiei nie byli złupieni: nie rácz nam płáćić / dla nászey niewdźięcznośći / złemi Káznodźieymi: vchoway nas miły Pánie od złych robotnikow / y od niewiernych naiemnikow / y od tych wszytkich / ktorzy od ćiebie nie są posłáni / przez Iezusá Krystusá Páná nászego.

Oycze nász, ktoryś iest, &c.

PIESNI

O SŁOWIE BOZYM

pisánym, ográniczonym y zámknionym w Bibliey świętey.

Psal: 119. 54.

PAnie / śpiewałem sobie o vstáwách twoich w domu kędy iestem gośćiem.

1. Słowo Boże pisáne / iest nawyższym y naypewnieyszym sędzią / ktore sámo rożnice rozsądza y spory decidúie / iáko o wierze ták y o náuce prawdźiwey.

Deut. 12. 8.

IEslibyś obaczył u śiebie rozsądek trudny być y wątpliwy, przydźieszże do Kápłanow rodu Lewitskiego, y do Sędziego, ktory ná ten czás będźie, y poradźisz się ich: tedyć oni okażą tobie sąd prawy. Y ták uczynisz, iákoćkolwiek powiedzą przełożeni ná tym mieyscu postánowieni, ktore sobie Pan obrał: á iáko ćię nauczą wedle Zakonu Bożego, poydźiesz zá ich rozsądkiem, nie ustąpisz áni ná prá-

wo, áni ná lewo.

Iosue 1. 8.

Xięgi Zakonu tego, niechay nie odchodzą od ust twoich, ále będzieß w nich rozmyślał we dnie y w nocy, ábyś strzegł, y czynił wßytkie te rzeczy, ktore są w nich opisáne: tedy ták wyprostuieß drogę twoię, y wyrozumieß ią. Tamże, Nie ustępuy od niego áni ná práwą áni ná lewą stronę.

Luc: 16. 29.

Máią Moyżeßá y Proroki, niechże ich słucháią.

Rom: 3. 19.

Cokolwiek Zakon mowi, tym ktorzy w Zakonie są mowi.

Ioh: 19. 37. Gal: 3. 30.

Pismo powieda: Nie iest tedy nieme.

Ioh: 12. 48.

Słowá ktorem mowił, te człowieká będą sądzić w dzien ostáteczny. Ieśliże ná on czás słowo Boże będzie Sędzią, pogotowiu y teraz spory o wiárę może rozsądzáć. Constantinus Cesarz mowi u Nicephorá, lib:8. cap:16. Hist: y u Theodoretá, lib:1. ca:7. Náuká Duchá ś., iáwnie, co czynić potrzebá, uczy. Abowiem świętych Ewánieliy pismo y Apostolskie, od Bogá nátchnione słowá. Nad to, dawne Prorockie wyroki iáwnie nas uczą, co o Bogu mowić y rozumieć mamy. A ták opuściwßy sprzeczánia, ktorymi się tą świętą woyną wßczęłá, boskimi náukámi, sporow rozięcia ßukaymy: co nam będzie pożyteczno, ku ználeźieniu łácno, ieśliże będziemy chcieć.

August: cont: Cresconium Gramm: lib:2. cap:31.

Nie bez przyczyny ták zdrową czuynośćią Kanon Kośćielny iest postánowiony, do ktorego się śćiagáią pewne xięgi Prorockie y Apostolskie, ktorych żadną miárą sądzić nie śmiemy, ále według nich inße pismá wiernych y niewiernych bespiecznie rozsądzamy. Támże cap:21. Kośćioł poddány iest Krystusowi. Nie ma się tedy kośćioł nád Krystusá przekłádáć, poniewaz on záwße prawdziwie sądzi, á Kośćielni Sędziowie iáko ludzie częstokroć się omyláią. Tenże lib:2. cap:33. ad Valerium: Tá rożnicá Sędziego ßukáy, niechayże rozsądzi Krystus, &c. Niechayże rozsądzi z nim y Apostoł. Tenże lib: de Unitat: Eccles: cap:3. y Epist:166. Niesłuchaymy tego, To mowię, To mowiß: ále słuchaymy, To mowi Pan: są záprawdę xięgi Pańskie, ná ktorych powáżność obá zezwaláwá, obádwá im wierzywá, obádwá służywá, támże ßukaymy Kośćiołá, támże spor náß roztrząsaymy. A przetoż w pismiech świętych Cánonicznych ßukaymy go. Tenże lib:1. de vera relig: cap:31. Nie godzi się Sędziemu o práwach Sądzić, ále według praw. Tenże lib:13. confes: cap:29. O Pánie, izali to pismo twoie nie iest prawdziwe? Abowiem ty będąc prawdziwy y prawdą, wydałeś ie, &c. Pismo twoie po wßytki dni mowi mi, O człowiecze, co pismo mowi moie, ia mowię. Tenże lib: qu: in Genes: quæs:39. Bog obyczáiem ludzkim w pismiech do ludzi mowi. Tenże lib:3. cap. 14. cont: Max: Ale teraz niechay ia Nicenskiego Conc: nie przywodzę, ty też Animinskiego, (iákoby ná rozięcie te* sporu) nie máß przywodzić. Bo áni się ia nie wießam ná powadze tego Synodu, ty teß się nie sądziß ná powadze owego. Powagá pisma świętego, ktore iest obudwu náiu spolnym świádkiem, rzecz z rzeczą, spráwá z spráwą, dowod z dowodem niechay się rozpiera. Tenże, lib: 2. cap:3. de Bapt: Ktoż tego nie wie że pismo święte Kánoniczne, ták stárego iáko y nowego Testámentu, w pewnych swych gránicách zámknione iest, y ták się przekłáda nád wßytkie pismá poślednieyße Biskupow, iż o nim zgołá żadne wątpienie y spor być nie może, ieśliż to prawdá, ábo ieśliż dobrego iest cokolwiek w nim nápisano iest, &c. Tenże in Psal:57. Niechay będą z pośrzodku nas kárty náße znieśione, á niechay wystąpi w pośrzodek xięgá Bożą, słuchay Krystusá mowiącego. Tenże lib: de Pastor: ca: 14. Przywodziß dzieie, y ia dzieie przywodzę: będę ia wierzył twoim, wierz też ty moim: Ia nie wierzę twoim, ty też nie wierz moim. Niechay będą kárty ludzkie znieśione, á niechay głosy Boże brzmią, pokaß mi ieden głos pismá, &c.

Hieronymus in cap:6. Galat:

Náuká Bożą iest iáko prawidło (ábo ßnur) ktora między rzeczą spráwiedliwą y niespráwiedliwą rozsądza, zá ktorą kto poydzie, będzie miał pokoy sam w sobie. Tenże in cap:1. Aggæi: Te rzeczy ktore bez powáżnośći y bez świádectw pism ludzie wynáyduią y zmyśláią sobie, iákoby z podánia Apostolskiego, odćina y uderza miecz Boży. Tenże in Epist: ad Tit: cap:1. Świegotánie bez powagi pismá świętego, nie ma wiáry. Tenże in cap: 23. Matth: Cokolwiek nie ma swey powagi z pismá świętego: ták snádno bywa wzgárdzono, iáko bywa dowodzono.

Origenes Homil:1. super Hieremiam.

Potrzebá pism świętych ná świádectwo używáć, poniewaß

zmyſły naße y powieśći, bez tych świádkow, wiáry nie máią.

Baſilius Epiſt. 80.

Nie rozumiemy tego być ſłußna rzeczą, áby zwyczay mowienia, ktory ſię záchowuie u nich, zá práwo y kanon prawdziwey náuki był miány, ábowiem, ieśliż ku dowodzeniu náuki prawdziwey ieſt potężny zwyczay, tedyć też y nã zgołá godzi ſię y w tym onych náśladowáć. Puśćmyß ſię tedy ná rozſądek od Bogá nátchnionego piſmá, á u kogo znayduią ſię z wyrokámi Bożymi zgodne náuki, temu niech będzie zgołá prawdá przyſądzona.

Clemeus lib: 6. Stromatum.

Mawiał Piotr święty: Bez piſma nic nie mowimy.

Hiſychius in Levit: lib: 5. cap: 16.

Nie mamy áni mowić, áni wierzyć, áni ſię pytáć, oprocz tego co nã ieſt w Ewánieliách podano: gdyż piſma święte dla tego podáne ſą, ábyſmy wiárę náßę wedle ich zmyſłu proſtowáli. Urban: *Papież* cauſa 25. quæſt: 1. Canon: Sunt. *Gdyby Rzymſki Biſkup, to czego uczyli Apoſtołowie y Prorocy, pſowáć chćiał: nie tylkoby náuki zdrowey nie dał, áleby ráczey w tym był przekonány, że błądzi. Támże* in Canon: quæſt: *Papież nie może diſpenſowáć przećiwko powßechnemu poſtánowieniu kośćielnemu, áni przećiwko ártykułom wiáry: ábowiem choćiaßby mu ná to wßyſcy pozwolili, nie ważny nic poſtánowienie: ále wßyſcy byliby heretykámi.*

Cuſanus *Kárdynał* de concord: Cathol: lib: 2. cap: 6. *Powßechne Concilia zgromadzáły ſię dla ártykułow wiáry: á ná mieyſcu zgrmádzenia w poyśrodku kłádziono świętą Ewánielią, áby pokazáły, iż oná ieſt ßnurem y práwidłem wßytkich Concyliy. Y według świádectw piſm przed tym dekretá czyniły. Czytay* Concil: 6. Conſtantin: Actio: 5. *o tym.*

II. Słowo Boże piſáne/ ieſt doſkonáłym y nie omylnym známiem Kośćiołá Bożego: Nie dawność/ nie Wielkość/ áni Succeſsia.

Ioh. 15. 14.

Wy ieſteśćie przyiaćiele moi, ieśliż czynić będźiećie to, cokolwiek ia wam roſkázuię. Tenże, Ioh: 10. 27. *Owieczki moie głoſu mego ſłucháią, y ia ie znam, á idą zá mną. Tenże,* Ioh: 8. 47. *Ktoć z Bogá ieſt, słow Bożych ſłucha: á dlategoż wy nie ſłuchaćie, żenie ieſteśćie z Bogá.* Actor: 2. 41.

Ci ktorzy z wdzięcznośćią przyięli słowo Boże, okrzćili ſię, y trwáli w náuce Apoſtolſkiey, y w ſpołecznośći, y w łamániu chlebá, y w modlitwach.

Chriſoſtomus in cap: 24. Matth: Homil: 49.

Gdy uyżrzyćie niezbożne odßczepienſtwo, ktore ieſt woyſkiem Antykryſtowym, ſtoiące na mieyſcách świętych Kośćiołá: w on czás ktorzy ſą w Zydoſtwie, niechay ſię udádzą ná gory: To ieſt, ktorzy ſą w Krześćiánſtwie, niechay ſię udádzą do piſmá. Abowiem prawdziwe Zydoſtwo ieſt Krześćiánſtwem, á gory záś ſą piſmá Prorockie y Apoſtolſkie. A czemuß każe w ten czás wßytkim ſię krześćiánom do piſmá ućiekáć. ábowiem tych czáſow, iáko odßczepienſtwá záwźięły ſię w Kośćiele, żadne prawdziwße uznánie prawdziwego Krześćiánſtwá być nie może, y żadna inßa nie może być ućieczká Krześćian, chcących wiedźieć wiáry świętey prawdę, iedno piſmá święte. Bo przedtym wielą ſpoſobow było pokázowano, ktoryby był Kryſtuſow Kośćioł, á ktore Pogánſtwo: A teraz ináczey nie poznáć, ktory ieſt Kryſtuſow prawdziwy Kośćioł, iedno tylko przez piſmá. Czemu? Bowiem odßczepienſtwo wßytko toż ma. A przetoż chcąc kto poznáć, ktory ieſt prawdziwy Kośćioł Kryſtuſow, ſkądże poznáć ma, w ták wielkim zámießániu, iedno tylko przez piſmá? VViedząc tedy Pan, że tákowe zámießánie być miáło tych czáſow oſtátnich, dla tegoż roſkázuie, áby ći ktorzy ſą Krześćiány, chcąc wźiąć wiáry prawdziwey pewność, do żadney ſię rzeczy inßey nie ućiekáli iedno do piſmá. Bo ieśliby ſię indźiey oglądáli, obráźiwßy ſię zginą, nie rozumieiąc ktory ieſt prawdziwy Kośćioł, &c. Tenże, Concion: 4. de Lazaro. *Co piſmá mowią, Pan mowi. Támże,* Concion: 3. *Bog przez piſmá z dußą rozmawia.*

Beda in Pſal: 8.

Náuki Boſkich xiąg, ſą fundámentámi powßechnego Kośćiołá Bożego, y káżdego z oſobná Kośćiołá pártykulárnego, ktorymi Kośćioły bywáią podpieráne y umacniáne, nie ináczey iedno iákie budowánie od fundámentu. Tenże in cap: 9. proverb: Solom: *Gdy przyſtoynie w Kośćiele Sákrámentá bywáią obchodzone, y słowo Boże ſłucháne y chowáne, iáwna rzecz ieſt, iż tám ſą Anielſkie mocy: To ieſt Anieli Boży tákowy Kośćioł uznawáią zá Kośćioł prawdziwy Pánſki.*

Auguſtinus de unitate Eccleſiæ cap: 16.

Haretycy Kośćioł ſwoy ieśli moga, niechay pokaża, nie w mowách y w wieśćiách Aphrownie w Conciliách Biſkupow ſwoich, nie w piśmie iákichkolwiek diſputátorow: nie w znakách y w cudách kłamliwych, abowiem przećiwko tym rzeczom słowem Bożym ieſtechmy przeſtrzeżeni: Ale w opiſániu zakonu, w powieśćiách Prorockich, w Pieśniách Pſálmow, w głośiech ſámego Páſterzá, w opowiedániu y w pracách Ewánieliſtow, to ieſt we wßytkich świętych powáznośćiách xiąg kánonicznych: y tym zámyká, ßeroko tę rzecz wywodząc: Te rzeczy ſą ſporu náßego iáwne documenty, to grunty, to fundámenty. Támże: Iáwnemi świádectwy piſm kánonicznych, Kośćioł náznáczony y wyrázony ieſt. Támże cap: 2. *Miedzy námi y Heretykámi Donatiſtámi ieſt pytánie gdźie ieſt Kośćioł. Coß tedy mamy czynić? Będziemyß go ßukáć w słowiech náßych, czyli w słowiech głowy náßey Páná náßego Iezuſá Kryſtuſá? Mniemam, iż rádniey w słowiech tego mamy go ßukáć ktory ieſt prawdá, y dobrze zna ćiáło ſwoie. Támże* cap:3. *Niechcę áby mi pokazano Kośćioł święty náukámi ludzkimi: ále piſmy Boſkimi. Támże* cap: 6. *Czytayćie nam to z zakonu, z Prorokow, z Pſálmow, z Ewánieliey, z Apoſtolſkich piſm: czytayćie á wwierzymy iáko my wam czytamy z Moyżeßá y z Apoſtołá. Tenże* Epiſt :152. *Heretycy Boſkimi świádectwy piſm świętych ſą pośłumieni, ktorymi Kośćioł oznáczony bywa.*

Facultas Theolog: Lovanien: Præfat: in Bibli:

Piſmo święte z dobrotliwośći Bożey, wiernym dáne ieſt, iáko napewnieyßy fundáment powßechney wiáry y nabożeńſtwá.

Synodus Colonienſ: in Enchirid: Chriſt: Inſtit: fol: 6.& 7.

Znáki mamy dáleko pewnieyße, ktore nam niedopuſzczá błądźić gdźie wżdy ieſt Kośćioł, żaden tego nie przy, iż w kośćiele potrzebá ßczerey náuki Ewánielickiey y Apoſtolſkiey, á táć ieſt oſobliwym znakiem Kośćiołá, według onego: Owce moie, głoſu mego ſłucháia. &c. Y onego co mowi Páweł: Ieśliby kto przepowiedał inßą Ewánielią, niech będźie przeklęty. Hoſius *Kárdynał* in confeſſ: Petricou: cap:20. &27. *Nie możemy tego záprzeć, iż zdrowá náuká, y porządne á włáſne używánie Sakrámentow, ieſt znakiem kośćiołá. Náuká bowiem Apoſtolſka, czyni Kośćioł Apoſtolſki.*

III. Słowo Boże/ ácz wprzod vſtnie było podáne/ y

przepowiedáne/ iednák potym dla náuki/ przeſtrogi/ pámięći/ dowodu/ wiáry/ ná piśmie zoſtáwione: záczym słowo Boże vſtne piſáne/ iedno y toż ieſt/ gdyż z niepiſánego ſtáło ſię piſáne/ zá wolą y roſkazániem Bożym.

Exod: 17. 14.

Rzekł Pan do Moyżeßá: Nápiß to w xięgi dla pámięći, y włoż to w ucho Iozuemu. Toż mowi, cap: 34. 27. *y* Deut: 11. 20. 31. 9. y Iſai: 30.8.

Ierem: 30. 2.

To mowi Pan Bog Izráelſki: Spiß ſobie wßytkie słowá ktorem mowił do ćiebie ná xięgách. Toż mowi, cap: 36. 2.

Apocalyp: 1. 11.

Co widźiß Ianie, Nápiß w xięgi, y pośli śiedmi Kośćiołom. Toż mowi, cap: 2. 1. 14. 13.

Luc: 1. 3.

Zdáło ſię y mnie, ktorym z początku pilnie wßytkiego dochodźił porządnie, tobie możny Theophile, też powieść wypiſáć: Abyś poznał pewność tych rzeczy ktorycheś ſię z ſłuchánia náuczył.

Roman:15. 4.

Bo cokolwiek przedtym nápiſano, ku náßey náuce nápiſano: ábyſmy przez ćierpliwość y poćiechę piſm, nadźieię mieli. Tenże, 1.Cor: 4.6. *Abyśćie ſię náuczyli z nas o ſobie nie rozumieć, nád to co ieſt nápiſano. Tenże,* 2. Corint: 10. 11. *To niechay uważa tákowy, iż tákowi ieſteſmy mową przez liſty w niebytnośći, tákowi też obliczynie będźiemy uczynkiem. Tenże,* 2. Cor: 1. 13. *Bo nie inße rzeczy pißemy wam, niżli czytaćie, ábo też znaćie.*

1. Iohan: 2. 1.

Dźiatki moie toć wam pißę, ábyśćie nie grzeßyli, &c. Támże, ℣. 7. *Bráćia nie pißęć wam roſkazánia nowego, ále roſkazánie ſtáre, ktoreśćie mieli od początku, &c. Támże,* ℣. 12. *Pißę wam dźiatki, iż wam ſą odpußczone grzechy dla imienia Kryſtuſowego. Támże,* ℣. 26. *To mići wam nápiſał o tych, ktorzy was zwodzą.*

2. Petr: 3. 1.

Namileyßy, iuż ten wtory liſt do was pißę, w ktorych ßczyrą myśl wáßę przez nápominánie wzbudzam: Abyśćie pámiętáli ná słowá przepowiedźiáne od świętych Prorokow, y ná roſkazánie nas Apoſtołow Páńſkich y zbáwićielowych.

Irræneus lib: 3. cap: 1.

Abowiem nie przez kogo inßego ſpráwę zbáwienia náßego po-

ználiſchmy, tylko przez Apoſtoły, przez ktorych Ewánielia pryßłá do nas, ktora w prawdźie w przod opowiedáli, á potym zá wola Boża, ná piśmie nam podáli, áby byłá fundámentem, y filarem wiáry naßey. Tenże, lib:3.cap:2. *Gdy Hæretycy z piſmá świętego ſtrofowáni bywáia, uſkarżáć ſię zwykli ná piſmo, iákoby nie dobre było, ábo przez ſię powagi nie miáło, ábo izby w ſobie rzeczy rożnego rozumienia miáło, ábo żeby donálezienia prawdy nie potężne było, tym ktorzy trádicyi nie wiedzą. Abowiem mowia, że ieſt podána, nie przez piſmo, ále przez żywy głos.*

Tertullianus lib: de præſcip: adver: Hæret: cap: 6.

Apoſtołowie przepowiedáli, to co im Pan Kryſtus oznaymił, ták żywym (iáko mowia) głoſem, iáko potym przez liſt. Támże, Wykli mowić Hæretycy: Nie wßytkiego wiedźieli Apoſtołowie, wßák Kryſtus mowił, Ießcześ wiele mam cobych z wámi mowił, &c. Tenże, lib: de Reſurr: carnis cap. 3. *Odeymi odßczepiencom, te rzeczy ktore z Pogány máia, áby z ſámego piſmá quæſtie ſwe wywodźili, á zoſtáć ſię nie będa mogli: y dokłada* cap.35. *á ći ſa* lucifugæ ſcripturarum.

Nicephorus lib: 2. cap:34: Hiſt:

Czego oblicznie Paweł ś. rzecza ſwa iáśnie uczył, toż też w niebytności ná krotce przez liſty ku pámięci przywodźił.

Auguſtinus lib:3. cap:35. de Conſ: Euangeliſt.

Cokolwiek Kryſtus około ſwych uczynkow y náuk chćiał ábyſmy czytáli, to Apoſtołom piſáć iáko rękam ſwym roſkazał.

Theophilactus in cap: 21. Ioh:

Powiedáia iż Ian náoſtátku do piſania pryſtapił, gdy był rußony y nátchniony (to ieſt, Boſkim nátchnieniem) prez Kryſtuſá. Tenże præfat: in Matt: *Gdy ſię ludźie ſtáli gorßemi, y niegodnemi áby mieli być oświeceni y náuczáni od Duchá ś.: użyczył iednák Miłośćiwy Pan piſmá, áby przez nie pámiętáli ná wola iego. Ták y Kryſtus wprzod uſtnie uczył Apoſtoły, y onym łáſkę náuczyćielá Duchá ś. poſłał. Lecz gdy ſię poczęły pußczáć kácerſtwá, ktore obyczáie náße dobre nißczyły, zdáłá ſię (Duchowi świętemu) rzecz potrzebna uczynić, áby Ewánielie ſpiſáne były, izebychmy z nich ucząc ſię prawdy, od kłamſtwá, kácerſtw, zwiedźieni nie byli, á obyczáie náße żeby ſię do końcá nie zepſowáły.* Euſeb: li:3. ca:18. Hiſt. y Chriſoſt: hom:1. in Mat: *świádczą, Iż czego iendo Ewánieliſtowie uſtnie uczyli, to potym ná piśmie podáli, y zoſtáwili zá*

wola Boża, y proſba ludźi pobożnych. Prawdy znák.

Bellarminus lib: 3. cap:3. de verbo Dei.

Piſmá świętego własność tá ieſt, iż ma Bogá Autorem.

IV. Słowo Boże wßyſcy ludźie Krześćiáńſcy máia czytáć / nie ſámi tylko Xięża / ábowiem łatwe ieſt ſámo przez ſię / y czego iedno do wiáry y do zbáwienia potrzebá / wßytko to w nim káżdy naydźie.

Deute:17.18.

A gdy uśiędźie Krol ná ſtolicy Kroleſtwá ſwoiego, wypiße ſobie xięgi to wtore opiſánie práwá Bożego, wźiawßy Exemplarz od Kápłanow z pokolenia Levi, y będźie to miał przy ſobie, y czytał ná káżdy dźien żywotá ſwoiego, áby ſię uczył bać paná Bogá ſwoiego, y ſtrzedz przykazánia y obrzędow iego. Toż mowi Ioſu: 1. 8. *ktore słowá uważáiac Cypryan mowi,* Epiſt:74. *Te rzeczy máia być czynione, ktore ſa nápiſane, Bog świádczy mowiac Iozuemu: Nie odeydźie Zakon, &c.*

Ioh:5.39.

Bádayćie ſię piſm, gdyż ſię wam zda że w nich żywot wieczny maćie, á oneć ſa ktore świádczą o mnie. Ktore słowá uważáiac Origenes, *mowi:* Hom:2. in Iſai: *Bodaybyſmy to wßyſcy czynili co nápiſano, Bádayćie ſię piſm, &c.*

Pſal: 19.9.

Roſkazánie Páńſkie ieſtći iáſne, oświecáiace oczy. Tenże Pſal: 119.105. *Pochodnia nogom moim słowo twoie, á świecá śćießkom moim. Toż mowi y Solomon,* Proverb: 6.23. *y Piotr ś.* 2. Petr: 1.19.

2. Cor: 4. 3.

Ieſli też ieſt zákryta Ewánielia náßá, ieſtći zákryta tym ktorzy giną. W ktorych Bog świátá tego oślepił zmyſły, to ieſt w niewiernych, áby im nie świećiłá świátłość Ewánieliey Kryſtuſowey, ktory ieſt wyobráżeniem Bożym. Tenże, 2 Tim: 3. ℣ 15. *A iż od dźiećinſtwá świádomeś Piſm świętych, ktore ćię moga uczynić uczonym ku zbáwieniu przez wiárę, ktora ieſt w Kryſtuśie Iezuśie. Wßytko Piſmo od Bogá nátchnione ieſt, y pożyteczne ku náuce, ku ſtrofowániu, ku karániu, y ku ćwiczeniu, ktore ieſt w ſpráwiedliwośći: Aby człowiek Boży był doſkonáłym, ku wßelkiey ſpráwie dobrey doſtátecznie náuczony.*

Chriſoſtomus Homil: 2. in Mat:

Ktoryż z Was, odpowiedźćie proßę, ktorzy tu ieſteśćie, może ieden Pſalm, gdyby to od was wyćiagano, na pámięć wypowiedźieć, ábo ktorakolwiek cząſtkę Piſmá ś.? Zadnego zgołá nie máß. Alećtych wyſtępkow tá ieſt obroná: Nie ieſtem ia, mowiß, Mnich, żonę mam, y ſyny, y ſtáránie o domu. A toć to ieſt co wßytko, iákoby iáka zaráza pſuie: ábowiem rozumiećie iż czytánie Piſm świętych, do ſámych tylko Mnichow należy, gdyż dáleko więcey wam: á niżeli onym potrzebne ieſt. Dyabelſkie to ſa słowká. &c. Tenże mowi, Homil: 29. in Geneſ: *Dla tegoż proßę was, ábyśćie tu częſto przychodźili, y ábyśćie pilno ſłucháli czytánia Piſmá świętego: nie tylko gdy tu przychodźićie, ále y domá święta Biblia w ręce bierzćie. Abowiem ſtad wielki pożytek przychodźi. Tenże mowi,* Homil: 9. in Epiſt: ad Coloſ: *Słuchayćie wy wßyſcy, ktorzy świeckimi ieſteśćie, á żony, dźieći maćie, áto wam oſobliwie Apoſtoł każe Piſmo święte czytáć, á nie zgołá, áni w porywcze, ále z wielka pilnośćia. Tenże,* Homil: 3. de Lazaro. *Apoſtołowie y Prorocy wßytko ináczey niż Philozofowie uczynili: Abowiem rzeczy iáwne y iáſne, ktore podáli, wßytkim wyłożyli, y iákoby ſpolni y poſpolići świátá wßytkiego náuczyćiele, áby káżdy przez ſię mogł ſię náuczyć z ſámego czytánia tych rzeczy ktorych ucza. Tenże,* Homil: 9. in Epiſt: Coloſ: *Słuchayćie proßę wßyſcy świetcy, ſprawćie ſobie Biblia, lekárſtwo duß, ábo nákoniec Piſmo nowego Teſtámentu, Apoſtoła Dźieie, Ewánielie, pilne y uſtáwiczne Doktory. Bo toć ieſt wßytkiego złego przyczyna, że Piſmá ludźiom nie ſa wiádome, bez broniey do boiu wychodźim, á iákoż záchowáni możemy być. Vzbroieni ludźie zwyćiężáć zwykli, nie ći co broniey nie maia. Nie wßytkiego ná náße ramiona kłádźćie: Owcámi ieſteśćie, ále rozumnymi, &c. Tenże,* Homil: 13. in Geneſ: *Piſmo ſámo śiebie wykłáda, á ſłucháczowi nie dopußcza błądźić. Tenże,* Homil: 41. in Mat: oper: imper: *Cokolwiek bywa ßukano ku zbáwieniu, wßytko to ieſt nápełniono w Piśmie świętym: kto nie umieiętnym ieſt, naydźie tám, czego ſię náuczy.* Chriſoſtom: in cap: 1. Galat: *Nie rzekł Apoſtoł, Iesliby rzeczy przećiwne opowiedáli, ábo wßytkę Ewánielia podwroćili, ále choćby y trochę przepowiedáli nád tę Ewánielia ktoraśćie przyięli, choćby w*

niey y czego kolwiek náwatlili, niech będźie przeklętym.

Tertullian: lib: de præſcrip: adv: Hær: cap: 3.

Nam nie potrzebá po Kryſtuśie dwornośći, ani po Ewánieliey bádánia, poniewaź wierzymy, nie potrzebuiemy więcey wierzyć. To bowiem naprzod wierzymy, iż niemáß co bychmy więcey mieli wierzyć.

Cyrillus in cap: 21. Ioh: lib: 12. cap: 68.

Nie wßytki rzeczy, ktore Pan czynił, ſa nápiſane, ále ktore Piſárze, rozumieli być doſtáteczne, ták do náuki, iáko też do obyczáiow, áby dobra wiára, y uczynkámi, y cnota świecac, przyßlichmy do Króleſtwá niebieſkiego w Iezuśie Kryſtuśie.

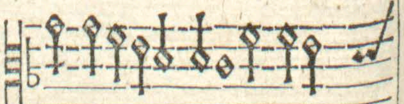
Auguſtin: Tract: 49. in Ioh:

Te rzeczy obráne ſa ku piſániu, ktore ſię doſtátecznie ku zbáwieniu wiernych być zdáły. Tenże, Tract: 96. in Ioh: *Mowi Pan, Ießczeć wiele mam, cobych z wámi mowił, wßákże podobno niektore z tych rzeczy, ále ktoreby to były rzeczy, ktorych on nie powiedźiał, zá pewne twierdźić, byłoby to lekkomyślney śmiáłośći. Támże, Ktorych rzeczy, poniewaź Pan ſam zámilczał, ktoż z nas będźie śmiał mowić, iż te rzeczy ſa, ábo te: Abo iesliż będźie śmiał mowić, ſkad tego dowiedźie? kto ták nikczemny y uporny będźie, ktory choćby też y prawdę powiedźiał, będźie iednak twierdźić śmiał bez żadnego świádectwá Bożego, że te rzeczy ſa, ktorych ná on czás Pan powiedźieć niechćiał. Tenże,* Tract: 97. in Ioh: W*ßyſcy głupi Heretycy, ktorzy chca być názwáni Krześćiány, śmiałośći wymysłow ſwoich, ktorymi ſię bárzo brzydźi rozum ludzki, tymi słowy Ewánieliey przyfárbowáć uśiłuia, gdy Pan mowi, Ießczeć wiele mam, &c. Tych Apoſtoł w duchu ś. przegladáiac mowił, Będźie czás gdy zdrowey náuki nie ześćierpia, ále maiac świerzbiace ußy, wedle ſwoich pożadliwośći ſámi ſobie Náuczyćiele zgromadza, y odwroca ußy ſwe od prawdy, y obroca ſię do báśni,* 2 Tim: 4. ℣ 3.

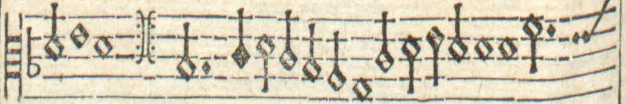
PIERWSZA PIESN
o Słowie Bożym.

LVdźie Krześćiáńſcy z potrzeby zbáwienney máło ſię o to pilno ſtáráć/ áby słowo Boże pádáło nie ná rolą złą/ ále dobrą: to ieſt/ áby go chętnie y ſerdecznie ſłucháli/ te-

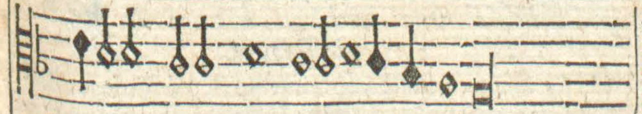
mu wierzyli / według niego ſię rządzili / z niego owoc godny przynośili / á w vczćiwośći máiąc / nád nie ſię więcey nie domyśláli / onego nád Doktory y powagę Kośćielną nie przekłádáli / á nigdy go nie odſtępowáli / według onego co mowi Apoſtoł / Heb: 13. v. 7. 9. y AUGUST: Epiſt: 19. Jam ſię náuczył / wyznawam / tym ſámym kśięgom ktore Kánonicznymi zową / táką vczćiwość y boiaźń wyrządzáć / iż wierzę mocnie / że żaden Autor ktory ie piſał / nie błądził. A inßych ludźi kśięgi ták czytam / iż by też był y naświętßy / y naucześßy / nie dla tego zá prawdziwe przyimuię / iż ták oni rozumieli / ále iż mi do wierzenia / przez te autory Kánoniczne / y przez inße prawdźie podobne ſpoſoby / przyczyną były. Toż mowi HIERON: Epiſt: ad Alexand: To ieſt mòie przedſięwźięćie / dawne (Doktory) czytáć / á káżdey rzeczy zoſobná probowáć / á tego ſię trzymáć co lepßego ieſt / á od wiáry powßechney nie odſtępowáć.

Wßechmogący Pánie / co wßytko
A rozlicznie nam grzeßnym dáry ſwe

ſpráwuieß. Rep.
ßáfuieß: Boś nam raczył obiawić czáſu oſtátniego / Prze-

naświętße słowo ſwe żywotá wiecznego.

Ktore nam wßytki błędy iáwnie okazáło / Rep: A fałßywą náukę wßytkę zepſowáło: zá co my tobie Pánie wßyſcy dźiękuiemy / A słowo twoie święte wdźięcznie przyimuiemy.

Ale świát słowá twego nie przyimuie wdźięcznie / Rep: Páda iák ná opokę nic nie pożytecznie: Bo ſerce ludzkie pełne záwżdy ćiernia złego / Przed ktorym niechce przyiąć słowá naświętßego.

A choć vßymá słyßą słowo twoie święte / Rep: Przedſię to v nich zá nic iák báśni przeklęte: Bo ich to nic nie rußy / choćie wßyſcy słyßą / Owocow czći twey godnych / z niego czynić niechcą.

A ieſt práwie podobne ku źiárnu onemu / Re: Co pádło podle drogi ptakom ku zbierániu: Bo ßátan okrutny ptak ten ie z ſerc wybiera / By ſię nie wkorzeniło w nich / o to ſię ſtára.

* Ráczyß nam miły Pánie dáć twe wſpomożenie / Rep: By twe słowo pádáło w nas iák w dobrą źiemię / Abyſmy z niego owoc ſtokrotny dawáli / A po śmierći w chwale twey wiecznie krolowáli / Amen.

WTORA PIESN
o Słowie Bożym.

Iáko ſię mamy weſelić z obiáwienia słowá Bożego / ták też nie mamy ſię bać áni wſtydáć / onego iáwnie wyznawáć / y przy nim ſię ßczyrze popiſowáć / ná ludzi ſię nie oglądáiąc / ktorzyby ſię náwet y ſucceſsią ábo cudámi záſłániáli / bo nas ći czáſu ſądu nie záſtąpią. Y ſtądże prawdziwie nápiſał Auguſtyn lib: de Paſtor: cap: 10. To mowią Heretycy częſto / gdy iáſną prawdą przekonáni bywáią / Beſpiecznie idźiemy zá Biſkupy náßymi / izalichmy nie owce / onić zá nas ráchunku nie dádzą : dádząć záiſte / ále złey śmierći wáßey. Támże / cap: 11. Poſtánowił Bog gory człowiekowi / kśięgi Piſmá świętego / Tám ſię páśćie / ábyśćie ſię beſpiecznie páśli. Cokolwiek z támtąd vſłyßyćie / to wam niech ſmákuie / á co krom tego ieſt / odmiátuyćie / ábyśćie nie błądźili we mgle / ſłuchayćie głoſu páſterzá / zgromadźćie ſię ná gory Piſmá świętego / tám ći ſą roſkoßy ſercá wáßego / tám niemáß nic trućizny.

Notá iáko, Weſel ſie tey to chwile / ꝛc.

Z Weſelem y z rádośćią wßyſcy záśpieway my / Szczyrą chwałę Páńſką śmiele poczynaymy: Boże z wyſokośći / Duchem ſwym przyſporz nam / ſerdeczney ſtałośći.

Raczyłeś nas obdárzyć czáſu oſtátniego / nádrożßymi ſkárby kroleſtwá wiecznego / Słowem Syná twego / ſkąd ſie owoc rodźi / zbáwienia dußnego.

Jáśnie ſie okazáło wielkie záwiedzienie / wieku dziśieyßego błąd y záślepienie / W ktorym

czárt woiował / wieczną chwałę Bożą hániebnie popſował.

Ale ſie iuż ná iáśnią wßytko vkazáło / wiele zacnych kroleſtw ku prawdźie przyſtáło / Już ſie obaczyli / fałßywą náukę w niwecz obroćili.

Już ſie ono ſpełniło /, co był Pan powiedźiał / iż Ewánielią wßytkim obiáwić miał / Przy świátá ſkończeniu: by świádectwem byłá / wßelkiemu ſtworzeniu.

My też iżeſmy k temu od Páná wezwáni / záſpolne rycerze ná ten boy wybráni / Zá ſwoim Hetmánem / idźmy zá Kryſtuſem / wiekuiſtym Pánem.

Nie bądźmyß nie śmiáłymi wiecey / Nikodymy: Bo ták łáſkę Páńſką snádnie pożyßczemy / gdy przez obłudnośći / ſłużyć mu będźiemy / w prawdźie / y w ßczyrości.

Jeſli ſie będźiem wſtydáć prawdy Páná ſwego / záwſtydá ſie on nas v Oycá wiecznego: Coby było z żalem / y duße náßey iuż / z wiecznym potępieniem.

A my cokolwiek widźim / być z słowá Bożego / mieymyż ſie iuż k temu z ſercá vprzeymego / nie dbáiąc ná grozy / iż nas odſtráßyć chcą ſprzećiwnicy Boży.

Zmorduiali nas / przeto wżdyć nie poginiemy / zá ten cześny żywot / wieczny odźierżymy / ktory Pan zgotował / káżdemu co tu przeń zdrowia

nie litował.

Wßák też Páná ſámego to pierwey potkáło/ okrutnie zmeczono iego świete ćiáło / Tákże Zwolennicy / potráceni ſroga śmierćia niemal wßyſcy.

Tákże też ktorzykolwiek te prawde przyieli/ dla niey wiele prześládowánia ćierpieli / wdźiecżno im to było / ſtokroć ſie rádośćia / wieczna nágrodźiło.

A my w imie Kryſtuſá dla tego pokrzczeni/ w iego nadrozßa śmierć wßyſcy pogrzebieni/ byſmy vcześnicy/ byli krzyżá iego/ iáko ſłużebnicy.

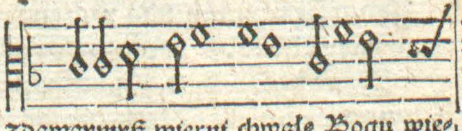
Wßák nie ieſt żaden ptáßek/ ták lichy ná świećie / ktoregoby nie miał w ſwey świetey opiece: Coż nas ſwe ſtworzenie / ktoremu vczynił/ krwia ſwa odkupienie.

My tedy poruczaymy wßytko woley iego/ ſercy nabożnymi wołaymy do niego: O náß wieczny Pánie/ day przy twoim ſłowie do końcá zetrwánie.

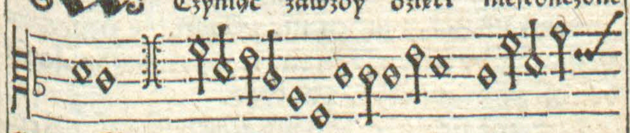
Ráczże ie po wßem świećie / obfićie rozmnożyć/ fálß okrutny/ złego Antykryſtá zburzyć: A po tym kłopoćie / day nam z ſoba w wiecznym krolowáć żywoćie.

TRZECIA PIESN
o Słowie Bożym.

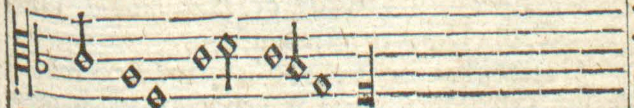
KTora nas vpomina / ábyſmy poznawßy ſłowo Boże/ nie oglądáli ſie ná Sodome/ ná Bábylon/ ktory ieſt vbudowány ná vſtáwách ludzkich / y owßem corychley byſmy z niego vćiekáli do Kryſtuſá Páná / według rády y náuki Duchá ś. ktory mowi Apoc: 18. Vpádło/ vpádło/ Bábylon ono wielkie/ ⁊c. Wynidźćie z niego ludźie moy/ ⁊c. A przez Bábylon/ rozumieia Doktorowie Rzym: iáko Euseb: lib: 2. cap: 14. Hiſt: Hieron: in Catalog: Script: cap: Marcus. Tertul: lib: 3. cont: Marcion: cap: 7. y lib: adver: Iud: cap: 8. Arcybiſkupi y Biſkupi/ v Awentiná Hiſtoryká/ lib: 4,5,7. Annal: Boio: y Tom. 2. Concil: fol: 809. Franciſcus Petrarcha, Sonet: 108. y Epiſt: 12. y inßy. A iż ták / ſłußnie tedy mamy opuśćić Rzym z iego nabożeńſtwem/ y z niego wynijść/ á do ſłowá Bożego ſie vdáć y obroćić.

Wzdawaymyß wierni chwałę Bogu wie-
Czyniąc záwżdy dźięki nieſkończone

cznemu/ Rep:
iemu/ Iże nas od Antykryſtá wyſwobodźił/ A ſłowem

ſwym iego błędy odkryć raczył.

W tymże ſie ſłowie Bożym pilnie kochaymy/

Re: Jemu wiáre zupełna we wßem wzdawaymy: Bo to ſámo wola Boża nam oznaymia/ y o łáſce Bogá Oycá nas vpewnia.

Nic nie dbaymy choć nas niewierni ſromoca/Re: Iż ſłowu Bożemu ſámi wierzyć niechca: bowiem oni dla márney roſkoßy świeckiey/ náyduia wymowki przećiw łáſce Boſkiey.

Tákowe Pan Kryſtus raczył przypomnieć ſam/ Rep. O oney wieczerzy gdy chćiał oznaymić nam/ Ná ktora nas tu Bog Oćiec wzywa wßytkich/ ſłowem ſwym przez poſługe ſwoich ſług wiernych.

Jedni ſie wymawiáia wśi tu kupuiac/ Rep: A drudzy odchodza wołow ſwych probuiac/ A trzeći żone poiawßy też niechce przyść: Wola z wymowkámi ná potepienie iść.

Ale Pan Kryſtus iuż tákowe oſadźił/ Re: Aby tey wieczerzy żaden nie vkuśił/ Co niechca przyść/ gdy ich tu Pan raczy wzywáć/ wola ſie do roſkoßy świeckich vdawáć.

Przetoż ſie y my tego wßyſcy lekaymy/ Rep: A przy ſwoim Pánu do końcá wytrwaymy/ Odpláty wieczney záwżdy oczekawáiac/ krzyż wßelki dla Páná tu mile znaßáiac.

Przetoż badźmy dobrodźieyſtwá iego wdźieczni/ Rep: Wiedzac iż przychodźi iuż czás oſtáteczny/ ſtrzegac tego pilnie byſmy ſtali byli/ á ſwoiey zapláty wiecznie nie ſtráćili.

Vßli też pomſty ktora Pan obiecuie/ Rep: A ludźiom niewdźiecznym zdawná ia gotuie/ Ktorzy tu ná świećie ſwowolnie mießkáia/ zá ſwymi wymyſły práwie ſie vdáia.

Pámietaymy ná on lud Żydowſki wßyſcy/ Rep: Ktory mießkał przez lat czterdźieści ná pußczy/ Jáko ie tám Pan chlebem niebieſkim karmił/ od ich nieprzyiaćioł mocna reka bronił.

A wżdy oni tego ták niewdzieczni byli/ Rep: Przećiw Pánu Bogu ſwoiemu ßemráli/ Ná ktore ſie też potym Pan Bog rozgniewał/ ogniem/ mieczem/ wężmi/ wßytki pomordował.

Wſpomnimyß też ſobie o Lotowey żenie/ Rep: Ktora zá nic miáłá Páńſkie roſkazánie: Bowiem oná gdy z Sodomy wychodźiłá/ iż ſie obeyźrzáłá/ w ſłup ſie obroćiłá.

A my gdyż też to iuż wßyſcy pewnie wiemy/ Rep: Zeſmy z łáſki Páńſkiey práwie wywiedźieni/ Z tey Sodomy/ gdźie to Antykryſt kroluie/ á prawdźiwey chwały Páńſkiey zákázuie.

Zfalßowawßy wßytkie świete ſłowá iego/ Rep: Náſtáwiał wymyſłow z rozumu ſwoiego/ ktorymi ſie Pan Bog wßechmogacy brzydźi/ á iáwnie z nich záwżdy przez Proroki ßydźi.

Niechćieymyż ſie iuż tám ogledowáć wiecey/ Re: Kedy chwały Bożey nie naydźiem prawdźiwey: Bowiem tám rychley báłwochwálſtwo znaydźiemy/ niż chwale práwa Boża/ kto-

rey prágniemy.

* Ciebie prośim Boże náß w Troycy iedyny/ Re: Ráczyß miłośćiwie weyźrzeć ná swe syny/ Day bysmy ćie w prawdźie y w duchu chwalili/ wedlug świetey woley twoiey záwżdy żyli.

Ráczże to dáć Pánie zá czásow nászych nam/ Rep: Bys od wßech narodow iuż był práwie poznan/ By sie twoiá chwalá wßedźie rozmnożyłá/ twa Ewánielia iáwnie obiáwiłá.

Bądźżeć chwalá Boże Oycze stworzyćielu/ Rep: A tobie też Kryste nas odkupićielu/ Tákże też y tobie Duchowi świetemu/ Bogu wßechmocnemu/ w Troycy iedynemu/ Amen.

CZWARTA PIESN o Słowie Bożym.

PAwel świety nas nápomina/ ábyśmy sie od słowá Bożego nie dawáli odwodźić Sophistom tego świátá/ Col: 2. 8. mowiąc: Báczćie iżby żaden nie był/ ktoryby was złupić miał przez mądrość ludzką/ y proznąozdrádę/ wczące podług vstaw ludzkich/ wedlug náuk świeckich/ á nie wedle Krystusá. Ktore słowá vważáiąc/ Chryzostom mowi/ Serm: 2. in Epist: ad Rom: Fide sola opus est non Syllogismis, dokłáda támże: Abowiem náuká Apostolska/ iest potrzebna/ zbáwienna/ y łácna. PIUS wtory papież nápisał: Prożne iest káżde árgumentowánie bez Pism świetych. SOCRATES lib: 1. cap: 5. Hist: Człowiek niektory świecki/ prostego y ßczyrego vmysłu / cum Dialecticis illis, wdał sie w rzecz / y iął przećiwko nim te słowá

mowić : záprawdę Krystus y Apostołowie nie podáli nam Dyálektyki y proznych zdrad / ále myśl otworzystą y prostą / ktora wiárą y dobrymi vczynkámi doskonála zwykłá być záchowána. Co gdy rzekł : wßyscy ktorzy ná Concilium Niceńskim byli / dziwuiąc sie/ sentencią iego pochwalili. AUGUS: Epist: 168. Jesli Proculian: náuk wyzwolonych nie vmie / ktorych sie ábo nie vczył/ ábo máło vczył. Coż to należy do tey kwestiey / ktora ábo o Pismiech świetych/ ábo o náukách Kośćielnych / ma być rostrząsána. Jest tu brát y collegá moy Samsucius, Biskup Turreński/ ktory sie tákich náuk nie vczył/ iákich sie on boi/ niechayże z nim dysputuie.

Notá iáko, Krześćiánie ktorzy prawdę/ etc.

Z Ochotnym sercem ćiebie wystawiamy Pánie/ żeś nam raczył obiáwić święte słowo swoie: Ty nie gárdźiß pokorą nas stworzenia swego/ Ktorzy sie poddawamy pod moc Bostwá twego.

Filozofom y pyßnym mędrkom świátá tego/ zákryłeś táiemnice Krolestwá wiecznego/ Jż oni ná rozumie swym wßytko sądźili / iáko to sam wyznawa Krystus náß Pan miły.

Aleć dźiatki máluczkie nas raczył powołáć/ A nieprzebráne skárby łáski swey okazáć: Zá co my słußną mamy záprawdę przyczynę / tobie cześć chwałę wzdawáć ná wßelką godźinę.

O wiekuisty Boże źrzodło wßey miłośći/ ráczyß ty nas vtwierdźić duchem swey możnośći/

bysmy w twey prawdźie świetey státecznie wytrwáli / á swoich powinności pilnie przestrzegáli.

Lepszeć to nam stáránie/ skarb táki gotowáć/ ktorego mol ám rdzá/ nie może zepsowáć/ Niż świátá obłudnego spráwámi sie báwić/ ktory dobrá wiecznego może nas pozbáwić.

Spráwuyże ty nas k temu/ o niebieski Pánie/ Bo prozno wszytko násze byłoby stáránie/ Bys nas k temu nie ćiagnał z swey Boskiey miłośći/ A mdłych sam nie podpierał reka twey możnośći.

Nic iśćie nie watpimy / że twe obietnice wypełniasie káżdemu z nas slug twych obfićie/ Ktore raczysz vczynić/ gdy k tobie wolamy / W práwey wierze/ to wszytko pewnie otrzymamy.

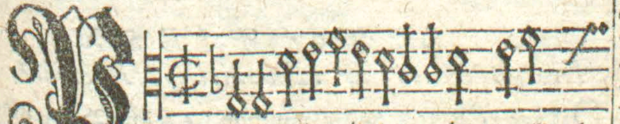
Káżdy tedy z rádośćia / iáko ná to slusza/ Chwal dobrotliwość Boska ze wszytkiey swey dusze: Abowiem Pan Bog cudá z námi czynić raczy / A swych nedznych robaczkow nigdy nie przebaczy.

* Spieway káżdy: O Pánie/ sprawco dobrá wszego / Piosneczki ty y chwały káżdego wiernego/ Skoro vslyszeć raczysz/ láská Bostwá swego / Weyżrzy nań przez zasługe y śmierć Syná twego/ Amen.

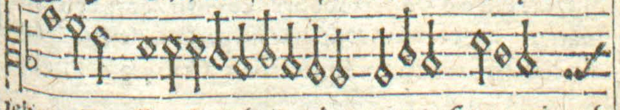
PIATA PIESN

Ktorą śpiewáią po czytániu Ewánie: ś.

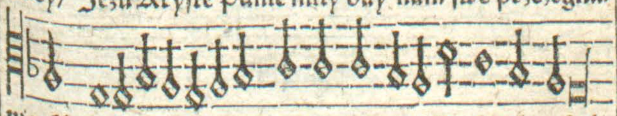
Iz nas náuká Páná Krystusowá / y Apostolska poświącá/ Ioh:15.3.17.17. tedyć też słuszna iest rzecz/ ábysmy w rzeczách zbáwiennych ludźi tego świátá nie náśládowáli/ ále náuki sámey Páná Krystusowey y Apostolskiey/ á nie zbłądźimy. Czego nas náucza y Origenes Homil: 7. in Ezech: Zadnego człowieká nie náśláduymy/ á iesli kogo náśládowáć chcemy/ wystáwion iest nam ku náśládowániu Krystus Jezus / opisáne są Dźieie Apostolskie / y spráwy Prorockie/ z Pismá ś. vznawamy. Ten przykład iest twierdzą mocną / przedsiewźiećie nie chwieiące sie/ ktorego kto chce náśládowáć / beśpiecznie poydźie. Cyprian: Epist: 63. Jeslichmy są Kápłany Bożymi y Krystusowymi / nie znáyduie kogobychmy więcey mieli náśládowáć / iáko Bogá y Krystusá Páná / poniewaz y sam mowi/ Ioh: 8. 12.

Rzez twe słowá poślubione świętey Ewánieliey/

Jezu Kryste Pánie miły day nam swe przeżegnánie:

Bysmy grzechow prozni byli/ przy Ewánieliey stali.

Ty ſam wołaß prosząc słodce/ Ku mnie ſię wßyſcy vćieczćie/ ćießkościámi obćiążeni/ dam wam ſwe ochłodzenie/ Woda ma źrzodłá żywego/ ochłodze wiernego mego.

Ná twe Kryſte záwołánie śmiele ſię my ſpuſzczamy/ Mocnie wierząc żeś Pan wierny/ w słowie ſwym nie omylny: Coś nam ślubił wßytkoś ſpełnił/ Nas grzeßne z Bogiemeś ziednał.

Głos iego ſłyßąc my owce/ bierzmy ſię zá nim mocnie/ Wzywa nas ku Oycu ſwemu/ nie da zábłądźić żadnemu/ On vliczką ieſt ſam práwą/ Tym ktorzy go náśláduią.

My ktorzy temu wierzymy/ rzeczmy głoſem Amen wßyſcy/ Day to Pánie miłośćiwy/ byſmy nic nie wątpili/ Náśláduiąc głoſu wierney twey świętey Ewánieliey/ Amen.

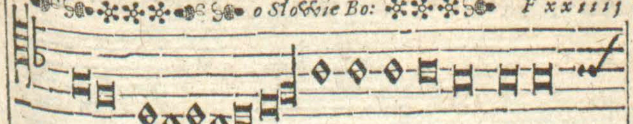
SZOSTA PIESN.

Ktorą też po czytániu Ewánieliey ś. śpiewáią.

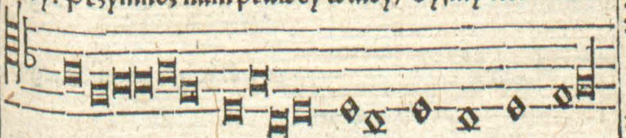
OWieczki Krześćiáńſkie powinny ſię Pánu Bogu modlić/ nie tylko o Páſterze dobre/ co Syn Boży roſkázuie/ Mat: 9.38. ále też y zá Páſterze iuż posłáne/ czego Páweł ś. náucza/ Rom: 15.30. Epheſ: 6.19. Col: 4.3. 2 Theſ: 3.1.

Miłuy ſię Pánie nád námi/ rácz obdárzyć ſwemi

dáry: Przymnoż nam práwey wiáry/ byſmy ćiebie miło-

wáli/ Słowo twoie przyimowáli/ łáſki twoiey doſtáli.

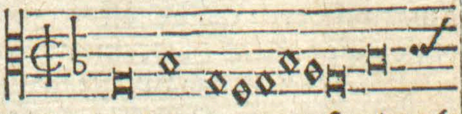
Ráczyß nam dáć Duchá ſwego/ Miſtrzá prawdy naświętßego/ Pomocniká wiernego/ świádectwo ſwoie ná rzaczy dáć/ Twárdość ſerc á będźie zmiękczáć/ wiecznie z námi przebywáć.

Day woley ſwey zrozumienie/ dußom náßym poświęcenie/ łáſki ſwey pomnożenie: Páſterze rácz ſam przyprawowáć/ Prawdy przez nie rácz dodawáć/ Day nam z ſobą krolowáć/ Amen.

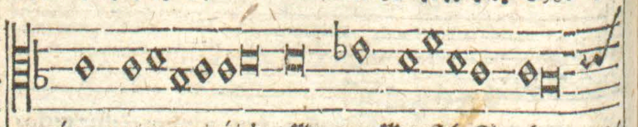
SIODMA PIESN.

Ktorą śpiewáią po Kazániu.

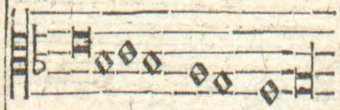
Aby nas Pan Bog przy Słowie ſwoim świętym/ záchowáć raczył czáſow dźiśieyßych/ nád ktore człowiekowi niemáß nic pożytecznieyßego/ słodßego/ według świádectwá Duchá świętego/ Pſal: 119.50, 92, 97, 103, 105, 127. Devt: 8.3. Luc: 11.28. Ioh: 6.68.8.51.15.3.

Rządź nas Pánie przy twym słowie/ ná-

wroć twe nieprzyiaćiele / Ktorzy Kryſtá Syná twego/

prześláduią prawdę iego.

Słowo twoie wyrzucáią / Kácerſtwem ie przezywáią / A tez nád ſługámi iego/ dokázuią meſtwá ſwego.

Wymyſły ſwe wyſtáwiáią / á ſumnienia obćiążáią / Ktoreć ſą przećiwne Pánie/ Prośim rácz im dáć vznánie.

Okaż moc ſwą Jezu miły / ktoryś ieſt Pan nád wßytkimi : Broń ſwych ſług prośim náß Pánie/ Day wiernym ſwym zwyćiężenie.

Day nam ſtáłość przy twym ſłowie / Náwroć twe nieprzyiaćiele / By twe ſłowo miłowáli/ z tobą wiecznie krolowáli/ Amen.

Modlitwa.

OYcze wßego miłośierdźia / Tyś nam z miłośći Oycowſkiey / Słowo twoie zbáwienne / Ewánielią Syná twego oznaymił / tych czáſow oſtátecznych / ktorym duße náße pośilaß / ktorym nas ćießyß / vzdrawiaß/ oczyśćiaß/ y zbawiaß tych wßytkich ktorzy mu wierzą/ według niego ſie rządzą / y iemu

poſłußnymi ſą. O tych powiedźiał Syn twoy miły: Błogoſłáwieni ktorzy ſłucháią ſłowá Bożego/ y ſtrzegą go. Tenże mowi: Kto ſłowá me záchowywáć będźie/ śmierći nie oglądá ná wieki. A przetoż ćię prośimy Oycze miłośierny/ otworz ſercá/ oczy/ y vßy náße. Sercá kámienne rácz zmiękczáć / roſą Duchá twego świętego odwilżáć / ábyśmy twoich ſłow ſłucháć mogli z pożytkiem y z owocem. Day to miły Pánie/ ábyśmy ie mogli poiąć y zrozumieć / onego ſię vczyć / y z niego zbáwienie wieczne czerpáć. Potwierdzayże wiárę náßę / y odradzay nas ſłowem twoim/ nákłoń ſercá náße do niego. Sam nas náuczay ſłowá twego. Niechayże nigdy nie odchodźi ſłowo twoie od vßu náßych : ábowiemći ſłowo twoie ieſt ſłodkie náßemu podniebieniu/ ieſt świecą nogom náßym. Niechayże to naśienie twoie błogoſłáwione w náßych ſercách ſię przyimie y wkorzeni / y chwale twey niech pożytek godny vczyni. Niechayże ſłowo twoie pádá/ nie w ćiernie / nie ná opokę / ále ná dobrą źiemię/ to ieſt/ do ſercá. Obroń nas miły Pánie tego / ábyśmy mieli ſłowá twego vkuśiwßy/ odſtąpić k woli świátu : Odpądź ßátáná/ áby go z náßego ſercá nie wydárł. Day nam to miły Pánie/ ábyśmy dáremno nie ſłucháli ſłowá twego. Rácz pomoc ſam / áby naśienie twoie/ w pieczołowániu ſię o rzeczy doczeſne / nie v-

schło. Polewayże miły Pánie Duchem świetym twoim to co iest vschłego. Dayże nam to miły Pánie / ábyśmy głosu twego sámego słuchali/ od náuk ludzkich vćiekáli. Záchoway nas od sekt záráźliwych: wykorzeń z nas y wyrwi kąkol szátáński/ ktory śieie czásu nászey ospáłośći. A źiemie dobra y płodna z nas vczyń/ ná ktorey pośiane słowo twoie / mogłoby wypuśćić owoc tobie godny / ku wieczney chwale imieniá twego świetego. Tego od ćiebie prośimy nadobrotliwszy Oycze przez imie iednorodzonego Syná twego/ Páná y Zbáwićielá nászego Jezusá Krystusá/przez ktorego do ćiebie wołamy/ *Oycze nász, ktoryś iest.*

PIESNI

O KOSCIELE,

Ktory iest vbudowány ná KRYSTUSIE *Słowem Bożym.*

Isai: 5. 1.

TEraz záśpiewam namilszemu moiemu / piosnkę iego/ o winnicy iego.

1. Kośćioł Rzymski w ktorym pánuie Papież / skáżony

y zepsowány iest iáko w wierze ták y w obyczáiách: záczym poprawy potrzebuie y prágnie/ podług słowá Bożego/ od wszytkich.

Rom: 11. 20.

PRze niewiárę wyłamáne są gáłąski Izráelskie, á ty przez wiárę stoisz. Nie wynoś się, ale się boy. Abowiem iesli Bog przyrodzonym gáłąskom nie przepuśćił, á iákoż tobie przepuśći?

Isai: 1. 21.

Iáko stáło się nierządnicą miásto wierne, pełne sądu, spráwiedliwość mieszkáłá w nim: á teraz męzoboyce.

Galat: 1. 8.

Ale choćby y my, ábo Anioł z niebá przepowiedał wam, nád to cosmy wam przepowiedáli: niech będźie przeklęty.

Adrianus Papa VI. Epist: ad Franciscum Cheregatum, in fasciculo rerum, Pagina 173.

Wiemy że ná tey stolicy, iuż od wielu lat, wiele złego było: złe używánia w duchownych rzeczách: wykroczenia w mándáćiech Boskich, y wszytko się práwie w przewrotność odmieniło. A nie dziw, że skázá od głowy do członkow, od nawyższych Biskupow, ná drugie mnieysze Prełaty spádłá: wszyscychmy (to iest, Prełáći Kośćielni) ustąpili, ieden iáko drugi ná drogi swoie, y nie był iuż dawno, ktoryby dobrze czynił, nie był áż do iednego: dla czego potrzebá iest, ábyśmy wszyscy dáli chwałę Bogu, y uniżyli dusze násze iemu: A niechayby káżdy z nas obaczył gdźie upadł, á sam śiebie ráczey sądźił, niżby miał być od Bogá rozgą furyey iego sądzon. W ktorey rzeczy co się nas tycze, będźiesz obiecował, że wszelákim sposobem oto się stáráć będziemy: Aby naprzod tá stolicá, skąd to wszytko złe poszło, reformowána byłá: áby, iáko ztąd zepsowánie ná wszytkie insze stany wyszło, ták záś aby od teyże stolice napráwá y reformowánie wszytkiego uczynione było Támże: Poddáiemy kárki násze, ná wyższey dostoyności, nie dla pánowánia lubośći, áni dla spánoszenia powinnych nászych: ále dla posłuszeństwá woley Bożey, dla napráwy poszkárádzoney Oblubienice iego, Kośćiołá powszechnego. Támże: Zaden się dźiwowáć nie będźie, ieśli nie wszytkich błędow y zabobonow wszytkich, przez nas nápráwionych uyźrzy: zástárzáłyć wrzod bárzo iest, y nie prosty, ále rozmáity, y rozliczny, polekuczku w

leczeniu iego poſtępowáć potrzebá: á prawie co gorßym á bárzo niebeſpiecznym rzeczom zábiegáć należy, żebyſmy chcąc raz wßyſtko naprawić, wßytkiego nie pokázili. W*ßytkie prędkie odmiány,* mowi Ariſtoteles, *w Rzeczypoſpolitey niebeſpieczne ſą: kto názbyt wyćiera, krew wydławia. To Papież.*

Petrus de Aliaco Cardinal: in Præf: pro Reform: Eccleſiæ oblat: Concil: Conſtant:

Reformácia, ábo naprawá Kośćiołá, iáko byłá przedtym potrzebna, y teraz więcey ieſt, iáśnie pokázuie opłakáne iego poßkárádzenie: o ktorym z lámentem wielkim uſkarżał ſię błogosłáwiony Bernárd w Kazániu, 33. Serm: ſup: cant: *ták mowiąc: Rozchodzi ſię dziśia zropiáła zárázá, po wßytkim ćiele Kośćiołá, á iáko ßyrzey, ták rozpáczliwiey y niebeſpieczniey ze wnątrz. Támże, tenże Kárdynał ukázuie, w czym Kośćioł Rzymſki reformáciey potrzebuie, iáko we Mßách, w Swiętách, w Kánonizácyách, w obráziech, w regułách, w odpuſtách, &c.*

Ioachimus Abbas in cap: 2. Ierem:

Dwoie złe uczynił Rzym, miedzy inßymi ćięższymi, opußczáiąc duchowne rzeczy, dla cżeſnych: cnoty, dla niecnot: náukę świętą, dla Filozofow y praw: obieráiąc ſobie zá Kryſtuſá, Antykryſtá: zá Bogá, dyabłá: zá kroleſtwo niebieſkie, piekło. Toż Legatowie Páwłá III. *Papieżá, na* Concilium *Trydentſkim zeznawáli, iż słowá Ieremiaßowe, w nabożeńſtwie Rzymſkim wypełniły ſię.* Vide act: Concil: Trident:

Ferus *Doktor Papieſki* in cap: 20. Exod:

Nie możem záprzeć, iż bárzo poßkárádzona ſtáłá ſię przez wiele błędow, mátká náßá Rzymſki Kośćioł. Tenże mowi, Ser: 4. Dominic: Septuag: *Nikomu nie ma być dziwno, iż mátká oná náßá Kośćioł Rzymſki, ták bárzo ßkárádá, y ták bárzo od pierwßey kráſy y świetnośći odmieniona ieſt. Pozwolić nieco mamy látom: lat ma tyśiąc y pięć ſet, nie ma tedy być dziwno, że ſię pomárßczyłá, á zwłaßczá gdy ták wiele leniwych, y niewiernych Páſterzow miáłá. Tenże,* in Epiſt: 1. Ioh: cap: 2. *W Kośćiele Bożym iuż dawno wzmogły ſię złe używánia, máło nie wßytkich rzeczy, y k temu rozmáite zabobony, á nad to też złe obyczái prawie nád zwyß: Lecz Bog tego wieku Mámmon y też pychá, ták nas záślepiłá, że tákowego Kośćiołá złego, áni widzieć nie możemy, nierzkąc ábyſmy ie wygłádzić chćieli. Tenże,*

in cap: 32. Exod: *Boże, by ſię nam też nágodził Moyżeß nieiáki, ktoryby złe Kośćiołá wygłádził: bo nie iednegoć tylko ćielcá mamy, ále wiele, to ieſt: wiele zabobonow, wiele złego używánia, wiele co ná Krześćiánſtwo nie przyſtoi, wßák że wßyſcy zániechywáią. Tenże,* in lib: Iudic: cap: 18. *Sporubił ſię wßytek Izráel z Ephod: dwoyći był grzech Gedeonow, iż Ephod przećiw słowu Bożemu uczynił, á iż iego złe używánie widząc, záś go nie zgłádził. Ktoż tedy nie widzi, że rowne rzeczy w Kośćiele ſię dzieią? Iáko wiele poſtánowili święći dobrym umysłem, ktore iednák teraz widzimy, że ſię obrácáią częśćią w złe używánie, częśćią w zabobony: przykłádem ſą świętá, ceremonie, obrázy, mßa, klaßtory: żadney rzeczy z tych tym umysłem nie było poſtánowiono, zá iákie ie teraz máią. A przedſię Gedeonowie náßy milczą, nie głádzą tych złych używánia, nie odrzucáią zabobonow.*

Caſſander *Doktor Papieſki* in conſult: Art: 7. pag: 43. ad Imperat: Ferd: & Max:

Ninieyßy Kośćioł Rzymſki nie pomáłu w obyczáiách, y w kárnośći, przyday też w ßczyrośći náuki, od onego dawnego, z ktad wroſł, rożnym ieſt.

Vicelius *Doktor Rzymſki* in Dom: 11. poſt Trinit:

Reformácia zácznićie, á co rychley onę wykonayćie, á ze wßech naślicznieyßy Kośćioł uyźrzyćie, y dobrego Páſterzá, dobrzy podpáſterze pochwaleni będźiećie. A ieſliż tego nie uczynićie, iáko naiemnicy, Sędziego práwicą odrzuceni będźiećie. Tenże, Domin: 10. poſt Trinit: *O wy Monárchowie, czuyćie o ſobie, y o wáßych: O wy Biſkupi, obaczćie że dla wáßey winy Kośćioł Kryſtuſow prawie ieſt iáko Augiego ſtáynia gnoiu pełna. Pilnie tedy ſtáraućie ſię, ábyśćie ią wyczyśćili, żeby ſię nie rozgniewał Pan, á poginęlibyśćie z drogi ſprawiedliwey. Tenże,* Dom: 4. poſt Natal: Domini. *Iáłowie o ſprawiedliwośći wiáry, ná ktorą Bog, iáko ná wßego dobrego korzeń, pátrzy, uczyliſmy: ziębniáłá pilność doſkonáłego Piſmá, żaden ſię nie rádził xiąg Doktorow: do cyſtern ktore wody zádzierżeć nie mogły, Poſtyllarzow nikczemnych událiſmy ſię. Przyßłá tedy w gruby Fáryzayſki kwás ßczyrość wiáry, ták iż prawie Pogáńſka zabobonność werwáłá ſię y błąd bałwochwalſtwá. O Iezu Kryſte Biſkupie prawdziwy, weyźrzy ná Kośćioł twoy: obacz żeć wßytkie*

rzeczy z gruntu ſą wywrocone. Nic w Kościele niemáß wzgárdzenßego, iáko ſłowá Páńſkiego opowiedánie.

Iohannes Sarisburien: lib: 6. Poly: *Oznaymił Hádrianowi* IIII. *Papieżowi, gdy go pytał coby ludzie rozumieli o Kościele Rzymſkim: Wiele ich powieda, że Kościoł Rzymſki, ktory mátką wßytkich Kościołow ieſt, nie ták ſię mátką inßym pokázuie, iáko mácocha. Siedzą w nim Scribowie y Pháryzeußowie, kłádący brzemioná nieznośne ná rámioná ludzkie, ktorych ſię pálcem nie tykáią ſámi,* &c.

Chriſoſt: Homil: ex variis locis in Mat:

Kościoł ktoryby iákimże kolwiek ſpoſobem przećiw woley Kryſtuſowey czynił, godzien ieſt áby był odrzucony. Tenże, Hom: 46. in Mat: oper: imperf: *Káżdy Kościoł choć ma bárzo wiele ludzi, wßákoż ieśliże onych rzeczy dobrych, ktorych przedtym uczono, odſtąpił, opußczony ieſt, ábowiem pełny ieſt nie Bogá, ále dyabłá. Tenże,* Hom: 49. in Mat: *Kościołom zgołá nie mámy wierzyć, iesliby tych rzeczy nie mowiły, ábo nie czynili, ktore ſą zgodne z Piſmy.*

Auguſtinus de unitat: Eccleſ: cap: 10.

Ani z Kátolickimi Biſkupy zgadzáć ſię trzebá, ieśliże ſię w czym mylą, rozumieiąc co przećiwko Kánonicznemu Piſmu ś.

Ambroſius in Luc: cap: 9.

Iesli ieſt ktory Kościoł, ktoryby wiárę odrzucał, y Apoſtolſkiego opowiedánia fundámentu nie dzierżał, żeby iákiey zmázy niedowiernośći nie uczynił, ma być opußczony, &c.

II. Kościoł zbudowány ieſt nie ná Pietrze/ ále ná wierze oney/ Tyś ieſt KRYSTUS.

Auguſtinus de verbis Domini Serm: 13.

Piotr od opoki, nie opoká od Piotrá, iáko nie Kryſtus od Krześćiánina, ále od Kryſtuſá Krześćiánin názywány bywa. Tyś ieſt Piotr, á ná tey opoce ktoraś wyznał, mowiąc, Tyś ieſt Kryſtus Syn Bogá żywego, zbuduię Kościoł moy, to ieſt, ná mnie ſámym, Synu Bożym żywym, zbuduię Kościoł moy: ná mnie zbuduię ćiebie, nie mnie ná tobie, &c. *Tgáni tám tych, ktorzy ſię chcą budowáć ná ludziách, nie ná Kryſtuśie. Tenże mowi,* lib: 1. cap: 21. Retract: *Powiedziałem ná iednym mieyſcu o Apoſtole Pietrze ś. że ná nim iákoby ná fundámenćie Kościoł zbudowány*

Wielka T6. 73 Ego za mię ty Pietrze ale ia zbuduię

ieſt, ále wiem żem potym częſtokroć ták wykładał, to co od Páná powiedziano ieſt, Tyś ieſt Piotr, á ná tey opoce zbuduię Kościoł moy: áby ná tey rozumiano było, o tym, ktorego Piotr wyznał, mowiąc, Tyś ieſt Kryſtus Syn Bogá żywego, iákoby Piotr od tey opoki ták nazwány, oſobę Kościołá znáczył, ktory ſię ná tey opoce buduie, y wźiął klucze kroleſtwá niebieſkiego: ábowiem nie rzeczono mu, Tyś ieſt opoká, ále, Tyś ieſt Piotr: á opoká był Kryſtus, ktorego wyznał Piotr, &c. *Toż mowi,* Tractat; 124. in Ioh: *Też ſłowá ma* Ambroſius Serm: 84. y Beda in 1 Cor: 1. *Tenże mowi,* Tract: 10. in Epiſt: Ioh: *Coż ieſt, Ná tey opoce zbuduię Kościoł moy? Ná tey wierze, ná tym co ieſt rzeczono, Tyś ieſt Kryſtus,* &c. *Tenże,* in Pſal: 60. *A iżby był Kościoł zbudowány ná opoce, ktoż ſię ſtał opoką? Páwłá świętego ſłucháy mowiącego: A opoká był Kryſtus: ná nim tedy zbudowáni ieſteſmy. Tenże,* Epiſt: Sermon: 144. de Tempore, *Piotr ieden zá wßytkich odpowiedźiał. Tyś ieſt Kryſtus Syn Bogá żywego. Toż mowi* Serm: 13. de verbis Domini, y Tractat: 11. in Ioh. y Cyprianus Epiſt: 55.

Chriſoſtomus Homil: 3. in Acta.

Piotr wßytko czynił z ſpolnego zezwolenia wßytkich uczniow, nic z powagi ſwey, áni z roſkazánia. Tenże, Serm: de Pentecoſte. *Ná tey opoce: Nie rzekł, ná Pietrze, ábowiem nie ná człowieku, ále ná wierze zbudował Kościoł ſwoy. A coż byłá wiárá iego? Tyś ieſt Kryſtus Syn Bogá żywego. Tenże,* Homil: 55. in Mat: *Pan rzekł: Ná tey opoce zbuduię Kościoł moy, To ieſt, ná wierze, y wyznániu. Tenże,* Homil: 20. in Mat: Opere Imperf. *Kryſtus zbudował dom ſwoy, to ieſt, Kościoł ná opoce, to ieſt, ná mocy wiáry, ábowiem moc wiáry nazwána ieſt opoká, dla ktorey Symon názwány ieſt Piotrem.*

Cyrillus lib: 4. de Trinitat:

Iż opoká przez nazwiſko, nic inßego (rozumiem) nie názwał Pan, iedno nienárußona y ſtáteczna wiárę Piotrowę, ná ktorey Kościoł Kryſtuſow ták ugruntowány y zbudowány ieſt, áby nie upadł, y był nie przemożony fortom piekielnym ná wieki trwáiąc.

Ambroſius de Incarnat: cap: 5.

Wiárá ieſt Kościołá fundámentem, ábowiem nie o ćiele Piotrowym: ále o wierze rzeczono ieſt, ábowiem brámy śmierći nie

przemoga iey, ále wyznánie zwyćięża piekło. Tenże, in cap: 9. Lucæ. Opoka twoia iest Krystus: á fundámentem Kośćioła, wiárá iest. Ieśliże opoka będźiesz, w Kośćiele będźiesz, ábowiem Kośćioł ná opoce iest.

Hilarius lib: 2. de Trinitate.

Ieden nienáruszony fundáment iest, iedná tá iest szczęśliwa opoká wiáry, usty Piotrowymi zezná: Tyiesteś Syn Bogá żywego. Tenże, lib: 6. Piotr budowániu Kośćiołá podległ.

Gregor: lib: 3. cap: 17. in Iobum.

Kogoż inszego opoká znáczy? iedno tego, o ktorym Páweł ś. powiedźiał, A opoká byłá Krystus. Toż mowi lib: 28. cap: 6. in Iobum. Tenże, lib: 3. Epistol: 33. Zywot wász ná opoce Kośćiołá, to iest, ná wyznániu Piotrowym, gruntuyćie. Tenże, lib: 4. Epist: 32. Wszytek Kośćioł, czego Boże záchoway, z stanu swego wypada, kiedy ten, ktory się zowie Powszechnym Biskupem, upada. Tenże, lib: 4. cap. 36. Kiedy ten w błędźie ginie, ktory się Powszechnym zowie: żaden iuż Biskup w stanie prawdy nie zostawa. Toż mowi Panormitanus Kárdynał, in c. 1. de Iudicii. Nu. 4. kiedy głowá podeyżrzána iest, tedy y inszy ktorzy zá głowa idą, podeyżrzáni są.

Gloss: in Canon: Ita Dominus, dist. 19.

Ná onym ártykule wiáry, Tyś iest Krystus, &c. zbudowány iest Kośćioł. A ták ná sobie sámym zbudował Bog Kośćioł.

Biga salutis Serm. 51. de sancto Petro, y in Dominicam piszac infrà ascens. A ná tey opoce ktoraś teraz wyznał, y położyłeś ią zá fundáment wiáry, to iest, Krystusá, zbuduię Kośćioł moy, &c. y przywodźi one słowá, 1 Cor. 3, 11.

Polydorus lib: 5. cap: 12.

Cephas, po Syryisku rozumie się cáłowitość, ábo stałość, iż Piotr był w wyznániu cáły, ábo stały.

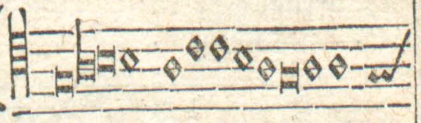
Erasmus in cap: 16. Mat:

A ták Piotr kámienisty (ábo opoczysty) wiárę cáłowitą Kośćiołá známionuie. Żeś wyznal mnie mowię, moię przetoż swiádom tobie, żeś natym wyznaniu zbuduię sobię kosciol, ktore będzie fundamentem.

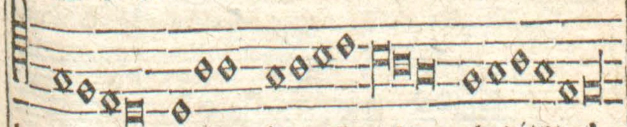
PIERWSZA PIESN O KOSCIELE BOZYM.

AUGUSTINUS Serm: 129. de Temp: Oćiec iest nie

rodzony / Syn iest rodzony / Duch święty nie rodzony / ále od Oycá / y od Syná pochodzący. Támże: Tá Troycá osobámi iest rozeznána.

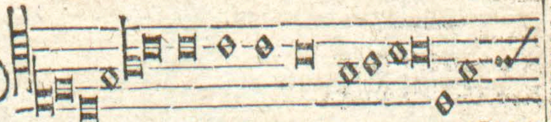
W

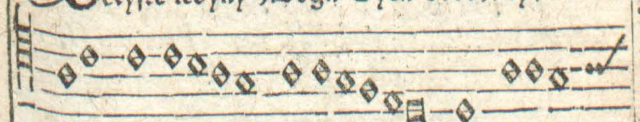
Anie nász studnico dobroći / Oycze bez początku / Od ćiebieć wszytko dobre pochodźi / Zmiłuy śię nád námi.

Rep. Pánie nász studnico / &c.

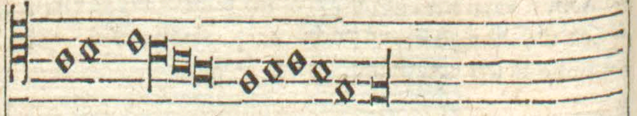
Rep. Pánie nász studnico / &c.

K

Ryste iedyny z Bogá Oycá urodzony / Ciebie z Pánny národzonego / świátu potrzebnego / Opowiedá-

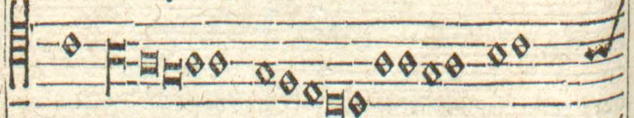

li cię Prorocy: Zmiluy się nád námi.
Rep. Kryste iedyny/ ⁊c.
Rep. Kryste iedyny/ ⁊c.

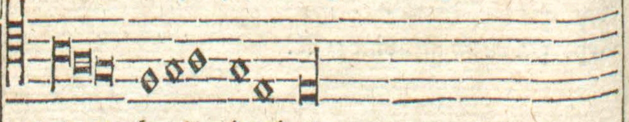

S

Swięty Duchu Boże wieczności/ rácz oświećić ná-

ße ćiemnośći/ byśmy spolem zgodnie mogli ćiebie chwalić

godnie/ Zmiluy się nád námi.
Rep. Swięty Duchu/ ⁊c.
Rep. Swięty Duchu/ ⁊c.

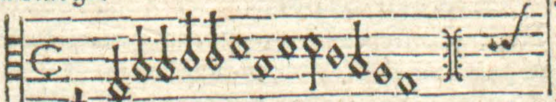
WTORA PIESN O K. B.

Z Proroká Ezáiaßá, z káp: 5. y z Proroká Hieremiaßá, z káp: 2. y 12.

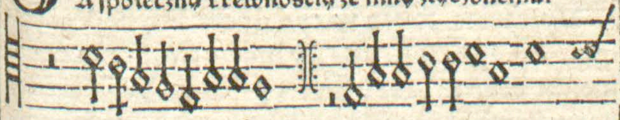
Cantabo dilecto meo, &c.

Clemens Alexandrinus li:7. Stro: cap:3. Nie miey-

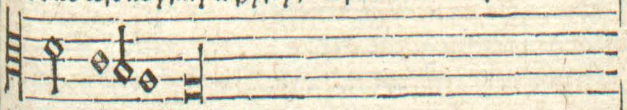
sce/ ále zgromádzenie wybránych názywam Kośćiolem. Y dokláda niżey/ cap: 10. Do ktorego Pan Bog zgromadza tych/ ktorzy iuż są sporządzeni/ ktorych tez Bog przeyźrzal przed stworzeniem świátá. August: Epist: 80. Krystus mowi wybránym y vmilowánym swoim do ćiálá iego należącym/ ktorymi iest Kośćiol. Hilar. in Psal. 51. Kośćiol iest dom Boży/ y wßyscy náśládowcy wiáry Ewánielickiey/ ⁊c/ ⁊c. A ták Kośćiolem prawdźiwym są sámi tylko wybráni y przeyźrzeni/ ktorzy nigdy zginąć nie mogą.

Záśpiewam pánu memu/ mnie ze wßech mile°/ Re.
A spoleczną krewnośćią ze mną zlączonemu:

O iego sławney winnicy/ Rep.
Godno iest ábyśmy wßyscy/ Spolecznie záśpiewáli/ ie-

mu chwałę dáli.

Ktora on z láski swoiey ták plotem ogrodźil/ Rep. Wybrawßy z niey kámienie/ hoynie ia rozplodźil: W pośrzod niey wieżę postáwil/ Rep. A w niey piękną práse spráwil/ Owocu z niey wdźięcznego/ czekal czásu swego.

A chćiał áby mu wdźięczne iágodki rodźiłá/ Rep. Ale oná ćierpniace y przykre puśćiłá: Przetoż Jerozolimczycy/ Rep. A mężowie Judſcy wßyſcy/ Rozſadźćie te rożnice/ me y tey winnice

A cożem z tą winnicą iuż dáley czynić miał: Rep. Wßytko w niey náprawiwßy/ tákem ſie w niey kochał: A záwżdym iuż czekał tego/ Rep. Aby z niey czáſu ſłußnego/ Wdźięczne iágodki roſły/ Aleć z niey złe poßły.

A teraz wam pokaże/ co z nią bede czynić/ Rep. Poniewaz z winnice mey niechćiał owoc wynisć: A ták iey płoty rozgrodze/ Rep. Gdźie moge tu iey záßkodze/ A będźie rozrzucony/ iey płot z káżdey ſtrony.

Vyźrzyćie co ſie w rychle iey buynośći ſtánie/ Rep. Jákie będźie iey máćie ſrogie podeptánie: Abowiem ią ták ſpuſtoße/ Rep. Wßytek iey korzeń roſproße: Ktorey nie okopáią/ ták iey zániedbáią.

Azrośćie ná niey ćiernie/ y ieżyny oſtre/ Re. A obłokom też pußczáć dżdżá namniey nie każe: By wilgotnośći nie miáłá/ Re. Gdyż ſie ták niepłodna ſtáłá/ Nie podáiąc żadne° / owocu ſłußne°.

Abowiem tá winnicá wßech záſtepow Páná/ Rep. Z ludu Jzráelſkiego ieſt znácznie zebráná/ A mąż z narodu Judſkiego/ Rep. Był wdźięcznym kocháńiem iego / Ktorych Pan długo czekał/ By ſie z nich kto vznał.

A dźiwnie im folgował/ czekáiąc w nich rządu/ Rep. A oni w złośćiách żyli/ nie czyniący ſądu: A miáſto ſpráwiedliwośći/ Re. Płácz/ krzyk á wielkie ćiężkośći/ Vbogim zádawáli/ o Páná niedbáli.

A też ie Pan odrzućił od oblicza ſwe°/ Re. Położył ie ná przykład tu oczom káżdego/ Bychmy ſie też ſtrzegli złośći/ Re. A żyli w ſpráwiedliwośći/ Ku chwale Páná ſwe°/ wiecznie trwáiące°.

Pomni ná to człowiecze wierny krześćiáńſki/ Rep. Jáko Pan Bog odrzućił on lud Jzráelſki: A to dla nieposłußeńſtwá/ Rep. Jáko y dla niedowiárſtwá: Strzeż ſie tego wßytkiego/ ſłuchay głoſu iego.

Abowiem ćiebie Pan Bog ták iuż vmiłował/ Rep. Syná ſwego iednego/ własnego dárował: Vczynił ćię ludem ſwoim/ Rep. W Synu ſwym iednorodzonym: Zá co ty Páná wzyway/ chwałe iemu daway.

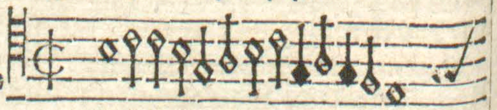
* Bądź tobie wieczna chwalá/ Oycze wßechmogący/ Rep. Zes nam raczył dárowáć Syná z wyſokośći/ By był náßym zbáwićielem/ Rep. Przyczyńcą y też Kápłanem: Ten nas vſpráwiedliwił/ Grzech z karániem zgłádźił. Amen.

TRZECIA PIESN O K. B.,

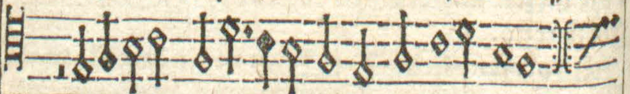
z Pſálmu Dawidowego 80. Qui regis Iſraël, &c.

AUGUSTINUS piſząc ná ten Pſalm/ mowi: To świáde-

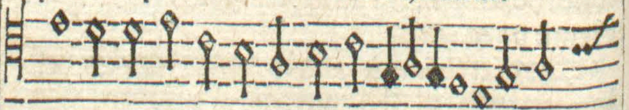
ctwo y Krystuſá y winnicę wyznawa / to ieſt Głowę y Ciáło/Krolá y Lud/ Páſterzá y trzodę. Tenże de unitat: Eccl. cap. 2. Kośćioł powßechny ćiálem Krystuſowym ieſt / Głowá ieſt ſam iednorodzony Syn Bogá żywego Jezus Krystus/ſam y zbáwićielem ćiáłá. Gregorius zgadzáiąc ſię z nim mowi in Pſal:4.Pœni. Krystus ieſt Głowá Kośćiołá/święty Kośćioł/ktory ieſt ćiáłem iego/ Duchem świętym bywa nápełniony/áby żył.

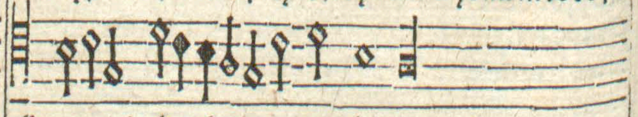
A ch pánie Boże ktory ſam rządziß kośćioł ſwoy w ktorymeś obrał ná wieki ſwoie mießkánie

prowádziß go iáko owieczki/wßák tē ieſt on lud twoy/R. Aby w nim było imię twoie ná wieki chwalone.

Okáżyß moc ſwoię/á przydź żebyś nas wybáwił: Boć ſię

okrutny iuż nád námi nieprzyiaćiel zmocnił.

Ach miły Pánie rácz weyźrzeć ná nas ſtrapione/ Ráczże nád námi okázáć twe święte zmiło-

wánie/ Repet. Dopomożyß nam ábyſmy ſię náwroćili/ z grzechow powſtawßy/ zá nie wierną pokutę czynili. Bądź nam miłośćiw/ á odpuść iuż náße zgrzeßenie/ dla ktorego ſłußnie ćierpimy to twoie karánie.

Ach Pánie Boże iáko długo maß ſię gniewáć/ á modlitwy ludu twoie° nie raczyß wyſłucháć/ Rep: Nákarmiłeś nas chlebem płáczu y żáłośći/ Nápawaß nas łzámi/ fráſunki y wielkiey ćießkośći. Boże wßechmocny zmiłuy ſię/ day nam poćießenie/Nieprzyiaćiołom náßym wßytkim day vpámiętánie.

Ach tá winnicá ktoraś ſam przenioſł z Egiptu/ Rozßyrzyłeś korzenie iey ſwego Teſtámentu/ Rep: Rwyrzućiłeś z niey mocą ſwoią Pogány/ Aby w niey wierni ná ich mieyſcu byli wkorzenieni : Nápełnili źiemię z błogoſłáwieńſtwá twoiego / y zmocnili ſię bárzo mocnie/ v ludu cudzego.

Ach tá winnicá potym ćiernia námnożyłá/ A od oney hoyney płodnośći bárzo odſtąpiłá. Re: Tę odrzućiwßy/ y záśiełeś inną náſádźił/ Krwią Syná ſwego Jezu Kryſtá polał y poświęćił: Vſtáwiłeś kroleſtwo áby ſię rozmnożyło/ ktore by záwße moc ßátáńſka ná świećie tłumiło.

Ach miły Pánie/ ktoż płot tey winnice ſkáźił/ ktoryś ták mocnie od początku z pilnośćią poſtáwił/ Rep: Dla tegoż ią wßyſcy ktorzy idą tár-

gáia/ Żeś ią opuśćił z obrony ſwey/ to ná oko znáią. Werwał ſię do niey wieprz leśny z wielką okrutnośćią/ Ten tárga/ depce/ pſuie/ morzy/ bez wſzelkiey litośći.

Ach Boże náſz wſzechmogący ćiebie prośimy/ Weyźrzy ná te vćiſki náſze/ ktore tu ćierpimy. Rep: Zátráć miły Pánie tę Beſtią okrutną/ ktora plugáwi winnicę twą náuką omylną: Przyimi Kośćioł ſwoy w opiekę/ nie day go ſpuſtoſzyć/ Zlituy ſię nád námi/ rácz koniec tym błędom vczynić.

Zápalona ieſt tá winnicá y wyćięta/ Rozborzona wſzytká iey pierwſza kraſá y odięta/ Rep: Ach moy miły Pánie iáko przedtym kwitnęłá/ Owoce dáiąc/ látorośli wſzędźie rozpuſzczálá: Od oblicza twego ſłuſznie zá złośći ſkarána/ A nie będźieli zlutowánia twego/ ieſt ſtrácona.

Weyźrzy o Pánie ná Syná twego miłego/ ktoregoś wydał ná zbáwienie Kośćiołá ſwoiego/ Rep: Dla tegoż odpuść/ rácz ſię zmiłowáć nád námi/ Wſzákeś náſz Oćiec miłośćiwy/ toć my wyznawamy: Nie day záginąć nagle/ prośimy ćię pokornie/ Záchoway nas mocną ſwą ręką przy ſwoiey obronie.

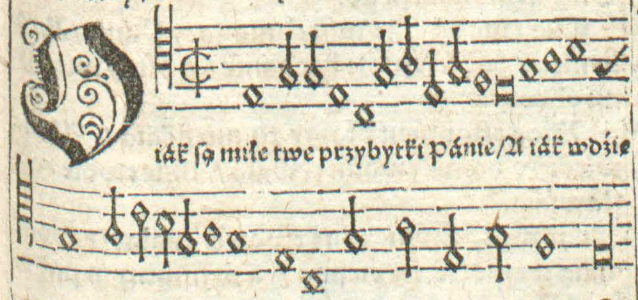
* A wybáwieni z vdręczenia ták ćięſzkiego/ Będźiemy chwalić imię świete Máieſtatu twego: Rep: A nie odſtąpimy iuż od ſłowá twoiego/ Chcemy ſię zlepſzyć/ ćiebie ſłucháć Páſterzá

náſzego. O Boże wſzechmocny/ okaż łáſkę ſwą nád námi/ Wybaw nas z mocy okrutnikow/ Amen wſzyſcy rzeczmy.

CZWARTA PIESN O K. B., z Pſálmu Dawidowego, 84.

Quàm dilecta tabernacula tua, &c.

CHRISOST: oper: imperf: Hom: 46. Nie ten z Kośćiołá wychodźi/ ktory ćieleśnie wychodźi/ ále ktory duchownie grunty opuſzcza prawdy Kośćielney. Myſmy od nich wyſzli ćiáłem/ á oni od nas vmyſłem: Mychmy od nich wyſzli mieyſcem/ oni od nas wiárą. Myſmy v nich zoſtáwili fundámenty śćian/ á oni v nas zoſtáwili fundámenty Piſm: Mychmy od nich wyſzli przed ludźmi/ á oni od nas przed Bogiem: dla tegoż oni iáko ćieleśni Krześćiáni/ prześláduią náſze duchowne. Támże/ z Kośćiołá ćieleſnego duchowny wyſzedł/ to ieſt/ z ludu ſwoiego ktory ſię zdał być Krześćiáńſkim/ á nie był/ lud ten wyſzedł/ ktory ſię nie zdał być Krześćiáńſkim/ á był.

Boz wielkiey chući duβá ma k nim prágnie/ Aby miálá w twym domu mieβkánie / á społeczne obcowánie.

Strapione ſerce / y to moie ćiáło / prágnie áby w twym domu mieβkáło / á w nim záwżdy przebywáło.

Bom iuż w nim nálazł vćieβne mieβkánie/ Ják wrobliczek wdźieczne gniazdko ſwoie/ gdźieby miał ſkłáść dźiatki ſwoie.

Bo tu przebywaβ Boże wβechmogacy / dáry dawaβ wβech ożywiáiacy / wiernym k tobie wołáiacym.

Do twego domu wierni ſie zchadzáia/ iák ku gniazdom ptacy ſie zlatáia/ gdźie twe imie wysławiáia.

W nim ſobie służa k rodzeniu nowemu / w nim ſie rodza k práwemu wierzeniu / Z twego Duchá naświetβego.

Tuć twe oltarze wβechmogacy Pánie/Krolu moy / tuć ieſt moie kochánie / gdźie z wiernymi obcowánie.

Błogosławieni ktorzy tu mieβkáia / Aż ná wieki w domu twoim trwáia / imie twoie wysławiáia.

Cić wyśpiewuia imie twoie chwalac/ rádość máia weſpołek ſie ćieβac / á w ſmutnym padole płacza.

Zá co im da Pan tu dobrorzeczenie / Y we

wβyſtkich cnotách pomnożenie/ Przy ſwoim wiernym Syonie.

Boże wβechmocny vſłyβ prosby moie/ Wβákes Bog náβ / nákłoń vcho ſwoie / A weźm nas w obrone ſwoie.

Ráczże ſam weyźrzeć náβ łaſkáwy Pánie/ Ná własnego Syná záſłużenie / Ten nam ſpráwił wykupienie.

Boć milβy ieſt dźień w twych przybytkách mieβkáć / Niż tysiac dni w złych zborzech przebywáć/ á z nimi tákże obcowáć.

Szczesliwy ieſt ten/ kogos ty ſam wybrał/ Aby w domu twym swietym przebywał / Jmie twe swiete wysławiał.

Gdźie wβytkie wierne wβem dobrym nápełniaβ / Swoie dáry z hoynośćia im dawaβ / A z łáſki ſwey swietey zbawiaβ.

Bos też ty ieſt ſam słońcem przezroczyſtym/ wodzem pewnym/ wβytkim ſwym wybránym/ y mocnym obrońca wiernym.

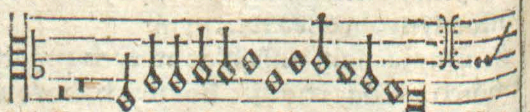
* Dayże nam mieβkáć w tych przybytkách twoich / á day chodźić do twych zborow swietych/ gdźie ieſt obcowánie wiernych.

Jzbychmy ćie tám ſerdecznie chwalili / ze wβytkimi twemi wybránemi / potym wiecznie z toba żyli. Amen.

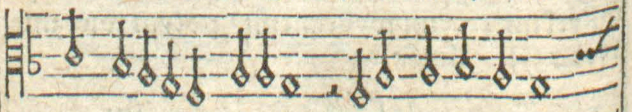
PIATA PIESN O K. B.

Aby Kośćioł Pan Bog moca Boſtwá ſwego wybáwić

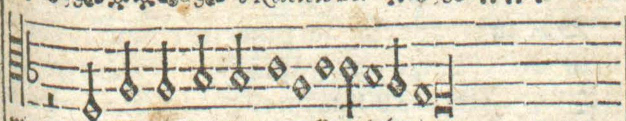
raczył od Tyránnow/y od báłwochwálcow/ktorzy sie stá-
wáią / áby go mogli do gruntu wywroćić / widząc go być
gromadką máłą. TERTULL. lib. de Pudicitia: Liczbá
Biskupow nie iest Kośćiołem. Tenże lib. de Pœnit. Przy
iednym ábo przy dwu Kośćiół iest. AUGUST: in Psal:
128. Niekiedy w sámym Ablu był Kośćiół: niekiedy w sá-
mym Enochu: niekiedy / w sámym tylko domu Noego:
niekiedy w sámym Abráhámie / niekiedy w domu Loto-
wym ꝛc. NAZIAN: Orat. ad Arianos. Gdźież są owi/
ktorzy nam vbostwo ná oczy wyrzucáią / ktorzy sie bogá-
ctwy swemi chełpią / ktorzy kośćiół z wielkośći szácuią / á
máłą owczárnią gárdzą. Támże: Oni máią kośćioły/á my
Bogá. Támże: Máią oni lud/my Anioły: oni śmiáłość/
my wiárę: oni groźby / my prozby : oni bićie / my ćierpli-
wość: oni złoto y śrebro / á my słowo szczyre. CHRISO-
STOMUS Homil. 36. ad Antioch. Coż mi do wielkośći?
Izali nie widźićie / iż lepsza iest rzecz mieć ieden drogi ká-
mień/niż pieniążkow wiele. Tenże/Homil. 40. Lepszy iest
ieden czyniący wolą Bożą / á niżeli dźieśięć tyśięcy grze-
sznikow.

IVż sie godzi serce swe ku Bogu podnośić/ Rep.
A ná obronę iego beśpiecznie sie spuśćić:

W tym teráźnieyszym śćiśnieniu / w ćięszkim pokuszeniu/

nie máiąc sámi z siebie mocy k wybáwieniu.

Przetoż k niemu wołaymy w sercu vniżo-
nym / Rep. Wzywáiący go záwsze y w Duchu
skruszonym/ Wierząc iż nie opuśći nas/ máiąc w
swey pieczy nas: Boże ná wysokośći/ Rácz sam
walczyć zá nas.

Bo wiele nieprzyiaćioł iuż powstawa wzgo-
re/ Rep. Nam trzodźie twoiey groża / wiodąc
swoie spore: Chcecy nas z świátá wygládźić / y
do końcá skáźić / Twoie zbáwienna prawdę do
gruntu wywroćić.

Bo niechcą temu wierzyć żesmy twoia trzo-
da/ Re. Ani ná to pomyślić/ żeś ty nasz obrońcá:
Ale też to śmieią mowić/y tym sie wiec szczyćić/
że nád námi mocą swą mogą zwyćięstwo mieć.

Ty wiesz iżeś nas obrał k niebieskiey rádośći/
Rep. Z bledow/ z grzechow wybáwił/ z swoiey
Boskiey mocy / W Kośćioł twoy święty przy-
łączył / w tymeś służby zrządźił / y o zbáwieniu
wiecznym iużeś nas vpewnił.

O Boże wszechmogący bądźże záwżdy z ná-
mi/ Re. Y we dnie y też w nocy / dźierz rękę nád
námi: Okaż w nas swoie moc Boską/y mądrość
niebieską/ zásromay pychę/ vpor/moc nieprzyia-
ćielską.

Boć iuż rece ściagáia przećiw twym wybrá-
nym/ Re. A bárzo one trapia tyráństwem ſwym
ſrogim: Nie ráczże nas im w moc dawáć/ y háń-
bić dopuſzczáć/ A imie ſwoie świete im dáć po-
ſromocáć.

Powſtańże w ſwoiey mocy Boże wſzechmo-
gacy/ Rep. Słuchay náſzych żadości z ſwoiey
świetey gory: Przeſtraſz wſzytkie niezbożniki/
świátá miłowniki/ ludu twego wiernego ſrogie
ſprzećiwniki.

Podnieś ſwoie práwice nam ku poćieſzeniu/
Rep. Day okrutnikom w lice ku ich záwſtydze-
niu/ Zetrzyſz ie y ich tyráńſtwo/ złość y okrućień-
ſtwo: Day nam teraz ściśnionym ſwe Boſkie
zwyćieſtwo.

Badźże obrona náſza przećiw ich ſrogośći/
Rep. Teraz y też w káżdy czás z ſwoiey wſze-
chmocności/ Day niech przeſpiecznie mieſzká-
my/ á tobie ſłużymy/ Bedac w twym opátrze-
niu/ z tego ſie ćieſzymy.

Nie boiacy ſie śiły niezliczonych ludźi/ Rep.
ktorzy nas ſwym tyráńſtwem wſzedy ogárneli.
Mamy ćiebie przytomnego/ Krolá niebieſkie-
go/ A tyś ſam ieſt obrońca káżdego wiernego.

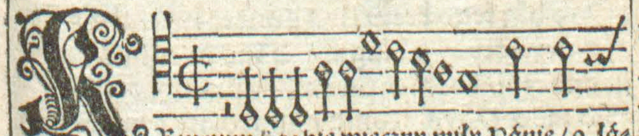
Dayże nam ſtałemi być zbáwićielu wieczny/
Rep. Waſzka droga przechodźić przez nieprzyia-
ćioły: Bo ieſt Pánie twe zbáwienie/ y wyſwobo-
dzenie/ W Kośćiele twym y w niebie wieczne

pożegnánie.

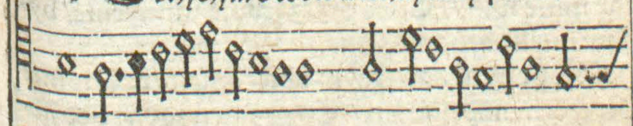
* O ráczże to vczynić dla Syná ſwoiego/
Rep. Day ſzcześliwie doſtapić kroleſtwá wie-
cznego/ A tobie tám chwałe wzdawáć/ wiecznie
roſkoſzowáć/ Swiety/ świety/ z Anioły áż ná
wieki śpiewáć. Amen.

SZOSTA PIESN O K. B.,

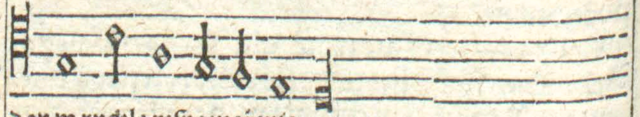
IAko pan Bog wſzechmogacy wierne ſwoie wybáwia/
gdy do niego wołáia/ z rozmáitego niebeſpieczeńſtwá/
według náuki Piotrá świetego/ ktory mowi/ 2 Pet. 2. V-
mieć pan pobożne ludźi z pokuſzenia y z vtrapienia wybá-
wić: y Dawidá/ Pſal: 34. Wołáli ſpráwiedliwi/ á wyſłu-
chał ie pan/ y ze wſzytkich vćiſkow ich wyzwolił ie. Tám-
że: Wiele ieſt vćiſkow ſpráwiedliwych/ á z tych wſzytkich
wybáwi ie pan. Czego mamy przykład w Pátriárchách/
Gen: 20. 41. Iudith. 8. W Prorokách/ Dan: 3. 14. 13. W
Krolách/ 2. Paral: 20. W Apoſtolech/ Act: 12. 27. W Má-
ryey pánnie/ Matth. 1.

Rzyczym k tobie wieczny miły pánie/ o łá-

ſkáwe wyſłuchánie/ Weyźrzyſz ná ſwoie ſtworzenie/ á

day w rychle wſpomożenie.

Myć ſie pod ſtraż twoie vćiekamy / w tych trudnośćiách ktore mamy : Bo wßytkie ßátáńſkie śiły / ná nas ſie gwałtem zburzyły.

A iuż práwie ze wßelákiey ſtrony / potrzebuiem twey obrony : Ktorey gdy mieć nie bedźiemy / wßyſcy rázem poginiemy.

O wieczny Boże Oycze prawdźiwy / wßákes ty Pan lutośćiwy / Prośim ćie twoie śieroty / vſkrom ty náße kłopoty.

Muśim to znáć żeſmy przewinili / kaźń okrutna záſłużyli : Bo czynim rozliczne złośći / przećiw twey ſpráwiedliwośći.

Wßákże iednák to vfánie mamy / że łáſke twa otrzymamy / Gdy twego miłego Syná / bedźie zá námi przyczyná.

Bo dla tego krew ſwa świeta przelał / by ſrogi gniew twoy vbłagał / Nas wiecznie z toba ziednoczył / ku łáſce pierwßey przywroćił.

A iáko Poyśrzednik náß iedyny / pokrywáiac náße winy / Chce przez ſwoie záſłużenie / byſmy mieli wſpomożenie.

Y vpewnił nas ſwym obiecániem / w Piśmie świetym nápiſánym / Co przezeń żadáć bedźiemy / że to wßytko odźierżymy.

Przetoż káżdy bez wßego watpienia / oczekaway poćießenia / Gdy ſwe oczy w niebo wznośiß / w pokorze w ćichośći prośiß.

Weyźrzyß ná to wieczny miły Pánie / Syná twego obiecánie / A w ták wielkie zámießánie / miey nád námi zmiłowánie.

Jákoś miał nád młodźieńcy onymi w Bábilonie ſługi twymi / Ktorzy do ogniá wrzuceni / nie byli nic vßkodzeni.

Poyśrzod piecá z Anioły chodźili / wßechmocność twoie wielbili / żeś przez cud okazáć raczył / iákoś ſług ſwych nie przebaczył.

Tákże też do Lwiey iámy wrzucony / Dániel błogoſłáwiony / Widźiał znák nie poſpolity / wßemu świátu známienity.

Krzyczac k tobie Pánu Bogu ſwemu / Pomocnikowi práwemu / Był prześpieczen Prorok świety / miedzy ſrogiemi źwierzety.

* Tymże kßtałtem nas śierotki twoie / záchoway w te niepokoie : Byſmy pod twa ſtraża żyli / ćiebie prześpiecznie chwalili.

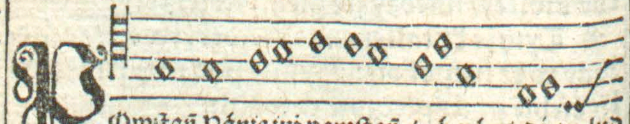
Rácz potłumić duſſne zprzećiwniki / z ich wßytkimi ſłużebniki : Niech znáia twoi wybráni / żeś ty Pan nád wßemi Pány.

My w tobie pewne vfánie mamy / że to wßytko otrzymamy : Amen / niech ſie iuż ták ſtánie / wyſłuchay nas miły Pánie / Amen.

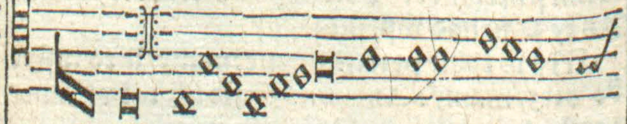
SIODMA PIESN O K. B.,
z Pſálmu Dawidowego 68.

Exurgat Deus & diſſipentur, &c.

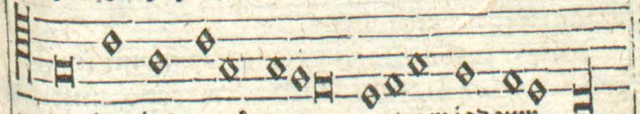
TEn pſalm dawni Krześćiánie śpiewáli/ gdy Iulianus Apoſtata trapił Kośćioły Boże: o czym czytamy/ apud THEODOR: lib: 3. cap: 17. Hiſt: Eccl: A im więcey Kośćioł Boży trapił/ tym ſię on krzewił ſzyrzey. TERT: lib: Apolog: cap: 45. Więcey nas ſſtawa ſię Krześćiány/ nim nas więcey morduiećie: krew ieſt naśieniem Krześćian. Támże: Gdy wy nas potępiaćie/ Bog nas rozgrzeſza. Tenże/ ad Scapulam: Przedſię ć nie vſtánie tá wiárá/ ktora więc o tym/ tym więcey ſię buduie w ten czás/ gdy ſię zda być wyćięta: ábowiem káżdy przypátruiąc ſię táktey ćierpliwośći/ iákoby nieiákim ſkrupułem przeráżony/ chutliwie ſię pyta/ co ieſt zá przyczyná tego mordu/ á poznawſzy prawdę/ ſam ſię záraz vdawa zá nią. Toż mowi LACTAN: lib: 5. cap: 20. y HILAR: lib: 7. de Trinit: y LEO Sermon: 1. de S. Petro.

ROwſtań Pánie iuż powſtań/ á náwiedź ty lud
Ná ſwe śluby roſpomni/ niż ſąd twoy przydźie

twoy ſam/ Rep.
groźny. Obácz nas opuſzczone/ od wſzech ludźi wzgárdzo-

ne/ My ć do ćiebie wołamy/ pomocy twey żądamy.

Prawdáć twa bárzo w ćieśni/ przez złośćiwe zwodniki/ Re: Kośćioł twoy oczekawa/ w Bábilonie przebywa: Zmiluy ſię/ á zlutuy ſię/ Páſterzu náſz przybliż ſię/ Vſlyſz wiernych ſtekánie/ á day im wybáwienie.

Weyźrzy ná Kośćioł święty/ iák ieſt v złych przeklęty/ Rep: Antykryſt go odźierżał/ zakony ſwymi związał: Słowo/ ſłudzy/ świątośći/ ćię mu ſą w nienawiśći: Ten/ by poznány nie był/ lárwę z wierzchu zoſtáwił:

Chwałę Bożą odmienił/ ktorą ſam Pan vſtáwił/ Rep: Słowo Boże zniewążył/ vſtáwy ludzkie wtráćił/ Sákrámentá zodmieniał/ ná ćię Páná nie pomniał/ Ktorys tego zákazał/ by ſię nikt nie domyślał.

Bo kto pierwſzy Kośćioł znał/ náukę/ wiárę widźiał/ Rep: Niemáſz mu podobieńſtwá/ dla weſłego Pogáńſtwá. Rácz weyźrzeć miły Pánie/ przyſzłoć iuż wypełnienie/ Co Prorocy piſáli/ á wierne przeſtrzegáli.

Obacz tę małżonkę ſwą/ Antykryſtem zmázáną/ Rep: Rácz wſpomnieć ná śluby ſwe/ obietnice łáſkáwe: Boć niemáſz ktoby ćieſzył/ á kácerſką moc zburzył/ Jedno ty Pánie mocny/ boś

ty sam iest wßechmocny.

Ráczże wzbudźić sługi twe / oznaymi im słowo swe/ Re: Day im Duchá świetego/ mistrzá naprawdźiwßego: By w poysrzod Babiloná/ mowili twoie słowá / Lud wynisć pobudzáli/ by grzechu/ pomsty vßli.

Day Krolom serce tákie / by twe słowo przyieli/ Rep: By złych Kośćioł wzgárdźili/ iák biedny odrzućili. Ráczże im dáć nász Pánie/ z łáski swoiey vznánie / Aby ćie też poználi/ Jmie twe wysławiáli.

By zás twoy Kośćioł swiety / przyßedł do swey istoty/ Rep: Aby w nim studzy byli/ á prawdy náuczáli: Aby twoiá małżonká/ przez ćie iuż odnowiona / Wierząc Ewánieliey / miálá swe zbáwienie z niey.

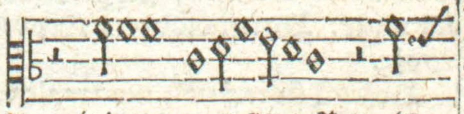
* Ráczże iuż nas wysłucháć/ á poćießenie nam dáć/ Rep: Ráczże nas sam wybáwić / á zprzećiwniki stłumić. Day to zá nászych czásow/ ná prosbe nászych głosow. Bysmy tu w prawdźie żyli/ ćiebie wiecznie chwalili/ Amen.

OSMA PIESN O K. B.,
z Psalmu Dawidowego 46.

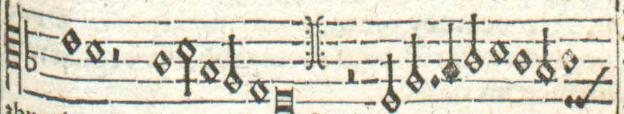
Deus noster refugium & virtus.

GDy Cesarz Kárzel V. Márćiná Lutrá do Vormáciey ná Seym dla dysputácyey wezwał / dawßy mu gleyt/ od czego/ gdy go niektorzy odwodźili / rádząc mu / áby tám

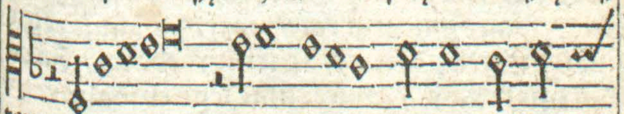
nie ieźdźił/ przekłádáiąc mu niebespieczeństwo/ ten Psalm spiewał. Ktorego z Papiestwá wygnáło/ nie łákomstwo/ áni wßeteczeństwo żadne/ iáko twierdzą przećiwnicy: ále zabobony/ bálwochwálstwo/ znieważenie y zelżenie zásługi Krystusowey / przez odpusty bluźnierskie : świádczy Massæus Kánonik lib: 20. Chronic: POLID: lib: 8. cap: 4. GVICIARDIN: lib: 13. Hist: Ital.

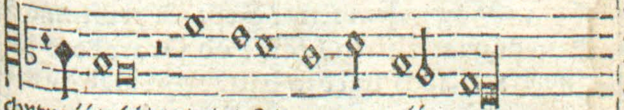
Niezwyćięzny grunt iest Pan Bog nász / y Bronić nas tu w niebespieczny czás / wi-

zbroiá mocna broniąca nas: Rep.
dząc vtrapienie wßytkich nas. Nieprzyiaćiel dußny nász

ten czyha ná nas / Tegoć wrodzenie iest/ złość/ fałß/ y

chytrość/ ná ziemi nie iest iemu rowność.

Nic tu nie pomoże moc nászá / ktora przećiw iemu iest máła/ Re: Walczyć zá námi wßechmocny Pan / ktory Bogu Oycu iest mił sam. Py-

taſzli: Ktoryż to ieſt: Jezus Kryſtus Pan/ Bog Zaſtepow/ Zbáwićiel náſz iedyny/ Obrończá y ſtroż Krześćiáńſki.

By też ten świát pełen dyabłow był/ á nas wſzytkich pożrzeć vrádził/ R. Jednák ſie go nic nie boiemy/ gdyż pomoc pewna z niebá mamy. Niech Xiaże świátá tego/ groźi nam ſrogo/ Nic nie może: Bo ieſt oſadzone/ y potepi go ſłowo Boże.

Bożego ſłowá nikt nie zwalczy/ ále przed nim vſtapić muśi: Rep: Boć z námi ſam Bog ſtoi w polu/ pośiláiac wſzytkich w tym boiu. Jeſlić żywot twoy biora/ żone/ máietność/ Puść z dobra wola/ Bog ći to nágrodźi/ w kroleſtwie niebieſkim poſádźi.

Nie z námić walke záczynáia/ ále ſie Bogu zprzećiwiáia: Rep: Przetoż ich też on ſam zwyćieży/ ſpali ogniem okrety/ wozy/ Połamie tegie łuki/ drzewá pokruſzy/ Wierne wybáwi/ Zá co mu dźiekuymy/ y świete imie iego chwalmy.

* Prośimy ćie Boże wſzechmocny/ iżeś ty ieſt Pan Bog náſz mocny/ Rep: Wyrwi nas z rak nieprzyiaćielſkich./ tákże od Prorokow fáłeſznych: Niech wiedza báłwochwálcy/ y niezbożnicy/ Że ty máſz dźiatecżki ſwoie ná pieczy/ Ná to/ Amen/ iuż wſzyſcy rzeczmy.

DZIEWIATA PIESN O K. B.

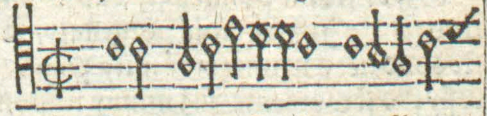
z Pſálmu Dawidowego 124.

Niſi Dominus ipſe fuiſſet nobiſcum, &c.

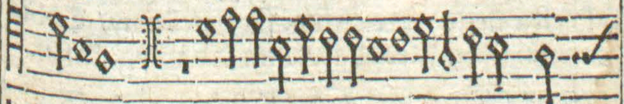
CHRISOST: Serm: de Pentecoſt: Kośćioł Krześćiáńſki może ná ſie mieć ſzturmy/ ále zwyćiężony nie może być przedſie: ma ná ſie nawálnośći/ ále nie zátonie: puſzczáia náń ſtrzały/ ále przedſie nie bywa przebity/ etc. Tenże/ Homil: 20. in Mat: Oper: imperf: Abowiem choć ſie Kośćioł vniża dla pokuſzenia/ iednák zginać nie może/ dla wiáry Kryſtuſowey. Támże/ A iż niektorzy z Kośćiołá wypadáia/ ći nigdy nie byli Krześćiány. Támże/ Hom: 23. Choćiaż ná Kośćioł wſzelákie nawálnośći pokus bija/ iednák rozbić ſie nie może/ ábowiem Syná Bożego Sternikiem ma.

SYBILLA.

Mergitur interdum, ſed non ſubmergitur unquam.

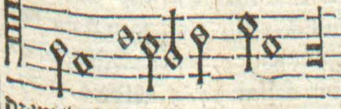

Czáſu tey náſzey pokuſy/ by Pan Bog nie Káżdy człowiek zeznáć muśi/ z wiernemi wy

był z námi/ Rep.

bránemi: My vbodzy á ſtrapieni/ od wiela ludźi wzgárdzeni/ byliby ſmy zniſzczeni.

Ták ſię ná nas náſádźili / z vporu á ze złośći/ Rep: Myśl wßytkę ſwą náſádźili / z wielkiey popędliwośći: A ſnadź/by te możność mieli/ żywoby nas pożrzeć chćieli/ Byſmy rázem zginęli.

A ktorym kßtałtem gdy zbiorą z wielkiego dżdżá potoki / Rep: Silnym gwałtem zewſząd zbiorą / wnet zárázem potopy / W powodź co ſię wiec náwinie / Ták ſię ſądźi ich myślenie/ ná náße zátrácenie.

Bogu ſłußna chwałá ma być / Z tey łáſki/ á z miłośći/ Rep: Żeć on nas nie da drapieżyć / ich wielkiey okrutnośći: Dußá náßá iáko ptaßek/ wywikłáłá ſię z ich śiatek/ y buia ná wolnośći.

Szyki ſię im pomießáły / ktorymi ßli k nam ſrodze/ R: Iuż ſię śidłá potárgáły/ A myſmy ná ſwobodźie: á w imię twe miły Pánie/ co rzadźiß wßytko ſtworzenie/ iuż mamy wſpomożenie.

* Proſimy ćię miły Pánie/ Wyſłuchay náße wołánie/ Rep: Rátuyże nas czáſu tego / od Antykryſtá złego: Do ćiebieć ſię vćiekamy/ Tobie ſámemu vfamy/ wybáwienia żądamy/ Amen.

DZIESIATA PIESN O K. B.

Wźięta z Proroctwá Ozeaßowego, z kápit: 2. y z Páwłá ś. z liſtu 2. do Koryntow z káp: 11.

PAn y zbáwićiel náß Iezus Kryſtus / on ſam á nie kto inßy/ ieſt Oblubieńcem Oblubienice Kośćiołá ſwego: co ſię pokázuie nie tylko z Piſmá ś. Iſai: 54. 5. Oſeæ 2. 15. 19. Pſal: 45. 11. Mat: 22. 2. Ioh: 3. 29. 2 Cor: 11. 2. Apoc: 19.

7. áley z Doktorow: AUGUST: de unitat: Eccl: cap: 4. Głowá iednorodzony Syn Boży / á ćiáło iego Kośćioł/ Oblubieniec y Oblubienicá dwoie w iednym ćiele / ꝛć. AMBROS: lib: 3. cap: 5. de Fide, mowi / Sam Kryſtus ieſt Oblubieńcem / á Kośćioł iego Oblubienicą. BERNARD: Epiſt: 237. mowi do Eugeniuſá Papieżá/ widząc wielką ſkázę Kośćiołá Bożego/ á życząc nápráwy: Oblubienicá Páná twoiego/ ktora tobie ieſt zwierzona / niech ſię odmieni ku lepßemu. Támże/ Tego od ćiebie oczekawa/ y koniecznie prośi Mátká twoiá/ tego Synowie mátki twoiey/ máli y wieley tego prágną/ o to wzdycháią/ áby wßelkie ßczepienie / ktorego nie ßczepił Oćiec niebieſki/ twoimi rękámi wykorzenione było / ꝛć. Ná co nie pomniąc Papieżowie / zową ſię Oblubieńcámi Oblubienice/ lib: 6. cap: Quoniam de Immunitat: Eccl: My ſpráwiedliwośći náßey / y Kośćiołá Oblubienice náßey niechcąc zániechywáć/ ꝛć. Toż nápiſano támże cap. Vbi periculum de Electione: y Gloſſator in cap: Cùm inter in Extravagant. zowąc Papieżá Oblubieńcem: ktory tytuł y nazwiſko Bellármin Iezuitá przyznawa Papieżowi/ lib. 2. cap. 31. de Rom: Pontif: w czym nie był ták śmiáły Smiglecki Iezuitá. Słowá iego ſą w Diſputácyey Wileńſkiey / Roku 1599. Kośćioł nie może mieć inßego Oblubieńcá ſwego krom Kryſtuſá/ ále może mieć w niebytnośći Oblubieńcá ſtrożá nád ſobą/ ꝛć. Vpátrował/ że drugi Oblubieniec / nie może być iedno cudzołożnik / ábowiem Oblubienice tey ktoraby ſię do dwu małżonkow znáłá/ czyſtość w cále nie może być záchowána. Widźiał y to/ iż ten ktoryby ſię zwał Oblubieńcem mátki ſwey / muśiałby być inceſtuoſus, czyniąc ſobie z mátki małżonkę: pámiętał

też muśi być/ y ná one ſłowá Auguſtynowe/ktorych ći ná-mienieni zápomnieli/ Nie będźie miał Bogá Oycem/kto-ryby niechćiał Kośćiołá mieć mátką/ lib: 4. cap: 10. de Symbolo. A iż to czyni Papież: Toć według tych ſłow/nie ma w niebie Bogá Oycem.

Notáiáko, Pánie iák ich wiele ieſt/&c.

SLuchay Małżonko miła/ poćieſzenia ſwego/ Tyś ieſt wierny kośćioł moy/ z narodu ludzkiego: W tobiem ia vczy-nił ſwe/ mieſzkániczko wdźięczne/ A záwżdym też ieſt z tobą/ tu ná wieki wieczne.

Jam ćie ſobie poślubił zá małżonkę miłą/ A chcę tego po tobie/ byś mi wierna byłá: Poślu-biłem ćię ſobie w wierze y w czyſtośći/ W ſądźie/ w łáſce/ w miłośći/ y w ſpráwiedliwośći.

Jam ćiebie vmiłował/ gdym ſię twym mę-żem ſtał/ Wźiąwſzy ná ſię twe ćiáło/ z tobąm ſię ták złączył: Przypuśćiłem ćię też iuż do ſwey máietnośći/ A do oney ſtráconey twoiey nie-winnośći.

Dla ćiebiem wiele ćierpiał/ gdym ćię odkupo-wał/ Bym ćię vſpráwiedliwił/ y z Oycem poie-dnał: Krwią ſwą twe grzechy zgłádźił/ ábym ćię poświęćił/ A do łożnice wieczney záraz dopro-wádźił.

Niechćieyże ſię nic trwożyć/ w troſkách/ w ſmutkách ſwoich/ Wſzák ty máſz doſyć wdźię-cznych iuż obietnic moich: Bom ći ia ćiebie ie-ſzcze od wiekow poślubił/ Dla ćiebiem krew ſwą przelał/ ábych ćię nie zgubił.

Jużże tedy nie mieſzkay/ á poſpieſz ſię ku mnie/ Wiedz iż ty záwżdy znaydźieſz prędką łáſkę v mnie: Boćiem ia nágotował vpominki wdźię-czne/ Te ſą wiecznie trwáiące/ y záwżdy beſpie-czne.

Otomći też zoſtáwił ták zacne kleynoty/ kto-rych máſz z pilnośćią ſtrzedz z ſwey vprzeymey cnoty: A niewiem by było ták iuż co zacnieyſze-go/ nád ſłowá moie co ſą z ſkárbu niebieſkiego.

Nuż ćiáło y krew moiá/ ktorąm zá ćię wylał/ Abyś ty wiecznie we mnie/ ia w tobie przeby-wał: Niechćieyże tedy ſobie lekce ważyć tego/ gdyżći to ieſt podano/ dla zbáwienia twego.

Wſtań á poſpieſz ſię ku mnie Pánu Bogu ſwemu/ Wieſz żemći ia ieſt gotow z ſwą łáſką káż-demu: Przydźże iuż á vżywieſz ze mną ſwych rádo-śći/ ktoremći nágotował z ſwey dobrotliwośći.

Już w Kroleſtwie moim ſą wdźięczne twe przybytki/ A tobie z moiey łáſki zgotowáne w-ſzytki: Ktorych ty ze mną wiecznie iuż będźieſz v-żywáć/ á w kroleſtwie niebieſkim ná wieki prze-bywáć.

Tu iuż wſzyſcy ſłyſzymy/ co nam Pan Bog ſpráwił/ Że nas ſynowi ſwemu w małżeńſtwo poślubił: Ten ſię nam ſtał Małżonkiem przez

ſwoie wćielenie/ My też oblubienica/ przez weń vwierzenie.

Słuchayże też Małżonko / czego chce po tobie/ Małżonek twoy Kryſtus Pan/ ktory ieſt ná niebie / Abyś go miłowáłá / wiárę mu chowáłá/ Głoſu iego ſłucháiąc/ przy nim záwżdy trwáłá.

Nie znayże inſzych Mężow procz ſyná Bożego/ Ani ſię też iuż wrácay do nałogu złego: żyi pobożnie/ cnotliwie ná tym nędznym świećie / á Kryſtus Pan po śmierći do niebá weźmie ćię.

* Ráczże tedy iuż nam dáć / wſzechmogący Pánie / Ktory ſam o nas záwżdy máſz pilne ſtáránie/ Abychmy iuż ſtátecznie w vmowie twey trwáli / Ktoraćiechmy nędznicy ná krzćie ślubowáli.

Ráczże też nas záchowáć/ tu w tey ſpołecznośći/ y w twey prawdźiwey wierze/ á w bráckiey miłośći/ Y w zupełney nádźiei wiecznego żywotá / Ktory / byśmy mieć mogli / rzeczmy Amen wſzyſcy.

OSTATNIA PIESN O K. B.

Ktora może być śpiewána po Kazániu záwſze w dźień robotny.

Contere Domine fortitudinem inimi: &c.

LITVRGIA BAS:

PAnie náwiedź nas z dobroći twey / powśćiągni odſzczepieńſtwá kośćiołow / zágáś náiázdy pogánow/ zepſuy powſtánie rychło kácerſtw / mocą Duchá twego świętego/ á wſzytkich nas przyimi w Kroleſtwie twym zá ſyny świátłośći/ ⁊c.

LITVRGIA CHRIS:

Pánie nie opuſzczay nas ktorzy w tobie vfamy / day świátu pokoy twoy/ Kośćiołom twoim/ duchowieńſtwu/ krolom náſzym/ woyſkom/ y wſzytkiemu ludowi twe°/ ⁊c.

Modlitwa.

O Pánie Boże/ czemu bez przyczyny ßáleia niepobożni/ á mocnie śie zbieráia/ y rády czynia pośpolu przećiw tobie y śynowi á pomázáńcowi twemu: O pánie iáko wiele iest nieprzyiaćiol twoich / ktorzy śie náśádźili przećiw twemu świetemu słowu/ áby ie znißczyli / á náto mieysce wystáwili swoie brzydkie bálwochwálstwo: á iżeby do twe^o Kośćiolá wprowádźili fałßywa náuke/ zmyśláia potáiemne chytrośći iákoby słowá twoiego wyznawce mogli zátłumić: máia złe myśli/ nießczyrośći pełni/ á złość rodzacy / porywáia śie ná nas: iáko Lew prágnacy łupu/ ták prágnacy sa duß náßych: rozßerzáia swoie páßczeke ßeroko/ iáko otworzony grob/ chcac nas pożrzeć. O Pánie Boże/ nie daway że nas ná ich łupy: ábowiem to niepobożne woysko mowi w sercu swoim/ żebyś ty Pánie miał nas zápámietáć/ á oblicze swe przed námi zákryć. A przeto powstań Pánie/ podnieś reke swoie/ niezápominay nas sirot swoich/ y vdreczenia náßego: Powstań/ pomoż nam/ á zbaw nas dla dobroći twoiey/ áby nieprzyiaćiel nád námi nie przewodźił: áby ten narod Báálow ßkody nam nie czynił. Wyzwol nas z reki niewiernych/ ktorzy w srogie więźienie Antikrystowe záwodza duße ludzkie: Ktorych náuká nád iad wßeláki zárážliwßa iest / á vczynki ich sa

fałßywe/ bo śie nie pokázuia być tákowemi / áby co dobrego czynili: niechca mieć ná ćie báczności/ ná Páná wßytkich Pánow/ y ná spráwy rak twoich. A przeto rády ich rosproß/ z rak ich nas wybaw: o Pánie Boże zastepow / walcz przećiwko náßym nieprzyiaćielom: otworz oczy ich/ áby poználi słowo twoie świete: náwiedz ich karániem / á beda ßukáć imienia twego. Pohámuy moc Turecka y Tátárska miły Pánie/ wßák ty to możeß vczynić / áby wiecey nie przelewáli krwie krześćiáńskiey: obroń nas tego miły Pánie / áby tu miał okrutny Turczyn pánowáć w koronie Polskiey: spraw miły pánie pokoy w tey koronie miedzy wßytkiemi ludźmi. A ieslizeby też miedzy niektorymi było záiatrzenie iákie/ ráczyß im pomoc / áby przez iákie śrzodki byli porownáni: Vchoway ich od krwie rozlania: wypadź precz z tey Korony złe rády niespokoynych ludźi: náucz ich áby káżdy ná swym przestawał/ zdrádliwie y łákomie máietnośći niezbierał: błogosław tym miástom y wiostkom / gdźie brzmi głos twey świetey Ewánieliey. Zbory rosproßone ratuy/ do znáiomośći twoiey świetey przywodź: pomoż wßytkim wiernym / ktorzy śie ná ćie spuśćili/ á twego imienia wzywáia: wysłuchay nas w náßey potrzebie/ á twe świete imie niechay nas broni: posli nam rátunek czásu niebespiecznego? y záburzenia świátá: badźże sam

obrońca náßym teraz y ná wieki wieczne / *Oycze náß, ktoryś ieſt w niebie, &c.*

PIESN O SWIĄTOSCIACH PANSKICH.

A naprzod O KRZCIE.

Pſal: 8. v: 3.

Z Vſt niemowiątek y ießcze ſſących (dźiatek) wykonałeś chwałę.

I. Ktorzy przez prędką śmierć nie mogą przyść do Krztu / á Krztem nie pogardzáią / nie mogą być potępieni.

Auguſtinus lib: 4. cap: 21. de Baptiſmo.

LEpßy ieſt Setnik y Korneliuß nie okrzczony, niżeli Symon Czárnokśiężnik iuż okrzczony: Ten bowiem przed krztem ießcze był nápełniony Duchem ś., á ten y po krzćie duchem nieczyſtym był opętány. A wßákoż Korneliuß gdyby ſię był okrzćić nie chćiał, wziąwßy iuż Duchá ś. winienby był wzgárdy ták zacnego Sákrámentu. Támże ießcze mowi, cap: 22. *Lotr on dla imienia Kryſtuſowego nie był ukrzyżowány, ále dla zaſług, uczynkow ſwoich złych: y nie dla tego ćierpiał że uwierzył, ále gdy ćierpiał, uwierzył.* Wiele tedy *waży, bez widomego Sákrámentu krztu, ono co mowi Apoſtoł: Sercem bywa wierzono ku ſpráwiedliwośći, á uſty wyznánie bywa ku zbáwieniu: w onym Lotrze to okázáło ſię: ále w ten czás bywa wypełniony, nie widziánie, (krzeſt) gdy táiemnicá krztu, nie wzgárda nabożeńſtwá, ále nagłośćia potrzeby bywa kto od widziánego krztu oddalony. Tenże,* cap: 24.

A iáko w onym łotrze, czego z Sákrámentu Krztu nie doſtawáło nápełniłá wßechmocnego dobroć, ábowiem nie z pychy, áni z wzgárdy, ále z nagłey potrzeby nie doſtawáło, ták y w niemowniątkách, &c. Tenże, in Ioh: tract: 6. *Nie chełp ſię krztem iákoby z niego (ſámego) zbáwienie być miáło.*

Ambroſius de obitu Valentiniani.

Tego ktoregom miał odrodźić, utráćiłem: on iednák łáſki ktorey ſię ſpodźiewał, nie utráćił, żywotá wiecznego záżywa, wiará iego omyłá go.

Decret: Gregor: lib: 3. Tit: 43. Can: Si quis.

Valentinianus *Ceſarz, bez krztu wody zbáwion ieſt.*

Lombardus lib: 4. diſtinct: 3. Can: Cauſa.

Mowimy, iż áni Krzeſt, áni Obrzeſká, otwiera nam do kroleſtwá niebieſkiego: ále Ofiárá Zbáwićielowá. Tenże mowi lib: 4. diſtinct: 4. Can: Sunt & alii: *To mamy rozumieć (kto ſię nie odrodźi z wody, y z Duchá świętego, nie wnidzie do kroleſtwá niebieſkiego) o tych, ktorzy mogąc ſię okrzćić, krztem gárdzą. Też słowá Doktor* Bernardus Epiſt: 77. *tákże wykłáda. A nie tylko te słowá ták wykłádáia* Bernardus *y* Lombardus, *ále y* Innocentius III. *o czym nápiſano* in Decret: Gregor: lib: 3. Tit: 43. y Bellarmin: lib: 1. cap: 6. de Baptiſmo.

Gratianus de Conſecr: diſtin: 4. Can: Nulli ex Auguſt:

Zaden nie ma wątpić, że káżdy z wiernych, ćiáłá y krwie Páńſkiey w ten czás ſtawa ſię uczeſtnikiem, gdy ná krzćie członkiem Kryſtuſá Páná ſtawa ſię: y nie bywa oddalony od uczeſtnictwá tego chlebá y kubká, choćby przedtym, nimby iadł ten chleb, y pił z tego kubká, z tego świátá przeßedł, będąc w iedności ćiáłá Kryſtuſowego poſtánowiony: gdyż od uczeſtnictwa y dobrodzieyſtwá tego Sákrámentu oddalon nie będźie, ponieważ ſię to w nim náyduie, co ten Sákráment znáczy.

Wuiek *w Kazániu ná Niedźielę 14. po Troycy ś. ku koncowi.*

Bog nie przywiązał ták do Sákrámentow łáſki ſwoiey, żeby y bez nich człowieká w potrzebie zbáwić nie mogł, &c. Toż mowi Bellarmin: lib: 4. cap: 16. de Anima Chriſti.

Hugo de S. Victore, *o czym wſpomina* Thomas in 4. Sentent: diſtinct: 1. Quæſt: 3. *Twierdźi, iż one dźiatki, ktore bez obrzeſki umieráły, ßły do żywotá wiecznego. Co y* Rab: Sol: Ab: Eſra: *zeznawáia.*

Caietanus y *Gábryel Biel, ktorych wspomina* Bellarminus lib: 1. cap: 4. de Baptis: *pißa: Iesli krzest w sobie zámyka zbáwienie, wiele dźiatek byłoby potępionych: czego nie dopußcza miłośierdźie Boże. Iest tedy coś inßego okrom krztu, co dźiatki przed krztem umieráiace, zbáwia, to iest, łáská, miłośierdźie, śmierći obránie Páná nászego Iezusá Krystusá.*

II. Wodá Sákrámentu widoma / iest znákiem odrodzenia dußnego/ ktore pieczetuie y wyświadcza.

Ioh: 1. 26. Mat: 3. 11.

Iać krzczę wodą, áleć w poyśrzodku was stoi, o ktorym wy nie wiećie, tenći was krźći Duchem ś. y ogniem.

Augustin: tract: 6. In Ioh: Epist:

Wodá Sákrámentu widoma iest, wodá Duchá ś. niewidoma iest, tá ćiáło omywa, y znáczy co się dźieie ná dußy, á przez Duchá świętego dußá bywa oczyśćiona y násycona. Toż mowi Epist: 23.

Ambrosius in cap: Luc: 3.

Wodą ćiáło bywa omyte, á Duchem grzechy duße bywáia oczyśćione.

Hieron: in cap: 4. Isaiæ.

Człowiek tylko wodę podawa, á Bog Duchá świętego, ktorym plugástwá bywáia omyte, y grzechy krwie oczyśćione.

Bonaventura in 4. Magistr: distin: 1. Quæst: 3.

Nie mamy żadnym sposobem mowić, że łáská zámkniona iest w Sákrámenćiech istotnie, iáko wodá w naczyniu, ábo lekárstwo w słoyku: y owßem ták rozumieć iest błąd. Ale mowi się, że Sákrámentá zámykáia w sobie łáskę, iż ią znáczą: Toż mowi Biga Salutis Serm: 73. Feria 3. post Pent:

Bellarminus lib: 4. cap: 3. de Eucharist:

Omyćie iest znákiem niewidomey łáski. Tenże, lib: 1. cap: 9. de Bapt: *Iáko wodá omywa z wierzchu, ták Duch święty omywa z wnątrz.*

Gvido in Manipul: Curatorum Tract: de Bapti:

Ono omywánie máteryálne, ktore się dźieie z wierzchu ná ćiele, znákiem iest omyćia duchownego, ktore Bog czyni ná dußy.

III. Wody krztowey nie potrzebá záklináć/ solić/ bo tego nie czynili Apostołowie/ áni poświącáć żegnániem y

modlitwámi/ ábowiem Krystus Pan w Iordanie krzcząc się/ wßytkie wody do Krztu należące poświęćił.

Augustinus Sermone 29. 36. 37. de Tempor:

Okrzćił się Pan, nie áby wodámi był oczyśćiony, ále áby wody sam poświęćił.

Ambrosius in cap: 2. Luc: y Serm: 18. 41.

Abowiem gdy się Zbáwićiel okrzćił, záraz w ten czás ná krzest nász wßytki wody oczyśćione są, áby ná potym narodom łáską krztu usługowano. Toż mowi Tertullian: lib: de Bapt: Hilarius in cap: 2. Mat: Nazianzen: in Sanct: lumi: Hieronim: cont: Lucif: &c.

Lombardus lib: 4. dist: 3. cap: post.

We dwu rzeczách należy Sákráment krztu świętego, w słowie Bożym y w Elemenćie: przeto iesli inße rzeczy nie przystąpią, ktore dla ozdoby są postánowione Sákrámentu, nie przeto iuż Sákráment nie iest świętym y prawdźiwym, iesli tám iest słowo y Element. Tenże, lib: 4. distinct: 23. cap: quærunt. *może być krzest spráwowány w wodźie, choć nie święconey.*

Bellarm: lib: 1. cap: 2. de Bapt: y lib: 4. cap: 3. de Eucharist:

Swięcenie wody, nie iest de Essentia Sacramenti: *ábowiem mogą być ludźie prawdźiwie krzczeni w wodźie rzeczney ábo morskiey, bez żadnego święcenia wody. Tenże,* lib: 4. cap. 13. de Eucha: *We krzćie to, co Sákráment czyni, nie są ludzkie modlitwy, ktore uprzedzáią, ábo ktore idą zá polániem wodą, ále one słowá Páńskie, Krzczę ćię w Imię, &c. [ktore] bywáią mowione gdy bywa polewánie wodą.*

Wuiek w Kazániu ná dźien Troyce ś. ku koncowi.

Może być krzest w potrzebie prostą wodą, bez żadnych ceremoniy, á będźie krzest práwy.

Agenda Cracoviens: Gnesnens:

Przyim wiárę niebieskich Mandatow, tákim bądź w obyczáiách, ábyś Kośćiołem Duchá świętego mogł być. A gdy wnidźieß w Kośćioł Boży, żeś ußedł śidł śmierći, wesoły uznaway, strachay się báłwánow, odrzuć obrázy, chwal Bogá Oycá Wßechmogącego, y Iezusá Krystusá Syná iego.

IV. Po krzćie/ zostawa grzech w ćiele/ ále iednák zá grzech nie bywa poczytan.

Rom: 7. 18.

Wiem, iż nie mieſzka we mnie, to ieſt, w ćiele moim nic dobrego, v 20. *A iesli co czynię, czego niechcę, iuż nie ia to czynię: ále grzech ktory we mnie mieſzka.*

Auguſtinus diſtinct: 4. de Conſecr: Can: Non ex quo.

Nie zarazem, iáko ſkoro bywa kto okrzczon, ſtára wſzytka krewkość w nim bywa gładzona: Ale ſię odnowienie poczyna, ku odpuſzczeniu wſzytkich grzechow, y ku wyrozumieniu rzeczy niebieſkich, y ku ſprawowániu duchownych. A inſze wſzytkie rzeczy w nádźiei ſą, ktore ſię dopiero zſtáną w zmartwychwſtániu. Abowiem ná krzćie, á czkolwiek zupełne ieſt grzechow odpuſzczenie: wſzákoż nie zupełna ieſzcze ieſt nowość, y nie doſkonáła odmiána: bo ieſzcze zoſtáie ſkáżá, nie tylko ná ćiele, ále y ná umyśle, ktory ieſt człowiekiem zewnętrznym, w ktorym, gdyby byłá doſkonáłá nowość, nie mowiłby Apoſtoł, iż ſię zewnętrzny człowiek dźien ode dniá odnawia. Tenże, Tractat: 41. in Ioh: *Izali, iż zmázána ieſt wſzytká złość, żadna nie zoſtáłá krewkość? Ieſliby nie zoſtáłá, żylibychmy tu bez grzechu. A ktoż to śmie mowić? iedno pyſzny, iedno miłośierdźia Zbáwićielowego nie godny.* Tenże, lib: de Fide & Bonis operib: cap: 20. *Okrzczeni niecháy wierzą w Oycá, w Syná, y w Duchá świętego, tym ſpoſobem, iáko Kredo uczy, y od umarłych uczynkow ſwoich niecháy pokutuią, y niecháy nie wątpią, iż ná krzćie biorą odpuſzczenie wſzytkich grzechow przeſzłych, nie iżeby nie grzeſzono, iedno áby grzeſzącemu nie ſzkodźiło.* Tenże, lib: 1. cap: 25. de nuptiis & concupiſcentia. *Ieſliby ſię kto pytał, iáko tá pożądliwość ćiáłá trwa w odrodzonym, w ktorym zſtáło ſię odpuſzczenie grzechow wſzytkich? Ná to ſię odpowieda: Pożądliwość ćiáłá ná krzćie bywa odpuſzczona, nie iżeby nie miáłá być, ále iż zá grzech nie bywa poczytána.* Też słowa may lib: 6. cap: 6. contra Iulian: Chriſoſtomus Homil: 3. in Mat: Opere Imperf: *Wodá grzechy omywa, y to ieśli pokutuie: (człowiek) ále duſze nie poświąca, áni pożądliwośći ſercá, áni myśli złych, nie odćina, áni ich odpądza: ále też áni pożądliwośći ćieleſnych uśmierza.*

Epiphanius hæreſ: 64.

Iákoſmy uwierzyli, y do wody oczyśćienia przyſzli, częſtokroć w grzechach ználeźieni bywamy: y żaden ſię niecháy nie chełpi,

ták, áby miał być bez grzechu: żeby zgołá áni ná umyśle, nie myślił o złośći. A przetoż iáwna ieſt rzecz, ácz teraz grzech bywa przez wiárę umorzon, áby owocu ſzkodliwego nie wydawał, ále iednák z korzeniem nie bywa wyrwan. Y nie ieſt tá mowá bez świádectw Piſm, ieśli kto chce ſzczyrze prawdę mowić: ábowiem wie y Apoſtoł, iż ieſzcze doſkonále korzen grzechu z ludźi nie ieſt wyrwan, y przetoż ták mowi, Rom: 7. 18. *áż do końcá.*

Hieronimus lib: 2. contra Iovinianum.

Mowi Iovinianus: *Ci ktorzy ſą okrzceni, ode Diabłá nie mogą być kuſzeni. Y zbiia ten błąd onemi słowy* 1 Ioh. 1. 8. *áż do końcá.* Tenże lib. 2. contra Pelagianos. *Mowi* Pelagius: *Może być człowiek bez grzechu, ieśli chce. Ktoremu odpowiedáiąc, mowi: Samemu to Bogu należy, á ſtworzenie wſzelkie grzechowi podlęgło, y potrzebuie miłośierdźia Bożego, y przywodźi one piſmá.*

Pſal. 32. 6. Proverb. 24. 16.

PIESN O KZCIE.

CHRISOSTOMUS Homil. 60. ad Antiochen. Gdy bywaſz krzczon/ nie xiądz ćię krzći/ ále Bog: ktory ſię głowy twoiey niewidomą mocą dotyka. Toż mowi Auguſtinus lib. 3. cap. 49. contra Petilian. y Tractatu 5. in Iohannem. Baſilius lib. de Spiritu Sancto cap. 12. Iáko wierzymy w Oycá w Syná y w Duchá świętego: ták ſię też y krzćimy w Imię Oycá Syná y Duchá świętego/ ktory (krzeſt) pieczętuie przymierze náſze. Hieronymus in cap. 4. Epheſ. Y trzykroć bywamy polewáni/ áby ſię pokazał ieden Sákráment Troyce. Y nie krzćimy ſię w Imioná Oycá Syná y Duchá świętego: ále w iedno imię co ſię rozumie Bog. Zácháriaſz Biſkup Rzymſki apud Gratian. de Conſecr. diſt. 4. Can. In Synodo: Ná Synodźie Anielſkim táki dekret uczyniono: Ieśliby ſię kto okrzćił bez wzywánia Troyce świętey/ ten nie ieſt doſkonáłym krześćiáninem: y ktoby iedney oſoby z Troyce świętey przy krzćie nie wſpominał/ on krzeſt nie ieſt prawdźiwy.

Notá iáko, Raduymy ſie wßyſcy krześciánie.

KAżdy ktoryby chćiał zbáwionym
być/ wßelki táki naprzod ktemu
ma przyść/ áby ſie z Duchá zno-
wu vrodźił/ y krztem świetym
áby ſie też okrzćił.

Ten Sákráment ſam Kry-
ſtus vſtáwiał/ gdy ſie iuż z Apoſtoły rozſtáć
miał/mowiacy: Jdźćie po wßytkim świećie/ w
imie Oycá/Syná/Duchá krzćićie.

Kto vwierzy á ták bedźie okrzczon/ ten to
niech wie iż iuż bedźie zbáwion: Ale ktoby ták
niechćiał vwierzyć/ten iuż niech wie iż potepion
ma być.

Ten świety krzeſt nam to vkázuie/ iż káżdy o-
myćia potrzebuie: Ná koniec ieſt świádectwem
zbáwienia/wieczne° Z Kryſtuſem ziednoczenia.

Jednák choć ten krzeſt świątośćia znamy/
lecz zbáwienia w nim nie zámykamy: Ale krztem
bywamy vpewnieni/ żeſmy iuż krwia Páńſka o-
czyśćieni.

Jż tedy Krzeſt być potrzebnym znamy/ dźia-
tkom go też máłym nie zbraniamy/ Jáko tym
ktore Bogá wzywáia/znáia/ chwala/ łáſke iego
máia.

Te do Przymierza z námi naleza/ w ſyná Bo-
żego (ſam mowi) wierza/ Swiete ſa/ Duchá
świetego máia/co nam świete piſmá vkázuia.

A ták wielka łáſke Boża znáia/ że y niebieſkie
kroleſtwo máia: Przetoż niezbożnie owi dźiáłá-
ia/ktorzy dźiatkom do krztu zábraniáia.

My iż w nich te dáry vznawamy/ łáſke Boża
krztem w nich potwierdzamy/ To czynim z mán
datu Kryſtowego/ z náuk/ z przykłádu Apoſtol-
ſkiego.

Gdyż im łáſke Boża przyznawamy/ żywot
wieczny/ Czemuż bronić mamy/ Mnieyßey rze-
czy/ to ieſt/ krztu świetego/ ktory ieſt pieczećia
pewna tego?

Do tego krztu nic nie przyczyniamy/ tylko iá-
ko Pan kazał dźiáłamy: Gdyż ten káżdy przekle-
ty v niego/ co ſie domyśla nád Mándat iego.

Niechżeby ſie wßyſcy záwſtydźili/ co ku tey
świątośći przyczynili/ Oleiu/ ſoli/ błotá/ y plwá-
nia/ chuchánia/ y czártow wygániánia.

Gdyż y Pan Kryſtus kiedy ſie krzćić dał/ żá-
dnych tych wymyſłow przy krzćie nie miał/ Ale
to tylko woda ſpráwował/ á nam wßytkim w
tym záraz przykład dał.

Apoſtoli też nie przyczyniáli/ Mándat/ przy-
kład Páńſki pámietáli: Ták Etyopczyká Filip
okrzćił/ nád mándat Páńſki nic nie przyczynił.

A ták ći ktorzy iuż ſa pokrzczeni/ w Kryſtuſá
ſa też przyobleczeni/ przez krzeſt w śmierći iego
pogrzebieni/ y zá ſyny Boże poczytáni.

A gdyżechmy Páná przyoblekli/ trzebá áby-

chmy z siebie zewlekli / Adámá / y od złości po⸗
wstáli / á w nowości żywotá chodzili.

Ktorzychmy reke Pánu podáli / przez krześć
wiáre iemu poslubili / Juższe przy nim ták státe⸗
cznie stoymy / do cudzych Bogow nie przysta⸗
waymy.

K te⁹ gdyżechmy sie ták okrzcili / y wszytki ná⸗
sze grzechy omyli / Niechćieymy sie wrácáć iuż do
złości / lecz Bogu służmy w swiątobliwości.

* Pánie Jezu z miłosierdzia swego / nam okrz⸗
czonym day Duchá swietego: Náuczay nas E⸗
wánieliey twey / po smierći weźm do rádości
wieczney / Amen.

PIESNI O WIECZERZY

Páná nászego

IEZUSA KRYSTUSA.

Matth: 26. 30.

Záspiewáwszy pieśń / wyszli ná gorę Oliwną.

I. Z iákimi Ceremoniámi ma być odpráwowána Wie⸗
czerza Páńska / z tákimi iákich vżywał sam Pan Krystus /
po nim swieci Apostołowie / y stáry Kośćioł bliski czásow
Apostolskich / zgadzáiąc sie z słowem Bożym / y nic
przećiw niemu nie czyniąc.

I. STOŁ. *V Stołu, nie u Ołtarzá Wieczerza Páń⸗
ska ma być spráwowána, y dla tegoż zo⸗*

wie się Stołem Páńskim, od stołu, 1 Cor: 10. 21. *Co się ztąd iaśnie
pokazuie.* I. *Krystus Pan tę spráwę świętą, u Stołu nie u Ołta⸗
rza odpráwował y stánowił, świadczy Lukasz święty, stoł wspo⸗
minaiąc,* Luc: 22. 21. *Chryzostom on stoł wspominaiąc mowi,*
Homil: 51. in Mat: *Stoł on nie był ze śrebra.* II. *Apostołowie
ś. tákże u stołu Sákrámentem służyli, o czym nie tylko one słowá
Páwłá ś. znáć dawáia,* 1 Cor: 10. 21. *Nie możećie być uczestni⸗
ki stołu Páńskiego, &c. ále też domy pospolite y Sale o tym iaśnie
świádczą, w ktorych száfuiąc Sákrámentámi, nie było Ołtarzow
áni kámieniow poświęconych.* III. *W stárym Kośćiele nie by⸗
ło Ołtarzow kámiennych áni drzewiánych, ále tylko stoły przy
ktorych świątośćiámi służono.* Celsus *Pogánin mowił, świádczy*
Origenes lib: 7. 8. contra Celsum: *Krześćiánie nie mogą pátrzyć
ná ołtarze, y ná obrázy, y onych się strzegą, y* Cecilius *drugi Pogá⸗
nin, świádczy* Minutius in Dialog: *Krześćiáni nie máią Ołta⸗
rzow áni obrazow. Co przypominaiąc* Arnobius *mowi,* lib: 6.
cont: Gentes. *W inuiecie nas (Pogánie,) iż my obrázow nie stá⸗
wiamy, y ołtarzow nie buduiemy.* Augustinus de verb: Do⸗
mini Serm: 46. *Krystus ná káżdy dźien karmi, iego stoł w poy⸗
śrzodku iest postáwiony. Coż iest zá przyczyna, o słuchácze, iż stoł
widźićie á do pokármu nie przystępuiećie? Tenże,* tractat: 26. in
Ioh: *Sákrámenr ćiáłá y krwie Krystusowey ná stole Páńskim
bywa nágotowány, y z stołu Páńskiego bywa bráný.* Chrisost:
Hom: 61. ad Antiochens: *Izali nie widźisz iáko sługá gębką oćie⸗
ra stoł. Tenże,* Orat: de sancto Philogonio. *W iele Krześćian w
dni święte, niedbále y upornie do stołu przystępuią.* Athanasius
Epist: ad Solitarios: *Pogáni z podusczenia Aryiáńskiego, stoł
drzewiány z Kośćiołá wyrzućili y spálili Tenże,* Epist: ad Or⸗
thodox: *Aryiani stoł święty zplugáwili. Toż splugáwienie sto⸗
łu świętego wspominaia przez Iuliana,* Theodoretus lib: 3. ca:
11. *y* Nazianzenus Orat: 2. in Iulian: *y* Orat: in funere Patris
Euseb: lib: 7. cap: 8. Hist: Theodoretus lib: 5. cap: 17. Sozo⸗
menus lib: 8. cap: 7. *y* lib: 9. cap: 1. *y* Concilium Nicœnum,
Action: I. *Stoły wspominaia, ktore pobożni Cesárzowie sprá⸗
wowáli, ná ktorych Sákrámentámi służono, y ná nich iáłmużny
kłádziono.* Cranzius in Metro lib: 1. cap: 9. *pisze, iáko* Carolus
M. *do stołu przystąpił, ktory w poyśrzodku Kośćiołá stał, y z niego*

z inßymi od ſługi Bożego Sákrámentá brał. A iż ieſt wzmiánká u Doktorow Ołtarzá, lecz oni przez Ołtarz rozumieli ſtoł, co ſię pokázuie z Auguſtina, ktory mowi lib: quæſt: ex vtroq; mixtim: cap: 101. Dyakonowie Ołtarz noßą y iego naczynia. Co nie może być rozumiano o Ołtarzu kámiennym, y do ziemie przykowánym, ábo z ziemie wymurowánym, ále o ſtole: ktorzy ſtoł názywáli Ołtarzem, nie izby ná nim mieli Sákráment ofiárowáć zá żywe y umárłe, ále częścią dla podobienſtwá nieiákiego, ktorą miał z Ołtarzem ſtározakonnym, częścią dla onych iáłmużn, ktore dla ubogich ofiárowáli, ná ſtoł kłádąc, częścią áccommoduiąc ſię ludźiom dla zbudowánia y uſt zátkánia, ktorzy im to cząſto zárzucáli, że Ołtarzow nie mieli. A nie tylko ſtoł názywáli Ołtarzem, ále y Kryſtuſá Páná: iáko Irræneus lib: 4. cap: 34. mowiąc, Ołtarz náß ieſt w niebie, y ſerce wierne: iáko Auguſtinus lib: 10. cap: 4 de Civit. Dei, mowiąc: Serce náße ieſt Ołtarzem Bożym. Y wiárę, iáko Ambroſius in cap: 8. Hebr. mowiąc: Izali wiárá náßá nie ieſt Ołtarzem niebieſkim, ná ktorym ná káżdy dźień ofiáruiemy modlitwy náße &c. Y myśl nabożna, iáko Origenes lib. 8. cont. Celſum, ták pißąc: miaſto Ołtarzow, myśl nam ieſt Ołtarzem, z ktorey wzgorę idą wdźięczne kadzenia: IV. Ołtarze murowáne, poſtánowił y wnioſł Biſkup Rzymſki Sylweſter do ſwey Dioeceſiey, zeznawa Gerſon. lib. 4. cont. Floretum; ábowiem tam przedtym drewniáne ſtoły były, piße Gábriel Biel lect. 13. in Canon: á drudzy mowią że Sixtus II. iáko, Martinus Polonus in vita illius. Trzeći mowią że Felix, ktory ie też y poświącáć kazał, piße Gratianus de Conſecrat. diſt. 1. Canon. Sicut. Ktokolwiek, átoli nie Apoſtołowie. Co iednák uczynili przećiwko piſmu świętemu onemu, Iſai: 17. 8. W on czás nie náchyli ſię człowiek ku Ołtarzom, ktore udźiáłáły ręce iego. Tymi słowy dał znáć Duch. ś. że u Krześćian nie miáły być Ołtarze ręką uczynione, oprocz iednego onego Ołtarza, o ktorym mowi Apoſtoł, Hebr. 13. 10. Mamy Ołtarz z ktorego nie godźi ſię tym ieść, ktorzy Przybytkowi ſłużą: przez Ołtarz ten rozumieiąc, nie kámienie ábo drwá, ále ofiárę krzyżową, ktorey ſámi wierni pożywáią wiárą, to ieſt Kryſtuſá Páná, ktory ieſt Ołtarzem náßym, ná ktorym Bogu ofiáruiemy, ofiáry duchowne, iáko ſię ſam Apoſtoł támże wykłáda, ℣ 15. Opußczam táiemnice ſtołu, y ofiáry Duchowne Krześćiánſkie, z

Kryſtuſá podáne, u Apoſtołow było, gdy wßytek Ceremoniy ſpoſob, więcey máiąc pobożnośći, niżeli ozdoby, &c. Tenże lib: 6. cap: 12. Ná poczatku powſtánia religiey, Xiężą gdy mieli nabożenſtwo ſpráwowáć, nie zwykli ſię byli przyodźiewáć: gdyż ráczey ſtáráli ſię zewnątrz cnotámi umyſłu przyodźiewáć, á z wyſtępkow ſię ćiáłá zewłoczyć, niżeli nowe ápparaty ná ſię bráć. Valafridus Opát mowi, lib: de Ritib: Eccleſiæ, cap: 25. Przedtym obchodzono nabożenſtwo, y teraz ießcze obchodzą w Kośćielech wſchodnich, w ßátách poſpolitych, nie świętych. IV. Száty Kośćielne poſtánowił nie Kryſtus, áni ś. Apoſtołowie, ále Biſkupowie Rzymſcy. Ktorzy ß? iedni mowią iż Stephanus, iáko Polidorus lib: 6. cap: 12. Drudzy mowią że Sylveſter, iáko Platina in vita illius, y to nie iedwabne, nie áxámitne, nie złotogłowowe, áni áltembáſowe, ále lniáne: słowá ſą Plátyny, Poſtánowił Sylweſter, áby Xiądz gdy ma celebrowáć, nie używał áni áxámitu, áni ſukná fárbowánego, ále płotná, á do tego białego. Trzeći mowią że Celeſtinus, w czym wątpię, bo ten pißąc do Biſkupow Fráncuſkich mowi, Tomo. 1. Conciliorum Epiſt. 2. Mamy być rozeznáni y oddźieleni od poſpolſtwá y od inßych, náuką, nie ßátámi, obcowániem nie odźieniem, &c. Ktokolwiek ßáty te wymyślił, átoli nie Kryſtus Pan, áni ſą wźięte od Apoſtołow, ále od Zydow, zeznawa y ſam Polidorus, mowiąc, lib: 6. cap. 12. Od Zydow wźięto ieſt, áby ßáty Kápłáńſkie, Ołtarzow nákrycie, y z inßymi rzeczámi do Kośćiołá należącymi były święcone, y áby ſáme ßáty Kápłanom y inßym oſobom święconym były náznáczone, ktorzy by ie ná ſię wdźiewáli máiąc nabożenſtwo odpráwowáć: Co Stefan tego imienia pierwßy Biſkup czynić u nąßych poſtánowił. Toż mowi Bellarminus lib: 2. cap: 14. de Miſſa, tego dokłádáiąc, że te ßáty ná ſobie noßą dla uczćiwośći Sákrámentu, y dla repræſentowánia męki Páńſkiey. Ieśli ták, toć ſyn Boży, święći Apoſtołowie, y on Kośćioł pierwßy nie czćili tego Sákrámentu, bo Ornatow, Komż, ná ſię nie obłoczyli, áni Mnißy dźiśieyßy niektorzy, gdy każą, ábo świątośćiámi ſłużą w ſámych tylko Kápicách, bez tych ßát Kośćielnych. Nád to, ieśli ßáty repræſentuią śmierć Páńſką, toć w onych ßátách trzebá też zábiiáć y Xiędzá, chcąli dobrze konterfetowáć śmierć Páńſką. K temu, ieśli ßáty ſą dla uczćiwośći Sákrámentu, y dla repræſentowánia męki Páńſkiey, á czemuż ſámże

Bellarminus nápisał lib. 4. cap. 15. de Eucharist: iż ßáty nie náleżą ad Essentiam Sacramenti. A Biga Salutis Serm. 73. Feria 3. post Pentecosten mowi: W ßátach nie zámyka się łáská Boża. Do tego, Ieśli miárę biorą z ßat Zydowskich; á czemuż w sámym tylko odżieniu lniánym nie służą? Czemuż w ßátach rozmáitey wełny nabożenstwo odpráwuią? gdyż tego Bog zákazał, Ezech. 44. 17. Náostátek Grzegorz Papież lib. de Cura Pastorali Part. 2. cap. 4. Száty Aaronowe wykłada, nie o ßátách Xiężey Krześciáńskiey; ále o cnotách należących Xiężey krześciáńskiey. A ták dowody Hárfy, ktore wzięła z Bellármina, sámy przez się upadáią: bo iż ná niektorych mieyscách, ßat osobnych y to prostych lniánych, co się pokázuie z Ieronimá lib. 1. cont. Pelag. y Chrisostomá Homil. 83. in Matth. używano; ále przećię nie wßędzie, pokazáło się z Wáláfridá. A co też powiáda Hárfá, iákoby miáłá Pánná Máriá Hildesonsowi z Niebá posłáć Ornat: Táka to iest prawdá, iáko y ono co nápisáli w Lombárdice Serm. de S. Thoma Cantuariensi, iż też miáłá ußyć ßczećina kápicę Thomaßowi Cantuárienskiemu. Abo y ono co nápisáli w teyże Lombárdice. Serm. de S. Gregorio, że z Dálmátyki Iana świętego ćiekłá krew, gdy w nię kolnął Grzegorz Papież. A święty Ian w dálmátyce nie chodźił. Ktore Sylwester Papież wymyślił, y w nich Dyakonom chodźić kazał, świádczy Platina in vita illius.

IV. SWIECE.

I. W Kośćiele onym pierwßym, ktory był rychło po Apostolech, iż nabożenstwo w nocy odpráwowano, bo się we dnie nie godźiło dla prześládowánia, świec używano, pokázuie się z Prudentiusá, ktory mowi in Hymno de S. Laurentio,

Auroq;, nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.

Y po czáśiech onych niebeśpiecznych dla nabożenstwá, ktore się w nocy w dni uroczyste ráno y w wieczor odpráwowáło, świecono, piße o tym Eusebius lib. 4. cap. 22. de vita Constantini. Socrates lib: 5. cap: 21. Hist: Epiphan: in compend: doctrin: Hieronymus ad Lætam. II. We dnie záś gdy nabożenstwo odpráwowano, nie świecono, przestawáli prawdźiwi Krześciánie ná świetle słonecznym od Páná Bogá dánym. Tertullian. Apolog: cap: 35. My we dnie nie świećimy. Támże cap: 45. Ktoż w południe stáwiáć niepotrzebne świece

przymußa? Lactantius ßydząc z báłwochwálcow ktorzy we dnie w Kośćiele świećili, mowi, lib: 6. cap. 2. Izali ten nie iest ßalony, ktory sprawcy y dawcy świátłośći niebieskiey, świece zá podárek stáwia. Alec on inákszego od nas świátłá prágnie, nie dymnego, ále świetnego y iásnego, to iest umysłu, ktorego nie może pokazáć iedno ten ktoryby Bogá znał, &c. Z tych słow pokázuie się, iż zá czásow Láctánciusowych przy nabożenstwie krześciánskim nie świecono: bo gdyby świecono, nie miałby był czym urągáć báłwochwálcom. Cirillus też nápisał lib. 9. de Sancto Tabernaculo: Krystus iż iest z przyrodzenia świátłem, nie potrzebuie świátła, ále nas. Wieczne y ustáwiczne świátło náßego zbáwiciela w Kośćielech widźiáne będźie, ieśliże ich náuczyćielowie Boskie y Ewánielickie chwały (ábo pismá) będą dobrze wykłádáć (ábo opowiádáć) Tenże wspominaiąc ono świátło stározakonne mowi: Kápłani gdy prawdźiwemi náukámi umysły wierzących oświecáią: á toć iest iáko mniemam, od wieczora áż do poránku świećić. Z kąd się pokázuie, iż dla tego w Przybytku świecono, że w nim okien nie było. Hieronymus lib: cont: Vigilant: mowi: świec we dnie nie zápalamy, ále w nocy. III. Gdy niektorzy Krześciánie ięli wnośić do Kośćiołá świátło we dnie, wielom się to pobożnym nie podobáło, y tego czynić koniecznie zákazáli: á osobliwie Concilium Elibertinum Can. 34. mowiąc, Podobáło się, áby we dnie ná Cmyntarzu świece nie były zápalane. IV. Obyczay świecenia we dnie wzięty iest częśćią od Zydow, zeznawa Durandus lib: 2. cap. 7. Rational. y Eccius homil: 3. de Purif: częśćią od Heretykow Messalianow, ktorzy dniowe nabożenstwo przy świetle odpráwowáli, wspomina Epiphan: Hæres. 80. częśćią też od Pogan, ktorzy żadnego nabożenstwá bez świátłá nie odpráwowáli, ktorego Mnißki Pogánskie, nazwáne Vestales, strzegły, iáko piße Gyraldus de Diis Syntag. Ktore ácz z niektorych Doktorow wywodźi Bellar. lib. 2. cap. 14. de Missa, iednák przećię ná tych mieyscách, gdźie tego świátłá we dnie używano, nie świecono przy usługowániu Wieczerzy Pánskiey, ále tylko gdy czytano Ewánielia, po przeczytániu nic, zeznawa to y sam Bellármin ná tymże mieyscu, y Hieronym. lib. cont. Vigilan. ktorego te są słowá: Gdy ma być czytána Ewánielia, bywáią zápalone świece, ná znák okazánia rádośći: iednák tego dokłáda támże, Iż

to czynia niektore niewiáſty, y inſzy z ludzi świeckich, dla nieumiejetności y proſtoty. V. Świece do Kośćiołá wnieśli nie Apoſtołowie, áni pierwſzy pobożni Doktorowie; ále Papieżowie, w kilká ſet lat po Apoſtolech, iáko Gregorius: O czym świádczy Balæus Centur. 1. Co ſię też pokázuie y z iego kśiąg lib. 12. Epiſt. 9. in Regiſtr. A po nim Sabinianus Papież, zeznawa Platina in vita illius. VI. Zá Honoriuſá 3. Papieżá, niektorzy pobożni z Duchowienſtwá, choć będąc pod ćiężarem Antykryſtowym, iednák bez świec, bez mieſzánia wody z winem, w naczyniu drewniánym, w chlebie kwáſzonym uſługę VVieczerzy Páńſkiey odpráwowáli: kto chce, niech czyta o tym Decret. Gregor. lib. 3. Titul. 41. Canon. Literas.

V. KADZENIE.

I. Kádzenia nabożenſtwo Krześćiáńſkie nie potrzebuie, áni ſię też Pánu Bogu podoba, y niechce go iuż więcey, iáko ſam mowi, Iſai. 1. v. 13. Zápal wonny obrzydliwość mi ieſt. á Iſai. 66. 3. mowi, Kto wſpomina ná kádzidło, ieſt iáko ten ktory błogosłáwił báłwánowi. V Ieremiaſzá też mowi, cap: 6. 20. Tprzeczże mi kádzidło z Sáby przynośićie. II. Stáry Kośćioł, kádzidłá po Zydowſku y po Pogáńſku do nabożenſtwá Krześćiáńſkiego nie używał: pokázuie ſię z Arnobiuſá, ktory mowi, lib. 6. VVinuia nas Pogáni iż nie kádzimy. Y dawa tego przyczynę, mowiąc: lib. 7. Abowiem kádzenie nowinchne ieſt nabożenſtwo. VVy Pogáni mniemaćie, że ſię czći kádzidłem przydawa Bogu: á my mamy to ſobie zá dziwowiſko. Tertullianus Apolog. cap. 30. 42. My Krześćiánie z gołá kádzidłá nie kupuiemy, &c. Dziwna rzecz, Hárfá źle náſtroiona z Tertulliana chce dowieść kádzenia, chcąc ie ozdobić iákokolwiek dawnośćia, á Tertullian na tym oto mieyſcu, ktore y Hárfá náznáczyłá, rzecz przećiwna mowi. Lactantius lib. 1. cap: 20. ſzydząc z báłwochwálcow mowi: kádzidłem chwala, co ſercem chwalić mieli. Auguſtinus in Pſal. 49. Beśpieczni ieſteſmy, nie idziemy do Arábiey kádzidłá ſzukáć, nie wytrząſamy tłomokow łákomego kupcá, ofiáry chwały chce od nas Bog. Tenże in Pſal. 50. Nie ſtáray ſię z wierzchu o kádzidłá, ále mow, we mnie ſą Boże śluby twoie ktore oddam zá chwałę tobie, &c. Chriſoſtom orat. 2. cont. Iudæos. Ofiáruiemy nie przez dym, ſwad, krew, ále przez łáſkę Duchá. III. Kádzenie Leo Pa-

pież III. do Kośćiołá wniosł, zeznawa Platina in vita Sixt. 1. y Polidorus lib. 5. cap. 11. á wziął to nie od Apoſtołow, ále od Zydow, co y ſam Bellarmin przyznawa, lib: 2. cap: 15. de Miſſa. Nie pomniąc, iż kádzenie z inſzymi obrzędámi Zydowſkimi, miáło tylko do przyśćia Meſyaſzowego trwáć, wedle náuki Páwłá ś. Heb. 9. 10. A między inſzymi przyczynámi tę przyczynę kłádzie támże Bellarminus kádzenia, áby ſzkárády zapách, ieśliby iáki z wielkośći ludzi w Kośćiele powſtał, odegnáło. IV. Kádzenia Krześćiáńſkie ſą duchowne, iáko Modlitwy, ktore Pánu Bogu ſą wonną ofiárą, Pſal: 140. 2. Apoc: 8. 3. O ktorych mowi Euſebius lib. 1. cap: 9. de Demonſtrat: Zápalamy kádzenie modlitwy, y ofiárę ktora ſie zowie czyſtą. Chriſoſtomus homil. 2. oper: imperf. Ieśli kto ofiáruie Kryſtuſowi czyſtą modlitwę, ofiáruie mu kádzidło: Abowiem kádzidło ieſt modlitwá, iáko nápiſano Pſal. 140.

VI. ŁAMANIE.

Przy VVieczerzy Páńſkiey chlebá łamánie ma być, nie wyſtrzygánie nożyczkámi, áni okręzowánie cirkularzámi, iáko dziś niektorzy czynią doſyć głupie y niebácznie, á to dla tych przyczyn: I. Kryſtus Pan łamał rękámi, nie wyſtrzygał áni okręzował: bo ták mowią Ewánieliſtowie, VVziął Iezus chleb, á podźiękowawſzy, Łamał: w czym godźi ſię go náſládowáć, bo to y roſkazał czynić mowiąc, to Czyńćie: to ieſt, iákom ia błogosłáwił, łamał, &c. toż y wy czyńćie. á łamał częśćia dla rozdawánia, częśćia ná znák męki ſwey. II. Apoſtołowie święći łamali, nie wyſtrzygáli, groſzykow nie czynili, świádczy ſamże Páwel ś. mowiąc, 1 Cor: 10. 16. Chleb ktory Łamiemy, &c. nie mowi VVyſtrzygamy, okrężuiemy, w czym godźi ſię ich náſládowáć, ták iáko mowi Páwel ś. 1 Cor. 11. 1. Bądźćie náſládowcámi mymi, iáko y ia Kryſtuſow. A nie tylko łamáli, ále ſpráwę VVieczerzy Páńſkiey łamániem chlebá názywáli, pewnie od łamánia, mowiąc, Actor. 2. 42. Trwáli w łamániu chlebá. Actor. 20. 7. Zgromádźili ſię ku łamániu chlebá. III. VV ſtárym Kośćiele Krześćiáńſkim nie było wyſtrzygánia, ále według przykłádu Kryſtuſowego y Apoſtolſkiego, łamánie y rozdawánie. Dionyſius mowi, lib: de Eccleſ. Hierarch. cap: 3. Biſkup, chleb ktory był zákryty y cáły, odkrywſzy y ná wiele częśći połamawſzy rozdawa. Ignatius ad Philadelph: Ieden chleb dla wſzytkich ieſt połamány. Clemens

Alexand: lib. 1. Strom. *Gdy niektorzy Euchariſtia, iáko ieſt obyczay, połamia, dopuſczáia káżdemu z ludu czaſtkę wziać.* Cyprianus Serm: de cœna, *Chleb święty łamiemy y rozdawamy.* Augustinus Epist:59. *mówi, Chleb ku rozdawániu bywa rozłamány.* Anſelmus in 1 Cor:10. *Chleb ktory my Xięża łamiemy, y ktory* IEDEN *ná wiele częśći rozdźielamy, ku wyświádczeniu miłośći bioracych.* Epiphanius in Ancorato, y Durandus li:4. cap. 53. y Honorius lib: de Gem: animæ, cap:29. *VVſpominája chleb ieden wielki okragły, ktory dla wſzytkich ná VVieczerzy Páńſkiey rozłamowano.* IIII. *Łamánie chlebá ieſt pamiatká męki y śmierći Páná Kryſtuſowey, ktorym to łamániem przypominamy ſobie y znáczymy, iż Pan Kryſtus był zá nas łamány, iáko ſam mówi o ſobie,* 1 Cor:11.24. *To ieſt, bity, męczony, krzyżowány y kłoty: y ſtadże mówi* Augustinus Distin.2. de Conſecr: Canon. Quum. *Gdy bywa rozłamywána hoſtia, &c. Coż ſię inſzego znáczy, iedno Páńſkiego ćiáłá ofiárowánie?* Lombardus lib: 4. Dist: 12. Can. Quid. *Łamánie chlebá ieſt męki Kryſtuſowey y śmierći znáczenie.* Beda in cap:22. Lucæ. *Kryſtus ſam łamał chleb ktory podawał, áby pokazał ćiáłá ſwego łamánie dobrowolne być. Toż mówi* Thomas Part.3. Quæſt.83. art.5. *gániac one słowá Chrizoſtomowe, ktore nápiſał* Homil: 24. in Corint. *Czego nie ćierpiał Kryſtus ná krzyżu (to ieſt, áby był połamány) to w ofiárowániu ćierpi: Ktorzy tedy nie máia łamánia, nie iednego okragłego groſzyká, ábo tálarzyká, ále wſzytkiego chlebá, nie obchodza doſkonále pámiatki śmierći Kryſtuſowey, y nie násláduia roſkazánia Páńſkiego, áni przykładu Apoſtolſkiego, ktorzy łamáli, nie wyſtrzygáli.* V. *Łamánie chlebá należy do iſtoty y własnośći Sákrámentu, co też zeznawa y uczony maż* Amandus Polanus in Partitionib. Theolog: lib:1. fol: 267. Fractio panis est de eſſentia cœnæ Dominicæ, *y dla tegoż nie ma być opuſzczona &c. Słuſznie to y madrze mówi, ábowiem iáko błogosłáwienie, rozdawánie, y pożywánie, należy* ad eſſentiam cœnæ Dominicæ, *bo to Pan czynił, y czynić koniecznie roſkazał, ták y Łamánie należy, gdyż między tymi rzeczámi, ktore Pan czynił y czynić kazał, wſpominaia ie Ewánieliſtowie, ktore rzeczy ſpołem z ſoba chodza, y iedná bez drugiey być nie może. Y ſtadże prawdźiwie powiedział* Humbertus Episcopus contra Nicet: *Czytamy, iż Pan Bog, &c. pátrz*

słow przed Pieśniámi o VVieczerzy Páńſkiey. A Lutherus lib. de Abroganda Miſſa, *mówi: Coż ieſt łamáć, iedno ná wiele częśći rozdźieláć? Coż ieſt dawáć uczniom, iedno ná wiele częśći rozdźielony, inſzym rozdawáć? Ieśliże tedy Mſza poſtánowienie y przykład Kryſtuſow ma znáczyć, potrzebá ieſt, áby nigdy żadna nie byłá, áżby Sákráment był rozłamány, á wielom áby był rozdawány przez Xiędzá. A ieśli ſię ktora ináczey odpráwuie, nie ieſt Krześćiáńſka Mſza, áni ſię z uſtáwa Kryſtuſowa w żadney częśći nie zgodzi. Te słowá Rzymiánom y Vbiquitarzom nie ná rękę.* VI. *VVyſtrzygány y okrężony chleb Grzegorz wielki* lib. Dialog. & in Registr. *nazywał pieniażkámi. A pieniażkámi pewnie Iudaſzowemi, według onego co nápiſał* Durandus lib.4. cap.41. Rational. *Chleb ná kſztałt pieniadzá bywa okrażony: ábowiem chleb żywotá zá pieniadze wydány ieſt. Ktore wyſtrzygánie nie podobáło ſię Caſſandrowi: ábowiem ták mówi* in Liturgicis fol.66. *Opłatki ná kſztałt pieniażkow okrażone, dáleko ſa od prawdźiwego chlebá; y niegodne ſa, áby ie chlebem zwano. Záprawdę ći ktorzy oświeceni ſa znáiomośćia Boża mogliby tych pieniaſzkow Iudaſzowych zániecháć, á roſkazánia Páná Kryſtuſowego, przykładu Apoſtolſkiego, y Kośćiołá pierwſzego násládowáć w łamániu.*

VII. MIXTVRA.

Mieſzánie wody z winē nie ma być dla tych przyczyn. I. *Syn Boży miſtrz náſz winá używał nie rozwodzonego woda, ábowiem Ewánieliſtowie ſamo wino tylko wſpominaia, mówiac: A wziawſzy kubek rzekł, powiedam wam, iż nie będę pił od tad z tego to owocu VVinnice. Stad ſię pokázuie, iż tam nie było żadnego mieſzánia, ále ſamo w ſobie wino: bo mówi, Z owocu VVinnice: ábowiem wino z woda zmieſzane, nie może być názwane owocem winnice. Co y Chrizoſtom uważáiac mówi,* Homil.83. in Mat. *Z owocu VVinnice mówi, ktora záprawdę wino nie wodę wywodźi, &c. ktore słowá widzac ſobie być przećiwne* Bellarminus, *powieda,* lib.4. cap.10. de Miſſa. *że ſię te słowá rozumieia nie o kielichu nowego Teſtámentu, ále Stárego. Ale Doktorowie Krześćiáńſcy,* Clemens lib:2. cap:2. Pædag. Augustin: lib. 3. cap.1. de Conſenſ. Evangelistar: Cyprian: Epist:63. *y inſzy, co ſam Bellármin zeznawa. Támże, nie o kielichu ſtárego Teſtámentu, ále Nowego, te słowá wykłádáia, á ſłuſznie,*

abowiem Mattheuß y Marek ieden tylko kielich wſpominaią. Tenże ieſzcze Bellarmin ná mieyſcu náznáczonym mowi zá námi przećiw ſobie, Co w kielichu było przed poświęceniem, czyli wino ſámo, czyli wino wodą roztworzone, z ſámego piſmá nie może ſię pokazáć iáśnie, &c. Thomas dokłáda, Part: 3. Quæſt. 74. Art: 6. y in 4. Diſtinct: Q. 2. O wodźie w Ewánieliey niemáß wzmiánki. á Richardus in 4. diſtinct: 11. art: 3: ukázuie, iż wodá nie ma być z winem mieſzána, abowiem nie czytamy áby to Pan czynił. II. Kośćioły Greckie dawne winá z wodą nie mieſzáły, ále ſámego winá używáły przy obchodźie táiemnic, zeznawa Innocentius III. lib 4. cap. 32. de Offic. Miſſæ. y Guido Carmalita in Cathalogo hæreticorum. y Durandus lib. 4. cap. 42. tákże y Armenſkie Kośćioły, świadczy Nicephor. lib. 18. cap. 53. III. Mieſzánie wody z winem nie należy do iſtoty Sákrámentu, ieſt bez mieſzániny Sákráment włáſny, słowá ſą Scotowe in 4. diſtin. 11. q. 6. VVina z wodą mieſzánie nie ieſt właśnie potrzebne z potrzeby Sákrámentu. A Bellármin mowi, lib: 2. cap. 9. de Confirmatione. VVßyſcy wyznawamy, iż wodá nie ieſt ták de eſſentia, áby bez niey nie miał być Sákráment. Tenże lib. 4. cap. 11. de Euchariſt. VViętßa część Theologow uczy, iż wodá nie ieſt z potrzeby Sákrámentu: Tenże, lib. 4. cap. 10. de Euchar. Máło ich ieſt ktorzy twierdzą, iż wodá ieſt z potrzeby Sákrámentu. Gratian. in Can. Sicut diſt. 2. Rożnicá o tym (zgodá Papieſka) Sákrámenćie między Doktorámi ieſt, ábowiem niektorzy mowią, iż z winá bez wody nie może ſię ſtáć krew Kryſtuſowá. Hugo zaś mowi, iż może. Toż mowi Thomas part. 3. q. 74. art. 6. & in 4. diſt. 11. q. 2. dokłádáiąc, VVierzymy, bo ieſt rzecz podobna, iż Kryſtus mieſzał wodę z winem ze zwyczáiu oney kráiny, ábowiem tám winá nigdy nie piią bez wody, bo ieſt mocne wino, &c. To ieśli to czynił, tedy nie dla táiemnice żadney.

IIII. Biſkup Rzymſki Alexánder, I. Wino z wodą mieſzáć kázał w ſwey Diœceſiey, zeznawa Durandus lib: 4. cap: 30. Ration: Platina in vita Alexand: Sabellicus lib: 4. Enn: 7. czego zá czáſem wiele ich używáło, nie dla tego żeby ták czynił, y czynić kazał Kryſtus, ani dla tego, iżby bez tego mieſzánia nie mogł być Sákráment, ále częśćią dla uczćiwośći, iáko mowi Gratianus in Canon. Sicut. Diſt. 2. Mowią iż wodá ma być mieſzána

w kielichu tylko dla uczćiwośći. Częśćią uchodząc potwarzy, żeby Pogáni nie mowili, iż Krześćiánie przy nabożeńſtwie ſwym upiiáią ſię, y dla tegoż wino z wodą mieſzáli, a drudzy ſámey wody używáli, piſze Auguſtin. lib. de Eccleſ. Dogmat. cap: 75. mowiąc, w Sakrámenćie nie ma być ofiarowána ſámá wodá, iáko niektorzy mniemániem trzeźwośći bywáią oſzukáni, &c. Częśćią też na pámiątkę boku otworzonego Páńſkiego, z ktorego wodá y krew wyćiekłá: o czym támże mowi Auguſtyn, Wino z wodą zmieſzáne ma być ofiarowáne, (nie krew) ábowiem y wino było w táiemnicy náßego odkupienia, gdy rzekł, Nie będę pił z tego to owocu Winnice: y z wodą zmieſzáne, nie iżeby po wieczerzy tákie było dawáne, ále iż z boku iego włocznią przebitego, wodá ze krwią wyßłá, &c. Nie dla tego wodá ze krwią z boku Páńſkiego wyßła, ábyśmy mieli mieſzáć wodę z winem przy wieczerzy świętey: ále iż znáczyłá krew y wodá, dwa Sákrámenty Krześćiáńſkie, Krzeſt y wieczerza Páńſka, zeznawa ſámże Auguſtyn ná inßym mieyſcu, tract: 9. in Ioh: lib: 2. de Symbolo ad Catechum: cap: 6. Chriſoſtom: Homil: 84. in Ioh: Lombardus lib: 4. diſt: 3. Bellarmin lib: 4. cap: 24. de Euchariſtia. Też przyczynę dawa Alexánder Papież mieſzánia winá z wodą, Canon: In Sacramentorum, Diſt: 2. mowiąc: Nie ma być w kielichu Páńſkim, ábo wino ſámo, ábo wodá ſámá ofiarowána, ále oboie zmieſzawßy niech będźie ofiarowáne, ábowiem oboie z boku Kryſtuſowego czáſu męki wyćiekło czytamy, &c. Nie mowi, ták Kryſtus czynił y czynić kazał, ále mowi, iż z boku Páńſkiego wyßłá wodá y wino, w czym ſię bárzo potknął, bo nie wino, ále krew wyćiekłá. V. Rzymiánie mogliby upornie nie bronić mieſzánia wody z winem, ábowiem to mieſzánie, I. znáczy rzecz złą, to ieſt, zgwałcenie, zopákowánie wieczerzy Páńſkiey, zmieſzánie z uſtáwámi ludzkimi, y przedawánie oney, podług onego co mowi Pan Bog u Izaiaßa Proroká cap: 1. 22. Wino twoie zmieſzáne ieſt z wodą. To ieſt, iáko wykłádáią Doktorowie: Náuka Boża, uſtáwá iego święta, zmieſzána ieſt od heretykow z uſtáwámi y zabobonámi ludzkimi, słowá ſą Hieronimowe in cap: 1. Eſai. Zakon Boży czyſty y ßczyry pogwałcony ieſt uſtáwámi Pháryzáyſkimi: ábowiem heretycy prawdę Ewánieliey pſuią złym wyrozumieniem, y ſą ká-

cerzámi złośliwymi, czyniac z Wina Wodę. Toż mowi y Ambro-
ſius lib: 3. cap: 5. *Arytani, iáko Zydowſcy káczmarze, mießáia
Wodę z Winem: ábowiem Boſkie y człowiecze urodzenie mießá-
ia, Bóſtwu to przywłaßczáiac, co o ciele rzeczono.* Eraſmus in
lib: adverſ: Vigilant. *toż mieyſce ták rozumie, dokłádáiac y te-
go, ábowiem, to ieſt náuka káczmárſka. Co wßytko widzimy w
Sákrámencie Papieſkim.* II. *Tránſubſtántiátia ich burzy, abo-
wiem iesli ſię Wino ná wyrzeczenie słow piaci przemienia, toć y
Wodá z nim zmießána: ále, iż ſię Wodá nie przemienia w
krew, iáko ſię okazáło w Tránſubſtántiátiey, toć ani Wino. A
ták upada ich Tránſubſtántiátia.*

VIII. STANIE.

*V ſtołu Wieczerzy Pánſkiey naſłußniey ma
być záchowáne, nie śiedzenie, áni klęczenie, ále ſtanie, dla tych
przyczyn:* I. *Vżywánie Wieczerzy Pánſkiey w niektorych cze-
ściach náſtapiło ná mieyſce używánia báranká* Wielkonocnego:
A Báránká Wielkonocnego *używano ſtoiac, pokázuie ſię, iáko z
okoliczności używánia, tak y z Doktorow.* Theophilactus *mo-
wi, pißac* in caput 22. Lucæ. *Wielkiey nocy ſtoiac pożywáli Zy-
dowie. Toż mowi* Chriſoſtom: Homil: 83. in Math: *Tedyć też y
Wieczerzy Pánſkiey ſtoiac mamy używáć, iáko tey ktora ieſt pa-
miatka báránká* Wielkonocnego *ná krzyżu zábitego, ktorego bá-
ránek Zakonny figurowáł.* II. *Kośćioł on ſtárożytny ſtoiac Wie-
czerzy Pánſkiey używał. Co ſię pokázuie iáko z tych słow poſpoli-
tego człowieka, Będę przyſtępował do ſtołu Bożego, ták y z Hiſto-
ryká Euſebiuſá, ktory mowi* lib: 7. cap: 8. hiſt: *o iednym męzu
náwroconym, tymi słowy: Ktory gdy uſłyßał dziękczynienie, kto-
ry gdy weſpołek z inßymi Amen mowił, ktory gdy u ſtołu ſtá-
nął, ręce wyćiagnał, áby wział on świety pokarm.* Ambroſius
mowi in Pſal. 118. Serm: 8. *Nágotowawßy ſię, ſtań, ábyś wział
ſobie upominek, ábyś iadł ćiáło Páná Iezuſowo. Tegoż y dziś oby-
czáiu Kośćioły Greckie używáia, ktory obyczay ſtania przez wie-
le ſet lat trwał nie odmiennie w Kośćiele Bożym, aż do Hono-
riuſá Papieżá* III. *ktory był roku* 1220. *Ten poſtánowił áby Sá-
krámentu klęczac wßyſcy używáli, piße o tym* Gregorius IX.
in Decret: lib. 3. Tit. 41. Canon. Sanè. *Co uczynił nieſłußnie,
częśćia, iż klęczenia ſtáry kośćioł nie używał, częśćia iż tá cere-*

monia należy do chwáły, y do modlitw, 2 Paral. 6. 13. Luc. 22.
41. Actor. 21. 5. III. *Niektorzy przyuczywßy ſię klęczeniu, po-
wiedáia, że to czynia ná znák uniżenia, y oświadczáia ſię prze-
ćiwko chlebochwálſtwu Papieſkiemu. Ale záprawdę ſłußna
ieſt rzecz, áby y tey wymowki zániechali, y uſtáwę Papieſka
porzućili, á ſtoiac Sákrámentu używáli, gdyż ſtanie u ſtołu Boże-
go, ma w ſobie przykład pierwßego kośćiołá, y táiemnicę wiel-
ka, ukázuie bowiem nas być tu ná świećie przychodniámi y
pielgrzymámi idacymi do żywotá wiecznego. Co ſię tycze śie-
dzenia, prawdá, iż Pan uśiadł do wieczerzy poſpolitey: Ale gdy
miał Báránká* Wielkonocnego *pożywáć, według zwyczáiu Zy-
dowſkiego powſtał, á záraz po używániu Báránká* Wielkono-
*cnego, zácżał ſpráwę nowego Teſtámentu: iáko świádcza E-
wánieliſtowie: A gdy oni iedli, wział Iezus chleb, &c. ſkad ſię
pokázuie, iż ieſt rzecz podobna, że Pan ſtoiac odpráwował wie-
czerza nowego Zakonu, nie śiedzac, y dla tegoż też kośćioły bli-
ſkie czáſow onych, ſtania używáły.*

IX. RĘCE.

*Od ſługi Bożego Sákráment ma
być rozdawány bioracym, w rę-
ce, nie w uſtá, co ſię pokázuie z tych przyczyn.* I. *W ręce pan
Kryſtus rozdawał Apoſtołom on Sákráment, pokázuie ſię z tych
słow ktore pan mowił,* Luc. 22. 17. *Weżmićie to, á podźielćie
miedzy ſię: y z tych,* Mat. 26. 26. *Bierzćie, iedźćie, to ieſt ćiáło
moie: A podźieláć miedzy ſię, y bráć, należy ręce, á uſtom ieść,
doniosßy do nich. Co uważáiac* Caietanus *kárdynał,* in cap. 26.
Mat. *mowi: Nie ieſt to podobna rzecz, áby z oſobná káżdemu
Pan, kłádac w uſtá, miał podawáć z oſobná káżda część, ále
podał czaſtki świętego chlebá ná miśie, áby káżdy z oſobná brał
rękámi włáſnymi czaſtkę.* II. *VV Kośćiele pierwßym Sákrá-
ment Wieczerzy Pánſkiey brano od Páſterzá, nie uſty, ále ręko-
má, y do uſt káżdy ſobie kładł.* Euſebius *mowi* lib. 7. cap. 8. *Rę-
ce wyćiagnał áby wział on świety pokarm. Tenże* lib. 6. cap. 35.
36. *wſpomina bránie w ręce Sákrámentu.* Clemens Alexandr:
lib: 1. Strom: *Gdy niektorzy Euchariſtia,* ut ſup:, Ambroſius *mo-
wił Ceſárzowi Theodoſiuſowi, piße* Theodoretus lib. 5. cap. 17.
*Iáko ręce nieſpráwiedliwym morderſtwem y krwia oblane
śmieß wyćiagnać, y onymi naświętße ćiáło Pánſkie bráć, ábo iá*

ko chwalebna krew iego do uſt przytknieſz, ktoryś ták krwie wiele niezbożnie rozlał, &c. Cyprianus Serm: de lapſis cap. 18. & 21. Et Epiſt. 56. y Chriſoſtomus Homil. 3. in Epheſ. Et lib. 3. de Sacerdot. W rece bránie Sákrámentu wſpomináia. A nie tylko mężczyznom, ále y białymgłowom wſzytkim, w rece Sákráment wieczerzy Pánskiey dawano, pokázuie ſię z Tertulliana lib: 2. ad uxorem: z Náziánzená, Orat: in funer: Gorgonii: z Sozomená lib: 8. cap. 5. z Concilium Toletánskiego I. Can: 14. y z Báziliuſá, Epiſtol: ad Cæſariam Patriciam, ktorego gdy ſię pytáłá, godzili ſię w rękę bráć Sákráment człowiekowi świeckiemu: powiedział, O tym námniey nietrzebá wątpić, ponieważ to dawny zwyczay potwierdził, ábowiem y puſtelnicy y lud Egipſki y Alexándriyski w domu częſtokroć Sákráment miewa, y każdy ſobie bierze, Y w ſámym kościele, gdy da kśiądz cząſtkę Sákrámentu, ten ktory ią bierze w uſtá ſwe, własna ręką, bez wſzelákiey trwogi ſumnienia y wątpliwości, kłádzie. Nie trzebá wiele dowodow: Beatus Rhenanus in lib: Tertul: de Coron. Militis, y Bellarminus lib. 4: cap. 24. de Euchar: zeznawáia, iż w ſtárym Kościele w rece wſzytkim wiernym dawano Sákráment.

III. Zabobon, nie nabożeńſtwo prawdziwe, bránie uſtámi, rece opuściwſzy, ábo złożywſzy, Sákrámentu, wnioſł y wprowádził. Znáydowáli ſię tákowi bowiem, ktorzy Sákrámentu báli ſię dotknąć reką gołą, ále ſobie ſpráwowáli naczynie złote, ktorym bráli od Xiędzá Sákráment, á potym w uſtá kłádli: ktory zabobon zniosło Concilium Conſtantinopol: 6. Can: 101. á ſłuſznie, ábowiem, iáko támże mowi Concilium, przekłádáli máterya nieme, człowieku ſzkodliwą, nád obraz Boży. Náſtáło potym Concilium Antiſidiorenſe, ktore Canon 36. niewiáſtom zákazáło dotykáć ſię Sákrámentu gołą reką, ále uſtáwiło, áby w chuſtkę chędogą Sákráment im podawano, iáko támże czytamy, Can. 39. Ludźie ſzáleni, więtſzą godność przywłaſzczáli ſzmátom, á niżeli człowiekowi. Rotomágenskie záś Concilium, nie tylko niewiáſtom, ále y mężczyznom w gołą rekę bráć zákazáło Sákrámentu, ále áby go im xiężą w uſtá kłádli roſkazáło, Can. 2. O ſzáleńſtwo! iákoby uſtá miáły być lepſze, świątobliwſze, y godnieyſze, á niżeli rece: y owſzem gorſze ſą uſtá, ieśli idzie o godność, niżli rece, z ktorych wſzytko złe pochodzi, iáko ſam ſyn Boży świádczy, Mat: 15. 11.

X. Opuſzczam odpráwowánie nabożeńſtwá ięzykiem rozumnym, bo ſię o tym ſzeroko mowiło wyżſzey: tákże godzinę, czás, mieyſce odpráwowánia VVieczerzy Páńſkiey, bo o tym ſporu niemáſz z przeciwnikámi: Godziná używánia Sákrámentu ieſt poránek, przed iedzeniem, uczy Concil: 2. Matiſcon: Can: 6. y Auguſtin. Epiſt. 118. Cyprian. Epiſt: 63. Czás, gdy tego ieſt potrzebá, gdy ſłudzy Boży używánie złożą y zápowiedzą, według onego co mowi Apoſtoł, 1 Cor. 11. Mieyſce używánia, náſpoſobnieyſzy ieſt Kościoł, wedle Concilium Toletáńſkiego, 3. Can. 14. Cyrillá, Epiſt: ad Caloſyrium: Hieronymá, Apolog: con: Iovinia: Iuſtinianá, in Novel. 51. Baſilius in Regulis contract. 310.

XI. **Kryſtus Pan Sákrámentu chwalić/ chowáć/ nośić nie roſkazał/ ále vżywáć/ mowiąc: Bierzćie/ iedzćie/ ꝛc. nie mowi/ Chwalćie/ chowayćie/ nośćie/ klekayćie. Co vważáiąc Apoſtoł mowi/ Ile kroć będźiećie ieść ten chleb y ten kubek będźiećie pić/ śmierć Páńſką opowiedáć/ będźiećie/ áż przyidźie: nie mowi/ Ilekroć będźiećie chwalić/ chowáć/ nośić/ ꝛc. Y ſtądże dawne Concilia y Doktorowie Krześciáńſcy widząc/ á ono niektorzy Sákráment chwalą/ chowáią/ noſzą/ czyniąc to przećiwko vſtáwie Páńſkiey/ zákázowáli tego mocno.**

Clemens Epiſcopus Rom: diſt: 2. de Conſecr: Can: Tribus.

Tyle ná Ołtarzu ofiar niechay ofiáruią, ná ilu wſzytek lud może mieć doſyć: á ieśliby co z nich zoſtáło, niechay ich ná iutrzeyſzy dzień nie chowáią, ále niechay zboiáźnią, ze drzeniem, y z pilnośćią Xiężey będą ſtráwione.

Hieronymus in 1. Corint: 11.

Po używániu, cokolwiek im z ofiar pozoſtáło, tám w kościele ſpolną wieczerzą iedząc, weſpoł tráwili.

Cyprianus Sermon. de Cœna Domini.

Sákráment bywa bràny á niezámkniony.

Origenes Homil: 5. in cap: Levit: 7. y Cyrillus in cap: 7. Levit:

Abowiem Pan o chlebie ktory dawał uczniom, mowił im, Bierzćie á iedzćie: Nie odłożył, nie kazał chowáć do iutrá. Táż ſię też táiemnicá ſnadź zámyka y w tym, że chlebá nośić nie każe po drodze, &c.

Gabriel Biel lect: 36. in Can: Miss.

Pożywánie y napoy tego Sákramentu, iestći używánie. Ztąd że chcąc Krystus, áby uczniowie iego stáli się uczestnikámi pożytku tego Sakramentu, gdy ćiało swoie poświęćił, nie zástánowił się w poświącániu, ani dał uczniom swoim, áby go uczćiwie zchowáli, ále dał ná używánie, mówiąc: Bierzćie, iedzćie, &c.

Humbertus Episcop· con: Nicetam.

Czytamy iż Pan Bog uczniom swoim, nie podał pámiątki nie doskonáłey, ále doskonáłą, chleb błogosłáwiwszy záraz łamawszy y rozdawszy, ábowiem nie błogosłáwił tylko, y nie zchował do iutrá ku łamániu, áni tylko łamał y położył, ále łamány záraz rozdał. Tztądże Alexander Męczennik y Papież piąty od Apostołá Piotrá, mękę Páńską kłádąc w Kanon Mszey, mowi: Ilekroć to będźiećie czynić, to iest, ilekroćbyśćie błogosłáwili, łamáli, y rozdawáli, ná moię pámiątkę czynić to będźiećie. Abowiem ktorabykolwiek rzecz z tych trzech bez inszych się dźiała, to iest, ábo błogosłáwieństwo bez łamánia y rozdawania, ábo łamánie bez błogosłáwieństwá y rozdawánia, doskonáley pámiątki Krystusowey nie wyswiadcza, iáko też rozdawánie, bez błogosłáwienia y łamánia nic nie waży.

XII. W stárym Kośćiele co zostáło od vżywánia ná niektorych mieyscách / ábo sámi Xięża ziedli / co się pokázuie z Klemensá: Abo sámiż kommunikánci / świádczy Hieronymus: Abo máłym dźiatkom rozdano / zeznawa Nicephorus lib:17 cap.25. Evagrius lib:4:cap:35. Gregor: Turonicus lib:1. cap.10 de Martyr: Concil: Matiscon:2. Can:6. Abo ogniem spalono/o czym pisze Hisychius in Levit: lib: 2. cap.8. Skąd się pokázuie/iż w stárym Kośćiele nie rozumiano/áby miał być Sákráment extra usum. Bo ieśliby extra usum miał być Sákráment/ coż myszy ie/co pleśnieie/co butwieie/co pala/co dźiatkom máłym dawano? &c. záiste nie Sákráment/o czym czytay w Tránsubstánttiátiey.

I. Krystus Pan w używániu, chleb ćiáłem, wino krwią ná-

zwał, co się pokázuie z Márká świętego, ktory mowi, cap. 14. 24. *Iż Pan rzekł po pićiu: To iest krew moiá &c.*

II. *Apostołowie święći, Błogosłáwienie, łamánie, Rozdawánie, Pożywánie chlebá y kielichá, názywáli Społecznośćią ćiáłá Krystusowego, y pámiątką śmierći iego,* 1 Cor. 11. Ergo extra usum.

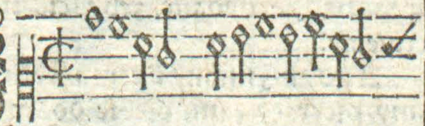
III. *Krzest święty w używániu zowie się odrodzeniem y omyćiem. A gdźieby nie było kogo krzćić, choćby mowiono, Ia ćiebie krzczę, &c. choćby słowá ustáwy Páńskiey nád wodą były mowione, nie iest iednák wodá krztem, Sákrámentem, ále wodą prostą: ábowiem te słowá, ktorymi się krzest stawa, śćiągáią się nie do wody, ále do człowieká, ktory krzest przyimuie: y nie iest to krzćić, wodę święćić, ale człowieká omywáć. Co wszytko zeznawa y sam* Bellar: lib: 4. cap: 3. de Euchar. *A co o krzćie rozumie z námi Bellármin, toż y o Euchárystiey słusznie ma rozumieć.*

IV. *A ieśli też co ná ostátki pozostáłe, ábo choć y w używániu będące, z tráfunku, z przygody przypádnie, y one co zie, to nic nie należy do Sákrámentu, nie iest to Sákráment, Abowiem choć Oycowie z opoki pili, ktora byłá Krystusem, bydło iednák z niey piiąc, nie piło napoiu duchownego, y nic to nie szkodziło oney opoce, ktora byłá Krystusem, to iest, Krystusá figurowáłá, iáko Augustyn wykłáda,* lib: 3. in Levitic. cap: 57.

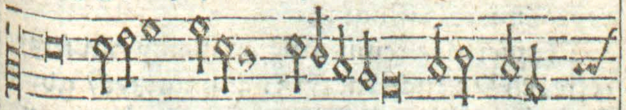
PIERWSZA PIESN O WIECZERZY PANSKIEY.

W tey Pieśni náuká tá iest / iáko się ma káżdy człowiek śiebie sámego doświádczyć / zprobowáć / w summieniu swym przeyzrzeć / niż ma przystąpić do stołu Bożego. A to doświádczenie należy własnie / nie w spowiedzi zausznej Papieskiey / ktorey te słowá Apostolskie / Niechayże doświádczy sámego śiebie człowiek / &c. 1 Cor: 11. żadnym sposobem nie mogą zćierpieć: przećiwko ktorey / gdy się wkradáłá do Kośćiołá Bożego / Doktorowie pisáli / o czym czytay świádectwá w Kátechizmie / ále I. w Wie-

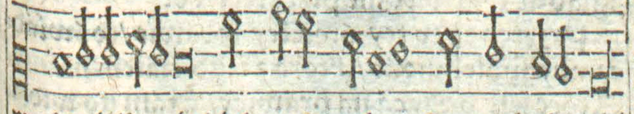
rze/ Jeſli ſámego Syná Bożego zbáwićielem doſkonáłym/ Káplanem wiecznym/ Przyczyncą iedynym/ głową Kośćiołá znamy. O ktorym doświádczeniu mowi tenże Apoſtoł/ 2 Cor: 13. 5. y Doktor Chrizoſtom/ ták piſząc/ Homil: 28. in 1 Corint: Mowi Apoſtoł: Niechay doświádczy/ ꝛc. Co też y w liśćie wtorym powieda. Pokuſzayćie ſámych śiebie/ ꝛc. II. W vzywániu: ieſli ták vżywamy iáko Pan Kryſtus roſkazał/ co ſię pokázuie z tych słow/ 1 Cor: 11. 23. y z Doktorá Ambrożego/ Niegodnym zowie tego (Apoſtoł) ktory tę táiemnicę ináczey obchodźi/ á niżeli od Páná podano ieſt/ ábowiem nie może być nabożnym/ ktory ináczey ſię waży bráć/ á niżeli dano ieſt od vſtáwce/ dla tegoż przeſtrzega/ áby według porządku podánego/ myśl byłá nabożna/ przyſtępuiącego do Sákrámentu Páńſkiego. III. W żywoćie/ ieſli ſię grzeßnymi znamy/ ieſli zá grzechy żáluiemy/ á onych poprzeſtawßy/ ieſli wolą zlepßyć żywotá mamy: tákowego doświádczenia tenże Apoſtoł náucza/ 1 Cor: 11. 31. do tákowego y ći Doktorowie ludźi prowádzą. Litur: CHRISOS: BASIL: Iacobi. Páſterz mowi do ludu: Swięte/ świętym: z boiáźnią Bożą/ z wiárą/ y z miłośćią/ przyſtępuyćie. IUSTIN: Apolog: 2. Ten pokarm v nas zowie ſię Euchároſtią: do ktorego żaden nie bywa przypußczány/ iedno ktory wierzy/ że náßá náuká ieſt prawdźiwa/ y będąc okrzczony omyćiem odrodzenia ná odpußczenie grzechow/ żyłby ták/ iáko Pan Kryſtus náuczył. AUGUST: Tract: in Ioh: 26. Bráćia/ chlebá niebieſkiego duchownie pożywayćie/ niewinność do Ołtarzá (przez Ołtarz rozumie ſtoł/ o czym czytay Serm: 46. de verbis Domini) przynośćie/ ꝛc.

IEzus Kryſtus Pan/ tē ieſt náße zbáwie-

nie/ ktory nam vczynił z Bogiem ziednánie: Bo ſię raczył

w náße ćiáło wćielić/ á z czyſtey pánny ſię raczył národźić

Ten nam wßem raczył Oycowſki gniew przepráwić/ gdy ſię zá nas dał okrutnie vmęczyć/ Ciáło ſwoie ofiárowáć raczył/ aby nas iuż wßytkich wiecznie poświęćił.

Chcąc byſmy tey láſki nie zápámiętáli/ á iego dobrodźieyſtwá wſpominali/ Vſtáwił Wieczerzą ſwoię świętą/ kazał ią nam czynić ná pámiątkę ſwą.

Byſmy tey Wieczerzy wßyſcy vżywáli/ á śmierć iego ſobie rozpominali/ Jż on zá nas ſwoie ćiáło wydał/ y krew też ſwą zá nas ná krzyżu wylał.

Przetoż tu raczy mowić ty ſłowá ſwoie/ Bie-

rzćie/ á iedzćie / to ieſt ćiáło moie / Ktore iuż zá was będźie wydáne/ żebyśćie mieli żywot y zbáwienie.

A gdy iuż mamy k temu ſtołu przyſtąpić/ mamy pierwey ſámi śiebie doświádczyć : Abowiem kto nie godnie przyimuie / ten ſobie zá żywot/ śmierć/ záſługuie.

Napierwey temu wſzyſcy mamy vwierzyć/ iż ſię ten Pan náſz raczył z námi złączyć / gdy ná ſię wźiął náſze człowieczeńſtwo / chcąc z nas zgłádźić ono wieczne przekleſtwo.

Przetoż tu w tey świętey ſpráwie / oświádczamy ſpołeczność / ktorą z iego ćiáłem mamy/ Ktore ieſt v Oycá ná práwicy/ á tám go widźimy przez wiárę wſzyſcy.

Sprobuymyſz ſię teraz ieſli wiárę mamy / w Kryſtu Pánu ieſli ſámym vfamy/ ktory ieſt zbáwićielem prawdźiwym/ Káplanem/ przyczyńcą náſzym iedynym.

A w tym ſię zprobowáć teraz wſzyſcy mamy/ ktorzy ſię k temu ſtołu gotuiemy / Jeſli świątośći ták vżywamy / iák od Kryſtuſá roſkazánie mamy.

Jeſzcze też w nas ma być tákie doświádczenie/ byſmy mieli wierne grzechow vznánie/ Sámi śiebie z nich ſię oſkarżáli/ przed Bogiem ktoregoſmy rozgniewáli.

Zá grzechy ſwe byſmy z płáczem żáłowáli/ á

winowáycom ſwoim odpuſzczáli / z práwym ſwym vmyſłem polepſzenia / ſtrzegąc potym Bożego przykazánia.

Ták gdy ſię zprobuieſz / wierz z ſercá práwego / że ćię Kryſtus ſám vczynił godnego / Tedy ſię iuż godnie ták przypráwiſz/ á tym pokármem duſzę ſwą nákarmiſz.

Tuć w świątośćiách zbáwienia nie trzebá ſzukáć / lecz do niebá ſercá mamy podnaſzáć / ku śiedzącemu tám ná práwicy/ ktory nas wzywa/ Chodźćie do mnie wſzyſcy.

Ktorzy czuiećie ſumnienia ſwe zránione/ wielkośćią grzechow bárzo obćiążone / Jedno wierzćie/ maćie ochłodzenie/ w Kryſtuśie/ weźmiećie grzechow zgłádzenie.

A gdy ſię tym obyczáiem zgotuiemy / vznawſzy grzech/ żywotá polepſzaymy/ Już ták przyimiem wiárą ćiáło Páńſkie / tákże krew Duchownie ná zbáwienie ſwe.

A ten pożytek weźmiem z przyięćia tego/ Będźiem mieć Kryſtá z ſobą ſpoionego / Grzechy náſze przyczyta ſobie ſám / á ſwoię ſpráwiedliwość dáruie nam.

Chcemyli ten pożytek wiecznie záchowáć/ Niechćieymyż ſię do grzechow dawnych wrácáć / Co gdy vczynim/ láſkę vtráćim / á gniew Boży znowu ná ſię przywiedźiem.

* O wſzechmocny Boże Oycze náſz prawdźi-

wy/ ráczyß ty nas ſam vczynić godnymi/ Abyſmy mogli przyimowáć godnie/ Ciáło y krew Kryſtuſowe duchownie.

Ráczże nas ty w iego ćiáło świete wßczepić/ byſmy godny mogli owoc wypuśćić: Nápełnże nas Duchem ſwoim świetym/ wßákeś to ráczył obiecáć ſwym wiernym.

Ráczże nam dáć Pánie Kryſte wſpomożenie / bychmy przyimowáli ná ſwe zbáwienie/ Dźiekuiąc tobie zá dobrodźieyſtwá: Ráczże nas przyiąć do ſwego kroleſtwá/ Amen.

WTORA PIESN O W. P.

Ktorą śpiewáią przy rozdawániu świątośći.

W Ktorey śie zámyka I. Modlitwá do Bogá Oycá/ do Syná/ y Duchá świetego. II. Nápominánie Krześćiáńſkie do przyimuiących świątośći Páńſkie. III. Náuká/ iż nas ſam Pan Jezus karmi ćiáłem/ y krwią ſwoią nápawa: ábowiem od ßáfárzá widomego bierzemy reką ćieleſną Sákrámemt ćiáłá y krwie iego / y pożywamy go vſty ćieleſnymi: ále od ſámego Jezuſá Kryſtuſá/ ktory ieſt przy tey ſpráwie świetey obecny mocą Boſtwá ſwego/ bierzemy z reki iego Boſkiey wiárą Ciáło y krew iego / y vżywamy vſty duchownymi według náuki świetey iego/ Ioh:6. 35. 63. y Doktorow Krześćiáńſkich: CHRISOST: Hom: 51. in Mat: Gdy widźiß á ono Xiądz podawa tobie ćiáło / nie rozumiey áby reká kśieża tobie podawáłá/ ále Kryſtuſowá. AUGUSTIN: Tract: 26. in Ioh: A my dźiśia bierzemy widomy pokarm / ále inßy ieſt Sákrá-

ment/ inßa ieſt rzecz Sákrámentu. A dokláda/ ná inßym mieyſcu/ lib: 5. cap: 21. de Baptiſmo: Sákráment łáſki dawa Bog przez złe / ále ſámę łáſkę tylko ſam przez śię. Paſchalius Abbas lib: de corp: & ſang: cap: 40, 41. Sam Kryſtus ten chleb łamie / y przez rece Miniſtrow rozdawa wierzącym/ mowiąc: Bierzćie/ ⁊c. Tenże/ cap: 14. 18. Jeden z Kryſtuſem duchownie pożywa y krew pije/ á drugi nic/ choć z rąk kśiężych bierze ßtuczkę chlebá. Tenże/ ca: 17. y 54. Nie rozumie nędznik/ iż ćiáło Kryſtuſowe nigdy nie bywa bráne tylko z rąk Páńſkich y z wyſokiego Ołtarzá/ przy ktorym Kryſtus Kápłan ſtoi dobr przyßłych.

O Oycze náß miłośćiwy/ Pánie Boże dobrotliwy/ tobie wielce dźiekuiemy/ zá miłość ktorą znamy: bo gdyś śie miał nád námi mśćić/ ráczyłeś nas wiecznie zbáwić.

A tobie tez Synu Boży / niech śie wieczna

chwalá mnoży / Iześ raczył ná świát zstapić/ á w człowieczeństwie tu być/ dałeś sie zá nas vmeczyć/ á k sobie wiecznie przyłaczyć.

Raczyłeś nam też zostáwić / pokarm ktoryś raczył spráwić / W ćiele we krwi świetey swoiey/ ku poćiesze trzodce twey/ Abychmy sie tym ćieszyli/ o zbáwieniu pewni byli.

A tobie też Duchu świety / Day byś był od nas przyiety : Niechay bedźie chwalá wieczna/ z Oycem/ z Synem społeczna/ ktory násze sercá rzadźisz/ á w smetkách ie práwie ćieszysz.

Zápal sercá swa miłośćia / á rácz nas spoić iednośćia/ Abychmy tu zgodnie żyli / iednáko ćie chwalili / Słowá twego násláduiac/ á społecznie sie szánuiac.

Bysmy ták bedac w iednośći / czynili cześć twey miłośći / Boże nász w Troycy iedyny/ ták służa ná cne syny/ Potym tego dostapili/ cosmy byli vtráćili.

Ná też note.

PAnie Boże z wysokośći / cześć badź twey świetey miłośći / z tego dáru ták wdźiecznego/ Syná twe^o miłego/ Ktoregoś tu ná świát zesłał / á ná wybáwienie nam dał

Bosmy byli iuż zginel/ śmierćia wieczna potráceni / Prze grzech człowieká pierwszego / z zákazánia twoiego / Alesmy iuż wyzwoleni/ á przez Krystusá zbáwieni.

Bysmy ná to pámietáli / śmierć iego rozpomináli / Wieczerza nam swoie spráwił/ w ktorey pokarm zostáwił/ Ciáło y krew ktora wylał/ ku pożywieniu ie nam dał.

Mowiac: Bierzćie/ vżywayćie/ Ciáło y krew moie maćie / ktora dla was iest wylana / wszytkim ku piciu dána. Aby iuż nic nie watpili / w tym czego z niey dostapili.

Bo dla tego krew swa wylał / by nas z Oycem swym poiednał / grzechow odpuszczenie spráwił/ niewinne Bogu stáwił : O tym wszytkim nas vpewnia/ gdy nam ćiáło y krew dawa.

Iáko każe/ ták dźiáłaymy/ ćiáłá y krwie pożywaymy / Bo to nam Pan obiecuie / dla tego ie dáruie / Bysmy vżywaiac bráli/ to cosmy z niego dostáli.

Bo wszytkie dáry ktore ma / z ćiáłem swoim iuż nam dawa/ Czystość/ vspráwiedliwienie/ y grzechow odpuszczenie / y przez to nam też oświádcza/ iż też y sam w nas iuż mieszka.

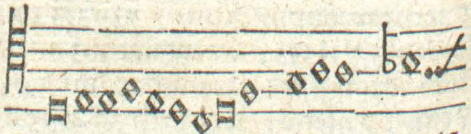
Badźmyż wdźieczni dárow iego / ktore bierzemy od niego : Lecz ich zá Bogá nie chwalmy/ iemu cześć te dawaymy: Bo Krzest y Wieczerza iego/ nie iest Bog/ ále dar iego.

Wiedzmy iż Krystus iest w niebie/ y tám nas wzywa do śiebie : Támże go wiára śiegaymy/ duchownie pożywaymy : Z támtad go ná sad czekaymy/ á zwodźić sie nie dawaymy.

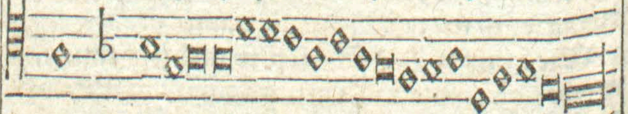
TRZECIA PIESN O W. P.

Ktorą tákże przy rozdawániu śpiewáią.

HIERONYMUS in i Cor: II. Wieczerza Páńska wßytkim ma być spolna/ ábowiem Krystus wßytkim vczniom swym ktorzy byli/ rowno podał Sákrámentá. A dla tego zowie się Wieczerzą/ ábowiem Pan ná Wieczerzy podał Sákrámentá: k temu/ dla tego się ták zowie/ iż w Kościele ći/ ktorzy się zgromádźili/ ofiáry swoie osobno ofiárowáli/ y po vżywániu cokolwiek im z ofiar pozostáło/ tám w Kościele spolną wieczerzą iedząc wespoł tráwili/ ẑc. AMBROS: in i Cor: II. Każe się społecznie czekáć Apostoł/ áby ludźi wielu ofiárá/ wespoł byłá odpráwowána/ y áby nią (to iest Sákrámentem) wßytkim służono. CHRISOS: Homil: 27. in i Cor: II. Wieczerza Páńska ma być spolna: bo co Páńskiego iest/ to nie iest tego/ ábo onego sługi: ále wßytkich spolne. Co tedy iest Páńskiego/ to iest y spolnego: w brew priwatnym Mßom/ ná ktorych sámi księża iedzą y piią/ choć wołáią: Podźćie/ iedźćie/ y piyćie/ ẑc.

Pożywaymyß wierni społu/ z tego to iuż Páń-

skiego stołu/ Máiąc sprawione sumnienia/ podług iego ná (rządzenia.

Przyimuymyß wiárą zupełną/ ćiáło y krew zá nas wylaną/ y duchownie pożywaymy/ ták k niemu mowiąc śpiewaymy:

Pánie náß chlebie niebieski/ gdyżeś się stał sam pokarm ludzki/ Ráczże nas sobą nákarmić/ á duße náße ożywić.

Boć wielka iest łáská twa k nam/ iż się ták łáskáwie dawaß nam/ będąc Pánem/ służyß sługom/ nam wßytkim nędznym grzeßnikom.

Tyś kßtałt sługi ná się przyiął/ żywoteś też swoy zá nas wydał/ ábyś nam spráwił zbáwienie/ przez swey świętey krwie wylanie.

Boś náße grzechy ná się wźiął/ á swoieś nam spráwiedliwość dał/ dźiwneś vczynił zmienienie/ przez twoie z námi złączenie.

Tym się wßyscy wierni ćießą/ iż iuż przez ćię wykupieni są: bo się z námi złączaß w iedność/ kiedy nam służyß przez świątość.

Szczęśni co ćię pożywáią/ á swe złączenie z tobą máią/ prágnąc iuż więcey nie grzeßyć/ iedno ku twey świętey czći żyć.

Ráczże ty sam nas oczyśćić/ á w śmierći swoiey racz poświęćić: Pożegnay swym pożegnániem/ dáruy nas swym zmiłowániem.

Boś ty ono święte plemię/ w ktorym wßytki narody źiemie/ miáły wźiąć twe pożegnánie/ wßytkich grzechow odpußczenie.

Tyś nas sam krwią swą oczyśćił/ á we krzćie

ſwym świetym vpewnił / dáiac nam ſwe poże-
gnánie/ żywot wieczny y zbáwienie.

Właczyłeś nas w świety Kośćioł/y poſádźi-
łeś też zá ſwoy ſtoł/gdźie nas karmiſz ſwoim ćiá-
łem/ dla nas wſzech ná śmierć wydánym.

Tákże nas krwia ſwa nápawaſz / grzechow
odpuſzczenie nam dawaſz / ktoras z ćiáłá ſwego
wylał/ ábyś nam żywot wieczny dał.

Wſzákże my tu w tey świátośći / nie ſzukamy
ſpráwiedliwośći: ále z twego vmeczenia / prá-
gniem grzechow odpuſzczenia.

Dla tegoś świátość vſtáwił/byś vkazał/coś
też nam ſpráwił/ ćiáłem ſwym ná śmierć wydá-
nym/ á krwie ſwey świetey wylaniem.

Bo iáko chlebem żywiemy/ tym doczesnym/
ktory tu iemy/ Tákże gdy napoy piiemy/ten ćie-
leſny żywot mamy.

Tákże z ćiáłá wydánego / y z krwie świetey
wylaney z niego / duſze náſze żywa wiecznie / z
twym ćiáłem świetym ſpołecznie.

Wſzákże tymi świátośćiámi pámiatke two-
ie wſpominamy / żeś ieſt zá nas ná śmierć wy-
dan: boś to roſkazał czynić ſam.

Ták ćie wierni pożywáia/gdy te zupełna wiá-
re máia/żeś zá nie ſwe ćiáło wydał/y krew świe-
ta z niego wylał.

O Kryſte Krolu Pánie náſz / ktory w niebie
z Oycem przebywaſz / wielkaś nam łáſke vczy-

nił/ gdyś ſie z námi ćiáłem złaczył.

Tyś ieſt chleb żywy niebieſki / ktoryś ſie ták
ſtał pokarm ludzki/ byś ſwe wierne tu poſilał/
ćiáłem ktoreś ná śmierć wydał.

Jeſteś winny korzeń práwy/ dałeś nam z ſie-
bie napoy zdrowy / byś prágnienie duſzne odiał/
krwia ſwa świeta ktoraś wylał.

Przetoż wſzyſcy wierni ſpołu / przy tym prá-
wym poſługowániu / pożywaymy tych świato-
śći/dochodzac ſpráwiedliwośći.

Z ćiáłá dla nas wydánego / y z krwie świetey
wylaney z niego / ták bedźiemy obżywieni / be-
dac Kryſtem náſyceni.

Przetoż wznieśmy wzgore oczy / tám gdźie
Pan śiedźi ná práwicy/tám go wiára dośiegay-
my/y duchownie pożywaymy.

Wſzákże y w tym nie watpiemy / iż teraz Bo-
ſtwem tu ieſt z námi / przy tey świetey ſwoiey
ſpráwie:bo to obiecał łáſkáwie.

Proſim ćie Pánie niebieſki/vżyczże nam ſwey
świetey łáſki: Rácz nas godnemi vczynić/ćiáłem
ſwym świetym nákarmić.

Nyć w ſobie tego nie znamy / byſmy ktemu
byli godnemi / wſzyſcychmy ćieſzko zgrzeſzyli/
według woley twey nie żyli.

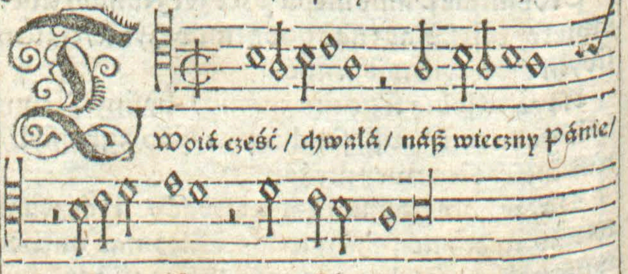
Dayże nam godnie przyimowáć / á rácz ſam
w nas wiecznie przebywáć / Rácz nas ducho-
wnie nákarmić/ábyſmy mogli wiecznie żyć.

O Kryste niebieski chlebie / z Oycem z Duchem kroluiąc w niebie / Tobie niechay będźie chwałá / od wszego stworzenia dáná.

Racżże ty sam w nas krolowáć / á posilenie swoie dawáć : bychmy w tobie żywi byli / ćiebie ná wieki chwalili. Amen.

CZWARTA PIESN O W. P.

ORIGENES in diversos Homil. 5. Setnik mowił: Nie iestem godźien ábyś miał wniść pod dách moy. Wchodźi y teraz Pan pod dách wierzących / dwoiákim kształtem ábo sposobem: Abowiem y teraz / kiedy święći y Bogu przyiemni przełożeni Kośćielni pod dách twoy wchodzą: tedy támże przez nich záraz Pan wstępuie / á ty ták o nich rozumiey / iákoby Páná przyimuiąc. Potym kiedy święty pokarm / y on iáko nieskáżoną potráwę przyimuiesz / y gdy chlebá żywotá y napoiu vżywasz / iesz y piiesz ćiáło y krew Páńską : tedy Pan pod dách twoy wchodźi: á ty vniżáiąc się / náśláduy tego Setniká / y mow: Pánie nie iestem godźien ábyś miał wniść pod dách moy: Gdźie bowiem niegodnie wchodźi / tám ná sąd przyimuiącemu wchodźi.

Ná wieczne czásy niech nie vstánie.

Tobie dźiś dáiem z pocztem tych ludźi / Pokłon y pienie / my twoi słudzy.

Dźiękuiąc wielce twey wielmożnośći / Zá ten dar zacny / twey wszechmocnośći.

Ty idąc ná śmierć zostáwiłeś nam / Sákráment ćiáłá y krwie / dałeś nam.

Ná ktory pátrząc / mocno wierzymy / Że ćiáło y krew duchem bierzemy.

Spráwże Boże nász serce ku temu / By było godne / k stołu twoiemu.

Bośmy niegodni dla grzechow nászych / Abyś ty miał wniść do chálup nászych.

Ale rzecz słowo / á násycona Duszá ma będźie / y też zbáwiona.

Rácz nas poświęćić o Kryste Pánie / A po śmierći też day nam zbáwienie.

Bądź chwałá y cześć / Bogu nászemu / Oycu Synowi / Duchu świętemu. Amen.

MODLITWA z Liturgiey Ambrożego.

O Chlebie nasłodszy / vzdrow podniebienie sercá mego / ábym poczuł wdźięczność miłośći twoiey. Vzdrow mie od wszelákiey choroby / ábym sie nád ćie w żadney rzeczy nie kochał. O chlebie naiáśnieyszy máiący w sobie wszelákie roskochánie / y wszelákiego smáku wdźięczność / ktory nas záwsze posilasz y obżywiasz. Niechay ćie pożywa serce moie / á wdźięcznośćią smáku twoiego niech będą nápełnione

wnetrznośći duſze moiey. Pożywa ćie Anioł cá-
łemi vſty / niechay ćie też pożywa człowiek piel-
grzymuiacy wedle przemożenia ſwego / áby nie
vſtał ná drodze / bedac posilony tákim pokár-
mem. O chlebie święty / chlebie żywy / chlebie
czyſty / chlebie piekny ktoryś z Niebá zſtapił / y
dawaſz świátu żywot / przydźże do ſercá mego / á
oczyść mie od wſzelákiego ſplugáwienia duſzne-
go y ćieleſnego. Wſtap w duſze moie / vzdrow / y
poświeć mie zwierzchu y wewnatrz. Badź o-
brona y wiecznym zbáwieniem / ćiáłá y duſze mo-
iey. Odpadź odemnie ſprzećiwniki moie. Nie-
przyiaćiele niechay dáleko odſtapia od oblicznoś-
ści moiey / ábych ia ták z wierzchu y zewnatrz
przez ćie bedac obromiony / proſta śćieſzka przy-
ſzedł do Króleſtwá twego / gdźie iuż nie w táie-
mnicách / iáko ſie tu w tych czáśiech dźieie : ále
twarza w twarz ogladamy ſie / ktory z Bogiem
Oycem y z Duchem świetym żywieſz y krolu-
ieſz / ná wieki wiekow / Amen.

Modlitwa z Liturgiey Jakubá S.

PAnie Boże naſz / niebieſki chlebie / żywo-
ćie świátá wſzytkiego / zgrzeſzyłem prze-
ćiwko niebu / y przećiwko tobie / nie go-
dźienem zſtáć ſie vczeſtnikiem niepokalánych
táiemnic twoich. Ale ty miłośierny Boże / rácz
mie vczynić godnym łáſki twoiey / ábym bez po-
tepienia wiekuiſtego był przypuſzczony do vży-

wánia świetego ćiáłá / y drogiey krwie twoiey /
ná odpuſzczenie grzechow / y otrzymánie żywotá
wiekuiſtego / Amen.

Modlitwa z Liturgiey Chrizoſtomá Doktorá.

PAnie ktory miłuieſz narod ludzki / tobie
poruczamy żywot náſz wſzytek / y nádźie-
ie / y wzywamy ćie y prosimy pokornie /
vczyń nas godnemi / ábyſmy ſie zſtáli vcześniki
niebieſkich twoich y ſtráſznych táiemnic / tego
świetego y Duchownego ſtołu / z czyſtym ſu-
mnieniem / ná odpuſzczenie grzechow / ná odźie-
dźiczenie Króleſtwá niebieſkiego / ná vſnośc
przećiwko tobie / á nie ná ſad ábo potepienie / A.

Modlitwa.

PAnie Jezu Kryſte Synu iednorodzony
Boży / ktoryś z niebá zſtapił ná ten świát /
dla náſzego zbáwienia : á národźiłeś ſie z
Máryey Pánny / y ofiárowałeś ſie ſam Bogu
Oycu / vmiłowawſzy nas / ofiára wieczna / ktora's
nas z grzechow oczyśćił / z Bogiem Oycem po-
iednał / vſpráwiedliwił / y żywot wieczny dał / iu-
żeś nas do śiebie przyłaczył / y ſwoie dáry nam
przywłaſzczył. Ktorey łáſki twey / y tego wiel-
kiego dobrodźieyſtwá / żebyſmy nie przepominá-
li / á ſercá náſze w wierze nie vſtawáły / raczyłeś
Teſtáment świety wiernym ná pámiatke wie-
czna zoſtáwić / ná ktorym duſze ludźi krześćián-

ſkich/ ćiáłem ſwoim karmiſz/ y krwią drogą ná krzyżu wylaną nápawaſz duchownym ſpoſobě: czego ſie oni vczeſtnikámi ſtawáią przez wiá- rę. Do czego iż ſie ia nedzny człowiek teraz mam/ iednák iżem ieſt człowiek grzeſzny/ niegodny/ wſtydam ſie ćiebie Páná ſwego/ dla mych grze- chow/ ktorych ſam przez ſie nie mogę pozbyć/ ie- ſliżeſie ty ſam nádemną nie zmiłuieſz. Nie śmiem przyſtąpić do ſtołu twego Pánie/ bom ćie obrá- źił/ myślą/ ſercem/ y vczynkiem. Ale iżeś ty ieſt miłośierny/ dobry: w nádźieie twego miłośier- dźia/ poſpołu z wiernymi ſtáne v ſtołu twoiego/ przy ktorym ieſt bytność twoiá boſka/ przy kto- rym ſą Aniołowie ſłudzy twoi/ y ſtáne ſie vcze- ſtnikiem wiárą pokármow niebieſkich: Przetoż ćie proſzę Pánie zmiłuy ſie nádemną: weyźrzy ná mię oczymá miłośiernemi: przytul mię do śiebie: weźmi mię w ſwą obronę: omyi mię od grzechow moich: ſam mię do tego twego ſtołu świętego przygotuy/ w ſzáte zaſługi ſwoiey przyoblecz: wiárę mocną we mnie ſpraw: ſerce Krześćiáń- ſkie vczyń náprzećiw bliźniemu memu: pobo- żnym á świętym żywotem obdarz/ ſumnienie czyſte y dobre zrządź: pokuſy ktore do świętych ſpraw/ á nawięcey do tego świętego vżywánia przeſzkadzáią/ odganiay: ſpráwy/ nałogi/ y zwy- czáie złe vmorz: Duchem świętym odrodź: ſło- wem ſwỹ świętym ſpráwuy. To wſzytko vczyń

dla tego o moy miły Pánie/ y Dobrodźieiu náſz/ ábych ſie mogł ſtáć godnym vcześnikiem ćiáłá y krwie twoiey świętey/ ia człowiek grzeſzny: bo bez rátunku á pomocy twoiey nic świętego/ nic pobożnego/ áni godne° / ſam z ſiebie vczynić nie mogę. O vczyńże to wſzytko co widźiſz nam być pożytecznego Jezu Kryſte Synu Bogá żywe- go/ Oycze przyſzłego wieku do ćiebie wołamy/ ktory żywieſz z Oycem y z Duchem ś. w iedności Boſtwá/ Amen. *Oycze náſz, &c.*

Dźiekczynienie z Liturgiey Iákubá świętego.

RAcz nápełnić pánie Boże vſtá náſze chwałą/ rácz y wárgi náſze nápełnić weſelem/ ábyſmy wyſławiáli twoię chwałę/ y przez cáły dźień wielbili wielmożność twoię. Dźiękuiemy tobie Kryſte Pánie Boże náſz/ żeś raczył nas vczynić vczeſtnikámi Ciáłá y krwie twoiey/ ná odpuſzczenie grzechow náſzych/ y żywotá wiekuiſtego otrzymánie. Prośimy ćię iáko te° ktoryś ieſt dobrym y łáſkáwym/ ábyś nas od wiekuiſtego potępienia obronić y vchowáć raczył/ Am.

Dźiekczynienie z Liturgiey Báſiliuſowey.

NIech będą nápełnione vſtá náſze Pánie chwałą twoią/ ábyſmy Pieśń śpiewáli ſławie twoiey/ iżeś nas vczynił godnemi ſtáć ſię vczeſtnikámi świętych táiemnic twoich. Zbaw nas w poświęceniu twoim/ cáły dźień rozmyśláiące w ſpráwiedliwości twoiey/ Alleluia. Ktory błogoſłáwiſz te ktorzy ćię błogoſłáwią Pánie/ y poświącaſz tych ktorzy w tobie dufáią. Zbaw lud twoy/ y błogoſław dźiedźictwu twemu. Zupełności kośćiołá twoiego ſtrzeż/ poświęć tych ktorzy miłuią chwałę twoię. Vwielbi tych ktorzy ćię wiel-

bię Boſką twoią mocą/ á nie opußczay nas w tobie dufá-
iących. Day pokoy świátu twemu/ Kośćiołom twym/ Rá-
znodźieiom / Krolom náßym/ tákże woysku/ y wßytkiemu
ludowi twemu. A tobie Oycu/ Synowi y Duchu święte-
mu/ ofiárujemy cześć/ chwałę y dźiękczynienie/ teraz/ y zá-
wżdy/ y ná wieki wiekow/ Amen.

Dziekczynienie.

Panie Boże Oycze niebieſki/ dźięki czynię twemu święte-
mu imieniowi zá twego miłego Syná/ ktoregoś mi dał zá
zbáwićielá duße moiey / á vmiłowawßy mię / wydałeś go
dla grzechow moich ná okrutną śmierć/ ábym dla nich nie
był potępionym. Chwalę ćię też Oycze niebieſki/ y zá ćier-
pliwość/ ktorą maß nád grzechámi moimi/ zá te twoie do-
brodźieyſtwá / y zá inße nie rozliczne niechay ćiebie wßel-
kie ſtworzenie chwali. Proßę ćię tedy/ nie oddalayże mię
od znáiomośći y od łáſki twoiey świętey. Dźiękuię y tobie
Synu Bogá żywego / Pánie Jezu Kryſte/ żeś mi obiáwił
Ewánielią świętą/ tych czáſow oſtátecznych/ ktorą byli zá-
mierzwili wymyſłámi ſwoimi ludźie / w ktorey mię vpe-
wniaß o łáſce Oycowſkiey / o odpußczeniu grzechow / y o
żywoćie wiecznym. Chwalę ćię y zá to / żeś mię śmiercią
twoią od ßátáná wybáwił / krwią grzechy me omył/ zá-
ſługą ſwoią vſpráwiedliwił / męką ſwoią odkupił / z Bo-
giem Oycem poiednał. A zá to ćię wielbię żeś mię nákar-
mił ćiáłem ſwoim / y nápoił krwią ſwoią / ſprawże to we
mnie proßę ćię / ábych nigdy nie wypadł z łáſki y opieki
twoiey. Tobie też dźiękuię Duchu święty Boże prawdźi-
wy / żeś raczył być ſprawcą táiemnice wćielenia/ w żywot
Máryey Pánny / Jezuſá Kryſtuſá/ ſkąd ia mam poćiechę

zbáwienną: zá czym proßę ćię bądź mym Poćießyćielem w
krzyżu/ ktory dla Ewánieliey nioſę / y nieść więtßy mam.
Bądź też Doktorem mym / vcząc mię náuki zbáwienney/
bądź wodzem mym / prowádząc mię do pobożnego żywo-
tá/ y do kroleſtwá niebieſkiego/ nie odſtępuy odemnie dla
nátury krewkiey mey/ z ktorey vpadam : vtwierdzay mię
w nabożeńſtwie prawdźiwym: nie dopußczay tego ná mię/
ábych ſię miał przeć prawdy niebieſkiey/ dla świátá/ y dla
prześládowánia : dodaway mi wiáry/ ſtátecznośći/ śił w
nabożeńſtwie prawdźiwym/ teraz y do końcá wy-
tchnienia duchá moiego/ Amen.

Piesni NA MODLITWĘ Panską.

Pſal: 66. 1.

Niechay Bogu wykrzyka wßytká źiemiá: Spieway ćieß
chwałę imieniowi iego.

I. Zacność modlitwy Páńſkiey.

Cyprianus Serm: de Orat: Domi.:

Jakowe ſą, bracia namilſy, modlitwy Pańſkiey taiemnice, iako ich wiele, iako wielkie, krotko wmowie zebrane ſą, ale mocy duchownie obfite, ták iż zgoła nic nie opuſczano, czegoby w proſbach, y w modlitwach naſych, niebieſkiey nauki krotko nie zamkniono. Tenże: Kryſtus ſam dał nam ſpoſob modlenia ſie, ſam nas nauczył o cobychmy mieli proſić. Tenże: Gdy ſie modlimy Oycu ta modlitwa, ktorey nas Syn nauczył, rychley wyſłuchani

bywamy. Tenże: Tym ſkuteczniey upraßamy, o co prośimy w imię Kryſtuſowe, gdy ſię iego modlitwą modlimy. Támże: Ten ktory dał żyć, náuczył ſię y modlić.

Ambroſius lib: 5. cap. 4. de Sacram:

VVidźiß iáko krotka ieſt Modlitwá, y wßytkich cnot pełná.

Tertull: lib: de Orat: Domin:

VV Modlitwie ſummá krotka wßytkiey Ewánieliey zámkniona ieſt.

Auguſtinus Epiſt. ad Probam 121.

Choć inße słowá mowimy, nic inßego nie mowimy, iedno co ieſt w tey modlitwie położono, ieśli dobrze y przyſtoynie ſię modlimy. Támże: Choćbyś zbiegał wßytki słowá świętych modlitw, iednák ile rozumiem, nic nie znaydźieß, czegoby w ſobie nie miáłá y nie zámykáłá tá modlitwá Pańſka. Tenże in Enchirid: cap: 71. *Tá modlitwá powßednia, gładźi owßeki grzechy y máłe y powßednie, y zá nie doſyć czyni. (to nie Czyśćiec, áni woda święcona) Gładźi y te, od ktorych żywot wiernych złośćiámi zepſowány, ále przez pokutę náprawiony odſtępuie. &c. A* lib. 21. ca. 27. de Civit. Dei. *Modlitwá powßednia ktorey náuczył ſam Pan, y z tąd że y Pańſka názywa ſię, gładźi powßednie grzechy.*

Concilium Toletan: IV. Canon: 9. *gániło niektore Xięża w Hißpániey, ktorzy tę modlitwę Pańſką tylko w Niedźiele mowili: Roſkázuiąc áby záwżdy byłá mowiona, y onę zalecáiąc. Iż powßednia modlitwá ieſt, potrzebá też áby byłá mowiona na káżdy dźien, ábowiem gładźi tá modlitwá,* ut ſupr: *Támże: Ktoby z Duchownych tey modlitwy ná káżdy dźien nie mowił,* aut in publico, aut in privato officio, *niech będźie z urzędu złożony, &c.* Clemens lib: 7. cap: 25. Conſtant: Apoſt: *trzykroć przez dźien káże ią mowić. Niewiedźiał o paćiorkách piżmowych, kámiennych, ktorymi dźiśia uſtni nabożnicy paćierzow liczbę wielką mierzą: ktore paćierze miał wymyślić Páweł Puſtelnik, świádczy Hárſá* fol: 673. *á* Concil: Remenſe Can: 2. *káże modlitwę Pańſką nie tylko umieć, ále y rozumieć.* Concilium Moguntiacum Can: 45. *też mowi: Kredá, ktore ieſt pieczęćią wiáry y modlitwy Páńſkiey, Xięża niech záwße nápominaią lud Krześćiáńſki, áby ſię uczyli. Támże: Rodźicy niech uczą dźiatki modlitwy Páńſkiey,* Regino li: 1. de diſcip: Ec: *świádczy, iáko w ſtárym Kośćiele do Sákrámętu nieprzypußczano tych, ktorzy tey modlitwy nie umieli.*

II. Tá modlitwá Páńſka vczy nas / nie tylko krotkośći w modleniu ſie / ále też y tego / ábyſmy oczy náße ku niebu podnaßáiąc nikogo inßego nie wzywáli / okrom ſámego Bogá.

Auguſtinus Serm: 126. de Tempore.

Sam Pan Bog ma być chwalony, ktory może wywieść z pokußenia, á wywodźi gdy od złego zbáwia. Támże: Maćie bráćia rzecz pokazána, y komu ſię maćie modlić, y komu dźięki czynić. Támże: Oto w máłośći y w krotkośći wßytkie rzeczy ſkonczone ſą. Tenże, Ser: 135. de Temp: Exponen: Orat: Domin: *Bog wßechmogący ták od nas ma być wzywány, Oycze náß, &c. Tenże,* tract: in Orat: Domin: *Mowi Apoſtoł, Iákoż będą tego wzywáć w ktorego nie uwierzyli? y dla tegoż nie wźięliśćie wprzod modlitwy, á potym Kredá: ále wprzod Kredo, gdźiebyśćie wiedźieli, coby śćie mieli wierzyć: á potym modlitwę, gdźiebyśćie ználi, kogo byśćie wzywáć mieli. A ták Kredo należy do wiáry, Modlitwá do prośby: ábowiem ktory wierzy, ten wzywáiąc, bywa wyſłucháńy.* Wiele ich bowiem prośi o to, o co prośić nie máią, niewiedząc co im ieſt przećiwnego. *Dwu tedy rzeczy ſtrzedz ſię ma ten, ktory prośi, áby nie prośił, o co prośić nie ma, y niechay od tego nie prośi, od ktorego prośić nie ma, od Páná Bogá náßego Iezuſá Kryſtuſá, od Boga Oyca prośić mamy. Támże, pokázuie ſię z tey modlitwy, iż zá námi prośimy Boga.* Chriſoſt: Homil: de Orat: Domin: *Kogoż prośiß? Bogá, &c. Zle tedy czynią, zle y niezbożnie, Rzymiánie, ktorzy do świętych te modlitwy mawiáią, y one im pod pewną liczbą oddawáią: co zeznawa* Cenſur: Colonienſ: fol: 208. *y* Caniſius in Catech: fol: 81. 82. *mowiąc: Modlitwę Pańſką mowimy świętym, &c. Co zá rozum, świętym Paćierz mowić: co to k rzeczy, mowić do Pánny Máryey, Oycze náß, ktoryś ieſt, &c. do świętego Piotra, Swięć ſię imię twoie: do S. Bárbáry, Przydź kroleſtwo twoie.* Concil: Carth: 3. Can: 23. *nie káże obrácáć do Syná Bożego tey modlitwy, tylko do Oycá, dáleko więcey do Swiętych: y Doktorowie niektorzy, iáko Cypryan, Ambrożij, do ſámego Oyca ią obrácáią, Co widząc Hárſá, á niechcąc iednák Drużyny ſwey wydáć, mowi,* fol: 14. *Do świętych Bożych Paćierzá nie mowimy: bo włáśnie Pánu Bogu ſłużij. Ale na pámiątkę ich mowić możemy, &c. Ani świętym,*

áni ku czći, y ná pámiatkę ich nie ma być mowiona, ále ku czći ſámemu Bogu: co ſię pokazuie z ſámey modlitwy, y z Doktorow tych przywiedzionych.

III. Wykład Modlitwy Páńſkiey.

Oycze náß / ktoryś ieſt w niebieśiech.

Oycem *náßym ieſt, nie tylko Bog Oćiec,* Iſai: 63. 16. *ále też y Syn Boży,* Iſai: 9. 6. *y Duch święty: bo nas ten odradza, y odnawia, y ćießy, co Oycu własnie należy,* Ioh: 3. 5. Tit: 3. 5. Ioh. 15. 26. *Ktemu, iż Oćiec, Syn, y Duch ś. ſą iedney nátury, iſtnośći, máieſtatu, chwały: Syn ieſt w Oycu, Duch ś. z Oycá, y z Syná pochodźi, ſłußnie tedy tá modlitwá ma być mowiona, do Oycá, y do Syná, y Duchá ś. gdyż w Oycu, Syná y Duchá ś. wzywamy.*

Tertul: lib: de Orat: Dominic:

W *Oycu bywa Syn wzywány: ábowiem mowi, Ia y Oćiec iedno ieſteſmy.*

Zanchius de Tribus Elohim lib: 1. cap: 3. part: 2. fol: 16.

Z Oycem Syná y Duchá świętego wzywamy, y imieniem Oycowſkim znaczymy. Támże: Oycem wßytkich ieſt, nie tylko oſobá Oycowſka, ále też y Syn, y Duch święty.

Brentius in Catech: in Explic: Orat: Dom: fol: 352.

Wiedzmy, *Iż imię Oycá na tym mieyſcu nie tylko należy do pierwßey perſony w Traycy, ále do wßytkich perſon, &c. Oćiec nie ieſt właśnie imię oſobiſte, ále iſtne, ábowiem Bog Oćiec nazwány ieſt Oycem, Syn nazwány ieſt Oycem, Duch święty nazwány ieſt Oycem. Toż mowi* Urſinus in Explic: Catech: quæſt: 120. in explic: Orat: Dominic:

Swięć ſię imię twoie.

Cyprianus Sermon: de Orat: Domin:

Mowimy, Swięć ſię imię twoie: Nie iżbychmy Bogu mieli życzyć, áby był święcony modlitwámi náßymi, ále, iż prośimy od niego, áby imię iego święćiło ſię w nas. Bo iáko Pan od kogo ma być święcony, á on ſam poświaca? Ale iż on ſam rzekł; Bądźćie świętymi, ábowiem y ia ieſtem święty: o to żądamy y prośimy.

Nyſſenus de Orat: Domi:

Mamy ſobie tego życzyć, y o to prośić, przed wßytkimi rzeczámi, áby dla mego żywotá imię Boże nie było bluźnione, ále wielbione y święcone. We mnie tedy niechay ſię święći imię twego pánowánia, ktore odemnie bywa wzywáne, áby ludźie widząc dobre uczynki, chwalili Oycá ktory ieſt w Niebieśiech.

Auguſtin: lib: 2. de Sermon: in Monte Domini.

Swięć ſię imię twoie: Nie ták bywa proßono iákoby nie miáło być święte imię Boże: ále áby było miáne zá święte od ludźi: to ieſt, áby im ták był znáiomy Bog, żeby nie rozumieli, iżby co miáło być świątobliwßego, áby tym więcey bali ſię go obrażáć. Dokłada, Tám bywa święcone imię Boże, z uczćiwośćią, y z boiáźnią obrázy bywa wſpomnione. Tenże, Serm: 135. de Temp: *Czemu prośimy áby ſię święćiło imię Boże, gdyż ieſt záwße święte: iedno ábyſmy przez nie byli poświęceni? Tenże,* Serm: 182. de Temp: *Spráwiedliwa ieſt rzecz imię Boże święćić, Bogá ſię bać. Tenże,* Homil: 42. *Przez imię Boże zſtawamy ſię świętymi.*

Ambroſius lib: 5. cap: 4. de Sacram:

Coż to ieſt, Swięć ſię? to ieſt, święć ſię w nas, áby do nas mogło przyść iego poświęcenie.

Przydź Kroleſtwo twoie.

Cyprianus Serm: de Orat: Domin:

Przydź kroleſtwo twoie: Prośimy áby ſię w nas kroleſtwo Boże okazáło, iáko też żądamy, áby ſię w nas imię iego święćiło. Támże: Prośimy áby náße kroleſtwo obiecáne przyßło od Bogá, nábyte krwią y męką Kryſtuſową, áby ktorzyſmy przed tym ná świećie ſłużyli, zá pánowánia Kryſtuſá Páná krolowáli, iáko ſam obiecał: y mowi, Podźćie błogoſłáwieni Oycá moiego, pośiądźćie Kroleſtwo, ktore wam ieſt zgotowáne od záłożenia świátá. Może też być, namilßy brácia, y ſam Kryſtus kroleſtwem Bożym: ktory áby przyßedł, záwżdy żądamy.

Auguſtinus Serm. 182. de Temp.

Przydź Kroleſtwo twoie: To ieſt, niechay będźie świátu obiáwione. Tenże, lib: 2. de Sermon: in Mont: Domin: *Nie ták rzeczono Przydź Kroleſtwo twoie, iákoby teraz Bog nie miał krolowáć. Przydź: mamy rozumieć, Niechay będźie ludźiom obiáwione. Tenże* Serm: 126. de Temp: *Przydź kroleſtwo twoie: Nie áby począł krolowáć, ktorego kroleſtwo ieſt wßytkich wiekow: ále o to prośimy, áby uczynił koniec náßym rzeczom złym, á przyßedßy z niebá, áby nas wźiął do kroleſtwá. Tenże* Homil: 42. *Zyczyć y prośić, áby przyßło kroleſtwo iego, nic inßego nie ieſt, iedno życzyć od nie-*

go, y prośić go, áby nas godnymi uczynił kroleſtwá ſwoiego. Tenże Tract: in Orat: Dominic: O onym kroleſtwie rzeczono, ktore będźie po ſkonczeniu świátá, ábowiem záwße ma Bog kroleſtwo, á nigdy nie ieſt bez kroleſtwá, ktoremu ſłuży wßelkie ſtworzenie. Ale ktoregoż kroleſtwá żadaß? o ktorym nápiſano wEwánieliey, Podźćie błogosłáwieni, &c.

Ambroſius lib. 5. de Sacram: cap. 4.

VV ten czás przychodźi kroleſtwo Boże, kiedyśćie doſtąpili łáſki iego: ábowiem mowi: Kroleſtwo Boże między Wámi ieſt.

Bądź wola twoiá/iáko w niebie ták y ná ziemi.

Cyprian. Serm. de Orat. Dom.

Badź wola twoia iáko w niebie ták y ná ziemi. Nie iżby Bog czynił co chce, ále ábyſmy my to czynić mogli co Bog chce. Abowie Bogu ktoż może záßkodźić, áby nie czynił coby chćiał? Ale iż mamy od ßatáná przeßkodę, áby umyſł náß, y ſprawá náßá, we wßytkim Bogu nie byłá posłußna, prośimy y modlimy ſię, áby ſię ſtáłá w nas wola Boża: ktora áby ſię ſtáłá w nas, potrzebá woley Bożey, to ieſt, rátunku, y obrony iego. Abowiem żaden nie ieſt mocny śiłámi ſwoimi, ále zá miłośierdźiem y zá łáſkáwośćia Boża beśpieczny ieſt. Támże: ktory czyni wola Boża, trwa ná wieki, iáko y Bog ná wieki trwa: ktorzy ná wieki trwáć chcemy, Boża wola, ktory ieſt wieczny, czynić mamy. A wola Boża ieſt, ktora Kryſtus czynił, y oney uczył.

Hieronym. in cap. 6. Mat.

Iáko tobie Aniołowie bez nágány ſłużą w niebie, ták też y ná ziemi niechayći ſłużą ludźie.

Auguſt. lib. 2. de Serm. in Mont. Domin.

Badź wola twoiá, iáko w niebie ták y ná ziemi: To ieſt, iáko w Anielech, ktorzy ſą w niebieśiech, ieſt wola twoiá, ták też niechay będźie w świętych twoich, ktorzy ſą ná ziemi. Tenże Homil: 42. Służąć Aniołowie w niebie, my też tobie ná ziemi ſłużmy: Nie obrażáią ćię Aniołowie w niebie, y my ćię też nie obrażaymy ná ziemi: Iáko oni czynią wola twoię, ták y my czynmy. Tenże Tract: in Dominic: Orat: Modliß ſię zá ſobą, nie zá Bogiem, gdy mowiß, Badź wola twoiá, &c.

Cyprianus Serm: de Mortalitate mowi, nápomináiąc y ćieſząc ludźi, áby wßytko ſtátecznie, chętnie, ćierpliwie znośili, co ná nich Pan Bog dopußcza. Mamy pámiętáć, iż mamy czynić nie wo-

la náßę, ále Boża: Wedlug onego iáko nam roſkazał záwße ſię modlić, Pan.

Tertullianus lib. de Orat. Dominic.

Badź wola twoia, &c. Tego ſobie od Oycá życzymy, gdyż niemáß nic złego w Bożey woley, chocby też mimo záſługi ná kogo co dopußczano było, iuż tymi słowy do znoßenia, ſámych ſiebie nápominamy. Y przywodźi tám przykład Kryſtuſá Páná, ktory wßytko ná wolą Oycowſką puſzczał ćierpiąc.

Chlebá náßego powßedniego day nam dźiśia.

Przez chleb powßedni, Iedni rozumieią ſam tylko Duchowny chleb, Kryſtuſá Páná, ktory mowi: Iam ieſt chleb żywy. &c. iáko Hieronym. in cap: 6. Mat. y Tertullian lib. de Oratione. Drudzy rozumieią przez chleb Kryſtuſá y Euchariſtią, iáko Cyprian Sermon. de Orat. Ambroſius lib. 5. cap. 4. de Sacram. Trzeći rozumieią przez ten chleb y ſámego Kryſtuſá, y Sákráment ćiáłá iego, y słowo iego y chleb docześny, iáko Auguſtin. lib. 2. Sermon. de Monte Domini. Ale nie ſłußnie y nie właśnie: bo z tą prośbą uczynki ſię nie zgadzáią: ábowiem ná káżdy dźien ludźie Sákrámentu nie używáią. Y ſtądże Auguſtyn, rozumieiąc Sákráment przez ten chleb, gáni tych ktorzy ná káżdy dźien Sákrámentu nie używáią, lib. 2. Serm. in Monte Domin. Tenże mowi, Sermon. 28 de verb. Domin: Ieśli ieſt chleb powßedni, czemuż go áż w rok bierzeß? iáko Grekowie ná wſchod słońca zwykli czynić, Záwße bierz, &c. Przez chleb ten, o ktorym mowimy w Paćierzu, rozumieią ſię wßytkie te potrzeby, ktore należą ćiáłu, iáko zdrowie, chleb, napoy, mießkánie, odźienie, &c. Co ſię pokázuie nie tylko z tego słowa, Powßedniego, nie tylko z ludźi pobożnych, ktorzy o żywność docześną páná Bogá prośili, Gen. 28. Proverb: 30. ále Doktorowie, przez ten chleb, oni zacni, iáko Chriſoſtom. y Auctor Oper: Imperfe. in cap. 6. piſząc, nie rozumieli, tylko ſam chleb docześny, ćieleſny: co zeznawa y ſam Bellármin o nich, lib. 1. cap. 6. de operib. bonis. z ktorym Chrizoſtomem zgadzáią ſię, Baſilius in Regulis 252, y Nyſſenus Ser: de Orat. Domini. ktorzy tę prośbę wykłádáią o pracey ktorą nábywamy chlebá y potrzeb ćiáłu ſłużących, y inßy, o ktorych mowi Hieronym: in cap. 6. Matth. Drudzy po proſtu mniemáią (Wedlug onego co powiedźiał Apoſtoł, Máiąc żywność y odźienie, &c.) iż tylko ludźie święći ſtáráli

się o pokarm doczesny, &c. y Augustin. lib. 2. de Serm. in mont. Domin. *słowá iego są: Skąd się pokázuie, iż w kráinách wschodnich, nie rozumieli, przez ten chleb powszedni, Sákrámentu, ábowiem zostáliby winnymi wielkiego grzechu, ktorzy z niego nie biorą záwsze.*

Y odpuść nam náße winy / iáko y my odpußczamy náßym winowáycom.

August: in Psal: 31.

Ieslize okrył grzechy Pan Bog, niechćiał ich widzieć: ieslize nie chćiał ich widzieć, niechćiał ná nie bácznośći mieć: ieslíż nie chćiał ich baczyć, toć ich niechćiał karáć, niechćiał ich uznáć, wolał ie odpuśćić: Szczęśliwi ktorych odpuszczone są niepráwośći, á ktorych grzechy są okryte. A nie ták tego rozumieycie co rzekł, Grzechy są okryte, iákoby tám będączyły. A czemuż tedy rzekł: Okryte są grzechy, áby nie były widziane? Bo coż było grzechy widzieć Bogu, iedno ie karáć? Tenże, Serm: 37. in Lucam, y Serm: 141. 139. de Temp: *Pan Krystus winę y karánie zgłádził y zápłácił.*

Hieronymus in Psal: 31.

Co bywa okryto, nie bywa widziano: co nie bywa widziano, to nie bywa poczytano: co nie bywa poczytano, nie będzie też karano. Chrisost: Homil: 44. in Genes: *mowi Pan, Iedney rzeczy tylko chcę, to iest, áby były grzechy wyznane, y áby się od nich ludzie wstrzymywáli, á iuż dáley nie będę karał zá grzechy. Tenże,* Serm: 11. in Epist: Roman: *Dáleko więcey, á niżelichmy byli winni, Krystus zá nas zápłáćił. Tenże,* lib: 3. de Providentia. *Ieslize dla tego Pan karze, áby trwáiacych w złośćiách do pokuty pobudził: tedyć pokazawszy pokutę, zbytne będzie y karánie. Tenże,* Homil: 2. in Psal: 50. *Gdzie miłośierdzie bywa żądane, y proszone, iuż tám pytánie ustawa, sąd ostrośći swey nie wykonywa, karániu mieyscá niemaß: gdzie iest miłośierdzie, tám żadnego pytánia niemaß: gdzie miłośierdzie, iuż iest przebaczona odpowiedź. Tenże,* in Enarrat: in Isaiam. *Zgrzeßyłem wiele, iákoż tedy będę mogł być wyięty, z ták wielu grzechow? tyć nie możesz sam śiebie wyiąć, lecz może Pan twoy, y ták bárzo zámáże y zgłádzi grzechy twoie, iż áni iednego z nich, żaden znák nie zostánie, co w ćielech być nie może: bo choć się zgoi rána, iednák blizná zostawa.* Lecz Bog gdy kogo wolnym czyni od karánia, záraz mu dáruie spráwiedliwość, &c. Athanas. in Pass: Salvat: *Syn Boży człowieczeństwem náßym przyobleczony, ofiárował się Bogu, áby sam karánie podiąwßy człowieká od karánia wolnym uczynił.* Bernhard: Ad milites templi cap: 11. *Gdy Krystus odpuśćił grzech, y umárł zá grzeßniki, iuż záiste niemáß żadney zasługi, y dług iest zápłácony. Tenże,* Serm: 4. in Feria Hebdo: *Krystus karánie zápłáćił, gdy grzechu nie uczynił. Támże: Ledwie, kto umiera zá spráwiedliwego, á tyś zá niepobożne umęczon, umárßy dla złośći náßych, ktoryś przyßedł uspráwiedliwić dármo grzeßne, sługi uczynić bráćia, poimáne społdziedźicmi, wygnáne Krolmi. Támże: Rzekł, Spełniło się: nic nie zostawa ku wypełnieniu, iuż niemáß czegobym miał czekáć. Támże: Przez Krystusa wßeláki grzech, ták pierworodny, iáko też y osobny, zgłádzony iest. Támże: Był synem, y stał się iáko sługa, nie tylko kształt służebniczy wziął, áby był posłußnym, ále też sługi złego, áby był karan, y sługi grzechu, áby karánie nágrodził, gdy grzechu nie miał.*

Lombardus lib: 4. Dist: 18. cap: Sed:

Sam Bog przez się grzechy pokutuiących zákrywa, á w te czásy zákrywa, kiedy ich ku karániu nie chowa: w ten czás bowiem zákrywa ie, kiedy winę karánia gládzi, &c. Tenże, l:3. dist:19. c. Nunc. *Przez śmierć Krystusowe odkupieni iesteśmy od grzechu y od karánia. Támże* cap. Factus. *Od ktoregoż karánia? cześnego, y wiecznego. Támże,* cap: Peccata: *Przez iego karánie ktore ná krzyżu odniosł, wßelkie karánie doczesne, ktore winien człowiek náwrocony podstąpić zá grzech, ná krzćie bywa zgołá odpußczone.*

Calvinus lib: 4. cap: 4. Sect: 30.

Cożby nam prosßę ćię uczynił Krystus Pan, gdyby ießcze zá grzechy karánie z nas wyćiągáne było? Támże, Sectio 29. *Záiste, iesli karze Bog grzechy, tedyć ie poczyta: ieslíż się mśći, toć ie pámięta: ieslíż ich chce sądzić, toć ich nie okrył: ieslíż ie exáminuie, toć ich zá się nie zárzućił: ieslíż w nie wgláda, toć ich nie zgłádził iáko mgłę: ieslíż ie rostrząsa, toć ich nie zárzućił w przepáść morską, &c. Opußczam Smigleckiego, ktory mowi w xięgách o Bostwie Krystusowym,* Art: 3. cap: 8. fol: 439. *Iż Kry-*

ſtus przyiął ná ſię to karánie ktoreſmy záſłużyli zá grzechy naſze: dla tegoż ſłuśnie możem rzec, że doſyć uczynił zá grzechy náſze, y zá karánie, &c. Toć odpuſzczáiąc grzech, odpuſzcza y karánie zań.

Nie wwodź nas ná pokuſzenie/ ále nas zbaw.

Auguſtinus Sermon: 126. de Tempore.

Nie wwodź nas, &c. Wwodzi Bog w pokuſy człowieká gdy dopuſzcza áby był kuſzon, żeby ſię go doświadczył, nie iżby go zátrácił. A kuśi nie dla tego, áby nie miał wiedzieć myśli ludzkich, ále áby ſwoie wierne ná świećie uczynił iáwnymi, iáko nápiſano: Naczynia Gárnczárſkiego doświadcza ſię piec: á ludzi ſpráwiedliwych doświádczenie, utrapienia. Takći kuśił Abráhámá w ſynu, ták Ioba, ták Apoſtoły święte, ták Męczenniki. Skąd ſię pokázuie, iż dyabeł bez dopuſzczenia Bożego, nic nie może. A przetoż ſam Pan Bog ma być chwalony, ktory może wywieść z pokuſzenia: á wywodzi, gdy wybáwia od złego, Tenże, Tract: 53. in Ioh: *Niechay nikt nie waży ſię ták bronić,* liberum arbitrium, *áby nam tę modlitwę, w ktorey mowimy, Nie wwodź nas, &c. uśiłował odiąć.*

Tertul: lib: de Orat: Domin.

Nie wwodź nas ná pokuſy: To ieſt, nie dopuſzczay nas wwodzić w pokuſy.

Abowiem twoie ieſt kroleſtwo/ y moc/ &c.

Te słowá Chriſoſtomus, Theophilactus, Evthymius, Auctor Oper: imperf: *wykłádáia, y do modlitwy przydawáią, ktorymi modlitwę Páńſką záwieráią: bez ktorych słow, ábo klauzuły,* Laurentius Valla, *iáko wſpomina* Eraſmus Annot: in cap: 6. Mat: *Modlitwę Páńſką nazywa, Modlitwą ośieczoną, oćiętą. A słuśnie, abowiem te słowá w piśmie ś. náyduią ſię,* 1. Paral. 29. 11. *y ſámi Rzymiánie śpiewáią:* Tua eſt potentia, tuum regnum Domine, &c.

Amen.

Iuſtinus Apolog. 2.

To słowo Amen, w ięzyku Zydowſkim to znáczy, co u nas, Sſtań ſię ták.

Hieronym: in cap. 6. Matth.

Amen, ieſt pieczęćią modlitwy Páńſkiey.

IV. Rozdział modlitwy Páńſkiey.

Modlitwá Páńſka, dzieli ſię na ſześć częśći: ábowiem w ſobie zámyka ſześć prośb, nie śiedm, iáko niektorzy mniemáią, onę proźbę, Nie wwodź nas ná pokuſzenie, ále nas zbaw ode złego, ná dwie rozdzieláiąc: á miánowićie Auguſtin9 *ná tych mieyſcách wyżſzey náznáczonych: czego z ſámego Auguſtyná upornie broni* Bellarmin. lib. 1. cap. 5: de Bonis operibus.

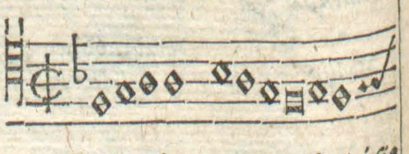
Tertull: lib. de Orat. Domin.

Odpowieda clauſula, *wykłádaiąc co ieſt, Nie wwodź ná pokuſzenie: to ieſt, ále nas zbaw ode złego.*

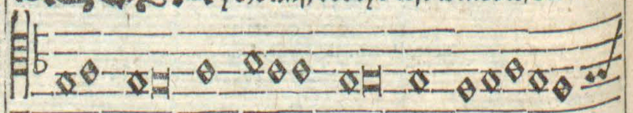
Augustinus *ácz ná wielu mieyſcách śiedm proźb czyni, iednák uważywſzy te słowá, Nie wwodź nas ná pokuſzenie, ále nas, &c. zá iednę te proźbę wykłáda: słowá iego ſą,* in Enchir: cap: 116. *Ale nas zbaw ode złego. Lukaſz ś. nie położył, ábyſmy rozumieli, iż do tego co wyżſzey powiedziano o pokuſách, te słowá należą: y dla tegoż mowi, Ale nas zbaw, nie mowi, Y zbaw nas, ukázuiąc iáko iednę proźbę. Tenże,* tract: in Orat: Domin: *Nie wwodź nas ná pokuſy, ále nas zbaw ode złego: to ieſt, od ſámey pokuſy. Tenże,* Sermon: 126. *A wywodzi z pokuſy, gdy zbáwia od złego: á od złego wybáwia, gdy nád to co możemy, nie dopuſzcza nas kuśić.* Nyſſenus, Chriſoſtomus, *te słowá zá iednę proźbę wykłádáia: czego nas może náuczyć, y to ſamo słowo* Ale, *ktorym słowem znáć dawamy, że nie tylko Páná Bogá prośimy, aby nas nie wwodził w pokuſy, ále by nas y od nich obronił, y zbáwił, iáko uczy Auguſtyn y Tertullian.*

PIERWSZA PIESN NA M. P.

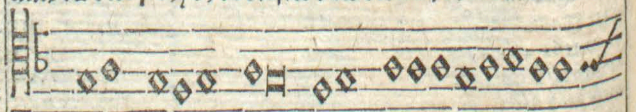
Hieronymus in cap: 6. Matth. Jeſliże pogánin w modlitwie wiele mowi/ tedyć ten ktory ieſt Krześćiáninem ma máło mowić: ábowiem Bog ieſt ſłucháczem/ nie słow/ ále ſercá/ &c. August: lib. Meditation. cap. 5. Coż może być wdzięcznieyſzego/ iáko rodzićielá w imię iednorodzonego vżywáć?

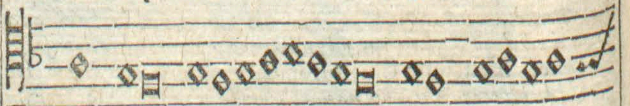
Oycze náß ktorys ieſt wniebie/święć ſię

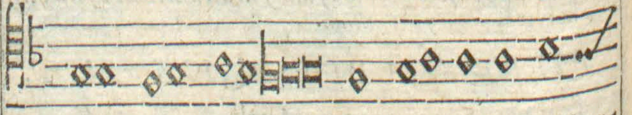
imię twoie: Przydź kroleſtwo twoie. Bądź wola twa/iáko

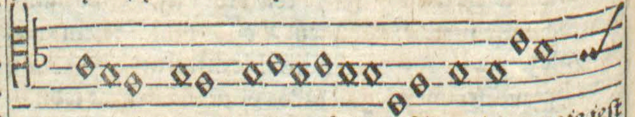
w niebie ták y ná ziemi. Chlebá náßego powßedniego day

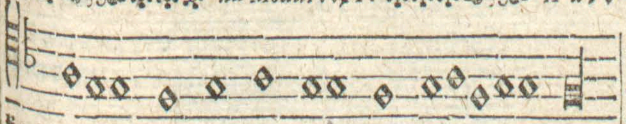
nam dziśia: Y odpuść nam náße winy/ iáko y my odpu-

ſzczamy náßym winowáycom: Y nie wwodź nas ná po-

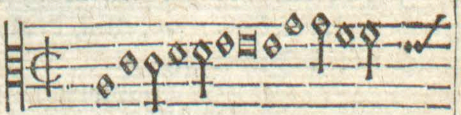
kuſzenie / ále nas zbaw ode złego. Abowiem twoie ieſt

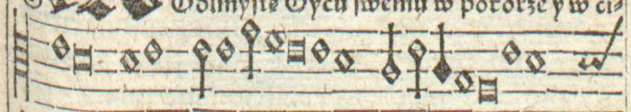
kroleſtwo/y moc/y chwałá/ná wieki wiekow/Amen.

WTORA PIESN. NA M. P.

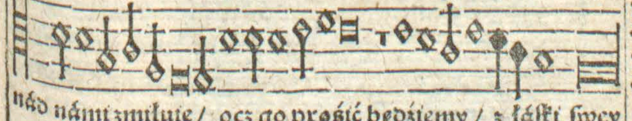
Chrisostom: Hom: 30. in Geneſ: Modlitwá ieſt rozmowá z Bogiem. Toż mowi August: in Pſal:85. A Damaſcenus lib:3.cap:24.de Fide: Modlitwá ieſt wſtąpienie vmyſłu do Bogá. á August: lib:de Spirit:& Anima,cap.50. Modlitwá ieſt nabożeńſtwo vmyſłu/to ieſt/ náwrocenie do Bogá / przez pobożny y pokorny áffekt. á Nyſſenus Oration. de Orat. Dominic. Modlitwá ieſt obcowánie y rozmawiánie z Bogiem.

Modlmy ſię Oycu ſwemu w pokorze y w ći-

chośći/temu á nie inßemu/ tenż ieſt ná wyſokośći/Ten ſię

nád námi zmiłuie/ ocz go prośić będziemy / z łáski ſwey (nam dáruie.

Ták Pan Kryſtus ślubował/ſwym wiernym zwolennikom/ Gdy ſię od nich gotował/ áby

był Poyśrzednikiem/ Mowiąc/ ocz prośić bedźiećie/ mnie Poyśrzedniká máiąc/ w imie moie weźmiećie.

Kołáćmyż ná drzwi iego/ Poki nam chce otworzyć/ Przestawszy wszego złego/ bo mamy wszyscy pomrzeć/ Potym śedźiego strászne̊go/ muśim słucháć ortelu/ Ná człowieká grzeszne̊.

O ludzkie záślepienie/ wielce zápámietáłe/ Przecz sie w ćieszkie trapienie/ chcąc wdawasz/ y w niemáłe? Wiesz żeć rękoymie nie bedźie/ Jesli w on wieczny ogień/ Twoy żywot podan bedźie.

Już otwárte drzwi k niemu/ y łáske swą dáruie/ Człowiekowi káżdemu/ ktory zá grzech żáłuie/ Nie bedźie w niczym obwinion/ ták przyobiecáć ráczył/ Swym wiernym nász miły Pan.

* Oycze nász/ ktoryś w niebie/ w swey wieczney wszechmocnośći/ Vsłysz nas prośim ćiebie/ w tey tu ćieszkiey żáłośći/ Swieć sie w nas imie twe świete/ niech zwyćiestwá nie máią/ Potłum dyabły przeklete.

Przydź k nam krolestwo twoie/ y rácz ie w nas pomnożyć/ Pásąc nas owce swoie/ ktoreś ty raczył stworzyć/ A niechay sie záwsze stánie/ iáko ty sam raczysz mieć/ Wola twa świeta Pánie.

Chleb powszedni day nam dźiś/ iáko Oćiec dźiatkom swym/ Napoy/ zdrowie/ odźienie/ y

to co należy im/ boć my nikogo inszego/ Oto prośić niechcemy/ tylko ćiebie sámego.

Odpuść nam násze winy/ iák y my odpuszczamy/ Winnym nászym ich winy/ ná twoy sie ślub spuszczamy/ Ze też nam raczysz odpuśćić/ á w dźień on nastrászliwszy/ w poczet wiernych przypuśćić.

Nie wwodź nas w pokuszenie/ ná ćiele ni ná duszy/ Rácz nam dáć wspomożenie/ bysmy wszytki pokusy/ Ktore nam chcą wielce szkodźić/ Zá twoim wspomożeniem/ Mogli záwsze zwyćiężyć.

Zbaw nas złego wszelkiego/ Oycze nász namileyszy/ Cześnego y wiecznego/ obrońco namocnieyszy/ Ták ná duszy iák ná ćiele/ pomoż nam przezwyćiężyć/ Wszytki nieprzyiaćiele.

Ciebie wszechmocny Boże/ sámego wyznawamy/ W modlitwie y w pokorze k tobie sie vćiekamy/ Byś tu nas raczył wysłucháć/ w imie Syná twoiego/ Potym żywot wieczny dáć.

Bo twoie iest krolestwo/ ná niebie y ná źiemi/ moc chwałá y zwyćiestwo/ nád przećiwniki wszemi/ Amen zá rzecz pewną mamy/ że coś raczył obiecáć/ To wszytko otrzymamy.

TRZECIA PIESN.

August: in Psal: 42. y Serm: 59. de Tem: Kto chce áby modlitwá ie° do Bogá lećiáłá/ niechay iey vczyni dwie skrzydle/ to iest/ Jáłmużnę y Post/ y bedźie wysłucháná.

Notá iáko, Wieczny Boże z wyſokośći/ ꝛc.

DRcze náß ktoryś ieſt w niebie/ wźiá-
łeś nas zá ſyny ſobie/ Chcąc byſmy
tu bráćia byli/ tobie ſie záwße modli-
li/ Sercem y vſty wzywáli/ á w to-
bie ſámym dufáli.

Swieć ſie imie twe chwalebne/ przez ſłowo
twoie zbáwienne/ Day byſmy pobożnie żyli/ I-
mie twe ták poświećili/ Oddal náuki fałßywe/
náwroć błedne y złośliwe.

Przydźże twe kroleſtwo ninie/ ſłowá twego
pánowánie/ zrządzeniem Duchá świetego/ przy-
mnażay Kośćiołá twego/ Day wßem ſłowo
twe przyimowáć/ podług niego ſie ſpráwowáć.

Badź wola twa wedle ćiebie/ Ná ziemi/ iáko
ná niebie/ day byſmy ćierpliwi byli/ wola náße
vmartwiáli/ powśćiągay ćiáłá náßego/ prze-
ćiw tobie vpornego.

Day nam dźiś chlebá náßego/ y wßego nam
potrzebnego/ Pokoy/ zdrowie/ hoyność wßego/
oddal co ieſt przećiwnego: Day też ſłußne po-
żywienie/ oddal zbytnie prácowánie.

Odpuśćiß nam náße winy/ gdyżeś nas wźiął
zá ſwe ſyny/ iáko y my odpußczamy/ winowáy-
com ktore mamy/ Boś to nam roſkazał czynić/
á krzywdy ſwoiey ſie nie mśćić.

Náßym też nieprzyiaćielom/ vżycz tey łáſki
co y nam/ ktorzy nas przenáśláduią/ nieſpráwie

dliwie ßácuią/ Day áby ćie też poználi/ y łáſke
twą otrzymáli.

Nie wwodźże nas w pokußenie/ w ćießkie
nieznośne trapienie/ Nie day nas Dyabłu zwy-
ćiężyć/ pomoż ſie iemu zprzećiwić/ Day w mo-
cney wierze wytrwánie/ Duchá twego wſpo-
możenie.

Zbaw nas ode wßego złego/ dußnego y ćiele-
ſnego/ Poćieß ſługi twe troſkliwe/ oddal poku-
ſy ſtráßliwe/ Day nád nimi zwyćiężenie/ po
śmierći wieczne zbáwienie.

Day nam oſtátniey godźiny/ gdy z tego świá-
tá poydźiemy/ dobre y czyſte ſumnienie/ w prá-
wdźiwey wierze ſkonánie/ byſmy ſie śmierći nie
bali/ z chućią tobie duße dáli.

Náoſtátek wßechmogący/ miłośniku náß
gorący/ prośimy ćie wyſłuchay nas/ czáſu tego
rácz być przy nas: Twoie bowiem ieſt krole-
ſtwo/ Chwałá tákże y zwyćieſtwo.

Wierzymy że nas wyſłuchaß/ bo ſwych obie-
tnic nie zrzucaß/ Syn twoy też nam to obiecał/
gdy ſwym modlitwe zálecał/ Mowiąc: Ocz
prośić bedźiećie/ od Oycá wßytko weźmiećie.

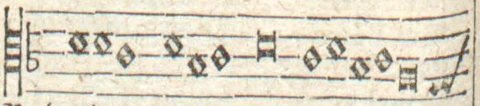
Vczyń zá przyczyną tego/ Páná Kryſtá Sy-
ná ſwego/ ten ſie zá nas ofiárą ſtał/ gdy krew
ſwoie zá nas przelał/ nam v ćiebie łáſke ziednał/
y ſrogi gniew twoy vbłagał.

Amen mocnie wyznawamy/ á to zupełnie

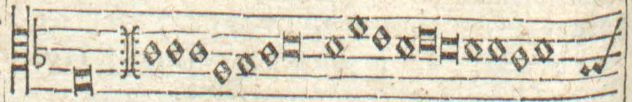
wierzymy / że ty nas wysłucháć raczysz / iákoś obiecał vczynisz / Nie dla nászey dostoynośći/ lecz dla swey dobroći/ Amen.

CZWARTA PIESN. NA M. P.

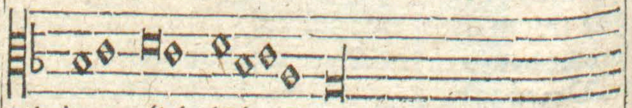
Augustinus tract: in Orat: Domin: Bog iest Oycem nászym/ Kośćioł mátką/ á my bráćią: ále nieprzyiaćielem moim iest Pogánin/ Zyd/ Heretyk. Támze: Wzywáy Oycá/ ktory iest w niebieśiech/ á modl sie zá twoimi nieprzyiaćioły: ábowiem y Saul był nieprzyiaćielem Kośćiołowi/ y modlono sie zá nim/ y zstał sie przyiaćielem.

PRośim ćie ktory mieszkasz ná wysokim nie-
Nie rácz oycze dźiatek swych oddaláć od śie

bie/ Rep.
bie : Ale swe miłośierne nákłoń ku nam vszy/ á niechay ćie

nabożna prosbá nászá ruszy.

Jmie twe przed ktorym tez duchy złe pádáia/ Rep: Niechay wszytki narody w poczćiwośći máia : A day bysmy w twey wierze ták státecznie trwáli / iákoby z nas niewierni dobry przykład bráli.

A nie odwłaczay dáley twego pánowánia/ R: Vżal sie ták ćiężkiego sług swych mordowánia/ Nieprzyiaćiołom nászym wyrwi nas z pászczeki/ á ty sam rácz krolowáć/ iáko Pan ná wieki.

Nie dopuszczay nam wedlug mysli nászych bładźić/ Re. Ale nas rácz naświętszym słowem swoim rządźić : A iáko snádnie władniesz biegi niebieskimi/ tákże sie też wola twa niech dźieie ná źiemi.

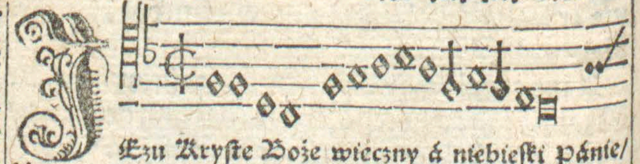
Pánie ty sam lepiey wiesz czego nam potrzebá/ R: Ráczysz nam dźiś vżyczyć powszedniego chlebá/ Nedzne polne ptászątká nie orzą nie śieią/ á wżdy iednák z łáski twey od głodu nie mdleią.

Złośći násze przed tobą wszytki wyznawamy/ Rep: Nádźieię w miłośierdźiu twoim pokłádamy/ że ty z námi łáskáwie postępowáć raczysz/ á nam iáko my drugim wszytkiego przebaczysz.

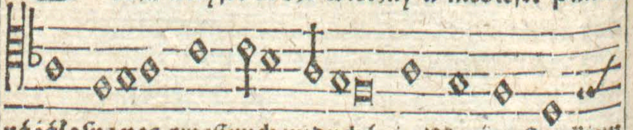
Nie w wodźże ná pokusy przyrodzenia mdłego/ Repe: Vchoway nas złych przygod z miłośierdźia swego : Bowiem twe iest krolestwo/ twoiá moc y chwałá/ á tác będźie ná wieki nieodmienna stałá.

PIATA PIESN. NA M. P.

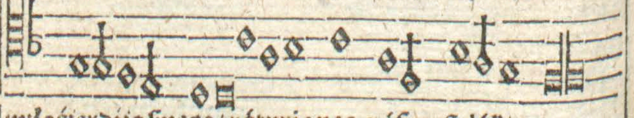
Augustinus in Psal: 85. Syn Boży modli sie zá námi/ iáko Kápłan nász : modli sie w nas / iáko głowá nászá: bywa od nas proszony/ iáko Bog nász.

JEzu Kryſte Boże wieczny á niebieſki pánie/

ná żáloſne nas grzeßnych wzdychánie/ Weyźrzyß okiem

miłośierdźia ſwego/ rátuyże nas czáſu wßelákiego.

Myć ſie pod ſtraż twoie wßyſcy ſpołem vćiekamy/bo w tobie ſámym nádźieie mamy/ Rácżyß ćieniem ſwoiey łáſkáwośći/ záſłonić nas od niebeſpiecżnośći.

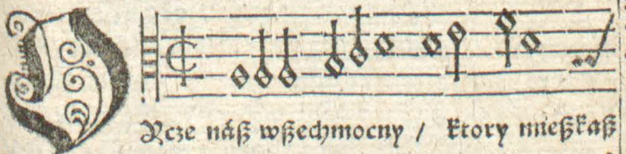
Wſpomożyß nas/niech ſie ku twey prawdźie ſercem mamy/ćiáłu/ świátu/dyabłu ſprzećiwiamy / A twą wolą day nam práwie poznáć / á ſercem ią y ſkutkiem wykonáć.

Niechże ſie v ſiebie ſámi záwße poniżamy / á ku tobie Pánie przybliżamy: Przyimuß twe nieużyteczne ſługi/á odpuść nam náße wßytkie długi

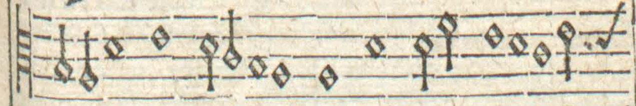
* Vſłyß nas przenadrożßey krwie twoiey wylanie/ dayże nam też ſpokoyne ſkonánie/ By nas nie żegł on piekielny płomień/ vchoway nas Pánie Kryſte/ Amen/ Amen.

SZOSTA PIESN NA M. P.

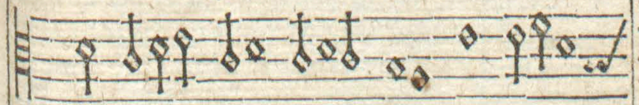
ORIGENES Homil. 25. in Numer: Wiecey może ieden święty człowiek / modląc ſie; á niżeli niezliczona wielkość walcząc. Modlitwá świętego człowieká przenika niebá; Jákoż nie ma zwyćiężyć y nieprzyiaćielá ná ziemi: CHRISOST: Homil. 14. in Hebr. Potrzebá nam zbroie/á zbroią dobrą ieſtći modlitwá.

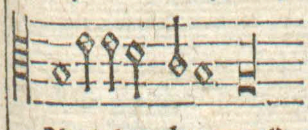
OYcze náß wßechmocny / ktory mießkaß

w niebieśiech ná wyſokośći/ Swięć ſię imię twoie/ Sercá

ku wzywániu rácżyß ocżyśćić náße : Rácz to nam dáć

wßechmogący náß Pánie.

Badź wola twa Oycze iáko w niebie / ták ná tey ziemſkiey niſkośći/zrownay nas z Anioły/ żebyſmy twą świętą wolą záwße pełnili. Rácz to nam dáć wßechmogący náß Pánie.

Day nam chleb powßedni / proſimy ćie dźiś

Ojcze náß miłosierny / w ſkromnośći vżywáć/ pożywienie ſłußne / nedze ćießkiey nie vznáć/ Rácz to nam dáć Wßechmogacy náß Pánie.

Odpuść náße winy / iáko y my winowáycom odpußczamy/przemień ſercá náße/żebyſmy mießkáli ná świećie w ſpolney łáſce / Rácz to nam dáć wßechmogacy náß Pánie.

Nie w wodź nas w pokuſy / oto nas drecza nieprzyiaćiele dußni / świát/Diabeł y ćiáło / day nam wſpomożenie/byſmy mieli zwyćieſtwo/ Rácz to nam dáć wßechmogacy náß Pánie.

Zbaw nas ode złego/prosimy ćiebie Oycá miłosiernego/żebyſmy ćießkośći nie vználi / w tey nedzney náßey śmiertelnośći / Rácz to nam dáć wßechmogacy náß Pánie.

Oycze náß wßechmocny/rácz wysłucháć o co niegodni prosimy / day zdrowie ná świećie / po śmierći rácz nam dáć z toba wiecznie krolowáć/ Rácz to nam dáć wßechmogacy náß Pánie / A.

Modlitwa.

DVßo moiá chwalże Páná ſwego / wzywayże dobrodźieiá ſwego/mowiac: Oycze náß ktorys ieſt w Niebie / Oycze świety / Oycze miłosierny / nákłoń vchá twego ku mnie / á wysłuchay prosby dźiećiećiá twego/ ktore do ćiebie wylewam z ſercá mego / żadáiac od ćiebie wſpomożenia y rátunku. Swieć ſie imie twoie we mnie: Spraw to miły Pánie ábym ćie poznał; vczyń to ábym ćie wyznawał/ wiárá y vczynkámi świetemi. Przydź Kroleſtwo twoie: Rzadź mie słowem twoim: záchoway Kośćioł twoy od nieprzyiaćioł: rozmnażay go: zepſuy ſpráwy Diabelſkie: zetrzy moc náßych nieprzyiaćioł / á po śmierći day nam ono Kroleſtwo niebieſkie. Badź wola twoiá iáko w niebie ták y ná ziemi: Niech miły Pánie wola twa dźieie ſie ze mna / otom ia ieſt ſługá twoy/ czyń ze mna co ſie tobie podobá/tylko mie ty pośilay Duchem świetym: otom ia ieſt gotow wßytko ćierpliwie znośić. Chlebá náßego powßedniego day nam dźiśia: Day miły Pánie chleb docześny/zdrowie/ słußne pożywienie/ y łáſke v ludźi. Odpuść nam náße winy/iáko y my odpußczamy náßym winowáycom: vczyń to dla meki Kryſtuſowey / wßákes to obiecał / boć y my odpußczamy winowáycom náßym z ſercá/iákos roſkazał. Nie wwodź nas ná pokußenie/ ále nas zbaw ode złego: Bo iżechmy mdli/mocy w ſobie żadney nie czuiemy / á iż mamy wiele nieprzyiaćioł okrutnych około ſiebie / ktorzy nas zewßad ogárneli / brońże y záchoway nas od nich / ábyſmy w tym boiu náßym nie vſtawáli: niech nád nimi otrzymamy zwyćieſtwo. Vczyńże to o co ćie prosimy/Boże náß: Boć twoie ieſt Kroleſtwo/ y moc/ y chwalá/ ná wieki wiekow/Amen.

PIESNI O WIERZE KRZESCIANSKIEY.

Pſal: 138. 1.

Wyznawáć ćię będę Pánie/że wßytkiego ſercá mego: A przed Anioły śpiewáć tobie będę.

I. Wyznánie wiáry Krześćiáńſkiey złożone ieſt od Apoſtołow/ y we wßytkim zgodne z słowem Bożym piſánym: ktore nic inßego nie ieſt/iedno ſummá krotko zebrána náuki Apoſtolſkiey.

Cyprianus in expoſitione Symboli.

Podáia przodkowie náßy, iż po wniebowſtąpieniu Pánſkim, gdy ſię mieli roześć Apoſtołowie, wprzod ſpoſob przyſzłego opowiedania wespoł poſtánowili, áby ſnadź iedni od drugich, rozßedßy ſię, co rożnego tym, ktorzy do wiáry Kryſtuſá Páná wzywáni byli, nie wykładáli ani uczyli: wßyſcy tedy ſpołem zgromádzeni, y Duchem ś. nápełnieni, krotką ſummę tę przyſzłego przepowiedánia znoßąc w iedno, co káżdy z nich rozumiał, złożyli, y poſtánowili dáć wierzącym ſpoſob ten wierzenia: y chćieli, áby ten ſpoſob, z przyczyn wielkich y ſłußnych, zwano Symbolum, *(ábo Skłádem Apoſtolſkim,) ábowiem* Symbolum, *(ábo Skład,) z Greckiego, może być názwány háſłem, y znieśieniem, to ieſt, co wiele ich w iedno znaßáią, á to uczynili Apoſtołowie w tych słowiech, &c. y przywodźi tám przykład od Hetmanow, ktorzy w woysku háſłá rozdáwáią, dla ſnádnieyßego rozeznánia od nieprzyiacioł.*

Auguſtinus Sermon: 115. de Temp:

Symbolum, *ábo Skład, dla tego ſię zowie znieśieniem, ábowiem znieśiona ieſt w iedno wiárá, wßytkiego powßechnego zakonu, krotko, &c. Tenże,* Serm: 131. de Tempor: *Coście w Skłádzie (Apoſtolſkim) iuż ſłyßeli, to ſię w Boſkich xięgách Piſm świętych zámyka. Tenże,* Serm: 181. de Temp: *To uważáiąc Apoſtołowie święći, pewny ſpoſob (ábo ßnur) wiáry podáli, ktory według liczby Apoſtolſkiey, we dwunaśćie Sentencyi ogárnęli, y* Symbolum *(ábo Skłádem) názwáli, przez ktory wierzący, żeby iedność powßechną trzymáli, przez ktorą żeby też zwyćiężyli przewrotność kácerſką: á Skład tym ſpoſobem poſtánowili: Przodkowie náßy powiedáli, Podáią przodkowie náßy, &c.* ut ſup: *Tamże: Skład Apoſtolſki, krotki ieſt w słowiech, ale wielki w táiemnicách, Tenże,* de Fide & Symbol: cap: 1. *Wiárá powßechna, w Skłádźie Apoſtolſkim ieſt znáioma wiernym, y w pámięć wbita. Tenże,* Homil: 42. *Skład Apoſtolſki niech tobie będźie iáko zwierćiádło, tám ſię przeyźrzy, ieſli wßytko wierzyß co wyznawaß wierzyć, y weſel ſię záwżdy z wiáry twoiey: ábowiem wiárá ieſt ßátá, y páncerzem, Tenże,* lib: 1. cap: 1. de Symbolo ad Cathechumenos. *Weźmićie ſynowie ſpoſob wiáry, ktory ieſt názwany Skłádem (Apoſtolſkim,) á wziąwßy, ná ſercu go nápißćie, y záwżdy mowćie, nim ſpáć poydźiećie, nim wynidźiećie, tym wáßym ſkłádem ſię uzbroyćie. Skłádu nikt nie piße, áby czytány być mogł, ále ku mowieniu: áby ſnadź zápámiętánie nie wymazáło tego, co podáłá pilność, niechay wam będźie pámięćią, wáßa kśięga. Támże: Te słowá ktoreśćie ſłyßeli, rozśiane ſą po Piſmiech świętych, ále z tamtąd zebráne, y w iedno złożone, dla pámięći ſłabey ludzkiey, áby káżdy człowiek mogł ono mowić y trzymáć co wierzy. Tenże,* Serm: 115. de Tem: *Káżdemu zoſobná Apoſtołom po iednym ártykule przypiſuie, ále o tym niemáß nic pewnego. Co y Hárſá widząc, mowi:* fol: 22. *Rozmáićie Apoſtołom świętym, te ártykuły przypiſuią. Ale o tym nie mamy nic dowodnego y pewnego: Auguſtyn ś. inácżey trochę te ártykuły rozdźiela, &c.*

Irræneus lib: 1. cap: 2.

Kośćioł ktory ſię po wßytkim świećie, áż do gránic źiemie rozproßył, od Apoſtołow, y od ich uczniow, wziął wiárę, ktora ieſt w iednego Bogá, &c. Oycá, &c. Y w iednego Iezuſá, &c. y w Duchá świętego, &c.

III. O zſtąpieniu do piekłow.

Tych słow zſtąpił do piekłow, nie było przed tym w Kredźie. Co ſię z tąd pokázuie, Irræneus lib: 1. cap: 2. Origenes lib. de principiis Tertul: contra Praxeam, cap: 1. *y* lib: de velandis virginib: cap: 1. Epiphanius Hæreſ: 72. Auguſtinus lib: de

ſide & de Symbolo cap: 1. y lib: de Symbolo ad Catechumenos y Sermone 119. 123. de Temp. Wykładaiac Kredo Apoſtolſkie, tych słow áni wykładáia, áni wſpominaia: czegoby byli nie zániechali, inſze wykładáiac, gdyby były zá nich w używániu. Ktemu, Concilium Nicenſkie, Konſtantynopolſkie, Epheſkie, Chálcedonſkie, Toletanſkie pierwſze, Damaſus, y Gregorius, Papieżowie, wyznawaiac ſpoſob wiáry, tych słow nie máia, áni wſpominaia. Co zeznawa Cyprianus in expoſitio: Symbol: cap: 20. ták piſzac: Mamy wiedzieć, iż w ſkładzie Kośćiołá Rzymſkiego nie maſz tych słow, zſtapił do Piekłow, ále też áni w Kośćielech wſchodnich, nie maſz tych słow, y Bellarminus lib: 4. cap: 6. de Anima, ktorego ſa te słowá: Tey partykuły przedtym nie było w Składzie u wſzytkich Kośćiołow. Náoſtátek, ácz niektorzy te słowá wſpominaia, y wykładáia, iednák rożnie, Iedni ie rozumieia o grobie: á oſobliwie Cyprianus, ktory położywſzy te słowá wyżſze, záraz dokłada: Wſzákże moc słowá, zda ſię być tá w nim co mowia, Pogrzebion ieſt. Chriſoſtomus Homil: 2. in Symbol: Apoſt: y ten słowá te rozumiał, o wzbudzeniu umárłych z grobow, abowiem ták piſze: Zſtapił do piekłow, áby y tám nie był prożen cudu, ábowiem wiele ćiał świętych powſtáło z Kryſtuſem, ktore potym pomárły, iáko Lázarz, iáko corká Iáirowá, iáko ſyn VVdowin. A co w tych trzech uczynił, toż ſpráwił w wielu świętych przez własne zmartwychwſtánie &c. Opuſzczam Lactantiuſa lib. 4. cap. 19, y inſze Doktory, ktorzy przez piekło rozumieia Grob, o czym maſz przed Pieśnia na wielka Sobotę. Drudzy te słowá wykładáia, o mękach piekielnych, ktore ná duſzy y ná ćiele ćierpiał Pan Kryſtus w oſobie ludzkiey, wypłacáiac długi y czyniac doſyć Bogu zá nie. Baſilius in Liturgia mowi: Sſtapiwſzy przez krzyż do piekłow, nápełnił wſzytko w ſobie ſámym, ſkonczył boleśći piekłá. Tegoż rozumienia ſa y drudzy: o czym czytay náukę przed Pſálmem 22. o umęczeniu Pańſkim. A ſłuſznie: Bo iż nie tylko ćiáła, ále też y duſze miał zbáwić, tedyć też nie tylko ćiałem, ále y duſza ćierpiał: Ktemu iż nas miał od mak piekielnych wybáwić; tedyć muśiał ich ſam doznáć, y doznał: nie po śmierći iednák, co y Hárſá zeznawa, fol. 858. bo te koniec ná krzyżu wzięły: ále wiſzac ná krzyżu. A iż po pogrzebie te słowá ſa położone, to dla tego, ábyſmy wiedzieli, że Pan nie tylko umęczon,

ukrzyżowan, umarł, pogrzebion ale y do piekłow zſtapił dla nas, To ieſt, zá nas ná duſzy y ná ćiele męki piekielne ćierpiał. Trzeći o ſkutku á mocy męki Pańſkiey wykładáia ie, iáko Durandus in 3. diſt. 22. quæſt. 3. Powiedáiac iż Kryſtus nie zſtapił do Piekłá iſtotnie; ále tylko przez ſkutek, y moc męki á śmierći ſwey. To ieſt, źli z męki Pańſkiey ſmutek, á dobrzy weſele uczuli. Tegoż ieſt rozumienia y Thomas, ktory 3. p. q. 52. art. 2. ácz powieda, że Kryſtus iſtotnie zſtapił do lymbuſá; ále do piekłá nie zſtapił bytnośćia iſtotna, ále tylko przez ſkutek śmierći ſwey. Ktore rozumienie gáni Bellármin li. 4. cap. 16. de Chriſti Anima. Czwárći, iáko tenże Thomas de Aquino 3. par. q. 52. art. 1. & 3. y Caietanus in cap. 2. twierdza, iż duſzá iego w piekle będac, męki piekielne ćierpiáłá; y ćiáło tákże w grobie leżac, bez mak nie było. Co ieſt przećiwko piſmu świętemu. Czego im nie przyznawa Bonawentura in 3. diſtinctio. 22. q. 4. co y Bellármin gáni lib. 4. cap. 16. de Anima. Piáći uczyli iáko Auguſtin Epiſt. 99. y lib. 12. cap. 33. de Gene: że Pan zſtapił do piekłá, gdzie ſa męki, gdzie duſze grzeſznych ſzátáni męcza, y miał wybáwić niektore: Co ieſt przećiwko piſmu świętemu. Ale co ſa wybáwieni, ktorzyby to mieli być, mowi ſámże Auguſtin: Vporna ieſt rzecz twierdzić. Hárſá záś fol. 26. tego rozumienia nie ieſt, powiedáiac, iż tákie ná ogien wieczny nieodmiennie oſadzáia. Szośći mowili, iáko Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromat. cap. 2. Że Pan Kryſtus dla tego do Piekłá zſtapił, áby tám Ewánielia przepowiedał: y ktorzy tám uwierzyli, zbáwił ich, á ktorzy nie uwierzyli, potępił ich. Nicetas też napiſał, że ſię miał ukazáć we śnie Plato iednemu Krześćiáninowi, ktory ſię piſmy iego brzydził, y mowić mu: Iać w prawdzie tego nie prze, ábym nie miał być grzeſznym, ále gdy Kryſtus do piekłá zſtapił, żaden przedemna do wiáry nie przyſzedł. Ale to Bellármin, lib. 4. cap. 16. de Anima zowie fábułá, powiedáiac, że po śmierći nie máſz mieyſcá pokućie y przeiednániu. Siodmi iáko Hárſá fol: 26. Bellarmin: lib: 4. cap. 16. de Anima Chriſti, przez piekło rozumieia Czyśćiec y Lymbum, ktory zowa odchłánia piekielna, w ktorym mieliby być Oycowie ś. ſkad miał ich wywieść Kryſtus, y przywodza Auguſtyná, Ambrożego, Hieronymá, ále falſzywie; abowiem ná mieyſcách tych mowia nie o czyśću, o ktorym nigdy nie myślili, ále o piekle. Ná czym ſię iednák y ći bárzo

mylili, ábowiem oni świeći ludźie ktorzy z świátá zeſśli przed przyſśćiem Páńſkim, ſśli záraz do rádośći, do odpoczynku, ná łono Abráhámowe, to ieſt, do żywotá wiecznego, wierząc w przyſśłego Meſyaßá, ktorego męká ták ſkuteczna byłá, że y one zbáwiáłá przez wiárę: o czym świádczy Iſai: cap. 53. 5. 45. 17. *Solomon,* Sap: 3. 1. *y Piotr ś.* Actor. 15. 10. *czego mamy przykład w Eliaßu,* 4 Reg. 2. *y w onych śiedmi bráćiey,* 2. Machab: 7. 36. *w Abráhámie,* Gen. 15. 15. Ioh. 8. 56. *w Dáwidźie,* Pſal: 27. 13. 116. 7. *w Enochu,* Eccl: 44. 16. *w łázárzu,* Luc: 16. 22. 25. *w łotrze,* Luc. 23. 42. *y w onych mężách świętych ktore wſpomina Páweł ś.* Heb. 11. Bernhardus *mowi, co y* Diſcipulus *przypomina,* Domin: 2. Quadr. *VViele ich ieſt zbáwionych przed przyſśćiem Páńſkim, wierząc w obiecánego Odkupićielá, &c. Iáko mieli iść Oycowie ś. do piekłá, á oni wierzyli w Kryſtuſá przyſśłego, á oni tychże Sákrámentow używáli, á oni też wiárę co y my mamy, mieli, teyże zacnośći ktorey y my, byli, iednym ludem, Kośćiołem z námi byli: O czym świádczą,* Hieronym. lib. 2. contr. Iovinian. Auguſtin. lib. 1. cap. 16. de Baptiſm. *y* lib. 2. cap. 32. contr. Pelag. de Peccat. Origin. *y* lib. 3. cont. Pelag. Hypognoſt. in Pſal. 104. *y* Tract. 26. 45. in Iohan. *Tenże* Auguſtin lib. 12. cap. 33. de Gen: *Przez łono Abráhámowe, nie rozumie odchłáni piekielnych, iáko głupie rozumie Hárfá, ále mieyſce kędy duße odpoczywáia ſpráwiedliwych, słowá iego ſą: Aczkolwiek znam to żem ieſzcze tego nie nálazł, áby to mieyſce Piekłem ſię názywáło, w ktorym duße ſpráwiedliwych odpoczywáia. Támże: Nie widzę iákobyſmy mieli wierzyć, áby miał być w piekle Lázarz, y niewiem áby kto mogł tego ſłucháć. Támże, Piekło w piśmie ś. zá rzecz dobrą nie bierze ſię. Tenże twierdźi,* Epiſt. 99. *iż Pan dußom ludźi świętych zſtąpieniem nic nie pomogł, ábowiem one przedtym były ubłogosłáwione. Toż mowi y* Durandus in 3. diſt. 22. quæſt. 2.

Oſmi, ácz powiedáią, że Pan Kryſtus zſtąpił do ćiemnośći do umárłych, ále przećię nie powiedáią, áby ie miał z onąd wywieść, y owßem twierdzą, iż tám zoſtáły duße, y będą áż do dniá ſądnego. Co ieſt błąd, á tego rozumienia ieſt Irrenæus *Doktor, ktory ták piße,* lib: 5. *Pan Kryſtus, gdy w poyśrzodek ćiemnośći śmierći ßedł, gdźie były duße umárłych, potym ćieleśnie zmartwychwſtał, á po zmartwychwſtániu wźięty ieſt: rzecz*

pewna, iż y Zwolennikow (dla ktorych to czynił Pan) duße poydą do niewidomego mieyſcá, od Bogá im náznáczonego, á tám będą mießkáć áż do zmartwychwſtánia, oczekawáiąc go. Po tym przyiąwßy ćiáłá, y doſkonále zmartwych wſtawßy, to ieſt, ćieleśnie, iáko y Pan powſtał, ták dopiero przyidą do oblicznośći Boſkiey. Abowiem, nie ieſt żaden uczen nád miſtrzá.

Opuśćiwßy rozmáite mniemánia o piekle, iákowych ieſt wiele, My Ewánielicy wyznawamy, że Kryſtus Pan zſtąpił do piekłow. Bo ktoby tego przał, mowi Auguſtinus Epiſt: 99. *byłby niewiernym: ále iednák nie Boſtwem: bo Boſtwo wßędy ieſt, z mieyſcá ná mieyſce, iáko mowi* Ambroſius lib: 2. cap: 4. de Fide, *nie przechodźi. Nie duſſą, bo ią Bogu w ręce oddał, co uważáiąc tenże* Ambroſius *mowi* apud Lombardum lib: 3. diſtin: 21. cap: ſicut: *Kryſtus wypuśćił Duchá, ále zkądże go wypuśćił? z ćiáłá: kędyż go wypuśćił? Do Oycá. Nie ćiáłem też, bo tu w grobie leżáło, iáko ono mowi y* Auguſtin: lib: de vanitat: ſeculi cap: 3. *Pogrzebiony leżał w grobie: Ale męká, ktorą ćierpiał ná dußy y ná ćiele, zá nas, iáko ſię to z Piſmá świętego, y z Doktorow Krześćiáńſkich wywiodło. Y możem rzec ono, co też niektorzy Krześćiáni mowili u Tertulliáná* lib: de Anima cap: 31. *Kryſtus do piekłow ßedł, ábyſmy my tám nie ßli.*

III. W Kośćioł nie mamy wierzyć.

Auguſtinus Serm: 181. de Temp:

Mamy wiedźieć, iż Kośćioł wierzyć, wßákoż nie w Kośćioł wierzyć mamy: Abowiem Kośćioł nie ieſt Bogiem, ále domem Bożym. Toż mowi apud Gratian: diſtinct: 4. de Conſecr: Can: Prima.

Paſchaſius lib: 1. de ſpiritu Sancto.

Wierzymy Kośćioł iáko mátkę odrodzenia, nie w Kośćioł wierzymy, iáko w ſpráwcę zbáwienia: kto w Kośćioł wierzy, w człowieká wierzy: Abowiem człowiek nie ieſt z Kośćiołá, ále Kośćioł z człowieká pocżał być. Odſtąpże tedy od tákowego bluźnierſkiego mniemánia, ábyś miał mniemáć, że maß wierzyć w iákie ludzkie ſtworzenie, gdyż koniecznie áni w Anyołá, áni w Archányołá nie mamy wierzyć.

Cyprianus in Expoſit: Symboli cap: 35.

Hac itaque præpoſitionis ſyllaba *In,* creator a creaturis ſe-

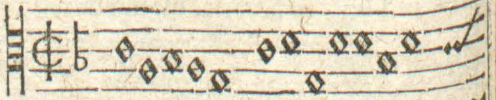
cernitur, & divina ſeparantur ab humanis.

W *ſtárym Kośćiole* Symbolum *Wykłádano ludźiom, o czym świádczy* Concil: Agaten: Can: 9. y Auguſtin: Serm: 115. 131. 181. de Temp: *onego uczyć kazano, zeznawa* Concil: 2. Brac: Can: 1. Concil: Magunt: Can: 45. *y żadnego dorosłego nie krczono áż ie umiał, y ono wyznał, piſze* Auguſtin: Homil: 42. y Concil: Laodicen: Can: 46.

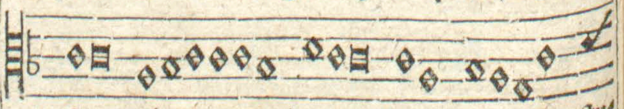
PIERWSZA PIESN O W. K.

Credo in unum DEUM.

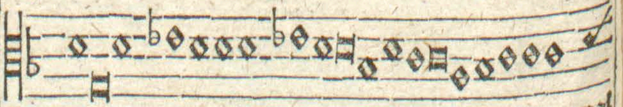
W Schodnie Kośćioły máią te pártikułe/ WIEDNEGO Bogá/ zeznawa CYPRIAN: in expoſit: Symboli. To Symbolum mále/ ma EPIPHAN: Hæreſ: 72. AMBROS: zowie ie kluczem otwieráiącym do niebá/ Ser: 38. y pieczęćią ſercá náſzego/ rádząc áby go człowiek w káżdym ſtráchu vżywał: To nie żegnánia/ lib: 3. de Virginit: Leo zowie ie mieczem ná kácerze/ Epiſt: 13. AUGUST: zowie ie Summą wiáry Krześćiáńſkiey/ Serm: 115. de Té:

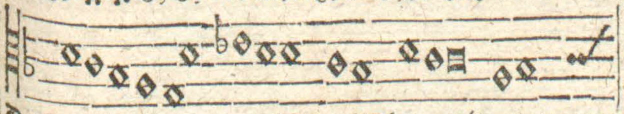
WIerzę w iednego Bogá/ Oycá wſzechmogą-

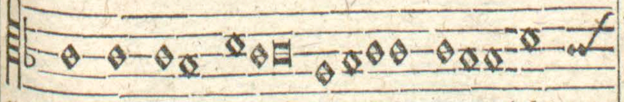
cego/ ſtworzyćielá niebá y ziemie. Wierzę w Jezu Kryſtu-

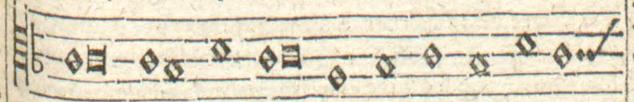
ſá/ Syná iego iedynego/ Páná náſzego/ ktory ſię począł

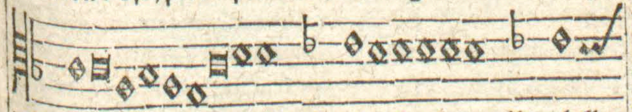
Duchem świętym/ národźił ſię z Máryey dźiewice/ vmę-

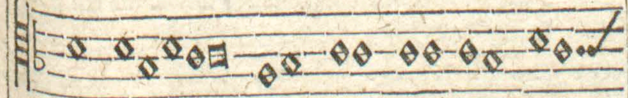
czon pod Pontſkim Pilatem/ vkrzyżowan/ vmárł/ y po-

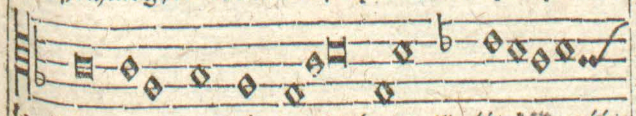
grzebion: ſſtąpił do piekłow/ trzećiego dniá z martwych

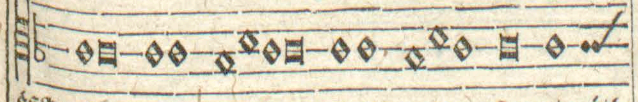
wſtał/ wſtąpił ná niebioſá/ śiedźi ná práwicy Bogá Oy-

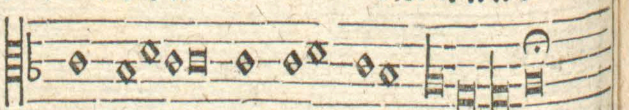
cá wſzechmogące: z támtąd przyidźie ſądźić żywe y zmárłe.

le. Wierzę w Duchá świętego: święty Kośćioł Krześći-

áńſki: świętych obcowánie: grzechow odpuſzczenie: ćiá-

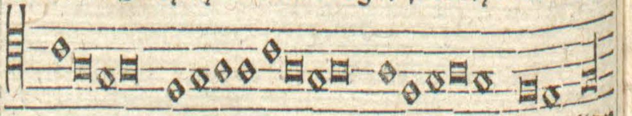
łá z martwychwstánie/y żywot wieczny/Amen.

WTORA PIESN O W. K.

HILARIUS Canon: 5. in Matth. Krolestwo niebieskie o ktorym oznaymiáli Prorocy / Jan opowiedał/ pan náß (Jezus Krystus) ktore w sobie położone być wyznał/ chce ábyśmy sie go spodziewáli / bez wßeláкiey wątpliwośći niepewney woley / ináczey z wiáry niemáß vspráwiedliwienia/ Jeśliby wiárá sámá byłá wątpliwa. AUGUST: Serm. 28. de verbis Domini. O człowiecze/wźiąłeś łáske Krystusowę/ wßytkie grzechy tobie są odpußczone/ ze złego sługi / sstałeś sie dobrym synem / y dla tegoż chełp sie/ nie z vczynku twego/ále z łáski Krystusowey. A nie iest to butá / ále wiárá/przepowiedáć coś wźiął: nie iest pychá/ ále nabożeństwo.

Wierzymy w iedne° Bogá / stworzyćielá wßyt-

kiego świátá / ktory sie zwáć Oycem kazał/áby go káżdy (miłował.

Jmie iestmu wßechmogący/Krol nád Krol-

mi kroluiący / iż go Oycem swym zowiemy / o tym z pismá dobrze wiemy.

Wierzymy też w Syná iego/ Jezu Krystá łáskáwego/ Pánem go náßym sławimy/ná tym sie nic nie mylimy.

Ktory sie począł z świetego / Duchá Bogá prawdziwego/ prawy człowiek y Bog isty / národził sie z Pánny czystey.

Tey pánnie imie Márya / łáski Bożey nápełniona/w czystośći wieczney zostáłá/bowiem męża nie vznáłá.

Wierzymy iż Krystus náß Pan / pod Pontskim Pilatem vmęczon/vmárł Pan vkrzyżowány/vćierpiał zá náße winy.

Wierzym iż sstąpił do piekłá / y wstał z martwych trzećiego dniá: To dla vspráwiedliwienia/wßego ludzkiego plemienia.

Wierzym iż wstąpił do niebá/śiedźi ná práwicy v Bogá / v Oycá wßechmogącego/ y mamy przyczyńce z niego.

Tám z tego mieyscá świetego/ przyidźie Pan sądźić káżdego/żywego y vmárłego/wßyscy poydą przed sąd iego.

Wierzymy w Duchá świetego / od Oycá pochodzącego/Y od Syná:ták wierzymy/Bostwá rozłączáć niechcemy:

Wierzymy Zbor Krześćiáński / od Krystusá zebrány z łáski : w ktorym świetych obcowánie/

łáski Bożey vżywánie.

Wierzymy iż grzechy náße / odpußcza nam Pan w tym to czáśie / gdy z wiárą o to prosimy / od Páná to z łáski mamy.

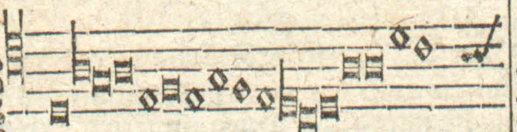
Wierzymy iż náße ćiáło / ná sąd wstánie záśie cáło / Ták ná Páná pátrzyć będźie / gdy ostátni on dźień przyidźie.

Wierzymy iż żywot wieczny / będźiemy mieć iuż bespieczny / Ktory nam náß Pan dárował / gdy zá nas ná krzyżu vmárł.

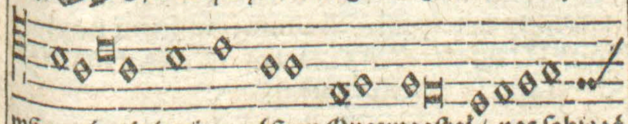
Amen Amen ták śpiewaymy / á Pánu Bogu podźiękuymy / Byśmy w tey wierze skonáli / Day to nam náß Pánie miły.

TRZECIA PIESN O W. K.

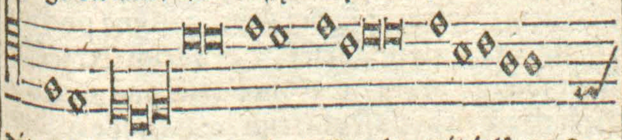
AUGUSTINUS lib. 3. contr: Pelag: Hypognost. Wßyscy święći Boży / ktorych wspomniałem wyżßey / ábo nie wspomniał / ktorzy przed przyśćiem wćielenia Páná náßego Jezusá Krystusá byli / nie inßą wiárą / iedno ktora teraz iest / zbáwieni są ꝛc. y przywodźi tám słowá one Apostolskie Hebr. II. Y dokłáda niżey: A ták czásy odmienione są / nie wiárá. A przetoż vspráwiedliwienie przez wiárę Jezusá Krystusá dáne iest / dáne bywa / y dáne będźie wierzącym. ATHANA: Oratio. I. cont. Arianos: Abráhám pátriárchá / nie śmierćią do korony przyßedł / ále wiárą w Bogá / y inßy święći / ktorych wzmiánkę czyni Páweł ś. Heb. II. wiárą vspráwiedliwieni są. Leo też mowi Serm. 14. de Nativit: Jedná wiárá vspráwiedliwia świętych / wßytkich czásow będących.

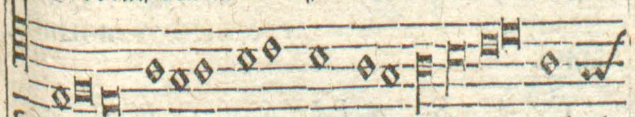
WY wierzymy w iednego Bogá / stworzyćielá

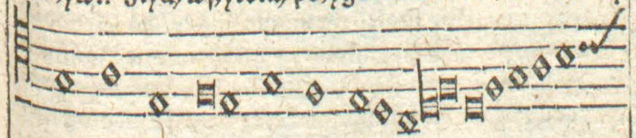
wßego świátá / iż on náßym Oycem został / nas sobie zá

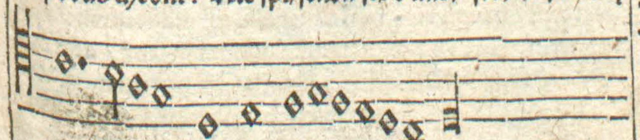
dźiatki obrał / Ten nas ná wßelki czás widźi / ćiáło / dußę on

sam żywi: Złych wßytkich przygod nas broni / od czártá y

od pokus chroni: Nie śpi / stára się o nas / strzeże sam / y

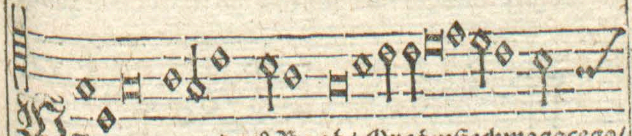
pilno czuie: bo ten swoie wierne miłuie.

My wierzymy w Syná Bożego/ w Iezu Kryſtá Páná ſwego/ Ten z Oycem z wieku kroluie/ mocą/ czćią z nim porownuie: Z czyſtey Pánny ſie národźił/ Duch świety w żywoćie ſpráwił: Ná krzyżu tu zá wierne wiśiał/ Báránek niewinny vćierpiał/ A vmárł/ w źiemi pogrzebion/ W trzeći dźień z martwych wſtał/ W niebo wſtąpił/ y Sędźią zoſtał.

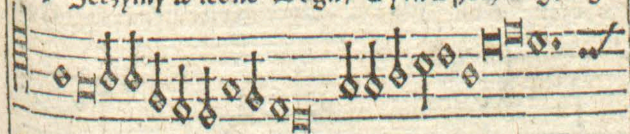
My wierzymy w Duchá świetego/ z Oycem/ z Synem iedynego: Ten z Oycá z Syná pochodźi/ ſmetne ſercá náße ćießy/ Kośćioł Krześćiáńſki zbiera/ broni/ w iedność ten nas zwiera/ Grzechow tu odpuſt obiecuie/ ćiáłá náße wzbudźi z źiemie: Po tey tu czeſney nedzy/ żywot wieczny mamy/ Boże day to/ niech w nim mießkamy.

CZWARTA PIESN O W. K.

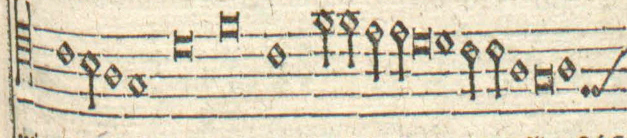
Symbolum ábo ſpołek wyznánia wiáry/ ná Synodźie Niceńſkim przećiw Aryußowi/ y ná Synodźie Konſtántynopolſkim/ przećiw Mácedoniußowi złożony/ y wydány/ roku 324. zá Konſtántyná Ceſárzá. Kto według niego nie wierzy/ nie ieſt Krześćiáninem: ále odßczepieńcem/ kácerzem/ heretykiem/ człowiekiem iuż oſądzonym y potępionym. Iáko o tym vczynili z dawná wyrok/ ábo dekret/ oni ſławni Ceſárzowie/ Gratianus, Iuſtinianus, Valentinianus, Theodoſius: o czym świádczy Hiſtor: Tripart: lib: 9. cap: 7. O ktorym Symbolum ták mowią Doktorowie/ á ſłußnie Athanas: Epiſt: ad Epictetum: Wiárá/ ktora ná Concilium Niceńſkim od Oycow/ według piſm świętych ieſt podána/ doſtáteczna y ſkuteczna ieſt/ ku wywroceniu wßelákiey niezbożnośći/ y mamy ią mieć zá znák zwyćięſtwá wßytkich kácerſtw/ á wprzod Aryiáńſkiego: Tenże Ioviniana Ceſárzá nápominał/ áby záchował wyznánie wiáry/ ná Concilium Niceńſkim vczynione/ piße Theodor: lib: 4. cap: 2. Hiſtor: Nazianzenus mowi/ Epiſt: 2. ad Clidon: Wiárę Niceńſką czćimy/ tey wiáry ieſteſmy/ y zá pomocą Bożą będźiemy. To Symbolum w ſtárym Kośćiele częſto mowiono y śpiewano/ świádczy Platina in vita Marci, y Concil: 6. Conſtant: Actio: 17. To słowo Filioque, y od Syná/ ma dawne Concil: Toleta: I. Can: 21. ktore było/ nim ſię Łáćinnicy z Grekámi rozłączyli.

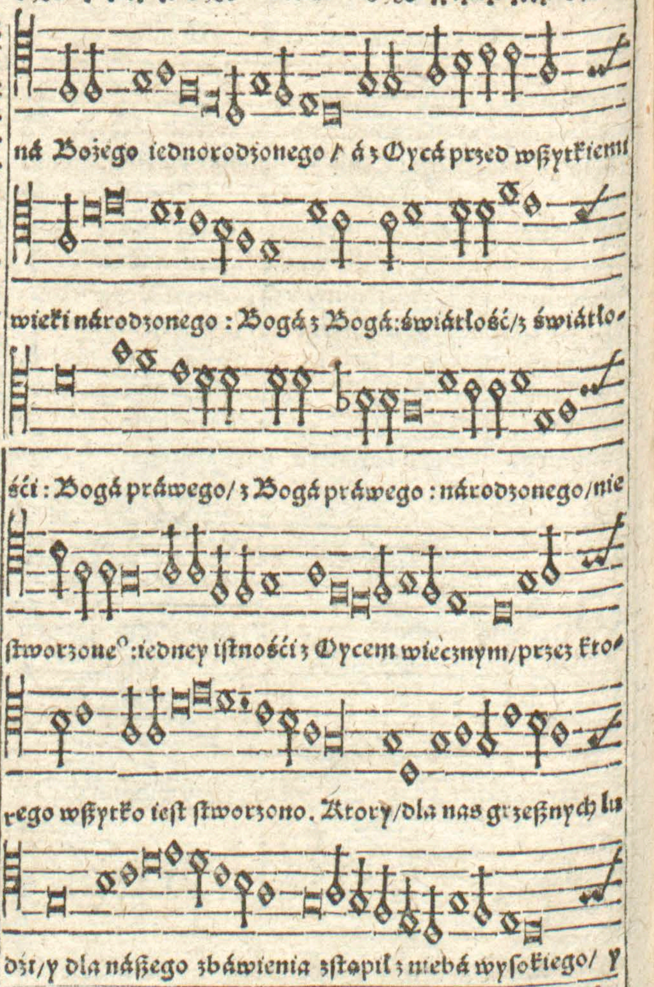
WIerzymy w iedne° Bogá/ Oycá wßechmogącego/

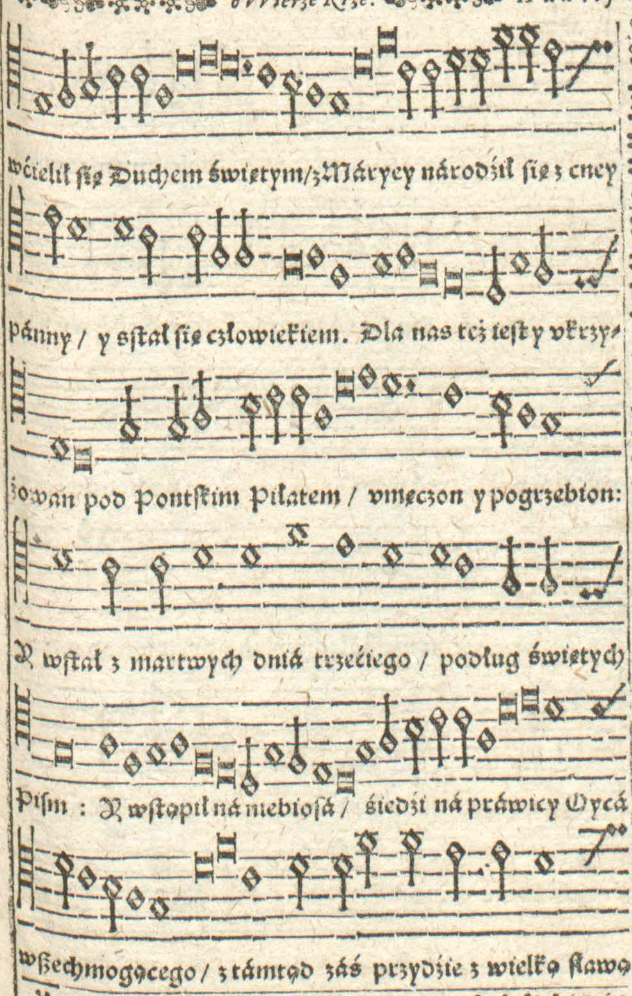

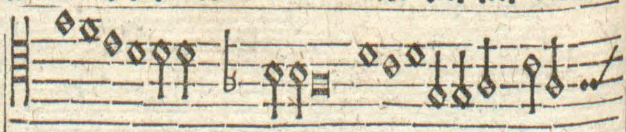
ſtworzyćielá niebá y źiemie/ y wßech rzeczy widomych y też

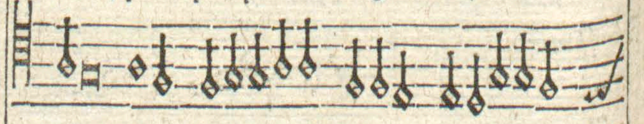
niewidomych. Y w iednego Páná náßego Iezu Kryſtá ſy

ná Bożego iednorodzonego / á z Oycá przed wßytkiemi
wieki národzonego : Bogá z Bogá : świátłość / z świátło-
śći : Bogá práwego / z Bogá práwego : národzonego / nie
ſtworzone^o : iedney iſtnośći z Oycem wiecznym / przez kto-
rego wßytko ieſt ſtworzono. Ktory / dla nas grzeßnych lu-
dźi / y dla náßego zbáwienia zſtąpił z niebá wyſokiego / y

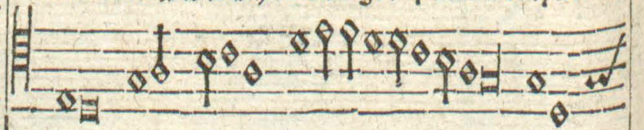

wćielił ſię Duchem świętym / z Máryey národźił ſię z cney
pánny / y ſtał ſię człowiekiem. Dla nas też ieſt y vkrzy-
żowan pod Pontſkim Piłatem / vmęczon y pogrzebion:
Y wſtał z martwych dniá trzećiego / podług świętych
Piſm : Y wſtąpił ná niebioſá / śiedźi ná práwicy Oycá
wßechmogącego / z támtąd záś przydźie z wielką ſławą

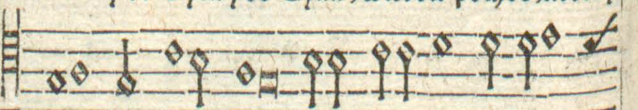
ſądźić/ wßytkie żywe y zmárłe: iegoż krolestwu nie będźie

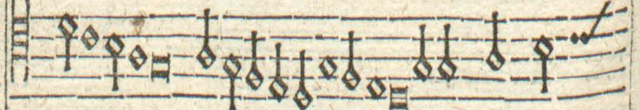
końcá. Wierzę w Duchá świętego/ Páná á obżywićielá

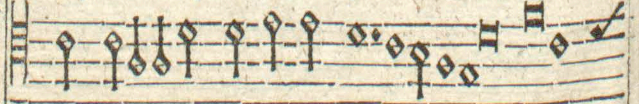
iwe°: ktory od Oycá y od Syná z wiekow pochodźi: ktory

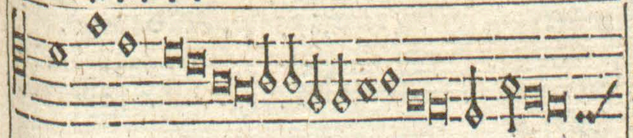
z Oycem y z Synem weſpoł chwalon y wielbion od wier-

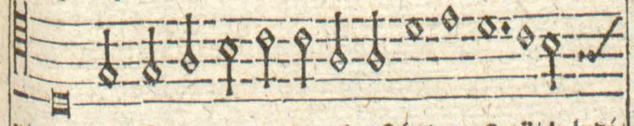
nych bywa: ktory mowił przez Proroki Jeden być świę-

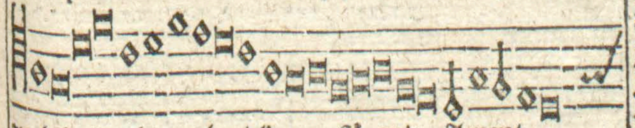
ty Kośćioł Krześćiáńſki powßechny y Apoſtolſki: Wyzna-

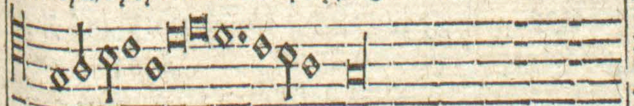
wam też być Krzeſt ieden/ ná grzechow moich odpußcze-

nie: y oczekiwam z martwychwſtánia wßytkich ludźi

zmárłych: y żywotá wieku przyßłego/ Amen/

Amen/ Amen.

PIATA PIESN O W. K.

Augustinus Tractat: 68. in Ioh: Spráwiedliwy ma żyć z wiáry/ ktory czego nie widźi/ wierzy: ábowiem/ ieśli widźiß/ nie ieſt to wiárá. Toż mowi Grzegorz/ Hō.26.

Wierzymy w iednego Bogá/ ſtworzyćielá wßytkiego świátá/ wßech rzeczy widomych y niewidomych/ ná niebie wzgorę y ná ziemi będących.

Wierzymy y w Jezu Kryſtuſá Syná Bożego iednorodzonego/ od Oycá vrodzonego/ przed

wßytkimi wieki/ teraz/ y záwße bedacego.

Bogá z Bogá/ świátłość z świátłości/ zstapił ná te niſkości/ byſmy przezeń byli zbáwieni wßyſcy.

Z Máryey ßláchetney Pánny/ národźił ſie człowiek y Bog práwy/ Z ſwoiey Boſkiey miłości/ vćierpiał dla nas nedze y wielkie boleśći.

Pod Pontſkim Piłatem krzyżowan/ vmárł też/ y był w grobie pochowan/ Y wſtał z martwych trzećiego dniá/ ták iáko o nim świádczyły święte Piſmá.

Y wſtapił wzgore ná niebioſá/ śiedźi ná práwicy v Oycá/ z támtad przyidźie ſadźić wßego człowieká.

Wierzymy y w Duchá świetego/ Páná ożywiáiacego/ ktory od Oycá y od Syná pochodźi: Ktorego z Oycem y z Synem chwalimy wßyſcy/ ktory mowił przez Proroki/ y iedyny Kośćioł Apoſtolſki.

Wyznawamy też y ieden Krzeſt/ ktory znákiem odpußczenia grzechow vſtáwion ieſt. Y oczekawamy wſkrzeßenia/ od vmárłych powſtánia/ Y żywotá otrzymánia/ y w niebieſiech krolowánia/ Amen.

Modlitwa.

Pánie wßechmogacy/ Boże náß wieczny/ iż od ćiebie wßytki dobrá/ ták duchowne iáko y świeckie pochodza: Proße ćie/ day że mi wiáre mocna ſerdeczna/ ktora máiac/ mogł bym ſie tobie Pánu ſwoiemu podobáć/ y ona ábym ſie mogł ſtáć ſynem twoim/ vcześnikiem grzechow odpußczenia/ y żywotá wiecznego: dopomagayże moiemu niedowiárſtwu: poſiłay że mie w wierze mey duchem ſwoim świetym: vchoway że mie od niewiárſtwá/ y od wßytkich náuk fałßywych: vdźiel mi odrobine wiáry świetey Krześćiáńſkiey/ iákoś vdźielił oney niewieśćie Chánánceyſkiey: ſpraw że to miły Pánie/ ábym ia nie watpił w wierze tey prawdźiwey/ o zbáwieniu wiecznym/ ktoreś ty nágotował chwalcom twoim/ ktorzy ćiebie ſámego chwalá/ y w tobie ſámym vfáia/ y z toba ſie złaczyli przez wiáre/ á ty z nimi przez láſke ſwoie świetá/ y przez słowo twoie/ ktoremu vwierzyli. O Pánie niebieſki/ nie dopußczay że tego ná nas/ ábyśmy mieli odſtepowáć od wiáry prawdźiwey Krześćiáńſkiey: vtwierdzay nas w niey/ áż do wytchnienia duchá náßego. Co wßytko vczyń ſam dla śiebie/ Amen. *Oycze náß.*

PIESNI O POKVCIE SWIĘTEY.

Pſalm 68. 5.

Spiewayćie Pánu Bogu/ á śpiewayćie imieniowi iego:

Wywyżſzaycie onego/ktory ieżdżi ná obłokách/A rozráduycie ſię przed onym/ktorego imię ieſt Pan.

I. Pokutá nie ma być nikomu broniona: Te piſmá świádczą:

2 Reg: 12. 2 Paral: ultimo. Ierem: 3. Ezech: 18. Mat: 3. Ioh: 21. Luc: 7. Actor: 8. 2 Cor: 2.

NOVATUS *kácerz, ludziom grzeſznym, upádłym, pokuty bronił, nie dopuſzczał: powiedaiąc iż tákowi, ktorzy raz od znáiomośći Bożey odſtąpili, odpádli, choćby y pokutowáć chćieli, by też y pokutowáli, odpuſzczenia grzechow mieć nie będą, miłośierdźia Bożego ná wieki nie doſtąpią. A ten błąd w Rzymie rozśiewał, y wiele Duchowieńſtwá ná ſwą ſententią omylną kácerſką, deſperácyą przynoſzącą, przywiodł: o czym ſzeroko piſze* Euſebius lib. 6. cap. 35. Auguſt. lib: de hæreſib. cap. 38. Hieron. lib. 2. contra Iovinianum. Cyprianus Epiſt: 49. *O ktorym ták mowi* Dionyſius Alexand. lib: 7. cap: 7. apud Euſebium: Novatus *zaprawdę Kośćioł mizernie rozerwał, bráćią niektorą do niezbożnośći y bluźnierſtwá przyćiągnął: złośliwą náukę o Bogu Oycu wprowádźił: dobrotliwego Páná náſzego Iezuſá Kryſtuſá, iáko zá nieláſkáwego, y zá okrutnego, fałſzywie potwarzał: á nád to wſzytko, Krzeſt, kąpiel święta znioſł, wiárę y wyznánie, ktore Krzeſt uprzedzáią, potępił: náoſtátek, od tych ktorzy ſię iákimi wyſtępkámi pomazáli, Duchá świętego zgołá odegnał. Tu káżdy może obaczyć, iákie przed tym Rzym miał Biſkupy, áto kácerze, błędow rozmáitych forytarze. Abowiem ten* Novatus *nie tylko był Presbyterem Rzymſkim, ále y Biſkupem Rzymſkim: o czym świádczą,* Euſebius lib: 6. cap: 35. Cyprian: Epiſt: ad Iubaianum. Hieronym: lib: de viris Illuſtrib: Patianus Epiſt: ad Sympronianum.

Nowatiani, uczniowie Nowatowi uczyli: Ci ktorzy po uznáney prawdźie zgrzeſzyli, nie máią być do ſtołu Bożego przypuſzczáni, ani duchowni nie máią ich upewniáć o odpuſzczeniu grzechow. O ktorych ták piſze Socrates lib: 1. cap: 7. Sozom: lib: 1. cap: 21. *Pytał Ceſarz* Conſtantinus *Aceziuſá Biſkupá Nowácyáńſkiego, coby byłá zá przyczyná, czemuby ſię od ſpołecznośći inſzych Kośćiołow odłączał. On rzeczy ktore ſię zá panowánia Deciuſá dźiały, y co ſię przydáło czáſu prześládowánia, po ſobie przywiodł, y przytoczył niektorego ſrogiego Kanonu pilne záchowánie: to ieſt, że ći ktorzyby w grzech ten, ktory Piſmá ś. grzechem do śmierći zową, wpádli, nie máią ſię ſtáć uczeſtnikámi Boſkich táiemnic: ále máią być ku pokućie nápominani, y ku temu, że nádźieie odpuſzczenia, nie od Xiędzá, ále od Bogá, ktory y może, y ma moc odpuſzczáć grzechy, oczekawáć potrzebá. Co gdy rzekł* Aceſius, *Ceſarz ták ku niemu mowił: Poſtaw ſobie drabinę Aceſiuśie, á ſam do niebá wſtąp.*

Ambroſius lib: 1. cap: 2. de Pœnitentia.

Nowatiani mowią, że wy iáwſzy ćięższe grzechy, mnieyſzym grzechom odpuſzczenia dozwalamy. Nie toć záiſte autor błędu wáſzego Novatus *mowi: ktory rozumiał, że pokutá żadnemu nie ma być dopuſzczona.* W *tym tedy Oycá wáſzego, zdániem wáſzym własnym potępiaćie, iż czynićie rozeznánie grzechow, rozumieiąc iedne być, ktore máią być od was rozwiązáne, á drugie ktorym lekárſtwá niemáſz.*

Ci Nowatiani wiele Kośćiołow mieli w Rzymie, y bluźnierſtwo ſwoie tám wolnie, beśpiecznie odpráwowáli, piſze Socrates lib: 7. cap: 11. *Ceſarz* Theodoſius *bárzo ich miłował, świádczy tenże* Socrates lib: 5. cap: 14.

Y to káżdy może widźieć, iż z Rzymu, iáko z iákiego rynſztoku ſmrodliwego, rozmáite plugáſtwá odſzczepieńſtw wychodźiły: tám wſzytko wolno, tylko dobrym, wiernym nie wolno być. O ktorym Rzymie ſłuſznie mowi Mantuan: lib: 1. Sylvarum in fine:

> Vivere qui ſanctè cupitis, diſcedite: Romæ
> Omnia cùm liceant, non licet eſſe bonum.

A Franciſcus Petrarcha *mowi,* Sonet: 108. Ital:

> O fons dolorum, domicilium irarum,
> Schola errorum, templum hæreſeum,
> Olim Roma, nunc Babylon, falſa & nequam
> Officina fraudum, clauſtrum irarum,
> In qua bonum interit, malum creatur & oritur:
> Viventium inferne & cruciatus.
> Nide proditionum, in quo latitant
> Quæcumque mala per orbem terrarum hodie
> Sparguntur, &c.

Hieronym. de Montaniſtis in Epiſt: ad Marcellam.

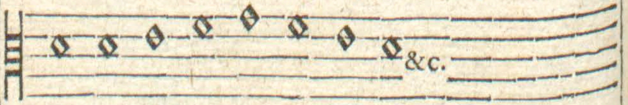
Oni niemal zá káżdym grzechem drzwi Kośćielne zámykáią:

my ná káżdy dźien czytamy, Wolę *grzeßniká pokutuiacego, á niżeli śmierć, &c.*

Pokutá, ácz ieſt rzecz świetá y drogá, przez ktorą do Bogá przychodźimy w Kryſtuśie, ále przedſię nie ieſt tákim Sákrámentem, iáko Krzeſt y Wieczerza Pańſka, ábowiem nie ma Elementu żywiołu Sákrámentálnego, iáko ma Krzeſt y Wieczerza Páńſka, według onego co mowi Auguſt: Tract: 80. in Ioh: *Gdy przyſtápi słowo do żywiołu, zſtawa ſię Sákráment.* Alexan: quæ: 59. memb: 3. Bonaventura diſtin: 17. art: 1. qu: 3. Marſilius in 4. quæſt: 14. *świádczą, iż Kryſtus Pan Sákrámentu Pokuty nie poſtánowił.* Bellarmin: lib: 1. cap: 8. y 11. de Pœnitent: *mowi: Pokutá Niniwitow y inſzych ktorzy przed Kryſtuſem żyli, nie byłá Sákrámentem nowego Zakonu, &c. Ieśli ták ieſt: iákoż ieſt, toć y nowego Zakonu nie ieſt Sákrámentem pokutá, bo táż ieſt, co y w Stárym Zakonie. Zrownay káżdy poſtępek Pokuty ſtározakonney z nowozakonną, tenże, á nie inſzy ieſt: o czym kto chce niech czytá,* 2 Reg: 12. Luc: 7. Actor: 2. 3. 10. 16.

PIERWSZA PIESN O POK:

Augustinus de dogmat: Eccleſ: cap: 54. Pokutá ieſt prawdźiwa / tych rzeczy ſię nie dopußczáć / zá ktore pokutuiemy / á te ktorych dopuśćilichmy ſię / opłákywáć. Toż mowi Ambros: Gregor: Diſtinct: 3. de Pœnitent: á Lactan: lib: 6. cap: 13. Czynić pokutę / nic inßeº nie ieſt / iedno wyznáć / y przyrzec więcey nie grzeßyć.

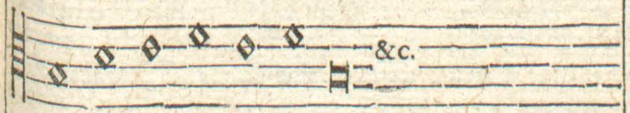

Stworzyćielu wßechmogacy / Boże Oycze żadáiacy / Rácz nas grzeßnych wyſłucháć / á łáſkę ſwą świetą dáć.

Ciebie o pomoc żadamy / indźiey nádźieie nie

mamy / Jedno w tobie náß Pánie / ſámym mamy vfánie.

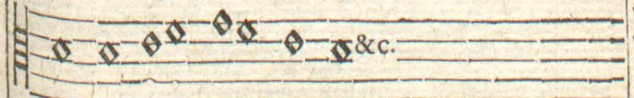
Kto pokutę czyni práwie / ty mu odpußczaß łáſkáwie / By iedno grzech opuśćił / á k tobie ſię náwroćił.

Kryſte z niebá poſłány / národzony z czyſtey Pánny / Zá co tobie cześć y chwałę wzdawamy.

Tyś ſam dla nas prácował / Słowoś kazał / łáſkęś dawał / y wiecznieś nas z Bogiem Oycem poiednał.

Cierpiałeś dla nas ćieżko / Dayże nam być wdźiecznym tego / Kryſte dobry badźże ć cześć chwałá z tego.

O Pánie náß odpuść złości / vczyń to z ſwoiey miłości: Boś ty ſam zá nas vmárł / od ßátáná nas wydárł.

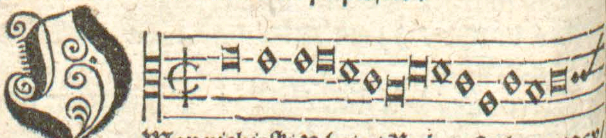
O Pánie náß rácz nam to dáć / Bychmy mogli náśládowáć / Ciebie Páná náßego / podług słowá twoiego.

O Báránku náß iedyny / ktory gładźiß náße

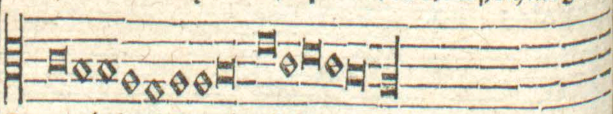
winy / Prosim ćie nedzni grzeßni / zmiłuyże ſie nád námi.

WTORA PIESN. O POK:

AUGUSTINUS lib: de Fide ad Petrum cap: 31. Mocnie wierz / á żadnym obyczáiem o tym nie wątp / iż tu żaden człowiek (pożytecznie) pokuty nie może czynić / iedno ten ktorego Bog oświeći / á z miłośierdzia ſwego dáremnego náwroći. Toż mowi / lib: 5. cap: 3. contra Iulianum. Tenże / lib: de Grat: & libero arbitrio cap: 5. Gdyby nie było náße náwrocenie do Bogá dárem / nie mowionoby do Páná Bogá: Boże náwroć nas / ꝛc. A iákoż ſie tu zoſtoi ono liberum arbitrium Papieſkie?

Moy niebieſki Pánie / Boże wßechmogący /

ſtworzyćielu wßego świátá wiecznie krolujący.

Nie lza mnie vpádłemu á złośći pełnemu / Jedno k tobie ſie vćiekáć / Pánu Bogu memu.

Dales mi te otuche w Piśmie przez Proroká / Że ty śmierći nie pożadaß grzeßnego człowieká.

Ráczey widźiß by powſtał á przyßedł ku ſobie / Y żył záwße w pobożnośći / ku czći Pánie tobie.

Znáiąc dobroć tákową / ktożby ſie nie ćießył? Ku Pánu ták łáſkáwemu / ktożby ſie nie ſpießył?

Ey nuż káżdy żáluiąc ze mną ſwoich złośći / Wznies ſerce ku Máieſtatu ieo wielmożnośći.

Y żąday o przyczyne Synaczká Bożego / miedzy námi á ſwym Oycem iednaczá práwego.

Ty wßechmogący Boże ſtworzenia wßelkiego / weyźrzy okiem miłośiernym ná mie vpádłeo.

Ráczyß mi być miłośćiw: wßák Syná twoiego / Mądrożßa śmierć nágrodźiłá / wine mnie nedznego.

Zgłádźiß wßytki proße ćie moie nieprawośći / A rácz ſtworzyć ſerce czyſte od złych pożądnośći.

Y rácz iuż we mnie duchá odnowić práwego: Abym chodźił w niewinnośći żywotá świetego.

Ćießyß w nádźiei świetey duße mą troſkliwą / A vgruntuy Duchem ſwoim we mnie wiáre żywą.

Y day możnie zwyćiężyć ćießkie boiowniki / Ciáło z świátem y z ßátánem náße przećiwniki.

Ey nigdy nie przebrána ſtudnico miłośći / Rácz poſiláć łáſką ſwoią me wielkie krewkośći.

Wſpomoż Pielgrzymá ſwego / á nie day záblądźić / Od Kroleſtwá ktores raczył ſwoim wiernym zrządźić.

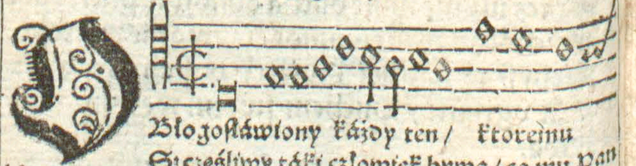
* Kryſte zbáwićielu náß v Oycá wiecznego / ſwą przyczyną ná wßelki czás rátuy ſługe ſweo.

Jać ſie tobie w moc dawam / y z duſzą y z ćiáłem/boś ty ieſt ſam Pan nád Pány/ná wiek wiekom/Amen.

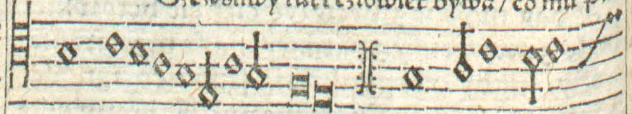
TRZECIA PIESN O POK:
z Pſálmu 32.

Beati quorum remiſſæ,&c.

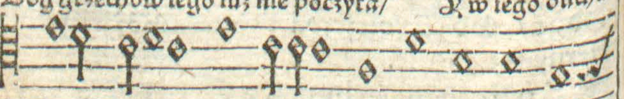
LOMBARDUS lib:4.diſt.17.cap.Iam. Niektorym zda ſię/iż dosyć ná tym/gdy ſámemu Bogu bywa ſpowiedź/bez Xiężego rozſądku/y ſpowiedźi Kośćielney. Abowiem Dawid mowi: Rzekłem/Wyznam Pánu/ꝛć. Nie mowi/Xiędzu : á przedſię mowi/że mu ſą odpuſzczone grzechy/ꝛć. Y przywodźi tám Ambrożego/Proſperá/ Chrizoſtomá/przećiw zauſzney ſpowiedźi/ktorzy vczą/ iż ſámemu Bogu należy ſpowiedź / nie Xiędzu zá vchem poſzeptem / z wyliczániem wſzytkich okoliczności grzechu.

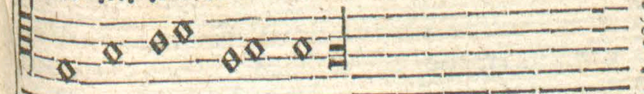
Błogosłáwiony káżdy ten / ktoremu
Szczęśliwy táki człowiek bywa / co mu Pan

grzech Pan Bog odpuſzcza ná káżdy dzień. Rep.
Bog grzechow iego iuż nie poczyta/ Y w iego duchu/

złego vczynku/Nie znáyduie Pan / Ni w zdrádzie znan:

bo ieſt pánu Bogu poddan.

Gdym chćiał zátáić ſwoie złości / byłem ſtrapion/ták iż też we mnie ſchnęły kośći/Re. Bo we dnie y w nocy rękà twa/iuż mię zewſząd/dla mych złośći bárzo dotknęłá : Com z płáczem wyznał/bom práwie wyſchnął / ſwe wielkie złośći/ nieprawości/ przed twarzą twey łáſkáwośći.

Y vmyśliłem iuż moy Pánie/ſwoich złośći vczynić przed tobą wyznánie/Re. A ty z miłoſierdźia ſwoiego/nie odrzućiſz/od ſwey twarzy mnie káiącego: Ale odpuśćiſz/ z grzechu oczyśćiſz/dla Syná ſwego/w ktwi iego/omyieſz mię wierzącego

Przetoż ſię tobie káżdy święty/będźie modlić/ ábyś mu grzech raczył odpuśćić/Rep. Choć nań przyidą niebeſpieczności/ábo iákie zátrwożenia z iego krewkośći: Ale nań przedſię nic nie przypádnie/ták ſzkodliwego/ Gdyż Páná ſwego/ma ćię obrońcę pewnego.

Tyś ieſt Boże moia vćieczka/wieżą pewną/y ná káżdym mieyſcu obroną / Rep. Ráczże mię ſtrzedz od záſmucenia/ żebych tobie/ obroniony/ dawał chwalenia: Ciebie wzywáiąc / imię twe ſławiąc/boś ty ieſt dobry/ miłoſierny/ wſpomożyćiel nie omylny.

Bo mowiſz ku mnie ty ſłowá ſam / iż ia tobie

pewnie iuż tákowy rozum dam/Rep. A ná drogę vznánia twego/ poprowádzę ćię sam z miłośierdźia swoiego: A damći ráde/ ábyś stał w rzadźie/ okiem mym iásnym/ słowem swoim/ ktorym spráwuieß lud sámym.

Nie bądźćieß iákoby Koń á Muł/ ktorzy w sobie żadnego rozumu nie máią/ Rep. Bo co dobre á złe nie znáią/ á wżdy vzdą/ wędźidłem rządzeni bywáią: Tákże y człowiek/ przez wßytek swoy wiek/ ma się wstrzymawáć/ y vkracáć/ ćiáło duchowi poddawáć.

Już to ná oko widzę iáwnie/ iák ná grzeßne od ćiebie przychodźi karánie/ Rep. Lecz ći ktorzy w tobie dufáią/ miłośierdźie od ćiebie wielkie vznawáią: Ráduyćieß się iuż/ w Pánu weselćie/ Wy spráwiedliwi/ w sercu prośći/ wßyscy teraz Amen rzekßy.

CZWARTA PIESN. O POK: z Psálmu 51. Miserere mei Deus, &c.

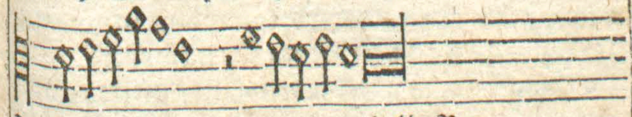
AUGUSTINUS lib: de vera & falsa pœnit: cap: 2. Poniewaź wiárá iest fundámentem pokuty/ oprocz ktorey niemáß nic coby miáło dobrego być/ mamy się stáráć o pokutę/ ktora iest ná wierze vgruntowána/ ⁊c. Czytay o tym tegoż Augustyná/ Distinct: 3. de Pœniten: Can: Si Apostolus. Skąd się pokázuie/ iż Augustyn/ wiárę kładł zá część pokuty/ zgadzáiąc się z Pismem ś. Ionas 3. 5. Mar: 1. 15. Actor: 20. 21. Źle tedy czynią Rzymiánie/ ktorzy od pokuty wiárę wyłączáią/ áby ono ná plácu zostáć

mogło/ co mowi Concilium Tridentinum can: 9. & 13. Sessio 6. Iż to iest przeklęty/ ktory wierzy że mu są pewnie grzechy odpußczone w Krystuśie/ y zowie to Dumą heretycką. A to wßytko dla pożytkow/ áby ludźie grzechy v Xiężey odkupowáli: ktorym mowi Bog v Proroká Izáiaßá/ káp: 55. Wydáiećie śrebro/ nie zá chleby/ á prace wáße nie ku násyceniu/ ⁊c. to iest/ po prożnicy dawaćie pieniądze. Zá czym pokutá Rzymska/ iest własną pokutą Judaßową: w ktorym ácz byłá skruchá/ bo grzech vznał/ y zań żáłował: było wyznánie/ á teßcze przed Káplany: było y dosyć vczynienie/ bo wroćił pieniądze: áleż wiáry nie było/ zwątpiwßy w miłośierdźiu Bożym/ obieśił się/ y iest potępion/ Mat: 27.

Notá iáko, Chwalćie Páná/ godno dáć: *ábo te,*

Boże w miłośierdźiu swoim nieprzebrány/ R. V twych nog vpadam ia człowiek strostány.

Zmiłuy się nádemną/ zetrzy moie złośći/ Rep. Omyi mię/ oczyść mię z moich wßetecznośći.

Znam swoy grzech do śiebie/ á widzę go práwie/ R: A tobie nie táyny: ále ty łáskáwie/ Rácz się ze mną obeść/ ábyś w słowiech swoich/ Rep: Záwżdy praw náleźion/ y czyst w sądźiech twoich

Mnieć ieſzcze złość w mátce przeklęta záſtáłá/ Re: Mnieć grzech ieſzcze w mleku mátká podawáłá: O Pánie/ ty ſzczyrość ſerdeczną miłuieſz/ R: A ſkarb ſwey mądrości/ tákim okázuieſz.

Pokrop mie hizopem/ á oczyścion będę: Re: Omyi mie/ á śnieżney iáſności nábędę: Zeſli mi poſelſtwo weſołe/ á kości/ Re: Twym gniewem ſtrapione/ vżyią rádości.

Odwroć od mych grzechow ſurową twarz ſwoię/ Re: Ani chćiey pámiętáć ná nieprawość moię: Stworz we mnie moy Pánie ſerce bogoboyne/ R: A w oźiębłych pierśiách myśli wſzkześ przyſtoyne.

Nie odmiátay że mie od ſwey oblicznośći/ R: Ani bierz odemnie duchá ſwey mądrośći: Przywroć mi dobrą myśl/ prze moy grzech odiętą/ Re: A podbiy pod rozum złą żądzą przeklętą.

A ia w ſwym vpadku przez ćie podźwigniony/ Rep: Będę złym ná przykład iáwnie wyſtáwiony/ Aby w miłośierdźiu twoim nie wątpili/ Rep: Ale ſię do ćiebie rácżey náwroćili.

Wybaw mię z przeklectwá mey niepobożnośći/ Re: Aby mogł moy ięzyk ſłáwić twe litośći: Otworz/ wieczny Boże/ nieme vſtá moie/ Rep: A ia opowiedáć będę chwały twoie.

Byś ofiar pożądał/ paliłbych ofiáry: Rep: Ale wiem że máło dbaſz o tákie dáry. Ofiárá przyiemna Bogu/ duch ſtrapiony/ Rep: Serce vniżone/ vmyſł vkorzony.

Bądź łáſkaw ná miáſto ſwoie wieczny Pánie/ Re: Że tym rychley w pięknych ſwoich murzech ſtánie: Tám przyimieſz ofiáre cnoty/ tám kłádźione/ Rep: Ná twoy Ołtarz będą ćielce poświecone/ Amen.

Tenże Pſalm ſummatim *zebrány: Ná ſtárą notę.*

Rácz vkazáć miły Pánie/ nád námi ſwe zmiłowánie/ Re: Podług miłośierdźia twego/ wielkiego niewymownego: Rácz nas z przeſzłych grzechow vzdrowić/ á od przyſzłych rácz nas obronić: Boć my náſze złośći baczymy/ wſzákże w łáſce twey nie wątpimy.

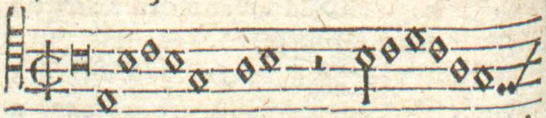
Poczelismy ſie we złośći/ w grzechu w nieſpráwiedliwośći/ Rep: A czeſtokroć my zgrzeſzyli/ wiele złego przewinili: Wſzákże ty mocny miły Pánie/ rácz nam dáć iuż vpámiętánie/ byſmy iuż grzechow poniechali/ á zá nie wczás pokutowáli.

Gdy z tego świátá zeydźiemy/ á ná twym ſądźie ſtániemy/ Rep: Rácz ſpráwiedliwośći przeſtáć/ á miłośierdźia vżywáć: Ktoregoś ná on czás vżywał/ kiedyś zá nas ná krzyżu ćierpiał/ Przez ktore miłośierdźie twoie/ rácz nas zbáwić ſtworzenie ſwoie.

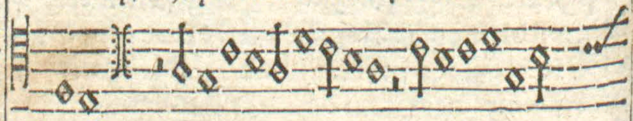
PIATA PIESN O POK:

z Psálmu 130. De profundis clamavi, &c.

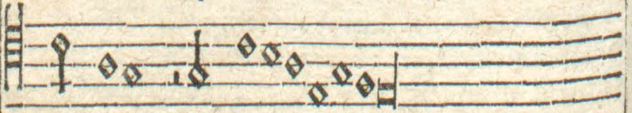
AUGUSTINUS Epiſt: 108. Pokutá ieſt dobrych y pokornych wiernych karánie powßednie/ czáſu ktorey pierśi náße biiemy/ mowiąc: Odpuść nam náße winy. Hoſpinianus lib: 3. cap: 3. fol: 205. Hiſt: Sacram: Co ſię tycze bićia w pierśi/ od modlitw Wieczerzy Páńſkiey nie możemy go opuśćić/ ábowiem to ieſt cer monia człowieká żáluiącego/ y pokutuiącego/ ꝛć. Słußnie mowią: ábowiem tá ceremonia ma zálecenie w Piśmie ś. ſam ią Kryſtus Pan przypomina y pochwala/ Luc: 18. y ś. Łukaß Ewánieliſtá/ Luc: 23.

Z Głebokośći grzechow moich/ wołam k tobie miły
Wyſłuchay moie wołánie/ pokłádam w tobie v-

pánie/ Rep.
fánie: Skłoń vßy miłośierne ſwoie/ pomni ná obietni-

ce twoie: Słyß płáczliwe prośby moie.

Bedźießli miał ná báczności/ náße wßelákie krewkośći/ Rep: Jeſli wedle ſpráwiedliwośći/

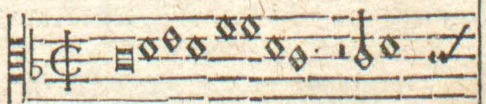
bedźießſądźił náße złośći/ Tedyć ſie nie zoſtoi żaden/ ktoryby był zbáwienia pewien/ káżdy potepienia winien.

Aleś ty ieſt miłośierny/ w obietnicách ſwoich wierny/ Rep: Przeto w tobie nie wątpimy/ ále łáſki twey żądamy: Dußá moiá ćiebie czeka/ ná twoim ſłowie doſyć ma/ ná wßelki czás ćiebie wzywa.

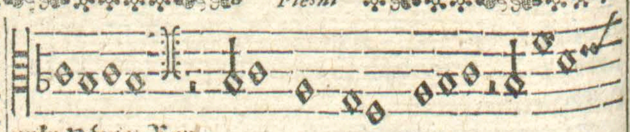
* A ták ieſt wßytká nádźieiá/ w Pánu wßego Jzráelá/ Re. Wßelki co znaß zbáwićielá/ nas wßytkich odkupićielá/ Jegoß wzyway/ niechćiey nic wątpić/ Boć on gotow wßytkich ſam zbáwić/ przeto nas raczył odkupić/ Amen.

SZOSTA PIESN O POK:

AUGUSTINUS Diſtinct: 3: de Pœnit: Can: Inanis. Prozna ieſt pokutá/ ktorą zplugáwia grzech po niey dopußczony/ ꝛć. Gregorius támże Canon: Pœnitentiam. Ktory grzechy ták opłákuie/ áby ſie drugich powtore dopuśćił/ ießcze pokuty czynić/ ábo nieumie/ ábo ią zmyśla czynić. Tenże/ Can: Qui. Ktory grzechy dopußczone opłákuie/ á onych przećię nie opußcza/ wdawa ſię w karánie więtße.

W Omożyß nam z grzechow náßych wieczny
Boć to wiemy iż krom ćiebie/ nikt nas

miły Pánie: Rep.

nie wſpomoże. Wyzwol nas z mocy ßátáńſkiey / vczyń to

z ſwey łáſki Boſkiey.

Boſmyć ſmutni/ná wßelki czás nievſpokoie-
ni/ Rep. Zechmy grzechy á złośćiámi wielce ob-
ćiażeni/nie mamy ſie czym poćießyć/ bo nieprze-
ſtawamy grzeßyć.

Stráćiliſmy nadrożßy dar niewinność / y
świątość / Rep. W Ráiu od rodźicow náßych/
przez ßátáńſka chytrość: Nie może nic drożße-
go być/nád to co śmiał Adam ſtráćić.

Nie zrozumiał gdy we czći był ná mieyſcu ro-
ſkoßnym/ Rep. Gdźie mu było nie potrzebá ni-
gdy być troſkliwym / á wżdy czártowi przyzwo-
lił/á nam wßytkim źle vczynił.

Stadże my też nie możemy twoiey woley czy-
nić/Rep. Przykazánia ktoreś nam dał nie може-
my pełnić: bo on iad wßytek w nas zoſtał / kto-
rym nas czárt pozárazał.

Mamy pokus bárzo wielkich zewßad pełno
ná ſie/ Rep. Ktore nas ku grzechom zwodza zá-
wżdy w káżdym czáśie: dyabeł/świát/y ćiáło ná-

ße/to w nas grzech pobudza záwße.

Młodość náße w grzechách ćięßkich / már-
niechmy ſtrawili/ Rep. Boſmy nigdy nic dobre-
go czći twey nie czynili / żywiac hoynie á roſpu-
ſtnie/náſláduiac czártá ſprośnie.

A przetoż my ták ſtrapieni grzechámi ćięßki-
mi/ Rep. Summieniom náßym ſtrapionym rá-
tunku niewiemy: niemáß ktoby nas vćießył/ bo
káżdy z nas bárzo zgrzeßył.

Nie lza nam ſtworzeniu twemu á złośći peł-
nemu/ Re. Ku tobie ſie iuż vćiekáć Pánu Bogu
ſwemu/bos ty ieſt náß łáſkáwy Pan/ráczże grze-
chy odpuśćić nam.

Wßák ty śmierći nie pożadaß grzeßnego czło
wieká/Rep. Bos to ſam raczył obiecáć w piſmie
przez Proroká: ále áby ku czći twey żył/ ćiebie zá
to wiecznie chwalił.

Dla tegoś też ná świát zeſłał Syná iedynego/
Rep. Báránká ktory gládźi grzech świátá tego
złego/ Aby tu okrutnie ćierpiał/ á nas z toba wie-
cznie ziednał.

A wźiął ná ſie náße ćiáło / w ktorym zá nas v-
márł/ Re. Potym do twoiey chwały wßedł/ áby
tám krolował: Stał ſie wiecznym Pośrzedni-
kiem/miedzy toba á człowiekiem.

Ey nuż teraz wßyſcy grzeßni/ znáiac ſwoie
złośći/Rep. Wznieśmy ß ſercá k Máieſtatu/Bo-
ſkiey wielmożnośći: Prośmy ß grzechow odpu-

ßczenia/z Kryſtowego záſłużenia.

Wßechmogacy wieczny Boże ſtworzenia wßelkiego/Re. Nie rácz nas wiecznie opußczáć z miłośierdźia ſwego: Rácz ná nas weyźrzeć láſkáwie/gdyż to ſłuży tobie Pánie.

Ráczże zgládźić grzechy náße/wielkie nieprawośći/Rep. A rácz ſtworzyć ſerce czyſte/Bożey wyſokośći: Odnow w nas Duchá práwego/náucz żywotá świetego.

Rácz poćieſżáć Duchem ſwoim/w nas grzeßnych ſumnienia/Rep. Byſmy byli záwżdy pewni dußnego zbáwienia: Ráczże nam wiáry przymnażáć/wßákes to raczył obiecáć.

Dayże nam możnie zwyćiężyć ćiężkie boiowniki/Rep. Ciáło z świátem y z ßátánem náße ſprzećiwniki: Bo ich przemoc nie możemy/krom twoiey świetey obrony.

Dáruy nas pokutą práwą/ byſmy ią czynili/ Rep. A ták w nowośći żywotá przed tobą chodźili/Strzegąc ſie wßelákich złośći/ żywiąc záwżdy w pobożnośći.

Miłośierny/ dobrotliwy zbáwićielu grzeßnych/Re. Nie ráczże nam iuż poczytáć náßych grzechow wßytkich: Rácz nam dáć wßytkim vznánie/á ktemu pokutowánie.

Ráczże ty ſam nas ſpráwowáć dobrotliwy Pánie/ Re. Zepſuy w nas złe przyrodzenie/á day odnowienie: Byſmy mogli ku twey cżći żyć/ćie-

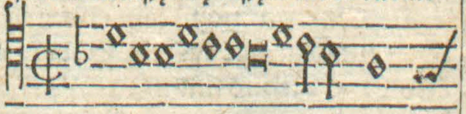
bie áż ná wieki chwalić.

* O Kryſte náß zbáwićielu/Przyczyńco iedyny/Rep. Rátuy nas ſwoią przyczyną: bo zá náße winy/ Stałeś ſie ofiárą wieczną/ Bogu Oycu bárzo wdźięczną.

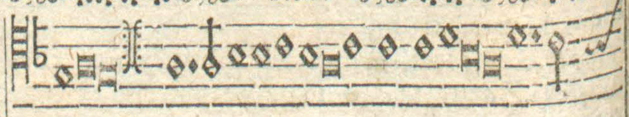
Myć ſie tobie oddawamy/ rácz nas ſam ſpráwowáć/ Rep. Prawdźiwym pokutowániem rácz nas obdárowáć: Rácz nam tu dáć wſpomożenie/á potym wieczne zbáwienie/Amen.

SIODMA PIESN O POK.

HILAR:in Pſal:64. Wiele ludźi ieſt w głębokośći rozmáitych błędow pogrążonych/ ktorzy przewrotność náuki ſwey nietáką dobroćią zálecáią prozney pracey. Abowiem widźim/iáko zabobonnicy nágo źiebną/á ich miſtrzowie ſámi od ſámego też małżeńſtwá wſtrzymawáią ſie. Heretycy ſámym chlebé ſuchym żyią: ále iákiż wżdy ieſt poſtępek te° prożne° przedśiewźięćia: Tá wßytká rzecz ieſt dáremne ná śmiewiſko/y z ſwymi przyczynámi zabobonu pożálowánia godna/zć. Epipha: Hæreſ:80. Niektorzy iáwnie w worze chodzą/ á potrzebá było Bogá chwalić táiemnie/ ieſt to rzecz dáleka od Kośćiołá Kátholickie° wor widźiány. Tenże/ in Compendia doctr: Kápłani Pogáńſcy w Egipćie chodźili w odźieniu plugáwym/ y wytártym/ z wygolonymi łby. W łeb kápicom Mniſzym/y inßym zabobonom.

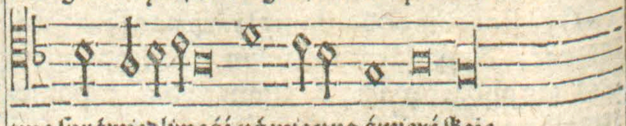

Wzywam Pánie ná pomoc ćiebie Bo/ Vſkrom wßytko to co ieſt we mnie śmier-

gá mego/ Rep.

telnego: Abym śie ia tego ják co twoy zakon káże / niż mie

twá spráwiedliwość ná wieczną śmierć skaże.

Znam swe nieznośne złośći / znam y dobroć twoie / Rep: Byś śie też chćiał krzywdy mśćić/ sam zá to nie stoie. Ráczey vczyń to coś zwykł/ niechćiey pomnieć złośći / á day mi Duchá twe- go/ podpore krewkośći.

Wiem Pánie żeś roskazał/ drogą twoią cho- dźić Re: A ná świećie cnotliwie y świątobliwie żyć: Kazałeś też bym nie był świátá miłośnikiem/ Przedśie ia widzę żem iest vwikłány świátem.

Cokolwiek iedno pocznę / grzech śie zá mną wlecze / Rep: A zá grzechem sumnienie/ ták iá- ko kát piecze. Trudno to bym wskoráć miał/ bez twego tárgnienia/ ábo żebym zbáwion był z do- syć vczynienia.

Tobiem ći ia moy Pánie winien długow wie- le/ Rep: Dźieśięć tyśiecy funtow wźiąłem ia od ćiebie: Co iedno mam/ to wszytko z ręki twoiey biorę / zdrowie/ żywność/ obronę/ y wieczne zbáwienie.

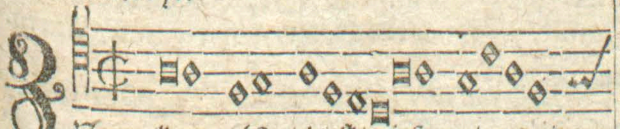
Bym śie też chćiał y spalić / y máietność roz- dáć/ Rep: To wszytko nie może mie od piekłá rá- towáć: Przetoż śie ia Pánie moy / vćiekam do ćiebie/ ná żadne záplácenie ia nie biorę sobie.

Owa śie odrzec mogę żywotá wiecznego/ R: Jesli ty nie wydźwigniesz z grzechu vpádłego: Przetoż Pánie zmiłuy śię/ bywáy ku pomocy/ á nie day mi doświádczyć oney wieczney śmierći.

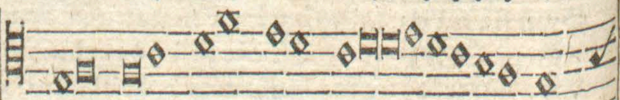
* Wspomni Pánie ná Syná twego iedynego/ Rep: Ktory sam raczył vmrzeć dla grzechu mo- iego. Ten mie z tobą poiednał/ y gniew twoy v- błagał/ dla niegoż Oycze miły/ odpuść moie wi- ny/ Amen.

OSMA PIESN O POK:

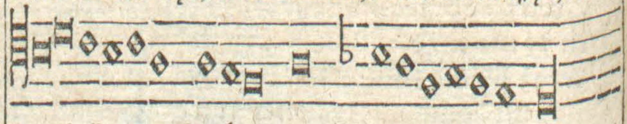
CHRISOSTOMUS Homil:5. de Pœnitentia: Pokutá iest lekárstwo grzech gászące/ dar z niebá dány. Nie czeka Pan czásu pokuty: wyznałeś grzech twoy/ iesteś vspráwie- dliwiony: żáłowałeś/ dostąpiłeś miłośierdźia. BERNAR: Serm: 3. de Quadrages: Błądzą táwnie ktorzy wierzą/ że dosyć ná tych krotkich dniách do pokuty / gdyż to iest pe- wna rzecz / iż wszytek ten czás żywotá postánowiony iest/ nie dla czego inszego iedno dla pokuty. Szukayćie Páná mowi Prorok / nie tylko przez czterdźieśći dni / ále poki nálezion może być.

Namy Oycze nász niebieski / żesmy niegodni twey

łáſki/ Ani żadnych dárow twoich/ dla złośći náßych rozli-

cznych/ktoremiſmy ćię gniewáli/potępienie záſłużyli.

Wßákże Oycze miłośćiwy / wiedząc żeś ieſt lutośćiwy/ Ktory niechceß potępienia/ Grzeßnych / ále náwrocenia / ku tobie ſię vćiekamy/ pomocy twoiey żądamy.

Nie rácz z námi w twoy ſąd wchodźić/ ſrodze ſię z námi obchodźić / podlug twey ſpráwiedliwośći/ od ktorey ſię odzywamy/do miłośierdźia twoiego/ mocnie wierząc w Syná twego.

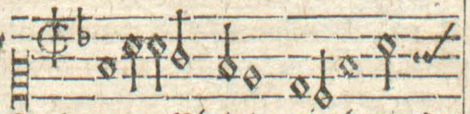
Odpuśćże nam náße złośći/z twoiey niezmierney miłośći/ czeſne y wieczne karánie / Day ku łáſce przywrocenie / byſmy iuż pobożnie żyli / á tobie wiernie ſłużyli.

Ráczże nas Oycze wyſłucháć / iák ćię prośimy wßytko dáć/ dla miłośierdźia twoiego/przez Kryſtá Páná náßego / Jenż z tobą kroluie wiecznie/ y z Duchem świętym ſpołecznie/ Amen.

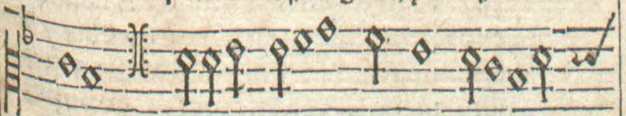
DZIEWIATA PIESN O POK:

CHRISOSTOMUS Serm. de Pœnitent. Coż ieſt złego/

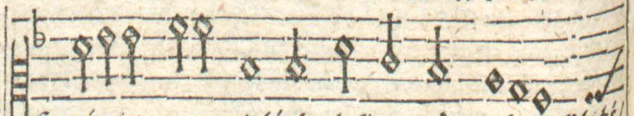
iedno grzechu ſię dopuśćić: á coż ieſt dobrego iedno pokutę czynić zá grzechy dopußczone. Ktoż był Bogu godnieyßy iáko Dawid/á przećię zgrzeßył/ktoryby był z dostoieńſtwá wypadł/ ieśliby był zá grzechy nie żálował. Ktoż był milßy nád Sálomoná / ále nie wiedząc o pokućie vtráćił łáſkę. Jáko w ćiemnośći niemáß świátłá bez pochodniey; ták człowiek nie może grzechu bez pokuty omyć. O pokuto / ktora grzech zá zmiłowániem Páńſkim odpußczaß/á ray otwieraß l Doſkonáła pokutá/przymußa grzeßniká wßytko znośić; w ſercu iego ſkruchá ieſt/ w vśćiech wyznánie:á toć ieſt doſkonáła y owoc przynoßąca pokutá. Coż ſię boiß pokuty: niemáß nic ták ćiężkiego/czegoby oná nie zgłádźiłá. O pokuto/ mátko miłośierdźia/ miſtrzynia cnot / wielkie ſą ſpráwy twoie / ktoremi winne rozwiezuieß/ grzeßne pośilaß/vpádłe podnośiß/rozpaczáiące ochładzaß. Y przywodźi Dawidá/Mánáſseſsá/Niniwity/Syná márnotrátnego/Lotrá/ Piotrá/Mágdálenę/ktorzy przez pokutę doſtąpili odpußczenia grzechow.

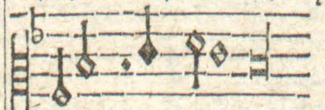
Wszechmogący Pánie / coś ná mię do-
Prze me ćięßkie grzechy / ſłuſznieś mię o-

puśćił/Rep.
puśćił: Rácz ſię dźiś obeyźrzeć ná mię ná grzeßnego/ rácz

ſwą świętą pomoc dáć/ bych ſie mogł grzechow káiáć/

do ſkonánia mego.

By tá ßczeſna chwilá przyßlá mnie grzeßnemu/ Rep: Bym ia mogl pánowáć przećiw grzechu memu: Pánu Bogu ſwemu ták w czyſtośći ſłużyć/ á zupełna myśla ſwa/ y z ſercá práwego/ iuż miłowáć iego.

Lecz ia po ſwym ßcześćiu zrozumiewam temu/ Rep: Jż ia w ſwey młodośći nie rad ſłużył iemu / Rozlicznymi grzechy Pánám ſobie gniewał/ Przetoż mie też opußcza/ biede ná mie dopußcza/ prze me záwinienie.

Nie ſłußa rozpaczáć człowieku grzeßnemu/ Re: Wſpomniawßy ná grzechy modl ſie Bogu ſwemu: Pan to miłośćiwy / kto iedno chce żywy / Kogoć ten Pan treſkce/ tegoć ſobie mieć chce/ w oſtátniey godzinie.

Bácz co było przyßło ná Dawidá Krolá/ Re: Ten dla cudzołoſtwá ſkazan był do piekłá / y Vryaßá niewinnego zábić dał / á gdy ſie z grzechow vznał/ zá nie ſerdecznie płákał/ odpußczenia doſtał.

* Pánie Jezu Kryſte / przez twe vmeczenie/

Rep: Nie dopußczay śmierćiná wieczne ſtrácenie/ Rácz łáſkáwie karáć wße wyſtepki moie/ boś ty ieſt miłośćiwy Pan / ia przed toba grzechy znam/ z nich ſie winien dawam.

Przetoż ćie iuż proße miłośierny Pánie/Rep: Ráczyß ná mie weyźrzeć ná ſwoie ſtworzenie: Day łáſki vznánie / grzechow odpußczenie/ á nie rácz nas oddaláć / od chwały twoiey Pánie/ tyś náße zbáwienie/ Amen.

Modlitwa Ephremá Dyakoná.

O Pánie Boże wßechmogacy zgrzeßyłem przećiwko niebu / y przećiwko tobie/ iużemći nie godźien / ábym był názwány ſynem twoim / nie godźienem ábym oczy do niebá podnioſł / prze rozliczność grzechow moich/ y ábym plugáwymi vſty moimi wzywał wielebnego imieniá twego. Bo tym ſámym/ żem ćiebie Bogá naláſkáwße° rozgniewał/ zſtałem ſie niegodnym niebá y źiemie. Proße ćie Pánie / proße ćie / nie ráczże mie od oblicza twego odrzucáć / nie rácz ſie odemnie oddaláć / ábym nedznik nie zginał. Abowiem ieſli mie łáſká twoiá bronić y ßcześćić nie bedźie / zginałem; bede iáko proch od wiátru porwány / á práwie wniwecz obroce ſie. Vkáżże wielkość miłośierdźia twego nádemna / iákoś przed tym nád ſynem márnotrátnym vkazał. Zmiluy ſie ná demna

Boże / á nie pámiętay ná niepráwości moie. Zmiluy się nádemną / iákoś się zmilowal nád Lotrem onym / y nád Celnikiem. Przyim pokutę nie pożytecznego sługi twego / ábowiemeś ty Pánie przyszedł / nie spráwiedliwych / ále grzesznych wzywáć do pokuty. Tobie chwała ná wieki wiekow / Amen.

MODLITWA.

O Wszechmogący Boże / Tyś iest Bog miłosierny / łáskáwy / dobry / długo ćierpliwy / nierychły ku gniewu / lutośćiwy nád karániem / hoyny w miłośći / żáłośćiwy z káżdego vtrapienia / co wszytko w tym pokázuie się / że ty śmierći nie pożądasz grzesznego człowieká / ále áby się náwroćił. Ty sam miły Pánie / wzywasz nas do pokuty przez Duchá świętego / przez krzyż ktory ná nas dopuszczasz / y przez Ewánieliey świętey opowiedánie: Ty nam długo ćierpisz / czekáiąc nászego vznánia y náwrocenia. Ty sam Pánie niebieski grzechy odpuszczasz. A ták ćię pokornie prosimy / náucz nas tego / iákobychmy od grzechow powstáć mogli. Náwroć ty sam nas do siebie / á będźiemy náwroceni: vzdrow nas od grzechow nászych / á będźiemy vleczeni: obrzeż sercá násze / á będźiemy ćię szukáć: przez prawdźiwą pokutę / pomoż nam powstáć z grzechow nászych: wley pokutę w sercá násze / szukay nas sam / á będźiemy ználezieni / bochmy są

iáko Owce strácone y zgubione: Omyiże nas od grzechow nászych / odpuśćże y káźń zá grzechy násze. Stworz w nas serce czyste: Duchá twego ś. od nas nie odeymuy: nie odrzucay nas od oblicznośći swoiey. O miły Pánie weyźrzy ná nas okiem miłośiernym: iákoś weyźrzał ná Mágdálenę pokutuiącą / ná Dawidá zá grzechy żáłuiącego / y ná Piotrá płáczącego / ták y ná nas weyźrzy. Prosimy ćię nie pámiętay złośći nászych / ktorychesmy się dopuszczáli od młodośći nászey / áż do czásu dźiśieyszego: zmiłuy się nád námi nász Pánie / zmiłuy się / á dáruy nas łáską swoią świętą. A pokichmy iedno żywi / vczyń to / ábyśmy zá grzechy násze pokutowáli / pokuty nie odkłádáli / ná śmierć się nágotowáli. O vczyńże to Boże nász / o co ćię prosimy. *Oycze nász ktoryś iest, &c. Amen.*

PIESNI NA PRZYKAZANIE BOZE.

Iudith. 16. I.

Zaczynálá Iudith tę pieśń wdźięczną przed wszytkimi Izráelity: á lud wszytek chwałę zacną Bogu śpiewał.

I. Obrázy ryte / lite / szyte / tkáne / málowáne / z iákieykol-

wiek máteryey vrobione/ w kościele Bożym nie máią być ſtáwiáne/ nie tylko dla chwalenia/ ále áni dla nabożeńſtwá/ dla ochędoſtwá/ dla pámiątki/ dla hiſtoriey/ áni też dla tego żeby były księgámi ludzi proſtych/ y figurą ábo znákiem Bogá niewidziánego: Bog zákazał/ ſtáry Kośćioł ich nie vżywał y bronił/ ßkodne ſą y niepożyteczne ludziom.

Exod: 20. 4.

NIe czyn ſobie obrázu rytego, áni żadnego podobieńſtwá: nie kłániay ſię im, áni im ſłuż.

Devter: 4: 15.

Maćie tedy pilnie przeſtrzegáć ſię, gdyżeśćie nie widźieli podobieńſtwá żadnego, w on dzień w ktory Pan z wámi mowił, z Horeb poyśrzodku ogniá, Abyśćie ſię nie uwiedli, á nie czynili ſobie obrázu, ná iákiżkolwiek kßtałt, abo mężczyńſki, ábo niewieśći, ábo też ná kształt iákiego źwierzęćia ziemſkiego.

Iſai: 40. 18.

Komuż tedy podobnym uczynićie Bogá? á co zá wyobráżenie uczynićie iego? To mieyſce Nicet: lib: de Imagin: *przećiwko tym przywodzi ktorzy Bogá máluią, Krześciány ſie zowąc.*

Iſai: 44. 10.

Ktoż ſpráwił Bogá? á báłwan uláwy ná coż ieſt pożyteczny?

Ierem: 10. 5, 14.

Stoią proſto obrázy iáko Pálmá, á wżdy nic nie mowią: noßą ie, bo chodźić nie mogą, &c. Każdy złotnik záwſtydzi ſię zá ſtrugałkę: ábowiem bałwány ich lite ſą mátáctwo, á niemáß w nich duchá: ſą rzeczy prożne, á ſpráwá faleßna.

Habacuc 2. 18.

Y ku czemuż ieſt pożyteczny obraz ryty, ktory uſtruże rzemięśnik iego, gdyż ieſt rzecz ulána, ktory uczy kłamſtwá, á wżdy ſámże rzemięśnik ufa w robocie ſwoiey, czyniąc báłwány nieme. Biádá temu, ktory mowi drewnu ocuć ſię, y kámieniowi niememu, obudź ſię. Izali uczy, &c.

Sap: 14. 7. 11.

Błogosłáwione ieſt drzewo, przez ktore ſię zſtawa ſpráwiedliwość, ále báłwan ktory ręką bywa urobiony, przeklęty ieſt, y ſam, y ten, ktory go uczynił. Ná báłwány przyidźie karánie: ábo-

wiem w ſtworzeniu Bożym ſą wykßtałtowáne, ku obrzydłości, y ku obrażeniu duß ludzkich, y ku uśidleniu nog ludźi głupich: ábowiem wymyślenie obrázow ieſt początkiem zcudzołożenia, á wynálazek ich ſkáżeniem żywota: gdyż áni od początku były, áni będą trwáć ná wieki: Bo ſą ná świát wprowádzone dla prożney chwały. To mieyſce Durandus *Biſkup* lib: 1. cap: 3. Rational: *y o Papieſkich obrázach wykłáda.*

Actor: 17. 29.

A przetoż gdyżechmy ſą narodem Bożym, nie mamy ták rozumieć, áby złotu, ábo śrebru, ábo kámieniowi miſternie rytemu, ábo zmyśleniu człowieczemu, Boſtwo miáło być podobne.

Rom: 1. 23.

Odmienili chwałę nieśmiertelnego Bogá, ſpráwiwßy obraz śmiertelnego człowieká.

1 Cor: 6. 9.

Báłwochwálcy nie będą dźiedźicmi kroleſtwá niebieſkiego.

1 Ioh: 5. 21.

Dźiatki ſtrzeżćie ſię obrázow.

Clemens Alexan: in Parænetico.

Nam iáśnie zákazano, báwić ſię tym rzemięſłem zdrádliwym: ábowiem nápiſano ieſt: Nie będźieß czynił podobieńſtwá żadney rzeczy. Tenże, lib: 1. Stromat: *Numma zákazał Rzymiánom áby nie czynili obrázu Bożego, podobnego człowiekowi. A przetoż, gdy Kośćioły budowáli, przez ſto y śiedmdźieśiąt lat, żadnego w nim obrázu máłowánego nie czynili. Tenże,* lib: 5. *Moyżeß przed wiela lat, iáwnie práwo uczynił, że nie potrzebá czynić żadnego obrázu, bądź lanego, bądź máłowánego. Támże, Moyżeß żadnego obrazu w Kośćiele ku chwaleniu nie poſtáwił. Tenże* lib: 6. *My Krześćiánie żadnego nie mamy obrázu ná świećie: ábowiem w rzeczách ſtworzonych, nie może nic obrázu Bożego wyráźić.*

Tertullianus lib: 1. de Corona Militis.

Ian święty mowi: Synaczkowie ſtrzeżćie ſię od báłwánow, nie tylko od bałwochwálſtwá, iáko od profeßiey: ále y od báłwánow: to ieſt, od obrázow, Bogow. Tenże, lib: de Idololatria, *pierwey poki ſię rzemięśnicy tego dźiwowiſká nie wyrwáli, ſáme Kośćioły czcze były, iáko áż y po dźiśieyßy dźien ná niektorych mieyſcach, znáki tego ſą dáwne. Támże, Báłwáná iáko czynić, ták*

y chwalić Bog zákázuie. Iáko to uprzedza áby ſię to ſstálo co może
być chwalono: ták też to pierwſze ieſt, áby ſię to nie działo, czego
ſię chwalić nie godzi. Dla tey przyczyny, to ieſt dla wykorzenie-
nia materyey báłwochwálſtwá. Zakon Boży wola: Nie czyn
obrázu: á przydawáiac, Ani podobienſtwá tych rzeczy ktore ſa ná
niebie, y ktore ná ziemi, y ktore w morzu: ná wſzytkim świecie,
tákiego rzemięſłá zákazał ſługom Bożym. Támże: Iesli ſię ogladaſz
ná roſkazánie, ktore potym Bog dał, zſtrony uczynienia podobien-
ſtwá węzá ná puſzczy, náśláduyże Moyzeſzá, Nie czyn przećiwko
Zakonowi żadnego obrázu, ážći Bog roſkaże. Támże: Czynię obrá-
zy, rzecze kto, ále nie chwalę, iákoby ich dla inſzey przyczyny
chwalić nie śmiał, iedno dla ktorey też y czynić ich nie ma, to ieſt,
obudwu rzeczy, dla obrázenia Bogá: y owſzem ie chwáliſz, ktory
ie czyniſz, áby mogły być chwalone. Támże: Obrázy ich ſa báłwá-
ny, á poświacánie obrázow ieſt báłwochwálſtwo, y uczćiwość
báłwáná y ſłużbá około niego, ieſt báłwochwálſtwo: Támże:
Málárzom, ktorzy do wiáry Krześćiáńſkiey przyſtawáli, zákázuie
iuż więcey málowáć obrázow, dla ſwego pożytku. Tenże ieſzcze
mowi Apolog. cap. 12. Iż obrázy więcey ćierpia od rzemięśnikow
gdy ich robia, á niżeli chwalcy Boży, dla ktorych, (iż ich nie chwá-
li) męki podeymuia.

Origenes cont. Celſum lib. 7.

Zádáwa nam Celſus, że Krześćiánie nie moga pátrzyć ná oł-
tarze, obrázy. Rz. Krześćiánſcy ludzie od tych rzeczy wſtrzymawá-
ia ſię dla tego zakonu, Páná Bogá twego będzieſz chwalił, y iemu
ſamemu będzieſz ſłużył: y dla onego, Nie będzieſz miał Bogow cu-
dzych przedemna, Nie czyn ſobie obrázu, &c. Támże: My dla tego
nie czćimy obrázow, iż ile możemy ſtrzeżemy ſię, abyſmy iákokol-
wiek nie wpádli w tákowa wierność, żebyſmy im niecoBoſtwá
nie przywłaſzczáli. Tenże lib. 8. cont: Celſum: Celſus powiada, że
my ſię chronimy y ołtarzow y obrázow, y Kośćiołow: á nie widzi,
że my miáſto ołtarzow mamy myśl, z ktorey bez watpienia wy-
chodzi wdzięczna zápalona wonność, to ieſt, modlitwy z czyſtego
ſumnienia. Obrázy też maia być Bogu poświecone; nie te ktore ſa
urobione przez rzemięśniki, ále przez słowo Boże w nas wyſtáwio-
ne y wykształtowáne, to ieſt, przykłády cnot. Krotko mowiac:
wſzyſcy krześćiánie, y ołtarze ktoreſmy powiedzieli, y obrázy kto-

reſmy iuż pokazáli, ſtáwiáć uśiłuia. Tenże lib. 4. VV mieśćie Zy-
dowſkim, żadnemu málárzowi, áni ſznicerzowi mieſzkáć niedo-
puſzczano, y práwem to obwárowano było, áby ſie nie dáłá przy-
czyná iáka ludziom proſtym, żeby umysły ich od chwały Bożey nie
były odwrocone do rzeczy ziemſkich przez tákowe łákoći. Tenże in
cap. 1. Roman. przywiodſzy one słowá, Odmienili chwałę &c.
mowi: Nie tylko tych ſtrofuie Apoſtoł, ktorzy báłwány chwala; á-
le y ći między heretyki Anthropomorphity máia być poczytáni, kto-
rzy poſtáwiwſzy w Kośćiele obraz ćieleſny człowieczy, powiadá-
ia go być obrázem Bożym, niewiedzac co ono nápiſano w xięgách
Moyzeſzowych, iż ná obraz Boży ſtworzony ieſt człowiek.

Minutius Felix in Octavio & habet. in fine. libr. Arnob. fol. 389.

My krzyżow, áni chwalimy, áni o nie dbamy. Támże fol. 392.
Nie mamy áni obrázow, áni ołtarzow. Iákiſz bowiem ołtarz Bogu
zmyślę, gdyż ſam człowiek ieſt obrázem Bożym. Támże fol. 382.
Chwalić co ſię ręka uczyni, świętokradztwo ieſt. Támże 368. Ieſt to
iákoby świętokradztwo, ſzukáć ná ziemi, co wzgorę maſz ználeść.

Iuſtinus Apolog. 2. pro Chriſtianis.

Obrázow, w Kośćielech poświęconych nie czćimy, áni ofiárá-
mi, áni wiencámi, á tego ieſt przyczyna, iż wiemy, że nie máia w
ſobie zmyſłu y duſze, áni kſztałtu Bogu podobnego.

Cyprianus lib. ad Demetrianum cap. 13.

Czemu przed błazenſkimi obrázy ćiáłá twego náchylaſz? Pro-
ſtym ćię Bog ſtworzył, nie ták iáko inſzych zwierzat, pochyłem ku
ziemi; twoy ſtan ieſt wyſoki, y twarz twoiá wzgorę podnieśio-
na ieſt do Bogá, y do niebá, Támże patrz, tám oczy twoie wznoś,
wzgorę Bogá ſzukay. Opuść báłwány, ktore wynálazł błąd ludzki;
do Bogá ſię náwroć: ktorego ieśli ná pomoc wzywáć będzieſz, rá-
tuie ćię. Támże cap. 10. Nie doſyć ći ná tym, iż ſam Bogá nie chwa-
liſz: ále ieſzcze y tych ktorzy go chwala, wśćiekle prześláduieſz, Bo-
gá nie chwaliſz, y chwalić go koniecznie nie dopuſzczaſz: A inſzy,
ktorzy nie tylko te błazenſkie báłwány, y ręka uczynione obrazy
chwala, ále też y nieiákie ſtráſzydłá y dziwowiſká czcza, tobie ſię
podobáia, ſam tylko chwalcá Boży nie podobáć ſię.

Nyſſenus Orat. funebri de Placilla.

Ieſt to rzecz poſpolita u wſzytkich brzydzić ſię obrázámi, ktorzy u-
czeſtnikámi ſa wiáry: ále on oſobliwie brzydził ſię niewiernośćia
Ariáńſka, tákże y chwaleniem obrázow: á bowiem tych ktorzy w

neli, y wynieśli. A oni ʃemrząc przeciwko mnie, mowili: Iesli ią chćiał zdrapáć, słuʃna ieſt, áby nam dał inʃą zá nię. Co gdym usłyʃał, obiecałem im inʃą nie długo przyſłáć. Y máło co zmieʃkáło, á niżlim inʃey doſtał: Bom umyślił inʃą z Cypru poſłáć. Otoż śię teraz táką, iákiey mogłem doſtáć. A proʃę ćię roſkaż Presbyterom wziąć ią od poſłáncá, á ná potym roſkaż w Kośćiele Páná Kryſtuſowym, áby tákowe obrázy, ktore ſą przećiwko religiey náʃey, nie były wieʃsáne. Bo przyſtoi, áby śię zacność twoia o to ſtárał, żeby tákie zgorʃzenia wyrzucone były, ktorych nie przyſtoi chowáć Kośćiołowi Kryſtuſowemu, y ludowi temu ktory tobie ieſt zlecon. Tenże, Hæreſ: 27. Cárpocrátiáni heretycy máią obrázy málowáne, á drudzy ze złotá y ze śrebrá, y z inʃey máteryey, ktore obrázy powiedáią być Iezuſowe, zá Pilatá uczynione, &c. Tenże, Hæreſ: 55. Melchiſedechiani chwalą obraz Moyzeʃow. Tenże, Hæreſ: 79. Collyridiani chwalą obrázy, &c. Wey, Heretycy obrázy czynili y chwalili, nie Kátolicy. Támże mowi: Izobrázy ſą dyabelſkim wynálaskiem. Tenże, in Ancorato: Pierwʃe ieſt wʃzeteczenſtwo wynálezienie obrázow. Alphonſus de Caſtro, názywa tego to Epiphániuſá Ikonomáchem, to ieſt, obrázoborcą, verbo Imago lib: adver: Hæreſ:

Nazianzenus in Carminib: & hab: Act: 6. in Concil: 2. Nicœn:

Ieſt to złośliwa y niezbożna rzecz, wiárę mieć w fárbách, á nie w umyśle, ktora łátwie może być ſtárta.

Irræneus lib: 1. cap: 24.

Gnoſtykowie obrázy nieiákie, iedne málowáne, drugie też z inʃey máteryey urobione máią, powiedáiąc kʃztałt Páná Kryſtuſow być od Pilatá uczyniony, ná on czás gdy Pan Iezus ná świećie mieʃkał z ludźmi, y kłádą ná nie wience, &c.

Auguſtinus lib: 1. cap: 6. de Trinit:

Báłwochwálcy to ſą, ktorzy báłwánom tę ſłużbę wyrządzáią, ktora należy Bogu. Tenże lib. 6. cap. 10. de Civit. Dei. Przywodźi Senekę, ktory choć był Pogáninem, á wżdy gánił pogány, iż Bogi nieśmiertelne nikczemną á podłą máterią kʃztałtowáli. Tenże Lib. 4. cap. 9. de Civitate Dei. Varro mowi: Ci ktorzy obrázy ludźiom poſtánowili, y boiaźn ludźiom odięli, y błędu przyczynili. Támże cap. 31. Dawni Rzymiánie, więcey niżli przez ſto y śiedmdźieśiąt lat, bez obrázow Bogi ſwe chwalili: co gdyby, mowi Varro, dłużey było trwáło, ʃzczyrzeyby Religia záchowána byłá. Varro

ro rozumiał, iż czyſtʃza ieſt rzecz bez obrázow Religią záchowáć. Ktoż tego nie widźi, iáko śię przybliża do prawdy. Tenże Serm: 6. de verb: Domini: Mowi Bog, Ołtarze ich popſuyćie, gdy weźmiećie moc, to uczynćie. Gdźie nam nie ieſt dána moc, nie czynimy tego, á gdźie dána ieſt od Bogá, nie puʃzczamy tego imo śię. Wiele ieſt báłwochwálcow, ktorzy máią ná gruntiech ſwoich te obrzydłości: Izali tám idźiemy y one łamiemy? Pierwey bowiem czynimy, ábyſmy obrázy w ich ſercách łamáli. Przećiwko obrázom uczymy, z ſerc ich wyrzucamy: ieſtechmy prześládowcámi obrázow, wyznawamy. Nie czynię gdźie nie mogę: nie czynię tego, gdźieby śię Pan oney rzeczy o to uſkarżał: Ale gdźie chce áby ták było, y dźiękuie, winien będę ieśli tego nie uczynię. Tenże, lib: de Fide & Symbolo cap: 7. mowi: Tákowy obraz, (To ieſt málowánie Troyce ś.) brzydka y zła ieſt rzecz w Krześćiáńſkim Kośćiele ſtáwiáć, á dáleko więcey w ſercu, obrzydliwʃza rzecz ieſt, tákowy mieć, ktore Kośćiołem Bożym prawdźiwym ieſt. Támże: Trzebá śię báć ábyſmy nie wpádli w to świętokráyctwo, dla ktorego przeklina Apoſtoł tákowe ktorzy odmienili chwałę nieśmiertelnego Bogá w podobienſtwo ſkáźitelnego człowieká. Tenże lib: Hæreſ. Hæreſi 7. Márcellina byłá ſekty Kárpocratianow, ktora chwaliłá obrázy Páná Iezuſowe, y Páwłowe, y Homerowe, kłániáiąc śię przed nimi y kádząc im. Tenże, lib. 1. cap. 34. de Morib: Eccleſ. Nie náśláduyćie wielkośći ludźi głupich, ktorzy ſą zabobonni w nabożenſtwie: iam bowiem znał wiele ludźi być chwalcámi grobow y obrázow. Tenże lib: contra Adimantum cap: 13. Mánichæi hæretycy, obrázy czynią y one chwalą: co dla tego czynią, áby nędznemu y ʃzalonemu ſwemu odʃzczepienſtwu u Pogan zjednáli łáſkę. Tenże, 130. de Temp. Nie pátrz ná drzewo krzyżá, ále śię ucz mocy tego ktory ieſt ukrzyżowány.

Nicephorus lib. 16. cap. 27. nápiſał, Xenaias Biſkup uczył, iż obrázy, nie máią być chwalone. Tenże lib. 18. cap. 54. Cházynzáry heretycy, krzyż chwalą. Tenże cap. 53. Heretycy obrázy Bogá Oycá, Syná y Duchá świętego czynią. Co ieſt rzecz bárzo mierźiona: ábowiem obrázy tych ćiał ſą, ktore mogą być widźiáne y ogárnione, nie tych ktore ſą niewidźiáne &c.

Biga ſalutis Serm. 7. de primo Præcepto.

Zle czynią ktorzy Troycę świętą máluią ze trzemá twarzámi,

iednego ſtárego z brodą długą, oſobę Oycowſką znácząca: drugiego młodego, oſobę Synowſką: trzećiego gołębiá, oſobę Duchá świętego znácząca, gdyż to iednák nie ieſt prawdźiwe okazánie Boſtwá, ále nieiáki báłwan y dźiwowiſko ſzkárade. Grzeſzą tedy ktorzy táki obraz czynią, ábo dopuſzczáią czynić: ábowiem prośći mnie máią być táką Troycę świętą.

Abulenſis in cap: 4. Devter. q. 5. *VV obráziech Bogá figuruiacych, to ieſt, Troycą, dwie rzeczy nieprzyſtoyne mogą być. Pierwſza báłwochwálſtwo, áby też y obraz nie był chwalony. Druga błąd y heretyctwo, á zwłaſzcza przywłaſzczáć Bogu iſtotną ćieleſność.*

Damaſcenus lib. 4. cap. 17. de Fide.

Ieſt to wielkie ſzaleńſtwo y niezbożność, Bogá málowáć, kſztałtowáć.

Aventinus in Annalib. Boior. lib. 7 fol. 601.

Ian Papież 22. niektorych, ktorzy ná gránicach Czeſkich y Rákuſkich, náwyżſzy on Maieſtat (to ieſt, Troycą świętą) w oſobie ſtárca y młodźiencá, y gołębiá málowáli, zá heretyki oſadźił, popalić kazał: iáko tych ktorzy religiey náruſzyli. Tenże lib. 2. fol. 105. Hadrianus *Ceſarz, kazał we wſzytkich miáſtách Kryſtuſowi Kośćioły budowáć, bez obrázow.*

Durandus Epiſcop. Minatenſis lib. 4. cap. 39.

Ieśliż áni ludźie, áni Aniołowie, nie máią być chwaleni, niech baczą co czynią, ktorzy pod zasłoną Religiey ábo pobożnośći, rozmáite chwalą obrázy: bo nie godźi śię tego, co by ręką było uczyniono, chwalić. Iednoć tylko ieſt Bogá Oycá wyobráżenie, ktore weſpoł z Oycem tylko chwalić mamy, to ieſt, iednorodzonego Bożego Syná Iezuſá Kryſtuſá. Tenże in 3. Diſt. 9. quæ. 2. *Bogá málowáć koniecznie zákázuie.*

Holcotus *Mnich Dominikan* in lib. Sapient. lect. 158. *Chwałá ktorą zową* latria, *do sámego Bogá należy, á obraz Boży Bogiem nie ieſt. A przetoż* latria *nie ma być obrázowi przywłaſzczána, bo ináczey ſtworzyćiel y rzecz ſtworzona, tąż chwałą byłyby chwalone.*

Gregorius Papa Epiſt. 9. lib. 9. & hab. diſt. 3. ad Serenum Epiſcopum Maſſilienſem: & lib. 7. Epiſtol. 109.

Doſzło to nas było, żeś nieobáczną gorliwośćią będąc zápalony, obrázy świętych, pod tą iákoby wymowką, iż nie miáły być chwa-

lone, połamał. Y záiſte iżeś ich zákazał chwalić, zgołáchmy to pochwalili &c.

Picus Comes Mirandula, Concluſio: 14.

Ani krzyż Kryſtuſow, áni żaden obraz, nie ma być cultu latriæ *chwalony.*

Concilium Conſtantinopolitanum VI. Can. 82. *co y Carranza* fol. 234. in Summa Conciliorum *zeznawa, zákazáło málowáć Duchá świętego w oſobie gołębiczey, y Syná Bożego w oſobie Báránká.*

Concilium Elibertinum Can. 36.

Podobáło śię, iż w Kośćiele nie máią być obrázy: áby to co bywa chwalono, ná śćiánach nie było málowano. Támże Canon. 41. *Podobáło śię nápomnieć wierne, áby iáko mogą bronili tego, żeby obrázow w domiech ſwoich nie mieli.*

Concilium Conſtantinopolitanum VII. *ná ktorym było Biſkupow 338. táki dekret uczyniło, przećiwko obrázom, iáko czytamy* Act. 6. Concil. Nicen. 2. *Piſmem świętym od Bogá nátchnionym, y Doktorow ſtárſzych zdaniem, utwierdzeni będąc, y ná opoce mocney chwały Bożey ſtoiąc, w Imię nádpoſtátney, á ożywiáiącey Troyce świętey, iednomyślnie wſzyſcy, y iednákim rozumieniem, my ktorzy doſtoynośćią Kápłáńſką obdárzeni ieſteśmy, ſpolnie zgromádzeni iednym głoſem znáć dawamy: Iż wſzelkie obrázy, z iákieykolwiek materiey złośliwym málárſkim dźiełem urobione, z Kośćiołow Krześćiáńſkich máią być wyrzucone iáko cudze y obrzydliwe. Zaden z ludźi, iákimby kolwiek był, tákiego przedśięwźięćia złego y plugáwego niech nie náśláduie. A ktoby ieſzcze od dźiśiá dnia, obraz iáki śmiał ſobie czynić, ábo go chwalić, ábo w Kośćiele ábo w domu w oſobliwośći mieć: ieśli ieſt Biſkupem ábo Diakonem, ma być złożon: Ieśli oſobliwy człowiek, ma być wyklętwie, y Ceſárſkim Conſtituciom podległym, iáko ten ktory ieſt ná odpor Boſkim Dekretom, y náuk nie przeſtrzega.* Támże Canon: 9. *Ieśliby kto Kryſtuſá fárbámi przyrodzonemi, ná obráziech, ná kſztałt człowieczy málował, niech będźie przeklęty.* Támże Canon. 16. *Ieśliby kto oſoby świętych ná obráziech bezduſznych y niemych máteriálnemi fárbámi málował, gdyż zgołá żadnego pożytku nie przynoſzą málowánia, Niech będźie przeklęty: ábowiem to ieſt prożne wymyślenie, y wynaleźienie Diabelſkiey zdrády. Izali bowiem nie lepiey cnot ich y ſpraw męſkich, ktore*

nam ſą ná piſmiech podáne, iáko żywe nieiákie obrázy, ná ſobie málowáć, y do nich ſię ku náśládowániu pobudzáć, iáko nas náuczyli Oycowie święci? Támże: Iáko wielce zálecona mátkę Bożą, ktora zupełność Boſtwá záſłoniłá, y przez ktorą nam świátłość nie przyſtępna wyniknęłá, Mátkę nád niebá wyżßą, nád Cherubiny świętßą, proſta robota Pogáńſka wymálowáć kto śmie?

Concilium *Fráncoſordienſkie, zákazáło obrázow chwalić y Nicenſkie.* II. Concilium *potępiło y odrzućiło, ktore obrázochwalſtwo przyięło y potwierdziło, Iáko o tym ßeroko pißą* Conradus Urſpergenſis in Chron. Aventinus lib. 4. Annal. Platina in vita Adriani. Sabellicus lib. 8. Aenead: 8. *y inßy. Opußczę inſze Concilia, zámknę* Concilium *Hierozolimſkim, ktore ieſt ze wßech nawáżnieyße, ná ktorym byli święći Apoſtołowie y táki dekret przećiw obrázom uczynili* Act. 15. 20. *VVſtrzymaway ćie ſię od ſplugáwienia báłwánow.*

Ceſárzowie dawni obrázow w Kośćiele ſtáwiáć zákázowáli, y one z nich wyrzucáli, przykłádem onych pobożnych Krolow Iudſkich, Ezechiaßá, 4 Reg: 18. 2Paralip: 29. *y Iozyaßá,* 4 Reg: 23. *A oſobliwie* Philippicus, *ten z Kośćiołá Konſtántinopolſkiego, obrázy wyrzućił, y Konſtántynowi Papieżowi toż uczynić roſkazał.* Arthemius *poimawßy Philippiká, oczy mu wyłupiwßy, y Ceſárzem zoſtawßy, do Kośćiołá wniosł, o czym piße* Platina in vita Conſtantini. Leo III. Iſaurus, *ná mieyſce iego náſtapiwßy, obrázy, ná śrzodku rynku popalić, á drugie ná śćienie zámázáć roſkazał, y Grzegorzowi* III. *Papieżowi, toż uczynić pod winą kazał: Pißą o tym* Paulus Diaconus lib: 21. Rerum Polonic: y Regino: lib: 1. Chronic: Conſtantinus V. *ktorego* Concilium VII. *Konſtántinopolſkie názywa pobożnym, nabożnym, y ſtárożytney wiáry człowiekiem, o czym maß* Action: 6. Concil: Nicen: II. *obrázow zákazał mieć w Kośćiele.* Leo IV. *Syn iego, y ten czynić y chwalić zákazał obrázow, ktory gdy umárł, żoná iego Irenes, zebrawßy wielkie woyſko, obrázy do Kośćiołá wprowádziłá, ćiáło Konſtántiná V. Ceſárzá świekrá ſwego zmárłego, z źiemie wykopawßy, ſpalić kazáłá.* Conſtantinus VI. *ſyn iey, do lat przyßedßy, á zabobonámi mátki ſwey będąc obrażony, odiał iey rząd Ceſárſki, y obrázy przykłádem przodkow ſwoich, z Kośćiołow powyrzucał, y popſował. Oná poimawßy go zdrádą, Ceſárſtwo mu odięłá, oczy mu wyłupić kazáłá, y do więźienia wrzućiłá, y ták go, iáko naokrutnieyßa beſtia zámordowáłá. A to wßytko uczyniłá z nápráwy, y podußczenia Adriáná Papieżá. Kto chce, niech o tym czyta* Faſciculum temporum fol: 47. *Ktora księgá zowie ią niecnotliwą niewiáſtą.* Nicephorus, *po śmierći nieſczęſney Konſtántiná VI., á po wtrąceniu do Klaßtorá Ireny, ná Ceſárſtwo náſtapiwßy, znowu obrázy wykorzenił.* Michael *záſię Zięć iego, zoſtawßy Ceſárzem, obrázy wniosł, y wiele pomordował tych, ktorzy przećiwko obrázom mowili.* Leo V. *opánowawßy ſtolicę Ceſárſką, obrázy, z namowy iednego Mnichá pobożnego, z Kośćiołá powyrzucáć kazał.* Michael II. Balbus, *y ten był nieprzyiaćielem obrázom, tákże y* Theophilus *ſyn iego, y ten Málárzow nienawidźiał, dźiewkom ſwym do bábki liżyobrazkowey, chodźić nie kazał, y żonę obrázochwálczyną, názywał, ktory umieráiąc, prośił iey, áby do Kośćiołá, obrázow nie wnośiłá. Ale oná ná prozbę iego nic nie dbáiąc, do Kośćiołá ie wtraćiłá, y Ianowi Pátryárße, ktory był przećiwny obrázom, oczy wyłupić kazáłá. A doroſłßy ſyn iey* Michael III. *obrázy znowu powyrzucał, piße o tym wßytkim* Zonaras Tomo 3 de Græcis Imperatoribus. Carolus I. *Ceſarz, ten ácz czynienia obrázow nie gánił: ále ich przećię chwalić zákazał, y przećiwko* Concilium *Nicenſkim* II. *ktore báłwochwalſtwo wniosło, księgi uczone piſał, mowiąc, miedzy inßymi rzeczámi* lib: 4. cap: 18. *My obrázow w Kośćiele poſtáwionych báłwánámi nie zowiemy: ále iżby nie były báłwánámi zwáne, chwalić y cźćić onych niechcemy. Syn też iego* Ludovicus Pius, *kśiąßkę przećiwko obrázom piſał: á pewnie z przyczyny Claudiuſá Biſkupá Taurinenſkiego, ktory uczenie y dowodnie przećiwko obrázom piſał,* Epiſt: ad Theodemirum, *y one z Kośćiołow powyrzucał.* Theodoſius y Valens, *y ći pod winą zákazáli krzyżow málowáć, y z iákieykolwiek máteryey robić, piße* Crinitus lib: 9. cap: 9. Cromerus *też* lib: 3. Rer. Polo: *piße, iáko Mieczyſław Krol, y dawni Polacy, obrázy oyczyſte palili, y topili, przyiawßy wiárę Krześćiáńſką: ktore Polaki Księża krzcząc, mowili, świádczą Agendy: Stráchay ſię báłwánow, odrzuć obrázy, chwal Bogá.*

Gentianus, Hervetus *Kánonik,* in lib: 5. Stromat: Clem·

Moyzeß niechćiał żadnego mieć obrázu w Kośćiele Bożym, ktoryby miał być chwalon: ábowiem, choćiaż w nim niektore obrázy były, iáko Cherubin y Seráfin, iednák żadnego nie był o/ktoryby chwalono. Mogł dáć y tę przyczynę. Cherubiny, ácz Pan Bog kazał poczynić, y w Kośćiele nád ſkrzynia postáwić, Exod: 25. ále przećię oſoby ſwey malowáć, áni Pátryárchow, áni Prorokow nie kazał. Ktemu, oni Cherubini, do czáſu tylko mieli trwáć, iáko y inße obrzędy Zakonne: ktore przez Kryſtuſá Páná znieśione iuż ſą, iáko świádczy Páwel świety, Heb: 9. Do tego, należeli do ſkrzynie Przymierza, bo ná niey ſtali, á Ieremiaß Prorok mowi, cap: 3. 16. Skrzyniá Przymierza Pánſkiego, áni przyidźie ná myśl, áni będą iey wſpomináć, áni nawiedzáć, áni tey będźie więcey. Tedyć y Cherubinow wſpominác nie trzebá, y onymi obrázow czynienia dowodźić, nie ſłußa, wyiawßy, żeby kto chćiał, y onę Skrzynię, do Kośćiołá znowu wnieść. Bo iáko Skrzyniá bez nich, ták y oni bez Skrzynie, być nie mogą. Nád to, Cherubini poſtáwieni byli, nie ná mieyſcu iáwnym, ále táiemnym, gdźie ich nikt nie widał, tylko ſam naywyżßy Kápłan, to ieſt, w mieyſcu naświetßym, nád Skrzynia Przymierza: coż Tertullianus uważáiąc mowi, Apolog: cap: 16. Pompeius, wziawßy Ieruzalem, wßedł do Kośćiołá widźieć táiemnice nabożenſtwá Zydowskiego, y nie nalazł tám żadnego obrázu; y owßem iesli to chwalono, co iákim obrázem było wyrázono: tedy tego nigdy nie pokázowano, iedno w świątnicy: obawáiąc śię od obcych prożnego chwalenia: Sámym bowiem Kápłanom godźiło śię tám wchodźić, á przed inßemi zákrywano to. Náoſtátek, żydźi, ná tych Cherubinách przeſtawáiąc, inßych obrázow w Kośćiele Bożym, niechćieli mieć, áni ćierpieć, y owßem, kiedy ie Stároſtowie Pogánſcy do Kośćiołá wnośili, oni ie, choć z niebeśpieczenſtwem zárowia ſwego, wyrzucáli. Piße o tym Ioſephus hiſtorik lib. 17. cap. 8. y lib. 18. cap. 5. Antiquit. A ták obrázy Papieſkie, nie máią nic podobnego z Cherubinámi, nie zgadzą śię z nimi y prożno z nimi ná plác wyieżdżáią, mydląc oczy proſtaczkom.

11. Obrázy chwalą Rzymiánie y Grecy: ácz śię tego przą słowy/ ále ſpráwy y kśięgi wydawáią ich.

Concilium Nicœnum 2. Act. 1. mowi: Theodoſius Biſkup

rzekł. Kto nie czći chwalebnych obrázow, niech będźie przeklęty. Támże, Act. 2. mowi Stauratius Biſkup: Ia obrázy przyimuię, miłuię y czczę iáko zádátki mego zbawienia; á ináczey rozumieiące przeklinam. Támże Act. 3. mowi Tharaſius Pátriárchá: Naprzod chwalimy obraz Páná Kryſtuſow; Czćimy też y chwalimy obraz Bogá rodźićielki, y Pániey náßey; chwalimy też obrázy świętych Apoſtołow, Prorokow, Męczennikow. Támże Act. 4. mowi Ian Presbyter: Ieśliby kto chwalił obraz, y rzekł, że to ieſt Kryſtus, nie grzeßy. Támże Action. 7. Ieśliby kto obrázow nie pozdrawiał w Imię Pánſkie y świętych iego, niech będźie przeklęty. Ná tymże Concilium, Conſtantinus Biſkup mowił, o czym świádczy liber 4. Carol: Mag: contr: Imag: Ia obrázom tę chwałę wyrządzam ktora należy Troycy ś. á ieśliby kto tego czynić niechćiał, tego przeklinam iáko Márcioná y Mánicheuſá. Ná tymże Concilium mowił Theodorus Opát, táż xięgá świádczy: Lepiey do domu nierządnego wniść, (czegoć mu śię chćiáło) niżeli opuśćić chwalenie obrázow, y tám wniść do Kośćiołá gdźie ich niemáß.

Theodorus ſtudita, iáko piße Skárgá ex Baronio fol. 865, kazał Mnichom, áby w Proceßiey obraz noßąc, śpiewáli: Nie pokalánemu obrázowi, twemu o dobry Kryſtuśie, kłániamy śię. Tenże Theodorus mowił, Ibidem fol. 868. Obraz Kryſtuſow y Mátki Bożey, zowie śię Kryſtuſem y mátką Bożą. Kto śię tedy obrázu záprzeć káże, tego śię záprzeć káże, czyi obraz on ieſt.

Thomas Aquinas Sum. part. 3. q. 25. artic. 2. & 3.

Temu wyrządzamy cultum latriæ, w ktorym nádźieię pokłádamy: ále w krzyżu Kryſtuſowym nádźieię pokłádamy. Spiewa bowiem Kośćioł: O krzyżu iedyna nádźieio badź pozdrowion &c. A przetoż krzyż Kryſtuſow ma być chwalon cultu latriæ. Tenże in 3. Sentent. diſt. 2. Krzyż Kryſtuſow ma być chwalon cultu latriæ: ábowiem ſam Kryſtus ták ma być chwalon. Toż mowi Alexander, Caietanus, Bonaventura, Marſilius, y inßy, ktorych ſamże Bellármin przywodźi, lib: 2. cap: 20. de Imagin: y one słowá, O crux ave ſpes unica, auge piis iuſticiam, reiſque dona veniam, do krzyżá obrácáią.

Wuiek in Apolog: 517. Sámiż Papieżowie wßytki święte chwalą, świętych wzywáią, y święćić káżą, y obrázy ich uczćiwie w Kośćiele chowáią, y przed nimi śię kłániáią y klękáią, ty-

le Bogow chwali, ile ieſt Swiętych w niebie, y Swięćic, y ile ieſt rytych obrázow y málowánych ná ziemi.

Theſaurus Serm. 40. de Epiphania.

Krzyż Kryſtuſow y ćiáło iego chwalimy adoratione hyperduliæ. *y mowimy do krzyżá: Twoy krzyż Pánie chwalimy.*

Sextus lib. Decret. de off. Ord. lib. 1. Tit. 16. in cap. Si Canonici. *Obrázy dla uczćiwośći tych, ktorych obraz figuruie, mamy chwalić.*

RAY *duſzny,* fol. 499. *O chwalebne drzewo krzyżá świętego, broń mię od wßytkiego złego.*

Pontifical. Venetiis impreſſum.

Rácz Boże błogoſłáwić to drzewo Krzyżá, áby było lekárſtwem zbáwiennym &c.

Miſſale Romanum Feria Sexta Magna.

Oto drzewo krzyżá, podzmy, á chwalmy ie. Támże: Pánie krzyż twoy chwalimy; á święte zmartwychwſtánie twoie wysłáwiamy y wielbimy. VVey, więcey drewnu, á niżeli zmartwychwſtániu przywłaſzczáia. Támże: Kśiadz zzuie trzewiki, y przyſtąpi do chwalenia krzyżá, po trzy kroć klękáiąc przed pocáłowániem krzyżá? á uczyniwßy to, obuie ſię; á potym y inßy, poklęknąwßy, krzyż chwalą.

Miſſale Cracovienſe feria Sexta Magna.

VV Wielki Piątek, zchodzą ſię wßyſcy do Kośćiołá, Kśięża y láicy dla pozdrowienia krzyżá. Támże: Kśiądz pozdrowiwßy y pocáłowawßy krzyż odeydzie.

Cromerus lib: 20. Rer: Polon:

Szláchcicy Polſcy, wſzedßy do Klaßtorá Częſtochowſkiego, w obraz Pánny Máryey ćięli, ktory poſpolićie z wielkim nabożeńſtwem chwalą.

Polydorus lib: 6. cap: 13.

Chwalenie obrázow, iáko świádczy Hieronim, wßyſcy dáwni święći Oycowie potępiáli dla boiáźni báłwochwalſtwá, nád ktore nie może być nic brzydliwßego: ábowiem, iż Bogá nigdy nikt nie widźiał, iáko mowi Ian ś. Iákiż mu obraz uczynimy? Y Moyżeß, nic ták częśćiey nie przypomina, iáko ſię to pokázuie z wiela mieyſc kśiąg iego, iedno áby lud nie chwalił nic ręką uczynionego: Y Prorok mowi: Niechay będą záwſtydzeni wßyſcy, ktorzy chwalą báłwány, y ći ktorzy ſię chlubią w obráziech. Do

tego ßaleńſtwá przyßło (w Papieſtwie) ábowiem ieſt wiele ludźi proſtych y głupich, ktorzy kámienne ábo drewniáne, mármorowe, miedźiáne, ábo też ná śćiánách málowáne obrázy chwalą: nie iáko figury, ále iákoby one iáki zmyſł miáły: y onym więcey ufáią, á niżeli Kryſtuſowi: ábo inßym świętym, ktorym poświęcone ſą, y głupſtwá głupſtwem przymnażáiąc, ofiáruią im złoto, śrebro, pierśćienie, perły, y przedźiurawiwßy pieniądze, wießáią im ná ßyi, ábo u rąk: podárki ná mieyſcach widomych kłádą, y napiſy zoſtáwuią, áby imioná ofiáruiących wiádome były, y świętym, y ludźiom. A nád to, gdy kto ma dáleko iecháć, idźie do ktoregokolwiek obrázu, y u niego zoſtáwi iáki podárek. Támże: Ktorym, obyczáiem Pogáńſkim, kádzą, y świeczki zápaláią.

Horatius lib: 1. Serm: Satyra 8.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Cum faber incertus faceret ſcamnum ante priapum
Maluit eſſe Deum, &c.

Przećiwko obrázom czytay, Iſai: 44. Baruch: 6. Sap: 13, & 15.

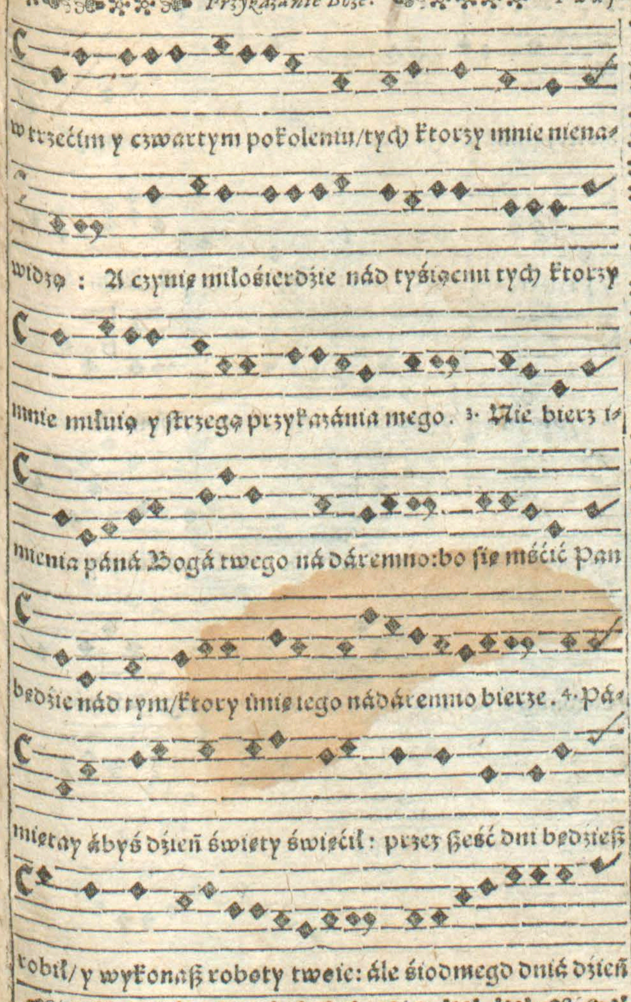
PRZYKAZANIE BOZE.

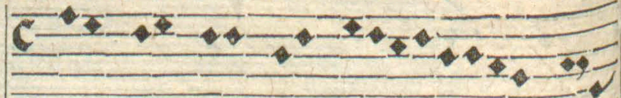
AUGUSTINUS lib: 19. cap: 18. contra Fauſtum. Izali tego nie przeſtrzegáią Krześćiáni co nápiſano: Nie czyń ſobie obrázu. Tenże. lib: 3. cap: 4. ad Bonifacium. Zakon Boży (mowi o dźieśięćiorgu Przykazániu) nie tylko ná on czás ludowi onemu Zydowſkiemu / ále też y teraz nam / ku prowádzeniu żywotá pobożnego / bez wątpienia ieſt potrzebny. A ktoż ták ieſt niezbożnym / ktoryby śmiał rzec: dla tego Zakonnego Przykazánia przeſtrzegáć nie powinien / iż ieſt Krześćiáninem / á iż nie pod Zakonem / ále pod łáſką ieſt poſtánowiony?

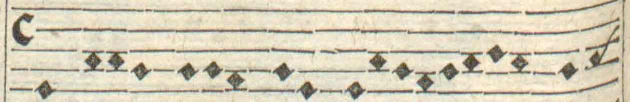
Mowił Pan Bog wßytkie te słowá: Iam ieſt

pan Bog twoy/ktorym wywiodł ćiebie z ziemie Eiptſkiey
z domu niewoley. 1. Nie miey bogow cudzych przedemną.
2. Nie czyń ſobie obrázu/áni wßelkie* podobieńſtwá/kto-
re ieſt ná niebie wzgorę/ y ktore ná ziemi niſko/ áni tych
ktore ſą w wodzie pod ziemią. Nie będzieß ſię im kłániał/
áni ich chwalił. Jam ieſt pan Bog twoy mocny/zawiſny
w miłośći/mßcząc ſię niepráwośći oycowſkiey w ſynách/

w trzećim y czwartym pokoleniu/tych ktorzy mnie nienä-
widzą: A czynię miłośierdzie nád tyśiącem tych ktorzy
mnie miłują y ſtrzegą przykazánia mego. 3. Nie bierz i-
mienia páná Bogá twego ná dáremno: bo ſię mśćić Pan
będzie nád tym/ktory ímię iego nádáremno bierze. 4. Pá-
miętay ábyś dzień świety świećił: przez ßeść dni będzieß
robił/ y wykonaß roboty twoie: ále śiodmego dniá dzień

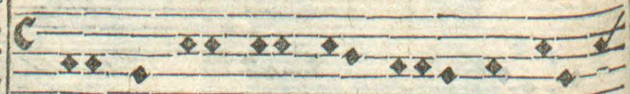
świety pánáBogá twe^o. Nie czyn vczynku żadnego weń/

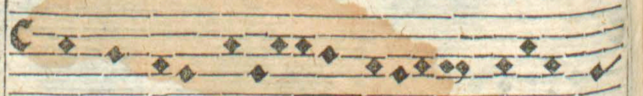
ty y syn twoy y corká twoiá/sługá twoy y służebnicá two-

iá/bydło twoie/y gość ktory iest wdomu twoim: ábowiem

w sześći dniách stworzył pan Bog niebo y ziemię/y morze/

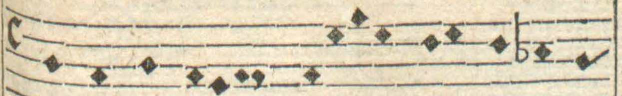
y co wnich iest/y odpoczynął dniá śiodmego. Przetoż blo-

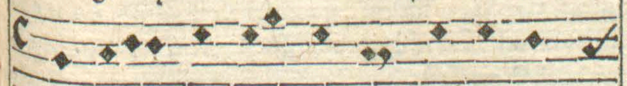
gosłáwił dźień świety pan / y poświęćił go. 5. Czći Oycá

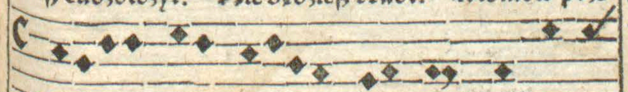
twego/y mátkę twoię/ábyś długo żyw był ná ziemi/ktorą

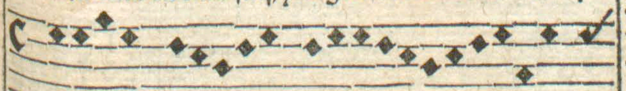
Pan Bog twoy da tobie. 6. Nie bedźiesz zábiiał. 7. Nie be-

dźiesz cudzołożył. 8. Nie bedźiesz kradł. 9. Nie mow prze-

ćiw bliźniemu twemu fałszywego świádectwá. 10. Nie po-

żądáy domu bliźniego twego : áni pożądáy żony iego / áni

sługi/ áni dźiewki/ áni wołu/áni osłá/ áni wszytkich rzeczy

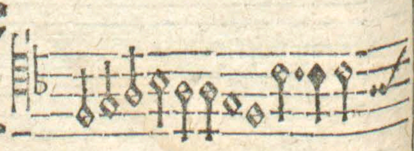

ktore są iego. Mowił pan Bog wszytkie te słowá.

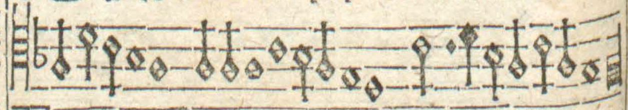
PIERWSZA PIESN O PRZYKAZANIU BOZYM.

CHRISOSTOMUS hom: 49. in Mat: oper: imperf: Zakonu spráwiedliwość/ dźieśięćioro przykazánia. Pier-

wßе: poznáć iednego Bogá. Wtore: ſtrzedz ſie od obrázow. ORIGENES Homil:8. in Exod. Pierwße przykazánie: Nie będźieß miał Bogow/ etc. Wtore: Nie czyń ſobie obrázu/ etc. Toż mowi HIER: y AMBRO: in cap:6. Epheſ: AUGUST: lib: qu: ex veteri Teſt: cap:7. ATHAN: in Synop: Ioſeph: lib:3. cap:6. Iudai: Antiquit:

Pamiętaymy Krześćiánie/ że nam dał

Bog ná chowánie/ Dźieśięćioro przykazánie/ ná dwu táblicách ſpiſáne.

Pierwße ieſt/ Nie miey innego/ Bogá oprocz mnie ſámego. Wtore/ Obrázu żádnego/ nie czyń/ áni chwal onego.

Trzećie/ Imienia moiego/ nie bierz dáremno świętego: Bowiem Bog nieſkaránego/ nigdy nie puści tákiego.

Czwarte/ Siodmy Niedźielny dźień/ Pámiętay ábyś świećił weń: To czworo pierwßey tablice/ Bogá ſie tylko dotycze.

Piąte/ Maß Oycá mátkę czćić/ Chceßli długo ná świećie żyć. Szoſte/ Nie morduy bliźniego/ nie życz mu nic ßkodliwego.

Siodme/ Grzechu nieczyſtego/ ſtrzeż ſie czáſu wßelákiego. Osme/ Nie krádni/ nie zdradzay. Dźiewiąte/ Fałßu nie mawiay.

Dźieśiąte/ Z ſercá twoiego/ nie żąday co ieſt bliźniego/ Zony/ ſługi/ wołu iego/ ni żadney włáſnośći iego.

Wtora tablicá ma w ſobie/ cośmy winni ſámi ſobie/ Iák we źwierćiedle ſwe złośći/ tu widźim y powinnośći.

Krotkie ogárnienie tego/ mamy Zakonu Bożego/ V Mátthеußá powtorzone/ przez Kryſtá w nowym Zakonie:

Miluy Páná Bogá twego/ ze wßytkiego ſercá ſwego/ Bliźniego iáko ſam śiebie/ chceßli byś wiecznie żył w niebie.

Teć ſą słowá nápiſáne/ od ſámego Bogá dáne: Ieſlibyś ie pilnie chował/ á vczynkiem okázował.

Będźieć Pan Bog błogoſłáwić/ y we wßytkich rzeczách ßcześćić: Nie opuśći ćie nigdy Pan/ ieſli od ćiebie będźie znan.

A ieſliżebyś nie pełnił/ Przykazánie Boże gwałćił/ Przyidźie ná ćie wße przeklectwo/ prze twoie nieposłußeńſtwo.

Słuchayże tego człowiecze/ vmiey ſie rządźić ná świećie: Powſtań z grzechu/ y pokutuy/ żeś Bogá rozgniewał liтuy.

Lękay śie gniewu Bożego / rzadź śie podług słowá iego: Szukay łáski poki masz czás/ boć po śmierći nie będźie wczás.

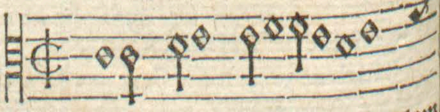
Poznayże Páná Krystusá / Syná Bożego Jezusá: Tenći żywot tobie spráwił/ krwią swo- ią drogą odkupił.

Wierzże temu / á przy tym stoy / że Krystus iest Zbáwićiel twoy / Przez tego doydźiesz zbá- wienia/ y w niebie z nim krolowánia.

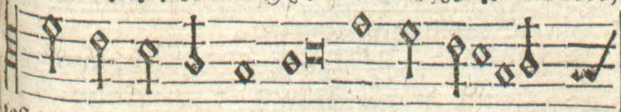
* Ráczysz nam dáć miły Pánie/ skruchę á grze- chow vznánie: Abychmy pobożnie żyli/ twą świętą wolą pełnili/ Amen.

WTORA PIESN O PR. B.

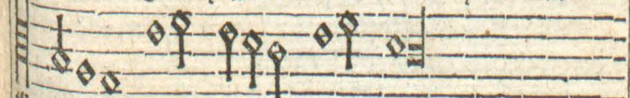
Chrisostomus in cap:10. Rom: Serm:17. Czegoż zakon chce: człowieká spráwiedliwym vczynić/ ále nie mo- że/ żaden go bowiem nie wypełnił: Abowiem to iest rzecz żadnemu niepodobna. Toż mowi piszac in cap: 3. 4. Gal: Ambrosius in cap:10. Rom. Żaden nie był vspráwie- dliwiony z zakonu/ ábowiem żaden nie pełnił zakonu. Toż mowi piszac in cap:3. 4. Gal: Hisich: lib:1. in cap:5. Le- vit: Krystus dla tego śię wćielił/ áby zakon wypełnił: A- przetoż człowiek nie może go wypełnić. Toż mowi y Ferus Serm:2. Dom: 6. post Pentecosten.

Mowił Pan Bog wszytkie te słowá: Jam

iest Pan Bog twoy Jehowá / com ćię wywiodł z źiemie

Eiptskiey/ z domu niewoley bárzo ćięszkiey.

Nie miey przedemną cudzych Bogow/ Nie dźiáłay sobie obrázow/ áni podobieństwá żadne- go/ wzgorę ná niebie będącego.

Ani rzeczy ktore są nisko ná źiemi/ w wodźie głęboko / nie będźiesz śię im nigdy kłániał/ ich chwalił/ ábo czći wyrządzał.

Bomći ia iest Pan Bog twoy mocny/ k temu záwisny w miłośći/ mszcząc śię zgrzeszenia oy- cowskiego/ áż do pokolenia czwártego/

W synach ktorzy mię nienawidzą: A okázu- ie miłość swą/ nád tyśiącmi mnie miłuiących/ á mándatow moich strzegących.

Nie weźmiesz Páná Bogá twego / ná pro- żność imienia iego: bo nie puśći niekaránego/ Pan Bog/ człowieká tákowego.

Pámiętay w pokoiu śiodmy dźień/ ábyś świę- tobliwie żył weń: sześć dni rob/ y skończ swe ro- boty/ w śiodmy odpoczyń/ bo iest święty.

Żadnego weń vczynku nie czyń / ty / corká twa/ áni twoy syn / sługá twoy / áni służebnicá/

bydlo/ ábo ieſli maß gośćiá.

Bowiem Pan Bog w ßeśći dniách ſtworzył/ niebo/ źiemie/ morze ſpráwił/ y to cokolwiek w nich ieſt wßytko/ y odpoczynał dnia śiodmego.

Dla tegoż błogoſłáwić raczył/ dźień śiodmy/ y on poświećił/ chcąc by w nich ſwe rzeczy ſpráwowal/ w ßeść robił/ w śiodmy odpoczywał.

Czći Oycá twego/ y Mátkę twą/ chceßli byś żył zá láſką mą/ Ná źiemi/ ktorą ia tobie dam/ Pan Bog twoy/ co ſie o ćie ſtáram.

Nie zábiieß żadnego człeká: Nie popełniß cudzołoſtwá: Nie bedźieß kradł: Nie bedźieß nigdy/ przećiw bliźniemu fałßu świádczył.

Nie pożąday bliźniego twego/ domu/ áni żony iego/ ſługi/ dźiewki/ wołu/ ni oſłá/ áni żadnego iego dobrá.

Mowił Pan Bog wßytkie te słowá/ Jam ieſt Pan Bog twoy Jehowá/ com ćie wywiodł z źiemie Egiptſkiey/ z domu niewoley bárzo ćięſkiey.

* Prośim ćie Boże wßechmogący/ rácz to vczynić z ſwey mocy/ byśmy przykazánie pełnili/ po śmierći z tobą krolowáli/ Amen.

CZWARTA PIESN O PR: B.

BERNARDUS Serm:50. in Cant: Iákoż wżdy miłość ieſt nam roſkazána/ ktora od żadnego nie miáłá być wypełniona? Abo/ ieślić ſię rádniey podoba/ iż o chętliwośći dáne ieſt roſkazánie/ nie ſprzeczam ſię/ byś iedno y ty ná

to ſemną zezwolił/ iż tego żadną miárą w tym żywoćie żaden z ludźi nigdy nie wypełnił/ áni wypełnić może. Ktoż to bowiem ſobie śmie przywłaßczáć/ czego y Páweł/ iáko ſam wyznawa/ nie doßedł. Bog roſkázuiąc rzeczy niepodobne/ nie przeſtępcámi Zakonu ludźi czyni/ ále pokornemi/ áby káżde vſtá były zátkáne/ y poddány wßytek świát był Bogu: Bo roſkazánie máiąc/ á w ſobie niedoſtátek znáiąc/ wołáć bedźiemy do niebá/ á zmiłuie ſię nád námi Bog/ á wiedźieć bedźiemy w on dźień/ iż nie z vczynkow ſpráwiedliwośći/ ktorechmy czynili/ ále według wielkiego miłośierdźia ſwego zbáwionymi nas vczynił. AUGUSTINUS lib: de Natura & Gratia, cap: 43. Nie roſkázuie Bog rzeczy niepodobnych: ále roſkázuiąc/ nápomina/ czynić co możeß. Tenże lib: de Gratia & libero Arbitr: cap:16. Pelágiáni mowią: Nie roſkázowałby Bog/ o czymby wiedźiał/ żeby tego nie mogł człowiek wypełnić. Ktoż tego nie wie? Ale dla tego niektore rzeczy roſkázuie/ ktorych nie możem wypełnić/ ábyſmy wiedźieli/ cze° od niego prośić mamy. Jeſtći to prawdźiwa rzecz/ iż czynimy gdy chcemy/ ále to on ſpráwuie/ ábyſmy chćieli dobrego/ dodawáiąc ſkutecznych śił woley náßey.

Notá iáko, Pámiętaymy Krześćiánie/ etc.

WSzelki co żądaß zbáwienia/ Słuchay tego Przykazánia/ Ktore tobie Pan Bog wydał/ Abyś ie pełnił/ roſkazał.

Jam ieſt Bog twoy/ to maß wiedźieć/ Niechćieyże innych nád mię mieć/ Wßytko ſerce/ myśli ſwoie/ Obrácay ná wolą moię.

Nie czyń obrázu żadnego / Ani podobień-
ſtwá wßego / Ktore ná niebie wyſoko / A ktore
ná ziemi niſko.

A tych co pod źiemia w wodźie/tegoć zákázu-
ie ſrodze / Niechce żebyś ſie im kłániał / Ani im
też chwały dawał.

Bom ia ieſt Pan Bog twoy możny / A też w
miłośći zawiſny / Złośćia Oycowſka ſie brzy-
dzac/y Syny też dla nich karzac.

Bede karał w pokoleniu/w trzećim y w czwar-
tym plemieniu / Tych ktorzy mie nienawidza /
Nym ſie przykazániem brzydza.

Miłośierdźie nád tyśiacmy / czynie iák Bog
wßechmogacy / miłuiac mnie/y bliźniego / á to
z roſkazánia mego.

Imienia nie bierz Bożego / ná prożność nie-
ſtátku twego / Bogá wzywáy w ſpráwie ſwo-
iey/ Imie iego w wielkiey czći miey.

Pámietay też świeto świećić/Ná dobrych ie
rzeczách ſtráwić / Słowá Bożego ſłucháiac/
Wßelkiey ſie márnośći ſtrzegac.

Oycá we czći miey y mátke / Wyrzadzay po-
ſługe wßytke / Tákieß vrzedowi ſwemu/ Czyń
to coś powinien iemu.

Nie zábiiay reka/ ráda / Człowieká żadnego
zdráda/ Gniew/ nienawiść y mierźiaczke / Od-
dal od oblicza wßytke.

Małżeńſtwo w zacnośći chowáy / Cudzoło-

ſtwá nie popełniay/Czyſtość y wſtyd záchowy-
way/W miernośći ſwoy żywot ſpráwiay.

Nie vkrádnieß nic żadnemu / Fałßu nie czyń
brátu ſwemu/Wierna ſie praca obchadzay/Cu-
dzemu twego vdźielay.

Nie mow też przećiw bliźniemu Fałßu/ że-
byś ßkodźił iemu/Prawde miłuy/á práwie czyń/
Ták bedźieß rzeczon Boſki ſyn.

Niepożadáy cudzey żony/Dźiewki/ſługi/rze-
czy żadney / Pożadliwość z ſercá ſwego / Wy-
rzucay czáſu wßelkiego.

Teć ſa ſłowá nápiſáne/Od ſáme° Bogá dáne/
Jeslibyś ie pilnie chowáł/á vczynki okázowáł/

Bedźieć Pan Bog błogoſławić/ W mieśćie/
y ná roli/ mnożyć / Błogo bedźie dźiatkom two-
im/Ktoreś wychowáł w domu ſwym.

Vrodzáie beda plenne / Gumná twoie zboża
pełne/ Owce/ woły/ bydło inße/ V ćiebie beda
ßczeſliwße.

Wße twoi nieprzyiaćiele / Wezma wielkie
pohánbienie/ Poráźi ie Bog wßey mocy / Bo
bedźie ku twey pomocy.

Bedźieß miał obrońce Bogá / Zadnać rzecz
nie bedźie ſroga / A vczyni ćie ludem ſwym/ V
wßytkich narodow znácznym.

Niebioſáć powolne beda / Pogody dobre v-
czynia / Deßczem czáſem pokrapiáiac / A ſłoń-
cem ia zágrzewáiac.

A ieślizebyś nie pełnił / Przykazánie Boże
gwałćił/ Przyidźie ná ćie to przeklectwo / Prze
twoie nieposłuszeństwo:

Przeklety bedźieß w mieśćie twym / Tákieß
ná roley/w gumnie swym / Przeklete sa dźiatki
twoie / Tákże wßytkie vrodzáie.

Zboże twoie rdzá záráźi/ Robáctwo ie złe po-
káźi / Niepogody y powodźi / Tákći Pan Bog
grzeßnym ßkodźi.

Przyida też nieprzyiaćiele / Ktorych bedźie
bárzo wiele/ Ci spustoßa źiemie twoie/ Rzábio-
ra w źiemie swoie.

Tobie da lekliwe serce / Ze ćie bedźie stráßyć
liśćie : Dźieśieć przed iednym vćieka/ Bo beda
mieć boiaźń wielka.

Przepuśći ná ćie Pan Bog głod / Niedostá-
tek y wiele ßkod/Mor/grad/piorun/y niemocy/
Aże ćie wßytkiego znißczy.

Pánie Boże wßechmogacy/ Prośimy ćie my
nedznicy / Day nam Zakon twoy wypełnić /
Grzechy náße rácz odpuśćić/Amen.

Modlitwa.

BOże wßechmogacy / vpadamy przed S.
twoim Máiestatem / y wyznawamy ná-
ture swa być zła/ krewka /niedoskonáła/z
ktorey wßyscy vpadamy w grzech : dla ktorey
nie możemy pełnić twego świetego Przykazá-
nia: zá czym násie przywodźim ono wieczne prze-

klectwo / o ktorym powiedźiał Moyzeß sługá
twoy: Przeklety ktory nie trwa státecznie/przy
słowiech Zakonu Bożego / y ktory im dosyć nie
czyni. Co my w sobie wßytko widźimy/y wyzna-
wamy/ to ku chwale imienia twego/ á ku náße-
mu záwstydzeniu/że my twe° świetego Przyka-
zánia nie pełnimy/ono przystepuiemy y gwałći-
my/ ieśli nie rzecza / tedy pomyśleniem / czyniac
to y myślac o tym czegoś ty sam zákazał / y ka-
rzeß rozmáitym karániem. Karałeś Mánásseśá
báłwochwálce wiezieniem ćießkim : Dawidá
nierzadnika mieczem: Izráelczyki ktorzy czyni-
li złość przed toba/krzywo przyśiegáiac/świetá
gwałcac/ cudze° prágnac/ fałßywie świádczac/
głodem ćießkim/mieczem nieprzyiaćielskim/po-
wietrzem záráźliwym : y teraz przestepce Zako-
nu twego rozmáićie karzeß docześnym kará-
niem/á po śmierći bedźieß ie karał onym piekiel-
nym. Przetoż ćie prośimy Boże wßechmogacy/
vmartwi ćiáło náße/ pohámuy nałogi náße mo-
ca swoia Boska: day nam Duchá świetego/kto-
ryby nas rzadźił / ábychmy mogli pełnić twoie
Przykazánie : stworz serce czyste we wnetrzno-
śćiách náßych : oświeć nas łáska twoia : zdeymi
z nas przeklectwo wieczne/ dopomagay siłom
mdłym náßym / ábychmy sie mogli strzedz bał-
wochwálstwá/krzywoprzyśiestwá/ gwałceniá
świat/meżoboystwá/wßeteczeństwá/ fałßywe-

go świádectwá / kradźieſtwá / pożadánia cudzych rzeczy/nieposłuſzeńſtwá: ſprawże to miły Pánie / ábychmy twe świete Przykazánie chowáli y ono pełnili/nie tylko zwierzchownie ále y zewnetrznie: wypądź z ćiáłá náſzego złą pożadliwość/ nie karz nas w gniewie twoim/dla krewkiey nátury náſzey/ z ktorey vpadáiąc gwałćimy Przykazánie twoie: pámietay ná miłego Syná twego/ ktory zá nas Zakon twoy wypełnił / y vmárł dla grzechow náſzych/y doſyć vczynił ſpráwiedliwośći twoiey. Przez ktorego do ćiebie wołamy ſercy nabożnymi / wysłuchayże nas/

Oycze náſz ktoryś ieſt, &c.

P I E S N I.
O VCZYNKACH BOSKICH.

Eccleſ: 17. 8.

DAł ſię im wiecznie chłubić cudámi ſwymi / áby roſtropnie opowiedáli ſpráwy iego / áby społu chwalili święte imię iego.

Vczynek Boży/ ſpráwá Boża/ wola iego świetá tá ieſt/áby po wſzytkim świećie byłá opowiedána Ewánielia zbáwienna.

Marc: 16. 15.

JDźćie ná wſzytek świát, opowiedayćie Ewánielią wſzemu ſtworzeniu. Támże v. 20. *Oni też wyſzedſzy przepowiedáli wſzedźie.* Mat. 20. 24.

Będźie przepowiedána tá Ewánielia kroleſtwá po wſzytkiey ziemi, ná świádectwo wſzytkim narodom, á tedyć przyidźie koniec.

Rom: 10. 18.

Zali nie ſłyſzeli? Towſzem ná wſzytkę ziemię wyſzedł głos ich, y ná konczyny świátá słowá ich.

Euſebius lib: 2. cap: 3. y Nicephorus lib: 2. cap: 8. Hiſtor:

Ták tedy zá pomocą Bożą y niebieſką obroną z prędká niemal bez odwłoki wſzelákiey, iákoby nieiáki płomien słoneczny, zbáwienne słowo Boże, wſzytek okrąg ziemſki, ſwoią świátłośćią oświećiło, według świádectwá Piſmá ś. Po wſzytkiey ziemi wyſzedł głos ich, á ná konczyny ziemie słowá ich.

Hieronymus in Mat: cap: 24.

Znák przyśćia Páńſkiego ieſt, Opowiedánie Ewánieliey po wſzytkim świećie, áby żaden nie był wymowiony. Co abo ſię iuż ſpełniło, ábo wierzę że ſię rychło ſpełni: Abowiem nie rozumiem żeby miał zoſtáć iáki narod, ktoryby o imieniu Kryſtuſowym nie wiedźiał, &c. *Mattheuſz ś. w ziemi Antropophágorſkiey przyległey Americe uczył Ewánieliey, piſze* Nicephorus lib: 2. cap: 41. Hiſtor: *w ktorey też Ameryce, co zowa Nowym świátem, uczyli niektorzy Apoſtołowie, co zeznawáią ſámiż obywátelowie Ameryki: o czym káżdy czytáć może* Lerii navigat: in Braſiliam cap: 16. *Iędrzey ś. w ziemi Tátárſkiey, piſze* Euſebius lib: 3. cap: 1. Hiſt: *y w ziemi Ruſkiey; piſze* Guangninus, *uczył Tomaſz ś. w Indyey uczył, piſze* Nicephor: lib: 2. cap: 40. Hiſt: *Páwel ś. miedzy inſzymi narodámi uczył w Angliey, piſze* Theodoret: lib: de curand: Affect: Græco. y Beda in Hiſt: Angl: *tákże y w ziemi Słowienſkiey przyległey Koronie Polſkiey, iáko ſam o tym świádczy,* Rom: 15. *Do Polſki Religia Krześćiánſka przyſzłá z Grecyey, á potym z Czech, piſze* Cromerus lib: 3. Rerum Polon: *to nie z Rzymu, od ktorey do zabobonow Rzymſkich, odwiodł Polaki* Egidius *Kardynał, o czym czytay* Cromera lib: 3. *y drugi Kardynał* Capuanus, *ktory y żony Duchowienſtwu w Koronie Polſkiey odiął, tenże* Cromerus lib: 7. *zeznawa. Bárnabás napierwey w Rzymie zácz[ął] Ewánielią przepowiedáć, piſze* Clemens lib: 1. Recognit: y Dorotheus in Synopſi: *To nie Piotr ś. abowiem zá Tyberyuſá Ceſárzá w Rzymie poczęli być Krześćiáni, co ſię pokázuie z Tertulliáná,* Apolog: 5. *z Orozyuſá,* lib: 7. *z Maryaná Szkotá,* in Chron: *z Plátyny,* in vit: Chriſt: *krotko*

*mowiac, zárazzá Apostołow po wszytkim świećie z Ieruzalem
Ewanielia zbáwienna była opowiedana y rozgłoszona, według
onego Proroctwá,* Isai: 2. 4. *Z Syonu wynidźie Zakon, á słowo
Pánskie z Ieruzalem,* &c. *To nie z Rzymu: y ztadże Kośćioł Iero-
zolimski zwano przedtym mátka, studnica y mistrzynia wiáry
Krześciánskiey.* Tertul: lib: 4. cont: Marcion: *mowi: Kośćioł
Ierozolimski iest mátka nabożenstwá, y studnica zbáwienia. Sy-
nod Konstántynopolski mowi u Theodoretá* lib: 4. cap: 9. Hist:
*Kośćioł Ierozolimski iest mátka inszych Kośćiołow: á Biskupá Ie-
rozolimskiego zwano, Biskupem Biskupow.* Clemens Epist: ad
Iacob: Fratrem Domini. Tomo 1 Concil: *Iákubowi brátu Pán-
skiemu, y Biskupowi Biskupow, rządźićielowi święty Kośćioł Ie-
rozolimski, ále y wszytkie Kośćioły, ktore są wszędźie fundowa-
ne,* &c. Eusebius lib: 2. cap: 1. Ruffino interprete: *mowi
Piotr, y Iákub, y Ian, po w niebo wstąpieniu Zbáwićielá, acz
byli nád wszytkie Apostoły przełożonymi, wszákże chwały tego
przełożenstwá sobie nie przywłaszczáli, ále Iákubá, ktorego zwá-
no spráwiedliwym Biskupem Apostołow, postánowili. Toż mowi*
Chrisost: Homil: 3. in Acta Apostol:

Bellarminus Iesuita præfat: in tomum 1. *y* Severi-
nus *Zyd* lib: 3. cap: 1. de Miraculis Iacincti. *Ktoż tego nie wie,
iż tá zarázá Luterska, (zarázą Luterską názywa Bellármin E-
wánielią świętą, nie dźiw, bo Iezuitá) w źiemi Sáskiey máło
co przedtym wszczętá, wnet źiemię Niemiecką niemal wszytkę
opánowáłá: Z támtąd ná pułnocy y ná wschod rzućiwszy się,
Dánią, Norwegią, Szwecyą, Gottyą,* Węgry *pożárłá. (Pożár-
ćiem zowie nawiedzenie y oświecenie słowem Bożym te tám
Krolestwá.) Tedy na zachod y ná południe, rowna prędkośćią
będąc zánieśiona, Francyą, Anglią, Szkocyą, niekiedy wielce
kwitnące Krolestwá, za krotki czás spustoszyłá (spustoszeniem
zowie Reformácyą słowem Bożym uczynioną.) A náostátek przez
gory* Alpes *przeszłá, y áż do źiemie* Włoskiey *przeniknęłá,* &c.
*Polski nie wspomniał, Hiszpániey zámilczał: kogoż tam palą czę-
sto, iedno Ewánieliki? Niderlándu zápomniał: Ameryke, Iáp-
ponią, co zową Nowym świátem, ochylił; są tám iuż Ewánieli-
cy, zeznawa* Thevvetus Tom: 2. lib: 21. cap: 28. *Kosmograph,
choć Mnich Fránćiszkan, gdźie zá Villágágná Apostáty, prawo-*

*dźiwi náuczyćielowie będąc z Genewy posłáni uczyli, Sákramen-
támi száfowáli, y wiele ich Koronę męczenską podięło dla E-
wánieliey świętey, świádczy* Iohannes Lerius, in Hist: Na-
vigat: ad Brasil:

*PIERWSZA PIESN O VCZYN-
KACH BOSKICH.*

Augustinus Tractat: 45. in Ioh: **Bog własnemu
Synowi nie przepuśćił / ále go zá nas wszytkich wydał.
Ale zá ktorych nas ? zá przeyźrzáne / zá vspráwiedliwio-
ne / zá vwielbione / ꝛć. Tenże** Augustinus eodem
Tractatu: **Według tego przeznáczenia y przeyźrzenia Bo-
żego / o iáko iest wiele Owiec ná stronie / o iáko iest wie-
le wilkow wewnątrz / o iáko iest wiele owiec wewnątrz / o
iáko iest wiele wilkow ná stronie. Tenże /** lib: de Fide ad
Petrum Diacon. cap: 35. **Co namocniey trzymay / á żá-
dnym obyczáiem nie wątp / iż ći wszyscy nie mogą zginąć /
ktorych Bog vczynił przed stworzeniem świátá / z dáre-
mney dobroći / naczyniem miłośierdzia / y przeznáczył do
krolestwá niebieskiego. Ani też żaden z tych / ktorych do
żywotá nie przeyźrzał / żadnym sposobem nie mogą być
zbáwieni. Tenże /** lib: 15. cap: 1. de Civit: Dei. **Jedni są
náznáczeni / áby ná wieki z Bogiem krolowáli / á drudzy /
áby ná wieki ze dyabłem męki ćierpieli. Tenże /** lib: 5.
cap: 27. de Baptismo: **wszytká piękność corki Krolew-
skiey iest we wnątrz / w ktorych iest liczbá pewna świę-
tych przeyźrzánych przed záłożeniem świátá. Toż mowi
y Pismo** 4 Esdræ 2. 38.

Notá iáko, **Rządź nas Pánie / ꝛć.**

TAk Pan Bog świát vmiłował / że dla niego nie litował / Posłáć tu Syná swoiego / w Bostwie iednorodzonego.

Ten co weń vwierzy káżdy / iuż nie może zginać záwżdy / owßem iest tego bespieczny / że otrzyma żywot wieczny.

A nie dla tego go posłał / áby ten świát potępić miał / Ale áby go záchował / á w łásce swoiey spráwował.

Wßelki tedy co wierzy weń / iuż káżdy zbáwienia pewien / Ale kto weń nie vwierzy / pewnie w potępienie zmierzy.

Bo tá iest przyczyná tego / że niechćiał w Syná Bożego / Vwierzyć / y w imie iego / tu od Oycá zesłánego.

A toć práwe potępienie / á wßech niewiernych zginienie / Iż nie poználi świátłośći / ktora przyßłá w te niskośći.

Gdyż ludźie sercá krnabrnego / wola ćiemność świátá tego / Ktorzy iż złe spráwy máią / też o świátłość nic niedbaią.

Bo ten co wßytko złe broi / bárzo sie świátłośći boi / Y dziwnie iey nienawidźi / gdy w niey złe swe spráwy widźi.

Lecz ten co prawdę miłuie / á w niey żywot swoy spráwuie / Temuć nic świátłość nie ßko-

dźi / rad záwżdy do niey przychodźi.

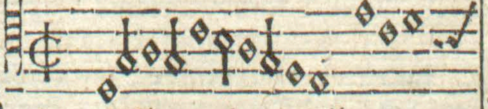
Iż są iásne spráwy iego / od Páná Bogá sámego / Ktore w nim spráwowáć raczy / á nigdy go nie przebaczy.

A ták sie w tym obaczaymy / práwey świátłośći ßukaymy / Poznawáiac w niey swe złośći / niechcemli zostáć w ćiemnośći.

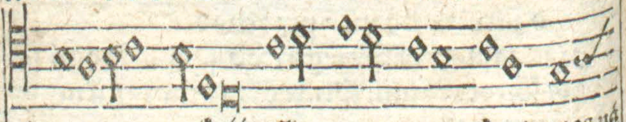
Ráczże to nam dáć nász Pánie / iásney twey prawdy poznánie / Abyśmy w niey stale trwáli / y zbáwienie otrzymáli / Amen.

WTORA PIESN O V: B:

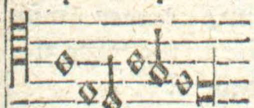
AUGUSTINUS in Psal: 18. Czemuż ty Heretyku vćiekász do ćiemnośći: Iesteś Krześćiáninem / słuchayże Krystusá: iesteś sługą / słuchayże Páná: iesteś synem / słuchayże Oycá / popraw sie / ożyi / etc. To nie Papieżá. Toż mowi AMBROS: Serm: 43. á CHRISOS: in Mat: Homil. 19. Oper: imperf: Iesli tedy vyźrzyß człowieká Krześćiáńskiego / záraz vważay / Iesli wyznánie iego zgadza sie z Pismem / iest prawdźiwym Krześćiáninem: á iesli nie iest tákim iáko Krystus roskazał / fałßywym iest. Támże / Hom: 20. Iż niektorzy z Kośćiołá wypadáią / oni nigdy nie byli Krześćiány.

Bądź chwałá Bogu ná wysokośći / z tey iego

niewymowney miłośći / Ktorą nam vczynił / gdy nas ná

podobieńſtwo ſwe ſtworzył.

A temu zeſłał nam iuż z niebá Syná/ ná tego włożył náſze brzemioná/ Náſzych niepráwośći/ zbáwił nas z ſwoiey ſpráwiedliwośći.

Y wziął ná ſie ſpoſob ſłużebniká/ y przemogł náſzego zprzećiwniká: Miedzy łotry wiśiał/ áby z nim nedzny człowiek rádość miał.

Obcował tu czeſtokroć z grzeſznymi/ każąc słowo ſwoie miedzy nimi/ Ktore od Oycá wźiął/ gdy go tu nam grzeſznym z niebá poſłał.

Mowił/ Jżem nie przyſzedł dla zdrowych/ bo tym nie potrzebá dárow moich: Alem tu dla chorych/ przyſzedł/ ábych vzdrawiał niemoc ich.

Nie przyſzedłem ia was teraz ſądźić/ álem przyſzedł wſzytkim wam poſłużyć: Bo zá was chce vmrzeć/ ábyśćie przez mie mogli żywot mieć.

Jam ieſt Páſterz / ia was dobrze páſe/ iedno chćieyćie ſłucháć mego głoſu / Chceć ia was nákarmić/ ćiáłem y własną krwią ſwą nápoić.

Jam ieſt drogá/ prawdá/ żywot/ świátło/ ktorem z niebá od Oycá wynikło/ A kto zá mną chodźi/ ten w ćiemnośćiách wiecznie nie záblądźi.

Podźćieſz do mnie wſzyſcy obćiążeni/ bo bedźiećie we mnie ochłodzeni: Bomći ia ieſt ćichy/ we mnie nikt nie znaydźie nanmniey pychy.

A iuż wam wſzytko zápieczetuie / kiedy zá was własną krew wyleie / Ktora was oczyśći/ á o láſce was Boſkiey viśći.

A choć przez śmierć z świátá zgłádzon bede/ ktora zgłádze wſzytke wáſze wine / Záſie z martwych wſtáne/ wziawſzy ná ſie ćiáło vwielbione.

Potym wſtąpie do Oycá ſwoiego / tám mie maćie przyczyńce wiecznego: Bo przez imie moie/ będą prosby wáſze wyſłucháne.

Zem was wykupił ná to pomnićie / w náuce mey przez wſzytek czás trwayćie/ A miłość chowayćie/ to me przykazánie pámietayćie.

Przyidąć po mnie fałſzywi Prorocy / czyniąc tu cudá z dyabelſkiey mocy / A przez ſwe náuki/ odwiodą ich wiele od mey meki.

Y będą mie tu wam vkázowáć / iákobych tu miał ćieleśnie mieſzkáć: Mowiąc/ O to Kryſtus: Nie wierzćieſz im/ Otom was przeſtrzegł iuż.

A będąć was zwodźić ku wierzeniu/ Mowiąc O to tu Kryſtus w zámknieniu: Ale im nie wierzćie/ ſąć fałſzywi Prorocy/ to wiedzćie.

Ale ſie ich łácno vſtrzeżećie / po náuce ie poznáć możećie / Boć wam każą dźiáłáć / czegom ſie ia wam kazał wyſtrzegáć.

Będąć przyczyniáć do słowá mego / w dru-

gich też mieyſcách vymowáć z niego / iákobych omylna/ zoſtáwił im náukę zbáwienną.

* Oycze rácz w nas imię twe poświęćić/ á ſwe króleſtwo rácz k nam przybliżyć: Niechże twoiá wola/ będźie po wßem świećie wypełniona.

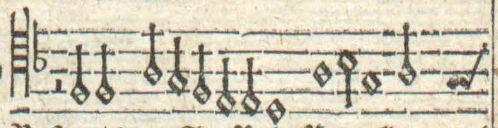
Odpuść winy náße nam grzeßnikom / iáko y my czynim ſwym gniewnikom: Nie ráczże nas w pokuſy w wodźić/ rácz nas od złego zbáwić.

Amen z mocną wiárą wßyſcy rzeczmy/ ktorzy tego ſerdecznie prágniemy / iż ſię to nam ſtánie/ iák wierzymy Jezu Kryſte Pánie/ Amen.

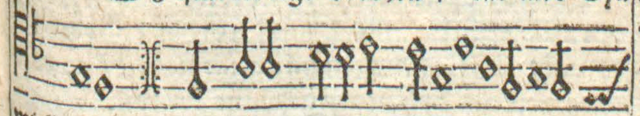
TRZECIA PIESN O V: B:

AUGUSTINUS lib:2. cap:3. de Symb: ad Catech: Jeśli dawaß początek Synowi / dawaß początek y Oycu: ábowiem Oćiec názwány ieſt od Syná Oycem. A ieſli záwżdy był Oćiec/ záwżdy był y Syn: á ieſliż ieſt Bogiem Oćiec/ ieſt Bogiem y Syn: ieſli ieſt wieczny Oćiec / wieczny ieſt y Syn : ábowiem nie mogło nic inßego wyniść z Bogá / iedno Bog. Támże: Wßechmocność Oycowſka ieſt w Synu/ á wßechmocność Synowſka w Oycu: ábowiem nigdy nie był Oćiec bez Syná / áni Syn nigdy nie był bez Oycá. Boſkiego onego národzenia/ ktorym wyßedł Syn z Oycá/ ktorym ſię národźił Bog z Bogá / bez początku/ bez czáſu/ bez wßelákiego ſwego vmnieyßenia/ bez mátki/ nie możemy wyłożyć. Rodzenie iego / mowi Prorok/ ktoż wypowie: záprawdę/ kto ogárnąć/ kto wypowiedźieć może/ iáko ſię národźił ten ktory záwße ieſt w Oycu/ á nigdy od Oycá nie odchodźi/ etc. Te słowá Izáiaßowe y drudzy Doktorowie wykłádáią / o onym Bo-

ſkim rodzeniu/ Syná Bożego z Bogá Oycá/ iáko THEODORET: lib:1. cap:4. AMBROS: lib:1. cap:6. de Fide. BERNHARD: Serm: de Nativitat: Domin: GUALTHERUS homil:1. in Mat:

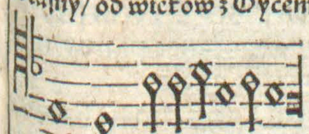

KRyſtus iedyny Syn Boży/ Bog z Oycem ná z iſtnośći iego vrodzon / ták iáko Syn

wieki/ Rep.

własny/ od wiekow z Oycem będący/ potym iák wßechmo

gący/ ná świát zſtąpić raczył.

Dla nas ſię sſtał y człowiekiem / z Pánny ſię národźił / Rep: A iey Pánieńſkiey czyſtośći / ni w czym nie nárußył/ Duchem to ſwym świętym ſpráwił / że ćiáło z Pánny przyiął/ á gniew Boży odiął.

Wßák o tym ießcze w Ráiu ſam/ Bog Oćiec znáć dawał/ Rep: Iż záwżdy był z nim od wieká/ y ná świát zſtąpić miał/ Gdy rzekł/ Już człowieká ſtworzmy/ ná obraz nam podobny/ co do Syná mowił.

A ták gdy czárt on chytry wąż / Mátkę náße

zdrádźił/ Re: Rzekł mu Pan / Ty śie iuż wiecznie z człekiem bedźieß wádźił / A iuż bedźieß żárł te źiemie / áż przyidźie ludzkie plemie / zetrzeć głowe twoie.

Tenći śie Abráámowi / w trzech osobách ziáwił/ Re: Tegoż nam przez swe Proroki/ ßyroko rozstáwił: Nád tym iego głos słyßeli/ Tenći iest Syn moy miły/ byśćie go słucháli.

Bo gdy vpadł nedzny człowiek/ żaden śie nie obrał/ Rep: Ani Anioł/ ám Prorok/ coby go rátował: Aż śie nam ten ná świát ziáwił/ co zdáwná obiecan był/ ktory grzeßne zbáwił.

Tegoż Jan w swoim Ziáwieniu/ w niebieskiey rádośći/ Re: Widźiał/ á on przed Oycem swym/ stoi w niewinnośći: A iáko Báránek práwy/ modlecy śie zá námi/ byśmy łáske mieli.

Boć nam też to y obiecał / Oczprośić bedźiećie/ Re: Bogá Oycá w imie moie/ wßytko osiegniećie: Miłe nas wabi ku sobie/ bráćißki swymi zowie/ chcac nas mieć przy sobie.

Tenżeć też to ná nas woła / Podźćież moi mili/ Rep: Abyśćie w swoich ćießkośćiach/ z mey studnice pili: Niechce ia śmierći grzeßnego/ owßem z łáską czekam go/ by znał Páná swego.

A gdźiezby tákowe serce/ być ná świećie miáło/ Rep: Znáiac Páná tákowego/ by śie nie vznáło: Gdyż on nas ták vmiłował / że nam wßytko dobre dał/ Krolestwo zgotował.

O byś nam ießcze náß Pánie / raczył te łáske dáć/ Rep: Abyśmy tu w tey stałośći/ y w wierze/ mogli trwáć: A niech twoie świete słowá/ gdyżeś ty náßá głowá/ w nas przemießkiwáią.

Roźćiagniże iuż Krolestwo twe świete nád námi/ Rep: Aby twoiá świeta łáská záwße byłá z námi: A niechay twoie owieczki/ nie máią iuż vćieczki/ nád ćie Páná swego.

Ráczyß nas w swoiey miłośći / y w łásce pomnażáć/ Re: A przy twoiey świetey wierze/ doskonále chowáć: Vsłyßże náße modlenie / odpuść wielkie zgrzeßenie/ á rácz dáć zbáwienie.

A gdy przyidźieß ná ten to świát/ w wielkiey wielmożnośći/ Re: A tám doświádczyß káżdego fálßu y stałośći: Day byśmy głos twoy słyßeli/ Podźćież iuż moi mili / do wieczney rádośći/ A.

PIATA PIESN O V: B:

Cyrillus lib: de Recta Fide ad Reginas: Jesliby Emmánuel nie miał być prawdźiwe Bogiem / iákoż ná nas iárzmo swoie włożył? Bogu bowiem służą wßytki rzeczy. Hilar: Canon: II. in Mat: Krystus do śiebie wzywa tych/ ktorzy prácuią w trudnośćiách Zakonnych/ y ktorzy są obćiążeni grzechámi / y obiecuie z nich zdiąć pracą y ćiężar / iesliby tylko iego iárzmo wźieli ná śie. To iest/ Przykazánia. Theophil: in cap: II. Mat: Zową śie wßytkie roskazánia Krystusowe iárzmem lekkim: ábowiem są lekkie/ dla przyßłey nagrody / choćia śie ná krotki czás zdádzą być ćięßkie. Hieron: lib: 2. aduersus

Pelag: Łácne ſą/ iáko mowi Ewánielia/ roſkazánia páń-ſkie/ względem zabobonow Zydowſkich/ ktorzy mieli rozmáite ceremonie/ ktorych według litery y zdánia Piotrá świętego nie mogł nikt wypełnić. Toż mowi y AUGUS: Serm: 9. de verbis Domini: Lekkie ſą względem niezliczonych ćiężarow Zakonnych.

Notá iáko, Kryſtus przykład nam zoſtáwił/ etc.

TAk nas wola ſam Syn Boży / Ktory náſze dobre mnoży / Podźćiež teraz do mnie wſzyſcy / moi wierni robotnicy.

A ia wam dam ochłodzenie / A w pracách wáſzych vlżenie/ Że wſzytki wáſze ćieſzkośći/ obroca ſie wam w rádośći.

Weźmćieſz ná ſie iárzmo moie/ Złożćieſz z śiebie złośći ſwoie / Bo wiećie iák ieſt przyiemne/ iśćie ni wczym nie odmienne.

Nośćieſz moie lekkie brzemię / Chetnie to vczyńćie dla mnie / Swych ſproſnych grzechow przeſtańćie/ Przy mnie Pánu ſwoim ſtoyćie.

Wiećie słowá me prawdziwe/ Że ia mam ſtudnice żywe/ Z ktorych kiedy pić będźiećie / Wieczną ochłodę weźmiećie.

Nie ſzukayćiež czyſtern nowych/ Tu wáſzym duſzom niezdrowych/ W ktorych ſą wody ſmrodliwe/ Zbáwieniu bárzo ſzkodliwe.

Chodźćiež me miłe Owieczki / Gdyż procz mnie inney vćieczki/ Tu ná tym świećie nie maćie/ Wſzedźie wilcy/ ſámi znaćie.

Słuchayćiež głoſu moiego / Jáko Páſterzá ſwoiego/ Bom zá was duſzę położył/ Bych wáſze dobrá rozmnożył.

Jam ieſt żywot/ prawdá / drogá/ Przez mię káżdy z was do Bogá / Nie obłędliwie vgodźi/ Kto podług mey woley chodźi.

Jam ieſt świátłość świátá tego / Ktory ośwyecam káżdego/ Aby wćiemnośćiách nie chodźił/ By ná lewo nie vgodźił.

Jamći ieſt máćicá práwa / Ktora wdźieczny owoc dawa / A wyśćie ſą látorośli / Że mnie przez wiárę wyrośli.

Strzeżćiež tedy pilnie tego / Abyśćie od drzewá ſwego/ Ni wczym ſie nie odſzczepiáli / Ale mocno przy mnie ſtali.

Też słuſzny owoc daway ćie/ A w cnotách ſie pomnażayćie / Bo drzewo nie rodne káżdy/ Do ogniá ie miece záwżdy.

Vczćie ſie odemnie tego/ Żem ia ſercá pokornego/ Strzeżćiež ſie czártowſkiey pychy / Wiedząc iákom ia ieſt ćichy.

A gdy to czynić będźiećie / Wieczną zapłátę weźmiećie/ Obfitą w kroleſtwie moim / Com zgotował wiernym ſwoim.

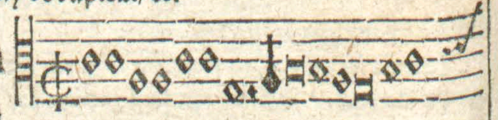
* Ráczże nam to dáć náſz Pánie/ Gdyż to ieſt twe obiecánie/ Bychmy ć tu wiernie służyli/ Po

tym z tobą wiecznie żyli.

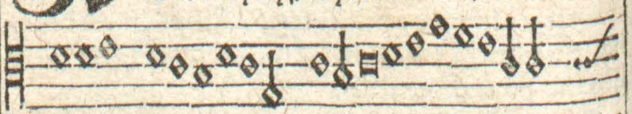
A potym náßym kłopoćie/Ráczże dáć w wiecznym żywoćie/Mießkáć z tobą náßym Pánem/Ná co wßyſcy rzeczmy/ Amen.

CZWARTA PIESN O V: B:

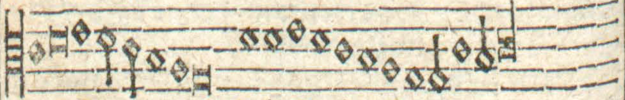
AUGUSTINUS lib: Meditat: cap: 14. Dźiękuię tobie Oycze/ zá mękę y krzyż Syná twego/zá śmierć y zá zmartwychwſtánie/zá w niebo wſtąpienie iego do niebá. Dźiękuię tobie zá przenaświętße wylanie drogiey krwie iego/ ktorą ieſteſmy odkupieni/ ec.

WOdziękuymyż Oycowi niebieſkiemu/dobro

dźieiowi náßemu wielkiemu/ Iż nam poſłał Syná ſwoie

go własnego/ w máieſtaćie Boſkim ſobie rownego.

Ktory raczył człowieká odkupić/ y vpadek Adámow náprawić/ Gdy ſie raczył z Pánny Máryey národźić/ potym ćießko zá nas ná krzyżu vmrzeć.

Pánie Kryſte przez twoie vmęczenie/ day nam grzechow z łáſki ſwey odpußczenie/ By-

ſmy ſię ich ßczyrze Pánie náß kaiáli/á potym ſię do twey chwały doſtáli/ Amen.

MODLITWA.

PAnie Boże wßechmogący/ twoie świę- te imię chwalimy/ ná koláná ſerc náßych przed tobą vpadamy/ tobie dźiękuiemy/ żeś ten świát ſtworzyć raczył z niczego dla nas/ y przyochędożyłeś go rzeczámi należącymi ćiáłu náßemu. Tyś Pánie ſtworzył nas ná obraz ſwoy święty/y dałeś nam rozum/ dowćip/mowę/ábyſchmy ćiebie chwalili: ty nas ná tym świećie bronisz/ſtrzeżeß/ żywiß/ opátruieß: tyś nā ná świát poſłał namilßego Syná ſwego Jezuſá Kryſtuſá/ dla náßego zbáwienia/ ktory zá nas vmárł/ grzechy náße omył krwią ſwoią/ y wßytkiemu świátu Ewánielią zbáwienną obiáwił/ zá co niechay będźie imię iego chwalebne. Tyś nam też zgotował żywot wieczny/ nie dla záſług náßych/ále dla záſługi Syná twego miłego: zá ktore vczynki y dobrodźieyſtwá twoie Boſkie/ my tobie dźiękuiemy/ y ćiebie ſámego Boże chwalimy/ á prosimy ćię pokornie/ ráczże nam ná tym świećie błogoſłáwić/łáſkę ſwoię świętą dáć: nie dopußczay ná nas miły Pá: przeklectwá: ſpraw to miły Pánie/ ábyſmy nie wypádli z łáſki twey: day nam Duchá ś°/ ábyſmy dobrodźieyſtwá twoie rozmyślali/ onych wdźięczni byli/á gdy ſię będźiemy rozſtawáć z tym świátem/ nie day nam

wątpić w miłosierdziu twoim: day nam wiárę mocną / odpadzay od nas ßátáná y ſługi iego / á duchá náßego przyimi do żywotá wiecznego.

Oycze náß ktoryś ieſt, &c.

PIESNI O POKVSZENIV.

Mat: 26. 41.

Czuyćie á modlćie ſię / ábyśćie nie weßli w pokuſę.

I. Pan Bog dla doświádczenia ſwych wiernych / rozmáite pokuſy dopußcza ná nich: o czym te piſmá świádczą / y Doktorowie:

Gen: 22. Exod: 20. Deut: 13. Iudit: 8. Pſal: 26. Iob: 23. Tob: 12. Eccleſ: 27. Proverb: 10. 1 Cor: 10. 11. Iacob: 1. 1 Pet: 1.

AUGUSTINUS in Pſal: 36. y 77. *Vżywa Pan Aniołow złych, nie tylko ku ſkaraniu złych, czego mamy przykład w Achábie, ále też y dla doświádczenia y obiawienia dobrych, czego mamy przykład w Iobie.* Tenże, in Pſal: 26. *Dopußcza Pan ßátáná, ábo ku ſkarániu náßemu, ábo ku ſprobowániu: á ták iż nam nie może nikt odiąć tego co Bog dawa, nie lękaymyß ſię iedno Bogá.* Ambroſius in Pſal: 36. y 118. Serm: 10. *Dał Pan dyabłu moc ná máiętność Iobowę, áby był kußony, iákiby miał áffekt utráćiwßy máiętność: dał ná Syny: dał ná ciáło, áby był doświádczony; Pan ći go znał mocnym, ále w nim nas chćiał nauczyć y doświádczyć, ieśliże możemy być iego náśládowcámi.*

II. Wßelákie pokuſy zwyćiężáć mamy Wiárą / 1 Pet: 5. Modlitwą / Epheſ: 6. Słowem Bożym / Mat: 4. Poſtem / Mar: 9.

Zegnánia Piſmo świętę ná zwyćiężenie y odegnánie ßátáná nie ukázuie. O ktorym pátrz w Kátechizmie.

III. Pokuſy ßátáńſkie owe / iáko płákánie / ſtękánie / nárzekánie duß zmyślonych / v wiernych mieyſcá nie máią.

Chriſoſtomus in cap: 8. Mat: Homil: 29.

Izaliś niekiedy nie ſłyßał ſámych opętánych wołáiacych: Ia ieſtem tego duſzá? Aleć y tá mowá ieſt od zdrády y zwiedzienia dyabelſkiego: ábowiem nie ieſt to dußá umárłego co to mowi, ále dyabeł ktory to zmyśla, áby ſłucháiace zwiodł. Słowá to ſą bab opiłych, y ſtráßydłá dziecinſkie. Dußá gdy z ćiáłá wynidzie, w tych kráinách nie może ſię tułáć, ábowiem ſpráwiedliwych ludzi duchowie w ręku Bożych ſą, á grzeßnych záſię ludzi duchowie, nátychmiaſt po zeſćiu bywáią záwiedzieni, co ſię pokázuie w Bogaczu y w Lázárzu. Tamże: *Z wiela mieyſc Piſmá świętego może być pokazano, iż po śmierći ſpráwiedliwych ludzi, duchowie tu ſię nie błąkáią. Bo y Szczepan ś. powiedział: Pánie przyimi duchá mego. Y Páweł święty prágnął rozdzielić ſię z ćiáłem, á być z Kryſtuſem. Tákże, y o Pátryárße mowi Piſmo, iż ieſt położon do Oycow ſwoich. A iż y grzeßnych ludzi Duchowie tułáć ſię tu nie mogą, ſłuchay Bogaczá, ktory o co uprzeymie prośił, nie otrzymał. Gdyby tedy duße mogły tu przebywáć, przyßedłćiby był Bogacz iáko chćiał, á ſwoieby był powinowáte o męce piekielney upewnił.* Toż mowi Theophilactus in cap: 8. Mat: Athanaſius mowi lib: quæſt: qu: 13. *Czemu Bog nie dopußcza dußy ktorego z umárłych do nas ſię wroćić y oznaymić iáki tám ieſt ſtan w piekle, y iáka tám ieſt potrzebá. Gdyby miał Pan Bog dopußczáć tu ná świát dußy ktorego z umárłych ſię wroćić, wiele by z tąd błędow u nas uroſło: ábowiem wieleby dyabłow mogło podſtáć ludzką ná ſię przyoblec, y w ludzi zmárłych figury przemienić ſię, á mowić, że od umárłych wſtáli, á z tąd wiele rzeczy zmyślonych, y náuk kłamliwych, mogliby o tych rzeczách ktore ſię tám dzieią rozśiewáć, á to ku zwiedzieniu y zátráceniu náßemu. Nie byłá ono dußá Sámuelá Proroká, ktora ſię ukazáłá Saulowi, zá ſpráwą czárownice,* 1 Reg: 28. *ále ßátan w oſobie Sámuelowey, zeznawa* Iuſtinus Quæſt: 52. Auguſtinus lib: quæſtio: veter: Teſt: Quæſt: 27. y lib: 2. cap: 11. de mirab: ſcrip: y lib: 2. ad ſimplicia, quæſt: 3. y lib: de octo quæſtio: Dulcicii quæſt: 6. Iſidorus lib: 8. cap: 9. Etymol: Eutherius

in lib: 1. cap: 28. Regum. Tertullianus lib: de Anima. *W Dekretách nápiſano* cauſa 26. quæſt: 5. Canon: Nec mirum. *Szátan to był nie Sámuel: bo gdyby ſię był ukazał on Sámuel prawdziwie, nie dałby ſię był chwalić mąż ſpráwiedliwy, ktory uczył, iż ſam Bog ma być chwalon: Y iákoby był człowiek Boży, ktory był z Abráhámem w ochłodzeniu, mowił do mężá potępionego: Iutro ze mną będzieß?*

IV. Szátáná wyganiánie nie ieſt znákiem pewnym prawdziwego Kośćiołá / ábowiem dyabły wyganiáć / ieſt rzecz poſpolita y złym y dobrym / á kuglowánie z ßátánem / dla oßukánia chwalcow Bożych / sámym tylko zwodźićielom: Co ſie pokázuie nie tylko z tych Piſm ś. Mat: 7. 22. Luc: 9. 49. ále y z Doktorow.

CHRISOST: oper: imperſ: Homil. 29. in Mat: *mowi: Wymiátáć dyabelſtwo, ieſt poſpolita rzecz ſługom Bożym y ſługom dyabelſkim: ále prawdę wyznawáć y ſpráwiedliwość czynić, należy oſobliwie ſámym świętym: przeto gdy uyźrzyß dyabelſtwo wymiátáiącego, ieśli niemáß wyznánia prawdy w uśćiech iego, áni ſpráwiedliwość w ręku iego, nie ieſt táki człowiekiem Bożym: ále ieśli uyźrzyß prawdę wyznawáiącego, y ſpráwiedliwość czyniącego, by też dobrze dyabelſtwá nie wymiátał, człowiekiem Bożym ieſt. Támże: Przez ten znák chceß poznáć ſługi Boże, ktory máią y ſłudzy dyabelſcy. Támże:* Wiele ieſt *zwodźićielow, ktorzy ſię zdádzą dyabły wyganiáć. Támże: Zwodźićiel wyrzucáiąc dyabłá, nie wyrzuca go, ále z nim igra, áby miedzy dyabłem roſkázuiącym y drugim ſłucháiącym, byli zwiedzieni ći ktorzy ná to pátrzą. Támże:* Wyrzucáiąc *dyabłá, dyabeł zdrádliwie, nie czyni dobrey rzeczy ále złą, to ieſt, nie czyni tego przećiwko ſobie, ále zá ſobą: ábowiem wyrzuca dyabły, nie dla wyrzucánia dyabelſtwá, ále dla zwiedzienia ludzi.* Athanaſius lib: quæſtionum quæſt: 32. *Iákoż niektorzy záklinácze z ludzi dyabelſtwa wyrzucáią?* ODPO: *Gdy w Ewánieliey Kryſtus mowi, Ieśli ßátan wyrzuca ßátáná, kroleſtwo iego nie zoſtoi ſię: iáwna rzecz ieſt, iż záklinácz nie wyrzuca dyabłá, ále ßátan z opętánego człowieká uſtępuiąc, dobrowolnie wychodzi ku zwiedzieniu ludzi, á żeby do Bogá nie ßli, rádzi im áby biegli do*

záklináczow, y czárownikow. Lyra in cap: 14. Daniel: *mowi: Tymże ſpoſobem niekiedy bywa w Kośćiele wielkie zwodzenie ludzi cudámi zmyślonymi od Káplánow, ábo od tych ktorzy przy nich ſą, dla zyſku docześnego: á tákowe rzeczy máią być wykorzenione od dobrych Prełatow, iáko one wykorzenione były od Dánielá, &c.* Tertullianus *piſze* lib: de præſcript: adverſ: hæret: cap: 16. *Iáko niektore niewiáſty heretyckie Exorcyzmámi dyabły wyganiáły,* Ioſephus *świadczy* lib: 8. cap: 2. Antiq: *iáko niektorzy Zydowie z náuki Solomonowey dyabły wyrzucali, będąc bałwochwálcámi y nieposłußnymi náuce Páná Kryſtuſowey. Czytamy też w Tálmudzie Zydowſkim, w księgach ktore zowa* Megila cap-codes, *iáko dyabeł Bentámálion niektorym Rábinom dopuśćił ſię wygnáć z Corki Ceſárſkiey, w nię wßedßy z ich namowy, áby ták onym wygnániem, Obrzeſkę y Szábát miedzy Zydy przećiw náuce Kryſtuſowey wtráćił y utwierdźił, &c.* Concilium Conſtantinop: VI. Can: 60. *karáć każe owe opętáne zmyślone, iákich ieſt wiele w Papieſtwie z napráwy Xiężey; to ieſt, każe z nich poſtronkiem kuglárſtwo, dyabelſtwo wyganiáć, co czynili niekiedy Ewánielicy pobożni,* Aug: Tract: 7. in Ioh: y lib: de unitat: Eccleſ: cap: 16. Tertull: Apol: cap: 22. & 23. Et lib: de ſpectaculis. Et lib: de anima. Cyprianus lib: de vanit: Idolo: cap: 4. Origenes Homil: 7. in Iſai: Gratianus cauſa 26. quæſt: 5. Canon: Epiſcopi: *świádczą, iáko ßátáni wiele rzeczy zmyśláią y czynią, w oſobách zmárłych ſie ukázuią, przez báłwány mowią, y przy nich choroby uzdrawiáią. Tákże y Czárnokśiężnicy, záklinácze, do ſwych Czárnokśięſtw, Exorcizmow imię Páná Kryſtuſowe przymießywáią, áby ták mogli zwieść y oßukáć wierne Boże.*

V. Szatan człowiekowi ni w czym ßkodzić nie może / choćby rad ßkodził / iedno áż mu Pan Bog dopuśći / y nie ták ßkodzi iáko chce / ále iáko mu Pan Bog każe / y mocy zámierzy: o czym te Piſmá ś. świádczą / Iob: 1. 2. 2 Reg: 22. Mat: 8. Apocal: 8. y Doktorowie Krześćiáńſcy.

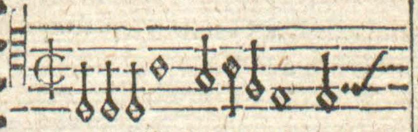
AUGUSTIN: in Pſal: 96. *mowi. Gdyby ßátan mogł co, żadenby z nas nie zoſtał: To tylko czyni, ile mu dopußczą. Tenże,* in Pſal: 32. y 77. *Szatan nie śmiał wziąć y iedney owieczki mężowi*

ś. Iobowi, áż pierwey rzekł, Day moc: ßátan chćiał, ale Bog nie dopuśćił: gdy Bog dopuśćił, ßátan mogł. Y dla tegoż Iob nie mowi, Pan dał, á dyabeł wziął: ále, Pan dał, y Pan wziął: wiedział bowiem iż to dyabeł uczynił zá wolą y dopußczeniem Pánſkim. *Tenże,* Tract: 7. in Ioh: *Nie boyćie ſię ßátána, ábowiemći on nie kuśi áż będźie dopußczony: nic nie może uczynić, áż będźie posłány,* Ambroſ: lib: 1. de pœnitent: cap: 13. *Chce ßátan ßkodźić, ále nie może, ieśli ſię Kryſtus záſtawi. Tenże,* in cap: 12. Luc: *Wiedz iż bez dopußczenia Bożego ßátan nie może ßkodźić, nie boyże ſię więcey mocy diabelſkiey, á niżeli obráżenia Boſkiego.* Chriſoſt: hom: 20: in Mat. *Szátan nie śmiałby ſię rzućić ná żadnego, ieśliby wprzod mocy z wyſokośći nie wziął: ále co ia mowię o ludźiách, ponieważ áni przećiwko wieprzom wziął śmiałośći áż pierwey dopußczono mu od Páná. Tenże* Serm: 6. in Epiſt: ad Philip: *Nie śmiał ſię rzućić ná wieprze, gdy Bog nie dopuśćił: Dáleko więcey ná duße ludzkie. Tenże* hom: 8. in Ep: Col: *Wiele mowi o owych bábách, ktore ßepcą, náßyi cháráktery abo guſłá wießáią, y do obrázow chore obiecuią. Tenże* Chriſoſt: homil: 13. in Mat. y hom: 2. de Lazaro. *Tenże* Origenes hom: 16. in Num: *nie każą dyabłu wierzyć, świádectwá od niego przyimowáć, choćiaby czáſem y prawdę mowił, przywodząc Pawłá ś.* Act: 16. *bo on zwykł fałß z prawdą mießáć, áby nie był poznan.*

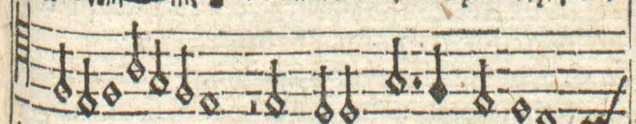
PIERWSZA PIESN O POKVSZENIV.

CYPRIANUS epiſt: 63. ad Cecil: A iż ſámego Kryſtuſá ſłucháć mamy / też y Oćiec ſam o nim świádczy / mowiąc: Tenći ieſt Syn moy namileyßy / tegoż ſłuchayćie. A przeto ieśli ſámego Kryſtuſá mamy ſłucháć / nie mamy ſię ná to oglądáć co kto inßy przed námi rozumiał czynić / ále co pierwßy Kryſtus czynił / ktory ieſt przed wßytkiemi. Abowiem nie mamy ſię vdawáć zá zwyczáiem ludzkim / ále zá prawdą Bożą / gdyż przez Ezáiaßá Proroká Bog mowi: Prozno tedy mię chwalą / vcząc náuk y roſkazánia ludzkiego / &c. Támże: Nie czynić tego co ſam Pan czynił / coż to

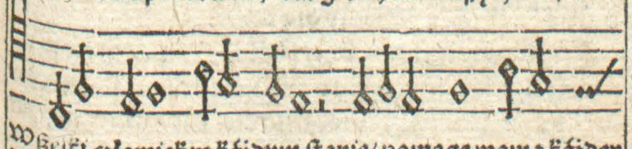
inßego ieſt / iedno słowá iego odrzućić / y kárność Páńſką wzgárdzáć / y nie źiemſkich ále duchownych ſię złodźieyſtw y cudzołoſtw dopußczáć. Támże: Ponieważ ieſteſmy Kápłany Bożemi y Kryſtuſowemi / nie znáyduię kogobyſmy więcey náśládowáć mieli / iáko Bogá y Kryſtuſá. Tenże Epiſt: 74. Te rzeczy mamy czynić / ktore ſą nápiſáne. Zwyczay bez prawdy / ieſt záſtárzáłość błędu: á przetoß opuśćiwßy błąd / idźmy zá prawdą. IUSTINUS in colloquiũ Triph: Ia nie náślåduię ludźi / ábo náuk ludzkich / ále Bogá / y tego czego on náuczył.

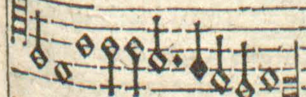
IAk k nam wola ſam Syn Boży / Podźcieß do mnie prácowići /

dla grzechow wáßych troskliwi:

Wßelki człowiek w káżdym ſtanie / pomogę wam z káżdey

nędze / we mnie odpoczyniećie.

Bo iárzmo moie iest słodkie / brzemie moie bárzo lekkie/Ten ktory ie dla mnie nieśie/piekłá vydźie / w łásce bedźie / á po tym żywoćie nedznym/ bedźie w krolestwie wiecznym.

Com sam czynił / czegom vczył / w czymem wam kprzykłádu był/tož też y wy wszytko czyńćie: A gdy to czynić bedźiećie / wiecey sie nie domyślićie/ Korone odnieśiećie.

Cośćie sie Bogu oddáli / wszyscy wielcy y też máli/nie lutuyćież w tym iuż śiebie/stoiacy przy iego słowie : W nim iest wásze poćieszenie/y dusz wászych zbáwienie.

Złym zá złe nie odpłacayćie/wświetym żywoćie prácuyćie/náten świát niechćieyćie nic dbáć/ krzywdy swe Bogu poruczćie/á ćieśnieyszą drogą idźćie/bo Bog świát bedźie karáć.

Gdyby sie wam ták dźiać miáło / iákby wásze ćiáło chćiáło/zginełáby w was wnet boiaźń: Pokuszenie Bog dopuszcza / ták ćiáło w służbe poddawa/ á skraca prze swoie kaźń.

Jesli tu wam ten krzyż ćieżki / pátrzćież ná piekielne meki / iák w nich ćieżkie iest dreczenie/ gdźie złośliwi wiecznie ćierpia/ płácząc/ zebámi zgrzytáia / tych wy pewnie vydźiećie.

Coć nam Bog wieczny záslubił / meka Krystowa potwierdźił / toć nam też spełni záiste / przez Krystusá Syná swego / przywiedźie nas do wiecznego/ żywotá roskosznego.

A choć też świát chce zbáwion być / lecz niechce podług Bogá żyć / niechce żadz swoich vmartwić / iedno przewodźić lubość swa / to nie bedźie żadna miárą/z roskoszy ná roskosz iść.

Niechże ten świát to vważy / iáko mu Pan srogo groźi/obiecuiac tákie káráć/ ktorzy tu swowolnie żyia/mándatow iego nie pełnia/ ogniem wiecznym piekielnym.

Nie dba też ná Boskie rzeczy/iedno gdy przyida niemocy / w ten czás tylko dobrym chce być / á kiedy czás y zdrowie miał/o dusze swoie nic nie dbał/o niebie nie pomyslał.

Jedno gdy sobie nie tuszy/wten czás sie stára o duszy / dopiero prze Bog rozdawa/á żada Bożey miłośći/oczy ku niebu podnośi/o Káznodźieie prośi.

Anoby lepiey pokiś zdrow/ nie w te czásy kiedyś iuż chor/stáráć sie o duszy swoiey/pokuty nie odkłádáiac/młodośći swey nie vfáiac/ná śmierć swa pámietáiac.

Dźiś człowiek czerstwy/vdátny/názáiutrz ku śmierći skłonny / wszytko wnetki z nim przeminie/iáko wiec piekny polny kwiát/ tákże y ten to márny świát/ w rychle ze wszem záginie.

Pysznego nie wyrwie hárdość / bogaczá iego máietność: bowiem śmierć iest ták okrutna/ by też drugi wszytek świát miał/złotá/śrebrá/ páństwá zyskał / wżdy iednák muśi stad iść.

Niepomoże dowćip/mądrość/áni też świetſka doſtoyność/nie rátuie ſwoy przyiaćiel/A kto z Kryſtem nievmiera/zbáwićielem go ſwym nie zna/ ten ná wieki záginie.

* Przetoż ćię my prośim Pánie/ wyſłuchay náſze wołánie/Day pokuſy przezwyćiężyć/dopomoż też ten świát wzgárdźić/ byſmy pobożnie mogli żyć/z tobą wiecznie mieſzkáli/Amen.

WTORA PIESN. O POK:

BERNARDUS Apolog: ad Guillelm:Abbatem: Regulá(to ieſt Zakon/ ábo ſpoſob wierzenia y żyćia)iuż nie ieſt regułą/ktora ſię nie zgadza z Ewánieliją y z Apoſtołem/ ábowiem nie ieſt dobrą. Támże:Lepiey ieſt áby ſię zgorſzenie wſzczęło/ á niżeliby prawdá miáłá być opuſzczona. TERTUL: Apolog:cap:45. To ieſt regułá prawdy/ktora przychodźi od Kryſtuſá przesłána przez posły iego. Ktoremi máło pośledniey ſzy/ rozmáići wykłádácze będą doświádczeni. Beatus Rhenan: annotat: in hunc locum. Kośćioły Krześćiáńſkie/ żadney inſzey Reguły prawdy nie przyimuią/iedno tę/ktora nam ieſt podána od Kryſtuſá przez vczniе iego. Cranzius lib:8. cap:47. Metropol. Ale kiedyż będźie koniec pomnażániu reguł wiednym wielkim Klaſztorze Kośćiołá/pod Opátem Kryſtuſem/ktorego regułę po Ewánieliách rozłożoną/ ieślibychmy rządnie záchowáli/ nie potrzebáby tych náleźionych y nowych reguł. Gentianus Kánonik in lib:7. Stromat: Clemẽtis. Jedná y táż byłá wſzytkich Apoſtołow náuká/nie inſzego podał Máćiey/á niżeli Piotr/y inſzy. Pámiętáli ći wſzyſcy ná słowá Páwłá ś. ktory mowi Gal:6.16. A ktorzykolwiek bedą tey Reguły náśládowáć (to ieſt wiáry w vkrzyżowánego Zbáwićielá) pokoy nád nimi y miłośierdźie/ etc. Toć ono fałſz co nápiſáli Mniſzy/lib:conformit:fol:78. Wſzyſcy bywáią zbáwieni ktorzy vmieráią w regule Fránćiſzká ś. etc. według tych słow/Jezuići/Dominicani, Benedictini, Carmelitæ, &c. nie będą zbáwieni. Támże/lib: Conform:fol:103. nápiſáli/Zadna Regułá więcey ſię Bogu nie podoba/iáko Fránćiſzkowá/ etc. Toć Regułá Jezuitſka/Dominikáńſka etc. Bogu ſię niepodoba. Sámi ſię kąſáią/ á nie dźiw/ bo ſię puśćili Reguły páná Kryſtuſowey/á vdáli ſię zá báłwochwálſtwem pogáńſkim/rozdźieliwſzy ſię ná rozmáite odnogi/ przećiw náuce Páwłá ś. 1. Cor: 1.3. Ktorzy náto ſię vdáli y bunty ſtroią/áby regułę páná Kryſtuſowę do gruntu wykorzenić mogli/ á ſwoie zabobony ſproſne wtrąćić. Ktorym áby nas z mocy wydárł/mamy go o to prośić.

Notá iáko, Wzdawaymy ſz wierni chwałę/ etc.

DWſzechmocny Boże ſtworzenia wſzelkiego/ Rep: Weyźrzyſz ná nas grzeſzne z miłośierdźia ſwego: Boć wielki fałſz y błąd wſzędy ná świát wyſzedł/ wſzákże temu dobrze co ku prawdźie przyſzedł.

Pátrzay káżdy ná to: iák fałſz z káżdey ſtrony/ Rep. Puśćiwſzy pogáńſtwo/ pátrz ná Krześćiány: Kto Kryſtá wyznawa/od nich nieprzyiaźń ma/ſámiſz go ſądzą złym/ y też potępionym.

Wſzák to rzecz nie dźiwna/ iż ſię to ták dźieie/

Rep: Nie káżdy prawdę zna/ przed mądrym śię kryie: Nie w świetskiey mądrośći/ przyść ku znáiomośći/ ále pokornemu/ z prostą wierzącemu.

Prostaczkom záslubił Pan śiebie obiáwić/ Repet. A iuż to wypełnił/ raczywszy śię ziáwić. Zwodząc śiebie sámi/ mądrzy y vczeni/ co dźiwnie mędruią/ Pánu wierzyć niechcą.

Boć ten skarb iest skryty/ Krystus prawdá wieczna: Rep. A zdrádá odkryta/ náuká faleszna: Pierwszy Kośćioł święty/ iest iuż znieważony/ Co go náśláduią/ wnet ie kácerują.

Alećbyśmy wszyscy bezrozumni byli/ Repet. Máiąc wolność prawdy/ w niewolą śię wdáli: Wszák przećiw sumnieniu/ wierząc iego słowu/ nic czynić nie śmiemy/ Bogá śię boimy.

My Antykrystowych błędow nie trzymaymy/ Re. Do Reguły Páńskiey vstáwnie śię mieymy/ Ná piśmie przestáymy/ y ono czytaymy/ boć w nim iest náuká/ z Krystowego słowá.

Czego oni od nas nigdy przyiąć niechcą/ Rep. Nowszem sromocą/ hániebnie złorzeczą: Niesprawiedliwie też z Zboru wyłączáią/ á to zá posługę Bogu być mniemáią.

O wszechmocny Pánie/ Boże od wiecznośći: Rep. My k tobie wołamy w swey wielkiey ćiężkośći: Dla ćiebie ćierpimy/ pomocy żądamy/ o ráczże bronić nas/ w ten to dźiśieyszy czás.

Dáruy nas o Kryste/ niech námi nie schodźi/

R. Nád świátem zwyćięstwo/ co z ćiebie pochodźi: To iest w páncerz wiáry oblecz nas ku boiu/ w Przyłbice zbáwienia/ práwego dufánia.

Niechże iuż boiuią buntámi chytremi / Rep. A przećiw nam walczą/ iedno ty bądź z námi: Przedśięć nie wskuráią / bo mocy nie máią / tyś iest nászá zbroiá/ y pewna obroná.

* Bądźżeć wieczna chwałá wszechmogący Boże/ Re. Iż nas nieprzyiaćiel przewalczyć nie może: Bo walczysz zá námi/ swymi dźiateczkámi/ bądźże chwalon z teo/ od stworzenia wszeo/ Am.

MODLITWA.

O Mocny á dobrotliwy Boże / Oycze nász niebieski / my wiemy z twego świętego słowá/ iż Dyabeł stáry on Smok/ á chytry przećiwnik nász/ iáko Lew ryczący szuka kogoby pożárł/ y z wielką chytrośćią/ rozmáitymi sztukámi/ o násze śię dusze stára/ iákoby nas ku grzechowi/ y zelżeniu imienia twoiego/ á potym do rospáczy przywieść mogł. Abowiem on nas rozmáitemi fortelámi łowi/ iuż przez bogáctwá/ iuż przez vbostwo / iuż przez lubośći y pożądliwośći / przez frásunki/ y przez rozmáite prześládowánia. We dnie y w nocy swemi dyabelskimi pokusámi kuśi nas: choć czuiemy/ ábo też śpimy/ wszędy iest około nas / y rozszerzył swoie pászczęke szyroko/ chcąc nas pożrzeć. O pánie ktoż może przed nim vćiec ? ábowiem bez przestánku nie

vſtawáiac/kraży okolo duß náßych/á my dla leniſtwá ćiálá náßego/niemożemy ták być mocnemi y czuynymi/ábychmy iemu bez twey pomocy ſprzećiwić ſie mogli. A przeto rácz otworzyć náße oczy/ábyſmy poználi/iáko mocnego/chytrego á czuynego nieprzyiaćielá mamy: bo nie z ćiálem áni ze krwia walczyć nam potrzebá / ále z ßátánem/ ktory ieſt Xiażećiem tego świátá / máiacy moc nápowietrzu. Zmiluy ſie nád námi miłośierny Boże/ vczyń nas czuynemi á mocnemi rycerzmi ſwemi: vbierz nas w zbroie twoie / ábychmy ſie mogli záſtáwić náprzećiwko tey chytrośći Dyabelſkiey. Oblecz nas w Páncerz ſtátecznośći/á opaß biodrá náße prawda: pomoż ábyſmy chodźili w poſłußeńſtwie Ewánieliey pokoiu. A náde wßytko day w náße ſercá tarcz y moc wiáry/ ktorabyſmy ſie mogli wßytkim ſtrzałom ogniſtym złego nieprzyiaćielá záſtáwić. Włoż ná nas Helm zbáwienia/ á vżycz nam duchownego mieczá/ktory ieſt twoie wdźieczne á miłe ſłowo. A gdy nas ták vzbroiß/ tedy bez watpliwośći zwyćiężymy twoia pomoca/teo náßego przećiwniká Dyablá / iáko rycerze twoi. Dayże go nam zwyćiężyć/á w twoim imieniu potłoczyć: co pewnie bedźie/ gdy ty w nas y przy nas bedźieß/ niebedźiemy ſie nic bać/by też y świát wßytek ná nas ſie obálił. Abowiem ty ieſteś náß pomocnik/ ktory żywieß y kroluieß ná wieki wiekow / Am.

Piesni O MAŁZENSTWIE S.

Tob:7. 17.

Weſelili ſie błogoſłáwiąc Bogá.

Małżeńſtwo/ ktore náżywa Páweł ś. táiemnica miedzy Kryſtuſem á Kośćiołem/Epheſ:5. Vczćiweśćia y łożem niepokalánnym/Heb:13. wßytkim duchownym/1 Tim: 3. iáko y świetſkim/1 Pet:3. wdowom/1 Cor:7. wdowcom/ Gen:25. ieſt wolne y dopußczone/ktore nikomu do nabożeńſtwá/ áni do zbáwienia nie ieſt przeßkoda.

1. P*Atryárchowie żony uczćiwe mieli, choć ná on czás ofiáry ſámi Pánu Bogu ofiárowáli, iáko Abrahám,* Gen: 23. *Izáák,* Gen: 24. *Iákob,* Gen: 28. *Iozef,* Gen: 49. *Moyzeß,* Exod: 4. y 18. *ktorych małżenſtwo wſpomina* Ignatius Epiſt: ad Philadelphienſ: *powiedáiac, Życzę ſobie ználeźionym być u nog ich w kroleſtwie Bożym. Prorocy w ſtanie małżenſkim żyli, iáko Izáiaß,* Iſai: 7. *Ieremiaß,* Ierem: 16. *Ezechiel,* Ezech: 24. *Ozeaß,* Oſe: 1. *Małżenſtwo Prorokow záleca nie tylko* Ignatius Epiſt: ad Philadelph: *ále y* Chriſoſtom: Homil: 4. in Iſai: *mowiac: Małżenſtwo izali záwadza? Żoná tobie dána ieſt áby bytá rátunkiem, nie záwáda: Izali nie miał Prorok Izáiaß żony? iednák przećię małżenſtwo nie przeſzkadzáło łáſce Duchá, ále choć z żona mieſzkał, á przećię był Prorokiem. Ieſliżeć miał Izáiaß ſyná, toć miał y żonę, ábyś rozumiał, iż małżenſtwo nie ieſt złe: ále wßeteczenſtwo złe ieſt. Tenże,* Homil: 56. in Mat: *Prorocy wßyſcy żony y domy mieli, á nie záwadzáło im to nic do cnoty. Kápłani wßyſcy w ſtárym Zakonie, żony włáſne miewáli, y ſam naywyżßy Kapłan,* Levit:21. Ezech:44. 1 Reg: 2. *choć ráno y w wieczor ofiáry ofiárowáli zá grzechy,* Exod: 29. Num: 28. *To małżenſtwo wſpomina* Auguſtinus *ono wymawiáiac,* lib: 2. cap: 55. retract: y in Levit: quæſt: 82.

Apoſtołowie świeći żony mieli, y z nimi áż do śmierći żyli, uczac Ewánieliey, Luc. 11. 11. Actor. 1. 14. y 21. 9. 1 Cor: 9. 5. *Co y Doktorowie zeznawáia z Piſmem ſię zgadzáiac:* Ambro-

ſius mowi in cap. 11. Cor. 2. Wſzyſcy Apoſtołowie, oprocz Ianá,
y Páwłá, żony mieli. Toż mowią Clemens lib. 3. Strom. Igna-
tius Epiſt. ad Philadel. Euſebius lib. 3. cap: 24. Nicephor.
lib. 2. cap. 44. zálecáiac małżenſtwo, przećiw Heretykom kto-
rzy ie gánili. Tylko iż Páwłá świętego w poczet żonátych kłádą,
y z nimi Origenes in cap: 1. Rom: Czego y piſmem onym Philip:
4. 3. 1. Cor: 9. 5. dowodzą. á Auguſt: lib: quæſt. ex utroq; mixtim
Quæſt. 127. Piotr Zonę miał, miedzy Apoſtoły przodkował, ktore-
mu płodzenie dźiatek nie záwadzáło. Chriſoſto: Sermon: de nu-
ptiis, contra Iudæos & Hæreticos: Pan twoy ná godźiech był, y
gody uczćił, á ty ie gániſz, y powiedaſz, iż małżenſtwo ná przeká-
źie ieſt do pobożności? A chceſz wiedźieć, iż to nic nieſzkodźi mieć
żonę y dźieći: Moyżeſz, y záż żony y dźieći nie miał? Heliaſz izáż nie
dźiewica był? á wżdy ták Moyżeſz Mánnę z niebá puſzczał, iáko
y Heliaſz ogien. Izáż Moyżeſz wielkości Przepiorek nie przyprowá-
dźił? Záż Heliaſz niebá słowem nie zámknął? Záż z Moyżeſzem
Pan nie rozmawiał? Záż z Heliaſzẽ nie obcował? Záż Moyżeſz mo-
rzá nie przedźielił, y ludu przez nie nieprzeprowádźił? Záż Heliaſz
w ognistym wożie nie ieſt do niebá wźięty? A záż temu wádźiło
dźiewictwo? á temu czyli żoná dźieći ná przekáźie były? VVidźia-
łeś Heliaſzá po niebie ieżdżacego? Moyżeſzá po wodźie chodzacego?
Obeyźrzy ſię ná Piotrá, ktory będac ſłupem Kośćiołá Bożego, żonę
miał. Ale rzeczeſz: iż niemáſz piſmá o tym żeby miał żonę: Skądże
tego dowiedźieſz, iże ią miał? Ale ia powiedam iż piſmo ieſt: Bo
Pan Iezus wſzedł do świekry Piotrowey ktora byłá chora, dot-
knął ſię iey, y przeſtáłá iey gorączká: ktora wſtáwſzy ſłużyłá mu.
Oto widźiſz iż Piotr żonę miał: bo gdźie świekrá ieſt, pewna rzecz
że też tám ieſt y niewiáſtá. Baczyſz, Piotr żonę miał: nie gánże
małżenſtwá. Bo dla tego mowię, żeby ſię kto nie záſłániał, abo żo-
ną, ábo dźiećmi, ábo żołnierſtwem, ábo kupiectwem, ábo rzemię-
ſłem, ábo ſłużbą, ábo bogáctwy, ábo uboſtwem: Bo tákowe wy-
mowki śidłámi ſą dyabelſkimi. Tenże, Homil. 7. in Heb. używ-
áy wiernie małżenſtwá, á pierwſzy będźieſz w kroleſtwie
Bożym. Biſkupi dáwni Małżonki cnotliwe miewáli, y ſynowie
ich mieyſcá Biſkupie záśiadáli: o czym ſą iáſne świádectwá.
Damaſus Papież mowi, diſt. 56. Canon. Oſius. Oſius Papież,
był ſynem Stephaná Subdiakoná. Bonifacius Papież, był ſynem

Iokundi Presbyterá. Agapitus Papież, był ſynem Gordiáná
Presbyterá. Theodorus Papież, był ſynem Theodorá Biſkupá Ie-
rozolimſkiego. Sylverius Papież, był ſynem Sylweriuſá Biſkupá
Rzymſkiego. Deus dedit Papież, był ſynem Iokundi Presbyterá.
Felix III. był ſynem Felixá Presbytera. Gelaſius był ſynem Vá-
leriuſá Biſkupá: y zámyka tym: O iáko ſię wiele y drugich náy-
duie, ktorzy ſię z Kśięzey národźili, y ná ſtolicy Apoſtolſkiey śie-
dźieli. Támże, Canon Cenomanenſem. Vrbanus Papież dokłá-
da: Gdy, iáko czytamy wyżſzey, że ſynowie ktorzy ſię z Kśięzey u-
rodźili, byli obieráni, áby byli nay wyżſzymi Biſkupámi: tedy má-
ią być rozumieni, że ſię porodźili, nie z nierządu, ále z właſnych
małżenſtw, ktore Kśięzey przed zákazániem wſzędźie wolne by-
ły, y w kośćiele wſchodnim áż do dniá dźiśieyſzego wolne ſą.
Miał żonę Grzegorz Biſkup Náziánzenſki, y z nią ſyná tákże Grze-
gorzá Náziánzená, ktory potym ná mieyſce Oycowſkie náſtąpił,
co zeznawá Sozomenus lib: 6. cap. 17. O ktorym też ták mowi
Mantuanus lib. 1. Faſtor:

> Præſule patre ſatus, nam tunc id iura ſinebant,
> Paſtorale pedum geſsit, poſt funera patris.

Ktorą żonę iego, á mátkę ſwą wſpominaiac Nazianzenus
orat. in funere Patris, ták mowi: Byłá Oycu dáná od Bogá, nie
tylko ſpolna robotnica, co nie dźiw, ále y rządźićielka. Miał żonę
Demetrianus Antiocheńſki Biſkup, ktory gdy umárł, ſyn iego
Domnus ná Kátedrze Antiocheńſkiey uśiadł, świádczy Nice-
phorus lib. 6. cap. 30. Miał żonę Hilarius Biſkup Piktáwienſki,
o ktorym ták mowi Mantuan: lib. 1. Faſtor.

> Non nocuit tibi progenies, non obſtitit uxor.
> Legitimo coniuncta thoro, non horruit illa.

Miał żonę Spiridion Biſkup Cyprſki, o ktorym ták mowi So-
zomen. lib. 1. cap. 11. y Socrates lib. 1. cap. 8. Spiridion Bi-
ſkup Cyprſki, ktory choć żonę miał y dźieći, przećię iednák dla te-
go rzeczy Boſkich niedbále nie odpráwował. Miał żonę Baſilius
Biſkup, o ktorym ták piſze Nazian. Monodia in Baſilium ma-
gnum interp. Volateran. Baſilius, Oćiec Báſiliuſow, y Nyſſe-
now, choćiaż żonę miał, iednák ták w małżenſtwie żył, że mu
nic dla tego nie przeſzkadzáło ku doſtąpieniu cnoty doſkonáłey y
Philozophiey, y w ſtanie małżenſkim żywot y obyczay záchował
Kápłánſki. Skąd ſię pokázuie, że te trzy rzeczy, Czyſtość, Małżen-

ſtwo y Kápłáńſtwo, ktore zwykły trzy rozne ſpoſoby żyćia ſtánowić, żadnym ſpoſobem w tym nie były ſobie zprzeciwne. Eumelia żoná iego, tá byłá iedna ze wſzech naſpoſobnieyſza w rzadzeniu, y nie byłá poślednieyſzey cnoty miedzy niewiaſtámi, iáko y maż miedzy meżczyzna. Miał żone Nyſſenus Biſkup ſyn iego, o ktorym ták piſze Nicephor. lib. 11. cap. 19. Nyſſenus świátłośćia y ozdoba Kośćiołá był, ktory choć żone miał, wſzákoż w rzeczách inſzych brátu Báſiliuſowi, námniey nie uſtapił. Miał żone Cyprianus Biſkup Kárthágineńſki, ktora idac ná śmierć Meczeńſka, oddał iednemu przyiaćielowi y z dźiatkámi, zeznawa Pontius Dyakon iego, in vita Cypriani. Miał żone Cheremon Biſkup, z ktora y ućiekał czáſu prześládowánia, świádczy Euſebius lib. 6. cap. 34. Miał żone Syneſyus Biſkup Cyrenaicki, ktory ták mawiał, o czym czytamy u Nicephora lib. 14. cap. 55. Mnie y Bog ſam, y Zakon, y ſáma reka świeta Theophilowá żone dáłá: Y dla tegoż wſzytkim opowiedam y oświadczam iż iey z gołá nie opuſzcze, y nie bede z nia iáko cudzołożnik ſpráwy táiemney miewał, y owſzem chce, y życze ſobie, áby mi ſie wiele pobożnych dźiatek národźiło. Miał żone Biſkup Synopſki Oćiec Márcionow, o ktorym ták mowi Epiphanius Hæres. 42. Márcion był ſynem Biſkupá świetego náſzego Kátholickiego Kośćiołá, ktorego Oćiec dla wſzeteczeńſtwá z Kośćiołá wyrzućił: Był bowiem Oćiec iego ſławny dla wielkiey pobożnośći: ná Biſkupſtwie uczćiwie żył. Miał żone Paſchalis Biſkup, ktora zwał Antiſtita ſeu Epiſcopa, iáko to wſpomina Hedio in Hiſt: A Concilium Antiſiodoreńſkie, żone Księża zowie Presbytera Canon. 21. Miał żone Biſkup Zurynenſki, y z nia corke, ktora potym zá maż wydał. Tá ućiekáiac czáſu prześládowánia, powiedáłá ſie corka iego, piſze o tym Victor lib. 2: Hiſtor: Vandal. Miał żone Tertullian Presbyter Cárthágineńſki, ktorey y Teſtáment ſpiſał, iáko ſie miáłá po śmierći iego ſpráwowáć. lib. 1. ad uxor. Clemens IV. iáko piſze Plátiná w żywoćie iego, zoſtał Papieżem, gdy mu żoná umárłá. Tákże, Nicolaus V. iáko piſze tenże Platina w żywoćie Iáná XXIII. Tákże Felix V. zeznawa Concilium Bázileyſkie, ſkad ſie pokázuie że małżeńſtwo nie ieſt záwádá do Duchowieńſtwá, iáko to ktore ieſt uczćiwa y czyſta rzecza. Opuſzczam wiele owych y pobożnych Biſkupow, ktorzy w ſtanie mał-

żeńſkim bez przygány przyſtoynie żyli: kto chce niech czyta Hiſtor Tripart. lib. 9. cap. 38. Euſebium lib: 5. cap: 23. Athanaſium Epiſt: ad Dracontium. Hieronymum lib: cont. Iovin. cap. 25. y Diſtinct. 37. Can: Legant. Aventin: lib. 3. & 7. Boior: Nie wſpominam Cromerá ktory piſze lib: 7. fol. 120. Chron. iáko tu w Polſzcze Księża miewáli żony włáſne, ktore im kazał opuśćić Celeſtinus Papież: A gdy go w tym niechćieli ſłuchác, Henricus Arcybiſkup Gnieźnieńſki koniecznie roſkazał im one porzućić. Tenże Cromerus piſze, fol: 120. Nie pomnieli obá nie tylko ná Piſmo ś. y wolność Kośćiołá ſtárożytnego, ále áni ná Canon Apoſtolſki ten, w liczbie ſzoſty, á ma go y Gratianus Diſt. 28. Can: Si quis. Biſkup ábo Presbyter żony włáſney żadnym ſpoſobem, pod záſłona nabożeńſtwá niech nie odrzuca, á iesliby odrzućił, niech bedźie wyłaczony, to ieſt przeklety. Ani ná Grzegorzá Papieżá, ktory mowi Cauſa 27. qu. 2. Cau. Sunt. Sa ktorzy mowia że dla nabożeńſtwá máia być małżeńſtwá rozłaczone: ále zápráwde mamy wiedźieć, Iesli tego dopuſzcza Zakon ludzki, lecz Zakon Boży zákázuie: ábowiem przez ſie mowi prawdá, Co Bog złaczył, człowiek niech nie rozłacza, &c. Ani ná Concil. Gangrenſe, ktore mowi Can: 4. á wpiſał go Gratianus w Dekretá Diſtinct. 28. Cau. Si quis. Iesliby kto rozeznawał Xiedzá żonátego, iákoby mu ſie nie godźiło ofiárowáć, (to ieſt, Sákrámentem ſłużyć y modlić ſie) y dla tegoż od iego ofiárowánia wſtrzymawa ſie, niech táki bedźie przeklety, &c. Tákowy błád gáni Hiſtoryk Socrat. lib. 5. cap. 21. Hiſt: powiedáiac. Wſzyſcy zacni Presbyterowie ná wſchod ſłońcá, tákże też y Biſkupi, by iedno ſámi chćieli, żadnym prawem nie bedac przymuſzeni, wſtrzymawáia ſie od żon. Abowiem wiele ich choć ſa Biſkupámi, też y dźiatki z włáſnych żon miewáia, &c. Ani ná Concilium Niceńſkie, ktore zá rádá Páphnutiuſá Biſkupá ś. Xieżey małżeńſtwá chcac nie odieło, y owſzem ono approbowáło, piſze o tym Socrates lib: 1. cap: 8. Nicephorus lib: 8. cap. 19. co y Gratianus włożył w Dekretá, Diſt: 31. Canon: Nicæna. tymi słowy: Zdáło ſie Biſkupom Zakon nowy do Kośćiołá wprowádźić, áby Xieża z żonámi nie mieſzkáli, Powſtał Paphnutius, Biſkup y wielkim głoſem záwołał, áby ná ſzyie Xieże iárzmá ćieſzkiego nie kłádli, gdyż małżeńſtwo ieſt uczćiwe miedzy wſzytkimi, y

toże niepokálane, á mężá z żoną włáſną obcowánie ieſt czyſtośćią. A ták wßyſcy Biſkupi, Presbyterowie, ná słowá Paphnaciuſowe zezwolili, &c. Odięćie y zákazánie małżeńſtwá Duchowieńſtwu, wźięli Biſkupowie Rzymſcy nie z Piſmá ś. nie od Apoſtołow, ále częśćią od Kápłanow Pogáńſkich, ktorzy bez żon mießkáli, piße Hieronymus lib: 2. cont: Iovinianum. Iednák w nierządźie leżeli, świádczy Minutius in Octavio, częśćią od Heretykow dáwnych Mánicheußow, ktorzy ácz małżeńſtwá dopußczáli oſobom świeckim, ále go bronili oſobom duchownym, zeznawa Auguſtin. lib. 2. cap: 18. de Morib: Manich: y Epiſt: 74.

II. W ſtárym Kośćiele ná Biſkupſtwo żonáte świecono, świádczy Gratian: Diſtinct: 28. Can: de Syracuſane. Pelagius ordynował Biſkupá, á on żonę y dźieći miał, bądź by tedy Presbyter, ábo Dyakon, ábo Subdyakon był, pokázuie ſię że ná tákie urzędy ordynowáni, przyſtoynie małżeńſtwá używáć mogą, &c. Toż mowi Caranza Mnich fol. 162. in ſumma Conciliorum. Do tego, nikogo do bezżeńſtwá nie przymußano, áni ślubu czyſtośći przy święceniu ni ná kim nie wyćiągano, zeznawa Concil: Ancyranum. Can 10. y Conſtantinopol: VI. Can: 13. & hab: diſtinct: 31. Can: Quoniam. Towßem Dionyſius Biſkup ſtrofował Pinytá Biſkupá, ktory chćiał wyćiągáć przy święceniu, ślub czyſtośći ná niektorych, nápominaiąc go, aby iarzmá ćięſkiego, czyſtośći, ná bráćią, z potrzeby nie wkłádał, piße o tym Euſeb: li: 4. ca. 22. Ktemu, wolno było, iuż będąc Biſkupem, po ordinaciey, ożenić ſię, co uczynił Eupſychius Biſkup Ceſárieńſki, piße Hiſt: Tripart: lib. 6. cap: 14.

Celeſtinus III. Konſtántyn, Mnißkę poślubioną, corkę Królá Sycilijſkiego, zá Henryká wydał, piße Platina in vita illius. Ian xxij mnißkom roſkázował zá mąż iść, wſpomina Avent: libr: 7. Boior. Nauclerus in vita illius. A Grzegorz iij. nápiſał, co wſpomina y Aventinus lib 3. Boior: Zaden Xiądz niechay nie chowa nierządnice: ále niechay ábo w czyſtośći żyie, ábo niechay żonę poymie, ktorey ſię nie godźi opußczáć.

Pius II. Duchownemu, ktorego zwano, Frundt, dopuśćił ſię ożenić: co ſię pokázuie z liſtu iego, ktory piſał do tegoż Duchownego. Tenże Papież lib: 2. in Acta Concil: Baſilienſ: nápiſał: Dobrze

by było, áby Xiężá w ſtanie małżeńſkim żyli: ábowiem wieleby ich było zbáwionymi, ktorzy teraz dla nierządu bywáią potępieni. Tenże mowił często, piße Platina y Sabellicus in vita illius: Są przyczyny wielkie, dla czego Xiężey odięte ſą żony, ále więtße ſą, dla czego ſłußnie máią być przywrocone. Gloſſator in Canon: Cùm olim de clericis coniug: lib: 3. Titul: 3. decret: Gregor: VViele ich mowią, iż Papież może tym ßáfowáć y dáwáć wolność, áby ſię kto ożenił, będąc ná świętym urzędźie, y po ślubie, powiádáiąc, iż tylko z podánia Kośćielnego wſtrzymałość ieſt. Toż mowi Gloſſator in Cano: De illo. diſt: 32. Toż mowi Thomas in 2. 2. quæſt. 88. art: 11. Caietanus tract: 27. Tomo 1. in Opuſcul: y à Soto lib: 7. qu: 6. art: 2. de Iuſtit.

Papież Innocentius III. in Can: Placet. Decret: de converſ: Coniug: mowi: Małżeńſtwo z Bożego práwá, nie zábrania przyimowáć świętych urzędow, ále tylko z poſtánowienia Kośćielnego: y ták Małżeńſtwo z przyrodzenia nie przećiwia ſię przyięciu świętych urzędow: Towßem też po poświęceniu mogłby Xiądz wſtąpić w małżeńſki ſtan, gdyby to poſtánowieniem Kośćielnym nie było zákazano, &c. Gratianus też nápiſał cauſa 26. quæſt. 2. Canon. Sors: ex Auguſtin: Małżeńſtwo Xiężę áni z zakonney, áni z Ewánielickiey, áni z Apoſtolſkiey powáżnośći ieſt zákazáne, ále zgołá z práwá Kośćielnego ieſt zákazáne. Nád to nie broniono wdowcom powtore ſię żenić, áni ich dla tego z urzędu zrzucano: co ſię pokázuie z onych ſłow ktore zádawáli Heretycy Montaniſtæ Katholikom u Tertulliana libro de Monogamia. VVas Kátolikow dwoyżencowie præſiduią, to ieſt, uczą y Sákrámentámi ßáfuią. Hieronym. Epiſt. ad Oceanum, powieda iż pełen świát ieſt takowych Duchownych, ktorzy po śmierći iedney małżonki, drugą poymowáli. Tenże in cap. 1. Titi, one ſłowá Apoſtolſkie, Niech będźie Biſkup mężem iedney żony, wykłáda y rozumie, áby Biſkup przykłádem Zydowſkim iednego czáſu nie miał ſpołem dwu żon, ále tylko iedne. Toż rozumiał te ſłowá wykłádáiąc Chriſoſtomus y Theodoretus in 1. Tim. 3.

III. Owoc ábo pożytek bezżeńſtwá Rzymſkiego. Phygius Colonien: in publ. ſcripto, Tolerabilius & melius eſt, unũ ſacerdotem, ſi continere non poſſit, habere centum concubinas, ſucceſſivè tamẽ, quàm unam legitimam uxorem. Tę ſententia

ápprobował Hoſius *Kárdynał*, de impedimentis Matrim: c: 56. Reprehēditur ab hæreticis Phygius, qui nō verè magis quàm piè ſcriptum reliquit, minus peccare ſacerdotem, qui ex infirmitate carnis, in fornicationem ſit prolapſus, quàm qui nuptias cōtraxit. Turpis illis videtur hæc oratio: contrà, Catholicis honeſtiſſima. Coſterus Ieſuita, in Enchyrid: de Matr: Si ſacerdos fornicetur, aut domi concubinam foveat, tametſi gravi ſacrilegio ſeſe obſtringit, gravius tamen peccat, ſi cōtrahat matrimonium. *Tęż ſententia nápiſał VVuiek Ieżuitá, onę ápprobuiac, ná dżien ofiárowánia P: Már: miáłá tám co czynić tá ſententia, ucząc o P: Máryey.* Gloſſator in Can: Abſit. Cau: 11. q. 3. Si ergo Clericus amplectitur mulierem, interpretabitur, quòd cauſa benedicendi eam hoc faciat. *Tenże* in Can: Sicut. Cau: 32. q: 2. Hodie ſacerdos, Diaconus, magis punitur, ſi contrahat matrimonium, quàm ſi fornicetur. *Tenże* in Can. Maximianus. diſt: 81. Pauci ſacerdotes ſine ſcortatione inveniuntur. Gratianus diſt: 34. Qui non habet uxorem, loco illius cōcubinam debet habere. *VV księgách ktore zowa* Speculum Saxonum, lib: 3. art. 45. in gloſ. Si ergo cum aliqua mulierū concubuerit ſacerdos, ipſa eſt veræ ſponſæ, hoc eſt, Catholicæ Eccleſiæ filia. Baldus in lib. Si tibi filius ff. de adopt. Papa poteſt permittere Monacho ducēdæ uxoris ad tempus poteſtatem, ut ſobole procreata, confeſtim ad Monachiſmum revertatur. Huldalrichus *Biſkup w liśćie do Mikołáiá Papieżá piſze, mowiac:* Dicunt impii, honeſtius eſt pluribus occultè implicari, quàm apertè in hominum vultu, & conſcientia cum una ligari. *Támże piſze, iáko Grzegorz Wielki widząc á ono kilká tyśięcy wywleczono dżiecęcych głowek śiećia z wody łowiac ryby, záwołał:* Melius eſt nubere, quàm mortis occaſionem præbere. Haſenmullerus *niekiedy Ieżuitá piſze* cap. 10. Hiſt. Ieſuit. Ordin. Fabricius Ieſuita Romæ mihi in faciem dixit, Ego mallem Sodomiam exercere publicam, quam contra Papæ mandatum, inire matrimonium. Ieſuita quoq; Andreas dixit, Non minus peccat Sacerdos ſi uxorem ducat, ac ſi cum mula rem habeat. *Támże* cap. 6. Hoffeus Ieſuita dixit pro exhortatione de virginitate, Minus peccare Sacerdotem adulterando, quam conjugem ducendo. *By był nie Cœlibat poniewolny,*

Iáná XIII. *Papieżá, nie zábitoby było ná cudzołoſtwie: Co zeznawa* Platina in vita illius: *Nie piſałby był tych wierſzow o Alexándrze* VI. *Papieżu,* Iovianus Pontanus.

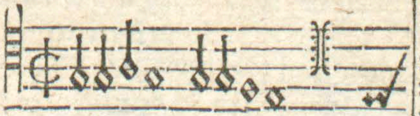
Hoc iacet in tumulo Lucretia nomine, Sed re
Thais, Alexandri, filia, Sponſa, Nurus:

Iohánná oſma, mogłáby byłá nie być Papieżem: Czego ácz prząprzećiwnicy: ále dawni ichże Hiſtorycy świádczą, iáko Martinus Polonus *Arcybiſkup,* Sigibertus *Opat,* Marianus *Mnich*: Nauclerus *Proboſzcz,* Sabellicus, Platina, Volateranus, Faſciculus temporum, in vita illius: Petrarcha in chroni. Ital: ſcirpt. Iohannes Bocatius lib: de claris mulieribus ca: 99. Arnulphus lib: 5. cap: 32. Polichr: Antonius *Arcibiſkup,* Tit: 16. cap: 1. Sect: 7. Guilhelmus *Mnich,* in vitis Pontif: Martinus *Mnich,* in Flörib: Temporum, Bergomenſis in Supplem: Chron: Trithemius in Annal: Iohannes Stella in vitis Pontif: Crantzius *Dżiekan,* in cathalog: Pontific: Mantuanus lib: 3. Alphonſ: Cælius Rodiginus vol. 14. Laonicus Chalcacondilus in Hiſt: *Hiſtoryk Grecki, y inſzy. Y dowodzą tego Ulica, Stołkiem dziurawym, y Bałwánem kámiennym. Páwel Biſkup Krákowſki, nie brałby był Mniſzki z Klaſztorá, Bielſki* fol: 363. *Zawiſza Biſkup Krákowſki, nie złamałby był ſzyie łażąc ná brog, Bielſki* fol: 378. *Piotr Dunczyk, nie pozbyłby był ięzyká dla Opatá Strzelenſkiego, Bielſki* f: 354. *Nie wſpominam trefney Hiſtoriey o Udonie Biſkupie, kto chce niech czyta Diſcipuła* Exempl: 124. *Opuſzczam nieznośny, brzydliwy, y wſpominánia niegodny grzech Sodomſki, ktorego ieſt przyczyna* Cœlibatus, *bezżenſtwo, ktory ná oczy Kśiężey wyrzucał* Bernardus, *ná Synodżie Remenſkim, słowá iego ſą: Co ſię dżieie u Biſkupow potáiemnie, ſzkárádá ieſt rzecz y powiedżieć, ktorego dopuſzczał* Sixtus IV. *Papież, Kárdynałom niektorym, świádczy* Veſellus *Doktor Papieſki* tract: de Indulgent. *y wydał o nim księgę* Iohannes a Caſa *Arcybiſkup, zálecáiac go, ktora księgę wſpomina y* Sleydanus lib. 21. Comment. *Możemy o nich ono rzec, co mowił* Epiphanius *o Origeniſtách heretykách,* Hæres. 63. *Odrzucáia małżenſtwo, á nie uſtawa u nich wſzeteczna pożadliwość: ábowiem nie przeſtrzegáia ſámey czyſtośći, ále zmyśloney czyſtośći. imię tylko máiacey, potáiemnie bowiem mieſzkáia z niewiáſtámi, dla uczćiwośći ludzkiey, pod zaſłona łá-

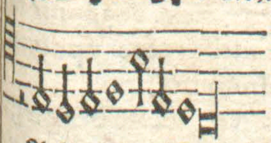
ſki ludzkiey imieniem ſię chełpia. *Y ono co też mowił* Irenæus *o Valentinianách heretykách* lib. 1. cap. 1. *Niektorzy potáiemnie z niewiáſtámi mieſzkáia, á drudzy iáwnie bez wſtydu*, quaſcunque adamaverint mulieres, has a viris ſuis abſtrahentes, ſuas nuptas fecerunt. Alii verò valdè modeſtè initio, quaſi cum ſororibus fingentes habitare, procedente tempore, manifeſtati ſunt, gravida ſorore à fratre facta. *Możem y ono rzec, co nápiſał* Hieronim. Epiſtol. ad Furiam. *Ięzyk zmyśla czyſtość, á wſzytko ćiáło niewſtydliwe ieſt. O tychći mowi* Salvianus *Biſkup Máſylienſki*, lib. 5. de Providentia Dei, *Xięża rzeczy dozwolonych nie czynia, á zákazánych ſię dopuſzczáia: wſtrzymawáia ſię od małżenſtwá, á nie wſtrzymawáia ſię od drapieſtwá. Co czyniſz głupi rozumie? Bog grzechow zákazał, nie małżenſtwá. Nie pomnia ná Páwła ś., ktory dla uwárowánia nierzadu, każe mieć własna żonę każdemu*, 1 Cor. 7. *powiedáiac, iż uczćiwe ieſt małżenſtwo miedzy wſzytkiemi*, Heb. 13. *áni ná* Concilium *Torunenſkie ij, ktore mowi* Canon. 9. *Biſkup ktory nie ma Biſkupichy, to ieſt, żony, niechay ſię zá nim nie włocza hurmem niewiáſty. ani ná Chrizoſtomá, ktory ták mowi* Homil. 4. in Iſaiam, *Nie brzydź ſię małżenſtwē, ále miey w nienawiśći wſzeteczenſtwo: ábowiem ia tobie obiecuię zbáwienie, choćiażbyś miał żonę.*

PIERWSZA PIESN O MALZENSTWIE.

CHRISOSTOMUS hom: 2. in Titum. THEOPH: in cap: 1. Tit: Apoſtoł chce zátkáć uſtá odſzczepieńcom/ ktorzy małżeńſtwo potępiáią/ ukázuiąc iż małżeńſtwo nie ma żadney nágány/ y owſzem ieſt ták zacne/ iż z nim káżdy może być podwyżſzony/ ná świętą ſtolicę Biſkupią. HIERONYMUS in 1 Tim: 4. Káżdy ktory małżeńſtwo potępia/ nie ieſt miłośnikiem czyſtośći/ ále nieprzyiaćielem/ ponieważ y powściągliwym pochwałę odeymuie/ y niepowściągliwym odiąwſzy lekárſtwo máłżenſtw/ dopuſzcza wſzeteczeńſtwo płodźić.

BOg gdy niebo ziemię ſtworzył/ Rep. Rozlicznie ie przyozdobił/ Rep.

Niebo słoncem y gwiazdámi/ Mieśiącem y Plánetámi:

A ziemię záſię ziołámi/ Re. Trawą/ kwiećiem y drzewámi/ Rozmáićie ochędożył/ Re. A źwierzętámi nápełnił.

Potym záś do gotowego/ Rep. Stworzył człowieká pierwſzego/ Adámá Oycá náſzego/ Rep. Stworzył był tylko ſámego.

A widząc iż źle ſámemu/ Rep. Człowiekowi być iednemu/ Wnet mu towárzyſzá przydał/ Re. Zá małżonkę Ewę oddał.

Támże święty ſtan Małżeńſki/ Rep. Poſtánowił Bog niebieſki/ by ſię ludźie rozmnażáli/ Rep. A ten to świát nápełniáli.

A nierządu pomiecháli/ Rep. Cnotliwie ſię tu chowáli/ Dźiatki łożá Małżeńſkiego/ Rep. Wychowáli ku czći iego.

Vczćiwy ieſt ſtan Małżeńſki/ Rep. Záleca go Páweł święty/ y łoże nie pokaláne/ Re. Czyſte w tym to świętym ſtanie.

W ktorym Pan Bog ten świát spráwił / Re. A ták go mocno vtwierdził / By sie tego nikt nie ważył / Rep. Rozlaczać co sam Bog złaczył.

Oycá y Mátkę opuści / Re. Kto w ten Małżeński stan wstąpi / A do żony swey przystánie / Rep. Jednym sie ciálem z nia stánie.

A tám iuż iedno drugiego / Rep. Szánuie iák zdrowia swego : Jesli z nich ktore vpádnie / Rep. Drugie ie podniesie snádnie:

A gdy ktore záchoruie / Rep. Jedno drugiego rátuie : Wiernie y pilnie przygláda / Re. A wszeláki mu wczás dźiała.

W vćiskách y też w kłopotách / Rep: A we wszelkich doległościách / Nie zániechawáiac tego / Rep. Poćieszáć iedno drugiego.

We zgodźie z soba mieszkáiac / Rep: Pracey rąk swych vżywáiac / Jedno drugiemu vgadza / Rep. Ktore ná ten stan pámieta.

A ták ia porádzę tobie / Re. Vważ to dobrze v śiebie / Lepiey włásna małżonkę mieć / Rep: Niż w iákim nierzadźie gorzeć.

O tym wiedz iż porubniki / Rep. Wszeteczne cudzołożniki / Pan Bog potym sadźić bedźie / R. A zda ich ná zátrácenie.

Gdźie płácz y zebow zgrzytánie / Re. Ciężkie wieczne nárzekánie / Vchoway nas Kryste Pánie / Rep. Racz dáć z toba krolowánie.

* Day bysmy w Małżeńskim stanie / Re. Sprawowáli sie cnotliwie: Jeden drugiego szánuiac / Rep. Z małżeństwá nie wystepuiac.

Racz nas w tym małżeństwie świetym / Rep. Vtwierdźić słowem Bożkim swym / Rácz że nam też błogosłáwić / Rep. A po śmierći day z soba żyć / Amen.

WTORA PIESN O MAL-ZENSTWIE, z Psálmu Dawidowego 128.

Małżeństwo nie iest sákrámentem / ábowiem nie ma elementu żywiołu sákrámentálnego / áni obietnice sákrámentálney / iáko ma Krzest y wieczerza Páńska: co zeznawa y Durandus in 4. distinct: 26. art: 3. quæst: 1. A iesli iest sákrámentem włásnym / á czemuż Kieża nim sie brzydzą / onego nie vżywáią / ono plugástwem názywáią : czego pełno iest w ich dekretách / y v Siriciusá Papieżá / Epist. ad Himerium. Co sie tycze onych słow Ephes: 5. 32. mowi tám Apostoł nie o złaczeniu meżá z żoną / ále o złaczeniu Krystusá z Kośćiołem / czego iest figurą stan małżeński: ábowiem tám tego dokłáda Apostoł / mowiąc : A mowięć o Kośćiele y o Krystuśie. Co y Augustin vważáiąc mowi / Tract: 9. in Ioh. A iżeby kto nie rozumiał być tey wielkośći sákrámentu / w káżdym zosobná stádle máiącym żone / mowi: A mowięć o Kośćiele y o Krystuśie. Toż mowi in Psal. 10. y Serm. 40. de Tempore. Clemens Alexandrinus nápisał : Swięte iest małżeństwo: á przetoż Sákráment ten do Krystusá y do Kośćiołá prowádźi Apostoł / lib. 3. Stromat. To nie do osob. Nazianzenus orat. in dictum Evangelii: Wielka to iest táiemnicá / ále ia to o-

brácam do Krystuſá y do Kośćiołá. Chriſoſtomus Homil. 12. in Epiſt. Coloſ. Małżeńſtwo znákiem ieſt Kośćiołá y Krystuſá/ znákiem rzeczy wielkiey. Tenże Homil. 56. in Geneſ: Mowi Apoſtoł iż Małżeńſtwo ieſt táiemnicą y obrázem miłośći Krystuſowey / ktorą przećiw Kośćiołowi pokazał. A Pomerius in Domi. 1. poſt Epiph. Serm. 2. Małżeńſtwo ieſt znákiem świętey rzeczy/ to ieſt złączenia Krystuſá z kośćiołem/ ꝛc. A ieſli ieſt dla tego Małżeńſtwo ſákrámentem/ iż Vulgata tego słowá vżywa/ y ták ie przekłáda / choć nie właśnie/ bo w Greckim ieſt/ Táiemnicá/ tedyć tym ſpoſobem będźie wiele ſákrámentow/ ábowiem ná wielu mieyſcách tegoż słowá táż Vulgata vżywa/ Tob: 12. Dan: 2. Coloſſ: 1. 1 Tim: 3. Apoc: 1. 17. Epheſ: 1.

Notá iáko, Jezus Krystus Názáráńſki/ ꝛc.

WSzyſcy ſą błogosłáwieni/ y pewnie będą zbáwieni/ ktorzy máią boiaźń Bożą/ á drogámi iego chodzą.

Iż prac ręku twych pożywaſz/ Błogosłáwieńſtwo otrzymaſz/ Bárzo dobrze tobie będźie/ iáko domá ták y wſzędźie.

Bo w twym domu twoiá żoná / Płodem będźie obdárzoná / Podobna máćicy Winney / W vrodzáiu ſwym obfitey.

W okrąg ku ſtołu twoiemu / Rowni ſzczepiu Oliwnemu/ Siedzą twoi potomkowie/ Ták corki iáko ſynowie.

Ták ſię temu błogo wodźi / co w boiáźni Boſkiey chodźi/ Przeklectwo będźie zgłádzone/ kto-

re ieſt wſzem przyrodzone.

Przeżegna ćię Pan z Syonu / Z tey gory Bożego domu / y dobrá miáſtá świętego / vyźrzyſz Jerozolimſkiego.

Będźieſz ſię weſelił z tego / wſzytkich dniow żywotá twego / że Pan Bog oddawa ſczodrze/ A rad czyni ſwoim dobrze.

Vyźrzyſz ſyny ſynow ſwoich / Doczekaſz poćiechy po nich/ Vznaſz pokoy Krześćiáńſki/ Zdárzyć to Pan Bog niebieſki.

* Prośimy ćię Oycze miły/ wyſłuchay że ſwoie ſyny: Rácz błogosłáwić tym wſzytkim/ ktorzy żyią w ſtanie świętym/ Amen.

Tenże Pſalm.

NA ktory piſząc Auguſtin/ Hilarius, Baſilius, vkázuią/ iż ácz to ieſt ſzczęśćie/ błogosłáwieńſtwo/ boiących ſię Bogá/ żoná płodna/ dźiatek gromadká/ widzenie dobr Krześćiáńſkich/ y pokoy wiernych: iednák tego dokłádáią/ iáko Hilarius, á ſłuſznie/ iż tu Duch święty mowi o dobrách źiemſkich/ nie o dobrách onych niebieſkich/ ktemu y tego dokłádáią/ iáko Baſilius, iż wiele boiących ſię Bogá bez potomſtwá pomárło. Jeſliby tedy miáło błogosłáwieńſtwo wieczne/ bá y to doczeſne/ w tym ſámym záwiſnąć y należeć/ y rozumieć że ſię ten Páná Bogá nie boi/ áni bał/ ktory bez potomſtwá ieſt/ y vmiera: tedyć wiele ludźi świętych y pobożnych / ktorzy bez potomſtwá z świátá zeſzli / Bogá ſię nie bali / błogosłáwieńſtwá Bożego nie ználi / y niegodni byli. Jeſlibychmy to mowili y rozumieli/ mowi Auguſtinus, ćieleſnymi ieſteſmy/ nie poymuiąc tych rzeczy/ ktore

ſą Duchá Bożego. A zaż y tego nie widzimy/ ćiż Doktorowie/ Auguſtin/ Hilár: mowią/ iáko ieſt wiele báłwochwálcow/ y niezbożnikow kwitnących máietnośćiámi y dźiatkámi: coż/ izali ſie iuż ći Páná Bogá boią prawdźiwie? Izaż y tego nie baczymy/ iáko ludźie pobożni Bogá ſie boiący/ żalu/ fráſunku z dźiatek doznawáią: á ktoż będźie ſzalenie rozumiał/ że ſie ći Bogá nie boią? Nie zayźrzymyſz złym á niezbożnym czáſem tego ſzczęśćia: nie mowmy/ vczy nas tego Augustinus, czemu ten/ ktory ſie Bogá nie boi/ wiele ma dźiatek? Wiedzmy bowiem/ mowi Basilius, że to ſzczęśćie położone ieſt/ nie w tych doczeſnych dobrách/ ále w tym/ ieſli ſie Bogu będźiemy podobáć. A podobamy ſie/ ieſli ták wierzymy iáko roſkázuie Syn Boży. Czytay kto chce co nápiſał Syrách cap. 16. o dźiećiách niepobożnych.

Notá iáko, Vitamque faciunt beatiorem.

ZRwot ten mieć będźieſz błogoſłáwiony/ Ná tey drodze świátá wſzelkiey godźiny.

Ktory zna wiecznego Páná ſwoiego/ y boi ſie iego z ſercá práwego:

Przytym/ roſkazánia będźieſz ſtrzegł iego/ nie máiąc ſumnienia nátárgnionego:

Będźieſz też pożywał ſwoich rąk prace/ A ták będźieſz ſłynął v Bogá w łáſce.

Będźie w domu żoná obfitowáłá/ iáko winny korzeń owoc dawáłá.

Synowie cnotliwi do ſtołu śiedą/ Drzewu Oliwnemu podobni będą.

Ták weźmie żywiący w małżeńſkim ſtanie/ kromia pochyby vbłogoſłáwienie.

Tákiemu káżdemu Boże wſzechmocny/ vkázuy łáſkę ſwą we dnie y w nocy.

Boże ktory mieyſce obrałeś ſobie/ W Ieruzálem mieśćie/ y ná Syonie/

Day temu oglądáć ſzcześliwe wnuki/ A ſmutku nie poznáć áże ná wieki.

Pokoy Izráelá dayże też widźieć/ áby twoiá chwałá mogłá mieyſce mieć.

Day to wſzytko Pánie namiłośćiwſzy/ przez ſwe świete imię ná nas weyźrzawſzy.

Bogu Oycu/ Synu/ Duchu świętemu/ niechay będźie chwałá Pánu wiecznemu. Amen.

MODLITWA.

SWiety Boże á miłośierny Oycze/ ktoryś ſtan małżeńſki ſam poſtánowił/ y tákći ſie vpodobáło/ áby mąż z niewiáſtą w małżeńſkiey miłośći weſpołek mieſzkáli/ á świát nápełnili: twoy Kośćioł mnożyli przez rodzenie dźiatek: Proſzę ia ćiebie/ ponieważ ſzátan nieprzyiaćielem ieſt twego Boſkiego porządku/ ktory wſzytkimi śiłámi o to pracą ma/ áby to twoie poſtánowienie zepſował/ ráczże wſzytkim Krześćiáńſkim małżonkom łáſki ſwey vżyczyć/ áby ćie vſtawce tego zakonu poználi/ á te poćiechę w ſwym ſumnieniu mieli/ iż ſą w dobrym á tobie przyiemnym ſtanie/ w ktorym tobie ſłużyć mo-

ga/y zbáwienie wieczne otrzymáć/ á tym chutli-
wiey tobie ku spodobániu to czynić mogli/ co ich
stanowi należy. Day áby sie ciebie bali/ á w pra-
wdziwey miłości/ á zgodzie krześciáńskiy z sobą
mieszkáli / á w poćie czołá swego chleb swoy ie-
dli / á dziatki swe w pobożności wychowywáli:
á iżeby też krzyż swoy ktory w tym stanie być
musi/ cierpliwie á spolnie znaszáli. Odżeń Szá-
táná od nich/ áby tákowego twego postánowie-
nia nie skaźił / á miedzy nimi iákiey nieprzyiáźni
nie násiał / áby przećiw twemu przykazániu nie
wystepowáli/ á do cudzołostwá / ábo do inszych
nierządow sie nievdáli/ ábo y w insze grzechy sro-
motne záwiedźieni nie byli. Pomoż miłosierny
Boże/ áby wszytkie niezgody małżeńskie/ ku zgo-
dźie przyszły / á swoie powinowáctwo małżeń-
skie trzymáli / á pospolu mieszkáli w wierney á
porządney miłości/ á twego świętego słowá z
pilnością sie vczyli/ á ono w poczćiwości mieli/
y we wszytkich swych przećiwnośćiách/ w tobie
nadzieie pokłádáli: ćiebie swymi modlitwámi/ á
pobożnym żywotem chwalili y wielbili/ áby by-
li w twey służbie náleżieni: á po tym to żywoćie
czesnym / áby byli przyłączeni do wszytkich po-
bożnych małżonkow / do twego krolestwá / w
ktorym żywiesz ná wieki wiekow/ Amen.

Oycze nász ktoryś iest, &c. Amen.

PIESNI CZASV WOYNY.

Exod: 15. 1, 21.

MOyzesz z Izráelity śpiewał tę pieśń Pánu tymi słowy: Spiewáć będę Pánu ktory zacnie wywyższon iest / á konie z ieźdźcem ich wmiátał do morzá.

I. Ludźiom Krześćiáńskim religia święta w słuszney y w spráwiedliwey kauzie woiowáć nie broni/ áni zákázuie.

Iudic: 3. 1.

TE są narody ktore Pan zostáwił, áby wyćwiczył przez nie Izráelá, y wszytkich ktorzy nie ználi walk Chánáneyskich, áby potym synowie ich náuczyli się potykáć z nieprzyiaćioły, á mieć nałog walczenia.

Devter: 13. 12. 20. 10.

A gdy przyćiagniesz do iákiego miástá ábyś go dobył, tedy z nimi będźiesz rokowáł o pokoy: A ieslíż pokoy podány przyimie, á dobrowolnie otworzyć brany, tedy lud wszytek ktory tám naydźiesz, będźie hołdownikiem twoim, y będźieć służył. Ale ieslíż nie przyiawszy pokoiu bronić się wam będźie, tedy ie oblężesz, á gdyć ie Pan Bog poda w ręce twe, wszytkie męzczyzny w nim pomordu- iesz mieczem, iedno niewiásty, dźiatki y bydłá, y to co iedno będźie w nim, pobierzesz sobie zá łup, &c. czytay lib. 1. Reg. 15.

2 Reg: 10. 12.

Biymy się zá lud nász, y zá miásto Bogá nászego, á sam Pan niechay to spráwuie co się iemu nalepiey podoba. Pátrz 2 Par. 20.

1 Machab. 3. 19.

Iudás Hetman mowił: Nie w wielkośći, áni w możnośći śił zwyćięstwo walki iest położone, y owszem moc iest z niebá: v 21. W*alczmy zá násze zdrowie y dla praw nászych:* v 43. W*alczmy zá lud nász, y zá Kośćioł:* v 59. *Lepiey nam ná walce zginać, niżli pátrząc ná nędzę narodu nászego, y ná mieyscá święte. A wszákoż wedle woley tego ktory iest ná niebie, niechay się ták zstánie.* Weyźrzy, 4 Reg. 19.

Luc: 3. 14.

Pytáli Ianá ś. Zołnierze, mowiac: A my, co wżdy czynić mamy? Tedy im odpowiedział, żadnego nie tłuczćie, áni porwarzayćie, ále mieyćie dosyć ná swey zapłáćie, &c. cudzych komor łupić, iáłowic wydźieráć, gwałtow czynić, Zołnierzom Ian święty zákazał.

Tertullianus in Apolog: cap: 42.

My Krześćiánie gospodáruiemy z wámi, woiuiemy, kupczymy.

Chrysostomus Serm. cont: Iudæos & hæretic:

Zołnierstwem się zásłániasz, y mowisz: Nie mogę być pobożny. Setnik on, á zaś nie był Zołnierzem? A wżdy mu nic Zołnierstwo nie szkodźiło. Tenże, in Mat. homil. 62. *Zołnierze dźiśia bogáćieia z cudzych szkod, náśláduia wilkow drapieżnych. Nic nie czynia dla Krystusá, ále wszytko czynia dla brzuchá, dla pożytku swego, y dla prożney chwały,* &c.

Ambrosius Sermon: 7.

Niemász grzechu woiowáć: ale dla łupu woiowáć, grzech iest. Tenże, Causa 1. Quæst. 3. Can. Iulianus. *y* Augustinus in Psal: 124. Iulianus *Cesarz choć był Apostátá niezbożnym, y bałwochwálca, iednák pod soba miał Zołnierze Krześćiańskie, ktorym kiedy mowił, Dobadźćie broniey ná obronę Rzeczypospolitey, byli mu posłuszni: á gdy im mowił, Dobadźćie broniey, przećiw Krześćiánom, tedy oni uznawáli Cesárzá niebá: kiedy chćiał áby [...] brázy chwalili, áby kádźili, przekłádáli náden Boga, &c. Tenże* Ambrosius lib: 1. cap. 40. 41. Officio. *przywodźi wiele ludźi świętych, ktorzy woiowáli nieprzyiaćioły swoie.*

Augustinus Epist: 205. ad Bonifacium.

Nie rozumiey tego áby się żaden nie miał Pánu Bogu podobáć ktory woiuie: tymi rzeczami báwił się Dawid, o ktorym Pan ták wielkie świádectwo wydał: tymi rzeczámi báwiło się wiele ludźi, onego czásu spráwiedliwych: tymi rzeczámi báwił się y on święty Setnik. Támże: Pokoy ma mieć wola, woynę potrzebá, áby Pan Bog wybáwił od potrzeby, y záchowal w pokoiu: ábowiem pokoiu nie szukaia aby woiowano, ále woiuia áby pokoiu dostano: bądźże też woiuiac spokoyny, ábyś tych ktorych zwalczysz, do iednośći pokoiu zwyćiężywszy przywiodł. Tenże, Epist. 5. ad Marcellinum. *Iesliby náuká Krześćiánska, wszytkie woyny miáłá gánić, táby rádá ráczey Zołnierzom zbáwienia prá-*

gnacym w Ewánieliey byłá dána, áby broń odrzućili, y Zołnierstwem się zgołá nie báwili. Ale powiedźiano: Zadnego nie biyćie, żadnego nie porwarżayćie, mieyćie dosyć ná swey zapłáćie: ktorym kazał áby przestawáli ná swey zapłáćie, á woiowáć nie zákazał. Tenże, contra Faust: Manichæum lib. 22. cap. 74. *Pan pochwalił wiárę Setnikowę, á nie roskazał mu áby Zołnierstwo opuśćił. Támże,* cap. 75. *Mąż spráwiedliwy, iesliby snadź pod Krolem świętokraycá woiował, słusznie może zá roskazániem iego woiowáć, záchowywuiac porządek pokoiu mieyskiego, ktoremu co bywa roskazano: choć iest rzecz pewna, że to nie iest przećiwko przykazániu Bożemu, choć też rzecz watpliwa iesliże iest, ábo nie: wszákoż niesłuszność roskazánia czyni Królá winnym, á porządek służby pokázuie Zołnierzá być niewinnym. Támże,* cap: 74. *Chćiwość szkodzenia, okrućienstwo pomszczenia się, nieuspokoiony y nieubłagány umysł, srogość sprzećiwiánia się, pożądliwość panowánia, y insze rzeczy tym podobne, te są ktore słusznie bywáia gánione w woynie. Támże: Pobory dla tego bywáia dawáne, áby z tąd Zołnierz żołd miał.*

Isidorus causa 23. Quæst: 2. Canon: Iustum.

To iest woyná spráwiedliwa, ktora z dekretu bywa wiedźiona dla przywrocenia rzeczy, ábo dla odegnánia ludźi złych.

II. Papieżowie przyczyną są woyny.

Cromerus lib: 25.

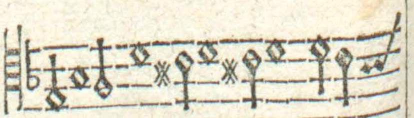
Hieronym Arcybiskup Kretenski Legat Papieski, rzekł do Królá Kázimierzá: Lepiey żeby trzy Krolestwá zginęły, á niżeliby práwo y powagá Kośćielna náruszona być miáłá, &c. *O toć Xięży idźie, nie o dusze, áni o pokoy ś. ále o pánowánie, y pychę, áby tylko swoie przewiedli ná co się usádzą.*

Clemens VI. Papa, *áby tyráństwo swoie rozćiagał, stárał się, áby Krolowie nigdy się sámi z soba ná Turká nie zgodźili.* Alexander VI. *Tureckiego Cesárzá przećiw Krolowi Fráncuskiemu ná pomoc wezwał, iż mu był záwżdy sprzećiwny.* Alexander III. *Sołdanowi Cesárzowi Tureckiemu wydał Cesárzá Fryderiká przez obraz málowány gdy z nim walczył, dla tego iż go niechćiał znáć zá Papieżá. A* Gregorius IX. *prośił go, áby źiemie świętey nie wrácał, y owszem áby Cesárzá, gniewáiac się nań że mu niechćiał być posłuszny, zábił, ktory mu źiemię plundru-*

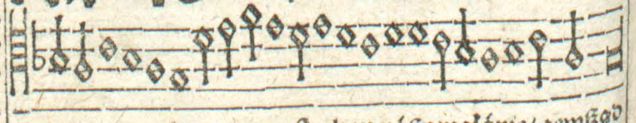
ie: o tym piſa Sabellic. Baleus, Nauclerus, Volateran. &c. *Ieſt komu ufáć: kto zgubił ziemię VVęgierſką? Papież* Eugenius, *rozgrzeſzeniem faleſznym z przymierza poprzyśiężonego Królá VVłádyſłáwá, ktorego* Amurates *Ceſarz Turecki na głowę poráźił, ſamego zábił, y Iuliáná Kárdynałá ktory był przyiechał z rozgrzeſzeniem, piſze o tym* Bonfinius lib: 6. Decad. 3. Iulius II. *Walcząc z Ludowikiem Krolem Fráncuſkim, á wyieżdżáiąc z miáſtá, wrzućił klucze w Tiber, á miecz przypaſał mowiąc: Poniewáſz klucz ś. Piotrá nic nie pomaga, niechayże miecz Páwłá ś. pomoże. Y ták Succeſſorom ſwoim y przywiley mocy zmyśloney utráćił, y dał znáć, że ná mieyſce, iáko mawiał* Adrianus IV., *náſtąpił Papież, Romuluſowe, w mężoboyſtwie, á nie Piotrowi w páśieniu owiec. Piſze o tym* Nauclerus in vita Adriani.

PIERWSZA PIESN CZASU WOYNY.

AUGUSTINUS Epiſt. 205. Inſzy zá wámi walczą modląc ſię przećiwko niewidomym nieprzyiaćiołom/ á wy zá nimi walcząc/ prácuiećie przećiwko widomym nieprzyiaćiołom.

SMiluy ſię nád námi Pánie/ boć v-

ſamy w twey obronie/ wyſłuchay náſze wołánie/ zewſząd (mamy vdręczenie.

Powſtań/ powſtań Zbáwićielu/ Náſz miły

odkupićielu/ A od nas ſię nie odwrácay/ Pokoy ſwoy naświętſzy nam day.

Pogánie nas ogárnęli/ A krew twych świętych przelali: A námći ſię też doſtánie/ Ieśli nas opuśćiſz Pánie.

Wyrwi nas z mocy Tureckiey/ Obroń nas ręki Tátárſkiey; Krwie przelania rozżáluy ſię/ Nád Krześćiány zmiłuy ſię.

Ktoż nas obroni Turkowi/ tákże też Antykryſtowi: Ćić mowią z ſercá pyſznego/ A gdźież maćie Bogá ſwego:

O walecznik u naświętſzy/ weyźrzyſz z niebá w te to czáſy/ niech ćię poznamy mocnego/ ktory broniſz ludu ſwego.

Niepobożni Turcy grożą/ y ſzáble ſwe ná nas oſtrzą: Ale ie ty w háńbę podaj/ á nas ſwych wiernych wſpomagay.

Day ſerce dobre Hetmánom/ zgodę y miłość Rotmiſtrzom: Zołnierze ſam rácz vzbroić/ dopomoż im Pogánow bić.

Ześli Aniołá świętego/ áby bronił ludu twego/ iák obronił lud Zydowſki/ z Sennácheryboẃey mocy.

Spraẃże też to miły Pánie/ áby wſzyſcy Krześćiánie/ w zgodźie w miłośći mieſzkáli/ woyny z ſobą nie ſtaczáli.

Niechay pozna moc Pogáńſka/ iże wiárá Krześćiáńſka/ zgodę/ miłość z ſiebie rodzi/ nie-

przyiaćielá zwyćięży.

Przez twe Kryſte vmęczenie / nie dopuſzczay nas w więźienie: Byſmy przy twym ſłowie trwáli / á ćiebie wiecznie chwalili. Amen.

WTORA PIESN CZASV WOYNY.

KIedy Gád Prorok do Dawidá przyſzedł z poſelſtwem od Bogá / áby ſobie ze trzech rzeczy wybrał iednę / to ieſt: ábo Głod / ábo Miecz nieprzyiaćielſki / ábo Mor. Rzekł Dawid: Sćiśniony zewſząd bárzo / lepiey że wpádnę w ręce Páńſkie / bo wielkie ieſt miłośierdźie iego / niżeli w ręce nieprzyiaćielſkie. 2 Regum 24. 13, 14.

Notá iáko, Day nam Pánie miłośćiwy / ec.

*IEzu Kryſte Názáráńſki / prośi ćię lud Krześćiáńſki / Byś ná nas łáſkáwie weyzrzał / á ſwe nam zmiłowánie dał.

Wſzákeś nam Pánie obiecał / y w ſłowie to ſwym ślubował / że chceſz być obrońcą náſzym / Bogiem y Pánem wſzechmocnym.

Obiecałeś rátunek dáć / tym ktorzy chcą w tobie vfáć: Ná czym ſię ten nie omyli / gdy ſię iedno ná ćię ſpuśći.

Poyzrzy Pánie ná Pogány / co dźiáłáią z Krześćiány / iednych wiążą / drugich biią / okrutność ſwą okázuią.

Widźi Oćiec ſwego ſyná / w ſrogich rękách v Turczyná / widźi y mátká corkę ſwą / od Pogániná zelżoną.

Iużći zamki / wśi woiuią / pod moc ſwoie podbiiáią: Wſpomożyſz nas Pánie miły / bychmy ich rąk wolni byli.

Do ćiebieć Páná wołamy / czáſu tey nieſzczęſney woyny / Prośim ćię rácz nas rátowáć / á z mocy Pogáńſkiey wyrwáć.

Włoż ná nas práwicę ſwoię / niechay káżdy zna moc twoię / Iż nas żaden nie dobędźie / gdy moc twoiá przy nas będźie.

Nie rácz że ſię Pánie gniewáć / my ſię chcemy z grzechow vznáć / Iedno nam chćiey pofolgowáć / á z woyną ſię nie pokwápiáć.

Ieſliż inák nie może być / ábyś ſię grzechow miał pomśćić / Mamyli w moc Pogáńſką wpáść / wolim w grobiech odpoczywáć.

Mali nas kto inſzy karáć / á krew twych wiernych przelewáć / wolim od ćiebie vmieráć: bo ſię ty vmieſz zlutowáć.

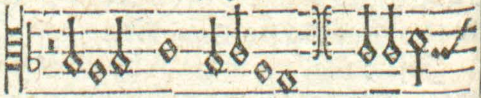
Będźiem ſię Pánie polepſzáć / woley twoiey náśládowáć / Rácz że ſię Pánie zmiłowáć / á nam pokoiu przedłużáć.

Day Pánie ocz ćię prośimy / zmiłuy ſię nád Krześćiány / wniwecz obroć moc Pogáńſką / rátuy wiárę Krześćiáńſką. Amen.

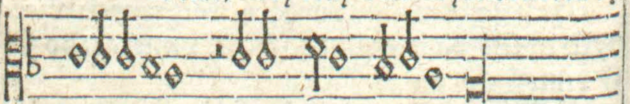
PSALM LXXIX.

Deus venerunt gentes &c.

Trupy nieprzyiácielskie / godźi sie zwyćiężcom przystoynie pogrześć / dosyć ná tym máią / iż ie porázili / ábowiem iest to rzecz niezbożna / okrutna / nie miłośierna / pogáńska / y nád trupámi sie mśćić / onych nie pogrzebáiąc / ábo ie też bestyiom rozćiskáiąc / iáko to ći Poháńcy vczynili Jzráelczykom pobitym w Jeruzálem / przed przyśćiem Páńskim / zeznawa HIERONYM: ná ten Psalm piszęc / J [illegible] ydźi swoimże trupom od mieczá / głodu / moru pobitym zá Tytusá / świádczy Iosephus lib: 6. cap: 1. de Bello. A dźieie sie też to z dopusczenia Bożego dla grzechow / Devt: 28. 26. Ierem: 16. 4. Ezech: 6. 5. Athenienses, choć Pogáni / Hetmány y Rotmistrze / gdy trupow ná woynie poległych / vczćiwie nie pogrzebli / ścináli.

W Ohańcey o Boże żywy / Rep.
Woinię twoy kray właśćiwy: Kośćioł twoy

zesromoćili / Miásto z gruntu wywroćili.

Ná pował leżą po źiemi / Rep: Trupy sług twoich / ktorymi Karmi sie ptástwo brzydliwe / Y bestye drapieżliwe.

Krew po drogách żywa płynie / Rep: Jáko gdy deszcz wielki linie: A niemász ktoby z litośći / Piaskiem nákrył biedne kośći.

Nász przypadek niesczesliwy / Rep: Sąsiad widząc zazdrośćiwy / Oczy páśie / dusze ćieszy / Sobie / y z swym rownym śmieszy.

Rychłoż wiekuisty Pánie / Rep: Twoy przećiw nam gniew vstánie: Gniew pożarowi srogiemu / Rowny nie vgászonemu.

Ná tych vżyi swey srogośći / Rep: Ktorzy żadney wiádomośći / O tobie Bogu nie máią / Ani ćie w troskách wzywáią.

Ci przez ogień / Przez miecz srogi / Rep: Zniszczyli twoy lud vbogi / Miástá / y Zamki budowne / Położyli z źiemią rowne.

Niechćiey pomnieć nászych złośći / Rep: Ale vżyi swey litośći / Nád námi vtrapionymi / Sługámi / o Pánie / twymi.

Obeydź sie z námi łáskáwie / Rep: A to ku woli swoiey sławie: Przez imie swe záwołáne / Przyimi nas zá przeiednáne.

Nie day / áby miał słyszány / Rep: Ten głos być miedzy Pogány / Gdźie teraz ich on Bog sławny / Jch obrońcá y stroż dawny.

Chćiey przed oczymá nászymi / Rep: Okazáć pomstę nád tymi / Ktorzy krew sług twych przelali / Y niewinne mordowáli.

Vsłysz krzyk więźniow vbogich / Rep: A wybaw ie z okow srogich / Oddal od nich śmierć gotową / Ktora widzą tuż nád głową.

Sąsiádom płáć śiedmioráko / Rep: Ktorzy nie ták nam snadź / iáko Tobie / Pánie vragá-

li/ Sznupki sprosne zadawáli.

A my twoiey lud opieki/ Rep: Będziem ćie sławić ná wieki/ Nie zámilczym twoiey chwáły/ Poki Niebá będą stały/ Amen.

MODLITWA.

O Miłośierny Boże / á wieczny Oycze/ ktoryś iest Bog / á miłośnik pokoiu / z ktorego wszytká iedność y pokoy pochodźi do nas/ prosimy ćiebie/ rácz wszytko Krześćiáństwo ná tym świećie łáskáwie bronić/ y záchowáć od wszelákich nieprzyiaćioł/ á krwie prágnących ludźi/ y od ludźi Pogáńskich / ábyśmy w dobrym pokoiu byli záchowáni/ á tobie przespiecznie/ w prawdźiwey náuce / y w świętym obcowániu/ káżdego czásu służyć mogli. Rácz z łáski vżyczyć / áby wszytki stany w Krześćiáństwie / spokoynie / zgodliwie/ pobożnie/ vczćiwie miedzy sobą żyli/ áby dobre obyczáie y prawá nie były nárusżone: áby Kośćioł/ y Szkoły/ y náuki / y Krolestwá żáłośnie nie były spustoszone: á spraw / áby káżdy ná swym przestał / z łákomstwá/ á z pożądánia cudzych rzeczy áby nikt nie żył. Obroń nas od niepokoiu/ od krwie rozlania: pohámuy moc Pogáńską/ y potłum / á lud Krześćiáński wybaw z rąk ich nie miłośiernych. Oddal też precz wszytkie złe rády niespokoynych ludźi w tey Koronie / ktorzy nic dobrego nie máią w swym vmyśle/ y owszem one zgubić chcą: pokromić ich myśli/ áby ná wstecz vstąpili/ á koniec wźieli żáłosny. O stróżu nasz/ wyćiągni rámię swe obronić nas/ ktorzyśmy imieniem twoim názwáni/ áby twoi chwalcy nie byli rozproszeni: pomoż twoim wiernym / ktorzy śię ná ćię spuśćili / á twego imieniá wzywáią / wysłuchay nas w nászey potrzebie/ á twe święte imię niechay nas broni: pośli nam ná pomoc Anioły twe święte: czyń dobrze tym źiemiom/ y miástom/ y wśiom/ w ktorych twe święte słowo mieszka. O wszechmogący Boże/ nákłoń serce wszytkich ludźi ku Krześćiáńskiemu pokoiowi/ do ktoregoś nas wezwáć raczył przez święta Ewánielia. A iesliżeby też miedzy niemi ktorymi było iákie záiątrzenie/ zágniewánie/ ráczysz pomoc/ áby przez iákie śrzodki słuszne mogli być porownáni / ku czći twego świętego imienia / á ku podpomożeniu Krześćiáństwá twego wszytkiego. Co wszytko rácz vczynić Boże/ Oycze nasz niebieski/ dla chwały imieniá twego świętego / dla poćiechy Kośćiołá twego/ przez zasługę Syná twego miłego Jezusá Krystusá/ ktorego imieniem ćiebie wzywamy: *Oycze nász, ktoryś iest w niebie, &c. Amen.*

Piesni

CZASV GŁODV.

2 Paral: 20. 9.

IEśliby ná nas przyßło nießczęśćie/miecz pomſty/ábo po wietrze/ábo głod/A ſtániemy przed domem tym/y przed tobą/ gdyż tu ieſt imię w nim twe/ á záwołamy do ćiebie w vtrápieniu náßym/tedy nas wyſłuchaß y wybáwiß.

I. Głod Pan Bog dopußcza dla grzechow.

Devt: 28. 20.

IEsli nieposłußny będzieß głoſu Páná Bogá twego, przepuśći ná ćię Pan głod, &c.

Pſalm 59. 7.

Dla grzechow uſt ich, będą ćierpieć głod iáko pśi, chodząc około miáſtá. Eccleſ: 39. 35.

Ogien, grad, głod, śmierć, wßytko to ieſt dla pomſty ſtworzono. Ezech: 5. 16.

Ia Pan mowiłem, Gdy pußczę ſtrzały głodowe, co gorße ná nie, ktore będą śmiertelne, á ktore poślę ábym was rozegnał, y głod zbiorę ná was. 4 Eſdræ 16. 20.

Oto głod, porażká, ućiſk, zeſłáne ſą kázni ku polepßeniu.

Hierem: 29. 17.

Poślę ná nie miecz, głod, mor, dla tego iż nie ſłucháli głoſu mego. *O głodźie ćięzkim czytay ſobie te świádectwá, ktory był w Sámáryey,* 4 Reg: 6. *w ziemi Izráelſkiey,* 2 Reg: 21. 3 Reg: 17. 18. Iudit: 11. Ierem: 44. *po wßytkim świećie,* Actor: 11. *w Ieruzalem,* Euſeb: lib. 3. cap: 6. *w Polßcze,* Cromer: lib: 11. fol. 192. Proverb: 11. 26.

Ktory chowa zboże ná drogość, tego przeklina lud: ále nád tym ktory ie przedawa, ieſt błogosłáwienſtwo.

Lactantius lib: 5. cap: 8.

Złożćie wßytkę złą myśl z ſerc wáßych, á nátychmiaſt wroći ſię wam on wiek złoty, ktorego ináczey doſtąpić nie możećie, iedno áżbyśćie poczęli Bogá prawdźiwego chwalić. Támże: Dla tego rzeczy wßytkie złe ná świát uſtáwicznie przychodzą, iż Bog twórcá tego świátá y ſprawcá opußczony ieſt, iż áni dopußczáćie Páná Troſze chwalić: Abowiem gdyby ſam Bog był chwalon, nie byłyby woyny, zdrády, łupieſtwá, nierządy.

Hieronymus in Cap. 3. Malach.

Ieśli kiedy, głod y ubóſtwo, y niedoſtátek wßytkich rzeczy, świát ućiſká, wiedzmy iż to z gniewu Bożego przypada.

Auguſtinus Epiſtol. 122.

Tym ktorzy ſię nie przeſtawáią uſkarżáć niepobożnie przećiwko wierze Krześćiánſkiey, mowiąc: Iż poko tá náuká po wßytkim świećie, nie byłá przepowiedána, tákowych złych rzeczy nie ćierpiał narod ludzki, łatwie ſię może z Ewánieliey odpowiedźieć; Pan bowiem mowi: ſługá nie wiedząc woley Páná ſwego, á uczynił co godnego karánia, mało będźie karan: ále ſługá wiedząc wolą Páná ſwego, á uczynił co godnego karánia, wielce będźie karan. Coż tedy zá dźiw, ieślize czáſow Krześćiánſkich, ten świát, iáko ſługá iuż wiedząc wolą Páná ſwego, á uczyni co godnego karánia, bywa wielce karan? VVidzą z iáką prędkośćią Ewánielia bywa opowiedána; á tego nie widzą z iáką przewrotnośćią bywa vzgárdzoná.

II. O dobrách Kośćielnych.

Dobrá Kośćielne dla tego ſą nádane, áby z tąd ſłudzy Boży żywność y odźienie mieli, áby z tąd więźnie wykupowano, ubogie Pánienki poſążono, ubogie rzemieśniki zákłádano, śieroty opátrowano, Rzecz poſpolitą czáſu potrzeby rátowano, Kośćiołow opráwowano, Szkoły fundowano, ktorych dobr nie ſą Pány Duchowni, ále tylko ßáſárzmi: ktorymi nie máią ßáfowáć, według woley ſwey, ále według zdánia Rzeczy poſpolitey, A ieśliby źle ßáfowáli tymi dobrámi, máią być od nich odięte, á ludźiom dobrym y pobożnym powierzone, áby nimi dobrze ßáfowáli; y onych od łákomych łupieżcow bronili. Tákći uczynił Ioas *Krol,* 4. Reg: 12. *ktory Kápłanom łákomym odiął ßáfunek ſkárbu Kośćielnego, á poruczył go ludźiom pobożnym. Roſkázuią to* Concilia, *iáko* Carth: 5. Can: 9. Milevitan: Can: 16. *Naucza tego y* Marſilius Patavinus in defenſ: pacis, part: 2. cap: 29. *A też ſługom Bożym nie należy poſługá ſtołow, o czym czytay* Actor: 6. Aventinum præfat: in lib 6. Annal: Chriſoſtom: Homil: 86. in Mat: *A iż dla tego ſą nádáne dobrá Kośćielne, świádczy piſmo święte, Krześćiánſcy Doktorowie y dawne* Concilia, Devter. 14. Num. 18. Mal. 3. Actor. 2.

4,6.1.Cor.16.2.Cor.8. *Hieronym mówi*, cauſa 16.quæſt. 1. Canon. Quoniam. *Abowiem cokolwiek máią Duchowni, to ubogich ieſt.* Auguſtinus Epiſt.50. *Te dobrá nie ſą náße, ále ubogich, ktoremi nieiákim ſpoſobem ßáfuiemy, ále włáſnośći ich, przywłaßczániem potępionym, ſobie nie przywłaßczamy.* Ambroſius Cauſa 23. quæſt. 8. Can. Convenior. *VVßytkie rzeczy ktore ſą moie niech będą ubogich. Tenże* Epiſt. 32. *Ieśli Ceſarz poboru chce, tego mu nie bronimy, Role Kośćielne płacą pobor.*

Concilium Cabilonenſe II. Canon.6. *Biſkupi dobr Kośćielnych máią używáć, nie iáko włáſnych, ále iáko poruczonych.*

Tertullianus Apolog. cap.39. *Dobrowolnie bez przymußenia káżdy iáłmużny przynośi, ktore ſą iáko ſkład pobożnośći, ktory udźieláią ná żywność, y ná pogrzeb ubogim, y dźiatkom y corkom rodźicow niemáiącym, ſtárcom znędzonym przez ßkodę, więźniom dla wiáry.* Concilium Triburienſe Can: 13. Bracarenſe 1. Can:25. Matiſconenſe 2. Can.5. Romanum ſub Sylveſtro, Can:4. *mowią te ſłowá: Z dochodow Kośćielnych niech będą cztery częśći, z ktorych iedná Biſkupowi, Druga Presbyterom y Dyakonom, Trzećia ná popráwę Kośćiołow, Czwarta ubogim y choruiącym, y ná wykupienie więźniow.*

Auguſtyn połamawßy naczynie śrebrne Kośćielne, rozdał ie ná potrzeby ubogim, y ná wykupienie więźniow, iáko ſam o ſobie mowi, Sermon. 32. ad Fratres in Eremo. Acacius *Biſkup* Amidæ, *piße* Socrates lib: 7. cap: 21. *Więźnie zgłodniáłe z więźienia naczyniem złotym y śrebrnym wykupowáł, mowiąc: Bog náß, áni mis, áni kubkow, nie potrzebuie, ábowiem, áni ie, áni piie, ktory tych rzeczy namniey nie potrzebuie.* Ambroſ: lib. 2. cap: 28. Officio: *mowi, Kośćioł ma złoto, nie dla tego áby ie chowáł, ále áby wydawáł, y rátowáł w potrzebach. Támże: Sákrámentá złotá nie ßukáią, áni ſię złotu podobáią, ktore zá złoto nie bywáią kupowáne. Ochędoſtwo Sákrámentow, ieſt odkupienie więźniow,* &c. *y przywodźi tám Wawrzyncá świętego, ktory ſkárby Kośćielne rozdał miedzy ubogie. y Ezechiaßá, ktory odkupuiąc pokoy, ſkarb Kośćielny dał Senácherybowi,* 4 Reg. 18. Gregorius Magnus lib: 6. cap: 177. Epiſt: 13. *każe ſkárby Kośćielnymi więźnie wykupowáć.* Cromer: lib: 7. Rer: Polo: *piße, iáko* Ivo *Biſkup, czáſu głodu, ludźi*

ubogich żywił, y dokłáda: Choć ná on czás mnieyße dochody mieli Biſkupi, á przećię ná chwałę Bożą, y ná rátunek ubogich nakłádáli. Tenże, lib: 12. *piße, iáko Krol Káźimierz czáſu głodu, zboża ktore były w gumnie iego, iednym co bogátßym tanio przedawáć, á ubogim dármo dawáć kazał. Ná Duchowne ktorzy źle dobrámi Kośćielnymi ßáfuią, one márnie utracáią, ná rzeczy niezbożne obrácáią, nárzeka Doktor Hieronim, gdy ták piße,* Epiſt: ad Nepotianum: *Bogátßy ſą Mnißy teraz, á niżeli będąc świeckimi, y Księża máią máiętnośći pod ubogim Krystuſem, ktorych pod bogátym, y zdrádliwym dyabłem nie mieli, y wzdycha Kośćioł widząc ie być bogátymi, ktorzy ná świećie byli żebrakámi. Xiędzá z ubogiego bogátego, iáko iákiego powietrza zárážliwego ſtrzeż ſię. Szkarádá ieſt rzecz przed drzwiámi Xiędzá, Kryſtuſá ukrzyżowánego y ubogiego ktory pokármu cudzego używa, áby mieli Oprawcy y Zołnierze ſtzredz; y* Bernardus, *ktorego te ſą ſłowá,* Serm: 23. in Cantic: *Niechay ſię boią Xięża, niechay ſię lękáią ſłudzy Kośćielni, ktorzy ná źiemi świętych, ktorą pośiedli, tákowych ſię niezbożnych rzeczy dopußczáią, iż ná Zołdźie doſtátecznym namniey nie przeſtawáią, á to co zoſtawa, czymby mieli być rátowáni ubodzy, niezbożnie, y obyczáiem świętokráyſkim ſobie przywłaßczáią, y ná ſwoię pychę, y zbytek, żywnośći ubogich obrácáć ſię nie boią, dwoiáko grzeßąc, iż y cudze rzeczy wydźieráią, y rzeczy świętych źle używáią. Tenże,* in Pſal: Quis accuſabit. *Dochody Kośćielne w zbytek, y w prożność obrácáią ſię. Pátrz więcey ſentencyi iego o tym, przed Pieśniámi przy obieraniu Miniſtrow. Ceſarzowie,* Valentinianus, Gratianus lib: 16. Codi: Theodoſii, *roſkázuią áby Duchowni ná tych dobrách ktore ſą nádane, przeſtawáli, á onych więcey nie przyczyniáli, áni łápáli, áni wydźieráli. A to co ná ludźiách nie ſłußnie wymatáli, y wydárli, áby wroćili potomkom, roſkázuie* Concilium Cabilonenſe 2 Can: 7. *A ſłußnie, ábowiem nie wſpomniawßy inßych Krolestw, w Koronie Polſkiey więcey niżeli świetcy máią, y to ießcze zoney trochy wiele im dawáią.*

Chronic: Ceſtren: lib. 4. cap: 28.

Czáſu ubogácenia Kośćiołá, głos Anielſki ná powietrzu ſłyßan był, Dźiś, iad wlan ieſt do Kośćiołá świętego Bożego.

PIERWSZA PIESN CZASV GLODV.

Basilius in Psal:106. Bośkiey náuki głod ludźi vtrapił. Támże: Tym głodem groźił Pan Bog Zydom: mowi bowiem/ Przywiodę głod ná źiemię/ nie głod chlebá/ etc. Hieronym: in Psal:58. Báłwochwálcy áż do skończenia żywotá/ głod słowá Bożego będą ćierpieć. Tenże mowi in Psal:106. Náuká báłwochwálcow/ więcey głod prawdy czyniłá/ á niżeli násycenie.

Notá iáko, Wzywam Pánie ná pomoc/ etc.

ZAcna wßędy chwałá twa/ dobrotliwy Pánie/ Rep. A miłośierdźie twoie nigdy nievstánie/ Ktorego ná wßelki czás hoynie doznawamy/ Vstáwiczną opátrzność twą nád sobą znamy.

Lecz śię nie bárzo dobrze w ten czás z námi dźieie/ Rep. Gdy prze grzech náß łáski twey trácimy nádźieie: Wnet źiemiá swych owocow niechce nam wypußczáć/ Bo więc z przeklectwá twego ma żelázną postáć.

Acz słońce/ mieśiąc/ gwiazdy/ wdźięczną iásność máią/ Rep. Wßákże bez twey pomocy pożytku nie dáią: Tákże wdźięczny wiátr częstozáráza śię stawa/ ktory w ludźiách/ y w bydle wielką ßkodę dawa.

Lecz to wßytko z woley twey słußnie śię ták dźieie/ Re. Gdy ćie ludźie znáć niechcą/ y w tobie

nádźieie Nie máią/ ni śię káią swoich nieprawośći/ Gdy nie strzeżem/ iák słußa/ swoich powinnośći.

Boże co żywiß kruki/ y wßytko stworzenie/ Repe. Weyźrzy ná teráźnieyße náße zátrwożenie: Vżycz swemu Zborowi powßedniego chlebá/ áby śię oń frásuiąc nie zábaczył niebá.

Niechayże z nas niewierni y swoi nie ßydzą/ Re. Kiedy v nas głod/ nędzę/ y vbostwo widzą. Dałeś poznáć sam śiebie/ y Syná własnego/ Day śię też vmieć żywić według słowá twego.

Vbodzy niech nie będą ná cudzy chleb chćiwi/ Re. A bogátßy kiedy gwałt chudßego niech żywi: Aby Abram bogáty/ Lázarz wrzodowáty/ Byli y tu y w niebie rodzonymi bráty.

Prośimy ćię Boże náß/ Z miłośierdźia swego/ Re: Rácz nam dáć pożywienie roku zgłodniáłe°: Nie day stworzeniu twemu od głodu vmieráć/ Wßákeśgo sam obiecał w głodźie nie opußczáć.

Weyźrzy ná náß ćięßki głod Boże wßechmogący/ R. Obácz iák vmieráią od niego nędznicy: Sćierw miásto chlebá iedzą/ o młoto śię wádzą/ List z drzewá obiadáią/ bo chlebá nie máią.

Od potraw sprosnych/ wiele nędznikow spuchnęło/ Re. Ale iest tákich więcey co z głodu poschnęło: Miástá y wśi wołáią do ćiebie náß Pánie/ Dayże im pożywienie w te czásy zgłodniáłe.

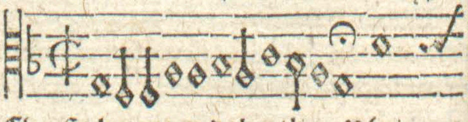
Wspomni Boże Oycze náß ná Syná twoie°/

Re. Z ktorymeś nam obiecał dáć wiele dobrego:
Vżyczże nam prośim ćię chlebá powßechnego/
A po śmierći przyimi nas do kroleſtwá ſwego.

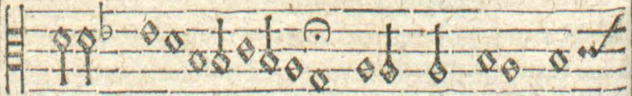
Niedopuſzczay też ná nas głodu słowá twe°/
R. Vżyczay nam Páſterzow z miłośierdźia ſwego/ Ktorzyby nas vczyli woley twoiey Pánie/
Ktora gdy vczynimy/ wße śię dobro ſtánie.

WTORA PIESN CZASV GLO.

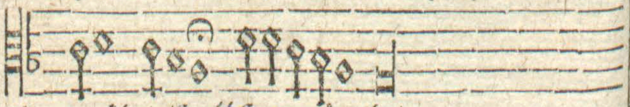
MÆNANDER: Głod/ ieſt ludźiom nawiętßa boleść.
HORATIUS: Głodem vmrzeć/ieſt rzecz nanędznieyßa.

ACh wßechmogący dobrotliwy Pánie/ co

ná wßytek świát mąß opánowánie/weyźrzy ná náße płá

czliwe wołánie/ſpuść ſwe zmiłowánie.

Rácz wßytkie náße czáſy vſpokoić/ſrogie twe plagi miłośćiwie zgoić/ ktoreś náſádźił tu ná náße złośći/z ſwey ſpráwiedliwośći.

Oddal precz od nas powietrze morowe/ á rácz z łáſki ſwey ſpráwić látá zdrowe/ oddal też

ſrogie niemocy y wrzody/wßytkie złe przygody.

Rácz nas záchowáć od wßelákiey ßkody/ day żyzne látá/ á oddal precz głody/ Rácz weyźrzeć ná nas nędzniki vbogie/ſkroć karánie ſrogie.

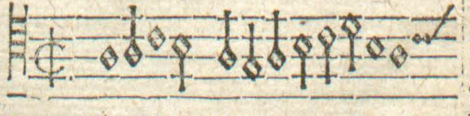
O Boże Oycze ná wßem dobrotliwy/ obroć oczy twe ná lud żáłośćiwy/ktorzy ku tobie nabożnie wołamy/twey łáſki żądamy.

Nákłoń łáſkáwie ku nam vchá twego/ á rácz nas bronić od wßytkie° złego/ day nam we zdrowiu wßego dobrá vżyć/tobie Pánu ſłużyć.

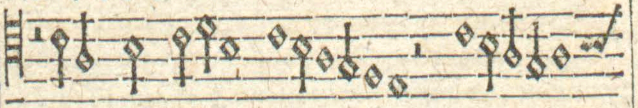
Kryſte Pánie náß/ przez twe vmęczenie/rácz nam dáć nędznym ſpokoyne ſumnienie/ Z tey nędze w wiedź nas do kroleſtwá twego/ wiecznie trwáiącego/Amen.

TRZECIA PIESN CZASV GL:

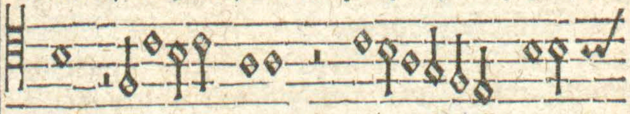
DAwid mowi/ Pſal. 33. Boyćie śię Páná wßyſcy święći iego/ boć niemáß niedoſtátku tym ktorzy śię go boią. Tenże Pſal. 36. Byłem młodym/terazem śię zſtárzał/ á nie widźiałem ſpráwiedliwego opußczonego/ áni potomkow iego by mieli żebráć chlebá. Tenże Pſal. 54. Włoż ná Páná ſtáránie twoie/á on ćiebie wychowa. Sálomon też mowi Proverb. 10. Nie vtrapi Pan głodem duße ſpráwiedliwego/ ꝛć.

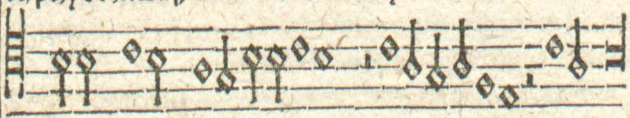
NIe opuśćiß Pánie ſwoich wiernych nigdy/

Ani im dopuśćiß ćierpieć żadney krzywdy: bo ty żywiß pta

ki/ przy odźiewaß kwiatki/ Snadź y robaczkowie to zbie-

ráią ſobie/ co ty im nárządźiß/ bo wßem świátem rządźiß. Rządźiß.

Y kruczątká máłe ku tobie woláią/ gdy iuż ni-ſkąd inąd pomocy nie máią: Ty ſam żywiß/ Pá-nie/ to liche ſtworzenie/ kßtałtem oſobliwym/ dáiąc im być żywym/ By imie twe święte/ było wßędy wźiete. Wźiete.

Wßytko ná ćie pátrzą áż reke otworzyß/ będą hoynie zbieráć gdy im ty przyſporzyß: Lecz gdy ſie odwroćiß/ ſwą reke vkroćiß/ wnet wßytko zemdleie/ á práwie ſtruchleie/ W niwecz ſie o-broći/ okrom twey dobroći. Dobroći.

Dla nasći tu przyßedł Pan wßego ſtworze-nia/ vżył nędze/ głodu/ y zwleczon z odźienia/ By ſmy nie łáknęli/ nágo nie chodźili: Ták ſie o nas ſtárał/ że y ſam ſiebie dał/ Nam ku pożywániu/ k wiecznemu zbáwieniu. Zbáwieniu.

Czemuż my niewierni Pánu nie vfamy/ gdyż tu iego słowá ná pámięći mamy: Głodem nie v-morzy/ kto mu mocno wierzy/ A onego wzywa/ iemu ſie oddawa/ Vczćiwie prácuiąc/ ſtáránie nań kłádąc. Kłádąc.

Jeſt wiele przykłádow Boſkiey opátrzno-śći/ ktorą okázował z ſwey ßczodrobliwośći: Zy-wił Eliaßá/ y też Dánielá/ śrzodkámi dźiwne-mi/ z łáſki ſpráwionemi: Nas też nie zápomni/ tylko ſię nań ſpuśćmy. Spuśćmy.

* Podźiękuymyß Bogu Oycu niebieſkiemu/ y Synowi iego/ y Duchu świętemu/ Pánu wße-chmocnemu/ záwße łáſkáwemu/ Pokornie go proßąc/ ręce k niemu wznoßąc/ żeć nas nie opu-śći/ w tey to błędney pußczy. Amen.

MODLITWA.

PAnie Boże wßechmogący/ Oycze miło-śierny/ Pánie ſpráwiedliwy/ ty ſam źie-mię czyniß płodną/ dla pożywienia ná-ßego/ z łáſki ſwey/ ty też zámykaß niebo y źie-mię dla grzechow náßych/ áby nam pożytku żá-dnego nie czyniłá: ty ſam głod dopußczaß ná ten zły świat/ ktory nie chce ſłucháć głoſu twe-go: tyś náwiedźił głodem/ Koronę Polſką/ ćię-ßkim/ od ktorego ludźie vmieráią/ ſchną/ ledá co iedząc puchną: vżalże ſię tego náßego nie-ßczęśćia: nie zámykay niebá w gniewie twoim/ dla grzechow náßych/ áby nie było iáko miedź/

á ziemia iáko żelázo: day ludziom zgłodniáłym/ áby w opátrznośći twey nie wątpili/ nie rozpaczáli: sámże ich żyw/ wszákeś to obiecał/ mowiąc/ Jam stworzył/ ia też będę opátrowáł: żywiłeś Żydy ná puszczy/ żywże y nas: nie zápomniałeś Dánielá w więźieniu żywnośćią/ ktoraś mu posłał/ gdy do ćiebie wołał/ nie zápominayże y nas/ czásu tego głodu: dałeś żywność Eliaszowi/ y oney wdowie Sáreptáńskiey/ czásu głodu ćięskiego/ dayże y nam miły Pánie/ boć do ćiebie wołamy/ iáko dźiatki do Oycá swego: opátruiesz ptástwo y źwierzętá gdy do ćiebie wołáią/ opátruyże y nas/ iáko tych ktorzy zacnieysi są/ niżeli ptacy: ktorycheś stworzył ná obraz swoy święty/ ktorymeś dał Syná swego miłego/ ktorzy weń wierzą/ w nim sámym vfáią/ nádźieię pokłádáią/ stáránie swe nań kłádą. Prosimy ćię też miły Pánie/ rácz Pány Krześćiáńskie y bogacze tego świátá/ Duchem swoim świętym zápalić y pobudźić do miłośierdźia Krześćiáńskiego/ áby śię rozmiłowáli y vlutowáli zgłodniáłych bliźnich swoich/ áby ich rátowáli w głodźie żywnośćią: otworz rękę ich skurczoną/ ku szczodrobliwośći: błogosławże ziemi nászey/ áby z śiebie wydáłá pożytek ku pożywieniu nászemu: te troche násze rácz rozmnożyć: sługom twoim nie day od głodu vmieráć: Pánom Krześćiáńskim/ mężom/ niewiástom/ Wdowom/ Pánienkom/ Młodźieniaszkom/ day słuszne pożywienie według ich potrzeby: vchowayże nas miły Pánie głodu ćięskiego: pohámuyże gniew twoy/ ktory słusznie ćierpimy dla grzechow nászych: day żyzne látá/ y onych záżyć/ w znáiomośći twoiey/ w błogosłáwieństwie świętym/ y w dobrym zdrowiu. O miłośierny Oycze/ vczyńże to wszytko o co ćię prosimy/ dla námileyszego Syná twego Jezusá Krystusá/ ktory iest Zbáwićielem nászym/ nádźieią nászą/ chlebem y żywotem niebieskim/ *Oycze nász, ktoryś iest w niebie, &c.*

P i e s n i

CZASV MOROWEGO

Powvvietrza.

Exod: 5.3.

Ofiáry czynić będźiemy Pánu Bogu nászemu/ iżby on nas powietrzem ábo woyną nie karał/ &c.

Powietrze morowe iáko Pan Bog dopuszcza dla grzechow ná ludźi/ świádczy pismo ś. Devter:28. Levit:26. 4. Ezdr. 15. Exod. 9. 2 Reg: 24. Ierem: 44. 1 Cor:11. Ták też y dla doświádczenia ná wierne: świádczy Eusebius lib:7. cap:17. Hist: Eccles: ktore ácz iest ręka Boża wszędźie zásięgáiąca/ 2. Reg. 24. 17. Exod: 9. 3. Mieczem Bożym/ 1 Paral: 21. 30. Strzałá Boża latáiąca/ Psal: 91. 6.

przecie sam Pan Bog dziatkom swoim wiernym roskázuie przed nim ná czás vchodzić/w niebeśpieczeństwo się nie wdawáiąc/ánt onym kuszac. Jednák tego potrzebá/ áby ten ktory vćieka y powietrze odmienia/ żywot swoy odmienił/to iest od grzechow do Páná Bogá się náwrećił / czego ieśli nie vczyni/ nie pomoże vćiekánie/náydźie go Pan Bog wszedźie. Ezech.6.12. 33.27.

Devter: 6. 16. Mat: 4. 7.

NIe będźiesz kuśił Páná Bogá twego.

Isai: 26. 20.

Idź ludu moy, á wnidź do komor twoich, y zámkni drzwi o sobie, skryi się máluczko, áż ominie rozgniewánie. Abowiem oto Pan wynidźie z mieyscá swego, áby náwiedźił nieprawośći mieszkáiacych ná źiemi, &c.

Ezech: 7. 15.

Miecz iest około nich, á wewnątrz mor y głod: ktory będźie w polu, umrze od mieczá, á ktory zostánie w mieśćie, pożrze go głod y mor: ále ktorzy ućieka od nich, záchowáni bedą, y bedą po gorách iáko gołębice z dolin: wszyscy bedą nárzekáć ná niepráwośći swoie. Ecclesi: 3. 27.

Ktory się kocha w niebeśpieczeństwie, zginie w nim.

Mat: 24. 7.

Będą mory, &c. *tedy ktorzyby w źiemi Zydowskiey byli, niech ućiekáia ná gory.*

Powietrzem morowym náwiedzał Pan Bog Egipczyány, Exod: 9. *Dawidowe poddáne,* 2 Reg: 24. *Hierusálem,* Ioseph: lib: 7. cap: 17. de Bello. *Krześćiány pierwsze w Alexándryey,* Eusebius lib: 7. cap: 17. *Wszytek świat, pisze* Evagrius lib: 4. cap: 28. *przez lat pięćdźieśiat y dwie. Koronę Polską,* Cromerus *pisze* lib: 7. *przez lat trzy.*

PIERWSZA PIESN CZASV MORV.

HUGO de claustro Animæ, lib: 2. Trzey są posłowie śmierći: Przygodá/ chorobá/ stárość: przygodá rzeczy niespodźiewáne/ chorobá ćięszkie/ stárość pewne oznáy-

muie: przygodá oznáymuie śmierć táiąco się/ chorobá vkázuiąco się/ stárość obecną. AUGUSTIN: lib: 1. cap: 11. de Civit: Dei. Nie mamy rozumieć/ áby to miáłá być śmierć zła/ ktorą żywot dobry vprzedźił: áni czyni śmierći złey to/ co zá śmierćią idźie. A ták tym ktorzy muszą pomrzeć/ nie ták dálece o to trzebá dbáć/ co się ma przydáć áby pomárli/ iáko o to/ gdźie vmieráiąc muszą iść. AMBROSIUS de obitu Theodosii mowi: Theodosius choć iest z tego świátá porwány niegodną śmierćią/ (opuchł był srogo/ pisze NICEPHOR: lib: 12. cap: 50.) odpoczynek iednák duszę swoiey otrzymał. Tenże de obitu Valentiniani, przypomniawszy śmierć prędką Cesárzá Válentiniáná/ ieszcze nie okrzczonego/ mowi z Solomonem: Spráwiedliwy iákążkolwiek śmierćią vmrze/ duszá iego w ochłodzeniu będźie.

Notá iáko, Modlmy się Oycu swemu/ etc.

RZecz strászna słyszymy / A wżdy się nie boimy: Widźim ná się gotowe / srogie rány morowe: A przećiechmy nie gotowi / z śmierćią k temu boiowi/ niedbamy gdychmy zdrowi.

Wiemy co nam szkodźi/ że wszytko co się rodźi/ Przez śmierć się muśi zmienić/ bo káżdy muśi vmrzeć/ k czemu sam człek przyczynę dał/ gdy Bogá słucháć niechćiał/ ták w gniewie iego zostáł.

Rsstad przyszło k temu / iż stworzeniu káżdemu/ To co sam człowiek stráćił / áby to śmierćią

płácił/ Prze rostkoß iábłká Ráyſkiego/ boleść á śmierć káżdego/toć ieſt koniec wßytkiego.

Predki bieg żywotá/ nie może vść kłopotá: Rychley kres zámierzony/ nie będzie odłożony/ rowno młodemu/ſtáremu/ káża ſie śpießyć k temu/śmierć nie zćierpi żadnemu.

A zaż nie baczymy/ iże w przod nie idźiemy/ Ják młodźi przed ſtárymi/ták zdrowi przed chorymi/ ták vbodzy/iák bogáći/ Duchowni y rycerz świetcy/wßytkich śmierć ſpołem tráći.

Ná oko widźimy/coſie dźieie z inßymi/Wczorá zdrowymi byli/á dźiś ſą vmárłymi/ A to wßytko Pan Bog czyni/ bychmy pokutowáli/á świát zły opußczáli.

Cześć/bogáctwo/ſławá/ to zwiednie iáko trawá/Vmieietność/powagi/rzeczy ſą lekkiey wagi/ Teć bárzo wnet przemiiáią/ prze śmierć nie długo trwáią/rázem y z ludźmi giną.

Roſkoß świátá tego/y krotochwile iego/ ći co w nich czás tyráią/ predko z nimi miiáią/ tu gdyby ich vżyć chćieli/ czáſu nie będą mieli/ śmierć ie z nimi rozdźieli.

Tym co świát ſmákuie/ták ie w ſtrách śmierć wpráwuie/ dźiwnie ie pod czás drażni/ iż choć niemáß boiáźni/ á wżdy ſie trwożliwie boią/ w myślách ſie przed nią bronią/ choćiaż ſie nie oſtoią.

Grożnać śmierć grzeßnemu/ále ſłudze Bożemu/ nie ieſt ku vſtráßeniu/ gdy w ſpokoynym ſumnieniu/ czeka iey z myślą beśpieczną/ wiedząc iż ma być wdźieczną/iego zápłátá wieczną.

Wie iż ty kłopoty/ roſkoßy świeckie płoßy/ Y docześne trapienie/ przez nie wezmą ſkończenie/ á choćiaż z krewkośći zgrzeßy/ ále iednák ſie ćießy/ iż ſie ku Kryſtu śpießy.

Wiernym śmierć nie wádźi/ Bo k rádośći prowádźi/ ten co ſtale trwa w wierze/ pilnie ſie ku niey bierze/ z ochotą ſie k niey gotuie/ złośći ſie wßech wiáruie/ wielką w tym roſkoß czuie.

Coż zá roſkoß czuią/ Ci co świátu folguią/ wiec ná śmierć nic nie dbáią/ iż zdrowie/ ßczeście máią/ żaden z nich nie baczy tego/ iż bogáctwá żadnego/ nie zbáwią ode złego.

Dźiś z weſelem chodźiß/ w roſkoßy ſie záwodźiß/ Dobrey myśli vżywaß/ w bogáctwie hoynie pływaß/ á iutro ćie k grobu nioſą/ ieſteś iutrzenną roſą/ ſkoro śmierć rußy koſą.

Coż ſie świátem báwim/ nedzne ſercá ſwe trapim/Gdyż nam trudno śmierći zbyć/ przecz że ſie chcem przed nią kryć? o nießczeſny ludzki błedźie: ktoż kiedy śmierći zbedźie? dybieć zá námi wßedźie.

Zániechayże tego mniemánia omylnego/Trudnoć Bogá oßukáć/ śmierći ſie vwiárowáć: Byś ſie ná kray świátá ſkryć chćiał/y tám gośćie bedźieß miał/ gdyś ſie śmierći winnym ſtał.

Owßem ná pieczy miey/ ku niey ſie gotowáć chćiey: A gdy znaß pokiś zdrowym/ badź ku Kryſtu gotowym: co ieſlizebyś vczynił/śmierć- byś wieczna zwyćiezył/ y w niebieśiech wiecz- nie żył.

Smierć ſpráwiedliwego/ według Piſmá świetego/ ták ieſt zacna v Bogá/ gdyż ieſt k ży- wotu drogá/ ieſt ſkroceniem wßech trudnośći/ kres płáczu y boleśći/ wßech świeckich niepra- wośći.

* Boże tyś záslubił/ byś nikogo niezgubił: zwłáßczá twego wiernego/ w wierze prácuia- cego/ R w ſtałym pokutowániu/ w twoim ocze- kawániu/ z śmierći ku zmartwychwſtániu.

A coż wiele mowić/ ináczey nie może być/ Smierći wßyſcy czekaymy/ á piekłá ſie nie boy- my: Tegoż nas Boże vchoway/ w mocney wie- rze záchoway/ w wieczny żywot nam wniść day/ Amen.

WTORA PIESN CZASV MORV.

EUSEBIUS lib:7. cap:17. Hiſtor: Powietrze morowe było z dopußczenia Bożego/ iáko dla wyćwiczenia wiáry/ ták tez dla doświádczenia ćierpliwośći náßey/ w mieśćie Alexándryey.

Notá iáko, Ach wßechmogacy dobrotli- wy Pánie/ etc.

WSzechmocny Boże/ pánie miłośćiwy/ wßytko ná świećie ieſtći w twoiey mo-

cy/ Bez twoiey woley y włos człowiekowi/ nie ſpádnie z głowy.

Swa świeta wola okazałeś Pánie/ żeś prze- puśćił to twe ná nas karánie/ Ná ſwe ſtworze- nie/ ktore ty miłuieß/ przeto nas karzeß.

Powietrze ćießkie toć nam bárzo ßkodźi/ ták młode dźiatki/ iák ſtáre náchodźi/ Czynia ſie wrzody przećiw przyrodzeniu/ Lekárſtwá nie- máß.

Ach śmierć okrutna táć nas bárzo trapi/ mło- de y ſtáre wßytkie záraz tepi/ Weſpołek wßyſcy nagle vmieráia/ folgi nie máia.

Jedni ná ćiele bolaczki miewáia/ á drugim ſie też głowy záwracáia/ A dla boleśći rozum vtra- cáia/ ták vmieráia.

Drugie też záśie tákowe boleśći/ trapia ná ſer- cu bez żadney lutośći/ W nocy y we dnie vlżenia nie máia/ ćieżko konáia:

Drugim nagła śmierć ták predko dokucza/ że do pokuty áni im dopußcza: Zmyſły vſtána/ á ćiáło zemdleie/ y wnet zblednieie.

Nie iedná mátká płácze ſwego ſyná/ nieiedná mowi/ Nießczeſna godźiná/ ktora mie z meżem miłym rozłaczyłá/ ośierocíłá.

Tákież Oycowie ćieżki ſmetek máia/ ſwe krwáwe oczy łzámi oblewáia/ pátrząc ná ćießkie dźiatek ſwych konánie/ y vmieránie.

Táć ieſt przyczyná gniewu twego Pánie/ lek-

kie dobroći twoiey vważánie / Zechmy ćie grzechy náßemi gniewáli/przyczyne dáli.

Okazales nam słowo ſwoie Pánie / y w czym należy káżdego zbáwienie: Przetoż káżdemu onos zrozumieć dał/by zbáwienie miał.

Toſmy wzgárdźili wßechmogący Pánie / vdáliſmy ſie káżdy ná zgrzeßenie/ Vnośiły nas náße ſwowolnośći/y wielkie złośći.

Było nam rowno źle y dobrze czynić/dla grzechow náßych niechcemy ſie wſtydźić/ Przykazániechmy twe częſto gwałćili/gniew záſłużyli.

Ales ty ieſt náß Oćiec miłośierny / ktory odpußczaß z łáſki ludzkie winy/ gdy ſie tobie z nich winnymi dawáią/grzeßyć przeſtáią.

Obietnice twe nieodmienne Pánie / iákos obiecał wßytko ćſie to sſtánie:Rzekles wyſłucháć náße prośby Kryſte/niech ſie ták sſtánie.

O to ćie prośim miłośćiwy Pánie/Ráczyß vśmierzyć ſwe święte karánie:Ráczże oddalić powietrze morowe/ Ludźiom ßkodliwe.

Już my ſie Boże nád ſobą zmiłuiem / á grzechy náße od śiebie odrzućim/ ktoremiſmy ćie ták częſto gniewáli/śmierć záſłueyli.

Wierzym że ſie też nád námi zmiłuieß/á złe powietrze iuż od nas oddaliß / ktore nas oycze ták bárzo ſtrapiło/y pomorzyło.

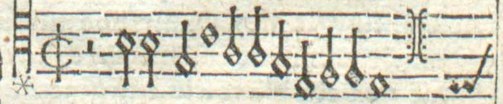
O Boże Oycze miłośćiwy Pánie / niechayże iuż twe vſtánie karánie / Rácz náße prośby pláczliwe wyſłucháć/á łáſkę ſwą dáć.

O Boże Oycze zbáwićielu wierny / O Jezu Kryſte Pánie miłośćiwy/O Duchu święty/Boże wieczney chwały/k tobie wołamy:

Ráczże vśmierzyć powietrze morowe/ á rácz z łáſki ſwey ſpráwić látá zdrowe / Oddal też ſrogie niemocy y wrzody/wßytki złe przygody.

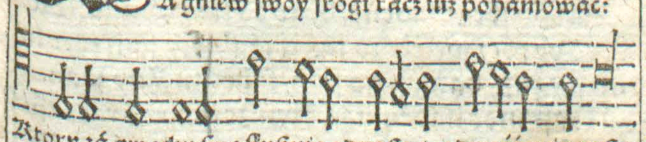
TRZECIA PIESN CZASV MO:

CHRISOSTOMUS Homil:5. de Pœnit: Rzeczy wßytkich złych / ieſt przyczyną grzech:z grzechu ſmutek / z grzechu zámießánie/z grzechu woyny/ choroby/ y wßytkie boleśći ktorekolwiek iedno nas trapią. AUGUST: Serm:139. de Temp. Wßytkich złych rzeczy náßych/ przyczyną ieſt grzech: ábowiem nie bez przyczyny ludźie te rzeczy złe ćierpią. Spráwiedliwy ieſt Bog/wßechmogący ieſt Bog/ żadnym ſpoſobem tych rzeczy nie ćierpielibyſmy / ieſlibyſmy ich nie záſłużyli.

B

Oże moy rácz ſie nádemną zmiłowáć/ Rep.
A gniew ſwoy ſrogi rácz iuż pohámowáć:

Ktory zá grzechy ſwe słußnie odnoße / odpuść mi proße.

Nie rácz mię karáć podług złośći moich/ Re.
Bo trudno kto ma vyść ſrogich rąk twoich / Aż

kogo Duch twoy z łáski swey wspomoże/ten ich wyść może.

Ráczże mi go też z łáski swey vżyczyć/ Rep. Abych ia złości moich prozen mogł być: Bo ieśli Duch twoy mnie w tym spráwy nie da/ Ktoż temu wytrwa?

Bogiemeś práwym/ bacze to y czuie/ R. Słuśnie mie karzeß/ sámsie w tym winuie/ O diaćieś raczył me wßytki poćiechy/ zá moie grzechy.

Ale żeś ná wßem iest miłośierny Pan/ Rep. kaźń te przyimuie ktora od ćiebie mam: á gniew swoy srogi ráczże iuż oddalić/ mnie sie vżalić.

Vżalże sie tych ktorzy mra powietrzem/ Re. A drudzy leżą wygnáni pod płotem: Psi ich roznoßą/ rátunku nie máią/ choćiaż wołáią.

Raczyłeś skaráć/ á słußnieś vczynił/ Rep. Rćierpie słußnie/ bomći to záwinił: A iżem człowiek/ zmiłuy sie moy Pánie/ boć mie nie stánie.

Ráczże pámietáć coś mowił człowieku/ Rep. Karáć go bede dla wielkiego grzechu: A miłośierdźia nie wezme od niego/ bom stworzył iego.

Ktoż iest ták mocny/ by w to tráfić vmiał/ Re. A kto obroći wesele w wielki żal: Ty sam tyś wládnieß y przydawaß go sam/ tákeś możny Pan.

Maß moc nádemną/ czyń ze mną co raczyß/ Rep. Ja w tobie vfam że mie nie przebaczyß: Bo ty sam w smutku káżdego poćießaß/ y te właśność maß.

Prosim ćie Pánie ráczże sie zmiłowáć. Rep. Powietrze srogie rácz sam vhámowáć: Zmiłuy sie Pánie/ do ćiebie wołamy/ indźiey niewiemy.

MODLITWA.

O Sedźia spráwiedliwy / tobie cześć y chwałá Pánu Bogu náßemu / á nam posromocenie / y záwstydzenie twarzy náßey/ bośmy źli y nieposłußni/ obráźiliśmy máiestat twoy wielmożny niezliczonymi grzechy náßymi / ktore stánely iáko mur / á przedźieliły nas od ćiebie. Abowiemeśmy niegodni áby święte oczy twe miáły weyźrzeć ná sprośność grzechow náßych: áni tego / áby grzeßne wołánie náße miáło dość vßu łáskáwych twoich. Widźimy to/ że sie słußnie porußyłá popedliwość twá przećiwko bráćiey náßey/ y śiostrom náßym: ktorzy iuż oto poráženi są w gniewie twym/ powietrzem morowym srogim/ y iuż iedni pod płotem leżą/ drugich psi roznoßą / á trzeći dla bolu ćieśkiego/ o zmiłowánie proßą: rozżáluyże sie ich/ rátuyże ich / wysłuchay ich Oycze dobrotliwy/ á gniew swoy przećiw nim vhámuy: vżyi miłośierdźia nád nimi / ktorzy oto w gniewie twym poráženi leżą. Poprzestań od poczetego karánia / á vlecz tych ktorzy są od ćiebie vránieni: bądź miłośćiw grzechom ich / á rátuy tonacych prawie/ áby bedac od ćiebie vzdrowieni/ chwalić ćie nie przestawáli/ á grzeßyć sie bali. Tey

plagi y my z boiáźnia oczekawamy / czuiac ſie tákże / iáko y oni ludźmi grzeßnymi / á gniew y pomſte twa ná kupe ſobie zgromadzáiacymi: przetoż vpokarzamy ſie tobie Pánie / á wolamy wßyſcy / Nie w gniewie twym ráczy nas karáć / áni w popedliwośći twey rácz rozćiagáć pomſty nád námi / ále ſie vlituy nád nedza náßa / wſpomni / że rece twoie vlepily nas. A ták nie gniewáy ſie ná ſpráwe rak ſwych: záchoway wyćiagniony miecz twoy / á badź nam miloſćiw. Day nam ſerce tákie / ábyſmy ſie do ćiebie náwroćili / á pokute czynili / y tobie ſie vpokorzyć mogli. A to w reku twych śmierć / y żywot / vpadek / y powſtánie náße: vſlyß plácżliwa prośbe náße / záchoway że nas grzeßne / ná ktore ſie zámierzyla reká twa / day tákie ſerce / ábyſmy ſie z vpadku tych ludźi / ktorzy mra powietrzem / náuczyli / iáko ieſt rzecz ſtráßliwa wpáść w rece rozgniewánia twego. Zmiluy ſie Pánie nád námi czáſu tego powietrza / ábowiem reká twoiá możnie nas dotknelá / á z tegiego luku oſtrze záhártowáne ſtrzaly wypuśćileś ná nas / ktorzy ſmy ſie zprzećiwiáli / niechcac być poſlußnymi woley twoiey: czuiemy teraz gniew twoy ſprawiedliwy: bo w ćiele náßym mieyſcá nie czuiemy / ktoregoby ſtrzaly twe nie przenikneły. Pokarm / y napoy náß / że lzámi ieſt zmießány / rátunku w czlowieku niemáß: liczymy godźiny / z

ktorych káżda rokiem ſie nam być widźi / y oczekawamy ćiebie / vlżenia ſie ſpodźiewáiac. O miłośierny Oycze / mieyże litość nád glina / ktora zlepily rece twe: boć nie vmárli beda ćie chwalić / áni ći ktore ty poſleß do grobu: ále my co ießcze żywiemy / á nádźieie o wiecznym żywoćie mamy / blogoſláwić y chwalić imie twe bedźiemy / tu w tey śmiertelnośći náßey / á potym bedźiemy y w niebie / Amen. *Oycze náß, &c.*

PIESNI
CZASV NIEPOGODY.

Iacob. 5. 17.

ELiaß byl czlowiek tymże niedoſtátkom poddány iáko y my / Y nabożnie ſie modlil áby deßcz nie ßedl: Y nie ßedl deßcz ná ziemie pulczwártá látá. Y záſie modlil ſie / á niebo podálo deßcz / y ziemiá wydálá owoc ſwoy.

Ray ábo ogrod on roſkoßny / ktory ſam Pan Bog tu ná źiemi ßczepil / o czym świádczy Moyżeß Gen. 2. Ezech. cap. 28. 31. A ßczepil go nie przed ſtworzeniem niebá y źiemie / iáko rozumiał Hieronim Doktor lib. quæſt. Hæbraicar: ále po ich ſtworzeniu / ieſt przez potop zepſowány / zámulony / y iuż go wiecey nie máß. Co ſie z tad pokázuie.

I. *MOwi Moyzeß*, Gen: *7. Tedy wody gwáltowne zmocnily ſie nád źiemia, y okryly co naywyżße gory, pod*

wßyikim niebem: Ponieważ ták, tedyć y on ogrod roſkoßny zátopiony był.

II. Mowi Moyzeß, Gen: 6. Kazał PanBog Noemu budowáć Korab, áby w nim mogł być záchowány. Ies liby był niemiał zginać od potopu Ray: Tedyć Noe po prożnicy z koßtem uczynił Korab, y w nim po wodách pływał, mogac być w Ráiu záchowany

III. Ianſenius in cap: 143. Concord: Evang: Egubinus, y inßy pißac, in cap: 2. Geneſ: powiedáia iż on Ray był w Mezopotámiey, y dowodza tego onymi rzekámi, ktore wſpomina Moyzeß, Gen: 2. iż támſa, iáko Euphrates y Tygris. A iż ták, toć go potop popſował: bo ktorzy tám mießkáia, y bywáia, nie widza go.

IV. Egubinus, Vatablus, Oleaſter pißac in cap: 2. Geneſ: y Ianſenius loco citato twierdza, iż on Ray przez potop ſkáżony ieſt, y iuż go ná ziemi, y znáku niemáß.

V. On Ray, nie byłći duchowny niebieſki, iáko niektorzy rozumieli, á oſobliwie Origenes, iáko o nim pißе Hieronim: Epiſt: ad Pammach: de Erro: Ioh: Hieroſol: y inßy, co ſię pokázuie z Ambrożego, Epiſt: 42. Y Franciſcus Georgius Doktor nie dawny Papieſki, tegoż był rozumienia, y dowodził tego doſyć glupie, in Harmon: mundi, Cantico: 1. Tom: 7. cap: 21. Ale był cielesny ziemſki, co ſię pokázuie y z ſámych rzek, ktore płynęły z niego, iáko Tygris, Euphrates, ktore ćieka przez Mezopotámia, á w Armeniey ſię záczynáia, iáko pißе Bellarmin. lib: de Grat: primi homin: cap: 12. y Geon abo Nilus, iáko wykłáda Ambroſ: lib: de Paradiſ: cap: 3. ktory idźie przez ziemię Egiptſka, á wßytká ziemiá, y wßelkie ćiáło oprocz Noego ſámo oſmego było zátopione y ſkáżone, iáko świádczy Piſmo święte, Geneſ: 7. Tedyć y on Ray był zátopiony, y ſkáżony.

VI. On Ray, nie byłći za tym świátem, ná ktorym mießkamy, iáko rozumiał Ephrem Doktor, co o nim pißе Cepha lib: de Paradiſ: ále tu ná tym świećie ná ktorym mießkamy, co ſię tákże, z tychże rzek ćiekacych pokázuie. A wßytek świát on potop zátopił, co y Piſmo zeznawa, Geneſ: 7. 2 Pet: 2. Toć pewnie y Ray.

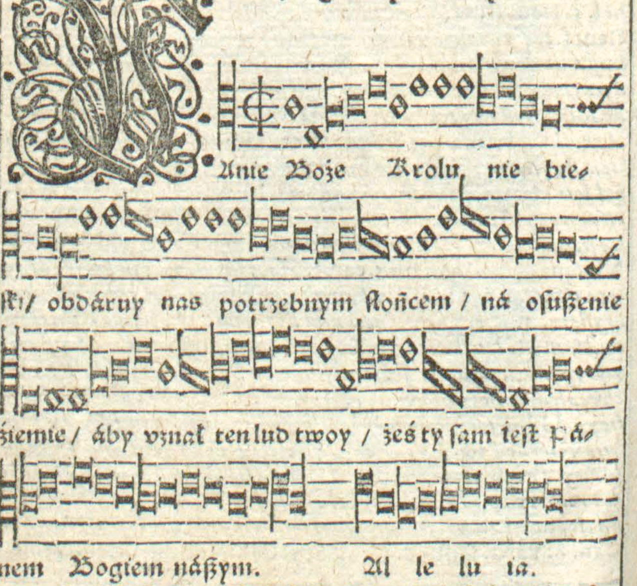
VII. On Ray, nie byłći wzgorę nád ziemia, iáko niektorzy mniemáli, co wſpomina y Lombardus lib: 2. diſt: 17. Nie był też áni w trzećim niebie, iáko Origeniſtæ heretycy rozumieli, o

ktorych pißе Epiphan: hæreſ: 64. ále tu ná ziemi: Bo one rzeki ćiekły nie z gory, ále z rzodł podziemnych. Iż tedy Ray nie był wzgorę nád ziemia, ále tu ná ziemi: Tedyć to ieſt rzecz pewna, że go były wody okryły, zátopiły y zámuliły, iáko y inße niſkośći ziemſkie. Opußczam Iozephá Hiſtoriká, ktory przez Ray, rozumiał, wßytek świát Oceanem otoczony lib: 1. cap. 2. Antiquit. Bellármin záśię Iezuitá, ácz mowi że ogrod mogł być przez potop nákáżony, ále iednák do końcá nie zepſowány ieſt ießcze: ále gdzieby miał być, nie możem wiedźieć, Tom. 3. lib. de Grat: primi homin. cap. 14. A dla tego to twierdźi, áby iákokolwiek dowiodł, że Papież nie ieſt Antykryſtem, ále inßy przyidźie, ná ktorego czekáia Eliaß y Enoch, w onym Ráiu, gdźie był Adam: Czego z piſmá świętego nie pokáża, áby Eliaß y Enoch do Ráiu onego, gdźie był Adam, mieli być przenieśieni. Eliaß do niebá wzgorę ieſt wźięty, iáko świádczy hiſtoria, 4. Reg. 2. A o Enochu piſmo tylko mowi: Przenioſł go Bog. Geneſ. 5. Heb. 11. A kędyż? Powiada Chriſoſtomus Homil. 21. in Geneſ. że ſię o tym dwornie nie godźi pytáć. Atoli tám gdźie y Eliaßá do niebá do towárzyſtwá Aniołow. Co ſię tknie onych słow Syrachowych cap: 44. Enoch Bogu ſię podobał, y był przenieśiony do Ráiu: tedy w texćie Greckim, tego słowá, do Ráiu, niemáß. A choćby y było, tedy iednák przez Ray, nie rozumie ſię on Ray ziemſki ćieleſny w ktorym był Adam: ále on niebieſki, do ktorego był łotr ukrzyżowány zaprowádzony, Luc. 23. Páweł święty zachwycony 2 Cor. 12, y wierni do niego będa przenieśieni, Apoc. 2 Co ſię pokázuie y z Doktorow: Athánáſiuſá, lib. Quod Synodus Nicœna. Irreneuſá, lib. 5. cap. 3. A też iuż Antykryſt przyßedł, co zeznawa Ian ś. 1 Ioh. 4. y Páweł ś. 2 Theſ: 2. A ten ieſt Antykryſtem, I. Ktory ſię wynośi nád Bogá, nád przełożone świeckie, nád wßytki Duchowne, zowac ſię Bogiem, Biſkupem nawyżßym, y przywłaßczáiac to ſobie co ſámemu Bogu należy. II. Ktory z chwalcámi Bożymi walczy, y krew ich przelewa dla Ewánieliey ś. III. Ktory cudámi kłamliwymi y zmyślonymi zwieść uśiłuie wierne Boże. IV. Ktory ſię ſprzećiwia náuce Páná Kryſtuſowey. Te bowiem rzeczy miał czynić Antykryſt, świádczy Daniel Prorok, cap: 7. 8. 11. Páweł Apoſtoł, 2 Theſ: 2. Ian Ewánieliſtá, Apoc: 11. 14. 17. 18. Ktoż táki ieſt? niech káżdy czyta, Diſt: 40. Can. Si Papa. Diſt: 96. Can: Satis. Cau: 9. quæſt: 3. Can. Nemo.

Głoſ: in proch: Clement: Extravag: de Maioritate. Mantua: lib:1. Sylvar; Aventin: lib: 4.5.7. Annal: Tomos Concil: fol: 809 Bernard. lib: Conſider: 1,2,3,4. Gregor: Mag. lib: 6. Epiſt. 30. cap: 194. *A pálcem ſię domácá, kto ieſt Antykryſtem.*

PIERWSZA PIESN CZASV NIEPOGODY.

NICEPHORUS lib: 15. cap: 20. Hiſt: piße / gdy w Konſtántynopolu / y w Prowinciey Bythyniey / deßcze weſpołek z ogniem gwałtowne przez kilká dni lały / ktore ßkody ludźiom wielkie poczyniły: Tedy lud wßytek wyßedßy z miáſtá / z ſtráchem / Páná Bogá modlitwámi błagáli / áby deßcze ogniſte pohámowáł: co z miłośierdzia ſwego vczynić raczył.

Pánie Boże / ec.
Pánie Boże / ec.

WTORA PIESN CZASV NIE:

HIERONYMUS in Pſal: 49. A około Páná niepogodá gwałtowna / ktora karze y nápráwuie grzeßne / ec. Zgadza ſię z Piſmem ś. Hieronym / ktore vkázuie być niepogody przyczyną gniewu y karánia Bożego / Geneſ: 6. 1 Reg: 12. Sap: 16. 2 Pet: 2.

Notá iáko, Boże moy / rácz ſię nádemną.

NRzećiwne chmury / słońce nam záćmiły / Rep: A niepogodne deßcze pobudźiły: Wodá z gor ßumi / á pieni ſię Wiſłá / iuż z brzegow wyßłá.

Stràch pátrząc ná to częſte połyſkánie / Rep: A ná ták ſrogie z obłokow trząſkánie / Kłádą ſię láſy / á piorun gdźie zmierzy / Źle nie vderzy.

Wſpomnimy / co ſię w on czás z świátem dźiało / Rep: Gdy ſuchey źiemie namniey nie zoſtáło / Bo wodá ſroga wßytko zátopiłá / Ták wielka byłá.

Sześć niedźiel deßcz lał / nigdy nie przeſtáiąc / Rep: A źiemiá nowe źrzodłá pobudzáiąc / Rzek przymnażáłá / ták iż morſkie wały / Wylać muśiáły.

Z ludźmi poſpołu / Miáſtá y też Grody / Nie vśmierzone zátopiły wody / Nie wyśiedźiał ſię żaden ptáßek w cále / ná żadney ſkále.

Ryby po gorách wyſokich pływáły / R: Gdźie

ledwie przedtym piorá donaßáły/ Mężney Orlice/ gdy do swoich dźieći/ Z obłowem leći.

Alec ná ten czás y mátkę/ y syny/ Re: Pożárłá wodá/ y wßytek źwierz iny/ Sam Noe został/ przy nim żonátylko/ A dźiatek kilko.

Nie żyzne w cnotę były to tám látá/ Rep: Gdźie ledwie ieden ze wßytkiego świátá/ Nálezion/ co go Bog w cále záchował/ Gdy nierząd karał.

Ten będąc z łáski Páńskiey ostrzeżony/ Rep: Zbudował Korab dobrze opátrzony/ Ná ktorym pływał czásu złey przygody/ Po wierzchu wody.

A wßyscy inßy nagle ogárnieni/ Rep: A do iednego w głębią zátopieni: Niebo á wodá/ ty dwie rzeczy były/ Swiát zástąpiły.

Potym zás zbytnie záwárły się zdroie/ Re: A bystre rzeki wpádły w brzegi swoie/ Ziemiá ku słońcu pełná piękney rosy/ Rozwiłá włosy.

A trupy wßędźie stráßliwe leżáły/ Rep: Ludźie y bydło/ wielki źwierz y máły/ Pełne ich rzeki/ pełne morzá były/ Bogá rußyły.

A rzekł Noemu/ Już teraz ná źiemię/ R: Występuy śmiele/ y z tobą twe plemię/ Oto ia znowu przyodźieię lásy/ Ná wieczne czásy.

Będźie iák przedtỹ/ po ty látá wßytki/ R. Ziemiá dawáłá wßelákie pożytki: Mnożćie się/ niech świát zpustoßáły wßędźie/ Znowu osiedźie.

A w tym vpewniam wßelką żywą duße/ Ze iuż tákich wod nigdy nie dopußczę/ Ktoreby miáły źiemię opánowáć/ y świát zepsowáć.

Włożę ná niebo známienitą pręgę/ Re: Ktorą gdy vyźrzę wspomnię ná przysięgę/ Ze mam zátrzymáć niezwyczáyną wodę/ A nie záwiodę

* O Boże wspomni ná swą obietnice/ Rep: Podáy nam grzeßnym swą Boską práwicę/ Byśmy się sądu twoiego lękáli/ w skok vćiekáli.

Tám do Korabiá pokuty Noego/ Rep: Do Krztu świętego/ Krystusá twoiego/ Byśmy ták vßli Potopu srogiego/ Piekłá wiecznego.

Weyźrzyże Pánie ná te niepogody/ Rep: Dla ktorych ćierpią chwalcy twoi ßkody/ Domy im gniią/ vżytki nißczeią/ zbożá się psuią.

Jednák my námniey nie wątpimy w tobie/ Rep: Bo ty nas możeß rátowáć w potrzebie/ Ják rzeczeß słowo/ wßytko zás ożywie/ co nam deßcz psuie.

Przetoż ćię prosim wßechmogący Pánie/ Rep: Okaż nád námi swoie zmiłowánie/ Rozpędź te chmury/ pohámuy też deßcze/ day iásne słońce/ Amen.

MODLITWA.

PAnie Boże wßechmogący/ tyś karał pierwßy świát potopem dla grzechow/ y dopußczałeś często niepogody ná przestępce przykazánia twego. Czego y my teraz dozna-

wamy dla grzechow náßych/ ktorym te plagi
przypiſuiemy/ y ſłußnie to od ćiebie ćierpimy/ bo
ſmy ná to grzechámi náßymi zárobili: dla kto-
rych grzechow ießcze ćiężße karánie záſłużyli-
ſmy: ále iżeś ty ieſt Oćiec miłośierny/ obchodźiß
ſie z námi iáko Oćiec z dźiateczkámi/ á przetoż
w nádźieie dobroći Oycowſkiey/ do ćiebie teraz
wołamy/ tobie ſie ſámemu modlimy w vniżo-
nym ſercu/ á w mocney wierze: obroń nas grá-
dow/ piorunow ßkodliwych: niepogod/ y
dżdżow gwałtownych vchoway nas/ rozpądź
obłoki chmurne mocą twoią: záwśćiągni deßcz/
day słońce y pogodę: Weyźrzy miły Oycze o-
kiem Oycowſkim ná to wßytko/ cośmy w źie-
mię wrzućili/ w nádźieie miłośierdźia twego: o-
bżyw ſkáżone vżytki y zboża/ ktore bez twego
wſpomożenia żadnego nam pożytku nie vczy-
nią/ day pogodę Boże świety/ áby ludźie Krze-
śćiáńſcy w pokoiu/ y w błogosłáwieńſtwie two-
im to wßytko do gumien ſwych zwieźli/ co ná
twoie słowo/ y w nádźieie opátrznośći twey w
źiemię wrzucáli/ ták vbodzy/ iáko y bogáći. O
wßechmogący Pánie/ niechże w tym doznamy
miłośierdźia twego: niechże ludźie niewierni o-
baczą/ iże ty nas wysłuchywaß/ gdy ćię prośimy
z mocną wiárą: Nie opuśćiłeś Nocgo czáſu po-
topu/ y nas nie opußczay: Nie zápomniałeś
chwalcow twoich czáſu niepog[od]/ y nas nie zá-

pominay według woley twey: prośimy ćię przez
twego miłego Syná Jezuſá Kryſtuſá/ ćiebie
wzywáiąc/ *Oycze náß, &c.*

Piesni
CZASV ROKV SVCHEGO.

Zachar: 10. 1.

PRośćież Páná o deßcz czáſu wieczornego: A Pan Bog
ſpráwi błyſkáwice/ y da wam obfity deßcz/ y káżdemu
trawę po polách.

Suchość/ nievrodzay/ ſą biczem Bożym/ dla grzechow.

Devte: 11. 16.

STrzeżćieß ſię tedy áby ſerce wáße nie było zwiedźione, iżbyśćie odſtąpić mieli od Páná, á chwalić Bogi cudze, á im ſię kłániáć: ſkąd gniew Pánſki zápaliwßy ſię przećiwko wam, zámknąłby nie bo, ták iżby dżdżu nie było, aniby też źiemiá podáłá owocu ſwego.

Iſai. 5. 6.

Roſkażę obłokom, áby więcey dżdżem winnice niepłodney nie pokrapiáły.

Amos 4. 7.

Zádźierżałem ia też deßcz, gdy ießcze było do żniwá trzy mie- ſiące, á dopußczałem iść dżdżowi nád iednym miáſtem, á nád drugim miáſtem záwśćiągnąłem dżdża: á ták iedna dźiedźiná byłá wilgotna, á druga ná ktorey nie pádał deßcz, uſchnęłá.

Ierem. 14. 22. 5. 24.

Izáż ſą między obrázy Pogáńſkimi rytymi, ktorzyby deßcz dáli, gdybyś ty niechćiał?

Zacha. 14. 17.

Yſtánie ſię że ći ktorzy nie poydą do Ieruzálem z pokolenia wßey źiemie, ku chwaleniu Krolá Páná záſtępow, nád tymi dżdżá nie będźie. Tym biczem karał Pan Bog dla bałwochwalſtwá, nie-

doWiárstwá, y nieposłuszenstwá, Izráelczyki, iáko o tym nápisano, 3. Reg: 17. 18. Ierem: 3. 14.

PIERWSZA PIESN CZASU SUSZEY.

ZOlnierze pobożne Krześćiáńskie w woysku Aureliuszowym o deszcz proszące czásu suszey / Pan Bog wysłuchał/ pisze Tertul: Apolog: cap: 5.

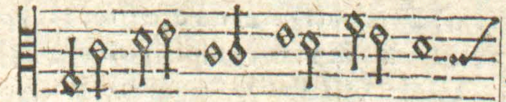
Notá iáko, Pánie Boże/ꝛć.

PAnie Boże Krolu niebieski/obdáruy naspotrzebnym deszczẽná pokropienie źiemie / Aby vznał ten lud twoy żeś ty sam iest pánẽ Bogiem nászym. Re. Pánie Boże / ꝛć. Pánie Boże Krolu/ꝛć.

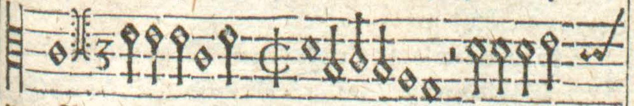
WTORA PIESN CZASU SUSZEY, z Psálmu 147.

Laudate Dominum quoniam, &c.

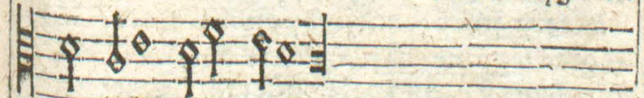
LErius Minister w Ameryce/ktorą zową Nowym świátem/ on Psalm 104. ktoremu iest podobny 145. y ten 147. idąc przez lás ze trzemá Pogány/głosem śpiewał/á gdy go dokończył / pytáli go oni Pogáni / ktorzy o Bogu nic nie wiedzą / Coś to ták wdźięcznie śpiewał? powiedźiał im/ pieśń iednego Proroká nászego / w ktorey Páná Bogá chwali z tego/ iż on wszytkie te rzeczy stworzył / y opátruie człowieká/ptástwo/dobytek sam żywi/drzewá ziołá/ owoce/źrzodłá wywodźi: słońcem/mieśiącem świeći/ꝛć. Co oni słysząc/ieli mowić : Szczęśliwi iesteśćie / ktorzy tákie tájemnice wiećie/ ktore nam nędznym zákryte są/ ꝛć. cap:16. Navigat: in Brasili: sam o tym pisze.

CHwalćie Páná / godno dáć cześć Pánu tepieśń wesołą / ozdobny rym służy ie-

mu/ Rep.
mu : Miásto Jerozolimskie on znowu sádźi / á wygnáńce

do włásnych domow prowádźi.

On smutne sercá ćieszy/troski lekuie/Re. Rány wiąże / boleśći wszelkie vymuie: On wszytkich gwiazd niebieskich liczbę ma w głowie/ A kázdą swoim włásnym imieniem zowie.

Bog nász/Bog wielkiey siły/wielkiey mocznośći/ Rep. Niepoiety/niezmierny w swoiey mądrośći: On skromne/on pokorne ná gorę sadza/ A hárde niepocześnie ná doł sprowadza.

Pánu czyniąc powinne dźięki śpiewayćie/Re: Pánu ná serdecznych stronách w duchu graycie: Ktory burze zgromadza/źiemię dżdżem chłodźi/ Trawę buyną po gorách wysokich rodźi.

Ktory żywność wszelákim dawa źwierzętom/Re. A biednym co wołáią k niemu Krucze-

tom: Nie pátrza on ná dźielność wyprawnych
koni/ Ani oká zá chypkim ßermierzem ſkłoni.

W tych ſie kocha ktorzy mu ſłużą ſtátecznie/
Rep. A co łáſce iego vfáią beſpiecznie: Pánu Je
rozolimſkie obronne wáły/ Pánu day cześć poſá-
do Syońſkiey ſkáły.

Ktory w żeleźie ßczyrym bramy twe kował/
Rep. A ſynom twym dobr hoyność wielką zgo-
tował: Ktory pokoiem vſtał twoie gránice/ A
ćiebie łoiem karmi tłuſtey pßenice.

Ktory ſkoro źiemi ſwe powie wyroki/ Rep.
Słowá iego nie ćierpią żadney odwłoki: Ktory
śniegiem by wełną polá odźiewa/ A śrzeż po źie-
mi iáko popioł rozśiewa.

Lod z niebá miece iáko bláchy łupáne / Rep.
Ktorego ſrogie źimno komu wytrwáne: Rzecze
słowo / á lody nátychmiaſt táią: Wienie duch ie-
go/ á wnet wody wzbieráią.

✱ Do ćiebie Boże náß my ſtworzenie twoie/
Rep. Serdecznie wołamy/ rácz w te ſuße ſrogie/
Vżyczyć nam deßczu zbożom potrzebnego/ Aby
odwilgnęło to co ieſt zeſchłego.

Zbierz obłoki dżdżowe / roſkaż wiátrom Pá-
nie/ Re. Niech ná zágorzáłe zbożá/ rosá ſpádnie/
Aby wierni twoi zbieráiąc vżytki/ Ciebie wy-
chwaláli/ zá twe dobrá wßytki.

Wysłuchałeś o deßcz prośbę Heliaßá/ Rep.
Niechże też ták ważna będźie prośbá náßá/ kto-

rą k tobie czynim w imię Syná twego / z tobą z
Duchem świętym/ wiecznie chwalebnego.

Nic nie wątpim Pánie/ że ty to vczyniß / Re.
A ná zágorzáłą źiemię deßcze ſpuśćiß / Ná co
wßyſcy rzeczmy/ Day to miły Pánie / wysłuchay
chwalcow twych do ćiebie wołánie/ Amen.

Modlitwa.

O Wßechmogący á miłośierny Pánie/
Boże wiekuiſty / Oycze dobrotliwy/
ſtworzyćielu bogáty/ ty ſam maß w mo
cy ſkárby niebieſkie y źiemſkie / y nimi ßáfuieß/
iáko ſie tobie podoba: ty maß w mocy pioruny/
łyſkáwice/ deßcze/ niepogody/ słońce / y pogo-
dne czáſy/ y dopußczaß to wßytko ná ko^o chceß/
okázuiąc moc y dobroć ſwoie. Teć rzeczy ſą słu-
gámi twoimi / ktorych vżywaß przećiw złym y
dobrym: Przećiw złym vżywaß ich/ áby poználi
moc twoie: przećiw dobrym vżywaß ich/ áby
vználi łáſkę twoię. Tyś miły Pánie ná Krole-
ſtwo Achábowe / y ná Izráelczyki/ dopußczał
ſußą/ rdze/ vpalenie/ złe vrodzáie / á czyniłeś to
miły Pánie dla ich grzechow/ zabobonow/ y dla
báłwochwálſtwá ſproſnego w ktorym leżeli:
Tąż plagą y nas dotykaß miły Pánie/ ktorą
chmy ſobie záſłużyli grzechámi náßymi / ábo-
wiem grzechámi ćiebie Páná Bogá ſwego o-
brażamy / y gniewamy / dla ktorych grzechow
słußnie ćierpimy ſußą/ y złe vrodzáie. A wßá-

kož iześ ty iest miłosierny y łáskáwy Oćiec/ przetož w nádźieie miłosierdźia twego/ do ćiebie teraz wołamy/ tobie śie z grzechow náſzych winnymi dawamy/ odpuśćże niepráwośći náſze/ y karánie zá nie/ spuść nam deſzcz z obłokow/ odwilž y pokrop źiemię zeschłą y twárdą iáko kámień/ day vrodzay dobry/ y onego w dobrym zdrowiu/ y w błogosłáwieństwie twoim vžyć. Obiecałeś Pánie wysłucháć człowieká grzeſznego y pokutuiącego/ o deſzcz proſzącego/ y wysłuchałeś Eliaſzá Proroká czásu suſzey/ o deſzcz proſzącego/ wysłuchayže też nas miły Oycze/ iáko dźiatki swoie: day nam rosę niebieską ná pokropienie zeschłey źiemie/ áby nam požytek vczyniłá: vchowayže nas też grádow/ y powodźi ſzkodliwey: Vczyń to wſzytko co nam iest požytecznego/ wspomni ná Syná twoiego/ przez ktorego do ćiebie wołamy/ *Oycze náſz, &c.*

Piesni

Przećiw rozpustnemu Zywotowi,

NA ONE DNI SZALONE.

Iob: 1. 5.

AGdy śię obeſzli Synowie Iobowi porządkiem z onymi bieśiádámi/ tedy ie Iob obsyłał/ áby śię przygotowáli

ku służbie Božey: A wstáiąc ráno/ spráwował ták wiele ofiar palonych/ iáko ich było wiele wſzytkich: ábowiem ták myślił sam w sobie/ snadź zgrzeſzyli Synowie moi/ á myślili co złego o Bogu. A tákže czynił po wſzytki dni.

I. Taniec/ roskoſz ćielesna/ mieysca nie ma w piśmie ś./ y miedzy ludźmi prawdźiwymi Krześćiáńskimi.

Ecclesi: 9. 4.

Z Tanecznicą nie miey towárzystwa: nie słuchay iey: byś snadź nie był poiman chytrośćią iey.

Ierem: 15. 17.

Mowi Ieremiaſz: Nie śiedźiałem w rádźie tanecznikow.

Tob: 3. 17.

Mowi Sárá Pánienká pobožna: Nigdym z tanecznicámi nie bywáłá.

Iob: 21. 12.

Táncuią przy Bębnie, y przy Hárfie, á weselą śię przy Lutni: á w ſzczęśćiu zchodzą dni ich, á prędziuchno zchodzą do piekłá. Taniec iest przyczyną ná puſzczy zginienia Izraelskiego, Exod: 32. *Poimánia corek Iábes,* Iud: 21. *Sćięćia Iana świętego,* Mat: 14. *Zginienia Arcybiskupá Mágdeburskiego, ktory gdy táncował, y z inſzymi, dom upadł, y wſzytkich z dopuſzczenia Božego pozábiiał,* Cran: lib: 10. cap. 5. Metrop: *piſze o tym.*

Concilium Laodicen: Can: 53.

Nie godźi śię ná Krześćiáńskich weselach beczeć, ábo táncowáć, ále uczćiwie wieczerzáć, ábo obiádowáć, iáko należy ná Krześćiány. Támże, Can: 54. *Nie godźi śię Duchownym być przy dźiwowiskach, ktore śię dzieią ábo przy weselach, ábo przy komedyach: ále nim kuglarze wnidą, máią od wesela wstáć, y odeść.*

Synod Krákowski Generálny, Can: 5.

O tancu iákieby rozumienie być miáło, pilnie to Synod rozbierał y uważał, ktorego ácz niektorzy chćieliby bronić zmyślániem tákiego rozdźiału, żeby ieden taniec był uczćiwy, á drugi nie uczćiwy: Ale iednák wſzytkich, ták Duchownych osob iáko y świeckich, wedle Pismá świętego godnymi votami odćięte są, á pokonáne wſzelkie wymowki tancá: y zgołá iest taniec pohánbiony y zákazány wſzytkim ludźiom prawdźiwie pobožnym, á chcącym to nie obłudnie pokázowáć, iż nie według ćiáłá chodzą, ále

ſpráwy ćieleſne duchem umartwiáia, świátá, y iego márnośći nie miłuia, á Kryſtuſá ná káżdy dźień z Krzyżem náśládowáć uśiłuia. Chriſoſtomus Homil: 49. in Mat:

Gdźie ieſt wßeteczny taniec, tám záprawdę ieſt y dyabeł: ábowiem nie dla tańca dał nam Bog chod, ále ábyſmy ſkromnie chodźili, y nie dla tego ábyſmy iáko Wielbłądowie ſkakáli, ále ábyſmy w poczćie Aniołow ſtali. Támże: Taniec ieſt bieśiádá dyabelſka. Tenże, Homil: 56. y 48. in Geneſ: Widźiałeś z iáką przedtym uczćiwośćia weſela ſpráwowano. Słuchayćie ktorzy śię ßatánſkim pompom dźiwuiećie, Izali ná on czás, (ná weſelu Izáákowym, y Iákobowym,) były piſcżałki, cymbały, y tánce dyabelſkie? Tancem obrażaß powśćiągliwość Pánienſką, y młodźienca niewſtydliwym czyniß: y piec pożądliwośći tym śię więcey zápala: y ztąd wßytkie dobre rzeczy giną, y pſuią śię. Dla tegoż proßę was, ábyśćie te rzeczy przeglądáiąc, zwyczáiu nie náśládowáli. Wiem bowiem, iż wiele ieſt tákowych, ktorzy śię zwyczáiem záſłániáią, áni tego rádźi ſłucháią, iż te rzeczy mowimy: á wßákoż potrzebá tego, ábyſmy my rzeczy potrzebne mowili, y ktore ich od przyßłego karánia wybáwią, Gdźie bowiem ieſt ták wielka utráta duße, dla czego śię śmieß záſłániáć zwyczáiem? Oto y ia tobie zwyczay lepßy ukázuię, ktory przodkowie mieli. Zwyczay ßkodliwy ma być porzucony: ábowiem, ieślibyſmy śię zwyczáiem záſłániáć chćieli, y złodźiey, y cudzołożnik, y nagorßy człowiek, do zwyczáiu będźie śię ućiekał. Tenże, Homil: 12. in Epiſt: Coloſ: Rzeczeß, ieśliże Pánny, áni mężátki, nie będą táncowáć, ktoż tedy będźie táncował? Zaden: Co bowiem ieſt zá potrzebá táncowáć? Przy bieśiádách Pogáńſkich niechay będą tánce, ále przy náßych milczenie, ozdobá, wſtyd, y ſkromność. A ták nie chodźćie ná tánce ßátánſkie.

August: de Decem chordis cap: 3.

Lepiey, żeby białegłowy w dźień święty przędły, á niżeliby przez cały dźień, w świętá ſwe niewſtydliwie táncowáły. Toż mowi piſząc, in Pſal: 32. 91. Tenże, apud Diſcipulum Serm: 37. Co ſkok, to do Piekłá.

Cicero in Orat: pro L. Murena.

Zaden potrzeźwiu nie ſkácze, chybáby oßalał: áni ná oſobnośći, áni ná pomierney, y uczćiwey bieśiedźie.

Co śię tycze Dawidá Królá, 2 Reg: 6. y Máryey śioſtry Aaro-

nowey, Exod. 15. Ci táncowáli nie przy pełney, nie z roſkoßy ćiáłá: ále z rádośći ſerdeczney, ku chwale Bożey, dźiękuiąc mu zá dobrodźieyſtwá wźięte, czego ſą dowodem y te ſłowá, Pſal. 149. 3. Pſal. 150. 4. Co śię też tycze tańcá ná weſelu pod ſtárym Zakonem, Ierem. 31. Luc. 15. Lament. 5. tedy y z támtąd tańcá dźiśieyßego nikt nie dowiedźie, bo y ná on czás oſobno káżda płeć táncowáłá, mężczyzná z mężczyzną, niewiáſtá z niewiáſtą, y Zydy tymi dobrámi ćieleſnymi do pełnienia Zakonu przywodzono: á Krześćiány, krzyżem tu ná świećie, á żywotem wiecznym po śmierći. Y Kośćioł pierwßy Krześćiánſki zákazał tańcá Krześćiánom, iáko tym ktorzy powinni roſkoßy ćieleſnych zániecháć, żądze ſwe ukrzyżowáć, y świątobliwie żyć.

II. Komedye/máßkáry/y inße błazeńſtwá v ludźi Krześćiáńſkich/nie máią bywáć.

Devter: 22. 5.

Nie oblecze śię niewiáſtá w męſkie odźienie, áni mąż w niewieśćie ßáty, ábowiem, brzydźi śię tákowym Pan Bog, ktokolwiek to czyni. Epheſ: 5. 3.

Nieczyſtotá y wßelkie plugáſtwo, ábo też łakomſtwo, niech nie będźie áni pomienione między wámi, ták iáko przyſtoi świętym, ábo nieuczćiwość, ábo głupia rozmowá, ábo ßyderſtwo, y rzeczy ktore nie przyſtoią, ále ráczey dźiękczynienie.

Auguſtinus lib: 2. Soliloquior. cap. 16.

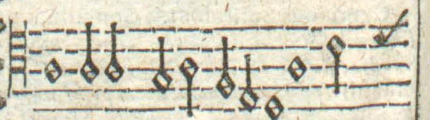
VVierzę iż ſłußnie máią być mieni zá bezecne, y zá te ktorych świádectwá nie przyimuią, ktorzy w odźieniu niewieśćim chodzą, ktorych niewiem iákobych miał zwáć, czyli niewiáſtámi fałßywymi, czyli mężczyznámi fałßywymi: ále możem ich zwáć iednák prawdźiwymi bez wątpienia błaznámi, y prawdźiwymi bezecnymi, &c. Toż mowi práwo Ceſárſkie. L. veſtis. . Muliebria & ſeq. ff. de auro.

Cyprianus Epiſtol. 61. y Concilium 3. Carthag. Can. 35. Máßkárnikow y błaznow nie każą przypußczáć do ſtołu Bożego, przywodząc ſłowá Duchá ś. te, Devter. 22. 5. Tertullianus lib. de ſpectaculis, przećiwko komedyom piſał, nápomináiąc Krześćiány, áby z śiebie błazenſtw nie czynili, w máßkáry śię nie ubierali, y przywodźi ſłowá Duchá ś. te, Devter. 22. 5. Aby ná te komedye y dźiwowiſká nie chodźili, onymi śię brzydźili, y przywodźi ſłowá

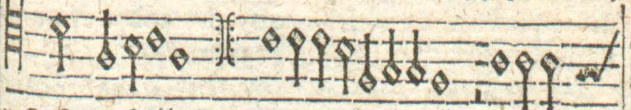
Duchá ś. te, Psal.1.1. *Błogosłáwiony mąż,* &c. *y iedne niewiástę ktora ßátan opętał przykomedyey, ktorego gdy wyganiano, mowił, Nálazłem ią ná spráwách moich.* Hieronim. in Psal.1. *mowi:* Tertullianus, *słowá tego Psálmu, Błogosłáwiony mąż,* &c. *twierdzi że máią być rozumiane o tych ktorzy nie chodzą ná dźiwowiská Pogáńskie,* &c. Concilium 6. Constantinopol. Can.62. *koniecznie zákázuie y zábránia, ludźiom Krześćiáńskim tancow, komedyi, dźiwowisk, y świąt Báchusowych,* &c. Mantuanus lib. Fast. f.268. *tákże y* Polid: l.5. c.2. de Invent. *z komedyi mięsopustnych ßydzą, one gánia, y z Pogáństwá wywodzą,* &c. Rotomagenses *niewiástę iedne spalili, ktora się byłá po chłopsku ubráłá.*

PIERWSZA PIESN PRZECIW ROSPVSTNEMV ZYWOTOWI.

IAko obżárstwá Pan Bog zákázuie / Eccles: 37.32. Proverb:21.17. 23.20. Luc:21.34. ták y pijáństwá / Luc.21.34. Abowiem pijáństwo / I. rozum odeymuie człowiekowi / Proverb: 23.31. Eccles: 19.2. Isa: 28.1. Oseæ 4.11. II. Vboży / Prov: 21.17. Eccles: 19.1. III. Táiemnice odkrywa / Proverb:31.4. Abac:2.15. IV. Zwády wßczyna / Proverb:20.1.23.29. Eccles: 31.38. Oseæ 7.5. V. Chorob / bolu / przymnaża / Proverb.23.29. VI. Do nierządu zápala / Prov:20.1. Ephes.5.18. Genes.19. VII. O śmierć zábitą przypráwia / Czego mamy przykład w Ammonie / 2 Reg:13. W Olofernesie / Iudit 13. W Symonie Kápłanie nawyżßym y w Syniech tego / 1. Mach.16. VIII. Potępienie y gniew Boży zá sobą wiedźie / Isa.5.11. 1 Cor.6:10

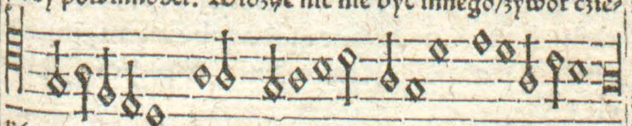

TO słußna z wiernych kázdemu / vznaworzyć się Bogu sámemu / podług

wßy swoie złośći / Rep.

swey powinnośći. Widząc nic nie być innego / żywot człe-

ká pobożnego / iedno vstáwiczną skruchę / á prawdziwą pokutę.

Ma się tedy ták vzbroić / áby możnie boiował / Re: Przećiw świátu obłudnemu: y záwße się gotował / Ná krzyż y prześládowánie / ktore wierni Krześćiánie / dla prawdy vćierpieć mußą: záraz gdy iey zákußą.

Sobie ni w czym nie folguiąc / ni w czym nie pobłażáiąc / R: Lecz náturę złą hámuiąc / á władzey iey nie dáiąc / Vskramiáiąc swoie ćiáło / by Bogá nie obrażáło / proßąc ná pomoc świętego / Duchá sobie Páńskiego.

Kogoć on znowu przetworzy / á serce twárde zmorzy / Re: Namiętnośći też krußy / nierządne w iego dußy / Będźie w cnotách pomnożony / iáko práwie odrodzony / y ták zwyćięży ßátáná / świátá możnego Páná.

Gdyżeśmy przyßli ná czásy / we złośćiách położone / Re: Ktore nam są w Piśmie świętym zdawná opowiedźiáne / Przetoż złe dni odkupuy

my/ to iest/ świátu nie folguymy/ żądze ćiáłá v- martwiaymy/ á iuż pokute czyńmy.

Strzeżmy śie biesiad rozpustnych/ tákże táńcow Pogáńskich/ Rep: Bo ich mamy zákazánie/ w iásnych wyrokách Páńskich: Mowi Syrách/ Z tánecznicą/ nie siaday/ bowiem zginiesz z nią: A skarał Bog tánczniki/ w puszczy Izráelczyki.

Strzeżmy śie pijáństwá záwsze/ ktorego nam broni Pan/ Rep: Bo pijáństwo w nierząd wiedźie/ rozum odeymuiąc nam/ Vboży nas/ zwády wszczyna/ y táiemnice odkrywa/ bolu przymnaża/ w gniew Boży/ y w piekło nas przywodźi.

Strzeżmy śie też y obżárstwá/ nam wszem zákazánego/ Rep: A mászkárámi nie czyńmy/ obrázow Bogá swego: Komedyiom pokoy daymy/ ná mándat Boży pomnimy/ Ktory zákázuie tego/ przeklináiąc tákiego.

Pámietaymy ná Sodome/ y co w potop zginęli/ Rep: Tákże ná syny Jobowe/ ći gdy iedli y pili/ táńcowáli/ w krotochwili/ skarał ie Bog w teyże chwili/ iedne wodą/ drugie ogniem/ á trzećie záwáleniem.

Tákći też będźie y tego/ złego świátá skończenie/ Rep: Pan mowi/ gdy śie w złość wdádzą/ Ludźie/ przyidźie zginienie: Przetoż śie my tego boymy/ w pobożnośći czuiąc żyimy/ Páná w trzeźwośći czekaymy/ szátáná nie słuchaymy.

Łowić on nas kształtem dźiwnym/ krążąc iáko Lew srogi/ Rep: Ale my stárániem pilnym/ Nie daymy śie zwieść z drogi: A Bog Oćiec miłośćiwy/ w obietnicách swych prawdźiwy/ Da rátunek nászey mdłośći/ mocą swą z wysokośći.

Z ktorym bysmy przebywáli/ po tey tu śmiertelnośći/ Rep: A ná wieki vżywáli/ wesela y rádośći/ Prośmy sercy nabożnymi/ A bądźmy tego pewnymi/ żeć on nas wysłucháć raczy/ á sług swych nie przebaczy.

* Prośmy ćie miły Pánie/ wysłuchay prośby násze/ Rep: Do ćiebieć śie vćiekamy/ teraz y w kázdym czáśie/ Rácz nam dáć żywot pobożny/ by z słowem twoim był zgodny/ A potym dobre skonánie/ y z tobą krolowánie/ Amen.

WTORA PIESN PRZECIW ROZPVSTNEMV ZYWOTOWI.

ROzpust Mięsopustnych pismo ś. Isa: 5. Iob: 21. Luc: 17. 21. zákázuie. Senat Rzymski zá pogáństwá/ pisze Livius lib: 9. Decad: 4. y AVGVST: lib: 6: cap: 9. de Civ: Dei, Bachanalia potępił y zniosł. A przyczyną rospust Mięsopustnych iest/ post poniewolny/ ná brákowániu pokármámi záłożony: czytay o tym wszytkim Polidor: lib: 5. cap: 2. de Invent: Rerum. Ktorego lepieyby zániecháć/ á záwsze skromnie żyć.

Notá iáko, Boże moy/ rácz śie ná de: &c.

WIdźim Bożego gniewu pewne znaki/ Rep: A kto wie ieśliż nie przyidźie czás táki/ Jáki był przyſzedl tám ná pięć miaſt onych/ W grzech záwiedźionych.

Gdźie ták z doſtátku iáko z prożnowánia/ R. Y z vſtáwicznych bieśiad ſpráwowánia/ Tákie obrzydle nád obyczay wſzytki/ Byly tám zbytki.

Wſtyd ták nie zwykle złośći y wſpominác/ Rep. Że ſie ná ich glos Bog nie mogl otrzymác/ Widzac iż przyſzlá gwaltowna potrzebá: Aż zſtapil z niebá.

Chcac pewnie wiedźieć/ iák Pan nieſkwápliwy/ R: Tákli ſie wzgore ich złośći wynioſly/ Co vſtáwicznie o pomſte wołály/ ná lud niedbály.

Vbogo ſie w tych miáſtách miálá cnotá/ R: Gdźie zá ledwie ſámo czwárte° Lotá/ Poſłowie Páńſcy/ ná ten czás záſtáli/ gdy złość karáli.

Ták w málym poczćie ſkoro wyſzli z miáſtá/ Re: Nád zákazánie mieſzczeſna niewiáſtá/ Slyſzac krzyk w mieśćie/ iż ſie obeyźrzálá/ Słupem ſie sſtálá.

Ledwie Lot vſzedł/ ze dwiemá corkámi/ Re: Ná bliſka gore przed tymi plagámi/ Gdy z niebá vpadl deſzcz z ogniem zmieſzány/ Ná zle mieſzczány.

Gdźie w tych kráinách/ miáſtá / y wśi wſzytki/ R: Folwárki z bydly/ y Polá z vżytki/ Gwałtowny ogień / y z láſy źwierzatká / Pożárł doſzczatká.

A Lot co vſzedł/ y krył ſie ná ſkále/ Rep: W ſtátecznośći ſwey/ nie mogł wytrwác cále: ſproſne opilſtwo / w co go tám wpráwilo / Day ſie nie zbyło.

Tákći gdźie weźmie/ moc ten grzech przeklety/ Re: Z trudná ma przed nim vść/ y człowiek świety: Acz złym y dobrym roznie go Bog płáći/ Bo złego tráći.

Lecz gdy pobożny z krewkośći vpádnie/ Re: Jednák przyść może/ ku naprawie ſnádnie/ Gdyż Pan łáſka ſwa / grzech iego pokrywa/ Krwia ſwa omywa.

Y trzebáſz było wſpominác Sodomy? Rep: Poyźrzymy iedno dźiś káżdy w ſwe domy: Pewnie z nia wſzedy zrownamy złośćiámi/ Znamy to ſámi.

Nic nas nie ruſza tákowe przeſtrogi/ Rep: A moc tym wietſza bierze w nas grzech ſrogi/ Stráſzliwe głoſy niebá przebiiáia / Co nań wołáia.

Rozmnożyły ſie tańce y bieśiády/ Re: Piiańſtwá ſrogie miedzy Krześciány / Obżárſtwá/ zbytki/ ktorych nie czynili/ Choć y Pogáni.

Nie pomnia ná to ſłowni Krześćiánie/ Rep: Że pewnie Pan Bog dopuśći karánie / Ná lud złośliwy / co niechce trzeźwie żyć / Y przeſtác grzeſzyć.

Przetoż my wierni ktorzy Bogá znamy/Rep.
Niego Syná/wktorego wierzymy/Przeſtańmy
grzeßyć/świátu nie folguymy/Bogá ſie boymy.
Tańce Pogáńſkie/y ßátáńſkie ſtroie/Re. Pi-
iáńſtwá ſproſne / y zle żadze ſwoie / Porzućmy
wßyſcy á pobożnie żyimy/ná ſad pomnimy.
* O Pánie Boże wywiedź nas z Sodomy/R.
Oczyść z niey náße miáſtá / wśi / y domy / By-
chmy od złego predko vćiekáli / Plag ſie lekáli.
A po tym nedznym tutecznym kłopoćie/Rep.
Nie day nam gorzeć w wiekuiſtym poćie/ Przez
Jezu Kryſtá ſynaczká twoiego/Páná náßego.

Modlitwa.

PAnie Boże wßechmogacy/ tyś nas ſtwo-
rzył ná obraz ſwoy święty/ ty nas żywiß/
broniß czáſu wßelákiego/y dałeś nam po-
znáć namilßego Syná twego Jezuſá Kryſtuſá/
ktory nam roſkazał/ábyſmy ná świećie pobożnie
żyli/świát opuśćili/á wźiawßy krzyż/ábyſmy zá
nim vſtáwicznie chodźili: przetoż ćie pokornie
prośimy / iáko dáwce dárow niebieſkich / day
nam Duchá świetego/ſerce czyſte w nas ſtworz/
ábyſmy ćiebie znáiac / pobożnie / ſpráwiedliwie/
trzeźwie/ y świątobliwie ná tym świećie żyli/ o-
czekawáiac przyßćia Syná twego miłego/ktory
ma przyść w ten czás / gdy ſie zły świát vda ná
zbytki / y ná roſkoßy márne / ktore iuż miedzy
Krześciány ták bárzo rozmnożyły ſie/ że o pom-

ſte do ćiebie wołáia / dla ktorych doznawamy
gniewu twego/mieczá nieprzyiaćielſkiego / gło-
du ćießkiego/powietrza morowego: vmartwiże
ćiáłá náße : pohámuy pożadliwośći náße : zá-
grodź droge zbytkom náßym. Spraw to miły
Oycze / ábyſmy vczynkámi dobremi świećili/y
w nich ſie pomnażáli / á niewiernym báłwo-
chwálcom y roſpuſtnikom tego świátá/dobrym
przykłádem byli: świątobliwym żywotem/y do-
brym obcowániem / ábyſmy ich budowáli/ y to-
bie nimi wdźieczność pokázowáli zá dobrodźiey-
ſtwo twe/ktoreś nam okazał w ſynu twym/ wiá-
re też náße ábyſmy imi wyświádczáli. O miły
Pánie nie dayże nam zginać z tym złym świá-
tem : wybawże wierne twoie z niebeſpieczeń-
ſtwá/ iákoś wybáwił Lotá z Sodomy / ktoraś
karał ogniem dla zbytkow/iákoś wybáwił Noe-
go czáſu potopu/ktoryś był przepuśćił ná świát
dla wßeteczeńſtwá : pohámuyże ſam miły Pá-
nie tego złego świátá : tańce pogáńſkie / piiań-
ſtwá Epikurſkie / wßeteczeńſtwá Sodomſkie/
okrućieńſtwá Tátárſkie / obyczáie złe / ſam v-
ſkrom moca Boſtwá twego: Ludźiom niewier-
nym day vpámietánie / á wiernym twoim day
świátá zwyćiezenie: błogoſław im ná tym nizer-
nym świećie/á po śmierći day im żywot wie-
czny. *Oycze náß ktoryś ieſt, &c.*

Piesni O Smierci, Y Przy Pogrzebie.

Eccleſ: 38. 16.

Synu wylewáy łzy nád vmárłym / á żáluy iákobyś miał co naprzykrßego ćierpieć: á podług zwyczáiu vmárłych / przykryi ćiáło iego / á nie odwłaczay pogrzebu / ⁊c.

I. Wykład mieyſc głownieyßych piſmá ś. przez Doktory Krześćiáńſkie / ktorymi Rzymiánie vpornie dowieść chcą / iáko Czyśćá / ták y modlitw zá vmárłe.

2 Machab: 12. 43.

I. *TE Kśiegi nie ſą Kánoniczne ále Apokriphá, z ktorych Doktorowie Krześciánſcy nie każą bráć świádectwá, ná potwierdzenie wiáry; ále ie tylko każą czytáć, y to z proba y trzeźwie, dla hiſtoriey y obyczáiow.*

Hieronymus Præfat. in Proverb. Salomonis.

Iáko tedy kśięgi Iudyt y Tobiaßowe y Máchabeyſkie, czytáć w prawdzie Kośćioł, ále ich nie przyimuie między piſmá Kánoniczne: ták y te dwoie kśiąg, niechay czyta ku zbudowániu ludu proſtego, nie ku powadze potwierdzenia náuk Kośćielnych. Tenże præfat. in lib. Regum, ſeu in Prologo Galeato: *Kśiąg ſtárego zakonu ieſt dwádzieśćiá y dwoie. A wyliczywßy ie, ták mowi: Abyśmy wiedzieli, cobykolwiek, okrom tych kśiąg było, między Apokriphá ma być położono. A ták Mądrość, Syrách, Iudyt, Tobiaß nie ſą w Kanonic.*

Cyprianus in Expoſition. Symboli, cap. 36. *Te ſą kśięgi ktore Oycowie między Kánoniczne włożyli, z ktorych wiáry naßey dowody ważne mieć chćieli. VViedźieć iednák mámy, że y drugie kśięgi ſą, ktore nie Kánoniczne, ále Kośćielne przodkowie naßy przezwáli, iáko Mądrość Sálomonowá, Syrách. Tákowego rzadu ſą kśięgi Tobiaßowe, Iudyt, y Máchábeyſkie kśięgi; ktore iednák wßytkie czytáć w Kośćiele chćieli, ále nie bráć ná świádectwo wiáry potwierdzenia.*

Athanaſius in Synopſi: *VVßelkie náße, ktorzy ieſtechmy Krześćiány, piſmo, od Bogá ieſt nádchnione, kśięgi ma, nie niezliczone, ále zliczone, y pewnym Canonem wyrázone y ogárnione. Y wyliczywßy ie, mowi: Ieſt tedy kśiąg Kánonicznych ſtárego zakonu dwádzieśćiá y dwoie: oprocz tych, ſą też y inße kśięgi ſtárego zakonu, ále nie Kánoniczne, ktore tylko czytáią Cátechumenom.*

Cyrillus Catech. 4. de Sacra Scriptura.

Czytay piſmá święte, to ieſt, Dwádzieśćiá y dwoie kśiąg ſtárego Teſtámentu, ktore śiedmdźieśiat wykłádaczow przełożyli z roſkazania Ptolomeuſowego, á kśięgámi Apokryphnemi, nie baw śię: te tylko piſmá, pilnie rozmyślay, ktore w Kośćiele śmiele czytamy. Dáleko mędrßy y nabożnieyßy byli, á niżeli ty, Apoſtołowie, y pierwßy Biſkupi, wodzowie prawdy, ktorzy ie nam podáli: A ty będąc ſynem Kośćielnym, nie przeſtępuyże gránic iego.

Ioſephus lib. 1. contra Apionem, *y ten kśiąg Máchábeyſkich y inßych nie kłádzie w poczet kśiąg Kánonicznych, słowá iego ſą: (ktore przywodzi y* Euſebius lib. 3. cap. 9. Hiſt. *one pochwaláiąc, y z nim śię zgadzáiąc) V nas niemáß kśiąg nie niezliczonych y z ſobą przećiwnych; ále tylko ich ieſt dwádzieśćiá y dwoie, ktorym ſłußnie ma być wiárá dána. Są y drugie, ále nie ſą tákiey wiáry, iáko pierwße; to dla tego, iż iuż ná on czás nie było pewney ſucceſsiey Prorockiey.* Gratianus diſt. 16. in Canon. Canones; *Między Apokriphá, to ieſt, Xięgi bez pewnego authorá, iáko, Mądrość Solomonowá,* Eccleſiaſticus, Iudith, Tobias, *y kśięgá Máchábeyſka, (bywáią policzone) á wßákoż bywáią czytáne; ále z przygody, nie powßechnie. VV poczet kśiąg Kánonicznych, tych kśiąg Máchábeyſkich nie kłádą y ći; iáko* Origenes *u Euſebiuſá* lib. 6. cap. 19. Melito *Biſkup, u tegoż Euſebiuſá* lib. 4. cap. 23. Hilarius præfat. in Pſalm. Nazianzenus in Carmine de legitimis libris. Epiphanius hæreſ. 8. *y* lib. de Menſuris. *Grzegorz Papież* lib. 19. Moral. cap. 13. in cap. 29. Iob. Lyra præfat. in Tobiam. *A co więtßa, y* Concilia, *iáko Laodyceńſkie* Can: 59. *A* Concilium Romanum ſub Gelaſio, *ácz przyimuie pierwße kśięgi, ále wtorych nie przyimuie,* Vide Tomum I. Conciliorum. *Niesłußnie tedy nápiſał* Auguſtinus lib. 18. cap. 36. de Civit: Dei: *kśięgi Máchabeyſkie nie żydzi, ále Kośćioł zá Canoniczne ma. Ktoryż? A to my ináczey z wiela Doktorow ſłyßymy, wyiawßy, żeby wßyſcy*

ći nie byli Kośćiołem. A wßakoż przećie tenże Auguſtin, ná inßym mieyſcu lib. 2. cap. 23. cont. Epiſt. Gaudentii, te kśięgi każe czytáć oſtrożnie y trzeźwie; á to nie bez przyczyny, bo w nich widział wiele błędow, zá czym nie ſą tákowey wagi według ſámegoż Auguſtiná, iáko inße, słowá iego ſą: Tych kśiąg niemáią Zydowie zá zakon, y zá Proroki, o ktorych Pan wydał świádectwo, iáko o świádkách ſwoich: ále przyięte ſą od Kośćiołá nie bez pożytku, ieśliże trzeźwie będą czytáne ábo słuchane, á zwłaßczá dla onych Máchábeyczykow, ktorzy iáko prawdziwi Męczennicy dla zakonu Bożego od prześládowcow wiele ćierpieli. To nie dla ofiárowánia zá umárłe.

II. W tych kśięgách pełno ieſt rzeczy z prawdą niezgodnych y zmyślonych, iáko o ſkryćiu Arki, 2 Machab. 2. 4. O śmierći Iudáſowey, 1 Machab: 9. 18. 2 Machab: 1. 10. O śmierći Antyochowey: 1 Machab: 6. 16. 2 Machab: 1. 14. 2 Machab: 9. 28. Opußczam inße niezgody y rzeczy zmyślone, ktore widząc y ſam Lyra Mnich, ták napiſał, in cap: 10. lib: 2. Te kśięgi od wielu zá Apokrifne poczytáne ſą, dla tey trudnośći o śmierći Antyochowey, dla Arki, y dla inßych rzeczy. A nie tylko w nich pełno ieſt niezgod, y zmyślonych rzeczy: ále w nich pełno ieſt zabobonow, bałwochwalſtw, obyczáiow Pogáńſkich: Iuż ná on czás bowiem ná zchyłku Zakonu, przećiwko roſkazániu Bożemu, wiele rzeczy Zydowie czynili k woli Pogánom: obyczáiow ich náśládowáli, ofiáry Bogom Pogáńſkim ofiárowáli: o czym czytamy, 2 Machab: 4. Nie dziw, choćby y ofiáry ná on czás Kápłani wymyślili zá umárłe, według zwyczáiu Pogáńſkiego, dla pożytku ſwego. III. Kśiąg tych wtorych nie było nápiſánych ięzykiem Zydowſkim, tylko Greckim: słowá ſą Hieronymowe, præfat: in lib. Regum. Máchábeyſkie kśięgi pierwße, Zydowſkim ięzykiem nápiſáne nálazłem, á wtore po Grecku nápiſáne: A ták wtorych xiąg pierwßemi trzebá probowáć, według onego co nápiſano w Dekretách, Diſt: 9. Can: Vt Prawdá ſtárych kśiąg, z Zydowſkich kśiąg ma być probowána. IIII. Ioſephus lib: 12. Antiquit: y lib: de Imperio rationis. Hiſtoryk Zydowſki wſpomina pierwße kśięgi, á z wtorych tylko hiſtorya o śiedmi bráćiey, 2 Mach. 7. o ofierze tey námnieyßey wzmianki nie czyni. V. Ci co byli pobići ná woynie, tedy byli pobići dla grzechu obrzydłego, y przekle-

tego, to ieſt, dla złodźieyſtwá, ktorego ſię byli dopuśćili, gdy pokrádli rzeczy bałwánom ofiárowáne, y ſobie ie przywłaßczyli, iáko támże hiſtoria ℣ 40. świádczy, ktorego był Bog koniecznie zákazał: o czym czytamy w kśięgách 5. Moyzeßowych, cap: 7. 25. W kśięgách Iozuego, cap: 6. 18. O ktory grzech kazał Pan Bog karáć ſrogo tych, ktorzyby ſię go byli dopuśćili. Czego mamy przykład w Achánie, ktorego było ukámionowano, y rzeczy iego ſpalono, iáko świádczy Iozue cap: 7. Nie był to tedy grzech máły, y niewiádomy, ále wielki y śmiertelny, potępienie wieczne przynoßący. Nie potrzebnaby tedy była rzecz zá te ofiárowáć, y według ſámych Rzymian, ktorzy byli potępieni, ktorzy zgrzeßyli, grzechem śmiertelnym, dopuśćiwßy ſię obrzydłośći y przeklęctwá przed Bogiem. VI. Iudás mąż pobożny nie poſłał pieniędzy do Ieruzálem ná ofiárę, zá grzech ná woynie pobitych; wiedział bowiem, że Pan Bog w Zakonie ofiáry nie poſtánowił zá umárłe, tylko zá żywe, á oſobliwie zá te, ktorzy z niewiádomośći grzeßyli, iáko czytamy w kśięgách 3. Moyzeßowych, cap: 4. 2, y 13. A ći nie z niewiádomośći zgrzeßyli, y nie grzechem powßednim, ále śmiertelnym. Pomniał też y ná Iozuego, ktory zá Achána, ukámionowánego dla tákowegoż grzechu, nie ofiárował: o czym piße Iozue cap: 7. Nie mogł tedy onych pieniędzy ſłáć ná ofiárę zá grzechy zábitych: ále zá grzechy ludźi żywych pozoſtáłych, áby ich Pan Bog dla onego grzechu, ktorego ſię byli owi pozábiiáni dopuśćili, nie karał. Abowiem on grzech wßytkiemu woyſku był poczytány, iáko y on Achánow, Iozue 7. 11. y dla tegoż prośili Páná Bogá, áby on grzech zgłádzony był, áby ſię im to nie przydáło, co woyſku przedtym Iozuego, dla grzechu Achánowego, y co Pan Bog obiecał dopuśćić ná wßytko woyſko, dla tákowego grzechu, Iozue 6. 18. Słowá ſą hiſtoryey: ℣ 42. Vdawßy ſię tedy ná modlitwy, prośili áby był zgłádzon grzech on do końcá, ktory ſię był ſtał. VII. W texćie Greckim tych słow, Zá grzechy umárłych, niemáß, áni w ſtárych Exemplarzách, áni też y w Wulgáćie, tylko ná margines: ktore zá czáſem niektorzy do textu przyßyli: te tam ſą słowá, Poſłał pieniądze do Ieruzálem ku ſpráwowániu ofiáry zá grzech. Skąd ſię pokázuie, że nie tym umyſłem Iudás poſłał pieniądze do Ieruzalem, iáko rozumiał Hiſtoryk, to ieſt, nie ná ofiárę zá grzech umárłych, ále żywych. Nie dziw iż te słowá przyſąſtrzy-

gowáli, gdyż co w Greckim texcie iest, Posłał dwa tysiacá, to oni ze dwu, dwánaście uczynili: rádzi wiele biora, wola dwánaście tyśięcy, niżeli dwá. VIII. *Acz to było rozumienie Autorá tych ksiag, człowieká w Zakonie prostego, żeby Iudás miał posłáć pieniadze do Ieruzálem ná ofiárę, ábyśię zá one pobite modlono: (o czym Iudás nie myślił) iednák przećię tenże Autor nie rozumiał, áby dla tego miał Iudás posłáć pieniadze, żeby oni pobići mieli być wybáwieni z mak Czyśccowych, (bo Czyśćá w stárym Zakonie nie było) áni z Limbusá zmyślonego, ábo żeby śię im tám iákich mak ulżyło: ále dla tego, áby czásu zmartwych wstánia mogli naleść łáskę, y odpußczenie grzechow, áby mogli mieć zostáwiony upominek miłości. Bo ták tám mowi, tę przyczyne dawaiac,* ℣ 43. *Bárzo dobrze y umieiętnie to czyniac, iáko ten ktory to myślił o zmartwych wstániu, támże,* ℣ 45. *Zacny to upominek miłości był zostáwiony, y dokłáda, Ze Iudás pámiętał o ich zmartwych wstániu, nie o mękách iákich doczesnych. Bo ták tám mowi* ℣ 44. *Abowiem by śię był nie nádziewał, że oni ktorzy byli pobići, zmartwych wstáć máia, &c.* IX. *Ten Autor názywa one pobite pobożnie z świátá zeszłymi, y wmawia też y w Iudásá, iákoby był tego rozumienia. Co iest przećiwko pismu ś. ktore názywa tákowych obrzydłymi y przeklętymi, w księgách 5. Moyżeßowych* cap. 7. *Y przećiwko sámemu skutkowi, bo ich dla onego grzechu pozábiiano, Hist: świádczy,* ℣ 40. y 42. *Słowá sa Autorowe* ℣ 45. *Nad to, iż obaczał, że tym ktorzy pobożnie z świátá zeszli, &c. Ieśliż byli pobożnymi, tedyć nie potrzebowáli odpußczenia grzechow po śmierći, ßli zaraz do żywotá wiecznego, iáko y oni młodzienczy, o ktorych czytamy w tychże xięgách* cap. 7. 36. *Ieśli też niepobożnymi, iákoż ták zá pewne, bo się dopuśćili przeklęctwá, tedyć ßli ná potępienie, gdźie im ofiárá żadna pomoc nię mogłá, według onych słow,* In inferno nulla est redemptio. X. *Ten Autor, opisuiac Historya, odpußczenia prośi, ieśliby w czym wystapił, iáko czytamy w tychże xięgách* cap. 15. 39. *czego żaden święty, duchem Bożym rzadzony, pisząc xięgi święte, nie czynił. A przetoż słußniey mu mamy to odpuśćić, że zbładźił około ofiar zá umárłe: bo tego zakon nie roskázuie, áni Prorocy czynili: á niżeli stad dowodu bráć modlenia się zá umárłe. Bo tenże Autor záleca też Raziaßá, ktory sámego śiebie zábił, iáko czytamy w tychże xięgách* cap. 14. *á przećię go*

w tym nie mamy náśládowáć. VV czym gdy go niektorzy chćieli náśládowáć, Kośćioł gánił im to, y zá mężoboyce osadzał. Czym się y Pogáni brzydźili, y do piekłá tákowych odsyłáli. XI. *VVedług Rzymian, w stárym zakonie żaden nie ßedł do niebá, (o czyścu nie moga się zgodźić bylli iuż ná on czás) ále tylko ábo do piekłá ná wieczne potępienie, ábo do Limbusá. Ieśli ći pozábiiáni ßli do Limbusá, á stámtad nie mogli wyniść, áż z inßymi Oycy, czásu zmartwych wstánia páná Krystusowego: tedyć byłá oná ofiára Iudásowá prożna zá nich. A ieśli ich oná ofiára z Limbusá wybáwiłá (czego nie pozwola) tedyć Krystus tám po Oyce nie chodźił, y prożno umárł, poniewaž był tákowy sposob zgłádzenia grzechow. Czego nie pozwala Páweł święty,* Hebr. 10. 4. *Ieśli ßli do piekłá, á zá nie ofiárowano, á czemuż też oni zá potępione nie ofiáruia. A przetoż z tad Rzymiánie, nie máia dowodu, ofiárowánia zá umárłe.* XII. *Te xięgi nie sa Proroká żadnego, iáko wyznawa* Iosephus: *Nie máia áni pewnego Authora, iáko piße* Gratianus. *Acz powiáda Hieronim żeby ie miał pisáć* Iosephus *historik Żydowski,* lib. 2. advers. Pelagian: *Ale ich ten nie pisał, tylko krotko w historiey swey dotykał dźieiow Máchábeyskich, iáko y inßych dźieiow z Bibliey świętey. Ktoś tedy inßy nie pewny, nie uczony, áni rzeczy wiádomy, te xięgi krotko zebrał z xiag Iázoná Cyreneyczyká, iáko sam o sobie wyznawa* 2 Machab. 2. 24. *Prożno tedy z tych xiag sprzećiwnicy ofiar zá umárłe dowodza. A też nie zgodźi się ofiára ich z ofiára Máchábeußowa: bo on ofiárował nie dla tego, áby duße onych pobitych z Czyścá wybáwił: ále áby czásu zmartwych wstánia mogły mieć sędźiego łáskáwego. A oni zás ofiáruia, áby dußom w Czyścu goraiacym pomoc mogli. Grecy, nie Papieżnicy, mogliby tego Máchábeußá zá s ba náciagáć, ktorzy się zá potępione modla, áby przed sadem znośnieyße karánie, y ná sadźie łáskáwego sędźiego, mogli mieć. Ták bowiem o nich piße* Sigismundus Herbestan: in commentario rerum Moscoviticarum fol. 41. *Grecy, Czyścá żadnego nie wierza. A iż zá umárłe pogrzebne nabożeństwo czynia, wierza, że tym moga znośnieyße dußam uprośić á odźierżeć mieysce, gdźieby tym łátwiey mogły ostátniego sadu czekáć.*

1 Regum 31. 13.

VV stárym zakonie ludźie płakáli y pośćili gdy kto znáczny u-

márt; á wßakoż czynili to, nie dla porátowánia duß umárłych ludzi, w mękách Czyścowych abo lymbuſowych, boć w stárym zákonie Czyścá nie wierzono; á z limbuſá też według rozumienia Papieſkiego nie mogły być wywiedzione ani wybáwione żadnemi uczynkámi. Ale pościli ná znák żalu y pokazánia ſmutku ktory mieli z śmierći, ktoregokolwiek człowieká. Płácz bowiem y Post ſą znákiem wierzchownym żalu: á też temu ktory ſię fráſuie y ieſt z czego żáłośćiw, niechce mu ſię śmiać áni ieść. Mamy tego iáſne świádectwo y dowod, nie tylko w Iákubie Pátriárße, Gen. 37. 34. w Iozephie Synie iego, Gen: 50. 4. w Aaronie, Num. 20. 30. w Moyzeſzu Devter. 34. 8. w Dawidzie Krolu 2 Reg. 3. 33. Ale y w ludu Izráelſkim, o ktorym ták mowi Hiſtoria, 2 Reg. 1. 12. Y żáłowáli, y płákáli y pościli ſię áż do wieczorá dla Saulá y dla Ionáty Syná iego, y dla ludu Páńſkiego, y dla domu Izráelowego, że polegli mieczem. Ioſephus hiſtorik, przywodząc to mieyſce ták mowi lib. 6. cap. 14. Antiquit: Mężowie Iabes z niewiáſtámi y z dźiatkámi pościli nád nimi, biiąc pierśi y płácząc Krolá y Synow iego, niechcąc ukuśić pokármu ábo napoiu. Tenże lib. 7. cap. 1. Antiquit: Dawid płácząc y wzdycháiąc z ſwoimi, wßytek dźień ná płáczu y żalu ſtráwił; ktory też więtßą miał żáłość z śmierći Ionáthánowey, ktory mu był wiernym przyiaćielem. Támże Dawidá, ták byłá śmierć Abnerowá ſtrapiłá, iż też niechćiał áni ieść, choć go przyiaćiele przymußáli. Tenże lib. 2. cont. Apion. Wypiſuiąc pogrzeb Żydowſki, mowi: Bog poſtánowił, áby wßyſcy żywi, gdy kto umrze, do grobu go doprowádźili, onego płákáli: Koßtownych pogrzebow nie ſpráwowáli, áni wyſtáwnych grobow budowáli. Modlitw y ofiar zá umárłe nie wſpomina, znáć że ich áni Bog poſtánowił, áni były ná on czás w używániu. Słußniey tedy w tym wierzyć Iozephowi Kápłánowi ſtarozakonnemu, ktory był dobrze świádom obyczáiow Żydowſkich, żyiąc ná on czás między nimi: á niżeli tym ktorzy powiádáią, żeby Izráelczycy y Dawid, mieli pośćić dla porátowánia duß umárłych ludzi.

Tob: 4. 18.

Hieronymus in cap: 16. Ierem: Obyczay ten był przynośić pokármy, y gotowáć uczte, (po náßemu, ſtypę) ludźiom płáczącym, &c. to ieſt, na Pogrzebie. Nie dla tego, iáko mowi Bellarminus lib: 1. cap: 3. de Purgat: áby ſię modlili zá duſzę zmárłego, (Bo tenże Doktor pißąc, in cap: 6. Galat: mowi: Poki ná tym świecie ieſteſmy, iáko modlitwámi, ták rádą, weſpołek możem ſię wſpomoc: ále iáko przed ſtolec Kryſtuſow przyidźiom, áni Iob, áni Dániel, áni Noe, nie może zá nikim prośić, ále káżdy brzemię ſwe poniesie. A też zá ſpráwiedliwego zmárłego, nie trzebá ſię modlić, według rozumienia ſámychże z przećiwnikow.) ále dla poćiechy płáczących, iáko to wywodźi támże Hieronym, ex cap: 31. Proverb: Co ſię pokázuie y z Ieremiaßá Proroká, ktory ták mowi, cap: 16. 7. Nie będą ułamowáć (przy umárłym) płáczącemu chlebá ku poćießeniu nád umárłym. Do czego ſłużą słowá Auguſtynowe, lib: 1. cap: 12. de Civit: Dei. One nakłády pogrzebowe, żywych ſą poćiechy, á nie umárłych pomocy. Należą tu y one słowá Orygeneſowe, ktory wſpomináiąc te ſtypy, mowi, lib: 3. in Iobum. Pámiątkę ludźi świętych czćimy, y rodźicow, á powinowátych náßych, w wierze umieráiących, nabożne wſpominánie obchodźimy: Częśćią ſię z ich ochłodzenia ráduiąc, częśćią też ſobie tákowegoż pobożnego w wierze dokonczenia, winßuiąc. To ieſt, Obchodźimy ludźi nabożnych z Księżą, z woływáiąc, wzywáiąc też ießcze y náſycáiąc niedoſtáteczne, ubogie, śieroty, y wdowy, áby náße święto było ná pámiątkę odpoczynku zmárłym duſzom, ktorych pámiątkę obchodźimy. Toć tedy, nie dla tego one ſtypy ſpráwowano ná Xiężą, y ná ubogie, áby ſię zá duße umárłych modlili, áby były z Czyśćcá wybáwione, ále dla poćiechy ſwey.

Pſal: 66. 12.

Hieronymus in hunc Pſalmum: Pokázuie tu Dawid zwyćięſtwá Męczennikow, ktore w rozmáitych mękách záſłużyli, y do iedney ochłody, to ieſt, do Kryſtuſá Pana, przez śidłá, przez krzyże, przez bićia, przez ognie, y upalenia, y przez inße rozmáite męki, (przez ktore y ofiárą przyiemną zſtáli ſię) powieda, że przeßli. Y przywodźi one słowá, Actor: 14. 21. Przez wiele utrapienia, &c.

Hilarius, ná ten Pſalm pißąc: Dawid słáwne śmierći przypomina Męczennikow, mieczá, ogniá, y głębokośći: ábowiem Bog wierzących w ſię doświádcza. Nie ták, iákoby nie miał znáć wiáry ich, ále iż też według Apoſtołá pokußenie przynośi doświádczenie. Bywáią tedy wierzący probowáni, nie dla wiá-

domości Bożey, ále dla ich doświádczenia. Y przywodzi tám rozmáite ſpoſoby, pokuſy, doświádczenia Męczenników: iáko więzienie, bićie, zśięćie, palenie, y topienie.

Chriſoſtomus, Homil: 3. in Mat: Oper: Imperf: Bywáią kußeni ludzie, iedni w niemocach, ábo w ſzkodach, ábo w śmierći miłych przyiaćioł, iáko Iob y Tobiaß: Drudzy w myślách przewrotnych ábo w nieufnośćiach, iáko Dawid: Trzeći w prześládowániu, iáko mowi Prorok w oſobie Męczenników: Doświádczyłeś nas Boże, á wypławiłeś nas ogniem, iáko pławią śrebro. A ták przez wodę nie rozumie ſię Krzeſt, áni przez ogien Czyśćiec zmyślony: ále pokuſy, ućiſki, prześládowánia, y inße niebeśpieczenſtwá, ktore Pan Bog dopußcza ná ſwe wierne tu ná świećie, dla doświádczenia ſię wiáry ich, co ſię pokázuie, nie tylko z tego wykłádu Doktorow Krześćiáńſkich, ále y z tych Piſm świętych, Iſa: 43. 2. 1 Pet: 1. 7. y z ſámego Dawidá, ktory w oſobie wiernych mowi támże: Doświádczyłeś nas Boże, á wypławiłeś nas ogniem. A też w Czyśćcu zmyślonym, niemáß ogniem doświádczenia duß, ále karánie; iáko y ſámi zprzećiwnicy mowią.

Iſaiæ 4. 4. Malach: 3. 3.

Ná tych mieyſcách nie mowią Prorocy o ogniu Czyścowym, ktoryby miał po śmierći oczyśćiáć plugáſtwá duſne, y żrzeć niezbożność, ále o ſámym Pánie ktory to miał czynić; y przetoż támże záraz dokłádáią Prorocy, Pan omyie plugaſtwá, Pan wyczyśći ſyny. A ten Pan, ieſtći Iezus Kryſtus, ktory krwią ſwoią grzechy náße omył, y oczyśćił, iáko Apoſtołowie święći świádczą, Heb: 1.3. 1 Ioh: 1. 7. Apocal: 1. 5. A tu nas ná świećie z plugáwośći grzechow oczyśćia, co ſię pokázuie z textu, nie ná onym ſądzie wálnym, iáko Auguſtinus lib: 20. cap: 25. de Civitate Dei, y Ambroſius in Pſal: 36. rozumieią, náćiagáiąc tych mieyſc Prorockich: átoli przećię o Czyśćcu ich Papieſkim nie wykłádáią, áni rozumieią. Hieronym záſię y Cyrillus, te Proroctwá o Krzćie wykłádáią, ſpołem ie przywodząc, y z ſobą złączáiąc, słowá ſą Cyrillá Doktorá in cap: 4. Iſai: Okrzczeni y omyći ieſteſmy, nie proſtą wodą, ále Duchem świętym, y ogniem Boſkim, y rozumnym: ktory plugáſtwá wyſtępkow nas zśiera y nißczy, y zmáze grzechu roztapia y trawi: á Hieronimowe in cap: 4. Iſaiæ: Tedy zbáwione będą oſtátki z Izráelá, kiedy ná Krzćie zbáwi-

ćielowym będą im grzechy odpußczone. O ktorym też Duchu, ſądu, y Duchu zápalenia, Ian Krzćićiel w Ewánieliey mowił: Iać was krzczę wodą, ále ktory po mnie przychodzi, on ći was będzie krzćił wodą y ogniem. Co ſię też tycze onego mieyſcá, Iſai. 9. 18. y tám nie mowi Prorok o Ogniu Czyścowym, ále o ſpuſtoßeniu źiemie żydowſkiey przez VVeſpeziáná mieczem y ogniem dla grzechow, iáko wykłáda Cyrillus in cap. 9. Iſai.

Micheæ 7. 8.

Hieronymus in hunc locum: VVidzi mi ſię, że tu mowi, według litery, Hieruzálem przećiwko Bábilonowi y inßym narodom, ktore ſię z niego náśmiewáły: Nie weſelćie ſię z upadku mojego: ábowiem zá zmiłowániem Páńſkim powſtánę, y obaczy nieprzyiaćiołká moiá Bábylon, y inße narody okoliczne, y záwſtydá ſię, ktora teraz mowi náśmiewáiąc ſię, Gdzie ieſt Pan Bog twoy. A według Duchownego wyrozumienia wykłáda to mieyſce o náwroceniu grzeßnego przez pokutę: bo tám záraz dokłáda, A toć ſię mowi o pokutuiacych. Y przywodzi one słowá Prorockie: Izali ten ktory upada, nie powſtánie? Ierem. 8. y one: Niechcę śmierći grzeßnego, tylko áby ſię náwroćił y żył. Ezech. 33. Przez Ieruzálem rozumieiąc wßelką duſzę, przez Babylon ten świát y Szátáná, á przez ćiemnicę, ćiáło, w ktorym tu ieſt dla grzechow iáko w iákim więźieniu. O ktorym ono więźieniu mowił Dawid Pſal. 142 Pánie, wywiedź duſzę moię z więźienia. Ktore słowá wykłádáiąc Auguſtin, mowi, Serm. 233. de Tempo: VVięźienie moie ieſt, do tąd, poko będę w ćiele śmierći. Doktorowie niektorzy to mieyſce rozumieli o ogniu wiecznym piekielnym, w ktorym, choć po wiele czáſow, powiedáli, że ſię miały męki niektorych Krześćian ſkończyć. Ktore tákowe mniemánie ich przypomináią, Hieronymus in cap. 66. Iſai. y Origenes Homil. 9. in Diverſos, dokłádáiąc tego: Co my ſámey wiádomośći Bożey mamy zoſtáwić. Ale mogli beſpiecznie mowić, że to nigdy nie będzie: ábowiem, tákowe mniemánie, ieſt przećiwne piſmom świętym, ktore świádczą, iż ná wieki wieczne z mąk piekielnych nie wynidą, ktorzy ſię tám raz doſtáną, Iſai. 66. 24. Matth. 25. 41. y 46. Apocal. 14. 11. Nie dowiodą tedy słowy Micheaßowemi Czyścá; á też iáko y ſámi wyznawáią, Prorocy po śmierći do Czyścá nie ßli, ále ná łono Abráhamowe.

Zachar: 9. 11.

Przez ten doł w ktorym to wody niemáß, Hieronym Doktor rozumie Piekło, z ktoregoby miał Pan Krystus Oyce święte wywieść, Słowá iego ſą, in cap. 9. Zachar: *A ty we krwi, &c. Co ſię ták rozumie: We krwi męki twoiey, tych ktorzy byli zwiazáni w ćiemnicy piekielney, w ktorey niemáß żadnego miłośierdźia, z łáski ſwey wywiodłeś. Potym gdy z martwych wſtał, ći ktorzy grzechem Adámowym zwiazáni byli, powſtáli z nim, y ukazáli ſię w Mieśćie świętym. Y dokłáda támże, z ſoba ſię nie zgadzáiac: W tym dole piekielnym, był on bogacz. Tenże* in Pſal. 29. *Wybawiłeś mię zdołu piekłá, gdźie ſa duße grzeßnych. Oycowie święći bedac wiernemi, nie ßli po śmierći do piekłá; ále proſto ná łono Abráhámowo w nádzieię męki przyßłego Meſiaßá, w ktorego mocno wierzyli, iáko ſię to wywiodło gruntownie przed pieśniámi o Wierze. A przez łono Abráhámowo, rozumie ſię nie* lymbus, *nie odchłan piekielna: ále kroleſtwo niebieſkie, co ſię pokázuie y z piſmá ś.* Matth. 8. 11. *y z Doktorow. Auguſtin nápiſał,* lib. 2. quæſt. Evangel. cap. 38. *łono Abráhámowo ieſt odpoczynek błogosłáwionych ubogich, ktorych ieſt Kroleſtwo niebieſkie, do ktorego, po tym żywoćie bywamy przyimowáni. Támże: łono Abráhámowe rozumie ſię táiemnicá Oycowſka, do ktorey Krystus po męce ſwey wſtawßy wźięty ieſt, iáko Aniołowie opowiedźieli uczniom zá nim pátrzacym: Przecz ſtoićie pátrzáiac w niebo &c. O ktorym łonie mowi* Ambroſius lib. de Bono mortis cap. 12. *Poydźiemy do Oycow náßych: Poydźiemy gdźie Abráhám święty łono ſwoie rozßerzył, áby przyiał ubogie, iáko przyiał y Lázárzá: w ktorym łonie odpoczywáia ći ktorzy ná tym świećie ćięßkośći y przykrośći odnośili. A* Nazianzenus *o Cezáriuſie mowił* in Orat. Funebr. Cæſar: *Wſtapiłeś do nieba, y ná łonie Abráhámowym odpoczywaß. Przez ten doł Bellármin* lib. 3. de Purgat. *rozumie doſyć obłedliwie czyśćiec zmyślony: bo według Grzegorzá Papieżá* lib. 4. Dialog. cap. 40. 55. *y Lombárdyki* Serm. de Commemorat. Animarum, *w Czyśću ieſt wodá: A tu mowi Prorok w ktorym nie máß wody. Támże záraz gáni wykład Hieronimow, powiedáiac, w Limbuśie byłá wodá poćiechy, co ſię pokázuie z Lázárzá. Toć tedy Hieronim, źle to mieyſce o limbuśie wykłádał, według y sámego Bellárminá. Przez ten doł, rozumie ſię właśnie piekło ono, z ktorego ieſtechmy wßyſcy wierni krwia Syná Bożego wypu-*

ßczeni y wykupieni, iáko świádczy Apoſtoł Páweł ś. Epheſ. 1. ℣. 7. Heb. 2. 14. *y Auguſtin Doktor to mieyſce wykłádáiac* lib. 18. cap. 35. de Civit. Dei. *Zácháriaß ná inßym mieyſcu do ſámego Krystuſá w Duchu Prorockim mowiac, o odpußczeniu grzechow przez iego krew mowi: A tyś we krwi Teſtámentu twego, więźnie wypuśćił z dołu, w ktorym niemáß wody. A coż przez ten doł chce rozumieć? iedno ſuchość głęboka nędze ludzkiey, gdźie niemáß rzek ſpráwiedliwośći, ále błoto niepráwośći.*

Matth: 5. 27.

Hieronymus in cap: 5. Math: *Z wyżßych, y zá nimi idacych słow, iáſny ieſt ſens, iż nas, Pan y zbáwiciel náß, pokoſmy ná tym świećie, do zgody nápomina, według y Apoſtołá mowiacego: Ze wßytkimi ludźmi,* &c. Rõ: 12. 18. Ambr: in c: 12. Luc: *Mattheuß ś. rozumie, że tu Pan mowił o poiednániu bráćiey niezgodliwey.* Chriſoſtomus, Theophilactus, *y* Euthymius, *to mieyſce właśnie wykłádáia o więźieniu docześnym zá dług tu ná tym świećie, nie o piekle, pogotowiu nie o Czyśćcu, o ktorym nie trzymał, áni wiedźiał Chrizoſtom, iáko zeznawał Márek Epheſki Biſkup, ná* Concilium *Báſileyſkim: o czym pißе* Sixtus Senenſ: Bibl: ſanct: annot: 295. lib. 6. *Drudzy Doktorowie to mieyſce o piekle wykłádáia, z ktorego ná wieki nie wynida, ktorzy ſię tám doſtána.* Athanaſ: *przypomniawßy te słowá Páńſkie, mowi,* lib: Quæſt: Quæſt: 61. *Dußá, gdy ſię z ćiáłem rozłaczy, y z tego żywotá wynidźie, iuż więcey nie może ſpráwowáć rzeczy dobrych.* Auguſt: lib: Homil: Homil: 5. *Pokiśmy ná drodze, zgadzaymy ſię z słowem Bożym: ábowiem potym gdy z tego świátá wynidźiemy, żadna pokutá, ábo iákie doſyć uczynienie nie zoſtáie, ále Sędźia, ſługá, y ćiemnicá. Tenże,* lib: de octo Dulcicii Quæſt: Quæſt: 1. *To słowo ná tym mieyſcu* Donec, *Aż, Dokad, o czáśie wiecznym wykłáda, ktory iednák wykład gáni Bellármin,* lib: 1. cap: 4. de Purgat: fol. 1809 *Nie dźiw, bo nie po iego plecách. Należa tu y one drugie słowá, z ktorymi ſię y to zgadza, y nimi ſię wykłáda, y obiáśnia,* Geneſ: 8. 7. Pſal: 110. 1. Mat: 1. 25. Mat: 18. 34. 1 Tim: 4. 13.

Mat: 12. 32.

Márek święty, Máteußá ś. wykłáda. Bo co Máteuß święty nápiſał, cap. 12. *Nie będźie mu odpußczono, áni w tym wieku, áni w przyßłym: To Márek święty,* cap: 3. ℣. 29. *położył: Nie ma*

odpuſczenia ná wieki. Ktore ſłowá uważáiac Auguſtyn Doktor z Márkiem świętym, Máteuſzá świętego wykłáda, Serm: 11. de verbis Domini. *Nie podpiera tedy to mieyſce, Czyśćá zmyślonego: A też w Czyśćcu niemáß odpuſczenia według ſámychże Rzymiánow; ále wyćierpienie, wykupienie, doſyć uczynienie, y zápłácenie do namnieyßego grzeſsku: á tu mowi Pan Kryſtus, Nie będzie mu odpuſczono. Do tego, mowi tu Pan o odpuſczeniu grzechu, á w Czyśćcu, iáko oni powiedáia, karánie Czyśćcowe bywa odpuſczone, ábo ráczey wypłácone. Doktorowie dawni mieyſcá tego o Czyśćcu nie rozumieli, ále o czáśie teráznieyßym, y o dniu ſadnym, to ieſt, ani tu pokoſię żywo, ani ná ſadzie oſtátnim, nie będzie odpuſczono.* Chriſoſtomus in cap: 12. Matth. *Ze wßytkich ludzi, iedni y tám y tu karánie odnioſa, iáko Sodomczykowie: drudzy tylko w tym teráznieyßym żywoćie, iáko wßetecznik on Korynſki: trzeći, w przyßłym żywoćie tylko, iáko Bogacz on: czwarći, áni w tym, áni w onym żywoćie, iáko Prorocy y Apoſtołowie. Támże: Stráßny on ſad ieſt, nieuſtrzeżone karánie, nieznośne męki, &c. Toż mowi* Theophilact⁹ in ca. 12. Mat: *piſząc.*

Auguſtinus lib: 21. cap: 24. de Civit: Dei. *Ieśliże nie ná tym świećie, tedy ná onym przyßłym po z martwych wſtániu będą niektorym grzechy odpuſczone.* Tenże li: 6. cap: 5. cont: Iulianũ. *Ieśliby żadne grzechy na onym oſtátnim ſadzie nie miáły być odpuſczone, mniemam żeby był Pan nie mowił o niektorym grzechu, Nie będzie mu odpuſczon, áni w tym wieku, áni w przyßłym.*

1 Cor: 3. 15.

To mieyſce, rozmáićie Doktorowie wykłádáia, Iedni przez ogien rozumieia krzyż, utrapienia, tu na świećie, iáko Auguſtinus, *y inßy. Drudzy, ſłowo Boże, ktore błędy pali, iáko* Ambroſius, *y inßy. Trzeći, ogien ſadowy po zmartwych wſtániu, ktory wßytko wypali, iáko* Origenes, *y inßy. Czwárći o ogniu piekielnym, ktory uſtáwicznie człowieká pali, á nigdy go nie ſpali; iáko* Chriſoſtomus, *y inßy.*

Auguſtinus lib. 21. cap: 26. de Civit: Dei, in Enchirid· cap: 68. *A on będzie záchowan, ále ták iáko przez ogien. Ieſtći iednák ogien pokuſzenie utrapienia, o ktorym ná inßym mieyſcu ieſt nápiſano: Roboty gárnczárſkiey doświadcza piec, á ludzi ſprawiedliwych pokuſzenie utrapienia. Tenći ogien ná tym niniey-*

ßym żywoćie to czyni, co Apoſtoł powiedźiał, &c.

Gregorius lib: 4. Dialog. cap: 39.

Aczkolwiek to mieyſce o ogniu utrapienia, w tym żywoćie może ſię rozumieć, &c. Tákże wykłáda to mieyſce Origenes Homil: 6. in Exod: *mowiac, Iáko piec probuie złotá, ták ludzi ſprawiedliwych pokuſzenie.*

Ambroſius in Pſal: 118. Serm: 13.

Ktorymi prośbámi odzierżę, áby przyßło ſłowo Boże, á weßło w Kośćioł, ſtáło ſię ogniem wypaláiacym, áby zgorzało śiano, ſłomá, y wßytko coby świátowe było wygorzało: ćięßki ołow niezbożnośći, ktory ſię w wielu znáyduie, áby ztopniał od ogniá Boſkiego, á żelázna iednák grubość grzechu, áby niebieſkim zmiękczáła zápaleniem: żeby ſię nápráwiły naczynia złote, y śrebrne, áby wßeláki madrych ludzi zmyſł, mowá wßeláka roſtropnych, od pałáiacey udręczenia goracośći upalona, ięłá być drożßa. Tenże, in Pſal: 118. Ser: 18. *A ten ogien ieſtći ſłowo Kryſtuſowe, y dobry ogien ieſt: ktory umie zágrzewáć, á nie umie palić, iedno ſáme grzechy. Tymći ogniem ná dobrym fundámenćie położonym, bywa doświadczone ono złoto Apoſtolſkie. A ták ten ogien umyſł czyśći, á błąd wypala. Y dla tegoż Pan mowi, Iuż wy czyśći ieſteśćie, dla ſłow, ktorem wam mowił.*

Origenes in Hierem: Homil: 13.

Słowo Boże ták ieſt pełne wßelkiey mocy, y ma tákowa moc, ktore może czyśćić wyſtępki. Tenże, in Epiſt: Rom: cap: 11. lib. 8. *VVßytko koniec wypali, á te iednák ktorzy błogosłáwieni ſa, badź te ktorzyby z Izráelitow, badź ktorzyby z Pogánſtwá poßli, ninieyßego czáſu náuki Ewánieliey ſłowo oczyśćia, ábyby byli tákowi, iáko byli oni do ktorych Pan mowił: Oto iuż wy czyśći ieſteśćie dla ſłow ktorem wam mowił. A ktoryby ſłowá Bożego y náuki Ewánieliey oczyśćienia wzgárdził, ſmutnym y męconym oczyśćieniom ſámego śiebie záchowuie, áby go ogien piekielny w udręczeniu czyśćił, ktorego áni Apoſtolſka náuká, áni ſłowo Ewánieliey nie oczyśćiło, &c.*

Ambroſius in Pſal: 118. Serm. 3. y 20.

VVßeſcy muſzą być przez ogien ſprobowáni, ktorzy ſię kolwiek chcą do Raiu wroćić. Támże: VVßyſcy muſzą prześć przez ten ogien: Bá y Ian Ewánieliſta, ktorego ták Pan umiłował: Bá y Pi[e]tr ktory wźiął klucze kroleſtwá niebieſkiego, y po morzu chodźił, y ten

muſi mowić, Przeßliſmy Pánie przez ogien, y przez wodę, á przywiodłeś nas ná ochłodę. Támże: VVßytkich ſię nas będzie doświádczał piec. Támże: Dzierżmyß ſię tedy pokiſmy tu, pokory, iż káżdy z nas, gdy przyidzie przed ſąd Páńſki, do onych ogniow, przez ktore przechodzić mamy, rzecby mogł, weyrzy na uniżenie moię, á wyrwi mię, &c. Tenże mowi in Pſalmum 36. *Ogniem będą czyśćieni ſynowie Lewi, ogniem Ezechiel, ogniem Dániel. Támże: A choć Pan zbáwi ſługi ſwoie, zbáwieni będziemy przez wiárę, iednák ták zbáwieni, iákoby przez ogien.*

Origenes in Luc. cap. 2. Homil. 14.

Ia ták rozumiem, iż po zmartwychwſtániu potrzebuiemy świątośći wyczyśćienia y ochędożenia: bo żaden bez grzechow powſtáć nie może, y iedna duſzá nie może być ználeźioná, ktoraby zaraz wßytkich grzechow prozna być miáłá. Tenże, in Pſal: 36. Homil: 3. *Przyidziemy do onego ogniá, w ktorym káżdego robotę iáka ieſt ogien doświadczy. A iáko ia mniemam, potrzebá nam wßytkim przyść do onego ogniá, choćiażby kto był Páwłem, ábo Piotrem, przyidzie iednák do onego ogniá.* Hilarius *powieda, iż y Pánná Márya, ná ſąd przeydzie przez ten ogien,* in Pſal: 118. Hieronymus in cap: 7. Amos: *Pan pozywał ná ſąd przez ogien, áby káżdego robotę iáka ieſt, doświádczył, iáko u Apoſtołá czytamy: Ieſli ktorego robotá zgore, ſzkodę odnieśie, ále ſam będzie zbáwion, wßákże ták iákoby przez ogien.* Lactantius lib: 7. cap: 21. *Ale y ſpráwiedliwych gdy będzie Bog ſądził, ogniem ich też będzie probował. Toż mowi* Rupertus lib: 3. in Geneſ: cap: 32. Bellarminus lib: 2. cap. 1. de Purgator: *Przez ten ogien Doktorowie niektorzy, nie rozumieią ogniá Czyśćcowego ále ogien ſądu Bożego. Drudzy przez ten ogien rozumieią ogien wieczny, á drudzy wypalenie świátá.*

Chriſoſtomus Homil: 9. in 1 Cor: 3. *Mowi Apoſtoł, Ieſli ktorego robotá zgore, ſzkodę popádnie, Oto iedná męká. A on będzie zbáwion, ále ták iáko przez ogien, Oto druga. A to ſię ták znáczy, iż on ſam nie ták zginie, iáko ſię roboty wniwecz obrácáią, ále zoſtánie w ogniu. Rzeczeſz, Tę rzecz zbáwieniem názywa. Názywa, ále nie zgołá, dla tegoż przydał: Iákoby przez ogien. Też ten zwyczay mowienia mamy, w ogniu zachowáne ſą rzeczy, ktore nie zgorzáły, áni ſię w popioł obrociły. Nie rozumieyże tedy*

gdy ſłyßyß o ogniu, áby ſię mieli wniwecz obroćić goráiący. A ieſli zbáwieniem táką mękę názywa: Nie dziwuy ſię: ábowiem zwykło ſię w rzeczách źle znáczących, używáć dobrych nazwiſk; á w dobrze znáczących złych. Iáko ná przykład: Imię poimánia, złego znáku zda ſię być imię: ále ku dobremu używa go Páweł, temi ſłowy: VVpoimánie wiedziemy wßeláki zmyſł ku poſłußenſtwu Kryſtuſowi. A záśię w rzeczy złey, zacnego używa słowá; Krolował grzech: á imię Krolestwá, częſto ſię bierze zá dobrą rzecz. Ták że y ná tym mieyſcu gdy mowi Apoſtoł: Zbáwion będzie, nic inſzego nie znáczy, iedno męki rozmnożenie, iákoby chćiał rzec; on wiecznie w mękách zoſtánie. To mieyſce tákże wykłáda Theophilactus: *y wßyſcy Grecy ták ie wykłádáli ná* Concilium *Ferrárſkim, iáko czytamy* in Proëmio Quæſt. de Purgato. *dokłádáiąc tego: Ogien, o ktorym mowi Páweł, nie ieſtći Czyśćowy; ále wieczna męká.* Gloſſa ordinaria in 1 Corin: 3. *dwa tylko ogniá wſpomina, ieden wieczny, drugi ktory świát wypali. Toć ták Doktorowie to mieyſce rożnie wykłádáli, y zwáli ie mieyſcem trudnym, iáko Auguſtin,* li: de Fide, & operib. cap. 15. *z ktorego Xiężá Czyśćá żadnym ſpoſobem dowieść nie mogą.* I. *Abowiem tu Páweł ś. mowi o ogniu duchownym, á oni o máteryálnym: bo iáko przez złoto, kámienie, &c. wiárá y uczynki dobre, przez drwá, śiáno, &c. grzechy rozumieią ſię, zeznawa* Auguſtin: lib: de Fide & operib: cap: 16. y Chriſoſtomus y Theophilactus in 1. Cor. 3. *ták też przez ogien rozumie ſię słowo Boże.* II. *Mowi tu Apoſtoł o náuce rozmáitey ktorą miał ogien słowá Bożego wypalić: A oni o oſobách.* III. *Mowi Apoſtoł o wßytkich budownikách ktorych náuki miał ſię ogien słowá Bożego doświádczáć, ták o Apoſtołách, iáko y o tych ktorzy ſą po Apoſtolech, twierdzi* Auguſtinus lib: de Fide & operib: cap: 16. Chriſoſtomus, Theodoretus in 1. Corint: cap. 3. *á oni śrzednie złych y dobrych.* IV. *Mowi Apoſtoł, iż miał doświádczáć ſię ogien słowá Bożego wßytkiey roboty, bądź złotey, bądź drewniáney: á oni mowią o iákichśi powßechnych Czyśćowych grzechách.* V. *Mowi Apoſtoł, o ogniu iáwnym: á oni ogniu ſkrytym, y podziemnym.*

1 Corint: 15. 29.

To mieyſce rozmáići Doktorowie, rozmáićie wykłádáli: iednák żaden z nich z tego mieyſcá Czyśćá y modlitw zá umárłe nie do-

wodził. Epiphanius Hæreſ:28. *to mieyſce wykłada, o tych ktorzy ſię krzćili, leżąc iuż ná śmiertelney poſćieli, słowá iego ſą: Drudzy dobrze y ſłuſznie te słowá wykłádáiąc mowią, iż ći ktorzy ſą bliſcy śmierći, ieśliby byli w náuce pobożnośći wyćwiczeni, dla tey nádzieie, przed śmierćią godni ſą okrzczenia: ukázuiąc, iż ten ktory umárł, zmartwychwſtánie, y dla tegoż potrzebuie odpuſzczenia grzechow przez omyćie.* Cyprianus Epiſt. ad Magnum. Chriſoſtom. Homil. 1. in Acta Apoſt. Auguſtinus lib. 20. cap. 9. de Civitat. Dei. *toż prawie mieyſce o takowych, ktorzy ſię* in agone mortis *krzćili, wykłádáią.*

Epiphanius, *tenże mieyſce to wykłáda, o tych, ktorzy ſię krzćili zá tych, imieniem ich, ktorzy iuż byli umárli, rozumieiąc iż on krzeſt onym umárłym czáſu zmartwychwſtánia, miał być pożyteczny, słowá iego ſą: Drudzy zá umárłe w imię ich krzczą ſię, áby, gdy zmartwychwſtáną, czáſu zmartwychwſtánia, nie byli karáni dla tego, iż nie byli okrzczeni. Toż rozumie y* Ambroſius, *gdy ták piſze* in 1 Cor: 15. *Niektorzy krzćili ſię zá umárłe, ieśli ktory prędko umárł; boiąc ſię żeby źle nie umárł, ábo żeby nie miał wſtáć, ktory nie był okrzczony: y ták żywy imieniem umárłego był krzczon. Y dla tegoż przydał Apoſtoł: Coż uczynią ći, ktorzy ſię zá umárłe krzczą. Przykłádem tym uczynku ich nie approbuie; ále wiárę mocną o zmartwychwſtániu pokazał. á* Tertullianus *nápiſał* lib. de Reſurr. Carnis cap. 36. *Niektorzy z præſumptiey w nádzieię zmartwychwſtánia, krzćili ſię zá umárłe. Tenże* lib. 5. cont. Marcion. cap. 19. *Nie rozumiey áby miał Apoſtoł być tego autorem, ábo potwierdźićielem. Próżno ſię oni krzćili zá umárłe &c. A ten błąd záczął ſię zá Apoſtołow, świádczy* Tertullianus loco citat. *á potym go fórytował Cerinth, piſze* Epiphanius Hæreſ. 28. *y Márcion Heretik, piſze* Chriſoſtom[9] Homil. 40. in 15. cap. Corint. *Tym ſpoſobem: Gdy kto z iego ſekty umárł, tedy ieden właził pod łożko umárłego, á żywi wkoło ſtáli około umárłego, pytáiąc go, ieśliby ſię chćiał okrzćić, nic niemowiąc: ow co był pod łożem, mowił, Chcę. zá nie odpowiedáiąc, potym onego zá umárłego krzczą &c. Tego błędu Apoſtoł tymi słowy nie approbował, iáko zeznawáią Doktorowie: ále iáko Kryſtus Pan onemi słowy, Czynćie ſobie przyiaćioły z mámonu nieſpráwiedliwego, owych niedbálſtwo y błąd confutował: ták y Apoſtoł Páweł święty, onym błędem, tych co nie wierzyli zmartwychwſtánia, przekonywał. Ták bowiem piſze* Anſelm[9] y Haymo *ná to mieyſce: Apoſtoł dowodził zmartwychwſtánia z błędu niektorych, ktorzy ſię krzćili imieniem umárłego.*

Sedulius y Thomas de Aquino, *ná to mieyſce piſząc, to mieyſce wykłádáią o grzechách, mowiąc: ktorzy ſię krzczą zá umárłe, to ieſt, áby były grzechy krzczących omyte.*

VVielki to był błąd, krzćić ſię zá umárłe, ále y to nie mnieyſzy był w ſtárym Kośćiele, ná niektorych mieyſcách umárłym kłáść w uſtá Sákráment, zeznawa Beatus Rhenanus in lib. Tertul: de Coron: Militis, *ktory błąd zgániło y znioſło* Concilium 3. Carthagin: Can. 6. *y* Concil. Conſtantino. ca. 83. *y* Antiſiodor. Can. 12.

Chriſoſtomus, Theophilactus, Oecumenius, *piſząc ná to mieyſce, słowá Apoſtolſkie wykłádáią o ćiáłách umárłych, áby powſtáły nieśmiertelne, słowá ſą Chriſoſtomowe* Homil. 40. in 15. caput Corint. *VVierzę umárłych zmartwychwſtánie, y w tę wiárę bywamy krzczeni: ábowiem to gdźie z inſzemi wyználiſmy, támże w Krzćilnicę wſtępuiemy. A toć to ieſt o co tu nápomina Páweł: Abowiem, ieśli nic nie ieſt zmartwychwſtánie, mowi, zá umárłe czemuż ſię krzćiſz? to ieſt, zá ćiáłá. Dlatego bowiem ſię krzćiſz, iż wierzyſz że ćiáło umárłe zmartwychwſtánie. Tegoż ieſt rozumienia y Tertullian* lib. 5. cont. Marcion: *Krzćić ſię zá umárłe, ieſt, krzćić ſię zá ćiáłá: ábowiem ćiáło umárłe pokázuiemy. Co uczynią ktorzy ſię zá ćiáłá krzczą, ieśliże ćiáłá niepowſtáną.*

Theodoretus, Caietanus in ca. 15. Corint. Auguſtinus cont. literas Petiliani lib. 2. cap. 7. *ukázuią y wykłádáią, iż okrzćić ſię zá umárłych, nic inſzego nie ieſt, iedno krzcząc ſię, nieść ná ſobie oſobę umárłego człowieká y zmartwychwſtałego. Do ktorego rozumienia przychyla ſię y Chriſoſtom, ktory mowi* Homil. 40. *Grob Páweł názywa krztem, Pogrzebieni ieſteśćie w śmierći iego przez krzeſt &c. Drudzy wykłádáią to mieyſce o grobiech umárłych, nád ktoremi ſię mieli niektorzy krzćić,* Hoſpin. lib. 2. de Origine rerum cap. 4. *Opuſzczam Auguſtiná, ktory nápiſał* lib. 2. cap. 25. cont: Creſconiũ; *krzczą ſię zá umárłe, ktorzy ſię krzczą w Kośćiele ch báłwochwálſkich.*

1 Ioh: 5. 16.

BELLARMINUS lib: 2. cap: 16. fol: 1316. de Pœnitentia: *Ieſt grzech ná śmierć, nie mowię áby zań prośił, &c. Mowá*

iest o grzechu przećiw Duchowi ś. iako sam Augustyn wyznawa, lib: 1. de Serm: Domini in mont: cap: 43. A przećię Ian ś. o grzechach żywych mowi. Sać niektorzy, ktorzy rozumieią żeby Ian ś. mowił o grzechách umárłych, mowiąc: Nie mamy się modlić zá tych, ktorzy áż do śmierći w grzechách swoich trwáli: A wßákoż text Apostolski iáwnie iest temu ná odpor. Iesliby mowił o grzechách umárłych, nie mowiłby: Iesliby kto widział brátá swego, á on grzeßy, ále, Iesliby kto widział brátá swego, á on grzeßył, &c.

A Scotus in lib: quem scripsit in confessionem Principis Witemberg: VVyznawamy, że tymi sententiámi pismá, nie może się iáśnie dowieść Czyśćcá.

II. Modlić się zá vmárłe/ iest to vstáwá ludzka.

Pelagius Biskup Rzymski, w nowym Zakonie zá umárłe modlić się postánowił: Piße Polydorus lib. 6. cap: 9. y Platina in vita Sixti. Potwierdził to Gregorius 3. O czym piße Nauclerus Generat: 25. imo ro kazánie Páná Krystusowe, y náukę Apostolską.

Odilo Mnich Kluniácenski, nie dáleko gory Ethney, wynalazł Czyśćiec zmyślony, y ofiárował zá duße, piße Polidorus lib: 6. cap: 9. dokłádáiąc tego, Ktorą potym ustáwę Oycowie przyięli: czytay o tey gorze Iustiná, lib. 4.

Valafridus Opát, lib: de Ritib. Eccles. cap. 23.

Apostołowie nie mieli Kanonu, áni zwykli byli mowić, Ofiáruię zá żywe, y zá umárłe, &c. Toć zá umárłe ofiárowánie, nie iest Apostolska Trádycya.

Augustinus Serm: 17. 32. de verbis Apostolor: y lib. de cura pro mortuis, cap: 1. 4. Wyznawa, iż zá umárłe modlić się iest ustáwá ludzka, ustáwá Kośćielna, słowá iego są: Tę ustáwę od Oycow wßytek Kośćioł záchowuie, áby się zá umárłe modlono, ktorzy w wierze z świátá zeßli, &c. Vstáwá ludzka, to nie Pismo święte.

Tertul: lib. de Corona militis ca. 3. Ofiáry zá umárłe, iest to zwyczay, y ustáwá, o ktorey żadnego práwá w Piśmie ś. nie naydzieß. Polidorus lib: 6. cap: 9. Iáko Pogáni modlili się zá umárłe, ták y my tę ustáwę dla zbáwienia duß záchowuiemy.

III. Dowodzą Rzymiánie z Doktorow modlitw/ ofiar zá vmárłe:

Iednák przećię z onych modlitw, Ofiar, Czyśćcá nie dowiodą, ábowiem Doktorowie o Czyśćcu nic nie wiedźieli, co zeznawa Alphonsus Mnich, lib. 8. de Indulgentiis, pagin. 184. O Czyśćcu u stárych Doktorow zgołá żadney wzmianki niemáß, á zwłaßczá u Doktorow Greckich, y dla tegoż też áż do dźiśieyßego dniá o Czyśćcu Grekowie nic nie wierzą, &c. Toż mowi Iohannes Roffensis Biskup, o czym piße Polidorus lib. 8. cap. 1. de Invent. dokłádáiąc y tego: Iesliże Czyśćiec znieśieß, á coż będźie po odpustách, ábowiem odpusty z boiáźni mąk Czyśćcowych záczęły się, &c. A iesli wzmiánkę czynią niektorzy Doktorowie ogniá Czyśćcowego, tedy iednák nie tego Papieskiego, miedzy śmierćią, á dniem sądnym, ále tutecznego ná świećie, to iest, utrapienia, doświádczenia, y onego sądowego, ktorymby mieli być y naświątobliwßy czyśćieni: o czym wyżßey było. Náostátek piekielnego, w ktorymby się mieli źli czyśćić, y zá czásem męki swe piekielne skończyć: á tego mniemánia był Origenes y inßy, o czym piße Augustinus lib: 21. cap. 16. 17. 26. 27. de Civitat: Dei, y Hieronym: in cap: 66. Isaiæ. Co się tycze modlitw zá umárłe niektorych Doktorow, prawdá to iest, iż się niektorzy Doktorowie modlili zá umárłe, lecz nie zá te ktorzyby mieli być w Czyśćcu zmyślonym, w łáźience bárwierskiey, w kuchence Papieskiey, y w kárczmie Xiężey, przy iákieyśi drodze do niebá: ále zá te się modlili, ktorzy iuż są w żywoćie wiecznym, to iest, zá Pátryárchy, Proroki, Apostoły, y zá te wßytkie ktorzy z tego świátá zeßli w wierze prawdźiwey, w pokoiu Krześciáńskim, ktorzy iuż w Krystuśie odpoczywáią, y snem pokoiu śpią. Chrisostomus in Liturg: Ofiáruiemy tobie chwałę zá przodki náße, ktorzy w wierze odpoczywáią, zá Oyce, Pátryárchy, Proroki, Apostoły, Ewánielisty, Męczenniki, &c. A osobliwie zá naświętßą Pánią náßę, Bogá rodźicielkę Máryą. Toż mowią Clemens y Iacobus in Liturg: y Cyrillus Hierosolymitanus Myst. Cateches: 5. Cyprianus Epistola 34. Augustyn mowi, lib: 9. cap: 13. Confession: Pánie, proßę ćię odpuść, nie wchodź w sąd z mátką moią, y wierzę, żeś to iuż uczynił, o co ćię proßę. Ambrosius de obitu Theodosii mowi, Pánie, day odpoczynek doskonáły słudze twemu Theodozyusowi, odpoczynek on ktoryś zgotował świętym twoim. Támże: Dla tego iż Theodosius Bogá swego miłował,

doſtał ſię do towárzyſtwá świętych. Támże: Mieſzka tedy Theodoſius w świátłośći, y z obcowánia z świętymi weſeli ſię. Canon Miſſæ mowi: Pámiętay Pánie ná ſługi, y ſłużebnice twoie, ktorzy nas uprzedźili z znákiem wiáry, y ſpią ſnem pokoiu, onym Pánie, y wßytkim w Kryſtuśie odpoczywáiącym, mieyſcá, ochłody, świátłośći y pokoiu, ábyś użyczył prośimy, &c. A gdźież tu Czyśćcowe męki? Epiphanius Hæreſ: 75. mowi: My zá ſpráwiedliwe, y zá grzeßne pámiątkę obchodźimy: zá grzeßne w prawdźie miłośierdźia Bożego żądáiąc, á zá ſpráwiedliwe záś, y Oyce, y Pátryárchy, Proroki, Apoſtoły, Ewánieliſty, Męczenniki, &c. ábyſmy Páná Iezuſá Kryſtuſá wyłączyli z pośrzodku ludźi, przez cześć ktorą mu wyrządzamy chwaląc go. Nazianzenus Orat: in Cæſarium, mowi: Sámemu Bogu y náße, y tych, ktorzy będąc iákoby gotowßy ná drodze, pierwey do goſpody przyßli, duße poruczáymy. A czynili to, częśćią ná pámiątkę odpoczynku umárłych, piße Origenes lib. 3. in Iobum: częśćią dźiękuiąc Pánu Bogu zá ſtáteczność wiáry, y uczynkow dobrych, z ktorych ie Pan Bog z tego świátá powołał, y przenioſł do żywotá wiecznego, mowi Auguſtinus in Enchirid. cap. 110. Zá bárzo dobre, dźieią ſię dźiękczynienia. Częśćią oświádczáiąc ſię, iż należą do ſpołeczności ćiáłá Kryſtuſowego, á iż nie ſą oddźieleni od iednośći Kośćiołá Krześćiáńſkiego, iáko to wywodźi Auguſtinus lib: 20. ca: 9. de Civ. Dei. częśćią umárłe Pánu Bogu poruczáiąc, á upewniáiąc ſię o zbáwieniu zmárłych ludźi wiernych, onymi modlitwámi, mocno wierząc y Pánu Bogu ſię modląc, iż Pan Bog z łáſki ſwey oſtátki grzechow, ktore w nich pozoſtáły, odpuśćić im raczył. Ten cel modlitw zá umárłe był też, iáko ſię to pokázuie z Ambrożego. Epiſt: 8. y z Dionizyuſá lib: de Eccleſ: Hierarchia, cap: 11. Náoſtátek życząc wiernym umárłym (ſpráwuiąc ſię áffektem ćieleſnym iáko y Auguſtin⁹ zeznawa lib: de cura pro mortuis cap: 7.) tym więtßey łáſki y miłośći Bożey y ßczęśliwośći, á ubłogoſłáwienia niebieſkiego: krotko mowiąc, one modlitwy y iáłmużny zá umárłe, nic inßego nie były áni znáczyły, iedno przypominánie y zálecenie cnot ich, iáko wiáry, pobożnośći, ſtátecznośći, y ćierpliwośći dla náśládowánia. Tákże, rádość, weſele, winßowánie, y dźiękowánie Pánu Bogu zá cnoty, ktorymi ich uczćił, y w ktorych ie raczył powołáć z tego świátá, y przyiąć do kroleſtwá niebieſkiego. O tym wßytkim piße doſtátecznie Beatus Rhenanus in lib. Tertull: ad Martyres, z námi ſię zgadzáiąc w tym, choć był Rzymiánin. Toć były przyczyny modlenia ſię Doktorow zá umárłymi wiernymi: nie dla tego, iáko dźiś rozumieią Rzymiánie, áby ich mieli modlitwámi y ofiárámi wybáwić y wykupić z iákichśi mąk Czyścowych, bo to czynili nie Kátolicy ále hæretycy, zeznawa Irrenæus lib: 1. cap: 18. Modlili ſię też y zá te ktorzy byli iuż potępieni, o czym kto chce niech czyta Auguſtin: in Enchiridio: cap: 110. 112. Chriſoſtom: Serm: 3. in Epiſt: ad Philip: Theophilact: in cap: 12. Luc: Damaſcenus orat: de defunct. Epiphan: hæreſ: 75. y Mßał Krákowſki, w ktorym ſą te słowá, fol: 370. Wybaw duße wßytkich wiernych umárłych, z ręki piekłá Pánie, &c. A Mßał Rzymſki in Anniverſor. defunctor. ma: z mąk piekielnych. A czynili to częśćią, áby onymi modlitwámi, miłość y życzliwość ſwą przećiw umárłym oświádczyli, y żal ſwoy ktory z nich mieli ſkromili y ćießyli, mowi Auguſtin: in Enchirid: cap: 110. częśćią rozumieiąc, iż onymi modlitwámi y iáłmużnámi przed dniem ſądnym mogli być iákokolwiek rátowáni, y áby ſądu oſtátecznego łatwiey czekáć, y wen łáſkę otrzymáć mogli: tego mniemánia ſą y teraz Grekowie, świádczy Sigiſmund⁹ Herberſtan: in Commentar: Rer: Moſco: częśćią też ſpodźiewáli ſię, iż ſię im mąk piekielnych, dla onych modlitw miáło ulżyć. Chrizoſtom mowi, Homil. 69. ad Antiochen: Wymyślmy im (to ieſt potępionym) nieco poćiechy, trochę iednák, wßákże wołaymy. Támże: Nieiáka poćiechę ma tá rzecz Támże: Modlmy ſię zá wßytki, podobno będźie nieiáka ich odmiána. Auguſt: lib: 21. cap: 24. de Civit: Dei, mowi, Modlą ſię zá potępione: Nie dla tego, áby tego karania nigdy nie mieli podſtąpić, abo áby ie kiedy ſkończyli, ále áby lżeyße karánie niż záſłużyli ćierpieli. Czego ia nie twierdzę dla tego, iż ſię temu nie ſprzećiwiam. Tenże, lib: 21. cap: 26. de Civit: Dei: Czego nie ganię, bo podobno ieſt prawdá. Tenże in Enchirid. cap. 110. ofiáruią zá bárzo złe (to ieſt zá potępione) áby było znośnieyße ich potępienie. A tu káżdy ſłyßy że ſię modlili Doktorowie, nie zá duße Czyścowe, o ktorym áni myślili: ále zá potępione, choć nie ſłußnie y bez potrzeby. A ták nie ſłußnie nápiſał Skárgá fol. 640. Ieśli ſię zá umárłe modlono, pewnie o Czyścu náuká byłá. Nie byłá. O ktorym Czyścu te rzeczy uważaymy.

IV. Czyściec Papieſki ſprzeciwny ieſt.

I. *Náuce Páná Kryſtuſowey: ábowiem Pan Kryſtus, po śmierći, tylko dwie drodze, dwoie mieyſcá wſpomina, trzećiego zámilczał, śrzedniego nie ukazał*, Mat: 7. 13. Mar: 16. 16. Luc: 16. 22. Ioh: 3. 17. y 5. 24. II. *Sprzećiwny ieſt náuce Prorockiey, ktorzy Czyśćcá nie wſpominaią, tylko Niebo á piekło*, Sap: 3. 1. Iſa: 57. 1, 2. Dan: 12. 2. Pſal: 49. 15. III. *Sprzećiwny ieſt náuce Apoſtolſkiey, ktorzy namnieyßa literka Czyścá nie wſpominaią, śrzednie złym y dobrym ognia czyscowego nie náznáczaią, ále wierzącym zbáwienie po śmierći w Kryſtuśie ukázuią, á niewiernym y nie pokutuiacym potępienie wieczne*, Roman: 3. 22. 8. 1. Epheſ: 1. 7. 1. Theſſal: 4. 14. 2 Theſſal. 1. 8. 1 Petr. 1. 9. 1 Iohan. 3. 14. Apocalyp: 14. 13. IV. *Sprzećiwny ieſt męce, śmierći, krwi, zaſłudze Páná náßego Iezuſá Kryſtuſá: ábowiem ſámá tylko Krew iego grzechy wßytkie ludzkie czyśći, gládzi, omywa, czego ieſt znakiem Krzeſt święty, czego ſię my wßyſcy uczeſtnikámi ſtawamy Wiárą: o czym wßytkim te Piſma ś. świádczą*, Matth. 26. 28. 1 Iohannis 1. 7. Heb: 1. 3. 13. 12. Galat: 2. 21. Iohan. 1. 29. Epheſ: 5. 25. Actorum 5. 9. V. *Sprzećiwny ieſt łáſce Bożey, miłośierdźiu Bożemu, ktore nas ſámo zbáwia, y grzechy odpuſzcza w męce Kryſtuſowey, ták iáko Piſmá ś. świádczą*, Zachariæ 13.: 1. Ieremiæ 31. 34. Epheſ. 2. 8. Tit: 3. 5. Roman. 11. 6. VI. *Sprzećiwny ieſt Kredowi Apoſtolſkiemu: Bo, ieśli ieſt czyśćiec po śmierći, nie mielibyſmy mowić, Wierzę grzechow odpuſzczenie; ále ták, Wierzę po śmierći w czyśću wyſmáżenie, wyſkwárzenie, y wypłáczenie, bo ſię nie zgodźi odpuſzczenie, z wyſkwárzeniem,*
VII. *Zprzećiwny ieſt Paćierzowi, o ktorym ták mowi* Concilium Toletanum IV. Canon: 9. *Tá powßednia modlitwá gládźi grzechy y namnieyße, y powßednie: dokłáda Auguſtyn*, in Enchirid: cap: 71. *y zá nie doſyć czyni. To nie Czyśćiec.* VIII. *Zprzećiwny ieſt pokućie, o ktorey ták nápiſał Auguſtyn Doktor*, lib: 2. cap: 21. de Actis cum Fælice: *Zgrzeßyłá duſzá przez wolną wládzą, á pokutuiac oczyśćiona ieſt przez miłośierdźie Zbáwićielá ſwego.* IX. *Zprzećiwny ieſt odpuſtom, o ktorych ták nápiſano w odpuſtách nadánych przez Sixtá V. Arcybráctwu Paſká świętego Fránćiſzká* fo: 64. *Odpuſty ſą ták pożyteczne, wáżne, y tákiey mocy, że nam winę y karánie, coſmy zá grzechy záſłużyli, odpuſzczáią, y z Czyśćcu nas wybáwiaią, do niebá nam fortkę otwieráią, y z Bogiem nas iednáią.* X. *Sprzećiwny ieſt Doktorom Krześćiánſkim: o czym czytay w pytániu o Modlitwách zá umárłe. A ták, Ieśli ieſt Czyśćiec po śmierći, to náuká Páná Kryſtuſowá Prorocka, Apoſtolſka, Doktorow Krześćiánſkich ieſt fałßywa: to miłośierdźie Boże wniwecz; to nie z łáſki Bożey, ále z doſyć uczynienia náßego ieſt zbáwienie, to wiárá Krześćiánſka y modlitwá y pokutá niepotrzebna: to krew Páná Kryſtuſowá nie czyśći grzechow. A iż krew iego święta czyśći wßytkie grzechy, toć nie máß po śmierći Czyśćcá: bo coż ma czyśćić, poniewáż od káżdego grzechu, iáko mowi Ian ś.* 1 Ioh: 1. 7. *oczyśćieni ieſteſmy krwią Kryſtuſową: wyiąwßy, że podobno rozumieią, iż Krew Páńſka nie ieſt doſkonáła, y ſkuteczna, ku zgládzeniu grzechow: co rozumieć, ieſt bluźnierſtwo.* VIII. *Zprzećiwny ieſt Czyśćiec y ſámey náuce, y wierze Rzymſkiey. 1. Vczą Rzymiánie, że Mßą iedna może Xiądz wybáwić kilká duß z Czyśćcá: o czym czytay świádectwá we Mßy. Iesli ták, Ofiar Mßarſkich będźie na dźien przez kilká tyśięcy, á zá káżdą ofiárą ma wynić duß kilká z Czyśćcá, á choć y iedná wynidźie, á ludźi częſto ták wiele ná káżdy dźien nie umiera, tedyć w Czyśćcu częſto puſtki bywáią, zá czym Xięża po proźnicy zá duße Mßą, 2. Vczą Rzymiánie, iż Pátnowánia, iáłmużny, ſpowiedźi, oleykiem mázánia, gládzą grzechy ludzkie przed śmiercią: co ſię pokázuie iáwnie ztąd*, Bellarmin: lib: 3. cap: 8. de cultu Sanctor: *piße, iż Pielgrzymowánie ieſt doſyć uczynienie zá grzech.* Maſæus *Kánonik*, lib: 20. Chronic: *y* Sleydanus lib: 1. *świadczą, iáko ono zá Lutrá Mnich* Tecelius, *ieżdżąc z odpuſtámi, wołał, Kto da do ſkrzynie dźieśięć ßelagow, wybáwi dußę z Czyśćcá.* Item: *Iák ſkoro pieniądz w ſkrzynię wrzucony zábrząknie, záraz duſzá z Czyśćcá do niebá poleći. Ná ſpowiedźi chorego Xiądz rozgrzeßáiac ze wßytkich grzechow, mowi: Niechay ſię nád tobą zmiłuie Pan Bog wßechmogący, á odpuśćiwßy grzechy wßytkie twoie, niechay ćię doprowádźi do żywotá wiecznego, &c. A mázac go Oleykiem mowi, Przez to święte pomázánie, y ſwoie miłośierdźie, niechayći Pan Bog odpuśći, cośkolwiek zgrzeßył, widzeniem, ſłyßeniem, &c. Dawáiac mu też y Sákráment ſwoy, mowi: Ciáło Páná náßego Iezuſá Kryſtuſá, niechay ſtrzeże duße twoiey do ży-*

wotá wiecznego, &c. Iesli to ſa rzeczy prawdziwe, to Czyśćca po
śmierći niemaß: bo cożby miał czyśćić, poniewaž tu na świećie
iuż ſię sſtało ſkutecznie zupełne zgłádzenie grzechow: Toć prozno
Mßa, Anniwerſa'y, Tricesimy, &c. zá umárłego odpráwuia. A
iesli iest po śmierći Czyśćiec, iesli przedſię tego, ktory te rzeczy wy-
konał, do Czyśćca odeśla; toć ſa owe rzeczy prozne y niepewne.
A ták bład, błędem ſię znosi, y pſuie. Náoſtatek, nie tylko iż Czy-
śćiec ieſt zprzećiwny słowu Bożemu, y ſámey náuce Rzymſkiey, á-
le ieſt Labirynt niewywikłany: abowiem ſcribentowie Rzym-
ſcy, o tym wymyśle Pogańſkim á kuchni Rzymſkiey, y wyczyśćie-
niu máiętności, nie moga ſię zgodźić. I. *Niezgadzaia ſię o mieyſcu*
czyścowym, gdźie czyśćiec ieſt, ná ktorym mieyſcu: co zeznawa y
ſam Bellármin, lib: 2. cap: 6. de Purgat: *Iedni mowia, że ſię tam*
duße czyśćia, gdźie zgrzeßa: drudzy mowia, iż ſię duße w wodźie
czyśćia, Gregorius *Papież y* Damianus: *trzeći mowia, iż czyśćiec*
ieſt ná powietrzu, iáko Furſęus y Nyſſenus: *czwarći mowia, że*
w źiemi podle piekłá ieſt, iáko Scoláſtikowie: to wßyſtko przypo-
mina ſamże Bellármin ná mieyſcu náznáczonym. A Pomerius,
Serm: 1. de Adveniu, *kłádźie lymbus dźiatek niekrzczonych nád*
piekłem, ná pierwßym piętrze, a czyśćiec na wtorym, a lymbus
Oycow świętych na trzećim: y ták wßytkich ogien piekielny pa-
li, dym y swad zálata: piąći mowia, że czyśćiec ieſt w Sicilley,
pod gora Ethna: kto chce, niech o tym czyta Iacobum de Voragi-
ne, Serm. de commemorat. anim. Polyd. lib. 6. cap. 9. *A* Anto-
ninus *o mieyſcu watpi. Druga, Niezgadzáia ſię o mękách czy-*
śćcowych, iakie tám ſa męki: Iedni mowia, że duße nie w o-
gniu, ále w wodźie, y w ledźie ćierpia, y pławia ſię, iáko Gre-
gor: *Papież,* li. 4. cap. 40. 55. Dial. *y* Iacob. de Voragin. Ser-
mon. de Commemorat. anim: *y przywodza zmyślone przykła-*
dy. Drudzy mowia, że ſię tu duße po świećie tułáia, y ćierpia źi-
mno, nędze od grádow, deßczow, &c. iáko Specul. Exemplo-
rum, diſtinct. 3. *Trzeći mowia, że ſię duße w ogniu pławia, y*
czyśćia: o ktorym iednák ogniu nie moga ſię zgodźić Rzymiánie, ia-
ki ieſt, ieśli duchowny, czyli máteryalny. Powiada Bellármin, że
tá ſententia nie należy do wiáry: abowiem iey nigdy Kośćioł nie
opiſał. lib: 2. cap. 11. de Purgat. Gregorius *Papież* lib. 4. cap. 29.
Dialog. *mowi, że ieſt dotykálny, widomy y ćieleſny. A Skárga mo-*

wi fol. 642: *w Kazániu ná dźien Zadußny: Iáki tám ogien, y iá-*
ko duße palić może, gdyż ćieleſny ieſt, tego rozumieć nie możemy,
&c. Toż mowi Bellar. lib. 2. cap. 12. de Purgatorio. *Nie możemy*
wiedźieć w tym żywoćie, iáko ogien ćieleſny duße ćiáłá nie má-
iaca pali, &c. Czwarći o dźiwnych mękách czyścowych pißa, iáko
Dionyſius Carthuſ. lib. de 4. noviſſimis, fol. 257. *y* Speculum
Exemplor: diſtinct. 3. *iáko duße w czyścu iedne pieka ſię iáko gę-*
śi ná rożnie u ogniá, drugie wißa ná hakách żelaznych, zá oczy, u-
ßy, nozdrze, pierśi, iáko białegłowy y zá pudenda, *&c. A* Iacobus
de Voragine *mowi,* Serm. de Commemor. omnium Sanctor.
ná koncu, Iáko duße w czyścu iedne nagie ſa, á drugie leża ná ło-
żách złotych, á trzećie zá ſtołem śiedza weſelac ſię, y deliciy uży-
wáiac. Tenże Iacobus Serm. de S. Patricio *piſze, iż w czyścu ieſt*
Kośćioł, w ktorym Mnißy ubrawßy ſię w Alby Mße miewáia.
Tym ſpoſobem moga Rzymiánie zá umárłe nie mßyć, bo ſię w czy-
ścu dobrze máia, y Mßey ſłucháia. 3. Nie zgadzáia ſię o czáśie, dłu-
goli trwáia męki czyścowe: Iedni mowia, iáko Beda, *iż duße nie-*
ktorych w czyścu będa áż do dniá ſądnego: co pochwala y twier-
dźi Bellarm: lib. 2. cap. 9. de Purgat. *mowiac: Kośćioł ofiáruie zá*
umárłe ná káżdy rok, choć pomárli przed ſtem, ábo przed dwiemá
ſty lat. A drudzy mowia, iáko Dominicus a Soto, *iż dußá káżda*
w czyścu nie może być do dźieśiąći lat, co gáni Bellármin: ále nie
dźiw, idźie mu o Funduße, o VVśi, áby ich Xiężey wroćić nie káza-
no: idźie mu o ofiáry, áby nie uſtáły: według tego ſcribentá, godźi-
łoby ſię y zá umárłe ktorzy dawno pomárli, przeſtáć Mßyć, y Fun-
duße potomkom powracáć, bo iuż do tych czas wyßli z czyścá. 4.
Nie zgadzáia ſię w tym, kto duße w czyścu męczy. Thomas in 4.
diſtinct. 20. artic. 5. *mowi, że ſam ogien. A* Furſæus *u Bedy* lib. 3.
cap. 19. Hiſt. Iacobus de Voragin. Serm. de Commem: anim: *y*
inßy, że Dyabli. Bellarminus *nie wiedzac czego ſię uiać, mowi,*
lib. 3. cap. 13. *Niechay y to będźie między táiemnicámi, ktore czá-*
ſu ſwego nam będa obiáwione. 5. Nie zgadzáia ſię y w tym, ieśli-
że duße w czyścu pewne ſa zbáwienia: Iedni mowia że ſa pewne,
á drudzy, iáko Dionyſius Carthuſianus, Michael Baii, Gerſon
Roffenſis, *y inßy, ktorych wßytkich wſpomina* Bellarm. lib. 2.
cap. 4. de Purg. *mowia, że ſa niepewne zbáwienia. 6. Nie moga*
ſię zgodźić, ieślиże duße w czyścu ſáme zá ſię doſyć czynia, y kará-

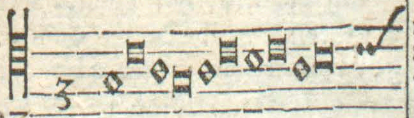
nie zá grzech wypłacáia, czyli żywi zá nie máia dosyć czynić. Iedni mowia, że sáme duße zá się dosyć czynia: ábowiem w niebie iest odpoczynek, w piekle męká, á w czyścu dosyć uczynienie. Ieśli ták, niechże tám zá się sáme dosyć czynia, á Xięża niech ná wybáwienie duß nic nie wyćiagáia, á to co iuż wźięli, niech wroca. Drudzy mowia, iż sobie pomoc, zárobić nic nie moga, iáko Hársá fol. 865. Skárgá fol. 643. w Kazániu ná dźien Zadußny, y Bellarmin: lib: 2. cap. 2. de Purgat. y dowodza tego po Ewánielicku Pismem i. á czynia to chytrze, dla swego pożytku. Bo gdyby mowili, że tám duße sáme zá się dosyć czynia; tedyby Fundusse, ofiáry ich, upáść muśiáły. A zapomniawßy się mowia, iáko Skárgá, w Kazániu ná Niedźiele trzynasta po świątkách: Lepßa iedná świeczká przed toba, niżli sto zá toba. Toż mowi Hársá, fol. 826. y Grzegorz Papież li. 4. cap: 58. Dialog: Ale y to ßtuká, chca bráć y od żywych y od umárłych. VVuiek zaś nápisał w xiasżkách o czyścu cap. 16. Ieśli to umárłych wßytko zupełnie dochodźi, co się tu dźieie zá nie, wiedźieć nie możemy, &c. Nie ládá wiárá. 7. Nie zgadzáia się, ieslize człowiek niepobożny, xiadz w nierządźie leżacy, może ofiárámi, iáłmużnámi, &c. uczynić dosyć zá te co sa w czyścu: Iedni mowia, iáko Paludanus, że może, Sotus y Bellar. li. 2. ca. 17. mowia, że nie może, słowá sa Bellárminowe: Człowiek niespráwiedliwy nie może zá się sam dosyć uczynić: dáleko mniey, zá insse, &c. Toć Mßa nic nie pomaga umárłym, bo ledwie náleść Xiędzá pobożnego y rządnego: nie ia to mowię, ále Bernard. Serm. in Synodo Remens. Platina in vita Marcell. Carthusianus Dominica 25. post Trinit. Insse niezgody opußczam z strony czyśćá, modlitwy ofiar zá umárłe czyśćowe: kto chce niech czyta Bellar: lib. 2. cap. 15. 16. 18. Nie wspominam y onego co nápisał Discipulus Serm. 37. in Dominic. Quinquag. iáko iedná białagłowá w czyścu byłá dni piętnaśćie, dlatego iż przez śćiánę słuchałá muzyki tańcuiacych. Y iáko ieden Mnich w czyśćcu wielkie męki ćierpiał, że się tylko nápił winá nie roztworzonego woda, Sermon. 160. de Animab. Damianus też piße Epist. ad Desiderium, iż Seweryn Biskup Colonienski, ćiężkie męki ćierpiał w Czyśćcu, iż godźin wedle czásu nie mawiał, ále poránu wßytki záraz odpráwował. Wárá xięża, co godźin porządnie nie odmawiaćie, co winá wiele nie roztworzonego piiaćie, y muzyki słuchaćie. Tego się

też opuśćić nie godźi, Antoninus Archiepis. Florent: part. 3. Tit. 22. cap. 6. piße twierdzac, Papież ma táka wielka moc, ták w czyśćcu, iáko y w Piekle, iż wiele iedno chce duß, ktore się męcza w onych mieyscách, przez swoie odpusty może wybáwić, y záraz w niebie posádźić, &c. Franciscus Maironis, de Indulgent. mowi: Był nieiáki Ian Angelus, ktory iáwnie uczył tego, iż duße w czyścu sa z Iuridiki Papieskiey, y Papież ieśliby chćiał, mogłby wßytek czyśćiec wyprożnić, &c. Gerson Cardinal. de Indulgent. Erasmus in cap. 1. Timoth. pißa, iáko przed tym disputowáno pro & contra, możeli Papież czyśćiec wßytek znieść, y twierdźi o ich wiele że może, y duße z niego ktore chce, może wypuśćić. Co sáma rzecza pokazał Papież Clemens 6. gdy w Bule swey mowi: Roskázuiemy Aniołom, áby duße od czyśćá rozgrzeßona do Ráiu wprowádźili &c. Ieslić ták iest, tedyć Papież może czyśćiec rozwálić, duße z niego wßytki wypuśćić, iáko ten ktory ma tę moc to uczynić: czego iesli nie uczyni dla wźiatku, iest łákomy, nie miłośierny, y okrutny: á iesli tey mocy nie ma, toć mu prożno tę moc iego pochlebcy przywłaßczáia, prożno ludźie zá duße wiele dawáia. Náleża tu y one słowá, ktore nápisano, w odpustách Paská świętego Fránćißká, fol. 58. Odpust zupełny, wolnym czyni człowieká, od wßelkiego karánia, ktoreby powinien ćierpieć zá grzechy swoie: á ták dosyć czyni, zá wßytkie, by ich nawięcey miał. Y gdźieby w ten czás, kiedy wźiał odpust zupełny grzechow swoich, umárł, tedy dußá iego, bez zátrzymánia żadnego, ßłáby do niebá, w czyśćcu nie będac: bo iuż dosyć uczynił, biorac odpust zá wßytkie karánia. Przećiwko czyśćcowi pisał uczenie y dowodnie Nilus Arcybiskup Thessálonicenski, ktorego miedzy inßymi, te sa słowá: Ogniá czyśćcowego od Doktorow náßych nie wźięlichmy, áni go wspomináia; y wiemy, że o nim y Kośćioł wschodni nie rozumie. Y nie stánowimy tego, áby przez czyśćiec duße do żywotá wiecznego przechodźiły. A nád to, nie iest to rzecz podobna, áby dußá gdy wynidźie z ćiáłá, będac bez ćiáłá, miáłá być ogniem ćielesnym dręczona. Náuká o ogniu czyśćcowym, ma być z Kośćiołá wykorzeniona dla tey przyczyny, áby niedbálstwo umysłom pieczołowitym wprowadzáiac, y rádzac im, żeby się ze wßytkich sił o to nie kuśili, áby w tym żywoćie śiebie sámych oczyśćiáli, gdyż insse iest oczyśćienie po tym żywoćie, &c. A odpowiedáiac

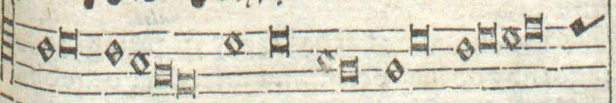
ná Doktory Greckie, z ktorych chćieli zprzećiwnicy czyśćcá dowodźić, mowi: W kśięgách ich nic tákowego o czyśćcu nie náyduiemy. A też ludźie byli: á człowiekowi, choćby też przyßedł do naywyżßey świątobliwośći, nie iest rzecz niepodobna błądźić, ktorym my nie wierzymy, iáko ći ktorzy używamy Pismá świętego, iáko reguły y ßnuru wiáry. A ná Pismá odpowiedáiac, mowi: Iáwna iest rzecz, iż tu Páweł ś. żadnym sposobem nie mowi o ogniu Czyśćcowym, ále o wiecznym, ktorego ogniá tá moc iest, spráwiedliwe oświećić, a grzeßne palić, y wiecznie karáć. Támże: Kśięgá Máchábeyska, y Máteuß święty, cap. 12.
ogniá czyśćowego nie wnoßą.

PIERWSZA PIESN O SMIERTELNOSCI.

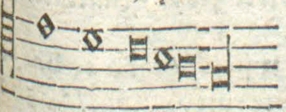
CYPRIANUS lib: de mortalitate cap: 4. Bog tobie z tego świátá schodzącemu nieśmiertelność y wieczność obiecuie/ á ty wątpiß: Toć iest práwie Bogá nie znáć/ ⁊c. Támże/cap:11. Ná ochłodę spráwiedliwi bywáią wezwáni/ á ná męki bywáią pochwyceni niespráwiedliwi. Támże cap:14. Bráciey náßey nie mamy płákáć zá wezwániem z tego świátá wybáwioney/ gdyż wiemy iż nieginą/ ále naprzod posyláni bywáią/ odchodząc w przod idą: ktorych iáko idących á żegluiących prágnąć mamy/ nie żálowáć: y nie mamy tu bráć czarnych ßat/ gdyż oni tám odźienia biále ná się iuż wźięli/ á przyczyny nie dawaymy pogánom/ żeby nas słußnie á nie bez przyczyny gánili/ że tych ktore żyć v Bogá mowimy/ iákoby zginionych á vtráconych żáłuiemy/ y wiárę ktorą słowy opowiedamy/ świádectwem sercá y vmysłu prożną czynimy: Tákći nádźieie á wiáry przestępcámi iesteśmy/ zmyślone/ splećione/ y obłudne zdádzą się być te rzeczy ktore mowimy.

WSzyscy ludźie to obáczćie/ á w świe-

ćie się nie kochayćie: Boć iest pełen wßelkich złośći/ wiele

ná nim omylnośći.

Obaczyli to Prorocy/ iż zeń żaden nie ma mocy/ przeto ták wßytkim rádźili/ by go we wßem opuśćili.

Oznáymuiac złośći iego/ ku temu wiedli káżdego/ żeby pokutę czynili/ według woley Bożey żyli.

Ná nim sobie styskowáli/ y bárzo się frásowáli/ prágnęli przyśćia Páńskiego/ á wybáwienia swoiego:

Tobiaß mąż spráwiedliwy/ będąc tu ná nim płáczliwy/ ták mu się świát był vprzykrzył/ że co rychley o śmierć prosił.

Mąż Boży Prorok Eliaß/ y drugi też Prorok Ionaß/ od Bogá śmierći żądáli/ gdy złośći

świátá widźieli.

Dawid mocny á wielki Krol / ktorego tęż gryzł tenże mol / często o śmierć Bogá prosił/ gdy te márność świecką baczył.

Tákże tęż Apostołowie / y inni święći mężowie / wßyscy ná nim styskowáli / rozłączenia z nim żądáli:

Nápominájąc káżdeº / żeby sie strzegł żądzey iego/ áby od nieº vćiekli/ná rozkoß iego nie dbáli.

Miłośnik Boży Jan święty / y ten poznał świát przeklęty / y obiáwił w swym Ziáwieniu/ o iego złym dokończeniu.

Rozważże to wierny wßelki / iáko to bárzo błąd wielki/w świećie sobie roskoßowáć/á o zbáwienie máło dbáć.

Obacz człowiecze nie mądry / niedbáły / á názbyt krnąbrny/co weźmieß sstąd zá pożytek/ byś też zyskał/y świát wßytek.

Gdy tu w roskoßy żyć będźieß / á chwały wieczney pozbędźieß : bo máietność y roskoßy/ nie długo to śmierć rozpłoßy.

Ziáćby to byłá odmiáná / z łáski wypáść tego Páná / á dla świátá złośćiwego / dostáć sie do czártá złego.

A ták o człowiecze nędzny / pátrz ná żywot swoy mizerny / iáko bárzo prętko mija / y krotuchny bárzo cel ma.

Smierć w rychle przyidźie ku tobie/ćiáło twe

położy w grobie/á tám iáko ćię zá stánie/ná tákie ćię da karánie.

W ten czás twoie piękne lice / y ślicznych oczu źrzenice / wniwecz obrocone będą / y vßy słuchu pozbędą.

Coż tu rzecze wßelki k temu / co folguie świátu temu / w roskoßách iego lubuie / rozmáićie roskoßuie.

Prętkoć ten żywot pominie / ták iáko polny kwiát ginie/ A iák świátło iásne gáśnie/ ták káżdy z nas w śmierći záśnie.

Job nam to święty obiáwił / Apostoł tego popráwił / k kwiećiu náß żywot przyrownał/ gdy ták iego krotkość poznał.

* Pomoż Pánie wßem swym z tego/Swiátá ná wßem omylnego / bysmy sie nim nie paráli/ lecz Krystá náśládowáli/

W práwey wierze záwżdy trwáiąc / powinnośći swe chowáiąc / tobie w tym posłußni byli/ wolą twą záwßе pełnili.

Day ábysmy w tym zetrwáli / żywot wieczny otrzymáli / day też nam y do tego przyść / wiecznie z tobą w chwale twey być.

Amen społecznie śpiewaymy / á Pánu Bogu vfaymy / że on nas tu z tych trudnośći / weźmie ku swoiey rádośći.

WTORA PIESN O SMIER:

Ezechiaßá Krolá Judskiego/gdy był chorobą od Páná

Bogá złożony/ 4.Reg:20.Isai:38.AUGUSTINUS Serm: 32. de verb: Apost: y lib: 1. cap: 12. de Civit:Dei: Pompy/ procesye/ nakłády pogrzebu/ budowánie kosztowne grobow/ żywych są iákiekolwiek pociechy/ ále nie vmárłych pomocy: iesli co iest pożyteczny niepobożnemu pogrzeb kosztowny/ záwádzi pobożnemu podły/ ábo żaden/ rc. y przywodzi tám Bogaczá/ y Lázárzá. Tenże mowi lib. de cura pro mortuis, cap. 18. Ná pogrzeb ćiáłá cokolwiek nałożymy/ nie iest zbáwienia pomoc/ ále vczynność ludzkośći: co iest y świádectwem wiáry. Tenże in Psalm. 48. przy pogrzebie Bogaczowym ludzie dobrze sie nápiáli: wszákoż iednák onego napoiu/ y iedná kropelcżká ná iezyk iego prágnący nie kápnełá. Tákowym sposobem ludzie brzuchowi swemu służą/ á nie duchom vmárłych/ ábowiem do Duchow vmárłych nie dochodzi nic/ iedno to/ co tu zá żywotá czynili/ á iesli zá żywotá nic dobrego nie czynili/ tedyć też do vmárłych (coby ie máło poratowáć) nic nie przychodzi.

Notá iáko, Day nam Pánie miłośćiwy/ rc.

Rzekłem ia człek vtrapiony/ w ostátnich dniách rozdzielony/ Poydę k fortam grobu swego/ widząc srogość dniá przyszłego.

Już swoich lat ostátecznych/ Pozbáwionem bárzo wdzięcznych/ Námoc nie wydrzę mie z tego/ Kresu iuż zámierzonego.

Rzekłem w swym nędznym sercu sam/ Páná Bogá nie oglądam/ Tu miedzy zgromádzonymi/ Imie iego chwalącymi.

Już dáley zá swego wieká/ Nie oglądam tu

dziecie swoie/ á ieslize iest wola twa/ á podoba sie tobie/ oddal te chorobe odemnie/ bos ty iest moy nalepszy lekarz: ty Pánie vmiesz pomoc/ śmierć y żywot/ chorobá y zdrowie/ iest w ręku twoich: ty sam wiesz nalepiey co mnie iest pożytecznego/ iákoć sie podoba ták zemną vczyń/ ieslize mnie raczysz mieć dłużey w tym żywoćie/ ábym ku chwale twey/ á pociesze y zbudowániu/ y rátunku bliźnich moich tu żył: tedy mnie ty wnet iednym słowem zdrowym vczynisz. Ieslize mie też tą chorobą z tego świátá wziąć raczysz Pánie/ iestem gotow y powolny/ w twoim błogosłáwieństwie vmrzeć.

Druga.

O Pánie Jezu Kryste/ iedyny á nalepszy lekárzu/ do ćiebie sie vćiekam w tey moiey niemocy/ do ćiebie Pánie wołam w tey moiey potrzebie/ weźmi mie w łáskę swoię/ á odpuść mi grzechy moie/ ktorymi gniewáiąc ćie/ te spráwiedliwą rozgę twoię zásłużył: oddal odemnie te chorobę według twoiey woley/ ktora mi iest ćiężka y bolesna/ wszákożem ia ieszcze wiecey przewinił/ y ná wietsze karánie zárobił. Pánie nie wchodź w sąd zemną/ oddal swoy gniew odemnie/ iuż sie polepszyć chcę/ y strzedz sie grzechow będę.

Trzećia.

O Duchu świety Boże prawdziwy/ poćieszy-

ćielu vtrapionych y ſchorzáłych/ proſzę ćię pokornie w tey chorobie/ ráczże mię ćieſzyć/ poſiláć y vtwierdzáć. Day mi w tey chorobie ſtátecznie y ćierpliwie wſzytko znośić: Nie day mi w miłośierdźiu Bożym/ y w odpuſzczeniu grzechow zwątpić: ſumnienie trwożliwe/ o łáſce twoiey vtwierdzay: pokuſy odganiay: od ſzátáná broń: w wierze zmacniay: ſkonánie lekkie day: vſtá bálwochwálcom y bluźnierzom zámkni/ ktorzy zwykli konánie chwalcow twoich niezbożnie vdawáć. A to my w znáiomośći Bożey/ w wierze prawdźiwey/ w náuce Prorockiey y Apoſtolſkiey vmieramy/ tylko ty nam ſam Boże Duchu święty dopomagay. O Boże w Troycy iedyny/ Oycze/ Synu/ y Duchu ś./ zmiłuy ſię nádenną/ á vzdrow mię ná duſzy y ná ćiele/ Amen.

PIESNI O SĄDNYM DNIV.

1 Theſſal. 4. 16.

SAm Pan z krzykiem y z głoſem Anielſkim/ y z trąbą Bożą zſtąpi z niebá: A ktorzy byli vmárli w Kryſtuśie/ powſtáną napierwey: potym my żywi ktorzy pozoſtániemy/ záchwyceni będźiem ſpołu z nimi ná obłoki/ żebyſmy záſzli Pánu ná powietrze/ á ták záwſze z Pánem będźiemy. A przetoż poćieſzayćie iedni drugie tymi ſłowy.

Po śmierći/ y ná ſądźie onym wálnym/ łáſki/ miłośierdźia/ pokuty/ doſyć vczynienia/ wymowki/ zaſtępu nie będźie/ ále ſámá ſpráwiedliwość y zapłátá.

Matth: 25. 12.

Z*Aprawdę powiedam wam, nie znam was. To mieyſce o śmierći, y o ſądźie wykłádaią,* Chriſoſt: in cap: 6. Galat: Hilar: Theophil. Hieron. in cap: 25. Mat. *Gdźie iuż nie pomoże pokutá, prośbá, iáłmużná, &c.*

Luc: 16. 2.

Odday liczbę ſzáfárſtwá twego, abowiem iuż więcey nie możeſz ſzáfowáć. Przez odięćie ſzáfárſtwá, śmierć: przez niemożność ſzáfowánia, pokutę, prośbę rozumieią Doktorowie: Auguſtinus lib: 21. cap. 27. de Civit. Dei. Ambroſ. Theophil. in cap. 16. Lucæ. Hieron. quæſt. 6. ad Algas, *Toć po śmierći niemáſz rátunku.*

Ioh. 9. 4.

Przychodźić noc gdy żaden nie będźie mogł nic ſpráwowáć, Przez noc, śmierć: przez praca, pokutę, prośbę, &c. rozumieią Doktorowie: Auguſtinus, Chriſoſt. Theophil. in cap. 9. Ioh. Hieron. in cap. 9. Eccleſ. *Toć nikt nikogo po śmierći nie wſpomoże.*

Galat: 6. 10.

Poki czás mamy bądźmy dobrotliwymi, &c. Toć po śmierći niemáſz czáſu.

Auguſt: in Pſal: 49.

Iesli wierzymy przyſzły ſąd bráćia, żyimy dobrze: czás miłośierdźia teraz ieſt, czás ſądu potym będźie: żaden niechay nie mowi, Przywiedź mię ku pierwſzym látom: będźieć w ten czás pokutá, ále prożno będźie: teraz niech będźie, gdy owoc ieſt pokutowánia. Tenże, in vigilia Pentecoſt. Ser. 1. *Poki ieſteſmy w tym żywoćie, iákiebychmy kolwiek grzechy mieli, podobno ieſt, że wſzytkie omyte będą przez pokutę: ále gdy iuż będźiemy wywiedźieni z tego wieku, gdźie iuż choćiabyſmy zá grzechy żáłowáli, (iákoż będźie káżdemu wielce żal,) ále żaden tego żalu nie będźie pożytek: á choćiażby było zgrzytánie ząb, choćiaż łkánie y płácz, choćiażbyſmy ſię modlili, y niezliczonymi prośbámi wołáli, żaden tám nie uſłyſzy, żaden nie wſpomoże, áni iednák koncem pálcá wody nie náleie ná ięzyk naſz położony w ogniu, &c. Tenże,* Epiſt. 54. *Napráwy w obyczáiách, nie ieſt inſze, iedno w tym ży-*

Woćie mieyſce, bo potym káżdy to będźie miał, czego ſobie na tym ſwiećie nabył. Tenże, in Enchirid. cap. 110. *Zaden ſię niechay nie ſpodźiewa, czego tu zániedbał, áby u Bogá miał ſobie záſłużyć po śmierći.* Tenże. In Quæſtionib: ex utroque Teſtam: quæſt. 102. *Wßytko czego tu ſłuſznie nie pozwola, w przyßłym wieku nie może być pozwolono: ábowiem tuć ná tym świećie, iáko powiedźiał Pan, ábo bywáia zwiazáne, ábo rozwiazáne grzechy, á w przyßłym żywoćie, inßego nic nie będźie, iedno odpłátá, ábo potępienie.*

Cyprianus Tract: Cont. Demetrianum.

Kiedy z tego świátá kto zeydźie, iuż niemáß żadnego mieyſcá pokućie, niemáß żadnego doſyć uczynienia ſkutku: tu żywot ábo utrácon, ábo nábyty bywa: tu zbáwienia wiecznego, ſłużby Bożey, y owocu wiáry nábywamy, &c.

Chriſoſt: Homil. 2. de Lazaro.

VVßytko tu rozwiaż, żebyś bez moleſtyey widźiał one ſtolice: poki tu ieſtechmy, nádźieie mamy známienite, á iáko ſkoro tám odeydźiem, nie ieſt to w nas tám pokutowáć, grzechy oczyśćiać, y zá nie doſyć czynić. Tenże in Mat. Homil. 52. Oper. Imperf: *Czáſu ſadu wßytkich ludźi choć y świętych, táko wyſtrách będźie, że żaden nie będźie mogł ufáć áby miał być ſpráwiedliwym, ále ſię będźie bał, áby nie zoſtał winnym, &c.* Támże: *Iáko ſię ná on czás świeći zá kogo przyczyniáć máia, gdy ſię y ſámi oſię báć będa, ábowiem iáko czás miłośierdźia, ſadu nie przyimuie: ták y czás ſadu, miłośierdźia nie przyimuie.* Támże: *Gdźie miłośierdźie mieyſcá nie ma, tám y przyczyná nie ważna bywa.* Tenże Homil: 21. in Mat. *Po śmierći nie możemy oleiu kupić áni odpuſzczenia uprośić, choćiażby ſię zá námi modlił Abrahám, choćby ſie Noe, Iob, Dániel, przyczyniáli.* Tenże Homil. 42. in Geneſ. *Ale co mowię Oćiec y Mátká, lecz y ſpráwiedliwi, ktorym wielkie ieſt u Bogá ufánie, nie moga nam nic pomoc, ieśli teraz niedbálemi będziemy, bo powiáda: By ſtánał Noe, Iob, y Dániel, dźiatek ſwoich nie wyrwa.*

Ambroſius lib. de bono mortis cap. 2.

Kto tu nie wźiał odpuſzczenia grzechow, tám nie weźmie.

Epiphanius Hæreſ. 59.

Ná onym przyßłym świećie, po śmierći człowieczey, áni poſtow podeymowánie, áni pokuty czynienie, áni iałmużny rozdawánie, pomoc może, &c.

Tenże Pſalm.

WOdźmy z ochoto/ Pánu chwało

Stawmy ſie przed nim/ zbawco wßech tru-

daymy/ y iego łáſke wieczno wyznawaymy/ Rep. dnośći/ ßáfárzem zdrowia/ y trwáłych rádośći. Spießmy ſie k niemu / śpießmy ſie z dźiekámi / y onemu chwało

daymy Pieśniámi.

Pan to ieſt wielki/ Krol niezwyćiężony/ nád inße wßytki Bogi przełożony/ Rep: W iego ſa reku źiemſkie glebokośći/ y niedoſtepne gorne wyſokośći/ Jego ieſt morze/ y on ie ſam ſpráwił/ y wßytkorodna źiemie on poſtáwił.

Podźmy/ źćiagnawßy rece ſwe do Páná/ á nie mießkaymy vpáść ná koláná/ Rep: Przed máieſtatem iego wielmożnośći/ To ieſt náß tworcá/ to ieſt Pan litośći/ A my lud iego/ o ktorych on wczáśie/ záwżdy przemyśla/ y ktore ſam páśie.

Dźiś iesli w vszy swoie vslyszyćie / naswieto-bliwszy glos iego / pomnićie / Re: Serca przylo-żyć / nie swych Oycow wzorem / ktorzy mie szczy-rý ná puszczy vporem / Sluchác niechćieli / ále do-świadczáli / Możności moiey / á też iey doználi.

Przez lat czterdźieśći ten mie lud frásowal / ktoremum ia też ták dlugo folgowal / Re: Zem rzekl nákoniec: Ci ludźie száleia / áni vważyć mo-ich slow vmieia / Przetom też przysiagl / gnie-wem zápalony / że ich miał minać / Pokoy ná-mieniony.

Niechayże bedźie Oycu niebieskiemu / Syno-wi iego iednorodzonemu / Re: Tákże też spolni-y Duchu świetemu / Bogu nászemu w Troyc-iedynemu / Rowna cześć chwalá / ktora od wie-czności / Wzdawána bylá iego wielmożności.

Tenże Psalm.

Wszedszy sie spolem Pánu śpiewaymy / O-poce sie zbáwienia nászego ráduymy / -przedzáiac z wychwalániem oblicznośc-iego / pieniem zgodliwym slawmy sámego.

Abowiem Pan nász / iestći Bog możny / wiel-ki / y nád wszytki Bogi / Krol bárzo mocny / -ktorego sa reku kázde skrytośći źiemskie / tákże wszech gor wysokośći wszytkie.

Jego iest morze / bo ie on stworzyl / y wszytk-też źiemie on sam swa moca sprawil: Przeto spolem korzac sie przed bytnośćia iego / vpad-